

**XIX. VE XX. YÜZYILDA
KÜTAHYA'DA EDEBÎ MUHÎT**

(Yüksek Lisans Tezi)

Ayşe KANDEMİR YAZICI

Kütahya 2014

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

XIX. VE XX. YÜZYILDA KÜTAHYA'DA EDEBÎ MUHÎT

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜLER

Hazırlayan
Ayşe KANDEMİR YAZICI

Kütahya-2014

Kabul ve Onay

Ayşe KANDEMİR YAZICI'nın hazırladığı “XIX. ve XX. Yüzyılda Kütahya'da Edebî Muhît” başlıklı yüksek lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2014

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜLER (Danışman)		
Doç. Dr. Mustafa GÜNEŞ		
Yrd. Doç. Dr. Ersen ERSOY		

Doç. Dr. Soner AKKOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “XIX. ve XX. Yüzyılda Kütahya’da Edebî Muhît” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2014

Ayşe KANDEMİR YAZICI

Özgeçmiş

22.02.1987 tarihinde Kütahya'nın Altıntaş ilçesinde dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Gazi İlköğretim Okulu'nda tamamladı. Lise eğitimini Dumlupınar Lisesi'nde tamamladı.

2004 yılında Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazandı ve 2009 yılında buradan fakülte ve bölüm birincisi olarak mezun oldu. Üniversitede üyesi olduğu Gönüllü Toplumsal Hizmetler Kulübü bünyesinde Çocuk Esirgeme Kurumu ve çeşitli Milli Eğitim okullarında Türkçe ve Tiyatro dersleri verdi. 2008 yılında Tiyatro Anadolu'da çeşitli çocuk oyunları sergiledi. 2009 yılında Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Programı'na yerleşti ve 2010 yılında Formasyon Programı'ndan mezun oldu. Aynı yıl, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Tezli Yüksek Lisans öğrenimine başladı.

2009 yılında Kütahya Uğur Dersanesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği görevine başladı ve burada üç yıl çalıştı. 2011 yılında Zafer Dersanesi'nde aynı görevle bir yıl çalıştı. 2012 yılında Pamukkale Üniversitesi Türk Dili ve Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne okutman kadrosu ile yerleşti. Halen Çivril Atasay Kamer Meslek Yüksekokulu ve Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu'nda Türk Dili ve Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi derslerini veren Ayşe Kandemir Yazıcı, İngilizce bilmektedir.

ÖZET

XIX. VE XX. YÜZYILDA KÜTAHYA'DA EDEBÎ MUHÎT

YAZICI KANDEMİR, Ayşe

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜLER

Temmuz, 2014, 491 sayfa

Bu araştırmada XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarında adı geçen Kütahyalı şairlerin, Kütahya'da meydana gelen edebî muhîtlerin tanıtılması ve Kütahya'nın Türk edebî hayatındaki yerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Ayrıca, araştırma Kütahyalı şair envanterinin oluşturulması ve Kütahya'nın edebî zenginliğinin ortaya konulması bakımından önem arz etmektedir.

XIX. ve XX. yüzyıllarda yaşanan sosyal, siyasal ve ekonomik değişikliklere bağlı olarak Kütahya'daki edebî kimlikte de önceki yüzyıllardan farklı gelişmeler yaşanmış, özellikle XX. yüzyılda tezkirecilik geleneğinin zayıflaması ve yeni kaynakların orta çıkışı Kütahya'daki edebî ortamı etkilemiştir. Çalışmamız XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarıyla sınırlandırılmıştır. XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarında bulunmayan fakat bu dönemde yaşamış ve eser verdiği bilinen sanatçılar da diğer kaynaklardan faydalanılarak çalışmamıza konu edinilmiştir. Önceki yüzyıllarda Kütahyalı şairler, XIX. ve XX. yüzyıla göre daha azken nitelik olarak çok daha güçlüdürler. Bunda XIX. asır Osmanlı siyasetçi ve edibinin, edebiyat ve olaylara bakışı ile bir önceki dönemdekilerin bakışları arasında bazı farklılıkların olması önemli etkidir. XX. yüzyılın başlarında Türk edebiyatında değişik zevk, tarz ve fikir çatışmaları devam etmekle beraber tarihin akışı, yeni yaşam tarzı ve halkın zevki sorunları önemli ölçüde gidirmiştir. XX. yüzyılda Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'in ilanı gibi gelişmeler edebiyatı derinden etkilemiştir.

Araştırmamız, XIX. ve XX. yüzyılda Kütahyalı şairler ve Kütahya'da edebî muhît hakkında muhtelif bilgilerin yer aldığı giriş bölümü ile XIX. ve XX. yüzyılda Kütahya'nın ve Kütahyalı şairlerin tanıtıldığı dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, XIX. ve XX. yüzyıl kaynakları ve bu kaynaklarda Kütahyalı şairlerden; ikinci bölüm, kaynaklar açısından Kütahyalı şairlerden; üçüncü bölüm, kaynakların şairleri sosyal, kültürel ve edebî açıdan değerlendirmesinden; dördüncü bölüm ise Kütahya'da gelişen edebî muhîttten oluşmaktadır.

Yetiştirdiği şairlerle her dönemde Anadolu'nun önemli kültür merkezlerinden biri olan Kütahya'da XIX. yüzyıl kaynaklarında Kütahyalı yirmi altı şair ve görevleri nedeniyle Kütahya'da bulunan yirmi dört şair olmak üzere elli şairin adı zikredilmiştir. XX. yüzyıl kaynaklarında ise Kütahyalı otuz iki şair ve görev icabı Kütahya'da bulunan yirmi yedi şair olmak üzere elli dokuz Kütahyalı şairden bahsedilmiştir. Araştırma sonucunda, XIX. ve XX. yüzyılda Kütahya edebî muhîtinde yer alan şair sayısı yüz dokuzdur.

Görev icabı Kütahya'ya gelen şairlerden bazıları Kütahya'ya yerleşmiş, bazıları ise görevleri sona erdiğinde memleketlerine dönmüştür. XIX. ve XX. yüzyıl tezkirelerinde bu şairlerden otuz ikisinin adına rastlanmıştır. Özellikle XIX. ve XX. yüzyıllarda tezkirecilik geleneğinin zayıflamasıyla diğer şairler hakkındaki bilgilere antoloji niteliğindeki kaynaklardan ve dönemin diğer kaynaklarından ulaşılmıştır.

Dönemsel olarak yaşanan gelişmeler her ne olursa olsun Kütahya tarih boyunca yetiştirdiği şairler ve görev icabı Kütahya'ya gelen şairlerle birlikte önemli bir edebî muhît olmuştur. Sonuç olarak bu çalışmada, XIX. ve XX. yüzyılda Kütahya'da çok önemli bir edebî muhît oluşturulduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: XIX. Yüzyıl, XX. Yüzyıl, Kütahya, Kütahyalı Şairler, Edebî Muhît.

ABSTRACT

LITERARY MILIEU OF KÜTAHYA IN 19th & 20th CENTURY

YAZICI KANDEMİR, Ayşe

Master's Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Asist. Prof. Dr. Kadir GÜLER

July, 2014, 491 pages

The aim of this study is to present poets from Kütahya in the 19th and 20th centuries authorship, to promote literal milieu that occur in Kütahya in this period and to assert the position of Kütahya in Turkish Literature. Besides, this study also contributes to conceive cultural value of Kütahya.

It can be seen that some discrepancies between the perspective of the Ottoman author and politician in 19th century to and the perspective of them in the previous centuries to literature and events. While the clash of amusement, style and ideas proceeded in Turkish Literature in the 20th century, history, the style of new life and the amusement of public troubles hooted considerably. The advancements such as War of Independence and the Proclamation of the Public influenced the literature deeply, Divan literature died out in this period, dervish lodge lost its importance, plain Turkish was used in literature, and aruz prosody was replaced by syllabic meter on verse. Republic revolutions, which turned Turkish society into a classless, national and modern state, clinched these events

This research XIX. and XX. century poets from Kütahya and literary milieu that includes various information about the input section and XIX. and XX. poets Kütahya century and consists of four chapters that introduce the poet. The first section XIX. and XX. century poets from sources and these sources; The second part, in terms of resource name of the poets; The third part of the resources poets, social, cultural and literary aspects of assessment; The fourth section is also discussed in Kütahya thriving literary milieu.

Kütahya, which has a rich accumulation that can admit the cradle of Anatolian civilization, has been one of the important culture centres of Anatolia with its poets. As well as in the previous centuries, a great deal of poets ranged in Kütahya in 19th and 20th centuries. There is information about these poets' authorships of this period. It is mentioned about totally 109 poets which 26 of them from Kütahya in 19th centuries and 24 of them stay Kütahya in 19th centuries as a matter of course. 32 of them are from Kütahya and 27 of them stayed because of official task in 20th centuries.

Some of the poets, who have been came Kütahya as a matter of course, settled in Kütahya and some of them went back their hometown when they finished their assignment. Collection of biographies in 19th century, it is found that the name of thirty two; especially in 19th and 20th century, along with the declination of the tradition of collection of biographies, we found the information about other poets from anthologies and other authorships. The number of poets from Kütahya in previous centuries lesser than the poets in 19th and 20th centuries; their poems were much more quality.

Periodically, the developments regardless of the date of Kütahya throughout the poet raised along with an important literary area. As a result of this work, in the 19th and in the 20th century, a very important in Kütahya literary universe was created, have been introduced.

Keywords: 19th Centuries, 20th Centuries, Kütahya, Literary Milieu, Poets From Kütahya

İÇİNDEKİLER

ÖZET	<u>Sayfa</u> v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

XIX. VE XX. YÜZYIL KAYNAKLARI VE KAYNAKLARDA KÜTAHYALI ŞAİRLER

1.1. XIX. VE XX. YÜZYIL KAYNAKLARI	5
1.1.1. XIX. Yüzyıl Tezkireleri	5
1.1.1.1. Şefkat Tezkiresi.....	7
1.1.1.2. Mecmu 'atü't-Terâcim.....	7
1.1.1.3. Bağçe-i Safâ-endûz	9
1.1.1.4. 'Ârif Hikmet Tezkiresi.....	10
1.1.1.5. Hâtimetü'l- Eş'âr.....	11
1.1.1.6. Kâfile-i Şu'arâ.....	14
1.1.1.7. Tuhfe-i Nâilî.....	14
1.1.2. XX. Yüzyıl Tezkireleri	17
1.1.2.1. Mecma '-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ.....	17
1.1.2.2. Osmanlı Müellifleri.....	17
1.1.2.3. Son Asır Türk Şairleri	18
1.1.2.4. Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid	19
1.1.2.5. Türk Şairleri	19
1.1.3. Tarihler.....	22
1.1.4. Padişah, Sadrazam, Vezir, Şeyhülislam Gibi Devlet Adamlarının Biyografilerini Toplayan Eserler.....	23
1.1.5. Meslek Erbablarına Ait Biyografiler.....	24

1.1.6. Evliyâ Tezkireleri.....	25
1.2. XIX. VE XX. YÜZYIL KAYNAKLARINDA KÜTAHYALI ŞAİRLER	
KADROSU.....	26
1.2.1. XIX. Yüzyıl Kaynaklarında Kütahyalı Şairler.....	27
1.2.1.1. Abdullah Hakkı Efendi	27
1.2.1.2. Abdülbâkî Baykara Dede	28
1.2.1.3. Abdülkadir Şükrî Efendi	31
1.2.1.4. Ahmet Vasfi Erkut	32
1.2.1.5. ‘Ârifî.....	35
1.2.1.6. Âsım Yakub Efendi.....	40
1.2.1.7. Âşık Ömer	44
1.2.1.8. Âşık Sırrı	47
1.2.1.9. Âşık Şükrü.....	52
1.2.1.10. Baharî Bey.....	57
1.2.1.11. Delilbaşı Talip Paşa.....	60
1.2.1.12. Dülgerin Hüseyin Ağa.....	61
1.2.1.13. Hacı Nurî Bey	62
1.2.1.14. Hasan Bedrettin Paşa.....	63
1.2.1.15. Hasenî.....	68
1.2.1.16. Hocasâde Kâmil Efendi (Kâmilî, Âşık Hasan Dede).....	68
1.2.1.17. Hüsnî	71
1.2.1.18. Kühî Abdurrahim Dede.....	71
1.2.1.19. Kütahyalı Evliya-zâde İsmail Hakkı Efendi	74
1.2.1.20. Mehmed Celaleddin Dede Efendi	76
1.2.1.21. Namdar Rahmi Karatay.....	77
1.2.1.22. Nasır Seyyid Abdülbâkî Dede.....	81
1.2.1.23. Nâziki Ahmet Efendi	85
1.2.1.24. Nutkî Ali Dede	85
1.2.1.25. Pesendî Hacı Ali Dede	89
1.2.1.26. Şeyh Haydar Efendi	95
1.2.2. XIX. Yüzyıl Kaynaklarında Görev İcabı Kütahya’da Bulunan Şairler	96
1.2.2.1. Abdulaziz Efendi.....	96

1.2.2.2. Ahmed Âtîf Bey	98
1.2.2.3. Ahmed Şâkir	99
1.2.2.4. Ahmet Remzi Akyürek	100
1.2.2.5. Ali Süha Delilbaşı	105
1.2.2.6. Eflatun Cem Güney	105
1.2.2.7. El-Hâc Yahya İhyâ Bey	109
1.2.2.8. Faik Ali Ozansoy	110
1.2.2.9. Hakkı Bey	113
1.2.2.10. Hakkı Paşa	116
1.2.2.11. Halet Mehmed Said Efendi	118
1.2.2.12. Halil Edîb Bey	120
1.2.2.13. Kirâmî	123
1.2.2.14. Lebîb Mehmed Efendi	123
1.2.2.15. Mustafa Reşid Paşa	126
1.2.2.16. Nurî	128
1.2.2.17. Osman Seyfi Bey	130
1.2.2.18. Râgıb Mehmed Paşa	131
1.2.2.19. Reşid Süreyya Gürsey	132
1.2.2.20. Seyyid Mehmed Saîd Gâlib	134
1.2.2.21. Seyyid Şem'î	135
1.2.2.22. Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ	137
1.2.2.23. Vahid Mehmed Paşa	139
1.2.2.24. Zekâi Mustafa Efendi	142
1.2.3. XX. Yüzyıl Kaynaklarında Kütahyalı Şairler	143
1.2.3.1. Abdullah Doğan Karaağaoğlu	143
1.2.3.2. Abdurrahman Necati Kara'a	144
1.2.3.3. Ahmet Ali Atikan	149
1.2.3.4. Alaaddin Uygun	151
1.2.3.5. Ali Abdülkerimoğlu	154
1.2.3.6. Ali Budak	157
1.2.3.7. Âşık Umur	158
1.2.3.8. Celal Sıdkı Gürler	162

1.2.3.9. Cevdet Doğan Işık.....	171
1.2.3.10. Doğan Canku.....	175
1.2.3.11. Esat Anık.....	177
1.2.3.12. Fazıl Bey	181
1.2.3.13. Fehmi Kabadayı	181
1.2.3.14. Gedizli Mehmet Sarı	182
1.2.3.15. Hacer Gezer.....	183
1.2.3.16. Halil Arıkan.....	184
1.2.3.17. Hasan şanlı	187
1.2.3.18. Kadir Fidan	189
1.2.3.19. Kadir Güven.....	191
1.2.3.20. Mehmet Uygun	197
1.2.3.21. Mustafa Koşar	200
1.2.3.22. Mustafa Hakkı Yeşil	204
1.2.3.23. Mürüvvet Timür	210
1.2.3.24. Nilüfer Özkan.....	212
1.2.3.25. Ömer Yurduseven	214
1.2.3.26. Ömer Güngör Özveren.....	216
1.2.3.27. Ruşen Hakkı.....	218
1.2.3.28. Sabri Dağhan.....	223
1.2.3.29. Seyfettin Gelekçi.....	225
1.2.3.30. şaban şükrü Sarı	228
1.2.3.31. Ümit Ölmez.....	232
1.2.3.32. Vahap Erdoğan.....	233
1.2.4. XX. Yüzyıl Kaynaklarında Görev İcabı Kütahya'da Bulunan şairler.....	236
1.2.4.1. Ahmet Urfalı	236
1.2.4.2. Alâeddin Özdenören	238
1.2.4.3. Aydoğan Yavaşlı.....	241
1.2.4.4. Celal Aybey.....	243
1.2.4.5. Ercüment Uçarı	244
1.2.4.6. Güngör Gençay	247
1.2.4.7. Haluk Nihat Pepeyi	250

1.2.4.8.Hamza Yıldız	251
1.2.4.9. İlhan Özalp	252
1.2.4.10. İsa Kahraman	257
1.2.4.11. Mehmet Sunullah Arısoy	260
1.2.4.12. Muhterem Orhan	266
1.2.4.13. Mustafa Özçelik	267
1.2.4.14. Mustafa Tahralı	271
1.2.4.15. Nazmi Alper Tanrıverdi	274
1.2.4.17. Osman Kibar	283
1.2.4.18. Ömer Bedrettin Uşaklı	286
1.2.4.19. Ömer Faruk Toprak.....	290
1.2.4.20. Sedat Günay	294
1.2.4.21. Serhat Kestel	296
1.2.4.22. Süleyman Erguner.....	297
1.2.4.23. Şevki Dinçal	298
1.2.4.24. Veysel Öngören.....	300
1.2.4.25. Yaşar Şener	302
1.2.4.26. Yahya Benekay	302
1.2.4.27. Yetik Ozan	305

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAKLARIN DİLİYLE KÜTAHYALI ŞAİRLER

2.1. KAYNAKLARDA ABDÜLAZİZ EFENDİ.....	311
2.1.1. Fatîn Tezkiresinde Abdülaziz Efendi.....	311
2.1.2. Son Asır Türk Şairleri'nde Abdülazîz Efendî.....	312
2.2. KAYNAKLARDA AHMED ÂTIF BEY.....	312
2.2.1. Fatîn'de Ahmed Âtîf Bey.....	312
2.3. KAYNAKLARDA AHMED ŞAKİR PAŞA	313
2.3.1. Fatîn'de Ahmed Şakir Paşa.....	313
2.3.2. Kamûsu'l- 'Alâm'da Ahmed Şakir Paşa.....	314
2.4. KAYNAKLARDA 'ÂŞIK ÖMER	315
2.4.1. Mecmâ'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ'da 'Âşık Ömer.....	315

2.5. KAYNAKLARDA BAHÂRÎ	317
2.5.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Bahârî	317
2.5.2. Tuhfe-i Nâilî'de Bahârî	319
2.6. KAYNAKLARDA BEDRÎ	319
2.6.1. Kafiye-i Şu'arâ'da Bedrî.....	319
2.6.2. Tuhfe-i Nâilî'de Bedrî.....	323
2.6.3. Son Asır Türk Şairlerinde Bedrî	323
2.6.4. Osmanlı Müellifleri'nde Bedrî.....	326
2.7. KAYNAKLARDA EDİB	327
2.7.1. Tuhfe-i Nâilî'de Edib	327
2.7.2. Son Asır Türk Şairlerinde Edib	327
2.9. KAYNAKLARDA HAKKI BEY	331
2.9.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Hakkı Bey.....	331
2.10. KAYNAKLARDA HAKKI PAŞA	333
2.10.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Hakkı Paşa.....	333
2.11. KAYNAKLARDA ÓASENÎ	337
2.11.1. Tuhfe-i Naili'de Óasenî	337
2.12. KAYNAKLARDA HÜSNÎ	337
2.12.1. Bahçe-i Safâ-Endûz'da Hüsnî	337
2.13. KAYNAKLARDA İHYÂ	337
2.13.1. Fatîn'de İoyâ Bey	337
2.13.2. Bahçe-i Safâ-Endûz'da İoyâ Bey	338
2.13.3. Şefkat Tezkiresinde İoyâ.....	339
2.13.4. Tezkiretü's Şuârâ'da İhyâ Bey.....	342
2.13.5. Tuhfe-i Nâilî'de İoyâ Bey	344
2.14. KAYNAKLARDA KİRÂMÎ	345
2.14.1. Sicill-i Osmanî'de Kiramî.....	345
2.15. KAYNAKLARDA KÜNHÎ	345
2.15.1. Esrâr Dede'de Kühî.....	345
2.16. KAYNAKLARDA LEBÎB	348
2.16.1. Bağçe-i Sâfâ Endûz'da Lebîb.....	348
2.16.2. Sicill-i Osmanî'de Lebîb	348

2.17. KAYNAKLARDA MEHMET EMİN VAHİD PAŞA	349
2.17.1. Fatî'n'de Mehmet Emîn Vahid Paşa	349
2.17.2. Sicill-i Osmanî'de Mehmet Emîn Vahid Paşa	350
2.18. KAYNAKLARDA MEHMET SAİD HALET EFENDİ	351
2.18.1. Fatî'n'de Mehmet Said Halet Efendi.....	351
2.18.2. Sicill-i Osmanî'de Mehmet Said Halet Efendi	353
2.19. KAYNAKLARDA MUSTAFA REŞİD PAŞA	354
2.19.1. Fatî'n'de Mustafa Reşid Paşa.....	354
2.20. KAYNAKLARDA NÂSİR	358
2.20.1. Esrâr Dede'de Nâsır	358
2.20.2. Hadîkatü'l-Cevâmi'de Nâsır	360
2.20.3. Osmanlı Müellifleri'nde Nâsır	361
2.21. KAYNAKLARDA NURÎ	361
2.21.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Nurî.....	361
2.22. KAYNAKLARDA NUTKÎ.....	364
2.22.1. Esrâr Dede'de Nutkî.....	364
2.22.2. Fatî'n'de Nutkî	365
2.23. KAYNAKLARDA OSMAN SEYFÎ BEY	366
2.23.1. Fatî'n'de Osman Seyfî Bey	366
2.24. KAYNAKLARDA RAGİP PAŞA	367
2.24.1. Sicill-i Osmanî'de Ragıp Mehmed Paşa	367
2.25. KAYNAKLARDA REMZÎ	368
2.25.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Remzî.....	368
2.26. KAYNAKLARDA SEYYİD MEHMET SAİD GALİP PAŞA.....	370
2.26.1. Fatî'n'de Seyyid Mehmet Said Galip Paşa.....	370
2.26.2. Sicill-i Osmanî'de Seyyid Mehmet Said Galip Paşa.....	371
2.26.3. Kamûsu'l - 'Alâm'da Seyyid Mehmet Said Galip Paşa.....	372
2.27. KAYNAKLARDA SEYYİD ŞEM'Î	373
2.27.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Seyyid Şem'î	373
2.27.2. Fatî'n'de Seyyid Şem'î.....	375
2.28. KAYNAKLARDA SİROZLU YUSUF MUHLİS PAŞA.....	377
2.28.1. Fatî'n'de Sirozlu Yusuf Muhlîs Paşa	377

2.29. KAYNAKLARDA YAKUB ÂSİM EFENDİ.....	378
2.29.1. Fatî'n'de Yakub Âsım Efendi	378
2.29.2. Son Asır Türk Şairlerinde Yakup Âsım Efendi	379
2.29.3. Sicill-i Osmanî'de Yakub Âsım Efendi	384
2.30. KAYNAKLARDA ZEKÂÎ MUSTAFA EFENDİ.....	385
2.30.1. Osmanlı Müellifleri'nde Zekâî Mustafa Efendi.....	385

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAYNAKLARIN ŞAİRLERİ DEĞERLENDİRMELERİ

3.1. SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUM BAKIMINDAN	
DEĞERLENDİRMELER	387
3.1.1. Öğrenim, İlmî Durum ve Yetişme İle İlgili Değerlendirmeler	387
3.1.2. Meslek, Sosyal Mevki ve Geçim Durumu ile İlgili Değerlendirmeler	394
3.2. ŞAİRLERİN SANATKÂRLIKLARI VE ŞİİRLERİ İLE İLGİLİ	
DEĞERLENDİRMELER	403
3.3. ŞAİRLERİN ESERLERİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER.....	409

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜTAHYA'DA GELİŞEN EDEBÎ MUHÎT VE KÜLTÜR ÇEVRESİ

4.1. XIX. VE XX. YÜZYILLARDA KÜTAHYA'DA GELİŞEN EDEBÎ MUHÎT	
VE KÜLTÜR ÇEVRESİ	416
4.1.1. XIX. ve XX. Yüzyıllarda Kütahya'da Gelişen Edebî Muhît	416
4.1.2. XIX. ve XX. Yüzyıllarda Kütahya'da Kültür Çevresi.....	424
4.1.2.1. Genel Eğitim Durumu, Medreseler ve Kütüphaneler	424
4.1.2.2. Tekkeler, Türbeler, Mevlevihane.....	427
4.1.2.3. Gelenek, Görenekler	428
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	430
TERİMLER VE KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ	435
EKLER.....	451
KAYNAKÇA	461
DİZİN	471

TABLULAR LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1.1: XIX. Yüzyıl Tezkirelerinde Kütahyalı Şairler.....	16
Tablo 1.2: XX. Yüzyıl Kaynaklarında Kütahyalı Şairler.....	20
Tablo 1.3: XIX. ve XX. Yüzyıllarda Yaşayan Kütahyalı Şâirlere Yer Veren Edebiyat Kaynakları	21
Tablo 1.4: XIX. ve XX. Yüzyılda Görev İcabı Kütahya'da Bulunan Şairlerin Vazifeleri.....	309

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e. :	Adı geçen eser
a.g.m.:	Adı geçen makale
a.g.t. :	Adı geçen tez
C. :	Cilt
CBÜ :	Celal Bayar Üniversitesi
DPÜ:	Dumlupınar Üniversitesi
H. :	Hicrî
M. :	Milâdî
KB :	Kültür Bakanlığı
Küt.:	Kütüphane
Mat.:	Matbaası
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
Nu. :	Numara
S. :	Sayı
s. :	Sayfa
s.s. :	Sayfa sayısı
SBE:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sül. Küt.:	Süleymaniye Kütüphanesi
TDK:	Türk Dil Kurumu
Ünv.:	Üniversite
v. :	Varak
vb. :	Ve benzeri
Yay.:	Yayınevi, Yayınları, Yayıncılık

TEZ METNİ

GİRİŞ

Kütahya, Türk egemenliğine geçtiği dönemden itibaren Türk kültür coğrafyasında önemli bir yer tutmuştur. Gerek XIX. yüzyıl gerekse XX. yüzyıl kaynaklarında Kütahyalı pek çok şair hakkında bilgi verilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu XIX. yüzyıla III. Selim'in (1789-1807) saltanatının son yıllarında girer. "İlhamî" mahlasıyla şiirler yazan III. Selim, Osmanlı sultanları arasında şiir ve edebiyatla ilgilenen son padişah olarak bilinir. XIX. yüzyılda eski şiir geleneğini sürdüren şairlerin sayısı, daha önceki yüzyıllardaki şair sayısından hiç de az değildir. İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu'nda bu döneme ait 114 şairin divanları bulunmaktadır. Aynı dönemde, yazma olarak kitaplıklara girmediği halde basılmış birçok divan tanıyoruz. Divanı elde bulunmayan şair sayısı da az değildir. (Ünver, 2012: 131)

XIX. yüzyıl Divan şâirlerinin yetişmesinde etkili olan iki çevre söz konusudur. Bunlardan birincisi tarikat çevresidir. Her buhranlı dönemde olduğu gibi, XIX. yüzyılda da bir tarikata intisap etme modası vardır. Bu dönem divan şairlerinden, bir tarikata girmemiş, bir şeyhe intisap etmemiş şair yok gibidir. Fakat bu durum, bütün şairlerin dinî ve tasavvufî şiirler yazdığını göstermez. Bunlardan çoğunun şiirlerinde rindâne ve âşıkâne edâ hâkimdir. XIX. yüzyıl şairlerinin yetişmelerinde etkili olan ikinci çevre ise, devlet dairelerinin kalemleridir. Şairlerin çoğu kâtiplikle hayata atılmış, mahlaslarını girdikleri dairenin başkanından ya da bir büyüğünden almış kişilerdir. (Ünver, 2012: 132)

XX. yüzyılda Türk edebiyatında değişik zevk, tarz ve fikir çatışmaları devam etmekle beraber tarihin akışı, yeni yaşam tarzı ve halkın zevki sorunları önemli ölçüde gidermiştir. Divan Edebiyatı ortadan kalkmış, tekke edebiyatının önemli bir etkinliği kalmamış, dilde sade Türkçe hâkim olmuş, nazımda aruz ölçüsü yerini heceye bırakmıştır. Türk toplumunu sınıfsız, millî ve modern bir devlete biçimine getiren Cumhuriyet devrimleri bu eylemleri perçinlemiştir. Ekonomik, sosyal ve kültürel bozulmanın ardından 1839'taki Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile her şeyde olduğu gibi şiirde de yeni açılımlar oluşmuştur.

XIX. ve XX. yüzyılda Kütahya'da pek çok şair yetişmiştir. Dönemin kaynaklarında bu şairler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bu araştırmada, edebiyat

tarihimizin kaynaklarından şair tezkirelerinden, Osmanlı tarihlerinden, padişah, sadrazam, vezir, şeyhülislam gibi devlet adamlarının biyografilerini toplayan eserlerden, meslek erbablarının biyografilerini toplayan eserler, vefeyât kitapları, illere ait biyografik eserler, evliya tezkireleri ve bibliyografik eserlerden yararlanılmıştır.

XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarında XIX. yüzyılda Kütahyalı yirmi altı şairin adını tespit ettik. Bu şairlere ait bilgileri başta dönemin tezkireleri olmak üzere çeşitli kaynaklardan elde ettiğimiz bilgileri mukayese ederek ulaştık. XIX. asırda Kütahyalı olan şairlerin adları alfabetik sırasıyla: Abdullah Hakkı Efendi, Abdülbâkî Baykara Dede, Abdülkadir Şükrî Efendi, Ahmet Vasfi Erkut, ‘Ârifî, Âsım Yakub Efendi, Âşık Ömer, Âşık Sırrı, Âşık Şükrü, Baharî Bey, Delilbaşı Talip Paşa, Dülgerin Hüseyin Ağa, Hacı Nurî Bey, Hasan Bedrettin Paşa, Hasenî, Hocazâde Kâmil Efendi, Hüsni, Kühî Abdurrahim Dede, Kütahyalı Evliyâ-zâde İsmail Hakkı Efendi , Mehmed Celaleddin Dede Efendi, Namdar Rahmi Karatay, Nasır Seyyid Abdülbâkî Dede, Nâzikî Ahmet Efendi, Nutkî Ali Dede, Pesendî Hacı Ali Dede, Şeyh Haydar Efendi’dir

XIX. asırda yaşamış ve Kütahyalı olmayan fakat müderrislik, defterdârlık, mutasarrıflık, kaymakamlık gibi çeşitli görevler neticesinde Kütahya’da bulunmuş, Kütahya’ya hizmet vermiş şairler de bulunmaktadır. Görev icabı Kütahya’da bulunmuş şairlerin sayısı yirmi dördtür. Bu şairlerin adları alfabetik sırasıyla: Abdulaziz Efendi, Ahmed Şakir Paşa, Ahmet Remzi Akyürek, Ali Süha Delilbaşı, Eflatun Cem Güney, El-Hâc Yahya İhyâ Bey, Faik Ali Ozansoy, Hakkı Bey, Hakkı Paşa, Halet Mehmed Said Efendi, Halil Edîb Bey, Kirâmî, Lebîb Mehmed Efendi, Mustafa Reşid Paşa, Nurî, Osman Seyfi Bey, Râgıb Mehmed Paşa, Reşid Süreyya Gürsey, Seyyid Mehmed Saîd Gâlib, Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi, Seyyid Şem’î, Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ, Vahid Mehmed Paşa, Zekâî Mustafa Efendi’dir.

XX. yüzyıl kaynaklarında otuz iki Kütahyalı şairin ismini tespit ettik. Bu şairlerin adları alfabetik sırasıyla: Abdullah Doğan Karaağaoğlu, Abdurrahman Necati Kara’a, Ahmet Ali Atikan , Alaaddin Uygun, Ali Abdülkerimoğlu, Ali Budak, Âşık Umur, Celal Sıdkı Gürler, Cevdet Doğan Işık, Doğan Canku, Esat Anık, Fazıl Bey, Fehmi Kabadayı, Gedizli Mehmet Sarı, Hacer Gezer, Halil Arıkan, Hasan Şanlı, Kadir Fidan, Kadir Güven, Mehmet Uygun, Mustafa Koşar, Mustafa Hakkı Yeşil, Mürüvvet Timür, Nilüfer Özkan, Ömer Yurduseven, Ömer Güngör Özveren, Ruşen Hakkı, Sabri

Dağhan, Seyfettin Gelekçi, Şaban Şükrü Sarı, Şevki Dinçal, Ümit Ölmez ve Vahap Erdoğan'dır.

XX. yüzyıl kaynaklarında Kütahya'da görev icabı bulunan yirmi yedi şairin ismine rastladık. Bu şairlerin adları: Ahmet Urfalı, Alâeddin Özdenören, Aydoğan Yavaşlı, Celal Aybey, Ercüment Uçarı, Güngör Gençay, Haluk Nihat Pepeyi, Hamza Yıldız, İlhan Özalp, İsa Kahraman, Mehmet Sunullah Arısoy, Muhterem Orhan, Mustafa Özçelik, Mustafa Tahralı, Nazmi Alper Tanrıverdi, Necati Çağırıcı, Osman Kibar, Ömer Bedrettin Uşaklı, Ömer Faruk Toprak, Sedat Günay, Serhat Kestel, Süleyman Erguner, Şevki Dinçal, Veysel Öngören, Yaşar Şener, Yahya Benekay ve Yetik Ozan'dır. Bu şairlerden Hamza Yıldız, Ercüment Uçarı, Güngör Gençay, İlhan Özalp, Ömer Faruk Toprak, Yaşar Şener ve Yahya Benekay Kütahya'da eğitim görmüş şairlerdendir.

XIX. ve XX. yüzyıl tezkirelerinde bu şairlerden otuzunun adına rastlanmıştır. Özellikle XIX. ve XX. yüzyıllarda tezkirecilik geleneğinin zayıflamasıyla diğer şairler hakkındaki bilgilere antoloji niteliğindeki kaynaklardan ve dönemin diğer kaynaklarından ulaşılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

**XIX. VE XX. YÜZYIL KAYNAKLARI VE KAYNAKLARDA KÜTAHYALI
ŞAİRLER**

1.1. XIX. VE XX. YÜZYIL KAYNAKLARI

İslamiyet öncesi edebiyatı bize tanıtan ilk kaynaklar yabancı mahiyettedir. Orhun Yazıtları gibi edebiyatımızın bilinen ilk yazılı eserlerini, Kutadgu Bilig gibi İslami Devir Edebiyatımızın bilinen en eski eserlerini ilk kez yabancı kaynaklardan öğrendik. Daha sonraki dönemlerde yazılmış eserlerle bunların yazarlarını tanıtan esas eserler ise tezkireler ve benzeri yerli kaynaklardır. Zamanla biyografi çalışmaları, giderek dil bilimcileri, şairleri, hekimleri ve diğer meslek mensuplarını da kapsamaya başlamış hatta kültürümüz ve edebiyatımızla ilgili araştırma yapan yabancı araştırmacılar bile çalışmalarını söz ettiğimiz ve edeceğimiz yerli kaynaklara dayandırmışlardır. (Levent, 2008: 249)

Edebiyat tarihimizin kaynakları:

1. Şairler Tezkireleri
2. Osmanlı tarihlerinde, yer alan biyografiler
3. Padişah, sadrazam, vezir, şeyhülislam gibi devlet adamlarının biyografilerini toplayan eserler
4. Meslek erbaplarının biyografilerini toplayan eserler
5. Vefeyât kitapları
6. İllere ait biyografik eserler
7. Evliya tezkireleri
8. Bibliyografik eserler
9. Bunların dışında kalan muhtelif biyografiler. (Levent, 2008: 250)

1.1.1. XIX. Yüzyıl Tezkireleri

Bir edebiyat tarihçisi için şüphesiz en önemli belge metnin kendisidir. Eserin daha anlaşılabilmesi için ne zaman ve ne gibi şartlar altında yazıldığı ve eser sahibinin hayatının bilinmesi de önemlidir. Bu nedenle bir edebiyat tarihçisinin tarihi vesika ve diğer kaynakların yanında ilk başvurabileceği eser tezkirelerdir. Tezkirelerde verilen bilgilerin birçoğu yazıldığı dönemi tam olarak vermese de, bugün için

başvurulacak yegâne kaynaklardır. Bir şairin yaşadığı devirde şiirleri ve sanatı hakkında aynı devirde yaşayan kişilerin fikirlerini öğrenmek, ne derece beğenildiğini ve okunduğunu bilmek, edebiyat tarihçisinin yapacağı değerlendirmeler için şarttır. Bu bakımdan tezkire yazarlarının edebî tenkitleri çok önemli bir ölçü sayılır. (İpekten, 1986: 8)

Müellif ve eseri hakkında yapılan araştırmalarda başvurulan kaynaklar arasında tezkireler ilk sırada yer alırlar. Tezkirecilik geleneği XII. yüzyıl sonlarına kadar Arapça olarak devam etmekteydi. Kökeni ilk dönemlerde başlatılan tefsir ve hadis çalışmalarına kadar gider. Arapların “tabakât” adını verdikleri çalışmalar, İranlılar ve Türler arasında geliştirilerek tezkire adını almıştır.

Türk edebiyatında şair tezkiresi olarak kaleme alınmış otuz beş eser vardır. XV. yüzyıldan itibaren siyasi alanda ortaya çıkan gelişmeler paralelinde bu kez Türkçe yazılmış biyografi kitaplarıyla karşılaşılır. Bunların öncüsü, Türkçedeki pek çok çalışmanın ilk sahibi olan Ali Şir Nevâyî'dir. Nevâyî önce Molla Câmî'nin, erenlerin hayatını anlatan Nefahâtü'l- Üns'ünü Çağatay Türkçesine çevirmiş, ardından da yine Câmî'den etkilenerek ilk Türkçe şairler tezkiresi olan Mecâlisü'n-Nefâis'i kaleme almıştır. Mecalisü'n-Nefais, Çağatay edebiyatı ve İran edebiyatı için çok önemli bir kaynaktır. Anadolu sahasında ilk örneği 1538 yılında Sehî Bey Heşt-Behişt adıyla kaleme almış ve XV. yüzyılda, Latîfi, Âşık Çelebi, Hasan Çelebi, Ahdî, Beyânî ve Âlî bu alanda eser veren yazarlar olmuşlardır. Bunlara XVII. yüzyılda beş, XVIII. yüzyılda sekiz yazar daha katılmıştır. (Kılıç, 1998: 19) XVI. yüzyıl tezkirelerinin ele aldıkları şairlerin büyük bölümü kendi dönemlerinden önce yaşamıştır. Bu yüzden biyografiler, toplanan bütün bilgileri ihtiva ettiklerinden, uzundurlar. Buna karşılık örnek şiirler ortalama biyografinin üçte biri kadar bir bölümü kapsar. XVII. Yüzyıl tezkirecileri ise daha çok kendi çağdaşlarını kaleme almışlardır. Bu yüzden söylenen şeyler bilineni tekrarlamak anlamına gelecek mütedavil malûmat olduğu için biyografiler kısalmış, buna karşılık örnek verilen şiirler artmıştır. XVIII. yüzyıl tezkireciliği ise kendinden önceki döneme bir tepki ve XVI. yüzyılın mükemmel örneklerine bir özentidir. (İsen vd., 2002:13- 14)

XIX. yüzyılda Türk aydını yeni bir uygarlık arayışına yönelince pek çok başka alan gibi değişen ve yenileşen insan, edebî sahada da bir beklenti içine girmiştir.

Toplumda derinden hissedilen ikilem biyografiye de yansımıştır. Önceki dönem tezkire yazarları çoğu şair ve edibler hakkında doğum, atama, azil, ölüm ve bazı eserlerinin adları gibi ansiklopedik bilgileri basmakalıp ifadelerle süsleyerek sunmuşlardır. XIX. Yüzyıl tezkireleri ise geçmişteki tezkirelere nazaran nitelik ve nicelik açısından eksik ve yetersizlerdir. Bu dönem tezkirelerinde yer alan bilgiler ya çok az ya da sadece isimleri saymaktan ibarettir. (Şentürk ve Kartal, 2006: 504) Tezkirecilik geleneğindeki bu değişim çalışmamıza da yansımış ve bu döneme ait birçok tezkirede Kütahyalı şairlere rastlanmamıştır.

1.1.1.1. Şefkat Tezkiresi

XIX. yüzyılda kaleme alınan ilk tezkire Şefkat Tezkiresi'dir. Şefkat, antoloji niteliğindeki tezkiresini, Vezir Yahya Paşa-zâde Ali Bey'in bir toplantıda kendisinden 1206/ 1792 yılında ölen Enderunlu İbrahim Naşid'in topladığı Müntehabat-ı Eş'âr'daki eserlerin şairleri hakkında bilgi vermesini istemesi üzerine kaleme almıştır. Eserde şairlere ait kısaca verilen bilgiler Şefkat'e, geniş olarak yer alan şiirler ise Naşid'e aittir. (Şentürk ve Kartal, 2006: 504)

Yazar, eskilerden hiç kimseye yer vermediğini ancak I.Mahmud zamanından beri gelenleri aldığını kaydediyor. Tezkire-i Şefkat'te, Sultan I. Mahmut (H. 1143/ M. 1730) devrinden başlayarak tezkirenin yazılış tarihine H.1229/ M. 1814 kadar geçen 84 yıllık bir zaman diliminde ortaya çıkmış 125 şair ele alınmaktadır. Şefkat, tezkiresine aldığı şairlerin adlarını, kimi şairlerin ölüm tarihlerini kaydetmiş ve manzumelerinden örnekler vermiştir. Şefkat, yer yer Silah-dâr Mehmet Emin'in tezkiresinden yararlanmıştı. (Önder, 2006: 2) Yaptığımız araştırmada Tezkire-i Şefkat'te, Kütahya'da görev icabı bulunan şair İhyâ Bey'in adına rastladık.

1.1.1.2. Mecmu 'atü't-Terâcim

Mecmu 'atü't-Terâcim bilim aleminde tanınmayan bir tezkiredir. Nüshanın başında "İnegöl Naibî Efendi'nin pederi Hacı Tevfik Efendi merhumun eser-i hâmesi olup Nâib-i mumâileyhden ihtiare olunmakla emanetdür" kaydı bulunmakta ve oğlu

İnegöl Nâibî tarafından da babasının 1229/ 1814'te doğduğu ve 1274/ 1858'de öldüğü ve mesnev'i-han olduğu bildirilmektedir. (Levent, 2008: 329)

Şair Hakkı Efendi adlı bir kimsenin yine ilk sayfaya yazdığı bir kıt'adan da onun Âl-i âbâ sevgisiyle dolu fazıl bir kimse ve titiz bir yazar olduğunu anlıyoruz. Yine eserde yer alan bir kayıttan hacca gidip geldiği, anlaşılmaktadır.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan eser ilim dünyasına Agâh Sırrı Levend tarafından tanıtılmıştır. Dokuz tek nüsha olan eserde 1000/1595 yılından başlayarak 1256/ 1860 yılına kadarki dönemde geçen 540 kişinin hayatları hakkında kısaca bilgiler verilmiş, her şahsın ölüm tarihi için bir kaç kelimeyle tarih düşünülmüştür. Mecmuatü't-Teracim'in ilk sayfası hariç ölüm tarihleri esas alınarak düzenlenmiş, ayrıca alfabe sırası gözetilmemiş, muhtemelen sonradan yapılacak ilaveler düşünülerek boş sayfalar bırakılmıştır. Eserin sonundaki "vefeyât-nâme" adını verebileceğimiz kısımda ise 1267 /1851 yılına kadar çeşitli kimselerin ölüm tarihleri kronoloji gözetilerek ebced hesabıyla düşürülen tarihlerle birlikte verilmiştir. (Bilgin, 2004: 85)

Eser aslında bir hal tercümeleleri (biyografiler) kitabıdır. Ancak içerisinde yer alan şahısların çoğunluğunu şair ve yazarlar oluşturmaktadır. Diğer tezkirelerdeki kadar olmasa da şairlerin şiirlerinden birkaç örnekler de bulundurmaktadır.

Mehmed Tefvik, Mecmu'atü't-Teracim'inde 540 kişinin biyografisine yer vermiştir. En çok biyografi ihtiva eden Fatîn'in Tezkiresi'nde 672, Kınalı-zâde Hasan Çelebi'nin Tezkiretü'ş-Şuarâ'sında 631 kişi bulunduğu göz önünde bulundurulursa, eserin 540 biyografiyle tezkireler arasında şahıs kadrosu bakımından üçüncü sırayı aldığı görülür. Daha önce yazılan tezkire yazarlarının çoğu yararlandığı kaynakları vermezken Mehmed Tefvik, tezkiresine kaynaklık eden eserleri zaman zaman belirtir. (Bilgin, 2004: 86)

Mehmed Tefvik, tezkiresinde ele aldığı şahısların isim, künye ve nisbelerini verdikten sonra doğum tarihini ve yerini, sonra kısaca tahsil ve yaptığı vazifeleri, ölüm tarihini, kabrinin bulunduğu yeri, eğer şairliği varsa mutlaka mahlasını ve tespit edebildiği kadarıyla eserlerini verir.

Türk tasavvuf edebiyatı açısından da önemli bir yeri olan eserde 252 kişinin "şeyh" olarak nitelendirilmesi söz konusudur. (Bilgin, 2004: 87)

Tezkireye Feyz-i Hindî, Sâib-i Isfahanî, Bîdil gibi İran şairlerinden ve El-Makdisî, Davûd-ı Antâki gibi Arap yazarlardan birkaçı da alınmış, İncili Çavuş gibi şair olmayanlar da katılmıştır. (Levent, 2008: 330)

İshâk (Şeyhü'l-İslâm), Emîn (Seyyid Mehmed Efendi), Bâhî, Sâkıb (İzmirî Mustafâ Dede) Mecmu'atü't-Terâcim'de adı geçen Kütahyalı şairler olup bu şairler XII. ve XIII. yüzyılda yaşayan şairlerdendir. Tezkirede XIX. yüzyılda yaşamış Kütahyalı şaire rastlanmamıştır.

1.1.1.3. Bağçe-i Safâ-endûz

Esâd Efendi Tezkiresi olarak da anılan Bağçe-i Safâ-endûz'un yazarı Sahhaflar Şeyhi-zâde Esad Mehmed Efendi'dir. Mehmet Efendi 1201 / 1786'da İstanbul'da Ayasofya yakınlarında doğmuştur. Babası El-Hâc Ahmed Efendi, III. Selîm Hân devri ulemâsından olup Medine kadısı olup görevinin başına gitmek bindiği gemi Süveyş'te batmıştır. Babasıyla aynı gemide bulunan Es'ad kurtularak İstanbul'dönmüştür. (Levent, 2008: 332)

Müdderislik, nâiplik, vak'a-nüvislik, nakibü'l- eşraflık gibi birçok vazifeyi başarıyla ifa eden Esad Efendi'nin tezkiresi, Sâlim Tezkiresi'nin sonu olan 1135/1722'den 1251/1835 tarihine kadar yetişen şairlerin kısa hal tercümelerini içermektedir. (Oğraş, 2001: 9)

Kendi el yazısıyla müsvedde halinde nüshası vardır. Sayfalarda ve satırlarda müellifin düzeltmeleri yer alır. Bazı yerler sonradan düzeltilmek üzere, boş bırakılmıştır. Elif-bâ sırasına göre tertip edilmek istenmiş, ancak bu sıraya uyulmamıştır. Zaten müellif eserin sonunda, müsvedde halinde bulunan nüshanın temize çekildiğinde yeniden tertip edileceğini, “İşbu müsveddede olan esâmî-i şu'arâ bi-mennihî te'âlâ tebyîzda mahlaslarının kâffe-i hurûfunda bi-hakkın tertîbine ri'âyet ve müsâvî bulunanlarının târîh-i rihletlerine tatbîkan kenârda gösterilen erkâm hasebiyle tertîb ü tahrîre niyyet olunmuşdur.” sözleriyle belirtmektedir. (Oğraş, 2001:10)

Eserdeki şair sayısı bazı kaynaklarda 200 kadar bazılarında ise 206 olarak geçmekte ise de 209 şairin biyografisi ve bazı şairlerin şiirlerinden örnekler vardır. Ayrıca Arap ve Acem şairlerine de yer verilmiştir.

Bağçe-i Safâ-endûz'da şairler tanıtılırken ayrıntılı bilgi verilmemiştir. Bir iki kelime veya cümleyle geçiştirilen şairler de vardır. Ancak yazar sevdiği veya kendine yakın gördüğü şairlere geniş yer ayırmıştır.(Oğraş, 2001: 11)

İshâk (Şeyhü'l-İslâm), Emîn (Seyyid Mehmed Efendi), Bâhî ('Abdu'r-Rahmân Efendi) Sâkıb (İzmirî Mustafâ Dede), Hüsnî (Şerîf Beg-zâde Sa'îd Bey'in dâmâdı), Lebîb (Rûz-nâmçeci-zâde Mehmed Efendi) Es'ad Mehmet Efendi'nin tezkiresinde yer verdiği Kütahyalı şairlerdendir.

1.1.1.4. 'Ârif Hikmet Tezkiresi

'Ârif Hikmet Tezkiresi, Şeyhülislam Ahmed 'Ârif Hikmet tarafından yazılmıştır. 'Ârif Hikmet, 1201/ 1786 yılında doğmuştur. Bilimde ve edebiyatta çağının tanınmış kişilerindendir. (Levent, 2008: 336)

Şeyhülislam 'Ârif Hikmet Tezkiresi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yazılmış olan bir tezkire örneğidir. Tezkirenin içeriği göz önünde tutulduğu zaman şairin hayatına ve şiirlerine eşit derecede yer verdiği için biyografik tarzda hazırlanmış bir tezkire örneğidir.

Şeyhülislam 'Ârif Hikmet Bey'in en önemli mensur eseri olan şu'ara tezkiresi 1000/ 1592 ve 1252/ 1837 tarihleri arasında yaşamış olan 203 şairi içermektedir. Alfabetik tertip edilen eserde yer alan şairlerin bazıları hakkında geniş bilgi verilirken, bazılarında bir iki satırla bahsedilmiş, şairlerin hayatları hakkında bilgi verildikten sonra şiirlerinden örnekler verilmeyerek boş bırakılmıştır. (Şentürk ve Kartal, 2006: 505)

'Ârif Hikmet tezkiresi diğer şair tezkirelerden farklı olarak önsöz yerine III. Selim divanında bulunan na'atla başlar ve yine İlhamî (III. Selim) divanından alındığı belirtilen şiirlerle devam eder. Tezkirenin ilk şairi 'Ârif Hikmet'in yaşadığı dönemde samimi ilişkiler kurduğu dönemin padişahlarından biri olan III. Selim'dir. III. Selim'in hayatıyla birlikte ayrıca döneminde yapmış olduğu ıslahat hareketleri hakkında bilgi verilmesi, esere tarihsel bir kimlik de kazandırmaktadır. Daha sonra elif-bâ sistemine uyularak tezkire devam ettirilir. (Çınarcı, 2007: 9)

Tezkirenin en önemli özelliklerinden biri içerdiği şairlerin, Anadolu ya da Osmanlı şairleriyle sınırlı kalmamasıdır. ‘Ârif Hikmet Bey’in tezkiresi de yerli şairler dışında Kırım, Hindistan, Buhara, İran gibi bölgelerde yaşayan Türk asıllı 132 şairin de hayatlarını ve özellikle Farsça şiirleri hakkında bilgi ve örnek vermiştir. Şairin nerede yaşadığı, yaşadığı şehrin hatta köyün ismi, şairin yaşayıp yaşamadığı, yaşıyorsa hangi işle iştigal ettiği, öldüyse ölüm sebebinin ne olduğu hakkında bilgi verilir. (Çınarcı, 2007: 11)

Tezkireden anlaşıldığı kadarıyla, muharrir eserini yazarken şairlerin eserleri ve hayatları hakkında malum bilgileri dışında üç kaynaktan beslenmiştir: Bu kaynaklardan ilki kendisinin tanık olmadığı ancak şifahi yoldan ahabplarından edindiği bilgilerdir. ‘Ârif Hikmet Bey’in ailesi köklü bir geçmişe sahip olduğu ve Osmanlı devlet kademelerinde hatırı sayılır mevkilerde buldukları için köşkleri de dönemin şair ve âlimlerinin toplandığı bir kültür merkezi konumundadır. Bu toplantılarda birinci ağızdan şiirler derlemiştir. Son olarak da şairin istifade ettiği en önemli kaynak dönemin tezkireleri ve özellikle Şefkat tezkiresidir. Eserini vücuda getirirken yararlanmış olduğu eserler: Şefkât, Safâyi, Râmiz ve Sâlim tezkireleri ile Mecelle-i Müstakîmzade’dir. ‘Ârif Hikmet Bey, Şefkât tezkiresinde bazı şairlerin şiirlerini bulamadığı için müracaat etmiş ve bunu tezyil notuyla “Tezkire-i Şefkât’te muharrerdir.” şeklinde kara kalemle not düşmüştür. (Çınarcı, 2007: 12)

Yapmış olduğumuz araştırma sonucunda ‘Ârif Hikmet Tezkiresi’nde Kütahyalı şairlerden İhyâ Bey hakkında bilgiye ulaşılmıştır.

1.1.1.5. Hâtimetü’l- Eş’âr

Hâtimetü’l- Eş’âr, Fatîn Davûd tarafından Fatîn, Sâlim ve Safâyi tezkirelerine zeyil olarak kaleme alınmış, eserde H.1135/M.1722’den Sultân Abdülmecid zamanına dek yetişen şâirler yer almıştır. Fatîn böyle davranmakla Râmiz Tezkiresiyle ondan sonrakileri ya görmemiş ya da onlara değer vermemiştir. Fatîn tezkiresinin başında, III. Ahmed’le III. Selim’i şair olarak andıktan sonra asıl şairlere geçmiştir. (Levent, 2008: 339)

Fatîn, birçok şâirin ay ve gününe kadar doğum târîhlerini belirtmesi ve memuriyetleri yanında hayatlarındaki mühim olayları târîhleriyle birlikte vermiştir.

Fatîn, tezkirenin başında: “İbtida-i saltanat-ı seniyye-i Osmâniye’den bin yüz otuz beş târihlerine kadar güzêrân iden şuarânın terceme-i ahval ve bazı eş’âr-ı rengîn-meallerini câmi erbâb-ı maârif taraflarına müteaddid tezkireler tertîb ve tanzîm olunmuş ve muahharen Tezkiretü’ş-Şuarâ tertîb ve tanzîmine muvaffak olmuş olan sudûr-ı izamdan Mirza-zâde Sâlim Efendi ile ecille-i ricâl-i devlet-i âliyeden Safâyî Efendi merhûmlar tezkirelerini bin yüz otuz beş târihlerinde resîde-i hüsn-i hitâm iderek hatm-ı kelâm eylemiş olduklarından târih-i mezkûreden asr-ı maârif-hasr-ı cenâb-ı şehriyâriye gelinceye degin işbu cîsr-i fenâdan nüzhet-serâ-yı bekâya mürûr u ubûr iden şuarâ ile muassır olduğumuz şuarâ-yı şî’r-ârânın haklarında dahi tezkire-gûne bir eser tertîbi bazı ashâb-ı kemâl taraflarından bu abd-i hakîr Fatîn-i pür-taksîre emr u ilhah buyrulmuş” diyor. Burada, Sâlim ile Safâyî Efendilerin hatm-ı kelâm eylediklerini söylemesi de Fatîn’in, Râmiz tezkiresi ile ondan sonraki tezkireleri görmediğini göstermektedir. (Çiftçi, 1996: 8)

Asıl şâirlerle beraber, ömrü boyunca bir, iki beyit ya da bir, iki târih mısrası yazan bazı kimselerin tercüme-i hallerine de tezkirede yer vermiş. Bunların biyografilerinin sonunda “şî’r ile şöhreti yoktur, bazı eş’ârı olduğu mervîdir, bâlâda mestûr olan mısra-ı târihinden başka eş’ârı manzûr-ı âcizî olmamışdır” türünden bilgiler vermektedir. Tezkire, altı sayfalık bir takriz bölümü ve hamdele ve salvele ile başlar, takriz kısmından sonra tezkirenin asıl bölümü gelmektedir.

Fatîn, diğer tezkirelerin aksine önce şâirin bir gazelini veya bir, iki beyitlik şiirini yazdıktan sonra, biyografisini anlatıyor. Birkaç istisna hariç biyografileri dar tutmuştur. Önce şâirin babasını, sonra memleketini, ana hatlarıyla hayatını, görevlerini ve eserlerini yazar. Bazı şâirlerin şiirlerini kafiye ve redif uygunluğu bakımından tenkid edip yapılan yanlışlıkları gözler önüne götürmüştür. (Çiftçi, 1996: 9)

Hâtîmetü’l-Eş’âr neşredildikten bir buçuk sene sonra müellifi, eserin yeni bir baskısını hazırlamak ve üzerinde bilgi bakımından birtakım ilâve ve düzeltmelerde bulunmak gereğini hissetmiştir. Bu maksatla Ceride-i Havâdis gazetesine verdiği ilanda, kitapta terceme-i hâline yer vermediği şâirlerin hâl tercümelerini ve şiirlerinden örnekler göndermelerini ister. Ayrıca biyografilerinde mevcut hata ve noksanlıkların giderilmesi

için doğru bilgilerin bildirilmesini, örnek olarak verilen şiirlerin değiştirilmesini isteyenlerin, başka şiirlerini yollamalarını ister. Fakat onun bu teşebbüsü neticesiz kalır. Onun bu girişiminden yedi sene sonra Şinasi, Tasvir-i Efkâr gazetesinde yayınladığı bir makalesinde eserin, bazı mühim kusurlarının düzeltilmesi için Fatîn Davud'un isteği üzerine işin sorumluluğunu üzerine aldığını, yapmayı şart koştuğu bazı değişiklikleri kabul ettiğine dair ondan bir senet aldığını, meclis-i umûmîye-i maârif tarafından da bunu tasdik eden bir vesika düzenlendiğini belirtiyor. (Çiftçi, 1996:10)

Fatîn Efendi ile Şinasi'nin verdikleri ilanlara baktığımızda, "Hâtimetü'l-Eş'âr'ın yeniden neşri için Fatîn Efendi yapmak istediği yeniliklerle Şinasi'nin yapmak istediği yenilikler arasında önemli bir fark vardır. Fatîn Efendi'yi yeni bir neşre zorlayan düşüncelerin başında adı bir kâğıt üzerine yapıldığından dolayı silik ve yer yer okunmaz hale gelen bu taşbasması yerine daha kaliteli bir kâğıda ve matbaa harfleri ile yazılmış güzel bir baskısını yapmak arzusu gelmektedir." (Çiftçi, 1996:11)

Şinasi'nin amacı ise bazı nüfûz ve mevki sahibi birtakım kimseler hakkında yazılan mübalağalı ifadeleri çıkartmak, edebî meselelere ait açıklayıcı bilgilere yer vermek, lafız ve ma'nâdaki muhtemel yanlışlıkları düzeltmek ve tezkireyi bir hâl tercümesinden ziyade çeşitli edebî meseleleri tartışan bir eser hâline getirmektir.

Şâir olan olmayan pek çok kişiyi tezkirede görebiliriz. Fatin, tanıdığı şairlere yersiz bir biçimde değer vermiştir. Buna karşılık hak ettiği değeri bulamayan şâirler de mevcuttur. Pek çok şâiri birkaç satırlık bilgi ile geçiştirmiştir. Bu yüzden zamanla çok tenkitlere maruz kalmıştır. (Çiftçi, 1996:12)

672 şâiri ihtiva etmekle edebiyatımızın en hacimli tezkiresi olma özelliğini kazanmış Hâtimetü'l-Eş'âr'da, Adâb-ı Zûrefa'daki şair kadrosunun boşlukları tamamlanarak, Salim'in bıraktığı yerden Fatin'e kadar yetişen klasik şiirin 130 yıllık şair envanteri verilmiştir. Eserde başka kaynaklarda zikredilmeyen Mısır ve Trakya havalisinde yetişmiş şairlerin biyografileri de bulunmaktadır. (Şentürk ve Kartal, 2006: 505)

Yahya İhyâ Bey, Şeyhüslâm İshak Efendi, Mehmed Asîf Efendi, Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi, Şeyh Ahmed Hâlis Efendi, Mustafa Reşîd Pâşâ, Osmân Seyfi Bey, Ahmed Şakır, Yakûb Âsım Efendi, Mehmed Âkif Pâşâ, Hekimoğlu Ali Pâşâ,

Abdulazîz Efendi, Seyyid Mehmed Saîd Gâlib, Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ, Mehmed Emîn Vahîd Pâşâ Fatîn Tezkiresinde adı geçen şairlerdir.

1.1.1.6. Kâfile-i Şu'arâ

19. asrın bir diğer tezkiresi H.1259/M.1843- H.1310/M.1893 yılları arasında yaşayan Mehmed Tevfik tarafından yazılmıştır. Mehmed Tevfik çıkardığı mizah gazetesinin de adı olan “Çaylak” lakabıyla tanınmaktadır. Kendi çıkardığı birçok gazetede muhabirlik yaptığı gibi, farklı pek çok dergi ve gazeteye de yazılar yazmıştır.

Kâfile-i Şu'arâ İstanbul'da, Sultan Abdülaziz zamanında, H.1290/ M.1873'te, dal harfinin sonuna kadar olan haliyle yayımlanmıştır. Eser, mensur bir mukaddime ile başlar. Daha sonra, Osman Gazi'den III. Selim'e dek on iki sultan şair ile Cem Sultan'dan Bâyezid'e kadar beş şehzade şair yer alır. Hanedana mensup bu şairlerin ardından, Âzerî'den Dervîş'e dek alfabetik olarak sıralanan iki yüz altmış dört şair gelir. Basılmayan diğer cüzlerdeki de bu sayıya eklendiğinde, Kâfile-i Şu'arâ'daki şair sayısı iki yüz seksen biri bulmaktadır. Mehmed Tevfik'in müracaat ettiği kaynakların başında, Fatîn'in Hâtimetü'l- Eş'âr'ı gelmektedir. Ayrıca diğer tezkirelerden veya Şakâyıku'n- Nu'mâniyye gibi biyografik kaynaklardan da yararlanmıştır. (Öztekin, 2012: 2856) Tezkirede XIX. yüzyıl Kütahyalı şairlerden yalnızca Bedrî'nin ismine rastladık.

1.1.1.7. Tuhfe-i Nâilî

Fatîn Davûd Efendi'nin Tezkire-i Hatimetü'l- Eş'âr adlı tezkiresiyle Divan Edebiyatı'nın son klasik tezkiresi yazılmıştır. Mehmet Nâil Tuman, temelinin 19. yüzyılın sonlarına doğru somut adımla atıldığı bir sürecin devam ettiricisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserini oluşturmada başta tezkireler olmak üzere yetmiş beş değişik kaynak kullanmıştır. Tezkirelerde, biyografik kaynaklarda yer almayan şairleri kütüphanelerde kendisi bizzat araştırma yaparak çeşitli kitaplarda özellikle divanlarda bularak eserine yazmış, böylelikle edebiyat tarihimizde tanınmayan şairleri gün yüzüne çıkarmış, bu alanda eksiklikleri tamamlamaya çalışmıştır. (Kaya, 2008: 15)

Muhtıra bölümünde eserin kullanımında nelere dikkat edilmesi gerektiğini anlatmıştır. Muhtıra bölümünden sonra oluşturduğu şairler dizini tablosu eserini şekil açısından kullanışlı hale getiren diğer faydalı bir özelliktir. Naîl Tuman faydalandığı kaynakların listesini de eklemeyi gerekli görmüştür. Bu listede kaynak kitapların isimlerinin yanı sıra hangi kütüphanelerde bulunduğu hatta yazma mı matbu mu bulunduğu bilgisi bile vardır.

Nâil Tuman, eserini niçin, nasıl yazdığını, yazma sürecini mukaddime bölümünde anlattıktan sonra şairlerle ilgili olan esas kısma geçiyor. 5010 şairin bulunduğu tezkire Arap alfabesine göre düzenlenmiştir. Listelediği şairlere sıra numarası vermiş, bunları şairler dizininde de göstermiştir. Böylelikle hacimce büyük olan eserde şairler hakkındaki bilgilere ulaşmayı kolay hale getirmiştir. (Kaya, 2008: 16)

Tuhfe-i Nâilî’de 19. Yüzyılda Kütahya’da yetişmiş şairlerden Hasan Bedrettin Paşa, İhyâ, Hasenî, Edîb, Bahârî’nin isimlerine yer verilmiştir.

XIX. yüzyıl tezkirelerinde yer alan Kütahyalı şairleri şöyle bir tabloda göstermek mümkündür:

Tablo 1.1: XIX. Yüzyıl Tezkirelerinde Kütahyalı Şairler

	Şefkat	Bağçe-i Safâ-endüz	Ârif Hikmet	Fatîn	Kâfile -i Şu'arâ	Tuhfe-i Nâilî	Mecma' -ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ	Mecmu'at ü't-terâcim
Abdülaziz Efendi								
Ahmed Atıf Bey				+				
Ahmed Şakir Paşa				+				
Âşık Ömer							+	
Bahârî						+		
Bedrî					+	+		
Edîb						+		
Hasenî						+		
Hüsnî		+						
İhyâ Bey	+	+	+	+		+		
Lebib		+						
Mehmet Emîn Vahid Paşa				+				
Mehmed Said Halet Efendi				+				
Mustafa Reşid Paşa				+				
Nutkî				+				
Osman Seyfi Bey				+				
Seyyid Mehmet Said Galip Paşa				+				
Seyyid Şem'î				+				
Yusuf Muhlis Paşa				+				

1.1.2. XX. Yüzyıl Tezkireleri

1.1.2.1. Mecma‘-ı Şu‘arâ ve Tezkire-i Üdebâ

Tanzimat’tan sonra batı kültürünün etkisiyle düşünce sisteminin yanı sıra eserler üzerindeki değer yargıları da değişmiştir. Bilimde, edebiyatta yeni görüşler, yeni anlayışlar ortaya çıkmıştır. Bütün bu gelişmeler ışığında eski tezkirecilik yerini edebiyat tarihi anlayışına bırakmıştır. (Levent, 2008: 445)

Mehmed Sirâceddin’in Mecma‘-ı Şu‘arâ ve Tezkire-i Üdebâ adlı eseri Türk Edebiyatı tarihi içerisinde yeni kaynaklar başlığı altında ele alınan, eski tezkireciliğin devamı olarak da düşünülen bu eser Hammer’in Osmanlı şairleri biyografî çalışmasının eksikliklerini tamamlamak amacıyla yazılmıştır. Yazar, Hammer’in dördüncü cildini ele alarak 1113/ 1702’den başlamak üzere, yeni bir tezkire meydana getirmiştir. Tezkirede her padişahın zamanına gelince, o padişahın biyografisi verildikten sonra, zamanında yetişen şairlere yer verilmiştir.

Eserde 1113/ 1702 yılından III. Ahmed zamanına dek on bir, III. Ahmed’den sonra da altmış dört şair bulunmaktadır. Bunların hepsi alfabetik sıralamayla değildir. (Levent, 2008: 446)

1.1.2.2. Osmanlı Müellifleri

Osmanlı Müellifleri, Mehmet Tahir Efendi tarafından hazırlanıp 1333/ 1915 yılında İstanbul’da basılmıştır. Eserde Osmanlı Türklerinden olup kendi sahalarında eser veren âlim, edib, mutasavvıf ve şairlerin hal tercümelerinden bahsedilir.

Üç cilt halinde basılan eser yedi bölümden oluşmaktadır.

1. Meşayih (Mutasavvıflar)
2. Âlimler
3. Şairler ve Edibler
4. Tarihçiler
5. Tabibler
6. Matematikçiler
7. Coğrafyacılar (Yavuz ve Özen, 1972: 5)

Yayımlanan birinci ciltte, şeyhlerin ve bilginlerin, ikinci ciltte bilginlerin devamı ile şairlerin ve ediblerin, üçüncü ciltte tarihçilerin, doktorların, riyaziyecilerin ve coğrafyacıların biyografileri ve eserleri yer almaktadır. (Levent, 2008: 447) Her üç ciltte de müelliflerin sayısı 1600'ün üstündedir.

Osmanlı Müellifleri'nde, müellifler hakkında geniş bilgi verilmeyip özellikle ölüm tarihleri ile eserleri ayrı ayrı gösterilmiştir. (Yavuz ve Özen, 1972: 5)

Abdülbâkî Dede, Evliya-zâde İsmail Hakkı Efendi, Zekâî Mustafa Efendi, Abdullah Efendi, Abdurrahman Fevzi Efendi, Ali Suavi Efendi, Şerif Efendi Hasan Bedrettin Paşa, Ahmed Rüşdü Paşa, Gedusî Süleyman Murad Efendi, Ragıp Paşa Osmanlı Müellifleri'inde yer alan Kütahyalı şairlerdir.

1.1.2.3. Son Asır Türk Şairleri

Son Asır Türk Şairleri, XX. Yüzyılda İbnü'lemin Mahmut Kemal İnal tarafından kaleme alınan yeni kaynaklar arasındadır.

Eser, İbnü'lemin Mahmud Kemal tarafından Fatîn tezkiresine zeyil şeklinde yazılmıştır. 1800'lü yılların daha öncesinden 1941 yılına kadar gelen eser Fatîn Efendi'nin yaşadıkları halde kendilerinden haberdar olmadığı haklarında bilgi edinmediği için tezkiresine almadığı şairleri de ihtiva etmektedir. Bu hacimli eserde 566 şairin hal tercümesine yer verilmektedir.

İbnü'lemin yaptığı araştırmalarla eserini sağlam bir zemin üzerine kurmuş, kolayca elde edilemeyecek bilgiler vermesi onu vazgeçilmez bir kaynak haline getirmiştir. (İslam Ansiklopedisi, 2012: 72)

İnal, pek çok şairi değerlendirirken klasik tezkire üslubunu kullanmıştır. Şairlerin eserlerini muhteva olarak, şekil olarak ve şairin başarısını göz önüne alarak, hâkimâne, üstadâne, mutasavvifâne, garip, metin, dervişâne, latif, sofiyâne gibi ifadelerle nitelemektedir. Sanatkârlığını beğenmediği bazı şairler hakkında susmayı tercih ederken bazıları için ise kötü sözler sarf etmekten geri kalmamıştır. (Bayram, 2002: 106)

Aczî Ağa, Aziz Efendi, Asım Efendi, Bedrî Paşa, Baharî Bey, Edîb Bey, Faîk Ali Bey, Hakkı Paşa, Hakkı Bey, Kâmil, Nail, Nurî, Remzî, Seyyîd Şem'î Son Asır Türk Şairleri'nde bilgiler verilen Kütahyalı şairlerdir.

1.1.2.4. Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid

Ali Emirî, Diyarbakırlı bilginlerin, şeyhlerin, şairlerin biyografilerini toplayarak 1296/ 1878'de hazırladığı "Mir'âtü'l- Fevâid fî Terâcim-i Şu'arâ-i Âmid" adlı eserinden şairler bölümünü ayırıp özetleyerek bu tezkireyi meydana getirmiştir. 217 şairin hal tercümesi yer almaktadır. Eserin Z harfine kadar yetmiş üç şairi alan birinci bölümü basılmıştır. (Levent, 2008: 456)

Ali Emirî, Eserin mukaddimesinde, Diyarbakırlı âlimler ve Diyarbakır'a hizmet eden şahsiyetlerin biyografilerini tespit edip onları yazmayı düşündüğünü ve bunu büyük bir proje olarak gördüğünü Büyük Tezkire-i Şu'arâ'yı Âmid olarak düşündüğünü belirtmektedir. (Gençboyacı, 2012: 222)

1.1.2.5. Türk Şairleri

Türk Şairleri, Sadettin Nüzhet Ergun'un şuarâ tezkirelerini ve belli başlı kaynakları tarayarak hazırladığı eser, yazarın ölümü üzerine (1946) yarım kalmış olup 1074 şair ve eserlerinden örnekler içermektedir. (İslam Ansiklopedisi, 2012: 72)

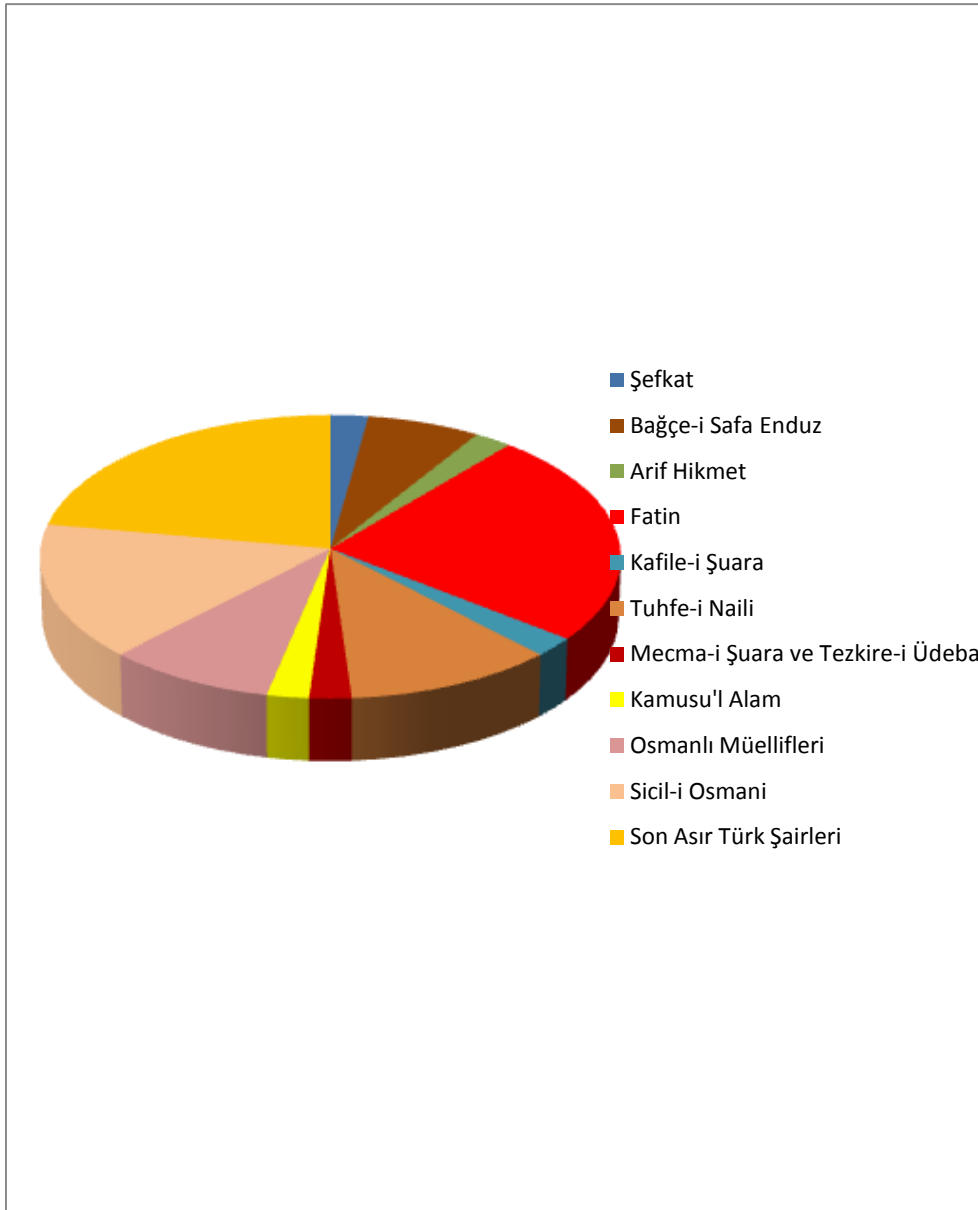
Eser 1935'te fasiküller halinde yayımlanmaya başlanmış, F harfine dek üç cilt tamamlanabilmiştir. Son fasikülde son madde olarak Fâizi (Kâf-zâde) bulunmaktadır. Ergun, bütün şairleri alfabe sırasına göre almış, tanınmış kaynakların bu şairler hakkında verdikleri bilgiyi ekleyerek incelemelerini genişletmiştir. (Levent, 2008: 449)

XX. yüzyıl tezkirelerinde yer alan Kütahyalı şairleri şöyle bir tabloda göstermek mümkündür:

Tablo 1.2: XX. Yüzyıl Kaynaklarında Kütahyalı Şairler

	Türk Şairleri	Kamûsu'l- 'Alâm	Osmanlı Müellifleri	Sicill-i Osmanî	Son Asır Türk Şairleri
Abdülaziz Efendi					+
Ahmed Şakir Paşa		+			
Bahârî					+
Bedrî			+		+
Edîb					+
Fa'ik Ali Bey					+
Hakkı Bey					+
Hakkı Paşa					+
Kiramî				+	
Kühî				+	
Lebîb					
Mehmet Emîn Vahid Paşa				+	
Mehmed Said Halet Efendi				+	
Nâsır	+		+		
Nurî					+
Nutkî	+				
Ragıp Mehmed Paşa				+	
Mehmet Said Galip Paşa				+	
Seyyid Şem'î					+
Yakub Asım Efendi				+	+
Zekâî Mustafa Efendi			+		

Tablo 1.3: XIX. ve XX. Yüzyıllarda Yaşayan Kütahyalı Şâirlere Yer Veren Edebiyat Kaynakları

1.1.3. Tarihler

Osmanlı'da tarih, ayrı bir tür olmaktan çok edebiyatın bir kolu olarak algılanmıştır. Bu bağlamda tarih ile edebiyatı birbirinden ayırmak kolay değildir. Tarihin yazılmasına kaynaklık eden kavim devrinde destanlar, ümmet devrinde gazâvât-nâmeler ve fütüvetnâmeler Fuat Köprülü'ye göre aslında birer halk romanı olmakla birlikte millet devrinde oluşan tarihi romanın birer klasik örneğidirler. Bu da Türk tarihinin devamlılığı içinde geçirdiği aşamalara bağlı gelişen edebi türün de değişip olgunlaştığını göstermektedir. (Aktepe, 1988: 5)

Tarih edebiyat tarihi çalışmalarında ilk planda yer almaktadır. Bu nedenle edebi çalışmalarda vak'a-nüvîs tarihleriyle özel tarihler arasında bize toplu ve sağlam bilgi verecek belli başlı Osmanlı tarihlerini göz önünde bulundurmak gerekir.

Geçmiş yüzyıllarda olduğu gibi XIX. yüzyılda da tarih kitapları kaleme alınmıştır. Bizde bu çalışmamızda edebiyat tarihine ışık tutması açısından mevcut tarih kitaplarını taradık. XIX. Yüzyılda Ahmed Lutfî tarafından Lutfî Tarihi kaleme alınmıştır. Eser 1242/ 1826'dan 1260/ 1844 yılına kadar geçen olayları kapsar ve yedi cilttir. (Aktepe, 1988: 6) Eserde Kütahyalı sadrazam Ali Paşa hakkında geniş bilgi sunulurken Kütahyalı şairlere ilişkin bilgi yer almamaktadır.

Şânî-zâde Tarihi, Şânî-zâde Atâullah tarafından kaleme alınan ve 1237/ 1821 yılına kadar geçen olayları kapsayan Osmanlı tarihidir. Es'ad Tarihi Vak'a-nüvîs Mehmet Es'ad tarafından yazılmıştır. Şânî-zâde'nin bıraktığı 1237/ 1821'den bu göreve geldiği tarihe dek geçen olayları anlatır. Bu dönemin bir değeri kaynak kitabı, Cevdet Tarihi'dir. Ahmed Cevdet Paşa tarafından on iki cilt olarak hazırlanmıştır. (Levent, 2008: 387)

Netâyicü'l- Vukûat Mustafa Nuri Paşa tarafından yazılmıştır. Eserde "Kütahya Tepedenli Ali Paşa'nın Durumu ve Mısır'ın Durumu" (Mustafa Nuri, 1992: 286) alt başlıklarında yer ismi olarak geçmekte fakat herhangi bir şairin biyografisi bulunmamaktadır.

1.1.4. Padişah, Sadrazam, Vezir, Şeyhülislam Gibi Devlet Adamlarının Biyografilerini Toplayan Eserler

Agâh Sırrı Levent, Türk Edebiyatı Tarihi adlı eserinde Padişah, sadrazam, vezir, şeyhülislam gibi devlet adamlarının biyografilerini toplayan eserleri, “mevki sahiplerine göre hazırlanmış eserler” başlığı altında toplamıştır.

Osmanlı devletinde padişah ve sadrazamları himayesi altına almış onları caizelerle ödüllendirmiştir. Hatta tarihimizde birçok şair padişah vardır. II. Murad “Muradî”, Fatih Sultan Mehmed “Avnî”, II. Bayezid “Adlî”, Şehzade Korkut “Harimî” Kanuni Sultan Süleyman “Muhibbî” gibi mahlaslarla şiirler yazmışlardır. Hal böyle olunca mevki sahiplerine göre hazırlanmış eserlerde de dönemin Kütahyalı şairlerine rastlamanın mümkün olabileceğini düşündük ve araştırmamızda konuyla ilgili örnek eserleri taradık.

Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar, İbnü’lemin Mahmud Kemal İnal tarafından yazılmıştır. Eserde Kütahyalı devlet adamı aynı zamanda şair Mehmet Emin Ali Paşa ve Hüseyin Hilmi Paşalardan başta sadrazamlıkları olmak üzere şairliğinden bahsedilmiş, şiirlerinden örnekler verilmiştir. (İnal, 1982: 3692)

“Son Sadrazamlar ve Başvekiller”, Mehmet Zeki Pakalın tarafından yazılmıştır. Eserde Kütahyalı şaire rastlanmamıştır. Yalnızca görev icabı Kütahya’da bulunan sadrazam Karavezir Mehmet Sadık Paşa’ya değinilmiştir. (Pakalın, 1942: 182)

Sicill-i Osmanî veya Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye, Mehmed Süreyyâ tarafından M.1890-1899 yılları arasında kaleme alınmış biyografik bir eser olup Osmanlı’nın kuruluşundan H.1316/M. 1899 yılı sonuna kadar çeşitli sınıf ve mesleklere mensup kişilerin biyografilerini İhtiva etmektedir. Osmanlılar hakkında kaleme alınan en geniş hâl tercümesidir. Hemen her sahadan kişilere yer vermesi itibariyle diğer biyografi eserlerinden farklı bir özellik taşımaktadır. Bilhassa hayatları hakkında başka kaynaklarda bilgi bulunmayan şahıslara yer vermesiyle dikkati çekmektedir. (Çetin ve Özeydin, 2012: 783)

Sicill-i Osmanî’de Kütahyalı ve görev icabı Kütahya’da bulunan birçok isme yer verilmiştir: Kirâmî’den usta şair olarak bahsedilmiştir. Lebîb Mehmed Efendi hakkında kâtip, şair, âlim, rind-meşreb olup evi ediplerin toplantı yeriymi, denilmektedir. (Süreyya, 1996:901) Mehmed Efendi’den müderris, molla olup sonra

fetva emini şeklinde bahsedilmektedir. Mehmet Efendi, Sünbülzâde Abdülbâkî Efendi'nin küçük tezkireci olduğu ifade edilmektedir. Âsım Yakub Efendi hakkında Şiir ve inşâsı, ilim ve marifetinin ölçütü, olup rind-meşrepti. (Süreyya, 1996: 328)

Gâlib Said Mehmed Paşa, Halet Mehmed Said Efendi, Hâlil Rüşdî Efendi, Vahid Mehmed Paşa, Vahidî Mehmed Paşa şairlerin biyografileri eserde yer almaktadır.

Osmanlı Devlet Erkânı, İsmail Hâmi Danişmend tarafından yazılan bir eserdir. Eserde Kütahyalı Hüseyin Hilmi Paşa, Abdurrahman Nureddin Paşa, Mehmet Recâî Efendi ve görev icabı bulunan Kütahya'da bulunan Bostancıbaşı Deli Abdullah Paşa'ya (Danişmend, 1971: 93) yer verilmiş fakat Kütahyalı şairlere rastlanmamıştır.

1.1.5. Meslek Erbaplarına Ait Biyografiler

Osmanlı devrinde hattat ve musiki üstatları gibi çeşitli meslek gruplarına ait biyografiler yazılmıştır.

Araştırmamızda, İbnü'lemin Mahmud Kemal İnal'ın Son Hattatlar adlı eserinden istifade ettik. Osmanlı hattatları hakkında en zengin biyografi kaynağı olan Tuhfe-i Hattâtîn'in sonrası getirilmediği için, onun telif tarihi 1760'tan 1953'e kadar olan süre içinde gelmiş geçmiş hattatların hal tercümelerini tespit maksadıyla onun zeyli olarak yazılmıştır.

Eserde on biri kadın 329 hattatın, şöhret sahibi oldukları yazı şubesine göre sınıflandırılmış hal tercümeleriyle yazılarından seçilmiş örnekler yer almaktadır. Bunlar arasında esas şöhretleri başka sahalarda olduğu halde edebiyatçı, mûsikişinas, devlet adamı, hükümdar, hatta tulumbacı gibi şahsiyetlerin hat sanatıyla meşgul olmaları dolayısıyla eserde beklenmedik bilgiler getiren hal tercümelerine rastlanır. (İslam Ansiklopedisi, 2012: 261- 262) Eserde Kütahya'da ikamet eden Abdullah Zühdî Efendi'den "kara kalem resimde, litografya ve fotografyada da mahir idi." (İnal, 1970: 16) Şeklinde bahsedilmiştir. Yine görev icabı Kütahya'da bulunan Pertev Paşa hakkında eserde "Arab ve Fars lisanlarında nazmı ve nesre ve tekellüme muktediri. Divanı eş'arı matbu'dur. Güzel rik'a yazardı." (İnal, 1970: 16) denilmektedir.

Türk Hattatları, Şefket Rado tarafından yazılmıştır. Eserde, Abdullah Zühdü'nün biyografisine yer verilmiştir. Eserde, çok güzel yazılar bıraktığı, on bir

satırlık, hemen hemen el kadar bir dua kitabı olduğu ve çok işlek bir Nesihle yazıldığı belirtilmiştir. Ayrıca iki Mushafının olduğu ve En'âm-ı Şerifleri'nden birinin Osman Bey matbaasında basıldığı belirtilmiştir. (Rado, 1984: 219)

Musikî üstatları ile ilgili olarak Yılmaz Öztuna'nın Türk Bestecileri Ansiklopedisi'ni araştırdık. Eserde, şair Abdülbâki Nâsır Dede'nin biyografisine yer verilmiştir. Nâsır Dede hakkında eserde, Dede Efendi'nin ney ve dinî musiki hocası olan bestekârimız, "Nâsır" mahlası ile şiirler yazdı. Dîvânı'nda 3.000 kadar beyit vardır, (Öztuna, 1923: 123)

50 Yıllık Türk Musikisi, Mustafa RONA tarafından yazılmıştır. Eserde Münir Nurettin Selçuk'un biyografisine yer verilmiş, hakkında, Aynı zamanda bestekâr olan mumaileyh, birçok eserler bestelemek suretiyle, bu sahadaki muvaffakiyetini de göstermiştir, denilmiştir. (Rona, 1960: 314)

Müzik Ansiklopedik Lügat, Vural Sözer tarafından kaleme alınan ve araştırmamıza konu olan bir diğer eserdir. Eserde Kütahyalı şaire rastlamamış olmakla birlikte, Kütahyalı usta kemancı Ulvi Yücelen'in biyografisine yer verilmiştir. (Sözer, 2005: 668)

1.1.6. Evliyâ Tezkireleri

Tanınmış tarikat kurucuları ile halifelerinin ve ünlü şeyhlerinin biyografilerden meydana gelmiş eserler bulunmaktadır. Bu eserlerde tarikata mensup şairlerin biyografileri ve şiirleri de bulunabilir. (Levent, 2008: 427)

Ziyaret-i Evliyâ, Hocâ-zâde Ahmed Hilmi tarafından yazılmıştır. Kendisi Nakşibendî olan Hocâ-zâde Ahmed Bey, kitapta yer alan biyografileri daha önce Tercümân-ı Hakikât gazetesinde "Cevelân-ı Dindârâne" başlığıyla yayımlamış, makale diye nitelendirdiği bu yazıları 1907 yılında Ziyaret-i Evliyâ adıyla kitap haline getirmiştir. (Ahmed Hilmi, 2011: 11)

Hocâ-zâde Ahmed Hilmi eserinin takdim kısmında devrin padişahı II. Abdülhamid'i övdükten sonra evliye menkıbeleri ve büyüklerin hayatlarına olan merakından bahseder. Eserde tarikat erbabı kronolojik sırayla ele alınmıştır.

Ziyaret-i Evliyâ'nın içinde başta beyitler olmak üzere çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış şiirler eseri değerli kılan diğer bir özelliktir.(Ahmed Hilmi, 2011: 11) İncelememiz sonucunda eserde Kütahyalı şaire rastlayamadık.

1.2. XIX. VE XX. YÜZYIL KAYNAKLARINDA KÜTAHYALI ŞAİRLER KADROSU

Tarihi belgelerin, kitabelerin, bulunan ve bilinen eserlerin incelenmesinden anlaşıldığına göre Kütahya, Selçuklu Devleti, Germiyanogulları ve Osmanlı İmparatorluğu çağlarının uygarlık beşiği olmuş, Anadolu'daki en önemli edebî muhîtlerden ve kültür merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Kurtuluş Savaşı'nda düşman ordularının yurttan tamamen yok edilmesiyle sonuçlanan 30 Ağustos Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin cereyan ettiği Dumlupınar, Çalköy, Aslıhanlar ve Adatepe Kütahya ili sınırları içinde bulunduğu Cumhuriyet döneminde de tarihi bir yer işgal etmektedir. (Güner, 1961: 8)

Osmanlı şiir geleneğinin temellerinin atıldığı bir merkez olan Kütahya, Germiyân ve Osmanlı coğrafyasının altıncı önemli merkeziydi. Tarihin her döneminde edebi ve kültürel anlamda ilk sıralarda yer alan Kütahya XIX. ve XX. yüzyıllarda da bu özelliğini korumuştur.

Çalışmamızın hazırlanması sırasında XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarına ulaşılmış ve bu kaynakların titizlikle taranması sonucu toplam Kütahyalı şairin varlığı tespit edilmiştir. Bu şairler alfabe sırasına göre şu şekilde sıralanmıştır: Abdülbâkî Baykara Dede, Abdülkadir Şükri Efendi, Ahmet Remzi Akyürek, Ahmet Vasfi Erkut, 'Ârifî, Âsım Yakub Efendi, Âşık Ömer, Âşık Sırrı, Âşık Şükrü, Âşık Umur, Baharî Bey, Delilbaşı Talip Paşa, Dülgerin Hüseyin Ağa, Hacı Nurî Bey, Hasan Bedrî (Bedrettin) Paşa, Hoca-zâde Kâmil Efendi (Kâmilî, Âşık Hasan Dede), Hüsnî, Kühnî Abdurrahim Dede, Kütahyalı Evliyâ-zâde İsmail Hakkı Efendi, Mehmed Celaleddin Dede Efendi, Nasır Seyyid Abdülbâkî Dede, Nâzım-ı mûmâ-ileyh Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi, Nâziki Ahmet Efendi, Nurî Bey, Nutkî Ali Dede, Pesendî Hacı Ali Dede, Şeyh Haydar Efendi'dir.

XIX. yüzyılda görev icabı Kütahya’da bulunan şairleri ise: Ali Süha Delilbaşı, Eflatun Cem Güney, El-Hâc Yahya İhyâ Bey, Faîk Ali Ozansoy, Hakkı Paşa, Halet Mehmed Said Efendi, Halil Edîb Bey, Kâimmakâm-ı esbak Ahmed Şakir, Kirâmî, Lebîb Mehmed Efendi, Mustafa Reşid Paşa, Osman Seyfi Bey, Râgıb Mehmed Paşa, Reşid Süreyya Gürsey, Seyyid Şem’î, Seyyid Mehmed Saîd Gâlib, Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ, Vahîd Mehmed Paşa’dır.

XX. yüzyıldaki Kütahyalı şairler kadrosunda: Abdullah Doğan Karaağaoğlu, Abdurrahman Necati Kara’a, Ahmet Ali Atikan, Ahmet Günay, Ali Budak, Ali Abdülkerimoğlu, Alaaddin Uygun, Alayuntlu Hüseyin Efe, Celal Sıdkı Gürler, Cevdet Doğan Işık, Ercüment Uçarı, Esat Anık, Fazıl Bey, Fehmi Kabadayı, Gedizli Mehmet Sarı, Hacer Gezer, Halil Arıkan, Hasan Şanlı, Kadir Fidan, Kadir Güven ve Mehmet Uygun, Mürüvvet Timür, Şevki Dinçal yer almaktadır.

XX. yüzyılda öğretmenlik, herhangi bir kurumda memurluk gibi görevler neticesinde Kütahya’ya gelen şairler ise: Ahmet Urfalı, Alâeddin Özdenören, Aydoğan Yavaşlı, Celal Aybey, Güngör Gençay, Haluk Nihat Pepeyi, Hamza Yıldız, Hüseyin Atabaş, İsa Kahraman, M. Sunullah Arısoy’dur.

1.2.1. XIX. Yüzyıl Kaynaklarında Kütahyalı Şairler

1.2.1.1. Abdullah Hakkı Efendi

Abdullah Hakkı Efendi, Kütahyalı Fikrî Abdülbâkî Efendi’nin oğludur. İlk eğitimini babasından almış, İmam-zâde Esat Efendi’de öğrenimini tamamlayarak icazet almıştır.

Abdullah Hakkı Efendi, memleketine döndükten sonra zamanını araştırmaya, bilgi edinmeye adanmış yazmakla meşgul olmuştur. Zamanının bir kısmını da talebe yetiştirmekle geçirmiştir. 1869 tarihinde Kütahya Müftülüğü’nde de bulunmuştur.

Şair mühürdâr-zâde Nurî Bey’in:

“Rihletin gûş idicek Nurî dedi tarihin

Darı cennet olsun Abdullah Efendi’ye makâm”

manzum tarihinden anlaşıldığı üzere 1877 senesinde Kütahya’da vefat ettiği anlaşılmaktadır. Cenazesi Ulu Cami kabristanına defnedilmiştir. (Uzunçarşılı, 1932: 208)

Miftahî Buharî ile bunun tekmilesi olarak iki eseri vardır. Kütahya müftülük dairesi kâtibi Halit Efendi, akaitten “Esmâ-i Hüsnâ Şerhi” olduğunu söylemiş ise de bu eser, babası Abdülbâkî Efendi’ye aittir.

Kendi döneminde yetişmiş olanlar nazik ve oldukça bilgili bir insan olduğunu beyan etmişlerdir. Abdullah Hakkı Efendi Kütahya’daki Molla Bey vakfının da yöneticiliğini de yapmıştır. (Uzunçarşılı, 1932: 209)

1.2.1.2. Abdülbâkî Baykara Dede

Abdülbâkî Baykara Dede, İstanbul Yenikapı Mevlevîhânesi’de 1883 yılında doğmuştur. Asıl adı Muhammed Abdülbâkî’dir. Kökeni Timur’dan kaçıp Kütahya’ya yerleşen Pir Baba Sultan-ı Horasanî’nin soyundan gelen Ebubekir Dede ailesine dayanmaktadır.

İlk eğitimini dedesi Osman Efendi’den alan Abdülbâkî Dede, Musa Dede başta olmak üzere meşhur âlimlerinden dersler almış, Davudpaşa Rüşdiyesi’nden mezun olmuştur. Babasının 1908 yılında vefatından sonra Yenikapı Mevlevîhâne’sine şeyh olmuştur. 1909’da Meclis-i Meşâyih üyeliğine seçilmiş ve dokuz yıl bu görevi sürdürmüştür. 1914’te çıkan I. Dünya Savaşı’nda Süveyş Kanalı’nı İngilizlerden geri almak için yapılan Kanal Harekâtı’na katılmak üzere kurulan Mücâhidin-i Mevleviyye adlı gönüllü alayına binbaşı rütbesiyle ve kumandan vekili olarak katılmış, fakat bir süre sonra hastalığı sebebiyle geri dönmek zorunda kalmıştır. (Güler ve Türkmen, 2013: 23)

Şeyhlik görevi 1925 yılında tekkelerin kapatılmasıyla resmen sona ermiş ve Kanun gereği Baykara soyadını almıştır. Bundan sonra İstanbul Türk Ocağı müdürlüğü, Kütüphaneler Tasnif Komisyonu üyeliği yapmış, Darü’l-fünûn Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri’nde Farsça dersleri vermiştir. Darü’l-fünûn’un İstanbul Üniversitesi’ne dönüştürülmesinden sonra vazifesinden alınmıştır.

Bakırköy Ermeni Lisesi'nde edebiyat öğretmeni olarak iki ay kadar çalışabilen Abdülbâkî Baykara, 28 Şubat 1935 tarihinde vefat etmiş ve Yenikapı Mevlevîhânesi'nin yakınındaki Hâmûşân Mezarlığı'na defnedilmiştir. (Güler ve Türkmen, 2013: 23)

Yenikapı Mevlevîhânesi'nin son şeyhi olan Abdülbâkî Dede'yi İbnü'lemin, “edîb nazik, nüktedân, sühân-şinas ve istediği vâdîde şiir söylemeye muktedir bir şâir-i mahir” olarak tavsif etmektedir.

Güzel ahlak sahibi, zarif, hoşsohbet, çok zeki, nüktedan, musikişinas ve ayrıca fitratında şiir kabiliyeti olan Baykara, hece ve aruzla Türkçe, Farsça yazdığı şiirler yazmış, “Bakî” mahlasını kullanmıştır. Tasavvufî ve ciddi şiirler kadar mizahi manzumeler ve hicviyeler de yazan Baykara'nın en önemli özelliği ebced hesabıyla tarih düşürmedir.

“Mahfel ve Osmanlı Tarih ve Edebiyatı” adlı eserde şiirlerinin bir kısmını neşretmiştir. Ebusuûd-zâde şiirlerini derleyerek “Enfâs-ı Bâkî” adı altında bir araya getirmiştir. (Güler ve Türkmen, 2013: 24)

Ebusuud-zâde'nin derlediği şiirlerinden örnekler

Gazel

Çeşm-i kebûd-ı yâr gelince hayâlîme
Nur indi sanki kalb-i melâl-iştimâlîme

Evc-i safâ-yı vahdete ben yükselir idim
Terk etmiş olsalardı beni kendi hâlîme

Bir zerreyim zuhurda manâda âfitâb
Noksan irer mi ta'n-ı 'adûdan kemâlîme

Kaddim büküldü gerçi tenim olur bî-tüvân
‘îd-i visale irdi bakanlar hilâlîme

Kalbim hazîne-i güher-i bî-nazîrdır
Bir lokma nân yoksa da ehl ü ‘ıyâlîme

Ben bende-i kemîne-i evlâd-ı Hayderim

Şâhid semâ vü arz ola sıdk-ı makâlîme

Bâkî başımda tacı ola fahr-ı Mevlevî
Dil-besteyim bu fahr ile Molla Celâlîme¹²

Gördüm

Dün gece seyredip bâtın yüzünden
Cihânı kendimde pinhândır gördüm
Okudum sakinin elâ gözünden
Onu da 'aşkıma hayrandır gördüm

Dîdeme envâr-ı hazret göründü
Ser-ta-ser kitâb-ı hikmet göründü
Hâsılı kesrette vahdet göründü
Sâcidi, mescûdu yeksandır gördüm

Nûş ettim sakinin peymânesinden
Feyz aldım o çeşm-i mestânesinden
Mâsivâ ref oldu dil hanesinden
Cânânı kalbimde mihmândır gördüm

Şarâb-ı vahdetten bir iki çaktım
Dilimde çerâğ-ı irfanı yaktım
Cemâda, nebata, hayvana baktım
Her şeyin aslım insandır gördüm

Ka'be vü büthâne hepsi bahane
Her yerde görünen vech-i cânâne
Güneşler bu şem'e olmuş pervane
Cihanı bu aşkla nâlândır gördüm

¹ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün

Bu beyitin ve diğer nazım şekillerinin vezni sadece dipnot olarak gösterilecektir.

Bu cihan bir ulu pazarmış meğer
 Yaradan her şeyden satarmış meğer
 İnkârın aslı da ikrarmış meğer
 Küfrü de aynıyla îmândır gördüm

Dergâh-ı Rahmanı penâh edince
 Bu yolda cismimi tebâh edince
 Deryâ-yı rahmete nigâh edince
 Azâb-ı cahîmi asandır gördüm³ (Güler ve Türkmen, 2013: 24)

1.2.1.3. Abdülkadir Şükrî Efendi

Kütahyalı hattat ve şairlerdendir. Hattatlığı şairliğinin önüne geçmiştir. (Uzunçarşılı, 1932: 209) Araştırmamız neticesinde şiirlerinden örneklere rastlamadık.

Önce Eğri Kapılı Mehmed Rasim Efendi şakirdlerinden Ayasofyalı Abdurrahman Hilmi Efendiden, sonra da Abdülkadir Hamdi'den ders almış, saray ve Enderun-ı hümayûn hocalığına atanmıştır.

“Atebe-î Hakaniyye ve Daire-i Sultâniye” de iki hattın talimine me'mur olduğunu, bir eserinin ketebesinde söylemektedir. (İnal, 1970: 29)

Hakkâk-zâde'nin, Millet Kütüphanesi'ndeki eserinde, Üçüncü Sultan Selim'in, Şükrî Efendi'den ders aldığı belirtilmektedir.

“Hâce-i sultanî, Kâtibü's- serayü's-sultanî ve Hâce-i enderunî hümayun” unvanlarını kullandığı yazılarından anlaşılmaktadır.

Beyazıt'taki Umumî Kütüphanede ve yüksek mühendis Ekrem Hakkı Beyde hilyeleri görülmüştür.

Güzel yazı yazmada üstat emekli okul müdürü Hattat Bahaüddin Bey, verdiği varakada diyor ki: Abdülkadir Şükrî Efendi'nin Sultan Üçüncü Selim'in Kapıcıbaşlarından Ahmed Ağa için (H.1217) 1803'te yazdığı gayet müzeyyen, müzehheb ve örneğine nadir rastlanan “Delâilü'l- hayrat” ve “Hizbi âzam” ın ketebesidir. (İnal, 1970: 30)

³ 6+5=11

Abdülkadir Şükri Efendi'nin ölüm tarihi hakkında farklı görüşler söz konusudur. Son Hattatlarda ünlü hattattın ölüm tarihi 1806 (H. 1221), Kütahya Meşahiri adlı eserde ölüm tarihinin (H.1250) 1835'ten sonra olduğu, Mirza Habi'b'in "Hat ve Hattatan" da ölüm tarihinin (H. 1250) 1835 olduğu yazılmıştır. Her ne kadar ölüm tarihi kaynaklara göre değişse de yaşamının son günlerini me'mur olduğu Yozgat ve Çankırı civarlarında geçirdiği bilinmektedir.

Mirza Habi'b "Hat ve Hattatan" adlı eserinde "Abdülkadir Şükri Efendi Kütahyalı mahlâsı ile mütehallis olub Mustafa Efendi'nin şakirdidir. Kendi âleminde şairlik ve sühan seralık iddiasında bulunurdu. Çankırı'da vefat etmiştir. 1835'te (H.1250) yazdığı eseri görülmüştür." demektedir. İbnü'lemin Mahmud Kemal İnal ise "Son Hattatlar" adlı eserinde Mirza Habi'b'in vermiş olduğu bilgilerin doğru olmadığına işaret etmektedir. (İnal, 1970: 31)

1.2.1.4. Ahmet Vasfi Erkut

1832 yılında doğmuştur. Ahmet Vasfi Kütahya'nın Mecdiye Mahallesi'nden İlyas-zâde Mehmet Ali Ağa'nın oğludur. Kibar bir beyefendi olan Süleyman Efendi şairin oğlu, emekli ilkokul öğretmeni İlyas Erkut'ta torunudur. (Güner, 1967, 42)

Mahalle mektebinde başladığı ilköğrenimini Vacidiye Medresesine devam ederek Doğalarlı Müderris Hoca Osman Efendi'den Arapça, Mühürdar Hacı Hasan Efendi'den Farsça ve edebiyat bilgilerini öğrenmiştir. Elimizdeki kaynaklarda medresenin hangi bölümünden icazet aldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bilgiye son derece hevesli ve pek meraklı olan Ahmed Vasfi, Arapça ve Farsça dillerine ilâveten özel olarak ve kendi çalışmalarıyla Fransızca da öğrenmiştir. Divanında Fransızca yazılmış şiirleri yer almaktadır.

Birçok önemli memuriyet ve memleket hizmetlerinde bulunmuştur. İlk görevi tahrirat kalemi kâtipliği olup hizmeti süresince amirlerinin takdirlerine mazhar olmuştur. Şair 1876 yılında 45 yaşında iken vefat etmiştir. (Güner, 1967: 47)

Kendisini şiire adayan ince ruhlu, ileri görüşlü ve aydın düşünceli olan Ahmet Vasfi 19. yüzyılın sosyal durumunu ve Kütahya'nın o devirdeki görünümünü, yaşayışını, geleneklerini lirik şiirlerine konu yapmıştır. Güner, 13x18 cm boyutunda

esericedit kâğıt üzerine okunaklı bir yazı ile yazılmış, 70 sayfadan oluşan, içinde 202 parça gazel, koşma medhiye ve destan bulunan bir divanın olduğunu belirtmektedir. Divanın, torunu emekli öğretmen İlyas Erkut'ta olduğu söylenmektedir.

Divanında yer alan şiirler şairin hayat tarzı ve dünya görüşünü anlamız açısından ışık tutmaktadır. 44 yıllık kısa ömrüne birçok şeyi sığdıran şair, zevke ve eğlenceye düşkünlüğü ile dikkat çekmektedir. İçki meclisleri, şarabın humarı, aşkın her hali Ahmet Vasfî'yi derinden etkilemiştir.

Kütahya'daki Saadettin Cami'nin batı yönündeki giriş kapısı üzerinde bulunan manzum kitabe ile eski hükümet konağının üst katında bulunan mescidin manzum kitabesini şairimiz hazırlamıştır. (Güner, 1967: 48)

1870 Fransa- Prusya Savaşı'ndaki Fransa İmparatoru III. Napolyon'un Meç Kalesi'nde Almanlara teslim olması üzerine Vasfî Efendi şu güzel ve sanatlı tarihi söylemiştir:

“Meç elden gitti tarh eyle hisaptan anla târihî,
Napolyon sattı dâvâyı cihangîrde evrengî” (Uzunçarşılı, 1932: 216)

Kütahya'daki eski hükümet konağına mutasarrıf Hasan Hakkı Paşa hükümet binasının üst katına bir mescit yaptırmıştır. Şairimiz bu mescide bir tarih düşürmüştür.

Zehi bu mescid-i vâlâ,
Saadetle gelüp yâde

Mübarek eylesin mevlâ
Sebeb düştü çün iyeâde

Füzûn oldukça ikbâli
Bulup tarihi tebrikin

Çoğalsun ömrü iclâli
Didim Vasfî nasıl rengin

Hükümet-gâhe pek âlâ

Meğer İşkodralı-zâde

Yakıştı mahfil-i zibâ

Hasan Bey haizi ûlâ

Bütün akranı, emsâli

Ne resmî tarzda tezyin

Katında ola müstesnâ

Olundu mescid-i zibâ.⁴ (Uzunçarşılı, 1932: 217-218)

Başlangıcında Zamanımıza Kadar Kütahyalı Şairler adlı eserde yer alan şiirleri

Divanı'ndan Seçmeler:

1

Râhına âheste git, âteşli vapur olma haa,

Çarkını eyler perişân, dehre mağrur olma haa,

Her bir usrün yüsrü vardır, her sürürun matemi,

Bir karar olmaz. Bu âlem pek de, mesrur olma haa

Ka'l eder dağları, ey şahım, ricâlim himmeti,

Aferin al itibar-ı nâsdan dûr olma haa,

Halk içinde kârsaz ü dil-nüvâz olmak hüner,

Yoksa müstağni durup, mezmûm u menfûr olma haa

Daimâ seyrâncılıkla sür cihânın zevkini,

Ellenirsin, dillenip bellenne, meşhur, olma haa

Etme istihza gedâyâ, hem âyâr ol bay ile,

Tut müsavi âlemi, maytaba mecbur olma haa,

⁴ Metinler kaynaklardan aynen almış, metinlere müdahale edilmemiştir.

Yâr elinden badenûş et kıl temâşa gül yüze,
Lîk Vasfî mübtela-yi âb-ı engür olma haa,⁵ (Güner, 1967, 47)

2

Derde düştüm ey gönül cümle cihan ağlar bana,
Halime insaf eden pir ü civan ağlar bana

Yaktı, yandırdı bir ateş vücudum şehrini,
Cüş edüp deryâ, zemin ve asûmana ağlar bana.

Gelse seyretse benim bu halimi Mecnun eğer,
Şükreder Hak'ka hezaran bir zaman ağlar bana.

Eylesem azm-ü ziyafet ehli meclis mest olur,
Söylenür söz ile santur, ney, keman ağlar bana.

Şehri Kütahya efganımdan âciz Vasfîyâ.
Hicret etsem, ger Hicaz ve Isfahan ağlar bana⁶ (Güner, 1967, 48)

1.2.1.5. 'Ârifî

19. asırda Kütahya'da yetişen önemli halk şairlerinden 'Ârifî Kütahya'nın Saray Mahallesi'ndendir. 'Ârifî'nin doğum tarihi kesin olarak belli değildir. H. Sezaî Paracıklıoğlu'na göre M.1815 yılında Kütahya'nın Saray Mahallesi'nde doğmuştur. Uzunçarşılı, doğum tarihi vermeden Saray Mahallesi'nde doğduğunu yazmaktadır. Güney, doğum tarihi için kesin bir tarih olarak 1780 tarihini vermektedir. Mustafa Hakkı, doğum tarihi olarak 1825-1816 yıllarını vermektedir. Kaynakların geneli değerlendirilecek olunursa 1815 tarihi doğum tarihi olarak kabul edilmelidir. (Güler, 2010: 80)

⁵ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün

⁶ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün

Kurşunlu Medresesi'nde müderrisi Eskişehirli Hacı Ali Bey dedesi, orta halli bir çiftçi olan Abdullah Efendi, babasıdır. 'Ârifî hiç evlenmemiş, ömrünü tek başına geçirmiştir. (Güner, 1967: 52)

Paracıklioğlu, orta boylu, geniş alınlı, çok zeki bir adam olduğunu yazmaktadır. Çok yetenekli olan 'Ârifî, on bir yaşlarında dedesinin yanında eğitimini almış, diğer yandan edebiyata merak sarmıştır. Küçük yaşlarda güzel şiirler söylemeye başlamıştır. Bir az tahsil gördükten sonra işi saz şairliğine dökerek Bilecikli Âşık Hüsni'den el almıştır. Onun hocalığıyla beraber saz çalmayı ve şiir söylemeyi ilerletir. Sesinin güzelliği ve sazındaki ustalık üne kavuşturur. Yazdığı koşma ve destanları kendine özgü bir makamla okuduğu için kendini sevdirmiş ve meclislerin aranan ismi olmuştur. (Güler, 2010: 80)

'Ârifî, âşık kahvehanelerinde söylediği muammaları ve koşmaları ile şöhret olmuştur. Anılan muamma şöyledir: "Bir zamanlar Kütahya'ya Firakî, Firkâtî, Esrârî, Nev'i ve Miftahî adlı beş halk şâiri gelir. Bölükbaşı denilen mesire yerinde toplanan halka ve Kütahyalı şâirlere saz çalıp muamma söylerler. Söyledikleri muammayı bir duvara asarak çözene hediye verileceğini duyururlar. Kimse muammayı çözemez, 'Ârifî 'yi çağırırlar. Çırağı Pesendî'yi ve Âşık Hasan Dede'yi yanına alan 'Arifî, şairlerin yanına gelir. Muammayı çözmesine rağmen kendisine iltifat edilmez. Bunun üzerine 'Ârifî'de şu muammayı söyler:

Bu dehrin tarihi gaip acep kaç yaşta yazmışlar
Kazıp hakkâk hattatlar kalemle taşa yazmışlar
Birini candan seven ahabımız kardeşde yazmışlar
Firakî, Firkâtî, Esrârî, Nev'î, Miftâhî, 'Ârifî
Dil-i erbâb-ı suhen solu sağ başta yazmışlar (Güler, 2010: 81)

Şâirler muammayı çözemezler. Yalvar yakar 'Ârifî 'den cevabı öğrenirler. 'Ârifî, muammasında kendisine mecliste yer gösterilmediğini, geride ve solda kaldığını açıklar. Âşıklar, 'Ârifî'nin elini öperler ve kendileri için toplanan paraları ve hediyeleri ona vermek isterler. Âşıkların hediyelerini alan fakat tekrar onlara hediye eden 'Ârifî, büyük bir ders vermiş olur.

Kütahyalı Hacı Pesendî Dede'nin şiirde ustası olan 'Ârifî, Kütahyalı meşhur Hacı Pesendîyle tanışmış ve onu yanına alarak yetiştirmiştir. Pesendî 'Ârifî'ye yirmi beş yıl hizmet etmiştir. (Güler, 2010: 82)

'Ârifî, uzun müddet seyahatle vakit geçirerek sazı ve sözü ile meclisleri şenlendirmiştir. (Uzunçarşılı, 1932: 221) Bazen tek başına bazen de Bilecikli Hüsnî ile birlikte Bursa, Balıkesir, İzmir, Adana gibi değişik şehirlere seyahat etmiştir. Hemen hemen bütün ömrünü saz çalmak, köy köy, kasaba kasaba dolaşarak âşık kahvelerinde muammalar söylemekle geçirmiştir.

Bazı kaynaklarda Bektaşî tarikatına mensup olduğu yazılan 'Ârifî, yaşlandığı zaman her şeyi bırakarak Bayramiye tarikatına intisap etmiş ve Hacı Bayram-ı Veli'nin damadı Eşref-i Rumî'nin gömülü bulunduğu İznik'e yerleşmiş ve bu tekkede dervişlerin hizmetinde bulunmuştur. Bir han odasında yatıp kalkan 'Ârifî, bir söylentiye göre öleceği gün han sahibini çağırarak, öldüğünde kendisinin Eşref-i Rumî'nin türbesinin eşğine gömülmesini vasiyet etmiş ve oraya gömülmüştür. (Güner, 1967, 52)

Gençliğinde kendisini içkiye kaptıran şairimiz
 Meclisi irfanda sazı söz olur
 Ne söylesin âşık dinlemeyince
 Gûş eder âlemi yârân göz olur
 Tel tel olup keman inlemeyince (Güler, 2010: 81)

İçkiye düşkünlüğünü yukarıdaki mısralarda dile getirmektedir.

Ölüm tarihi konusunda net bir bilgi olmasa da 1895 yılında seksen yaşında ölmüş olabileceği söylenebilir.

'Ârifî'nin 11 koşma, 16 gazel, 3 mersiye 4 müseddes ve 1 muhammesten ibaret olan Dîvânçesi Kadir GÜLER tarafından yayımlanmıştır. Paracıklıoğlu, beş koşmasını yazısının sonuna eklemiştir. Mustafa Hakkı, beş koşmasına ek olarak sakil nakışkart müselsel başlığıyla farklı bir şiirini yayınlamıştır. 'Ârifî'nin şiirlerine daha fazla yer veren Güner'dir. Güner, şâirin iki Kütahya medhiyesi, bir münacat, bir medhiye, iki gazel, bir Hz. Hüseyin'e mersiye, bir tahmis, bir semaî, bir düstur-ı 'Ârifî, bir ilâhî, bir gazeline yer vermiş ve bir muammasını nakletmiştir.

Şiirlerinden ikisi hece ölçüsüyle ve koşma nazım şekliyle, diğerleri aruz vezniyle ve divân, semâî, kalenderi ve müstezâd şekilleriyle yazılmıştır.

‘Ârifi, Kütahya hakkında yazdığı methiyeye şu mısralarla başlamaktadır:

Kadrile halince beldegânı var Kütahya'nın

Her garibe dost olur insanı var Kütahya'nın

‘Ârifi, bir başka methiyesine ise:

Bülbül-i gül gibi hûbânı var Kütahya'nın

Taze taze gonca-i handanı var Kütahya'nın (Güler, 2010: 83)

Hem heceyle hem de aruzla şiir söyleyen şair, heceyle yazdığı şiirlerde daha sade ve samimidir.

‘Ârifi’nin manzumelerinden aruz vezniyle yazdığı bir gazelinin matları:

Bûyü zülfün sünbülü sahra deminden dem vurur

Ruhi âlin gonca-i zîbâ deminden dem vurur

‘Ârifi’nin şiirlerinde hem konu hem de tür açısından bir zenginlik söz konusudur. Divandan müstezâda, semâiden kalenderîye kadar her şekilde şiir yazabilmektedir. Şiirlerinde hemen hemen her konuya değinmiştir. Allah'ın birliği, peygamber sevgisi, ehl-i beyte bağlılık, insanın dertleri, sıkıntıları, yanlışlıkları üzerinde durmaktadır. (Güler, 2010: 84)

Kütahyalı Şairler’de yer alan şiirlerinden örnekler

Koşma

1.

Bizi zem edenin dili ağzında

Söyledikçe şekerlensin bal olsun

Ötsün düdük zurna ney boğazında

Çalmsın davulla kös kaval olsun

2

Yuvarlansın her kim bizi yuvarlar

Sel gibi bir harab yeri toparlar

Sandıklar sepetler dolsun anbarlar

Bağlanup hararlar çul çuval olsun

3

Zem ü zeban aksun çeşme vü pınar
 Deryalarda bile tutmasın kenar
 Uzasın serviler büyüsün çınar
 Kökleşüp budağı bin çatal olsun

4

Söz lisâne gelir gider âriyet
 Eyî söyle kötü eyleme gıybet
 Arifi beyhûde söylemez sohbet
 Bu da âşıkâne bir kemâl olsun⁷ (Güler, 2010: 84- 85)

2

Divan

Ol habîb-i kibriyâdur Mustafâ'yı sevmişem
 Yar-ı garı Mustafâ'nın Murtazâ'yı sevmişem

Nur-ı çeşm-i Mustafâ ve Murtazâ hayrû'n-nisâ
 Pişgahı Hasan şâh-ı şehid-i Kerbelâ'yı sevmişem

Şâh Zeynel Abidin ve Muhammed Bakır'ı
 Mezhebinde Câfer-i Sadik vefâyı sevmişem

Mûsa, Kâzım, Ali, Mûsâ rıza-yı hakkıyçün
 Şâh Tâki Nakî muktedayı sevmişem

Hânedânın çâkeriyim 'Ârifî ednâsıyım
 Şâh Hasan Askeri mehdi-livâyı sevmişem⁸ (Güler, 2010: 85)

3

Semâî

Gönül bülbülleri oldukça hüsnün gülsitânlıktır
 Ruhun gül mâilinin kârı dem-â-dem fetânlıktır

⁷ 6+5= 11

⁸ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün

Taşlırlar başta sevdâyı ki zülfünün hayrânıdır
Eser bad-ı saba ruh verir anber feşânlıktır

Nice bir mürde gönüldür verir cân feyzile lâli
Lakin zikri bana müjde hayâta câvidânlıktır

Güneş gündüz gece mâhın yanar pervâz-ı aşkında
Ruhun şem’i pervâne hüsnün şemadanlıktır

Kadin tûbâ, cemâlin cenneti âlâların nûru
Felek seyyâh-ı mihr ü mâh iki şâhid nişanlıktır

Nigâhın saydı gamzen yârelisi çeşm-i seyyâdın
O yay ebrûların gönlüm sinem tîr ü kemânlıktır

Kemal-i rif’ati kadrinde âlem hâk-i pâyindir
Delilin şâh gedâ hâcet pîr ü civânlıktır

Gönül pervâz-ı aşk-ı anka ‘Ârifî mekân tutmaz
Çü bülbül meskeni gülşen, ki baykuşun virânlıktır⁹ (Güler, 2010: 87)

1.2.1.6. Âsım Yakub Efendi

Âsım Efendi hakkında Fatîn Tezkiresi’nde şunlar kayıtlıdır: “Ya’kup Âsım Efendi mevâliden Kütahyalı müteveffa Halil Rüşdî Efendi'nin mahdumu olup tarik- 1 tedrise duhûl ile bir müddet evkâf-ı hümayun hâzinesi dâhilinde vâki' müfettiş kalemine devam eyledikten sonra meslek-i niyâbete sülûk ederek Rumeli ve Anadolu cânibinde bazı mahallere niyâbetle âzim ve 1265 senesi hasbe't-tarik Mevlevîyyetle Trabzon eyâletine hâkim olduktan sonra 1269 senesi evâsıtında niyâbetle cezire-i Kıbrıs'a ve iş bu tezkire-i âcizânemizin tab'ı esnasında Medine-i Tırnava'ya azîmet eylemiştir.

⁹ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün

Mümaileyh mezâmin aferin bir şâir-i nüktebin olup divân olacak mikdâr eş'âr-ı rengini vardır.” (Çiftçi, 1996: 286)

Âsım Yakup Efendi'nin 1803 yılında Örencik kasabasında doğduğu tahmin edilmektedir. Babası Osmanlı Devleti'nde uzun yıllar hizmette bulunmuş Kütahyalı Halil Rüşdî Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini babasından almıştır. Medrese tahsilini de İstanbul'da tamamladıktan sonra vakıf müfettişi olarak Padişah hazinesinde göreve başlamıştır. Bu vazife dâhilinde çalışmasının sonucunda kadı olmuştur. Mezar taşındaki kitabede Kuşadalı İbrahim Efendi'ye intisab ettiği belirtilmektedir. (Güler, 2010: 89)

1848- 1849 senesinde Trabzon eyaletinde hâkimlik yapmış, 1852 senesi ortalarında müderrislikten sonraki ilmiye sınıfı olan molla vazifesiyle Kıbrıs Adasında görevlendirilmiştir. 1854 de Tırnova, 1857'de Mısır ve 1860 yılında da Medine mollası olarak çalışmıştır. 1863 senesinde İstanbul Payesi olarak Başkent'e dönmüştür. Yedi yıl bu vazifede çalışan Asım Yakup, 1870 senesinde İstanbul kadısı olarak görevlendirilmiş, 1874'te Anadolu Kazaskeri rütbesiyle tekkelerin işleriyle meşgul olmak üzere kurulmuş olan Meclis-i Meşayih başkanlığına getirilmiştir.(Uzunçarşılı, 1932: 223)

1878 senesinde ilan edilen Kanûn-i Esâsi aleyhinde sözler söylediği ve eleştirdiği için memleketi olan Kütahya'ya kadı olarak sürgün edildiği iddia edilse de bu olay kesinlik kazanmamıştır. 1881 de bir müddet Afyon kadısı olarak çalışan Asım Yakup Efendi, Rumeli Kazaskeri olarak İstanbul'a dönmüştür.(Güler, 2010: 89)

1884 yılında vefat etmiştir. Mezarı, Karaca Ahmet kabristanındadır. (Süreyya, 1996: 328)

Mezar taşındaki kitabe şöyledir:

Hüvel Baki

Nâmdâş-ı Hazret-i Ya'kub Asım Molla kim

İlm ü fazliyle sudûr-ı Rûm'a idi pîşvâ

İrci'î emri sudur ettikde hakkında anın

Çâre ne el-hükmü-li'llâh eyledi azm-i bekâ

Cevher-i ferd idi kıldı rûhı eflâke urûc
Kân-ı irfan idi kaldı cüssesi tahte's-serâ

Şâir-i şîrin edâ allâme-i yektâ idi
Emr-i istiftâde akvâlı idi müftâbihâ

Bundan akdem Kuşadalı'dan inâbet eylemiş
Subh u şâm evrâdı İdi zıkr ü tesbîh-i Hudâ

Afv idüp isyânını ol sâlik-i rûşen dilin
Nûr-ı tevhd ile kabrin eyle yâ Rab pür ziyâ

Fevtini i'lâmen inşâd eyledim târih-i tam
Didi Âsım Mâola yâ Hak kıldı terk-i mâsivâ (1301) (Güler, 2010: 90)

*Son Asır Türk Şairleri'*ndeki gazeli:

Gazel

Ol perî adn-i hüsünde nûr şeklîn gösterir
Dide vü cism-i lâtifî hur şeklin gösterir

Bu ne sırdır kim bakın âyine-i endâm-ı yâr .
Bir mücessem nûrdur billur şeklin gösterir

Öyle bir sâkl-i simin-sâka sad-tahsin kim
Çeşmigâh mest gâh mahmûr gösterir

Giryesi meşşâte olmuşdur arûs-i handeye
Matemi erbâb-ı aşkın sûr şeklin gösterir

Mülket-i mâ'nâyı Âsim hâme teshir eyledi
Bir Süleymândır velîkin mûr şeklin gösterir ¹⁰(İnal, 1969: 67- 68)

¹⁰ Fâ' ilâtün/fâ' ilâtün/fâ' ilâtün/fâ' ilün

Gazel

Kande bir ehl-i hıred kim rütbe-i vâlâsı var
Devletin bak meclis-i ahkâmı var şûrası var

Cümlesi Ferhâd u şîrin'i merâm-ı hâs eder
Bi-sütûn-ı kâr u bâra tîşe-i ârâsı var

Etmeyiz ehl-i cünûn-ı asrı biz Kays'e kıyas
Her birinin vâdi-i matlabda bin Leylâsı var

Böyle gelmiş şöyle gitmiş denilür sâbıklara
Yerlerinde anların ammâ yine bâlâsı var

Bilmeyiz kimdir mecâlisde veren re'y ü karar
Kim bilir âyâ mezâbıtta kimin imzası var

Bir midir her mürtekib insâf ile eyle nazar
İrtikâbatın dahi a'lâsı var ednâsı var

Kalmadı hey'etde hazm ü ihtiyat endişesi
Rüzgârın Âsıma germâsı var sermâsı var¹¹ (İnal, 1969: 68- 69)

Tezkire-i Fatîn'deki gazeli:

Gazel

Ol perî adn-ı hüsnünde hûr şeklin gösterir
Dîde-i cism-i latîfi nûr şeklin gösterir

Bu ne sırdır kim bakın âyîneye endâm-ı yâr
Bir mücessem nûrdur billûr şeklin gösterir

Öyle bir sâki-i sîmin-saka sad tahsîn kim
Çeşmi geh mest u gehi mahmûr şeklin gösterir

¹¹ Fâ' ilâtün/fâ' ilâtün/fâ' ilâtün/fâ' ilün

Giryesi meşşâta olmuştur arûs-ı handeye
Mâtem-i erbâb-ı aşkın sûr şeklin gösterir

Milket-i ma'nâyı Âsım hâme teshîr eyledi
Bir Süleymândır ve lîkin mûr şeklin gösterir¹² (Çiftçi, 1996: 286)

1.2.1.7. Âşık Ömer

Âşık Ömer'in doğum tarihi ile ilgili Güler, 1890 yılında Kütahya'da doğmuştur, derken Mecmâ'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ'da XIII. yüzyılda yaşadığı nakledilmektedir. Şair, Sultanbağı Mahallesi Çukur Çeşme civarında bir evde yaşamış ve hiç evlenmemiştir.

Şiir meclislerde destan ve koşmalarıyla dikkat çekmiş, başta Pesendî olmak üzere Nuri Çavuş, Kelerzâde Ethem ve Dülgerin Hüseyin Ağa'dan ilham almıştır. 1950 yılında vefat etmiştir.

Kadir Güler “Kütahya Şairleri” adlı eserinde: “Saz şairi Âşık Ömer'in şiirlerinde kusurlar olsa da bazı divan ve semai gazelleri, halk şiiri örnekleri olarak günümüze ulaşmıştır.” Demektedir. (Güler ve Türkmen, 2013: 62)

Saz şairi Âşık Ömer hakkında Mecmâ'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ'da “Âşık Ömer bir şairdir ki: Sıbyân u avam ve hattâ havâss-ı kirâm arasında anı bilmeyen yokdur. Bir tıfl-ı nâzûk-mizâc müsta'idd- telaffuz oldu mu ibtidâ ana arz-ı çihre-i güft-gü eden Âşık Ömer'in kelimâtıdır.” ifadeleri yer almaktadır. Âşık Ömer saz şâ'iridir fakat kalem şâ'irleri kadar güzel sözleri bulunmaktadır. Âşık Ömer devrin diğer şairleri gibi kendisini yetiştirmede hilkaten ve fitraten eşine az rastlanır bir şairdir. (Arslan, 1994: 90)

Şairin *Kütahyalı Şairler*'de yer alan şiirlerinden örnekler:

Divan Gazel

Sevmek için bana bir dilber de olsa elverir
Dili bülbül, lebleri şeker de olsa elverir

¹² Fâ' ilâtün/Mefâ' âlü/fâ' ilâtün/fâ' ilün

Bazılar meylederler ol teni beyazlara
Ben gedâyım bana bir esmer de olsa elverir

Ta ezelden gece gündüz bahr-i aşkı boylarız
Ehl-i irfan meclisinde hasb ü hâl de olsa elverir

Biz gedâyız dilberin alasını neyleriz
Çeşme-i âhu lebleri ahmer de olsa elverir

Tâ ezelden gönlümüz alçak bizim Âşık Ömer
Haddi reyhan, perçemi anber de olsa elverir¹³(Güler ve Türkmen, 2013: 62)

Semaî Gazel

Salınup seyrân yerine çıkan güzel kiminsin sen?
Siyah zülfün mâh yüzüne döken dilber kiminsin sen?

Baktım kaşına gözüne benzettim Tûti kuşuna
Beni sensin ateş odta yakan dilber kiminsin sen?

Uyandım bülbül sesine mail oldum cilvesine
Yani düştüm sevdasına güzel dilber kiminsin sen?

Ak gerdana hayran kullar senin methin eder diller
Al yanak üstüne güller yakan dilber kiminsin sen?

Gel gidelim şu bostane, bülbül gelir gülistane
Bana mestane mestane bakan dilber kiminsin sen?

Âşık Ömer der ki varma, varıp divânına durma
Ela göze siyah sürme çeken dilber kiminsin sen?¹⁴ (Güler ve Türkmen, 2013:
62- 63)

¹³ Fâ 'ilâtün/fâ 'ilâtün/fâ 'ilâtün/fâ 'ilün

¹⁴ Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün /Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün

Mecmâ'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ'da yer alan şiirlerinden örnekler

Bir âfet yüzli dildârûh yine oldum giriftârı
Cihanda görmedüm ben böyle bir yâr-ı cefâ-kârî

Beni ağlatdı dünyâda varup güldürdi agyârı
Bulursam rûz-ı mahşerde ben ol yâr-ı sitem-kârî

Açam başım dökem yaşım yaka yırtam kılâm zârî
O yâr ile benim da'vâm Hudâ fasi eyleye bârî

İşim bu dâr-ı dünyâda yaman itdi diyem yâ-Rab ,
Gözüm yaşın figân itmekle kan itdi diyem yâ-Rab

Bana netdiyse bu şüh-ı cihân itdi diyem yâ-Rab
Benim ebrusı-veş kaddim kemân itdi diyem yâ-Rab

Açam başım dökem yaşım yaka yırtam kılâm zârî
O yâr ile benim da'vâm Hudâ fasi eyleye bârî

O denlü âh idüp kılsam gerek feryâd u efgânı
Ola ta'clz âhımdan behiştün hür u gılmânı

Bulamazsam terâzüda sıratda beklerim anı
Mürür eyler iken anun girerse deste damanı

Açam başım dökem yaşım yaka yırtam kılâm zârî
O yâr ile benim da'vâm Hüdâ fasi eyleye bârî

Şerâr-ı düd-ı âhımdan ki mahşer ola âlüde
Asılup boynına yârun günâh-âsâ terâzüda

Bulur isem ben ol yâri eger cennât u tamuda
Alam anı berâberce gidem dîvân-ı Ma'bûda

Açam başım dökem yaşım yaka yırtam kılam zârî
O yâr ile benim da'vâm Hudâ fasi eyleye bârî

Figânım mahşer ehline ola bir âteş-i suzân
Benim sūz-ı derūnumdan cehennem eyleye efgân

Ta'accüb kılalar bu âh u zâra Mâlik ü Rıdvân
Senün Âşık Ömer hâlün gören âdem ola hayrân

Açam başım dökem yaşım yaka yırtam kılam zârî
O yâr ile benim da'vâm Hudâ fasi eyleye bârî¹⁵ (Arslan, 1994: 90- 91)

1.2.1.8. Âşık Sırrı

Âşık Sırrı, on sekizinci yüzyılın ikinci yarısı ile on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında yaşadığı tahmin edilen Sırrı'nın, 1843'te (H.1259) Hacı Şemseddin-zâde Abdullah Lütfi Efendi tarafından yazılmış olan bir mecmu da bulunan ve Tavşanlı'nın yaklaşık beş kilometre güney doğusundaki Kayı köyünü metheden şiirlerinden Kütahyalı olduğu anlaşılmaktadır. (Yeşil, 1934:1)

1796 (H.1211) tarihli Güftâr-ı Sırrı başlıklı koşmasından anladığımızı göre köyünden ayrılmış ve gurbet elde sıla hasreti çekmektedir. Köyünden ayrılmasının sebebi Kilisli Muallim Rıfat'a göre Sipahi olmasıdır. Sırrı'nın ailesi hakkındaki bilgiler kısıtlıdır. (H.1129) 1814'te söylediği bir ağıttan Rıdvân isimli bir oğlu olduğunu öğreniyoruz. Rıdvân'ın bebek yaşta ölümü Sırrı'yı çok üzmüş ve belki de gurbete düşmesine sebep olmuştur. (Güler, 2010: 113)

Ağıt

Dünya yuvasından bir kuş uçurdum
Adı Rıdvân idi cennete gitti
Ol cennet bülbülü idi kaçırdım
Bunda mihman idi cennete gitti

¹⁵ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Ol bülbülüm benim hüsandar idi
 Ötüşü mevzundu mânidâr idi
 Mevladan bana ol bergüzar idi
 Mürg-i ihsan idi cennete gitti

Ol bülbülü bana Hak atâ etti
 Kafesde yavrucuk birkaç gün öttü
 Ecel geldi geldiği yere gitti
 Tayr-ı sübhân idi cennete gitti

Benim bülbülüm bübüller başıdır
 Cennet bübülleri anınanın eşidir
 Ötüsünden bildim cennet kuşudur
 Revh ü reyhan idi cennete gitti

Süt yavrusu idi tane yemezdi
 Şakı şakır öter bir söz demezdi
 Gülzarı dünyaya meyl eylemezdi
 Ziyb-i cinân idi cennete gitti

Ol bülbülüm ötmez şakımaz oldu
 Kesildi sadası yuva boş kaldı
 Gitti bülbül cenneti buldu
 Bahş-ı Rahmân idi cennete gitti¹⁶ (Güler, 2010: 114)

Şiirlerinin edebî kıymeti orta dereceden daha aşağı sayılmaktadır. Yaşadığı yörenin şive özellikleriyle yazan Sırrı, gerek kullandığı nazım şekillerinde gerekse vezin ve kafiyede fazla başarılı değildir. Fuat Köprülü, edebî kıymetini vasattan aşağı olarak nitelendirmektedir. (Sakaoğlu, 1988: 367)

Kaynaklarda dört koşması, oğlu Rıdvan'ın ölümü üzerine yazdığı bir ağıtı ve kahvecileri methettiği bir Kahveci Destanı bulunmaktadır.(Güler, 2010: 117)

¹⁶ 6+5-11

İstanbul Millet Kütüphanesi'nde Kütahyalı Pesendî'ye Karadonlu namındaki bir zata, yine Kütahyalı halk şairi Ârifî'ye ait türkülerin ve koşmaların bulunduğu 849 numaralı mecmuada Sırrı'nın da iki koşması kayıtlıdır. (Değer, 2006: 87)

Koşma

Böyle melûl melûl gezmeden ise
Ne durursun paşam ur öldür beni
Tatlı aziz candan bezmeden ise
Ya ne durun beyim ur öldür beni

Bu güzellik kalmaz senden de geçer
Kaşların kemanı bağrımı biçer
Gamzelerin cellât gözlerin hançer
Sapla sineme ur öldür beni

İçtiğim lebinden ol abû zûlal
Aşkına bent etti gani zülcelâl
Sana katlim olsun efendim helal
Ya ne durun beyim ur öldür beni

Yolunda sayılmaz çekiğim emek
Safadır bana uğruna can vermek
Sizde âdet imiş âşık öldürmek
Ya ne durun beyim ur öldür beni

Bi-vefa olduğun evvel bilmezdi
Böyle olduğun bilse meyil vermezdi
Sırrı şaşkın senden böyle ummazdı
Ya ne durun beyim ur öldür beni¹⁷ (Güler, 2010: 113-114)

¹⁷ 6+5=11

Koşma

Anca yıllar bunca günah işledim
 Ne amel işleyim ben şimden gerü
 Hakka taat yolun eyvah boşladım
 Çürür toprak olur ten şimden gerü

Bozuldu bağlarım geçti çağlarım
 Ömrüm geldi geçti ona ağlarım
 Mevlâm mâ'mur eyle ahret evlerim
 İstemem sarayı gülşeni ben şimden gerü

Temel suyun içti yiğitlik kaçtı
 Dünyam hay hayamma ahretim göçtü
 Ömrüm şuna benzer, ikindin geçti
 Az kaldı inmeğe gün şimden gerü

Ömrüm harmanı geldi erişti
 Savruldu dane değirmene düştü
 Hazır lokma tükenmesi yaklaştı
 Dönüp buğday olmaz un şimden gerü¹⁸ (Yeşil, 1934: 3)

Sırrı'nın ömrünün gafletle geçtiğini, ihtiyarlık döneminde söylediği anlaşılan bir şiirinden rahat bir hayat yaşadığı, çok günah işlediği, pişman olduğu anlaşılmaktadır.

Sırrı'nın bir diğer koşması İstanbul Üniversite Kütüphanesi edebiyat yazmaları arasında 137 numaralı mecmuada bulunmaktadır:

Derd ü game boyandın
 N'oldun a gönül n'oldun
 Aşk ateşine yandın
 N'oldun a gönül n'oldun

¹⁸ 6+5=11

Dost ele yâd eyle
 Feryâd eyle dad eyle
 Ahile cân şâd eyle
 N'oldun a gönül n'oldun

Can ile teni yaktın
 Dil hanesini yıktın
 Zârımı halka duyurdun
 N'oldun a gönül n'oldun

Bu aşkı muhibbâne
 Etti beni divâne
 Gelmiş meclis-i cânâne
 N'oldun a gönül n'oldun

Bir yerde karârın yok
 Hiç derde yarârın yok
 Bir kimseden ârın yok
 N'oldun a gönül n'oldun

Âşık Sırrı zâr etdin
 Sırrı ana yâr etdin
 Bi-sabr u karâr etdin
 N'oldun a gönül n'oldun¹⁹ (Güler, 2010: 113)

Kahveci Destanı

Arkadaş zemmetme kahvecileri
 Kahvecinin bâzı iyisi vardır
 Yedirir ekmeği kesmez çabayı
 Harcın hesab etmez dayısı vardır

¹⁹ 4+3=7

Ketm etmez ekmeği yedirir bütün
 Yemen kahvesiyle kokulu tütün
 Düşünce gediğin ol alır satın
 Söylenir âlemde yapısı vardır

Hergelene el göğüste kılınur
 İzzet nerde safa anda bulunur
 Yahşi adam hizmetinden bilinür
 Dâim keyf bağışlar tâbîsi vardır

Kahvesine kim gelirse git demez
 Ekmeğini asla yalnız yemez
 Varını harceder gediğin vermez
 Böyle pak gönüllü velîsi vardır

Sırrı bilir iyilerin kadrini
 Zemmeder gaddarın türlü gadrini
 İyisin medheder söyler şükrünü
 İkrâmın artırır sahîsi vardır²⁰(Güler, 2010: 116)

1.2.1.9. Âşık Şükrü

18. asır şâirlerinden kabul edilen Âşık Şükrü'nün hangi yıllar arasında yaşadığı bilinmemektedir. Bazılarına göre Kütahyalı Âşık Sırrı'nın muasırı olarak kabul edilse de bununla ilgili bir kaynak gösterilmemektedir. 1837 (H.1259) tarihlerinde Mustafa Yeşil Efendi tarafından düzenlenen mecmuada Kütahya'nın Ahıradı veya Gökçimen Mahallesi'nden olduğu anlaşılmaktadır. (Yeşil, 1934: 4)

Mustafa Yeşil, M. Rüştü Efendi tarafından (H. 1259) 1837 tarihinde düzenlenen mecmuadan yola çıkarak şairimizin bu tarihte hayatta olduğunu bildirmektedir. Bu dönemde basta Ârifi olmak üzere başka Kütahyalı halk şairlerinin varlığı bilinmektedir.

Mecmu'ada Şükrü'ye ait Cennet Mekân isimli destanda:

²⁰ 6+5=11

Gel gözüm sen yatma gafletten uyan
 Nafile boş yere gezersin yayan
 Sene bin iki yüz elli beş tamam
 Şâd oldu dillere destan ağladı(Yeşil, 1934: 5)

Mısradan anlaşıldığı üzere M. 1833 (H.1255) yıllarında şair hayattadır. Vefatı bu tarihten sonra olmalıdır.

Kadir Güler, “Kütahyalı Şairler” adlı eserinde: “I. Abdulhamid, III. Selim ve II Mahmut dönemlerinin saz şâirleri arasında zikredilen Deli Şükrü'nün, yaşadıkları dönemi göz önüne alırsak Kütahyalı Âşık Şükrü'den başkası olamayacağı kanaatindeyiz. Şâire Deli Şükrü isminin niye verildiği belli değildir. Mecmu'adaki şiirleri arsında deli mahlaslı şiirleri bulunmamakta, şiirlerinin muhtevasında da bu mahlası hatırlatacak bir olay geçmemektedir. Şiirlerinin birkaçında Dertli Şükrü mahlasını kullanan Âşık Şükrü'ye, deli mahlasının, dertli kelimesinin sehven deli olarak yazılması ve okunması sonucu verilmiş olabileceği düşünülebilir.” demektedir. (Güler, 2010: 120)

Şair bazı şiirlerinde ise Kul Şükrü mahlasını kullanmaktadır.

Kul Şükrü eder ki geçmişi candan
 Korkmazam dünyada ölümden kandan
 Seyyid Hasan oğlu ister kim senden
 Kerbela çölüne eden azmullah (Değer, 2006: 100)

Fuat Köprülü Âşık Şükrü'yü Bektaşî şairler arasında göstermektedir. Mustafa Yeşil de buradaki bilgiden yola çıkarak Âşık Şükrü'nün Bektaşî meşrep bir şâir olduğunu söylemektedir. (Değer, 2006: 100)

Nefes

Şah Abdal Musa'ya bende olalı
 Çilenin muradın verir tez ilden
 Kara sancağına niyaz idil
 Muhammed'in yadigârı ezelden

Mer ırag b t l olmaz b t dan
 H ccetin var Şah-ı Merd n z tından
 Hal s etti bizi n r katlarından
 EŐiŐin bekley p tozun toz ezelden

Ateşe k l oldu gösterdi nişan
 H d  emreyley p oldu gülistan
 İmanı getirdi  n Yezid Mervan
 Kim Ali kabrini yıkıp bozaldan

Nefes etti yedi daŐı yürüttü
 Tuttu mesken tuzaŐını yer etti
 NuŐ eyledi yedi derya sir etti
 Hakikat sırrını bize  zelden

Pirim H nk r Hacı BektaŐ Veli'dir
 Kokmak için imamların g l d r
 Kul Ő kr  der Abdal Musa Ali'dir
 AŐlayıp da bu meydana girelden²¹ (Güler, 2010: 139)

Şiirden anlaŐılacaŐı üzere, Şair Abdal Musa'ya intisap etmiş, BektaŐlıŐe baŐlanmıŐtır.

Mustafa Yeşil,  Őık Ő kr 'y  "orta dereceden  mmi bir halk Ő iri" olarak nitelendirmektedir. Şiirleri incelendiŐinde konu ve vezin açısından çok başarılı olmadıŐı görülmektedir. Aruzla Şiir yazması, onun belli bir eŐitim almış olabileceŐini düŐündürmektedir. YaŐadıŐı asrın halk Ő irleri hece ölçüsünün yanında aruzla da Şiir söylemişlerdir.

Ő irin Kütahya dışında da tanındıŐı İstanbul'daki bazı mecmualardan anlaşılmaktadır.

Heceyle s ylediŐi Şiirlerinde yöresel kelimeler kullandıŐı görülen  Őık Ő kr 'n n Şiir dilindeki sadelik ve samimiyet dikkat çekmektedir. Heceyle yazdıŐı Şiirlerinde kafiye ve redif yanlışlıkları, aruzla yazdıŐı Şiirlerinde aruz kusurları ve

²¹ 6+5=11

kelime hataları görülmektedir. Bergüzâr-belgüzâr, ufak tefek-ufak tefek, çıkayım çıkayım gibi bazı kelimeleri Kütahya ağzıyla söylemektedir. Beşeri aşk, sevgi, güzellik, tabiat unsurları, dini inançları ve toplumsal aksaklıklar şairin değindiği konular arasındadır. Kaynaklara göre şairin on üç divanı bulunmaktadır. (Güler, 2010:121)

Şiirlerinden Örnekler:

1

Koşma

Hayâli gözümünden gitmez mürğ-ı dil
Rûz-şeb dîdelerim hep ağlar bugün
Dâimâ zıkr ile feryâd ider dil
Canımdan sevdiğim yâr gelir bugün

Zülfün tellerini târumâr itmiş
Sevdiğim koynuna rakîbler yatmış
Bizim de ismimiz mah- sefer kalmış
Cân teşrîf-i güftâr dil söyler bugün

Kaşların kemanı kurulmuş olup
Rakîb didikleri vurulmuş olup
Şükrî bu sözlere darılmış olup
Lisanı ah-feryâd ne ider bu gün²² (Güler, 2010:122)

2

Destan

‘Âşık olan kişi sevdalar çeker
Sevdiği dilberi mestân olursa
Yâr olmayan kişi hülyalar çeker
Derununda 'aşkın hep nâr olursa

²² 6+5=11

Kucakdan da taşra çıktı fermanı
 Ferman gûş idende kalmaz dermanı,
 Güzeller mestâne kad hırâmânı
 Yanıma gelûr bir insaf olursa

İsa güllerinde yokdur bir nâzik
 Musa güllerinin cümlesi ezik
 Davud güllerinin mecmu 'ı bezik
 Lâkin bezik olmaz imân olursa

Giderken çeşmime göründü güzel
 Lisânıyla cümie inşânı üzer
 Gider meyhanede badeler süzer
 Doyulmaz bakması mestân olursa

Meyhanede bâde süzerler dedin
 Uçmasun güllerin hûb değil dedin
 Muhammed dininden hâriçte dedin
 Velâkin hûb amma İslâm olursa

Pek güzel kâfire itdiler güftâr
 Rıza kendini iderse dil-figâr
 Güzel sevdim diye derse âşıklâr
 Lâkin aşkâr itmez ârı olursa

Bu kelâmı deryâ idün yârenler
 Şükrî dua ider size erenler
 Şu karşıdan sıra sıra gelenler
 Şâd olurum benim biri olursa²³(Güler, 2010:126- 127)

²³ 6+5=11

Aruzla yazılmış bir şiiri:

Murabba Divan

Seyre çıkarsa bu gün cân cümle âlemler yanar
Teniden bezmde yarân kuru ve yaş pür yer yanar
Kaşlara nazar kılıkça yüreler dahi yanar
Beni yazdığımı gördüler cem'i bülbüller yanar

Gözleri mestân olmuş sevdiğim dildarimiñ
Cihâna bir ateş düşdi ah benim hicranimiñ
Eğer olursa imrüz benim seyrânımın
Hamden billah sade ben değilim cümle mahlukat yanar

Gurbet diyarı içinde yandı vücûdum nâr ile
Halimi arz idemedim hep bütün canım âr ile
Hacca varmakdan sevabdır bir sarılmak yar ila
İşidüp Şükrî güftarı cümle insanlar yanar²⁴ (Güler, 2010: 142)

1.2.1.10. Baharî Bey

Ahmed Midhat Baharî Bey, Kısmeti Askerîye Başkâtibi Kütahyalı Emir- zâde Mehmed Nurî Efendi'nin oğludur. 1878 yılında (H.1295) İstanbul'da doğmuştur. Babasının ölümünden sonraki yaşamını Baharîye'de dedesi, annesinin babası, Meşayihî Sâdiyeden Süleyman Efendi'nin yanında geçirmiştir. O dönem Eyüp'te bulunan "Darü'l-feyzî Hamidî" mektebinde eğitim görmüştür. Bu ilk eğitimden sonra büyük abisi, Ankara defterdârı İsmail Zihnî Efendi ile birlikte Bitlis'e giderek oradaki Mekteb-i İdadîsi'nde okumuştur.

Özel hocalardan Farsça dersleri almış, Baharîye Mevlevihâne'si Şeyhi Hüseyin Fahrüddin Dede Efendiden mesnevi dersleri almıştır. Bayezit Medresesi hocalarından Arap-gîrlî Hüseyin Avni Efendi'nin dersine devam ederken Said Efendiden Arap edebiyatı dersleri de almıştır.1898'de (H.1316) İcazet-nâme ve gümüş liyakat madalyası almıştır. (İnal, 1969: 166)

²⁴ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1893'te (H.1311) Maliye muhasebe kalemine girmiş, bir sene sonra maadin müdüriyeti umumiyesine memur olmuştur. 1917'de Nisan'ında (H.1335) maadin mümeyyizi (maden kâtibi) olmuştur. Bu görevlerden sonra Beyoğlu Tali Mübadele Komisyonu âzalığına, daha sonra Akşehir Hatib Mektebi'nde Edebiyat ve Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Memurluk hayatının son görevi ise Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası Muhaberat başkâtipliğı olmuştur.

Memuriyet hayatındaki başarılarının yanı sıra Baharî Bey edebî anlamdaki başarılarıyla da anılmaktadır. "Hazine-i Fünûn", "Mektep" risalelerinde bazı şiirleri ve düzyazıları yayınlanmıştır. Mahmut Kemal İnal Baharî Bey'in kalemi ve gönlü zengin yönünü şu sözleri ile ifade etmektedir: "Mebadii şebabda bazı rüfeka ile eski 'Resimli Gazete' yi çıkardığımız esnada muaveneti tahririyede bulunur ve hüsni hal ve kali ile bizi hoşnut eylerdi." (İnal, 1969: 167)

Şairin matbu eserleri:

Ravza: Edebiyat ve ahlâka ait küçük bir risaledir.

Sünbülstan Şehri: Osmanlıca dil bilgisi ve sözlük tarzında bir eserdir. Döneminde okullarda ders kitabı olarak okutulmuştur.

Küşvâr: Çocuklara İslam ahlakını öğretmek için yazılmış bir kıraat kitabıdır.

Risale-i Sipehsalâr Tercümesi: Hazreti Mevlâna'nın hayat ve menakıbına dair eserdir.

Ruh-ı Kur'an'dan Bir Sahife-i Nur: Kur'an'ı Kerim'in rumuzuna ait bazı ayetlerin tercümesidir.

Deste Gül: Hazreti Mevlâna'nın Divan-ı Kebir'inden ve Mesnevisi'nden toplanılan şiirlerin tercümelerinden oluşan eserdir. (İnal, 1969: 168)

Tuhfe-i Naili'deki bir şiirinden

Ey kaşları 'aşk ehline mihrâb-ı tecellî

Ey sūret-i Rahmān-ı Rahīm-i mütē'ālî

[109]

Rūhumda yanan gözleri ey meş‘al-i ‘irfān
Bir lem‘a-i lutfuñla virir ‘aşka tesellī

Her şey sana, envârı füyuzâtına muhtâc
Ervâhda, eşbâhda emrin mütecellī

Aydınlatıyor arşı ilâhiyi cemâlin
Kur’anı eder ismi şerifin mütehallī

‘Aşkından alır tairi kudsi perü bali
Ey canlara can, neş’e veren ruhi mealī

Zaten yücedir rütbe-i tavsifi beşerden
Ey sığmayan idraklere nur-ı hayalī

Hüsnün gibi yok lūtfuna, ihsânına payân
Lūtfun ebedî midhate olsun mütevali²⁵ (Yıldırım, 2009: 58)

Son Asır Türk Şairleri’nde yer alan şiirleri

Gazel

Lâl-i lebin ey yâr benim, mül senin olsun
‘Aşık gülü neyler, bana gül, gül senin olsun

Gel sineme yaslan, öpeyim gerdeni safın
Cana bu vakurâna tecahül senin olsun

Bir göz bebeği oldu cemâlindeki halin
Lūtf et, o benim gonce, karanfil senin olsun

²⁵ Mef‘ülü/Mefâ‘ilü/Mefâ‘ilü/Fe‘ülün

Bir şöyle bakar âşıkı mestane geçersin
Ey gamzi canan, bu tegafül senin olsun

Dil beste-i hüsnüm, yetişir tâbı cemalin
Gülbase benim, gülle tecemmül senin olsun

Bir deste çiçektir sana al şiri Baharî
Koy göğsüne ey kakhülü sümbül senin olsun²⁶ (İnal, 1969: 168)

Kıt'a

Ey nigâr, ey afitâbı hüsnü mafevkal hayal
Ruhi pertevbarının billâh ben meftunuyum
Fikrimi aldı o lebler, gamzelerle nazlar
Sen gibi Leylâyı hüsnün şimdi ben Mecnunuyum²⁷ (İnal, 1969: 168)

1.2.1.11. Delilbaşı Talip Paşa

Mevlevî tarikatı müntesiplerinden Talip Paşa Kütahyalıdır. (H.1261) 1845 senesinde doğan Talip Paşa Kütahya hanedanından Bekir Ağa'nın oğludur. Atalarına "Delilbaşı-zâdeler" denilmektedir.

Talip Paşa medresede eğitim görmüş, meclisi idare ve belediye azalıklarında görev almıştır. (Uzunçarşılı, 1932: 271)

Fâzıl Dede'nin:

"Bir cevheri yekta ile tarihini yazdım
Mirü'l ümerasın bu yıl ey hazreti Tâlib"

Beytinde işaret edildiği gibi, (H.1304) 1886 senesinde beylerbeyi olmuştur. (H.1325) 1907 senesinde vefat etmiştir. Kabri Lala Hüseyin Paşa Cami yanındadır. (Özönder,1996: 78)

Talip Paşa'nın el yazısıyla yazılmış mecmuasında bazı şiirleri bulunmaktadır. Mecmuası oğlu muhterem Sadık Beydedir.

²⁶ Mef'ülü/ mefâ'ilü/ mefâ'ilü/fa'ülün

²⁷ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Nazm

Visâli yâr için feryat iderken ben seher vakti

Yanup pervâneveş herdem dönerken ben seher vakti

Kesildi takatim dilde, tehammül kalmadı bende

Bu dil mahzûn olup tende yatarken ben seher vakti²⁸ (Uzunçarşılı, 1932: 271-272)

Koşma

Zerrece aşk mâyesi varımış bende

Bilmeyüp kadrini hevâya virdim

Mecazı dilbere oldum üfkende

Râhmda cânımı fedâya virdim...

Nedamet eyleyüp bir gün âh itdim

Defterlere sığmaz çok günâh itdim

Vakti seher kalkdım âh u vâh itdim

Çevirdim gönlümü Hüdâya virdim...

Hakikat râhına ben oldum sâlik

Mahvedüp kendimi olamam Halik

Talib gûş ideli küllüşey halik

Küllümen aleyha yebkaya virdim...²⁹ (Güler ve Türkmen, 2013: 80)

1.2.1.12. Dülgerin Hüseyin Ağa

Hüseyin Ağa, 1880 yılında doğmuştur. Sanatta üstâdı Pesendî'dir. Ustası Pesendî'nin ölümünden sonra Nurî Çavuş ile birçok halk meclisinde, kahvehaneler ve hanlarda çalıp söylemişlerdir.

Üç telli curayı iyi derece de çalan Hüseyin Ağa'nın sol elinin işaret parmağının sakat olması nedeniyle tek parmakla saz çaldığı söylenmektedir. Hüseyin Ağa, 1958 yılında vefat etmiştir.

²⁸ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

²⁹ 6+5=11

Hafızası güçlü olan Dülgerin Hüseyin Ağa, Hocası Pesendî'den ve Kâmilî'den öğrendiği şiir, destan, türküleri Hamza Güner'e aktarmış ve bu değerlerin günümüze ulaşmasında katkıda bulunmuştur. Terzi Sadık Türk ve Hisarlı Ahmet Dülgerin Hüseyin Ağa'dan ilham alan isimlerdir.(Güler ve Türkmen, 2013: 83)

1.2.1.13. Hacı Nurî Bey

Hacı Nurî Bey, Enderun'dan yetişmiş olan Kütahyalı mühürdâr Hasan Efendi'nin oğludur. Babası Hasan Efendi, kendisi gibi fazilet sahibi bir insandı. Nûri Bey tahminen (1241 H.) 1825 senesinde doğmuştur.

Hacı Nurî Bey, Enderun'da eğitim almıştır. Enderun'dan çıktıktan sonra gümrük başkâtipliğinde, Mecitözü, Beypazarı, Rumkale ve daha birçok ilde kaymakamlıklarda bulunmuştur.

Hacı Nurî Bey, Kütahya tahrirat kalemi müsevvidi iken istifa etmiş ve hayatının geri kalan kısmını arzuhalcilik ile geçirmiştir. (1320 H.) 1902 senesinde vefat eden Hacı Nûri Bey Kütahya'da Ahırardı kabristanına defnedilmiştir. (Güner, 1967: 206)

Hacı Nurî Bey, yalnızca devlet yönetiminde çalışan bir memur değildi aynı zamanda zarif, gönül ehli, hoşsohbet bir şâirdi. İçkiye, saza söze fazlaca düşkünlüğü sefalet içerisinde bir hayat geçirmesine neden olmuştur. Hacı Nurî Bey şiirlerini koruyup saklayamadığı için hemen hepsi zayi olmuştur. Günümüze ulaşan birkaç beyiti vardır.

Kondururlar sana bir nokta-i kem
Mücrim oldu biliriz, çok mahrem

Kütahya mecmuasında hatalı olarak neşrolunan bir gazelinden alınan beyiti.

Zahmi tiği hicrile mecrûh olub dil hastadır
Vuslatındır olsa olsa derde dermânın senin

Eskiler kış mevsimini “Erbain” ve “Hamsin” diye iki kısma ayırırlardı ve bunların toplamı 90 gün ederdi. Erbain denilen 40 gün kışın en şiddetli zamanıdır. “Hamsin” ona nisbetle hafif geçer. Bir kış esnasında bunun aksine olarak Erbain hafif ve Hamsin şiddetli geçmiştir. Bu olay Hacı Nurî Bey Bey’in beyitine şöyle aksetmiştir:

Erbainim ne idi şendeki lûtfu temkîn

Bizi sa'di gibi dondurdu refikin hamsin (Uzunçarşılı, 1932: 239)

1.2.1.14. Hasan Bedrettin Paşa

Döneminin önemli devlet adamlarından olan Hasan Bedrî Paşa, askerî kumandanlardan Vasfi Efendi'nin oğludur. (H.1267) 1851 yılında Kütahya'nın Simav ilçesinde doğmuştur. Babasının Arabistan Ordusunda görevlendirilmesi üzerine onunla birlikte Şam'a gitmiştir. Hem özel hem de lise tahsilini Şam'da tamamlamıştır. Emevi Camii Medresesinde Attar-zade Ömer Efendi'den Arapça ve Farsça öğrenmiş, Şam'daki Mekteb-i İdadî-i Askerî'sine kaydolarak başarıyla mezun olmuştur. Mekteb-i Fünûn-ı Harbîye'de Genel Tarih dersi ve Gök Bilimi dersi vermiştir. Ayrıca Manastırlı Mehmet Rıfat'la birlikte Harbiye dışında Darü's-şafaka'da da ders vermiştir.

Askerîyenin çeşitli kademelerinde çalışan Hasan Bedrî Paşa, Erkân-ı Harbiye yüzbaşılığı ile Hassa Ordusu Dördüncü Taburu'nda görev yapmış, sekiz ay sonra Beşinci Ordu Süvari Alayı'na tayin olmuştur. 1876'da kolağası, daha sonra binbaşı, kaymakam ve miralay olmuştur. 1870'li yılların başında Harbiye ve Darüşşafaka hocalığının yanında Kolağası rütbesiyle başarılı görevlerde bulunmuştur. (İnal, 1969: 157)

Meşrutiyet'in ilanından önceki hayatının çoğu sürgünde geçmiş, hatta albaylıktan bile mahrum edilmiştir. Bu sürgünlerin sebebi ise, 1870'li yılların ortalarında Süleyman Paşa'nın Abdülaziz'in tahtan indirilmesi sırasında Hasan Bedreddin dostu Rıfat'a ihtilalde görev vermesidir.

Tahtan indirilme olayı ve sonrasında II. Abdülhamit tarafından başlatılan yargılama süreciyle ilgili en kapsamlı çalışmalarından birini yapan Uzunçarşılı ise tahttan indirme olayına karışan üst düzey sorumluların Yıldız Mahkemesi öncesinde hazırlanan müfettiş raporlarından naklen Hasan Bedreddin Paşa ile ilgili: "Mekteb-i

Harbiye şakirdanı (öğrencileri) müsellağ oldukları halde mühim noktalara sevk oldukları. Erkân-ı Harp Kolağası Şamlı Bedri Bey, vak'ada Harbiyeliler ile binbaşı olarak bulunup, sonra kaymakam olmuş ve şimdi Karadağ hududu komisyonuna memur edildiği" bilgilerini verir. (İnal, 1969: 158)

Abdülhamit döneminde miralay rütbesinde olan Hasan Bedrettin Paşa, İstanbul'dan uzaklaştırılarak Şam'a sürülmüştür. II. Meşrutiyet'in ilanından (1908) iki yıl kadar önce rütbesinin geri alınması üzerine Şam'da öğretmenlik ve davavekilliği yapmıştır. Hasan Bedreddin, Meşrutiyet sonrası rütbesi geri verilince İstanbul'a dönmüş, bir süre sonra mirlivalığa, ardından ferikliğe yükseltilmiştir. Son görev yeri olan İşkodra vali komutanlığına atanmış, hastalığı nedeniyle istifa ederek İstanbul'a dönmüştür. H.1330/M.1912'de vefat den Hasan Paşa Fatih Türbesi haziresine defnedilmiştir.

Devlet adamlığının yanında sanatçı kişiliğiyle de ön plana çıkan Hasan Bedrettin Paşa'nın önemli eserleri bulunmaktadır. 1873–1875 yılları arasında "Çanta" adlı dergiyi Manastırlı Mehmet Rıfat'la beraber çıkarmıştır. "Temâşa" başlığı altında Çanta dergisinde bir dizi olarak telif ve çeviri şeklinde kaleme alıp yayımlamışlardır. (Güler, 2010: 292)

Yaşamı boyunca birçok eseri tercüme eden sanatçı ve devlet adamı Kozmografya ile atış tekniği hakkında ilmî eserler tercüme etmiştir. Hasan Bedreddin Paşa'nın harbiyede ders kitabı olarak okutulan 1875 yılında Meclis-i Maârif-i Askerî tarafından ödüllendirilen Gillemine-Brieux'den çevirdiği "Kozmografya Yahud İlm-i Ahvâl-i Sema" adlı çevirisi vardır. Bu eser, sekiz bölümlerle birlikte giriş ve bir son sözden oluşur. Kitabın arka sayfasında "İş bu İlm-i Ahvali Sema 1291/ 1875 senesi programına tatbiken otuz iki ders üzerine taksim olunmuştur" diye kayıt düşülmüştür.

19. yüzyılda edebiyata giren yeniliklerin en önemlilerinden olan tiyatroyu edebiyat âlemine tanıtan en önemli isimlerden biri de Hasan Bedreddin Paşa'dır. İnci Enginün "Hasan Bedreddin, Manastırlı Mehmet Rıfat, Mehmet Şemsettin, Ali Ferruh, Şemsettin Sami ikinci derecede yazarlar arasında, tiyatroya hizmet eden gönüllüler olarak ele alınmalıdır." demektedir. (Güler, 2010: 299)

"Delile yahut Kanlı İntikam", "Ebululâ yahut Mürüvvet", "Ebü'l-fida", "Nedamet", "Kölemenler", "Fakire yahut Mükâfat-ı İffet" ve "Ahmet Yetim yahut

Netice-i Sadakat” Hasan Bedreddin'in, Manastırlı Mehmet Rıfat ile beraber kaleme aldığı oyunlarıdır.

Eşkiyalık mücadelesi ve bu eşkiyalık mücadelesi içinde üçlü aşk hikâyesinin anlatıldığı Delile yahut Kanlı intikamla ilgili olarak Metin And, melodram derken Niyazı Akı, romantik dram olduğunu belirtmiştir. (Güler, 2010: 299)

Ebü'l-ulâ yahut Mürüvvet, konusunu İslam tarihinden alan bir piyestir. Ceziretü'l Arap'da geçmektedir. Oyunun konusu devlet yönetimi ve devlet kademelerindeki alt-üst ilişkisidir. Bununla birlikte devlet yönetimi içindeki entrikaları da konu edinmiştir.

Niyaz Akı bu konuda Shakespeare'in "Hamlet" etkisinin olduğunu dile getirmektedir.

Ebü'l-fidâ, araya şarkılar serpiştirilmiş eleştirili operakomik tiyatrolarındandır. Nedamet, iki fasıl iki perdeden oluşan kısa bir komedidir. Kölemenler, konusunu Türk-İslam tarihinden alan bir oyun iken Fakire yahut Mükâfât-ı İffet, drama tarzında bir tiyatro oyunudur. Ahmet Yetim yahut Netice-i Sadakât adlı eserde Ahmet Yetim adlı sadık bir vezirin başından geçenler anlatılmaktadır. (Güler, 2010: 300)

Bunların dışında Hasan Bedreddin'in arkadaşı Manastırlı Mehmet Rıfat ile çevirdikleri tiyatro eserleri bulunmaktadır. Bunlar Schiller'den "Huda ve Aşk", Girardin'den "Cleopatra", Pere'den "Antony yahut İkmal-i Namus" ve "Vicdan", Carre'den "Lâle-ruh", Vanloo'dan "Girofle-Girofla", Shakespeare'den "Othello"dur.

İskat-ı Cenin ve İkbal ise Hasan Bedreddin'in telif iki eseridir. İskat-ı Cenin adlı eseri bir dramadır. Diğer oyunu İkbal ise opera türünde bir eserdir. (Güler, 2010: 299- 301)

Hasan Bedreddin Paşa'nın Hikmet Bey ile birlikte tanzim ettikleri şu münacâtı bulunmaktadır:

Münacât

B Ey olan yokluk içinde dâim u hayy u ebed

H Kâinâta zât-ı pâkinden gelir feyz ü meded

B Yok şerîkin hâkim-i külsün büyüksün bî-künend

H Kudretin her bir fem-i târîzi etmiş sedd ü bend

B Birliğin bürhânı çünkü "Kul huva'llahu ahad"
H Senden özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed"

H Cehd edüb deryâ-yı bî-pâyân-ı vahdâniyetin
B Âleme verdi vücûd fermân-ı vahdâniyetin
H Zahir oldu muktezâ-yı şan-ı vahdâniyetin
B Müncelî her zerrede bürhan-vahdâniyyetin
B Birliğin bürhânı çünkü "Kul huva'llahu ahad"
H Senden özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed"

B İmtizaç etti anâsır buldu her âlem nizâm
H Kıymet'i mahiyyettince tuttu her unsur makâm
B Verdi Hükümün Hey'et-i eşyâya şekl-i intizâm
H Mütefîz-i kudret ü tevfiğin oldu hâs ü âm
B Birliğin bürhânı çünkü Kul huva'llahu ahad"
H Senden özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed"
B Şâhid-i icâz-nümâ-yi vahdetindir âsümân
H Anda bürhân-ı Münîr-i kudretindir ahterân
B Her Felekte bin güneş olmaktadır pertev-feşân
H Zerredir nisbetle mahlûkatına bu hâkdân
B Birliğin bürhânı çünkü Kul huva'llahu ahad"
H Senden özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed"

H Cümle eşyâ hey'etiyle mâil semt-i zeval
B Her nefeste nice eşbâh eder tahvîl-i hâl
H Nev'i insana husûsiyle bekâ emr-i muhâl
B Kârgâh-ı sun'un içre sensin ancak lâyezâl
B Birliğin bürhânı çünkü Kul huva'llahu ahad"
H Senden özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed"

H Ric'at eyler aslına emrinle bir gün mümkinât
B Var iken nâbûd olur bir an içinde kâinât
H Mahvolur âlem biter dünyâ söner şem'-i hayât
B Sen münezzehsin halelden şendedir ancak sebât

B Birliğin bürhânı çünkü Kul huva'llahu ahad"

H Senden özge Tanrı yoktur sensin Allahu's-samed

B İnkılâb-ı hâdisâta dâldir reybu'l-menûn

H Fehm olunmaz nüsha-i esrâr-ı kudrettir şuûn

B Daim olmaz Bedriyâ bu gerdişinde çerh- dûn

H Anı da Hikmet eder hükm-i ezel elbet zebûn

B Birliğin bürhânı çünkü Kul huva'llahu ahad"

H Senden Özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed"³⁰ (Güler ve Özkan, 2012: 80- 81)

“Kafîle-i Şu‘arâ” da “inşadı şiirde gayet seriüttab olduğundan Kırım hanlarından gazi Giray’ın gazelini tahmis etmiştir.” deniliyor. (Tahir, 1917: 63)

Kırım Hanlarından Gazî Giray'ın meşhur gazelini tahmisinden:

Koklarınız bâd-i gaza sûsen ü şebbû yerine

Seyfî tercih ederiz zînet-i bâzû yerine ,

Dâima kan içeriz bâde-i meynû yerine

Râyete meylederiz kaamet-i dil-cû yerine

Tuğa dil bağlamışız kâkül-i hoşbû yerine.

Gerçi sa'y etti dili bende o şûh-i rânâ

Lîk kâr eylemedi eylediği istiğna

Biz ki sâbit-kademiz merdliğimizde hâlâ.

Heves-i tır ü keman çıkmadı dilden asla

Nâvek-i gamze-i dilduz ile ebru yerine.

Bezm-i dilber ne kadar olsa dahî dâfi'-i gam

Neşve bahş eylemede cenk ile olmaz tev'em

Pek hatâ neşve-i sahbâ ile olmak serserem

Süreriz tîğimizi nzevk u safâsm her dem

Sîmtenlerle olan lezzet-i pehlû yerine³¹ (Tahir, 1917: 63- 64)

³⁰ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

³¹ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Kafile-i Şu'arâ'daki bir gazelinden

Gazel

Buyur serv-i revanım sâye-endâz ol çemen üzre

Salın feyz-i güşayiş sal dil-i ehl-i mihen üzre

Münevver tal'atından anberîn-bû gîsuvânımla

Seni tercih eder dil Yûsuf-1 zerrin-resen üzre

Bahâr-ı ni'met-i hüsnündür üstâd-ı ezel döksün

O kara hâller kim vardır [ol] çâh-ı zekari üzre

Hemîşe muttasıldır cism-i billûruna ey fettân

Sezâ reşk-âver olsa âşıkân ol pirehen üzre

Yine hakkıyla tavsif edemezsin hüsn-i ruhsan

Sakın lâf açma Bedrî medhini şîrîn dehen üzre³² (Oğuz vd., 2012: 215- 216)

Şairin şiirleri dışında, “Ahmet Yetim yahut Netice- i Sadakat” (1875, Manastırlı Mehmet Rifat ile), “Delile yahut Kanlı İntikam” adında iki oyunu ve “Serencamlı Vasiyet yahut Define “ adlı bir de çeviri eseri vardır. (Işık, 2007, 1681)

1.2.1.15. Hasenî

Dönemin kaynaklarından adına yalnızca Tuhfe-i Nâilî'de ulaştığımız Hasenî hakkında çok kısa bilgi mevcuttur. Hasan Efendi, Şerif Paşa-zâde Sa'id Bey'in damadıdır. 1243 / M. 1827 yılında Kütahya'da vefat etmiştir. Kabri Kütahyada'dır. (Yıldırım, 2009: 237)

1.2.1.16. Hocasâde Kâmil Efendi (Kâmilî, Âşık Hasan Dede)

1841 yılında doğan Kâmilî Kütahyalıdır. Şiirlerinde “Kâmilî” adını kullanan şairin asıl adı Hasan'dır. Âşık Hasan Dede diye de bilinir. Babası Hacıevrenli Mehmet

³² Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Ağadır. Genç yaşında Halvetîye şeyhi Pir İsmail Hakkı Efendi'ye bağlanmış ve ondan hilafet almıştır.

Okuyup yazması olmadığı halde güzel ve içli şiirleri bulunan şairin şiirleri vaktiyle yazılmadığı için günümüze sadece ağızdan ağıza söylenegelenler bilinmektedir. Güner, 1872 yılında divânının basıldığını yazmaktadır fakat divanı bulunamamıştır. "Açgözlü Destânı", "Çocuk Destânı", "Garip Destanı" eserleri hâlâ halk arasında söylenmektedir. (Güner, 1967: 195)

Şair Kâmilî 1916 yılında vefat etmiştir.

Kâmilî'nin bir gözü kör, burnu da büyüktü, bir gün arkadaşı burnunu işaretle:

“Ne güzel yakışmış, bu köşeye bu burun.” der.

Kâmilî düşünmeden: “Ne güzel yakışmış bu köşeye bu dürüm” der. (Güler, 2010, 108)

Âşık Hasan çocukluğunda çok yaramazmış, babası Hasan'ı evden kovar.

“Arefe günü sürdü beni dederim,

Milksiz kaldım âh feryad ederim.” (Güler, 2010, 109)

Şiirlerinden Örnekler

Çocuk Destanından

Himmet evliyadan, ruhsat mevladen

Belki sultan olur kul yavaş yavaş.

Vildanlar eğirir, mutaflar dokur,

Harar urgan olur kıl yavaş yavaş.

Evlat tutmaz anasının pendini,

Mülahasasız gider kendi kendine

Ağyarla gezer belmez tuzak fendini,

Azdırır adamı el, yavaş yavaş.

Ağır giden yiğit bir gün uslanır,
 Yiğit koltuğunda yiğit saklanır.
 Yiğit olan yiğit her yâreye katlanır.
 Sabrile dut atlas olur, yavaş yavaş.

Hikmet kimyadır senin sözlerin,
 Hak'ka yakın olsun (Kâmili) özlerin.
 Sellerde Yezdanı gözler gözlerin,
 Erdirdi yâremi yol, yavaş yavaş.³³ (Güler, 2010: 108)

Koşma

Ben aslımdan bilmez idim sevdayı,
 Bir güzeldir, bergüzardır bu sevda.
 Bilen bilir aşk ateşi yamandır
 Bilmeyen namus, ardır bu sevda

Bu sevdanın ötesine varılmaz,
 Güzel sevmek ile aşık yorulmaz.
 Demir zincirile bağlasan durmaz,
 Demir Bülent mermerdir bu sevda.

Sağında solunda vardır bir melek,
 Çok niyaz eyledim geçmedi dilek,
 Sevda dedikleri ateşten gömlek,
 Diyen bilir nasıl zordur bu sevda

Bu sevdaya ben bir eğlence derdim,
 Derdi buyumuş başa geldi gördüm
 Sönmez ateşimiz, onulmaz derdim
 Bu sevda derdinden küldür bu sevda³⁴ (Güler, 2010: 110- 111)

³³ 6+5=11

³⁴ 4+4+3=11

Kıt'a

Düzenciye hasır serdim gelen durur giden durmaz

Çırac nargileyi kırdı vuran durur kıran durmaz

Tencere yuvarlandı gitti kapak duru sahan durmaz

‘Âşık Kâmili’ nin garip gönlün yapan durur yıkan durmaz³⁵(Güler, 2010: 111)

1.2.1.17. Hüsni

Bağçe-i Safâ-Endûzda adı geçen Hüsni, Şerîf Beg-zâde Sa'îd Bey'in damadıdır.

Genç yaşta vefat eden Hüsni Bey, gönül dostu, karşısındakini kendisine âşık edecek derecede zeki, ölçülü söz söyleyen bir sanatçıydı.

Memur olduğu Divan-ı Hümayun Kalemi müdavimliği ve sikke emirliği görevi gereği Haleb'e gider iken (H.1243) 1827 senesinin sonlarına doğru Kütahya civarında, henüz ömrünün gençlik yıllarında isteğine kavuşmadan fani dünyadan göç etmiştir.

Bağçe-i Safa-endûz'da, eğer ömrü bereket verse ve yaşasaydı rüzgâr gibi kuvvetli gayreti karşısında parmakla gösterilen şairlerden olacağı mevcut bulunan eserlerinden anlaşılmaktadır, ifadeleri yer almaktadır. Fakat tezkirede şairin şiirlerinden örnekler yer verilmemiştir. (Oğraş, 2001: 111)

1.2.1.18. Kühî Abdurrahim Dede

Şair, musikişinas ve bestekâr olan Kühî, Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhi Kütahyalı Seyyid Ebubekir Dede'nin küçük oğludur. Şiirlerinde “Kühî” mahlasını kullanan şairin adı Abdurrahim Dede'dir. Ali Nutkî Dede ve Abdulbâki Nâsır Dede'nin kardeşleridir.

Hamza Güner ve Ziya Bey, Kühî'nin doğum tarihini H.1183/M.1769 olarak göstermektedir. İstanbul'da doğmuştur. (Güler, 2010: 341)

XVIII. yüzyıl tezkirelerinden Kühî hakkında geniş çaplı bilgiye Esrâr Dede'de ulaşılmaktadır. Esrâr Dede'nin tezkiresini hazırladığı sırada hayatta olan

³⁵ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Künhî, Tezkîre-i Şu'arâ-yı Mevlevî'de anlatıldığı üzere, o sıralar Yenikapı Mevlevîhanesinde kudûmzen başıdır. Nefesinin ve sesinin güzelliğiyle âşıkların kalbine hayat veren ârif bir kimsedir. (Güler, 2010: 341)

Nâyî Osman Dede'nin meşhur Hicaz ayinin unutulup kaybolması üzerine Abdurrahîm Dede hicaz makamında yeni bir ayin bestelemiştir. (Değer, 2006: 58)

Musikî sahasında kudretli bir şahsiyet olan Abdurrahîm Dede'nin "Anber-efşân" isimli bir de terkiбинin olduğunu ağabeyi Nasır Dede'den öğreniyoruz. Onun bu hüneri ve kabiliyeti Galata Mevlevîhanesi kudumzen başı Derviş Muhammed'in tesiriyle etrafa yayılmıştır.

Derviş Muhammed'in ahbablarından, Sultan III. Selim'in musahibi Ahmed Ağa'ya kadar ulaşan şöhretiyle mûsikişinâs bir zat olan Ahmed Ağa Mevlevî olmuş; Hicâz, Nihâvend ve Sabâ makamında üç ayin bestelemiştir. (Değer, 2006: 57)

Künhî Dedenin genç yaşta bestelediği "Hicaz" Mevlevî âyînin klasik Türk Musikisinin en güzel eserleri arasında gösterilmektedir Bu bestelerini padişahın huzurunda okuyarak padişahın gönlünde vecd meydana getirmiş, bunun neticesinde sultan bizzat kendisi Rast makamı kollarından Sûz-i dil makamını icat ederek yeni bir ayin bestelemiştir.

Ziya Bey, Yenikapı Mevlevîhanesi isimli eserinde ve Berrin Yurdaer, Defter-i Dervişân isimli basılmamış yüksek lisans tezinde, Yenikapı Mevlevîhanesindeki Tezkîre-i Şu'arâ-yı Mevlevî'de şeyhin hal tercümesine ait sahifenin dip notunda kırmızı kalemle şunların yazıldığını bildirirler:

"...Hatta Sultan Şefim Hazretleri, Abdurrahim Dede'yi Yenikapı kudûmzen başısı iken, musikî bilimindeki üstün marifetinden dolayı Çengi Yusuf kıyasla enderûna almak istemiş, Dede bile bunu içten arzulamış olduğu halde bir 'ayn-el- cem' toplantısında kardeşi ve terbiyecisi Seyyid Ali Nutkî Dede'nin derin ve tesirli bir bakışı ile bir vecd ve hürriyet denizine salarak onu bu vartadan kurtarmıştır. Hatta Ali Nutkî Dede'nin vefatından sonra bile epeyi müddet bu vecd halini devam ettirip sonunda kendine geldiğini Yenikapıya şeyh olduklarını, o devri yaşamış olan kardeşlerden işittim." (Değer, 2006: 58)

Tezkîre-i Şu'arâ-yı Mevlevî'nin diğer nüshalarında rastlanılmayan bu bilgiye göre Sultan Selim, musiki bilgisini takdir ettiği Künhî'yi Enderûna almak istemiş, fakat Ali Nutkî Dede'nin etkisiyle cezbeye kapılan Künhî'nin bu hali uzun zaman devam etmiş, hatta Nutkî'nin ölümünden sonra bile devam etmiş, nihayet kendine geldiğinde Künhî, Yenikapı Mevlevîhanesi'ne şeyh olmuştur.

Kardeşi Abdalbâkî Nasır Dede'nin oğlu Recep Dede'nin H.1245/M.1829'de ölümü üzerine Abdurrahim Dede, Seyyid Mehmed Said Hemdem Çelebi tarafından Yenikapı Mevlevîhanesi'ne şeyh tayin edilmiştir. Bu dergâhta iki sene kadar şeyhlik yaptıktan sonra H.1247/M.1831 senesinde vefat etmiştir. Abdurrahîm Künhî Dede'nin vefatından sonra yerine Abdalbâkî Nasır Dede'nin küçük oğlu Osman Selahaddin Dede Yenikapı Mevlevîhanesi'ne şeyh olmuştur. (Güler, 2010: 341)

Kabri, dergâhta babasının kabri yanında, soldan ve ön sırada birinci sandukadır. Sandukanın üzerindeki kitabede şu yazılıdır:

“Yek sâz-kâre düşmüş âgâze-i usûl
Vaktinde feryâd-ı 'aciz ile ebkem olmuş
Bir peşrev çalınmış gûşuna İrci'îden
Peyrevlik, ol nevaya hakkında elzem olmuş” (Güler, 2010: 342)

Semâ-hânenin kupbesi kenarındaki talik yazıları yazan, "Keresteci" diye meşhur Mustafa Nuri Dede, Künhî'nin sandukasındaki bir levhada şunları yazmıştır:

Hakka bulunmuş iki tarih: Evvelki tam, ikinci, üçlere ilham olmuş
Mahv oldu aşk-ı hakdan Abdurrahim Efendi.

Abdurrahim Efendi Pirâna hemdem oldu. 1247/1831(Güler, 2010: 342)

Mustafa Nurî Dede'nin levhaya yazdığından da açıkça anlaşılacağı üzere Künhî'nin vefat tarihi H.1247/M.1831'dir.

1800 yılında doğan Fatma Münîre ve 1802 yılında doğan Saîde Hanım adında iki kız evladı; 1807 yılında doğan Abdülkerîm Kadrî ve 1812 yılında doğan Ali Efendi adında erkek evladı olduğu Defter-i Dervişân'da kaydedilmiştir

Gerek Esrar Dede'de gerekse diğer kaynaklarda Künhî'nin Türkçe şiirine rastlanmamıştır. Esrâr Dede'de Farsça bir rubaiye, beyite ve gazeline yer verilmiştir. Bu

şairlerinde ilâhi aşk ile dopdolu olduğu, Mevlâna yoluna sımsıkı bağlandığı ve bunu da herkese telkin ettiği görülür. Bahsi geçen rubâi ve beyit şunlardır: (Güler, 2010: 343)

Rubai

"Yâ Rab to merâ be nefis-i nezzâre medh
Bâ her çi cuz tust merâ sâz medeh
Men der to hemî gorîzem ez fitne-i hîş
Men ân-ı to em merâ benem bâz medh

Kıt'anın anlamı:

"Ya Rab beni seyredenlerin eline bırakma
Senin dışındakilerle beni uyumlu kılma
Ben hep sana kaçarım kendi fitnemden
Ben şeninim/beni bana yeniden verme"(Güler, 2010: 343)

Beyit:

Be-nakş-ı Mevlevî aheng ber dâr.
Hadîs-i dîgerân kon perde-i târ

Anlamı: "Mevlâna'nın nakşına uy, başkalarının sözünü sazına perde eyle."

(Güler, 2010: 343)

Kühî, Muhasip Ahmed Ağa ve Derviş Mehmed gibi musikimizin bazı meşhûr isimlerinin yetişmesini de sağlamıştır.

Esrar Dede, Kühî'nin güzel söz söylemeye muktedir olduğunu fakat kendisinin tezkireye şiir vermekten kaçındığını, hâlbuki Mevlevîler arasında otuza yakın güzel şiirinin bulunduğunu da belirtmektedir. (Güler, 2010: 344)

1.2.1.19. Kütahyalı Evliya-zâde İsmail Hakkı Efendi

1865 yılında doğan İsmail Hakkı Efendi Kütahyalıdır. Nakşibendî tarikatına gönülden bağlı bir şeyti. Babası Abdullah Muhammed'dir. Ahmed adında bir kardeşi vardır. İsmail Hakkı Evliyâzâde, Ayşe Hanım ile evlenmiştir. İsmail Hakkı'nın bu evlilikten dört çocuğu olmuştur. Muhammed adında bir oğlu, Züleyha, Ayşe, Fatıma Zehra adında üç kızı bulunmaktadır. Kızı Züleyha, Seyyid Muhammed-zâde ile evlenmiş ve bu evlilikten Muhammed adında bir oğlu ve Fatma Aliye adında bir kızı dünyaya gelmiştir.(Güler, 210: 307)

1816 yılında Kayseri’de Kayseri dergâhında şeyhlik yaptığı bir sırada vefat etmiştir.

Güner, Kütahyevî olarak tanınan İsmail Hakkı Efendi'nin Kayseri'de medfolunduğunu yazmaktadır. Ölümünden üç sene sonra Türkçe Divanı taş basması olarak basılmıştır. (Güner, 1967:190)

“Miftahü'l-Tefasir” isminde mufassal, “Fatiha-i Şerife Tefsiri” ise matbu eserleri arasında yer almaktadır. (Tahir, 1917: 89)

Manzûmelerinden:

Aşkî haktır cümle mevcudât peydâdan garaz

Bir muhabbettir zuhûrî külli eşyâdan garaz

Ma‘rifet oldun sebep insnâi insan etmeğe

Ma‘rifet esbâbıdır, ‘aşkî süveyddâan garaz

İsmi ztâ evvel tecelli etti ya‘ni âdeme

Nutk-ı âdem oldu çün tâlimi esmdan garaz

Hakkıya irfân-ı hakdır maksadı aksâ eden

İlmi zafîdir hemen ismi müsemâdan garaz³⁶ (Uzunçarşılı, 1932: 249- 250)

Gazellerinden

Düşdi câna ‘akıbet sevdâ-yı ‘aşk

Eyledi şeydâ beni Leylâ-yı ‘aşk

Mest olup eyilmezem tac-ı şerden

Yaralandın nûş idincek sahbâ-yı ‘aşk

Soldurur gül benizini ‘âşıkların

Suratın tebdîl ider ma'nâ-yı ‘aşk

³⁶ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Gözlerim yaşı ko aksun
Hakkı'yâ böyle olur lü'lü-i la'lâ-yı 'aşk³⁷ (Güler, 2010:308)

3

Sâki-i vahdet elinden nûş iden cām şarâb
Beyt-i ma'mûr harabâta döner olur harbâ

Münkir-i vahdet-i vücûd hakkı rûşen görmez
Gerçi her şeyde gelür sor ez âhakla hitbâ

Cümle ameli fenn-i 'aşkıyla bulur merdân-ı hak
Görinür bir noktadan 'ariflere cümle kitâb

Kalb-i ârif mahzen-i 'irfân-ı hakdur tâliba
Gel beri sârraf isen sa'yile olsun feth-i bâb

Berzah-ı havf-ı recânun zulmeti mahvolmadı
Matla'-ı nûr-ı Hudâdan togmayınca âftâb

Tâlebi vahdet olanlar cân başı terk ider
Hıdmeti şeyh ile olur keşf olunca hep hicâb

Hakkıyâ bülbüller anlar yine bülbüller dilin
Anlamaz yüz bin lisân okursa da yine gurâb³⁸ (Güler, 2010: 308)

1.2.1.20. Mehmed Celaleddin Dede Efendi

Mehmet Celâleddin Dede Efendi, 1849 yılında İstanbul'da Yenikapı Mevlevihânesi'nin haremindedoğmuştur. Dedesi Şeyh Abdülbâkî Nasır Dede, babası Şeyh Osman Selahaddin Dede Efendi'dir. Dâvutpaşa Rüşdiyesi'ni (ortaokul) bitirmiş, sonraki eğitimini Mevlevihâne'de sürdürmüştür. Arapça ve Farsça öğrenmiş 17 yaşında

³⁷ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

³⁸ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Nazife Hanım'la evlenmiştir. Babasının inzivaya çekilmesi ile 18 yıl vekâleten yürüttüğü şeyliğe 1887'de atanmış ve 20 yıl bu görevi sürdürmüştür.

8 Ekim 1904 tarihinde çıkan yangında dergâhın büyük bir bölümünün değerli kitaplarla birlikte yanması son yıllarında bestekâr ve musikî bilgini Dede Efendi'yi son derece etkilemiştir. (Güler ve Türkmen, 2013: 167)

Büyük ve Küçük Osman Bey'lerden, tanbur çalmasını, Hüseyin Fahreddin Dede'den, ney üflemesini, dinî mûsikîyi tekkeden, dindışı mûsikîyi Tanburî İsmet Ağa ile Nikoğos Ağa'dan öğrenmiştir. Özellikle tanburda kendine özgü bir tavrının olduğunu, çok ustalıklı mızrap kullanan Celâleddin Dede daha on sekiz yaşında iken İslâmi ilimlerde ve mûsikîde temayüz etmiş, adını çeşitli çevrelere duyurmuştur. Eniştesi Şeyh Hüseyin Fahrettin Dede Efendi, Şeyh Ataullâh Dede Efendi ile birlikte Türk Musikisi ilmine eğilmişlerdir. Kendilerinden önce yazılmış tüm ilmi kitapları okumuşlar ve Rauf Yekta Bey, Dr. Suphi Ezgi ve Sadettin Arel'leri bu alanda çalışmalar yapmaya teşvik etmişlerdir.

Zaman buldukça şiirle ve edebiyatla ilgilenmiş, "Şeyhî" mahlası ile şiirler yazmıştır. Türk Musikisinde bugün kullanılan bazı terimleri bulmuştur.

Ey mefhâr-ı evvelin olan Mevlâna
 Vey melce-i âhırin olan Mevlâna
 Dervişlerini hakikate vasıl et
 Ey hâdi-i râh-ı din olan Mevlâna

Osman Dede'nin Hicaz Âyini'nin güftesi ile "Dügâh Âyin Şerif"i bestelemiştir.

Geçen yüzyılın gerçek bir mûsikî bilgini olan Mehmed Celâleddin Dede, 31 Mayıs 1907'de 58 yaşında vefat etmiştir. Celâleddin Dede Efendi Yenikapı Mevlevîhanesi'nde babasının yanına defnedilmiştir. (Güler ve Türkmen, 2013: 167)

1.2.1.21. Namdar Rahmi Karatay

Felsefeci ve şair Karatay, 24 Kasım 1896'da Kütahya'da doğmuştur. İlk ve ortaokulu Kütahya'da, liseyi Konya'da 1912 yılında bitirmiştir. Konya ve Afyon'da bir süre öğretmenlik yapıp 1925'te Paris'e gitmiştir. 1925- 1928 yılları arasında Sorbonne

Üniversitesinde Felsefe öğrenimi görmüştür. Konya, Bursa liseleri ile Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Felsefe öğretmenliği yapmıştır.

Gençlik yıllarından itibaren yazılarını, Konya'da çıkardığı Uçak dergisi, Babalık gazetesi, Afyon gazeteleri Nur, Millî Mecmua, Uludağ, arkadaşı Naci Fikret'le birlikte Konya'da çıkardıkları Yeni Fikir (1925–29, 51 sayı) dergisi gibi yayın organlarında yayımlamıştır. Batı felsefe sistemlerinden bazılarını ilk savunan, tanıtan yazıları ve hiciv şiirleriyle dikkat çekmiştir. "Geçti Bor'un Pazarı Sür Eşeği Niğde'ye" başlıklı şiiriyle tanınmıştır. (Işık, 2007: 2051)

Hasan Pulur hakkında "Namdar Rahmi, hakkı yenen bir hiciv şairi, heccavidir, 1930 ve 1950 arasında yazdıktan pek bilinmez, duyulup yayılmamıştır. " diyerek hak ettiği öneme sahip olmadığını belirtir.

Doğan Hızlan ise: "Başka kimsenin yazısında adı anılmamış, Günübirlik yaşayan toplumun unutulmuşlar listesi uzundur. (...) Hicivlerini halk deyimleri üzerine kurmuş. Şiirinin yaygınlık kazanmasının bir sim da burada. Keskin, ardında bir yaşama felsefesi olan toplumsal hicvin en usta örneklerini vermiş." demektedir.

Cumhuriyet'in ileriki yıllarında Karatay, Atatürk'ün dikkatini çeker ve Atatürk tarafından I.Dil Kurultayı'na davet edilir ve bu onun ilk ve son programı olur zira bir daha hiçbir toplantıya davet edilmez çünkü sivri dili sayesinde pek çok düşman edinir!

Namdar Rahmi Karatay hemen hemen bütün şiirlerinde toplumsal meseleleri hicveden bir yaklaşım sergiler. Toplumun üzerindeki bütün olumsuzlukların farkında olup onları tek tek mizah denen o inceden ince iplikten geçirir ve şiir olarak tekrar insanların önüne koyar.

Mesela hemen hepimizin "iş işten geçti" anlamında kullana geldiği kalıplaşmış bir söz vardır: "Geçti Bor'un pazarı sür Eşeği Niğde'ye" cümlesini kullanmayanımız yoktur neredeyse. Cümleyi kullanırız da bu cümle kim tarafından söylendiğini veya bir şiirin son dizesi olduğunu pek bilmeyiz!

İşte şairimiz Namdar Rahmi bu ünlü şiirinde der ki:

“Başta kavak yelleri estiği günler hani?
Beklediğin nişanlar, şerefler, ünler hani?
Aradığın sevgili, şanlı düşünler hani?
Selvi gibi ümitler döndü birer iğdeye
Geçti Bor’un pazarı sür eşeği Niğde’ye!

Sende cevher var imiş bunu herkes ne bilsin!
Kimler böyle züğürdün huzurunda eğilsin?
Şöyle bir dairede müdür bile değilsin!
Ne çıkar öğrenmişsin mesahayı pi diye
Geçti Bor’un pazarı sür eşeği Niğde’ye!

Gönül ne çalgı ister, ne eğlence ne de dans
Ne güzel kadınların önlerinde reverans
Kapandıkça kapandı bunca yıldır kahpe şans
İhtiyarlık gölgesi perde çekti dideye
Geçti Bor’un pazarı sür eşeği Niğde’ye!”³⁹ (www.haber7.com, 2012)

Namdar Rahmi, dönemin ince eleyip sık dokuyan baskıcı siyasi yapısı nedeniyle belli ki dili çokça yanan memurlardandır zira çalışma ortamında susmanın, her şeyi sineye çekmenin ve böylece “kişilik!” sahibi olmanın önemine binaen de şu şiiri yazmıştır:

“Ey inleyen zavallı bulmuşsun kırk yaşını
Kazanmak istiyorsan bu hayat savaşını
Yemelisin hakikat denen zehir aşını
Ne derlerse Hu deyip hemen salla başını
Gerdan kır, belini bük, her ay al maaşını!

...

Bir soğan soyulurken yaşarıyorken gözler
Vatandaş soyulurken aldırıyor öküzler
Hayâdan eser yoktur nafîle bütün sözler
Beyhude inat etme hemen salla başını
Dilini tut, uslu dur, zıkkımlan maaşını!”⁴⁰ (www.haber7.com, 2012)

³⁹ 7+7=14

⁴⁰ 7+7=14

Kendisi de memur olan Namdar Rahmi, yaşadığı dönemin hem siyasi, hem sosyal ve ekonomik yapısına yönelik memnuniyetsizliğini neredeyse bütün şiirlerinde dile getirir. “Leyleğin Ömrü” adlı şiir kitabında topladığı bu mizah şiirlerinde argo sözcükleri biraz fazlaca kullanmıştır.

Şair, bütün hayatını hüsrarla ve acıyla bitirmiş olmasına rağmen hicivlerini yazmaktan geri durmamıştır. Zamanın siyasilerine yaptığı şu göndermeler ise büyük bir cesaretin örneği olsa gerektir:

“Devletin sofrasına çökmüşler devlet gibi
Kapışıklar babadan kalma bir servet gibi
Bütün hısım akraba aramızda set gibi
Karşıdan bakıyoruz biz üvey evlat gibi
Başlarında kel olsa bize yaldız görünür
Komşunun tavuğu kaz karısı kız görünür!” (www.haber7.com, 2012)

Namdar Rahmi, toplumsal düzenin aksayan yanlarının çoğunun siyasilerin kendi menfaatleri için yaptıkları yanlışlara bağlar ve şiirlerinde devrin siyasilerine verir veriştirir:

“Süründük bu kadar yıl Aydın’da Muş’ta Van’da
Kahve gibi kavrulduk, dövüldük bu havanda
Şöyle bir yaşamadık Karlisbat’ta Lozan’da
Fakat arılar gibi çalıştık bu kovanda,
Balı kaymağı sizin, bize acı soğan mı?
Sizin ki tatlı can da bizim ki patlıcan mı?” (www.haber7.com, 2012)

Ünlü sanatçı, 26 Ağustos 1953’te İstanbul’da hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Felsefi Meslekler Vekabüleri (1932), Namık Kemal ve İdealizmi (1941), Yazma Dersleri (1945), Kitaplarının Hikâyesi (1952), Geçti Bor'un Pazarı (şiirler, 1952), Paris Mektupları şairin eserleri arasında yer almaktadır. (Işık, 2007: 2052)

1.2.1.22. Nasır Seyyid Abdülbâkî Dede

Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevî ve Hadîkatü'l Cevâmi'de adına rastladığımız Abdülbâkî Dede, Mevlevî şeyhlerinden hüner sahibi bir sanatçıdır. Yenikapı Mevlevî şeyhi Kütahyalı Ebubekir Efendi'nin ikinci oğludur. Nâsır Abdülbâkî Dede'nin Recep Hüsnü ve Osman Salâhaddin isminde iki oğlu vardır. (Güler, 2010: 366)

Milas müftüsü Halil Efendi'den ders görüp icazet aldı ve kardeşi Ali Nutkî Dede'nin şeyhliği esnasında Yenikapı Mevlevihanesi neyzen başlığında bulunup 1219/1804 senesinde kardeşinin vefatı üzerine İstanbul'da Yenikapı Mevlevihanesi'ne şeyh oldu. (Uzunçarşılı, 1932: 257)

Abdülbâkî Nâsır Dede'yi, ağabeyi Ali Nutkî Dede'nin H.1219/M.1804 senesinde vefat etmesinden sonra Yenikapı Dergâhı'nın 14. şeyhi olarak görüyoruz. Şeyh oluş tarihini Defter-i Dervîşân'a şöyle kaydetmiştir: “El-fakîr el hakîr Şeyh Seyyid Abdülbâkî Şeyh-i Mevlevîhâne-i Bâb-ı Cedîd hâlen 1219 Cemâziü'l-evvel 16” (24 Ağustos 1804) (Sezen, 2013: 497)

Şeyhliğe geçişinden on sene sonra H.1229/M.1814 senesinde Kazasker Mekkevi-zâde Asım Efendi tarafından dergâhın vakıf işlerinin sorumluluğu da kendisine verildi. Yenikapı Mevlevîhânesi Nâsır Dede zamanında en önemli tamirlerinden birini geçirdi. Hüseyin Ayvansarâyî'nin Hadîkatü'l-Cevâmi de anlattığına göre, dergâh II. Mahmud'un himmetiyle bütünüyle yenilenerek, H.1232 senesi Cümâde'l-Evvelisinin 9. günü okunan mevlid ile açılmıştır. Zamanın bütün şeyhlerinin davetli olduğu bu mevlide padisah da tebdil-i kıyafetle katılmıştır. (Değer, 2006: 66)

Nâsır Dede padişahın dergâhın tamirindeki ihsanı karşısında şu kasideyi yazmıştır:

“Bi-hamdillâh bu devrâna zehî ihsân-ı sübhânî
Zehî ihsân-ı âlî âleme bu lutf-ı rahmânî

Ki mazhar eylemiş Bârî Teâlâ lutfuna daim
Cihân-ı mekremet Sultân-ı Mahmûd-i cihân bânı

Zehî râna makâm-ı dilguşâ-yı uşşak şevk ile
Hey'et-i pençgâh-ı evvelşâhın olsun duâ-hânı

Cemî'-i âşıkân şevk ile meydan sema'ında
Kılursa vecd ü hâlât içre hem yâ çerh-i gerdâni

Gerek evsâf-ı şahâne gerekse vâsf-ı hayrâtı
Kemâl-i icmâldir mümkün mü yâ tafsîlin imkânı

Duâ-yı devletinde Nâsır âciz eyle güftâra
Duâdır maksad ancak yoksa vâsfin var mı pâyânı

Hemîşe Hakk-ı Te'âlâ kılsın ömr ü devletiñ efvân
Mükerrerem eylesün zâtıyla dâim iş-i devrânı

Felek devr eyledi kim dâim olsun sahn-ı 'âlemde
O sultân-ı cihânın nev-be-nev hayrât ve ihsânı" (Değer, 2006: 66- 67)

Musikî alanında fazlaca çalıştığı için bu ilimde derin bir bilgiye sahip olmuş ve birçok beste düzenlemiştir.

Matematiğin musikiyi ilgilendiren nağme ve ses titreşimleri konularında eskilerin eserlerini derinlemesine araştırmış ve bu alanda hüner ve kemal sahibi olduğundan İsfahan ve Acem Buselik makamından iki âyin (usul) bestelemiştir. Bugün hala okutulmaktadır. “Şevk-i Tarab” âyini de Abdülbâkî Dede'ye aittir. (Tahir, 1917: 39)

Abdülbâkî Dede'nin, “Şerh-i Şahidi”, “Terceme-i Menakib-i 'Ârifin”, “Divan-ı Eş'ar” adlı eserleri bulunmaktadır fakat üçü de basılmamıştır.

Divan-ı Eş'âr, eski vadide mürettep bir divandır. Şerh-i Şâhidi, Trabluslu Şeyh Musa Sâfi Efendi' nin “Tarib-i Şâhidi” adlı eserine “Şerh-i Şâhidi” isimli bir şerhi vardır. (Uzunçarşılı, 1932: 257)

“Teddîk ve Tahkîk” adlı musiki risalesini Sultan III. Selim adına yazmıştır. Notanın faydasından bahseden Tahririye ismiyle bir risale daha yazmıştır. Bu eser, “Teddîk ve Tahkîk” adlı esere sonradan harflerle yazılarak altına da ses miktarları

işaret edilmek suretiyle gösterilen bir notanın usûl ve kaidelerinden bahsetmektedir. III. Selim Han'ın buldukları Sûz-i Dilârâ makamındaki ayini ile yine bu makamdan olan kıymetli peşrevini bir nota ile tahrir ve tebdil ederek III. Selim Hazretlerine sunmuştur. (Tahir, 1917: 39)

Yenikapı Mevlevihanesi'nin şeyhi iken H.1236 (M.1820/21) senesinde vefat etmiştir. Oğlu Hüseyin Recep Dede, Defter-i Dervîşân'a babasının vefatını şöyle kaydetmiştir:

“Vefât-ı pederim vel'nimetim Seyyid Şeyh Abdülbâkî Dede Efendi. Nevverallâhü hakan merkadehu amin 20 Cemâzîü'l-evvel 1236 Yevmi'l-Cuma-Şubat Cuma gecesi saat 5'te intikâl-i dar-ı bekâ buyurmuşlardır. Hak Te'âlâ hazretleri ruhâniyet-i 'alîyyelerini sâyebân eyleye. Amin.

Kabri ağabeyi Ali Nutki Dede'nin yanındadır. Mezar kitabesinde Safâî'nin “ ‘Âlem-i lâhûte can atdı bu dem Bâkî Dede” mısrası bulunmaktadır (Aksu, 1988: 29)

Dede'nin ölümüne düşürülen bazı tarihler şunlardır;

Safâî'nin tarihi:

“Seyyid Abdülbâkî merdân-ı Hüdâ'nın aslhi
Per açup gülzâr-ı kudsî rûhu kıldı âşiyân

Heft deh sâl şeyh olup bu hangâh içre bu zât
Şeyh ibni'ş-şeyh Ebûbekir idi meşhûr-ı cihân

Dediler târîhiñ söyle Safâî Nâsır'ın
Fevtini etsün edâ cevherle yek mısra' hemân

Sâlîke terk-i fenâ etmekliği ta'lim için
Şeyh Abdülbâkî ukbâ râhına oldu revân” (Değer, 2006: 68)

Esrâr Dede, Nâsır'ın edebiyatçılığı ile ilgili olarak şiire hevesli olduğunu, “Kadri müsterek-i ihvân eş'âr-ı âbdârları ve pesendîde-i yârân güftâr-ı dürer-bârları olup” ifadesinden nükteli, zarif şiirlerinin olduğu, bu inci tanesi gibi kıymetli sözlerinin dostların dillerinde olduğunu söylüyor. (Genç, 2000: 69)

Gazel

‘Uşşaka yanma dil-bere resm-i vefâ gerek
Gûyâyâ nâle gonceye reng-i bahâ gerek

Cânâna mâ-cerâ-yı ram-ı hecri añma göl
Ey dil disende dir ki ne bundan baña gerek

‘Âsık arar mı dardara-yı kıl ü kâli lîk
Dil-ber hemîşe ‘âşika şefkat-nümâ gerek

Añlar mı hâl-i ‘aşkı kelâm ile bir kişi
Bir pâre derd-i ‘aşka hele âşinâ gerek

Nâsır humâr-ı ‘aşka şarabın bir nef‘i var
Mümkinse gâhi bûs-ı leb-i dil-rübâ gerek⁴¹(Genç, 2000: 503)

Velehû

Gitmez hayâli dîdeden ol serv-i kâmetüñ
Nakş oldu dilde sûreti sûr-ı kıyâmetüñ

Evvel bakışda yakdı karârum bırakmadı
Âyâ nigâhı âteş-i dil mi o âfetüñ

Gül goncedür mecâz ile teşbîh olınsa ger
Ruhsâridur hakîkati reng-i târevetüñ

Ruyında hatmi belki görünmiş nigâhdan
Âzürdelik nişânı o cism-i letâfetüñ

Nâsır eger tasavvur olınsa bi-‘aynihi
Ol şuhdur mücessemi resm-i zerâfetüñ⁴²(Genç, 2000: 503- 504)

⁴¹ Mef‘ülü/fâ‘ilâtü/ mefâ‘ilü/fâ‘ilün

⁴² Mef‘ülü/fâ‘ilâtü/ mefâ‘ilü/fâ‘ilün

Gazel

Kelâm-ı fakrı fahri ile 'âmil Mevlevîlerdür
Tevekkül-pîşe dervîşân-ı kâmil Mevlevîlerdür

Cenâb-ı feyz-ı Monlâ ile hergiz bahs-i 'aşk itse
Hezârân nükteye bir nutkı şâmil Mevlevîlerdür

N'ola meclislerinde kalsa şâhân bir meges-âsâ
Edeb tavizini her bâr-hâmil Mevlevîlerdür

Hümâ-meşreb hemîşe pâdişâh-ı mülk-i istiğna
Kanâ'at kûşesinde merd-i hâmil Mevlevîlerdür

Sipihre Nâsırâ nâz eyleyüp minnet-keşi olmaz

Tevekkül-pîşe dervîşân-ı kâmil Mevlevîlerdür⁴³ (Güler veTürkmen, 2013: 200)

1.2.1.23. Nâziki Ahmet Efendi

Osmanlılar zamânında, Anadolu'da yetişen Hanefî mezhebi fıkıh âlimlerinden, ve Halvetiyye tarîkatının Şabâniyye kolu ulularından Kuşadalı İbrahim Efendi'nin talebesidir. Memleketi Kütahya'dır. İbrahim Efendi'den hilafet alarak (1272 H.) 1855 senesinde vefat etmiştir. Üsküdar'da Nasûhi tekkesine defnedilmiştir.

Eserleri arasında Mürettep divan ve ilahiyatı bulunmaktadır. (Uzunçarşılı, 1932: 260)

1.2.1.24. Nutkî Ali Dede

Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhlerinden Kütahyalı Ebu Bekir Efendi'nin büyük oğludur.

Dedesi Halvetî şeyhlerinden Ahmed Efendi'dir. Ali Nutkî Dede'nin diğer kardeşleri Abdürrâhim, Nâsır Abdülbâkî Efendi'dir. XVIII. yüzyıl kaynaklarından

⁴³ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'lün/ Mefâ'ilün

Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevî ve Hadîkatü'l Cevâmi'de adı geçmektedir. H.1176 (M.1762) senesi Muharrem ayının beşinci günü, Yenikapı Mevlevîhanesi bitişiğindeki evde doğmuştur. (Genç, 2000: 502)

1775 (1189 H.) senesinde babasının yerine on üçüncü şeyh olarak Yenikapı Mevlevihane'sine şeyh olmuştur. Nitekim Ali Nutkî Dede, daha doğumunda beşiğine konulmadan, babası tarafından “halife” ilan edilmiştir. Ebubekir Dede, Nutkî'nin tahsil ve terbiyesini karesi Ömer Efendi'nin oğlu, aynı zamanda manevi evladı Sahih Ahmed Dede'ye emanet etmiştir. Babasının ölümü üzerine Ebubekir bin Ârif Çelebi tarafından Yenikapı Mevlevîhanesine şeyh tayin edildiğinde henüz on dört yaşındadır. Bu durumda Sahih Ahmed Dede bir taraftan dergâhın idaresi, diğer taraftan kendisine emanet edilen genç şeyhin talim ve terbiyesiyle uğraşmak zorunda kalmıştır. (Değer, 2006: 72)

Ali Nutkî Dede aynı zamanda devrinin önemli musiki üstatlarından birisi idi.

Rauf Yektâ, musiki üstatlarını tanıttığı Esâtîz-i Elhân eserinin Dede Efendi başlıklı üçüncü cüzünde Nutkî'yi Dede Efendi'nin hem mürşîdi, hem de musîkide üstadı olduğunu ve Nutkî'nin ölümünden az önce meşhur Şevk u Tarab ayinini besteleyip ayini talebesi Dervîş İsmail'e ithaf ettiğini anlatıyor: “Dede'nin hem mürşîdi hem de fenn-i mûsikîde üstâdı olan Şeyh Ali Nutkî Dede merhum vefâtından pek az mukaddem Şevk u Tarab makâmında bir âyîn-i şerif bestelemiş ve bu şâheser-i san'at ilk defâ olarak 19 Rebûlâhir 1219 tarihinde Yenikapı dergâhında esnâ-i mukâbele de okunmuş idi. Maahâza Nutkî Dede âyini şâkird-i güzînin ithâf etmiş olduğundan âyinin dergâh mecmuasındaki kaydının üzerine Dervîş İsmail nâmını yazmış idi...” (Değer, 2006: 73)

Nutkî mahlasıyla bazı şiirler de yazmış olan Ali Nutkî Dede'ye babası tarafından “Memiş” mahlasının verilmiş olduğu ve bu mahlas ile de bazı şiirler yazdığı Mehmed Ziya'nın Yenikapı Mevlevîhanesi adlı eserinde kayıtlıdır.

Her kime derdim desem, derler tabibe söyle sen
Korkarım andan dahi eyler nice azarlar

Ey acep bu çesm-i dil bir gün görür mü vuslatı
Yâre hâlim söyleyip nice bin zârlar

Ger disem yârim senin derdinle mecnûndur
 Memiş yaksam aşkınla bu sahrâ-yı dilde nârlar⁴⁴ (Ziya, 1987: 161)

Fakat şiirlerinde esas olarak “Nutkî” mahlasını kullanmıştır. Esrâr Dede’de tezkiresini hazırladığı sırada hayatta olan Nutkî Dede’nin şu gazelini vermiştir:

“Âh eyle gönül âteş-i ‘aşkıyla zamândur
 Her dem işimüz fûrkat-i yâr ile figândur

Bilmem ne zamân ola vasluñla müşerref
 Zîrâ ki firâkuñla derûnum yanagandur

Elden koma sabrı ki cihânda neler olmaz
 Elbette niyâz ehline çok nâz olagandur

Ayb eylemeñüz subha degin nâle vü zârûm
 Yalvarmak için yâre o bir başka zamândur

Nutkî görebilseñ ne virürsin baña yârı
 Zîrâ görünürse baña yâr saña nihândur”⁴⁵ (Genç, 2000: 502- 503)

Ali Nutkî Dede, musikîşinas ve şair olduğu kadar aynı zamanda iyi bir hattat idi. H.1203 (M.1788) senesinde talik yazı ile istinsah ettiği Neşâtî Dîvânı, Süleymâniye Kütüphanesi Nafiz Paşa 942 numaradadır. (Değer, 2006: 74)

1219/ 1804 senesinde 43 yaşında iken vefat etmiştir. Kabri Dergâhın mezarlığındadır.

Sürurî’nin ölümüne düşürdüğü tarih mısra’ı: “Kevser safası eyledi Seyyid Ali Dede (1219)” şeklindedir. (Uzunçarşılı, 1932: 259)

Ölümüne düşürülen bir diğer tarih ise,

⁴⁴ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

⁴⁵ Mef‘ülü/Mefâ‘ilü/ Mefâ‘ilü/fa‘ülün

Şeyh Galip:

“Hüzn’ile es’at dedim tarihini

Hû diyup mevlâya döndü şeyh Ali” (Uzunçarşılı, 1932: 259)

Veledî:

“Dönüp Yenikapı’da Şeyh-i Mevlevîhâne

Teveccüh etdi der-i cennete bu meskenden

Olunca karîb Hüdâ’ya devrân dedim târîh

Dedi Ali Dede Hû, çıkdı tekke-i tenden” (Güler, 2010: 391)

Abdülbâkî Nâsır Dede, ağabeyi Ali Nutkî Dede’nin vefatını Defter-i Dervîşân’da şöyle haber veriyor.

“...Birâderim eş- Şeyh Ali Efendi’nin vefâtı 1219 şeb-i Perşembe râbi mâh-ı cemâziül-evvel Temmuzun yirmi sekizinci gecesı saat üçü geçerek vefât eyledi. Merhum bir hafta mikdârı hasta olup, hastalığında hânesinden dergâha gelüp, iki gün dergâhta oturup, dergâhda hücreesinde vefât eylemişdir ve marazı ishâl idi ki, ishalden üç gün sonra munkatı olmuş idi. dergâh-ı şerîfde türbe-i şerîfin Çelebi Ebubekir Hazretlerinin ve pederimiz Ebubekir Dede Efendi hazretlerinin ayakları ucunda defn olunmuşdur. Müddet-i mesihati otuz iki sene içindedir.” (Güler, 2010: 391)

Ali Nutkî Dede reşit çağa erişip şeyhliğini hakkıyla eda etmeye başladığında edepli, faziletli, hassas ve sanatkâr mizacıyla tanınır olmuştur. Etrafında pek çok seçkin şahsiyet toplanmaya başlamıştır. (Genç, 2000: 158) Bu şahsiyetler arasında Şeyh Galip, Said Halet Efendi, İsmail Dede, Pertev Efendi, Şair Hayret ve Neşâti yer almıştır. (Güler, 2010: 392)

Klasik Türk şiirinin son büyük şairi kabul edilen Şeyh Galip Dede ve ünlü bestekârimız Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi Ali Nutkî Dede’nin müntesipleri olup, bu dergâhta yanında yetişmiştir. (Kaya ve Küçük, 2011: 19)

Müntesiplerinden Şeyh Galip, Ali Nutkî Dede için Cezîre-i Mesnevî Şerhi adlı eserinin mukaddimesinde şunları yazmıştır: “Hulâsatü’l-evliyâi’l-Mevleviyye ve nekâvetü’l-asfiyâi’l-evleviyye şeyhim, azîzim, mürşîdim eş-Şeyh Ali Dede Efendi”

Şeyh Gâlib’in dîvânında da şu beyitlere rastlıyoruz:

“Dedem kim Hazret-i Seyyid Ali’dir
 Kerâmet vech-i pâkine celîdir
 Odur seccâde-i ma’nada el'an
 Sezâdır rütbe-i irşâda el'an” (Ergun, 1936: 414)

Yaptığımız araştırmalar neticesinde Nutkî'nin edebiyatçılığı üzerine kaynaklardan net degerlendirmeler yer almamakla birlikte Fatîn, Nutkî'nin şiiri için “tahsîn-kerde-i ashâb-ı ma'ârifdir” derken Ali Enver “tab'ı letâfetten şi'ri halâvetden gayr-ı hâlidir” demektedir. Esrar Dede ise “yüksek vasıfları bütün dost ve kardeşlerce bilinmektedir” ifadelerini kullanmıştır. (Güler, 2010: 392)

1.2.1.25. Pesendî Hacı Ali Dede

Kütahya'nın ünlü halk şairlerinden Pesendî'nin asıl adı Ali'dir. Şiirlerinin beğenilip sevilmesinden dolayı “Pesendî” mahlasını kullanmıştır. Bu mahlasın ustası Arifî tarafından verildiği tahmin edilmektedir. Şair Kütahya'da da “Hacı Pesendî” diye şöhret bulmuştur. Pesendî'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Uzunçarşılı, (1257 H.) 1841' de doğdu derken Güler, “1813 ve 1841 tarihleri doğum tarihi olarak verilmektedir. Halk arasında da Pesendî'nin bir asır yaşadığına inanıldığı için 1813 tarihinde doğduğu kabul edilmektedir.” şeklinde ifade etmektedir. (Güler, 2010: 394)

Ailesi Kütahyalı Çakır Hacı Ali oğullarından olup Maruf mahallesinde doğmuştur. Pesendî, ikisi kız ikisi erkek dört çocuk sahibidir

Pesendî, eğitim hayatına mahalle mektebinde başlamıştır. Mahalle mektebini bitiren Pesendî sonrasında o devrin tanınmış hocalarından Doğalarlı Osman Efendi'nin medresesine gitmiştir. Hocası Osman Efendi'ye derin saygı duyan Pesendî

“Müşkilinde şek bulan gelsün ki izah eylesün

‘Âlimi Vanî gibi Osman'ı var Kütahya'nın” mısralarında ona olan hislerine dile getirmiştir. (Güler, 2010: 395)

Pesendî, saza ve söze olan düşkünlüğünden dolayı medresedeki eğitimini birkaç yıl sonra bırakmıştır. Eğitim hayatını tamamlayamayan Pesendî kendisini ilmi anlamda yetersiz bulmakta ve şiirlerinde sık sık bu eksikliğini dile getirmektedir.

“Çok cehdetdim erişmedim kemâle
 Natüvan hal ile döndüm hilâlâ
 Giriftar etmeğe sebep bu hale
 Tahsilim bî- vefâ ettiğiyçündür” (Güler, 2010: 395)

Eğitim hayatındaki eksikliğini Kütahyalı ‘Ârifî’nin sohbetlerine katılarak gidermeye çalışır. Saz çalmayı, şiir söylemeyi üstadı ‘Ârifî sayesinde öğrenmiştir.

70 yaşına gelmiş olmasına rağmen hala dinç, rind-meşreb ve saza söse düşkün olan Hacı Pesendî’nin Kütahya Kunduk virandaki bahçesi ediblerin toplanma yeri olmuş, Pesendî’nin hoş sohbetiyle bu bahçe şenlenir, hem kendisi hem de çevresindekiler sabahlara kadar eğlenir, mest olurlarmış. (Uzunçarşılı, 1932: 262- 263)

Pesendî Hacca kadar giderek orada beş sene kalmış, kaldığı bu beş yıl boyunca zamanını Harameyn-i Şerifeyn’de ibadetle geçirmiştir. Tırnakla yazılan kabartma ta’lik hattını burada öğrenmiştir. Şairin Hicaz seyahati oldukça önem arz etmektedir. Hacı Pesendî bu yolculukla adeta olgunlaşmış, görgü ve bilgisini artırmıştır. Hicaz dönüşünde hoş sohbeti, güzel ve lirik şiirleri ve ustaca kullandığı meydan sazıyla aydın ve âşıkları etrafına toplamıştır. Yaşamı boyunca halkın her tabakasından insan tarafından sevilmiş ve sayılmıştır.

Şiirlerinde geniş bir konu yelpazesi bulunmaktadır. Hem dini hem de beşeri unsurlara onun şiirlerinde sıkça rastlamak mümkündür. Yalancılık ve yalan söylememek, haksızlık, cahil din adamlarına yergi, Bektaşîlik, kanaat etmek, helal yemek, kıyamet günü gibi kavramlardan şiirlerinde geniş yer tutmaktadır.

Pesendî sohbetlerinin can kulağıyla dinlenmesine büyük önem verirdi. Sohbetleri sabaha kadar süren Pesendî dinleyenleri sıkmamak için sözlerini fıkra ve hikâyelerle zenginleştirmiş buna rağmen sohbetleri esnasında kendisine ilgisiz kalanlara ve özellikle esneyenlere çok kızarmış.

Pesendî tabiata âşık bir halk şairiydi. Gül bahçeleri, akarsu kıyıları ilhamına ilham katan yerlerdi. Doğaya düşkünlüğü neticesinde bir ara ağaç ve meyve cinslerinin ıslahına merak sarmış, aynı ağacı defalarca aşılıyarak çok lezzetli elma türleri elde etmeyi başarmıştır. (Güler, 2010: 395)

Gençlik yıllarında Bektaşîliğe karşı sempatisi olan ve Osmanlı'da Bektaşîlerin azınlıkta olmasından şikâyetçi olan Hacı Pesendî Dede, olgunluk döneminde Mevlevî tarikatına gönülden bağlıydı.

Mevlevî büyüklerinin bir araya geldiği bir toplantıda Eskişehir Mevlevî Şeyhi Hasan Hüsnü Dedeyle tanışmış ve ona intisab etmiştir. Şeyhi Hasan Dede ile beraber Eskişehir'e gitmiş yedi yıl yanında kalarak ona hizmet etmiştir. Memleketine döndüğünde kendisi de Mevlevî şeyhliği yapmıştır.

“Arasam mislini Horasan Belh'i
Bulamam mislini vallahi ahi
Eskişehir'deki Mevlevî şeyhi
Diriltti ben gibi çok cansızları” (Güler, 2010: 396)

Başından sikkesi, uzun abasının cebinde kabaktan yapılmış portatif nargilesi hiç eksik olmazdı. (Uzunçarşılı, 1932: 262- 263)

Pesendî Dede (1332 H.) 1913 senesinde vefat etmiştir. Kütahya'da Hisar Aile Kahvesi üzerindeki Sarıkaya kabristanına defnedilmiştir.

Pesendî'nin araştırmalar sonucu açığa çıkan seksen üç şiiri vardır. Bu şiirleri defter şeklinde bir cönk içerisinde almaktadır.

Şair hem aruz hem de hece veznini ustalıkla kullanmıştır. Şiirlerinin büyük bir çoğunluğu oluşturan hece vezinli şiirlerinde nazım birimi olarak genellikle dörtlük kullanılmıştır. 8'li ve 11'li ölçü dikkati çekmektedir. Heceyle yazdığı şiirlerinden koşma ve destanlarda başarılı söyleyişleri vardır. Halk arasında en çok okunan destanıdır. Şehirli ve köylü arasındaki çatışmayı anlatan ve elli yedi dörtlükten ibaret olan “Otakçı Destanı”, dönemin ekonomik meseleleri hakkında da önemli bilgiler ihtiva eden halk arasında en çok okunan destanıdır. (Güler, 2010: 397)

Aruz vezniyle dörtlük, bend, beyit gibi nazım birimini kullanmıştır. Aruz vezninin değişik kalıplarını kullanmıştır. Aruzla yazılan halk şiiri nazım şekillerinden Divân ve Semaî ve Kalenderi'yi kullandığı görülmektedir.

Değişik türde başarılı şiirler de yazmıştır. Nefesten devriyyeye, münacâttan na'ta, şehir methiyesinden taşlamaya kadar değişik türleri işlemiştir. Bu türler içerisinde

zamandan şikâyet, aşk, vefa, ayrılık, dünyanın faniliği, kader, tevekkül ve inanç gibi konuları ele almıştır.

“Dedim dilber gamın sinemde sâf sâf
Dedi dinlemezem çok lâf u güzâr
Dedim kereminle gel eyle insâf
Dedi sana sezâ kin ü kin etdi” (Güler, 2010: 398)

Şiirlerinde her konuya yer veren şair, dini konuları işlediği mısralarında duyguları inançları doğrultusunda ifade etmektedir.

“Benzemez mahlukda kimse sana
Seni medh eylemek kendine sezâ
Ölmek olamazdı eşyâ ebedâ
Evveli ahiri intihâ güzel” (Güler, 2010: 398- 399)

Dinî-tasavvufî konuları şiirlerinde, samimi bir şekilde ifade eden Pesendî, ihsan, hikmet ve nimeti bütün kâinatı kuşatmış olan Yüce Allah’a olan hayranlığının yanında kader ve kıyamet gibi konularla ilgili duygularını şu şekilde dile getirir:

“Çok nimetler ihsân kıldın âdemde
Herkesin hâlini yazdın ezelde
Ol yevm-i misâkda hîn-i kaderde
Cümlemizi sâf sâf top yekûn ettin”
(25. Koşma / 3)

“Pesendî hikmetine çok hayran senin
Seni senden diler kul kurban senin
Sen gereksin ana her ihsân senin
İhsân senin sana âmir bulunmaz” (Güneş, 2013:41)

Halkla iç içe yaşayan Pesendî’nin dil ve anlatımı oldukça açık ve anlaşılırdır. Şiirlerinde halk dilinin özelliklerini, atasözlerini ve deyimleri yaşatmaktadır.

“Yabca yabca terk-i diyar olacak
Sanma bu belde de durak görünür”

Pesendî Dede'nin bir koşmasından:

Gönül hiç kimsenin izin izleme
Nefsini bil, el kusûrun gözleme
Sûi zan haramdır sırrın yüzleme
Belki anın anda yoktur medhali. (Uzunçarşılı, 1932: 262- 263)

Şiirlerinden Örnekler

Kütahya Methiyesi

1

Kütah'ın sen nesin gördün bugünler gam-nisâr vakti
Şitâ erdi bahar geçtikçe gördün şimdi kar vakti
Çözülün tomruğundan meyveler envâ'i bâr vakti
Açılsın mevsim-i seyrâne hûblar gör şikâr vakti
Ne zevkler gösterirdi bülbül ü gül ol bahar vakti
Hele açsın şükûfe goncasın nev-sebze-var vakti

2

Bilürler kadrini dânişverân şehrîleri vardır
Haberdâr lezzet-i aşktan nice mihrîleri vardır
Muhibbî sadık-ı aşk-ı sühan şi'rîleri vardır
Kütah'nın suph u şam fatih-i şehrîleri vardır
Ne zevkler gösterirdi bülbül ü gül ol bahar vakti
Hele açsın şükûfe goncasın nev-sebze-var vakti

3

Nice mestâneler vardır hâk-i rûda nâ-bedîd olmuş
Deli divânesi hûbânın aşk ile kadîd olmuş
Geçüp gerdanına zülf-i teli bende-i mürîd olmuş
Pesendî bezm-i hûblarleyli-i kadrîdeîd olmuş
Ne zevkler gösterirdi bülbül ü gül ol bahar vakti

Hele açsın şükûfe goncasın nev sebze-var vakti⁴⁶ (Güler, 2010: 402)

Gazel

Dil âşık isen aşkınla sevdâyı gözet
Her dilbere dil vermek ki ra'nâyı gözetle

Aşk ehli deyip geçme sakın düşvâr-ı makamdır
Mecnun olıcak haylice Lelayı gözetle

Ülfetle muhabbet dediğin incedir ince
Yüz dost görünür dostunu bil a'dâyı gözetle

Şâ'ir de olup olma sakın saçma suhen-gu
Mevzuna riayet ile ma'nâyı gözetle

Derviş olıcak saliki şeyh kâmil olursa
Bir görse tanır verdiği esmayı gözetle

Kulluksa eğer matlab-ı âlemde muradın
Kullukda rıza layık olan eşyayı gözetle

Âdem bulunur âdeme nisbet o da âdem
İnsaf dut ahi Pesendî Mevlâyı gözetle⁴⁷ (Güler, 2010: 402- 403)

Koşma

1
Aşıkın göz açub bakmak ne mümkün
Çarpar aşıkını sem yanakların
Siyahları kalkan eylemiş bütün
Hal-i Hinduları cem yanakların

⁴⁶ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

⁴⁷ Mef'ülü/Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/fa'ülün

2

Meclis-i uşşaka geleyim dersin
Bağrımı tîrinle deleyim dersin
Kazara şâd olup güleyim dersin
Çukurlanır gonca-fem yanakların

3

Bulunmuş kemalini cemalin dilber
Aşika mahsusdur visalin dilber
Yetişmeden hüsn-i zevalin dilber
Gönlüm der ki bana em yanakların

4

Bîçare kalmışam napsam neylesem
Bu garip gönlümü nasıl eylesem
Pesendîm ben seni öpmek dilesem
Fem deymeden döker dem yanakların⁴⁸ (Güler, 2010: 407)

1.2.1.26. Şeyh Haydar Efendi

1814 (1229 H.) yılında Kütahya’da doğmuştur Eskişehir’in ileri gelenlerinden Hüsametdin Çelebi’nin torunu, Sipahi Mustafa Ağa’nın oğludur. Memleketi Kütahya’da eğitimini tamamlamıştır. (1250 H.)1834’te sipahi-zâde olması nedeniyle yüzbaşı rütbesiyle orduya alınmıştır.

1839’da (1255 H.) zabitlikten istifa etmiş, memleketine dönmüştür. Maddi durumu oldukça iyi olan Haydar Efendi , “damsarsan” diye meşhur olan Rufai şeyhi Hasan Efendi’ye intisap etmiş ve hilâfet almıştır.

Kütahya’da ilk Rufaî şeyhi olan Hasan Efendi’den sonra yerine şeyh olarak geçmiştir. Haydar Efendiye oğlu Fevzi Efendi halef olmuştur. (Uzunçarşılı, 1932: 247)

1275/1858’ den 1278/1861 seneleri içinde Kütahya kaymakamlığı yapan Mehmet Nebil Paşa, hükümet konağı yanındaki Gazı Ali Baba türbesini genişleterek tekke haline getirdiğinden Haydar Efendi 1297/ 1880 senesine kadar orada şeyhlik etmiştir. Tahminen vefat tarihi bu senedir.

⁴⁸ 6+5=11

Haydar Efendi Rufaîlik tarikatıyla ilgili “Vasaya-yı Havi Risalesi” ile “Seyfü’s- sofiyyin” isminde matbu eserleri vardır.

Haydar Efendi’nin bir ilâhisinden:

Dilimde zikrim estağfirullah
Çok hata kıldım, cürmümü bildim
Haydara dilden can ile tenden

Ruzu şep fikrim estağfirullah
Kapuna geldim, estağfirullah
Derdik ezelden estağfirullah (Uzunçarşılı, 1932: 248)

1.2.2. XIX. Yüzyıl Kaynaklarında Görev İcabi Kütahya’da Bulunan Şairler

1.2.2.1. Abdulaziz Efendi

Abdülaziz Efendi, Mektubî fetva İzzet Efendi’nin oğludur. 1802’de (H.1216) İstanbul’da doğmuştur. "Mektubî-zâde" namıyla anılmaktadır.

1819’da (H. 1235) müderris olmuştur. Beş sene sonra niyabet mesleğine başlayarak Nazilli, Ergene, Manisa, Isparta, Tırnava, Tekirdağ, Uzuncaabad, Hasköy, Kütahya, Kayseri ve tekrar Manisa niyabetlerinde bulunmuştur. 1846’da (H.1262) beytülmal kassamlığına tayin edilmiş ve 1847’de (H.1263) İzmir Mevlevîyyeti payesi olmuştur. (İnal, 1969: 24)

1852’de (H.1268) Şam Mevlevîyyetine oradan sonra da, tekrar üçüncü defa olarak Manisa niyabetine getirilmiştir. Mekke ve İstanbul payelerinin görevini de üstlenmiştir. 1862’de (H.Safer 1279) evkaf müfettişi olmuştur.

1862 yılında (Cumadelulâ 1279) vefat etmiştir. Üsküdar’da Hüdaî Dergâhı mezarlığına defnedilmiştir.

Âlim ve şair bir kişiliğe sahip olan Aziz Efendi’nin birçok şiirinin olduğu "Tezkire-i Fatin" de yer almaktadır. Fakat günümüze ulaşan tek bir gazeli vardır.

Şair, Müştekim-zâdenin “Devhâ-i Meşâyih” adlı eserini tezyil etmiştir. (İnal, 1969: 25)

*Son Asır Türk Şairleri'*nde yer alan bir gazelinden örnek:

Gazel

Ne zaman fikri lebi hatırı nâgâme düşer
Sanki bir dane kiraz sageri gülfame düşer

Dâima fikri sürür eyleyen ehli âmal
Şive-i cevri felekle bütün alâme düşer

Pek suhûletle eğer matlaba el ermez ise
O zaman desti emel dameni ibrame düşer

Düşürür bir gün olur lagzişi payi ikbal
Fikri rıf'at ile ol kim hevesi gâme düşer

Gördüğüm şevki hesab etsem Aziz âlemde
Yılda bir iki olursa o da bayrame düşer⁴⁹ (İnal, 1969: 25)

*Tezkire-i Fatin'*de yer alan kıt'a ve gazelinden örnek:

Kıt'a

Yekcâm-ı ile çarh u siyekhâr
Mest u harâb-ı gaflet ider ehl-i devleti
İtdin o yâre gerçi hekîmâne intisâb
Lîkin bir özge derde düşürdün tebâbeti (Çiftçi, 1996: 309)

Gazel-i Na-Tamam

‘Âşıkın kadrini bilmez dil-rübâlardan meded
Kulları hâlini anmaz pâdişâhlardan meded

Her biri mihr-i cihân-ârâ gibi hercâyidir
Zerre-i nâçîze bakmaz meh-likâlardan meded

⁴⁹ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Her yüreksiz ol kaşı yâyı çeker pehlûsuna
Ok gibi amma kaçarlar mübtelâlardan meded

Ey Azîzî hecr ile ölmekten özge çâre yok
Derd-i aşka hergiz umma bî-vefâlardan meded⁵⁰ (Çiftçi, 1996: 310)

1.2.2.2. Ahmed Âtîf Bey

Ahmed Âtîf Bey, İstanbul'da Hicrî 1209'da (1794/1795) dünyaya gelmiştir. On üç sene kadar Mektûbî Kalemi'ne devam etmiş, yazıcılık ilminde herkesçe kabul edilen mahareti gereğince bu kalemde başyazıcılığa ve üç sene içinde Başsadâret Mektûpçuluğu'na, üç sene sonra da Küçük Tezkirecilik memurluğuna getirilmiştir. Bu üç senenin sonunda, o zamanın tabiriyle, “Mansûr Mektupçuluğu”na yükseltilmiş ve sonrasında bir ay kadar Takvîmhâne-i Âmire Nezâreti'ne atanmıştır. Sonra Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye başyazıcılığına getirilmiştir. Bundan sonra, söz konusu meclisin üyeleri arasına katılarak, üç senenin ardından birinci derecede rütbe ile Tersâne-i Âmire Müsteşarlığı'na ve bu bir senenin sonunda da iki ay kadar Ticâret Müsteşarlığı'na, padişahın emriyle getirilip Tanzimat kânûnlarının düzenlenmesi ve icra edilmesi ile ilgili olarak Hicrî 1257 [1841/1842] senesinde Kütahya Defterdârlığı'na getirilerek bu göreve başlamış ve Kütahya'da bir sene bu vazifesinde kaldıktan sonra İstanbul'a dönmüş, ardından Anadolu Defterdârlığı'na ve üç sene sonra da Masraf Nezâreti'ne tayin edilmiştir. Bu görevindeyken birkaç ay sonra hastalanıp, hayatının gelirleri ölümünün masraflarına yetmeyip Hicrî 1263 senesinin Muharrem ayında (Aralık 1846) vefat etmiştir.

Ahmed Âtîf Bey “Çavuşzâde” denmekle meşhur ârif ve zarif bir şâir olup, Hâtem-i Tâî⁵¹ tabiatında, cömertliğiyle meşhur, şiir ve nesir otoriteleri katında şiirinin ve edebiyatının kıymeti kabul ve takdir edilen bir kimsedir. (Çiftçi, 1996: 289)

Gazel

Mâilim ol turra-i tarrâra âh
Âhdır kârım dem-â-dem âh âh

⁵⁰ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

⁵¹ Arabistan'da Tay kabilesinin reisi ve cahiliye devrinin ünlü şairlerinden

Andırır mâha o dildârım hele
Hâle-i kâkûl olur ana güvâh

Elde mül gelse o gül sırdır mahal
Sâha-i dilde ana ârâmghâh

Vaslına âmâdedir her dem gönül
Hem-demim hem olmasa ger sedd-i râh

Anladım her kûdeke dil-dâdedir
Âtıfâ âlûde gönlüm âh âh⁵²(Çiftçi, 1996: 289)

1.2.2.3. Ahmed Şâkir

Fatîn Tezkiresi'nde ve Kamûsu'l- 'Alâm'da adı geçen Ahmed Şâkir Paşa Trabzon'da doğmuştur. İstanbul'a gelerek uzun süre ilim, rütbe ve fazilet sahibi bir Osmanlı Devlet adamı olan Firdevsî Efendi'nin yanında imamet görevinde bulunmuştur. Daha sonra Darphane-i Amire İmametliği göreviyle onurlandırıldıktan sonra (H. 1225) 1811 yılında vezirlik rütbesi alarak kaymakamlık makamına getirilmiştir. Bu görevini icra etmek üzere Gelibolu'ya oradan da kısa bir müddet sonra Kütahya'ya kaymakam olup orada iki sene bu görevde bulunmuştur. Daha sonra Padişah emriyle Mora'ya gönderilip iki buçuk sene burada bulunmuştur. Ardından Gelibolu'ya gönderilerek birkaç ay sonra İstanbul'a ulaşmıştır.

Gelibolu'da (H. 1234) 1819 yılında vefat etmiştir. (Sami,1889: 2822)

Şiirler de yazan eski kaymakam Ahmed Şâkir Paşa'da şiirde aradığı şöhrete ulaşamamıştır. (Çiftçi, 1996: 234)

Tezkire-i Fatîn'de yer alan gazelinden

Gazel

Hayret-zedeyim aşk ile harem neme lâzım
Câm-ı Cem-i feyzim ki benim câm neme lâzım

Gülzâr-ı emelde nice bin seyle dûçârım
Subh-ı kerem-i minnet-i şebnem neme lâzım

⁵² Fâ' lâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün

Tîğ-i sitem-i hecr ile sad-pâre iken dil
Dâğ-ı emel-i sîneye merhem neme lâzım

Elde kalem-i münis u gam-hâr turur iken
Esrâr-ı dil-i zârıma mahrem neme lâzım

Ey dîde-i hûn-âbe-i Şâkir ne bu girye
Te'sîr-i nigâr eylemeyen gam neme lâzım⁵³ (Çiftçi, 1996: 234)

1.2.2.4. Ahmet Remzi Akyürek

Son devir mutasavvıf şairlerden olan Ahmed Remzi Dede Üsküdar Mevlevîhânesi'nin son şeyhidir. Ahmet Remzi ve Ahmet Remzî-i Mevlevî imzalarını da kullanan Ahmet Remzi Akyürek Seyyit Süleyman Turabî ailesine mensuptur. Kayseri'de 1872 (H. 1289) yılında doğmuştur. Kayseri Mevlevîhane'si şeyhi Süleyman Ataullah Efendi'nin oğludur. Rüştüeyi Kayseri'de okumuştur. Daha sonra İstanbul'a gelerek Yenikapı Mevlevîhane'si şeyhi Mehmet Celalettin Dede'ye intisap etmiştir. Mürid-zâde Hoca Ali Rıza Efendi'den icazetname almıştır.

1892'de İstanbul'a gelerek Divan-ı Muhasebat'ta maaşsız çalışmış, "Gördük İstanbul'da bazı havalisini de Babîâlisini de, Ankara valisini de" diyerek memnuniyetsizliğini dile getirerek memleketine dönmüştür. Kayseri İdadisi'nde din ve ahlak dersi hocalığı yapmış, Medrese talebelerine Mevlevîhane'de Kavaidi Farisî, Pendî Attar, Gülistan, Bostan, Aruz, Camî ve Mesnevi okutmuştur. (İnal, 1969: 1409)

Kütahya'da vekâleten olmak üzere, 1909'da Kastamonu'da, 1913'te ise Halep Mevlevîhanelerinin şeyhlik görevlerinde bulunmuştur. Mevlevî Taburu I. Dünya Savaşı'nda İstanbul'dan Filistin'e gönderilmiş, kendisi de bu taburda yer almıştır. Oradan Şam'a ve Medine'ye geçmiştir. Bir süre Şam ve Halep'te kaldıktan sonra İstanbul'a dönüp 1919 yılında Üsküdar Mevlevîhane'si'nin şeyhi olmuştur.

Tekkelerin kapatılmasıyla birlikte Üsküdar Selim Ağa Kütüphanesi'nde başmemur olarak görevlendirilmiştir. On yıl yürüttüğü görevinden 1937 yılında istifa ettikten sonra Ankara'da Eski Eserler Kütüphanesine müşavir olmuştur.

⁵³ Mef'ülü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fa'ülün

Mutasavvıf şair ve yazar Akyürek 6 Kasım 1944'te Kayseri'de vefat etmiştir. Kabri Burhaneddin Tirmizi türbesindedir.

Yazdığı menkıbe ve biyografi kitaplarında tasavvuf ve tarikat şeyhlerinin hayatlarını anlatmıştır. Aruz ve heceyle şiirler yazmış, bu şiirleri Ankara Vilayet Gazetesi, Erciyes, Hazine-i Fünun Akın, Tarih ve Edebiyat ile Mahfel gibi gazete ve dergilerde yayımlanmıştır. Hasibe Mazıoğlu tarafından derlenen şiirleri “Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri” adıyla yayımlanmıştır. (Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 74)

Divan şiiri geleneği içerisinde yetişmiş Mevlevî şairlerdendir. Hem aruz hem heceyle dinî ve tasavvufî şiirler yayımlamıştır. Türkçe'den başka Arapça ve Farsça şiirler de yazmıştır. Eserlerinin çoğu tasavvufla ilgilidir. Özellikle Mevlevîlikle ilgili gerek telif gerek tercüme birçok eser kaleme almıştır. Ahmed Remzi Akyürek'in hayatı, tasavvufî kişiliği ve eserleriyle ilgili Hüseyin Vassâf 'ın Remzinâme adlı bir eserinin olduğu bilinmektedir. (Üsküdarlı Meşhurlar Ansiklopedisi, 2012: 46)

Dede'nin Kütahya Mevlevîhanesi adlı eserde yer alan şiiri tekke ve zaviyelerin kapatılmasını müteakip duyduğu inkisarı dile getirmektedir:

(Naylar susmuş nefes yok mutrib-i şeydâ hazîn)
 Gülşen-i irfan bozulmuş bülbül-ü gûya hazin
 Çeltenân meydânı kâlî sübhâ-i esma hazîn
 Kalmamış canlar dağılmış hücreler tenhâ hazin
 (Der-geh-i cânân kapanmış rûh-ı Mevlânâ hazin

(Ka'be-i uşşakı bozmuş târ u mâr etmiş felek)
 Dest-i fetret Beyt-i Ma'muru harab etmiş demek
 Men edilmiş havl-ı arşı tavfdan artık melek
 Ravza-i meyhaneden çekmek gerektir el etek
 (Gül hazin bülbül hazin hem sağar u sahbâ hazin

(Nefha -i ayin kesitmiş gelmiyor âvâz-ı hû)
 Münkât-ı âvâze-i “cennetü adnin fedhulâ”
 Mateme girmiş süruşan-ı safa puşide-ru
 Ser-nigün avize kandiller şikeste su-be-sû
 (Her taraf mestûr-ı zulmet Kubbe-i Hadra hazin)

(Ölmek evladır bu hal-i pür-melâli görmeden)
 Sedd edilmiş türbe-i Molla Celali görmeden
 Bak şu hale alda gelmezdi hayali görmeden
 Böyle kalsın mı ebed ruy-ı cemal-i görmeden
 (Münkesir kalpler bütün dünya vü mafihâ hazin)

(Ba ’d-ez-in hüznü desin ihvan benim unvânıma)
 İştirak etsin uhuvvet namına ahzânıma
 Gökten inmiş de yazıtılmış ise de pişânıma
 Ben Sururi mahlasın kaydetmeyim divânıma
 (La’net olsun ismime bu lafz-ı bı-ma’na hazin)

(Arşu ruhum çıktığında dinleyin efganımı)
 Seyr edin te’sir-iah-ı asuman-suzanımı
 Ra’d ü berki titreten zâr-ın dil-i nâlânımı
 Sidre 'de Cibril işitsin sayha-i isyâmı
 (Gûş-ı âlem duymamıştır bayie bir şekva hazin) (Doğan, 2006: 80- 81)

Ahmet Remzi Akyürek’in şiirlerinin dışında mensur birçok eseri de vardır. Biyografi, menkıbe, derleme, gezi yazısı, sözlük, çeviri türünde birçok eseri bulunmaktadır.

Tuhfetü’s-Saimîn adlı eserinde Sultan Velet’in oruç hakkındaki kasidesinin açıklaması yer almaktadır. Manzum Kavaid-i Farisi, Ayine-i Seyyid-i Sırdan, Mir’at-ı Zeynelabidin ve Tecelligâh-ı Tennuri, Münacât-ı Hazret-i Mevlana, Tarihçe-i Aktâb, Şamet-Terakki Miftahü’l-kütüb ve Esami-i Müellifin Fihristi (Bursalı Mehmet Tahir’in Osmanlı Müellifleri'nin fihristi), Mevlana'nın Mektupları, Mevlana'nın Yedi Öğüdü, biyografi, menkıbe, derleme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

Şair, şiirlerini “Bergüzâr” adlı bir kitapta toplamıştır.

Manzum olarak kaleme aldığı “Bir Günlük Karaman Seyahatnamesi” gezi türündeki eseridir.

Farsça öğreten manzum sözlük halindeki Tuhfe-i Remzi’si, Vahidî’nin Gül ü Bülbül’ünün çevirisi Gülzâr-ı ‘Aşk, Rehnüma-i Marifet ise Ebu Sabit Muhammet bin Abdülmelik et-Tusî’den çevirdiği bir diğer eseridir. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 74)

Son Asır Türk Şairleri’nde yer alan şiirlerinden örnekler:

O âdemler ki âdem külli âdem olduğun bilmezler
Muhakkak âlemü âdem de bir dem olduğun bilmezler

Haberdar olmamışsa âlemü’l-esmâ rumûzundan
Beni âdemse de âdem mükerrem olduğun bilmez

Sabahı Hakkı idrâk etmiyen tahmiri tînetde
Zuhârı âdemin âlemden akdem olduğun bilmez

Temaşâ etmiyen envarı Hakkı vechi âdemde
Gönül namında bir beyti muazzam olduğun bilmez

Cisalü kal ile vehdet şinasım zanneden âdem
O sırrın ehli hale feyzi mülhem olduğun bilmez

Kitabı bihurufi aşktan ders almıyan zahid
Okur ayatı elfazilye muhkem olduğun bilmez

Bilir bilmez edenler güftüğü sırrı hüviyetten
Acebdir vâkıfı esrârın ebkem olduğun bilmez

Beşerde kâinatı mündemic bilmezse bir kimse
Şümusun zerrelerde, katrede yem olduğun bilmez

Nazar endazı ibret olmıyan afaku enfüsde
Zeminü asüman levhi mücessem olduğun bilmez

Kelimi zannedenler rüyeti didardan mahrum
Terani li-terani içre müdgam olduğu bilmezler

Olanlar kasrı bibünyadı cahü servete meftun
Meğer iklimi fakrın cayi hurrem olduğun bilmez

O hunîler ki halka cevr eder cüz'i sitem görse
Adalet hâh olur nefsinde azlem olduğun bilmez

Gazeller nazmeder, taltif eder intak için iffet
Sükûtun Remzi-i naçare elzem olduğun bilmez⁵⁴ (İnal, 1969: 1410-1411)

1 Şubat 1938

Gazel

Dide, ruhi dildâre nigâh etmek içinmüş
Dil, derde giriftar olub âh etmek içinmüş

Pabendi seri zülf edişi gönlümü yârin
Mahkumı yedi bahti siyah etmek içinmüş

Pir etdi beni aşkı cevānanı serefraz
Heb tuli emel, ömri tebah etmek içinmüş

Ehli dile baş eğdiği gâhi süfehann
Aldanma serencamı külâh etmek içinmüş

Kılmış beni Hak, afvını izhare vesile
Remzi gelişim dehre günah etmek içinmüş⁵⁵ (İnal, 1969: 1411)

⁵⁴ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

⁵⁵ Mef'ülü/Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/fa'ülün

1.2.2.5. Ali Süha Delilbaşı

Fecr-i Atî yazarlarından, Ali Süha Delilbaşı, İstanbul'da Nisan 1887'de doğmuştur. Erkân-ı Harp feriki Mustafa Âkif Paşa'nın oğludur. İki yaşına gelmeden babasını kaybetmiş, ilk ve orta öğrenimini İstanbul ve Trabzon'da tamamlamıştır. Tıbbîyeyi bitirerek çeşitli illerde hekimlik yapmıştır.

1936-1946 arası dönemde Kütahya'dan milletvekili seçilmiştir. Sağlık Bakanlığı Danışma Kurulu başkanlığı görevinde bulunmuştur.

1908 yılında düzyazı şiirleriyle Fecr-i Atî topluluğuna katılmıştır. Muhît, Servet-i Fünûn, Resimli Kitap, Şiir ve Tefekkür gibi dergilerde şiirlerinin yanı sıra öyküleri ve tiyatro eleştirileri yayımlanmıştır. 1940'tan sonra birçok önemli tiyatro eserini Türkçeye çevirmiş ve uyarlamıştır. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 313.) Şiirleri, küçük hikâyeleri ve çevirileriyle tanınmıştır. Basılan eserleri arasında "İkinci Gençlik" romanı yer almaktadır. (Karaalioğlu, 1983: 108- 109) "Kaybolan Ses" 1946 yılında yayımlanan oyunudur. "Türkçeden Fransızcaya Büyük Lügat" sözlük türündeki eseridir. Knock (J. Romain), Şehirli Kız (A. Daudet), Kibarlık Budalası (Molière), Bulutlar (Aristophanes), Tarihte Halk Tiyatrosu (A. Boll) çeviri tarzındaki eserleridir.

Ali Süha Delilbaşı, 12 Şubat 1960 yılında vefat etmiştir.(Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 313)

1.2.2.6. Eflatun Cem Güney

Eflatun Cem Güney, Malatya Hekimhan'da 1896 yılında doğmuştur. Halkbilimci ve yazar Güney'in babası Telgraf müdürü Ahmet Hurşit Bey, babası Hayriye Hanımdır. Küçük yaşta anne ve babasını 1889 yılındayken kaybetmiştir. Sivas Feyziye İptidaîsi, Sivas İdadîsi ve 1889 yılında Sivas Sultanîsinde okumuştur.

İlk görevine 1917'de Konya Öksüzler Yurdu'nda Türkçe öğretmenliğiyle başlamış, daha sonra Eskişehir, Kayseri, Sivas, Samsun, Afyon, Kütahya liselerinde çalışmıştır.1943'te İstanbul Haydarpaşa Lisesi'ne atanmıştır. Topkapı Müzesi müdür yardımcılığına getirildiği 1950yılına kadar bu lisede çalışmıştır. 1956- 1961 yılları arası

İstanbul Milli Eğitim müdür yardımcılığı ve Halk Eğitimi başkanlığı yapmıştır. Son görevindeyken yaş sınırından emekliye ayrılmış, 2 Ocak 1981 yılında vefat etmiştir.

Kurtuluş Savaşı sırasında Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin çalışmalarına katılan Güney, bu çalışmalar sırasında İstiklâl (Eskişehir, 1919), İrşad (Konya), Misak-ı Millî (Kayseri, 1921, Nafi Atuf ile) adlı dergi ve gazeteler çıkarmıştır. Daha sonra Duygu ve Düşünce (Sivas), Duygu ve Dilek (Samsun), Taşpınar (Afyon Halkevi) gibi dergileri yönetmiştir.

İstanbul Radyosu'nda yaptığı "Bir Varmış Bir Yokmuş" programıyla büyük ilgi toplayan Güney, edebiyat dünyasında halkbilim incelemeleri ve özellikle derlediği halk öyküleri, efsane ve masallarıyla tanındı. Topladığı malzemeyi "yapı ve havasını bozmadan, edebi eser düzeyine çıkmasına", "modern bir sanat niteliği kazanmasına" özen göstermiştir.

Açıl Sofram Açıl ile Andersen Payesi Şeref Diploması ve Dünya Çocuk Edebiyatı Sertifikası, 1956; Dede Korkut Masalları ile aynı ödül, 1960 yılında ödüllerini almaya hak kazanmıştır. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 455-456)

Eflatun Cem Güney adı duyulduğunda akıllara masal türündeki eserler gelir. Çünkü Güney, anonim ürünler içinde en çok masallarla ilgilenmiştir. Yazarın masallara yönelişi de elli yaşından sonra olmuştur. Özellikle oğlu Çetin'i kaybettikten sonra acısını hafifletmek için kendini masal dünyasının düş, renk ve mutluluk havasına bırakmıştır.

Güney, Kerem ile Aslı adlı halk hikâyesinde kendini masal delisi olarak nitelendirir: "Kerem'in tacını tahtını bırakıp da yâr peşine düşmesi bir delilik diyeceksiniz ya, bu dünyada aklı bütün olan kim var? Herkes aşağı yukarı bir şeyin delisi! Kimi gül, kimi bülbül delisi, kimi lale, kimi sümbül delisi; kimi çul, kimi pul delisi; ne bileyim ben, kimi benim gibi masal delisi, kimi senin gibi maval delisi, kimi Kerem gibi bir Aslı'nın, asılsızın delisi... Eh işte bu dünya, biraz da bu delilerin yüzü suyu hürmetine dönüyor ya!" (Güney, 1959: 45)

Yazar 1920 yılında şiir kitabı olan Matem Sesleri'ni yayımlamıştır. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 456) İnsan Çocuğa Ağıtlar, yazarın mensur şiir kitabıdır. (Mert, 2009: 66)

Evvel zaman içinde
 Kalbur saman içinde
 Cinler cirit oynarken
 Eski hamam içinde
 Bir serçe kanadını
 Kırk katıra yüklettim.
 Ne az gittim, ne uz gittim
 Kafdağı'na ilettilim
 Bir nefeste erittim
 Dağların karını
 Dikilmedik ağacını
 Orda yedim narını
 Eğrilmedik iplikle
 Ne çulhalar dokudum
 Elif dedim be dedim
 Dağı taşı okudum
 Bir sinek bir kartalı
 Sallayıp vurdu yere
 Yalan değil gerçektir
 Yer yarıldı birden bire.

Bir varmış, bir yokmuş,
 Allahın deli kulları pek çokmuş,
 Bizden daha delisi hiç yokmuş,
 Çok demesi pek günahmış,
 Azdan çoktan, hoppala hoptan,
 Sana bir mintan yaptırayım,
 Çerden, çöpten,
 İlikleri karpuz kabuğundan,
 Düğmeleri turptan,
 Zaman o zaman idi,
 Bit bineğim, pire yedeğim idi,
 Darı topuzum,

Cavdar kalkanım idi,
 Bir tüfeğim var idi,
 Ayran ile doldurur,
 Şerbet ile ateşlerdim.
 Çıkardım dağlar başına
 Broy, broy! Der gezerdim.
 Yetmiş karga ayağa kalkardı,
 Ağa geliyor diye.
 Bre ağalar, bre beyler!
 Eliften beye çıktım,
 Seyirttim köye çıktım.
 Çobandan kaymak yedim,
 Ağadan değnek yedim.
 Değneği kuşa verdim,
 Kuş bana kanat verdi.
 Çaldım kanadı yere,
 Uçup gittim göklere.
 Baktım bir has bahçe,
 İçinde sular akar.
 Oturmuş çeşme başına,
 İki güzel bana bakar.
 Büyüğüne selam verdim,
 Küçüğüne tutuldum. (Mert, 2009: 66)

Edebiyatımızda birçok alanda eserler veren sanatçıyı asıl üne kavuşturan masallarıdır. Nar Tanesi, Kara Yılan ve Kara Gülmez, Sabır Taşı, Akıl Kutusu, En Güzel Türk Masalları, Altın Heybe-Kül Kedisi-Felek Sillesi, Zümrüt Anka, Açıl Sofram Açıl ve Congoloz Baba, Bir Varmış Bir Yokmuş, Evvel Zaman İçinde, Gökten Üç Elma Düştü, Az Gittim Uz Gittim, Ağlayan Nar ile Gülen Ayva, Al Elma Yeşil Elma, Dağlar Eğilir misin?, Hasırcı Baba, Keloğlan; Altın Heybe, Yedi Köyün Yüz Karası, Aygın Baygın Ses Nur Topu, Emlik Kuzu Altın Gergef, Alişle Maviş, Güldükçe Güller Açan Kız, Tellerinde Bülbül Şakıyan Saz ve Bir Varmış Bir Yokmuş, Sihirli Köpük ve Yaban

Gülü, Onlar Ermiş Muradına, Yiğitler Yiğidi Musacık gibi kitaplar yazarın yayımlanmış masal kitaplarıdır.

Dertli Kaval, Dede Korkut Masalları, Âşık Garip, Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Şah İsmail halk öyküleri tarzındaki eserleridir.

Erzurumlu Emrah, Âşık Meleki Ruhsâtî, (Çetin Eflâatun Güney'le) Âşık Kamili, Âşık Minhâcî, (Çetin Eflâatun Güney'le), Atatürk: Hayatı ve Eserleri, Folklor ve Eğitim, Folklor ve Halk Edebiyatı, Kulağımıza Küpe Olsun, Çift Çubuk Üstüne, Köy Odası, Köyün Orta Direği, Tanrı Vergisi, Dağarcık, Hoşbeş, Gözümüz Üstünde Olsun, Ocak Başında, Millî Kurtuluş ve Yeniden Doğuş, Halk Eğitiminde İş Birliği, Çukurova, Ege. Derleme: Dumlupınar'a Doğru, (bilmece), Halk Şiiri Antolojisi, Halk Türküleri, Nasrettin Hoca Fıkraları, Masallar inceleme-araştırma tarzında kaleme alınmış eserleri arasında yer almaktadır. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 456)

1.2.2.7. El-Hâc Yahya İhyâ Bey

Gerek XIX. yüzyıl gerekse XX. kaynakları olsun adına en sık rastladığımız şair İhya Bey olmuştur. XIX. yüzyılda kaleme alınan tezkirelerin birkaçı dışında hepsinde geniş bir bilgiye yer verilmiştir. Hâtimetü'l- Eş'âr' da adı geçen Yahya İhyâ Bey, eski Divan-ı Hümayun Beylikçilerinden Merhum İzzet Bey'in biraderi olup padişahın sarayında büyüme fırsatı bulmuştur.

Sultân Mahmûd Hân-ı Sâni Hazretleri zamânında tüfenkçibaşılık rütbesine getirilip daha sonra Kütahya Defter Eminliği görevini ekmek parası karşılığında yerine getirip bu görevinden ayrılarak bir müddet Rumeli ve Anadolu taraflarında bazı önemli memuriyetliklerde bulunmuştur. Ardından Karahisar-ı Sahib Muhassıllığına getirilerek tarafına rütbe-i salise (geliri 6000 akçe olan kadı rütbesi) verilmiştir. Sonradan muhassıllık görevinden ayrılıp İstanbul'a gelerek Üsküdar'da bulunan konağında (H.1267) 1850 yılında vefat etmiştir. (Çiftçi, 1996: 50)

Bağçe Safâ-endüz 'da şair ölümüne düşürülen tarihler

Kâle's-Sürûrî fi-mersiye:

Hat-ı ta'lik ile şi'ri hayât-efzâ iken halka

Müderriş saffının dâniş-pesendi gitdi dünyâdan

Sühan-gûyân Sürûrî-veş dedi gam-nâk olup târîh
Ma'ârif-mend idi İhyâ Efendi gitdi 'âlemden⁵⁶ (1228/1812)

Târîhi el-fakîr:

İntikâl eyledi şâ'ir İhyâ (1228)
Ana Hayy-i Vâhid itsin rahmet⁵⁷(1228/1812) (Oğraş, 2001: 26- 27)

Hâtimetü'l- Eş'âr'da yer alan bir gazeli

Gazel

Dil-i bîmârı suâl itmege cânân geldi
Mürde-i hecr u firâka yeniden cân geldi

Derd-i firkatle zebûn olmuş idi hayli zamân
Bu gün ol âfeti gördüm bana dermân geldi

Yine mehtâb idecek sen dil-i nâlânda bu şeb
Burc-ı hüsnün meh-i tâ-bendesı mihmân geldi

Bâde sun nûş idelim zevk iderek ey sâkî
Ki bu dem meclise cânân yine handân geldi

Kaçan İhyâ gül-i ruhsâre-i yâri gördü
Def'-i gam eyleyüp âsâyiş ile yan geldi⁵⁸ (Çiftçi, 1996: 51)

1.2.2.8. Faik Ali Ozansoy

22 Mart 1876 yılında Diyarbakır'da doğmuştur. Babası Diyarbakırlı Said Paşa, kardeşi ise Süleyman Nazif'tir. Asıl adı Mehmed Faik'tir. (Tekin, 2010: 877)

1901 yılında Mülkiye Mektebini bitirdikten sonra 1908'li yıllarda çeşitli yerlerde kaymakam vekilliği, Balya, Pazarköy, Mudanya'da kaymakamlık; Midilli,

⁵⁶ Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

⁵⁷ Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün

⁵⁸ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Beyoğlu, Kütahya ve Gelibolu’da mutasarrıflık, Diyarbakır valiliği, Dâhiliye Vekâleti müsteşarlığı görevlerinde bulunmuştur (1908- 1918). Mülkiye Mektebinde Fransızca, Saint Benoit Lisesinde Türkçe öğretmenliği yaparak 1930’da emekli olmuştur. (Çetin, 2002:139)

24 Temmuz 1897 Kehkeşana Karşı şiiriyle Servet-i Fünûncular arasına katılan ve 1909’de Fecr-i Ati topluluğuna bir ara başkanlık eden Faik Ali hayranı olduğu Abdülhak Hamid ve Tevfik Fikret etkisinde yazdığı teknik açıdan güçlü ve duygulu aşk-kadın-tabiat şiirleriyle tanınmıştır. Ancak Arapça ve Farsça kelimelere fazla yer vererek ağırlaştırdığı dili onu zaman zaman doğallıktan uzaklaştırmıştır. (Çetin, 2002: 140)

Süleyman Nazif Bey, Faik Ali’nin eserleri hakkında: “En iyi eseri henüz tamamlanmamış olan manzum Nedim tiyatrosudur” demektedir. İnal ise: “Çok söyleyenler, güzel söyleyemedikleri halde o, hem çok söylemiştir, hem güzel söylemiştir.” demektedir.(İnal, 1969: 369)

Faik Ali 1 Ekim 1950 yılında Ankara’da vefat etmiştir. (Çetin, 2002:137- 140)

Fâni Teselliler (1900), Temâsil (Semboller, 1912), Elhan-ı Vatan (Vatan Ezgileri, 1915) şairin şiir kitaplarıdır.

Payitahtın Kapısında (1918), Nedim ve Lale Devri (1950) aruz vezniyle yazılmış manzum oyunlarıdır. Mithat Paşa (1908) biyografî tarzında, Şair-i Azam’a Mektup (1923), mektup tarzında yazdığı eserleri arasında yer almaktadır. (Çetin, 2002: 139)

Şiirlerinden Örnekler:

Benim Semâ-yı Hayalim

Yine ben dinledim bu şeb denizin

Gamlı sahille şi’r-i bûşişini:

Semt-i re’simde mâh-ı leyle-güzîn

Mübtesim, söylüyordu bir ninni

Geçen eyyâm-ı vuslatın yâdı
 Mütecellıydi ufk-ı sâmittin;
 Âh duydum sorup dururlardı
 Seni seyyâreler sevâbitten.

Yükselirdi cibâl-i âbidenin
 Cûdâ hâmûşi-yi münâcâtı;
 Mütemevvic zılâl-i sâidenin
 Reng-i çeşmindi ihtizâzâtı.

Bir kuşun mün'akisti feryâdı
 Şeceristân-ı sebz ü sâkitten;
 Bana ecrâm içinde handâdı
 Umk-ı yâdımda ağlayan dîden.

Sine-i zulmetinde nâim iken
 Gecenin kâinât ser-tâ-ser;
 Mâ-verâ-yi cihân-ı mer'iden
 Bana hep gözlerin tebessüm eder.

O zaman bende başkadır her hâl:
 O zaman fikrimin kanatları var;
 O zaman rûhum i'tilâ-meyyâl
 En hafi şi'r-i kâinâtı duyar.

Fikr ü yadımda bîkr-i ilhâmın
 Dolaşır bir hayal-i mîrâsı:
 O zaman sânihât-ı hülyâmm
 Mâidir rengi, rûhu, manâsı,⁵⁹
 (Fâni Teselliler) (Çetin, 2002: 139)

⁵⁹ Fe' ilâtün/Mefâ' ilün/Fe' ilün

Tahmid

Muazzez olsun o kudret ki haki hicranı
 Mükerrerem olsun o fitrat ki ufkı hüsrânı
 Mübarek olsun o saniki leyli hırmâne
 Mukaddes olsun o mübdi ki kalbi insâne
 Senâi namütenahiyü şükri bi payan
 Cihanda şah eser suni kibriyası olan
 Açıp bir ufkı behiştî hayalü amale

Menekşelerle ve gülerle daima süsler
 Derin ve pembe seherlerle aşına eyler
 Sitarelerle teselli ve zinetaverdir
 Füyuzı aşk ile füşhati sema getirir
 O sermedi, ezeli haliki mahasine ki
 Güzelliğın bu temasili bî adile
 Unutturur bize menfai haki gamnaki⁶⁰ (İnal, 1969: 361)

1.2.2.9. Hakkı Bey

Uzun Çarşıoğlu İsmail Hakkı Bey, Mehmed Lâtif Efendi'nin oğludur. 23 Ağustos 1888'de İstanbul'a bağlı Eyüp semtinde kendi hal tercümesinde söylediğine göre “ alaturka saat on birde sekiz numaralı kendi evlerinde” doğmuştur. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, ilk tahsilini Nişancı Mahalle mektebinde ve Eyüp'te Bahriye'de İplikhane mektebinde gördükten sonra imtihan ile Soğukçeşme Askeri rüştiyesine girmiş, iki sene sonra kaydını Bayezid Merkez Rüştiyesine nakletmiştir. 1904 Ağustos ayında Rüştiye'yi bitirip diplomasını aldıktan sonra aynı yıl içinde Mercan idadesinde kayıt olmuştur. Sonrasında Darülfünun'dan yüksek derecede me'zun olmuştur. (www.akademiktarih.com/pdfler/store/kasimbolat.pdf, 2012)

İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın lise öğrenciliği II. Meşrutiyet'in ilan edildiği dönem ve olaylar zinciri içerisinde geçmiştir.

1328/ 1912'de Kütahya Sultanîsi Tarih ve Coğrafya Muallimliği'ne atanmıştır. Kütahya, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın hayatında çok önemli bir yere sahiptir. İlk

⁶⁰ Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/Fa'lün

öğretmenliğe burada başladığı gibi Kütahya şehri tarihi hakkında topladığı belgelerden Kütahya şehrine ait kitabı Maarif Vekâleti tarafından bastırılmıştır. Ve bu çalışmasından dolayı Uzunçarşılı'ya Kütahya Meclis-i Umumîsi tarafından Kütahya fahri hemşehriliği verilmiştir. İ. Hakkı Uzunçarşılı, Kütahya İdadîsi'nde sekiz sene öğretmenlik yapmış ancak Milli Mücadele başladığı zaman okullar tatil olmuş ve sınıflarda öğrenci kalmamıştır. Milli Mücadele esnasında Uzunçarşılı, Kuva-yi Seyyaride fahri hizmette bulunduğu gibi diğer yandan da raportörlük yapmıştır. 30 Temmuz 1921 Kütahya, Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilince İsmail Hakkı Uzunçarşılı, önce Eskişehir'e oradan da Ankara'ya geçmiştir. (www.akademiktarih.com/pdfler/store/kasimbolat.pdf, 2012)

Uzunçarşılı, Milli Hükümet tarafından Ocak 1922 başında Trabzon Sultanîsi tarih öğretmenliğine tayin edilmiştir. Uzunçarşılı, İnebolu yolu ile yeni vazifesine gitmek üzere Kastamonu'ya gelmiştir. Kastamonu'ya gelen Uzunçarşılı, burada çıkmakta olan Açık-Söz gazetesinde yazılar yazarak adını duyurmaya başlamıştır. Kastamonu valiliğine gelen Rafet Canitez, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'yı yazılarından tanımış ve Kastamonu lisesinde tarih öğretmeni olarak kalmasını teklif etmiştir. Uzunçarşılı, bu teklifi kabul ederek Kastamonu Lisesinde tarih öğretmenliğine başlamıştır. Böylece Açık-Söz gazetesindeki yazılarına ara vermemiş oldu ve makalelerini yazmaya devam etmiştir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Açık-Söz gazetesinde “ Muallim İsmail Hakkı” imzasıyla yazılarını yazmakta idi. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 1922 Eylülünde Kütahya Sultanisi Müdürlüğüne tayin edilmiş ancak göreve başlamadan önce Balıkesir Mebusu Vehbi Bey tarafından Karesi (Balıkesir) müdürlüğüne tayin olmuştur. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Balıkesirliler tarafından büyük sevgi görmüş, bu sevgilerine karşın Uzunçarşılı, Karesi Lisesi Salnamesi, Karesi Tarihçesi, Karesi Meşahiri gibi eserleri hediye etmiştir. Bu eserlerden dolayı İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Meclis-i Umumi kararıyla vilayet fahri hemşehriliği verilmiş, 1927'de Balıkesir milletvekili olmuştur.

Türk Tarih Kurumu'nun kuruluşunda aktif olarak görev alan İ. Hakkı Uzunçarşılı, TTK'nın en üretken üyelerinden birisi haline gelmiştir. Zira TTK tarafından üç ayda bir yayınlanan Belleten Dergisi'nde makaleleri kesintisiz bir şekilde ölümüne kadar yayımlanmıştır. (www.akademiktarih.com/pdfler/store/kasimbolat.pdf, 2012)

Günümüze birçok eser bırakan Hakkı Bey'in basılmış eserleri arasında, 2 ciltten oluşan Karesi Meşahîri, Karesi Tarihçesi (1 cild), Anadolu Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler (2 cild), Mekteb Salnamesi, Sivas Şehri (Rıdvan Nafiz Beyle müşterek), Kütahya Şehri. Yer almaktadır. İnal'ın basılmak üzere dediği eserleri ise: Tarihî Lügat, Anadolu Tarihinde Üç Mühim Sima, Eyub Rehberi, Kastamoni Şehri ve Candaroğulları, Tarihî Aileler'dir.

Basılmamış eserleri arasında Mecmua'î Eş'ar, Selçuk Tarihinde Mühim Simalar, Osmanlı Devleti'nin Teessüsü'nde Mühim Simalar yer almaktadır. (İnal, 1969: 516)

İbnülemin Mahmud Kemal Hakkı Bey Şu sözlerle övmektedir: “İsmail Hakkı Bey, hüsni hulk sahibi, gayur, tetebuatla meşgul, irfanı memlekete hizmeti sebk edenlere riayetkar, kadirşinas bir zattır.” (İnal, 1969: 516)

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, ömrünü arşiv vesikaları arasında notlar alarak ve önemli bulduğu belgeleri dergilerde yayınlamak üzere geçirmiştir. Yazmış olduğu makaleler dahi bir kitap hacmi bulacak kadar uzun ve Osmanlı devleti tarihinde boşlukları dolduracak kadar önem taşımaktadır. Osmanlı arşivlerine çok önem veren Uzunçarşılı, yaşının ilerleyen zamanlarında haftada üç gün Topkapı Sarayı arşivinde arşivleri tasnif ve yayınlamak üzere geçirmiştir. Uzunçarşılı bir yandan arşiv tasnifi yaparken diğer yandan da periyodik makaleler yazarak Osmanlı arşivlerini ilim âlemine kazandırmakta idi. (www.akademiktarih.com/pdfler/store/kasimbolat.pdf, 2012)

“Lamartin” in Eserinin Tercümesinden

Kime bahş etdi Hazreti mabud
 Kudreti hakkı halka anlatsun
 Beşeri rabt kılsun Allah'a
 Etdi ihya bu azmı makbulı
 Tâ zemanı hubutu âdemden
 Böyle bir kuvveti kalile ile
 Rahı vahdetde ferdi bi pervâ
 Böyle bir iktidarı nâ mahdud
 Kâinatı yerinden oynatsın
 Bakmasun hubbı şevketü cahe

Böyle bir itikadı makulı
 Geçmemişdi hayali âlemden
 Böyle bir niyeti celile ile
 Hem mübeliğ hemâleti icra⁶¹ (İnal, 1969: 516)

“Irak Ordusuna Hitab” dan

Nesli etrak fitraten erdir
 Rabt edüb bir makame akvamı
 Hicretin on üçüncü asrında
 İrikadında gillü gış yokdır

Tâ ezelden er oğlu erlerdir
 Kurdular İttihadı İslâmı
 Dökdiler kan bu dinin uğrunda
 Tüek’ün İslame hizmeti çokdır⁶² (İnal, 1969: 516)

1.2.2.10. Hakkı Paşa

İşkodralı Şeyhü’l-harem Vezir Mustafa Şerifi Paşa’nın oğlu olan Hasan Hakkı Paşa, 1826’da (H. Muharrem 1242) İşkodra’da doğmuştur.

14 Ağustos 1829’da (H.13 safer 1245) üç yaşında iken mirimiranlık rütbesi verilmiştir. Babasının yirmi senelik İşkodra valiliği görevi son bulduktan sonra İstanbul’a babasıyla gitmiştir.

Eğitimi tamamlandıktan sonra 1846’da (H.1262) Mirimiranlık, saniye sınıfı sanisi rütbesine getirilerek Sadaret Mektûbî Kalemine me'mur edilmiştir. 11 Eylül 1861’de (6 Rebiü’levvel 1278) Midilli,15 Eylül 1863’te (1 Rebiülâhir 1280) Rodos kaymakamlıklarına getirilmiştir. Bundan sonraki görevleri ise Biga, Varna, Kütahya, İzmit, Hersek, Filibe, Yenipazar, 24 Nisan 1876’da (H.29 Rebiülevvel 1293) rütbe’i balâ ile müstakil Mamuretül’aziz mutasarrıflıklarına, 18 Ocak 1977’de (H.3 Muharrem 1294) vezirlik rütbesiyle Van, sonrasında Selanik valiliklerine, bayındırlık işleri komisyonu

⁶¹ Fâ’ilâtün/Mefâ’ilün/Fa’lün

⁶² Fâ’ilâtün/Mefâ’ilün/Fa’lün

âzalığına ve ikinci defa Halep valiliğine getirilmiştir. Halep valiliği görevini yeterince yerine getiremediği öne sürülerek bu görevden alınmıştır. (İnal, 1969:498)

Yaşamı boyunca birçok rütbe ile ödüllendirilen Hakkı Paşa'ya muhtelif tarihlerde birinci rütbe Osmanî ve Mecidî nişanlarını, imtiyaz nişanının altın ve gümüş madalyalarını, İnan hükümetinin birinci rütbe şua Hurşid ve papanın birinci rütbe Pi Nöf nişanlarını almaya layık görölmüştür.

16 Mayıs 1896 tarihinde (H. Zilhicce 1313) vefat etmiştir. Eyübî Ensari Hazretleri'nin türbesi civarına defnedilmiştir.

Asil ve dosdoğru bir kişiliğe sahip olan Hakkı Paşa, siyasi ve idari işlerde olduğu kadar edebiyata ve tasavvufa da vakıftı. Arapça, Farsça, Fransızca ve Arnavutça olmak üzere dört dil bilmekteydi. Son Asır Türk şairlerinde kısa boylu, küçük vücutlu olarak tasvir edilmektedir.

Babası Vezir şerifi Mustafa Paşa gibi Hakkı Paşa'da nefis kitaplara sahipti. Kitaplarının arkasına "Hasan Hakkı'i Mevlevi" imzasını koyardı. Memleketimizde çok kitaba sahip olanlardan birinin de bu aile olduğu kaynaklarda geçmektedir. Babasının Konya valiliğinde bulunduğu esnada Hemdem Çelebi Efendi'nin yoluna girmiş ve İstanbul'a dönüşünde de Galata Mevlevîhanesi şeyhi Kudretullah Efendi'ye intisap etmiştir. Ayrıca Safvet Çelebi Efendi tarafından Hilâfeti Mevlevi'ye verilerek destan gisudar ile müzeyyen sikke gönderilmiştir. Hazreti Mevlânâ'nın divanı ile Mesnevî'i şerifi yanından ayırmaz, daima okurdu.

Mahmut Kemal İnal, kütüphanemde kendi yazısı ile muharrer bir mecmuada hayli eş'arı vardır. Divanının müretteb olduğu kendinden menkuldür, diyerek birçok şiirinin olduğunu belirtmektedir. (İnal, 1969:499)

Gazel

Demlenür her dem havā-yı 'aşk ile divāne ney
Neyle seyr et arz eder suzi dilin canāne ney

Bülbüi nāliřgeri hāmuř eder gülzārda
Başlayınca nāgme-i dil-suz ile efgāne ney

Dem urur her dem makām-ı âlem-i lâhutdan
Razı 'aşkın perdesin keşf eylemez nādane ney

Sinesi Suzan, dili pür dağ, muhrik nālesi
Guyiyā 'aşk ile yandı ateşi hicrane ney

Naveki dilduzi çeşm-i neyzeni mahubdan
Şerhalar çekmiş ser-apa sine-i suzâne ney

Başka bir halet verir sermesti vahdete
Neş'e bahşayı safâdır meclis-i rindâne ney

Bende-i mollâ-yı rumun çok mudur Hakkı eger
Her nefes dem-saz olursa bu dilî nālâne ney⁶³ (İnal, 1969: 500

1.2.2.11. Halet Mehmed Said Efendi

Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi kadı eşrafından rahmetli Kırımî Hüseyin Efendi'nin oğludur. (Çiftçi, 1996: 95)

İlim ve kitabet tahsili için zamanının önde gelen âlimlerinden Şerif Efendi ve oğlu Atâullah Efendi'den ders almıştır. Türk edebiyatının öncü isimlerinden Gâlib Dede'ye bağlanarak nazım ve nesirde ilerlemiştir. (Süreyya, 1996: 564)

Şeyh Galib'in kendisinden sadece birkaç yaş küçük olan Hâlet Efendi'nin zekâsından ve sohbetinden bir hayli etkilendiği ve onu yakın çevresine kabul ettiği anlaşılıyor. Hâlet'in de genç şeyhin etkisi altında kaldığı şüphesizdir; nitekim, belki de Galib Dede'nin hâtırasına bağlılığı dolayısıyla, ömrünün sonuna kadar mevlevileri koruyup kollayacak; mevleviler ise, en zor zamanında bile ona bağlı kalacaklardır. Mesela Keçecizâde İzzet Molla, sırf Halet Efendi'nin kellesini kurtarmaya çalıştığı için Keşan'a sürgün edilmiştir. (Süreyya, 1996: 565)

Hâlet'in Şeyh Galib'e yanaşması, onu çok sevmiş ve etkilenmiş olmakla beraber, büyük ihtimalle, genç şeyhle Sultan III. Selim arasındaki derin dostluktan

⁶³ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

faydalanma gayesine yöneliktir. (www.aksiyon.com.tr/aksiyon/yazar-2904-hâlet-efendi.html, 1997)

Adından “akıllı, bilgili ve şairdi” şeklinde bahsettirmiştir. Râsîh Efendi, Kasapbaşı Mehmed Ağa ve Tercüman Kalimakioğlu'nun kitabet hizmetlerinde bulunmuştur.

Büyük Râşid Efendi'ye mühürdar yamağı olmuş, sonra Ebûbekir Sâmî Paşa ve Ohrili Ahmed Paşa ile Yenişehir mollasına kethüda olmuştur. Zevk ve sefaya düşkün olan Said Efendi Köse Kethüda Reşid Efendi'ye bağlanıp beylikçi kesedarı maiyetinde istihdam olunmak üzere hâcegândan olmuştur. Çok geçmeden (H.1217) 1802'de başmuhasebe pâyesiyle Paris elçisi olup (Muharrem 1222) Mart 1807'de dönünce beylikçi olmuş ve Mayıs 1807'de azledilerek Kütahya'ya sürülmüştür. Sonra affedilerek gelişinin üçüncü ayında Bağdad'a gönderilmiştir. (H.1225) 1810'da rikâb-ı hümayun kethüdası olup gizli haberleşmeye memur edilmiştir. (H. 1229) 1814'de tarihinde kethüdâlıktan ayrılmıştır. (H.1230) 1815'da ikinci defa nişancı olmuştur. (25 Safer 1238) 11 Kasım 1822'de Bursa'ya ve oradan da Konya'ya sürülmüştür. Konya'da sürgündeyken (koru-i hümayûn ağası) padişah korucularından Arif Ağa özel görevli olarak katletmiştir. Yahya Efendi Tekkesi'ne defnedilmiş ve Galata Mevlevîhanesi'ne de bir taş dikilmiştir. (Süreyya, 1996: 565)

On üç yıl boyunca siyasî işlerde kendisine danışılan, büyük küçük herkes tarafından aranan, görüşüne başvurulmuş bir kişi olmuştur. Önceleri biraz hizmet etmiş ve sonra kin ve düşmanlık gütmüştür. Kendinden makamca büyükleri çekemez ve çekmediği insanların düşmanlarına yardımda bulunmaktan çekinmezdi. (Süreyya, 1996: 564- 565)

“Ne kendi eyledi râhat ne halka verdi huzûr

Yıkıldı gitti cihândan dayansın ehl-i kubûr” beytinin onun için söylendiği rivayet edilir.

Fatîn Tezkiresi'ndeki Gazeli:

Gazel

Bulunmaz bir gühersin hiç bahâ vü kıymetin yokdur

Velâkin teşnelerde sîr-âb-ı vuslatın yokdur

Perîsin bî-bedelsin tarz u tavrın hep müsellemdir
Ne çâre bî-vefâsın âh insâniyyetin yokdur

Sen ey tîğ-i tegâful gamzeden gaddâr-ı kâfirsın
Niçin bin zulm u bî-dâd ile bilmem şöhretin yokdur

Tabîb-i cân u dilsin mihribânsın neyleyem ammâ
Mürüvetsiz dil-i bîmâra aslâ şefkatin yokdur

Terahhum mihribânlık şöyle dursun sevdiğim cânım
Budur zannım hafîce bir nigâha niyyetin yokdur

Niçün terk eyleyüp zâr u perîşân eyledin böyle
Senin Hâletle ey bîgâne-hû az ülfetin yokdur⁶⁴ (Çiftçi, 1996: 95)

1.2.2.12. Halil Edîb Bey

Halil Edîb Bey, 15 Şubat 1863'te Bursa'da doğmuştur. Babası, Ali Melekî Efendi, dedesi ise Seyyar Tahriri Emlâk memurlarından Bursalı Hacı Halil Ağa'dır.

Çocukluk yıllarını babasının memur olduğu Kütahya, Uşak, Çanakkale, Sakız, Kıbrıs, Isparta'da geçirmiş, Isparta Rüşdî Mektebinde okumuştur.

1878'de (H. 1295) Bursa ili Mektubî Kalemine devam etmiştir.1879 (H. 1297'de) İstanbul'a gelerek, iki sene kadar Şûrayı Devlet Mazbata Odası hulefalığında bulunmuştur. Bu sırada Fransızca öğrenmiştir. 1881'de (H.1298)Martında Sanayii Nefise Mektebi ve Müze Kitabetine tayin edilmiştir. Sonrasında Maarif Nezareti Mektubî Kalemi Müsevvidliğine, birkaç ay sonra Mümeyyizi Saniliğine, 1900'de (H.1317) Meclisi Maarif Başkitabetine, Mekâtibi Rüşdî'ye Müdüriyetine tayin edilerek ûla sınıfı evveli rütbesine layık görülmüştür. Meşrutiyetin ilanından sonra Mekâtibi Ecnebiye Müfettişliğine tâyin edilmiş, bir müddet sonra bu görevden alınmıştır. Bu görev dışı bırakılma Edîb Bey'i son derece etkilemiştir.

⁶⁴ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Rüşdi'ye Mektebinde, Darüşşafaka, Mektebi Sultanî ve Mercan İdadisi'nde yazı ve dil bilgisi dersleri vermiştir.

3 Kasım 1912'de (H. 23 Zilkide 1330) vefat etmiş, Eyüp mezarlığına defnedilmiştir.

Manzum ve mensur hayli eser kaleme almış, "Sây", "Hamiyyet" unvanıyla iki risaleyi yayımlamıştır.

"Resimli Gazete" nin, birçok mecmua ve gazetenin muharrirliğinde bulunmuştur. Aleksandır Dümafis'in, "Bir Mektub Paketi", "Gümüş Mahfaza", "Sezar'ım" adlı hikâyelerini, Lamartin'in "Jeneviyö" isimli romanını tercüme etmiştir. (İnal, 1969:271)

Şairin diğer eserleri arasında, "Aşikâne Bir Dram", "Mesire-i Eftal", "Cümeli Hikemiye-i Ecnebiye", "Terkibi Bend", "İki Refika Bir Nümune-i İzdivac", "Ressam Rolan", "Paris Esrarı", "Güvercin Mükâfatı", "13 Numerolu Araba" ve zeyli, "Jak Judi", "Penbe Ev Faciaları", "Mesire", "Mis Mari yahut Mürebbiye" yer almaktadır.

İbnülemin Mahmut Kemal İnal Edib Bey hakkında: "Şiiri, suhulet ve sür'atle söylerdi. Pek çok âsarı nazmiyesi vardır. Vefatından sonra, kendi yazısı ile muharrer, eş'ar mecmuasını bir kitapçada görerek almak istemiştım, kitapçı pek gâli bir fiyat istediğinden almamıştım. Edib Bey, nazik, dalgın bir şairdi. Bazen söylenenleri anlayamayacak kadar hayale dalarđı. Bu sebeble "Edibi Hayran" namını vermiştim. Hele şiir yazmakla meşgul olduğu zamanlarda kulağının dibinde davul çalınsa duymazdı." demektedir. (İnal, 1969:272)

Kendisinin naklettiğı bir anekdottan, bir gün Edib Bey, sokakta validesine tesadüf etmiş, tanıyamamış. Valide "beni tanıdın mı?" dedikçe kadıncağızın yüzüne hayran hayran bakarmış. Tanıdıktan sonra gülmekten bayılmış.

Edib, okuduğunu anlayan, anladığını okuyan, yazdığı okunur bir şairdi. Ediblik, alimlik iddiasında bulunan, kendisi alim zanneden birçok kişiden daha fazla edeb ve ilim sahibiydi.

Şair, Muallim Naci'ye hayrandı. Bütün eserlerini, şiirlerini ezbere bilir, hürmette kusur etmezdi.

İnal, şairin eski ve yeni yolda söylenmiş olan ve defter dolduran birçok eserinin olduğunu ve bu eserlerin kendisinde bulunduğunu ancak evinin işgalinde hepsinin zayi olduğunu belirtmektedir.

Fatîn Tezkiresi'nde yer alan bir şiiri

Mâ-cerâ-yı ğam-ı sevdâ dili cûşân idiyor

Giryemi silsile-bend-i dem-i tûfân idiyor

Göremem şekveye hâcet var iken t̄ali‘-i dūn

İşte bî-çâre Edîbi o perişân idiyor⁶⁵ (Çiftçi, 1996: 51)

Mecmu‘alarından birine yazdığı gazeli:

Macerâ-yı ğâmı sevda dili cuşân ediyor

Giryemi silsile bendi demi tufân ediyor

Bir daha var mı aceb böyle tecellisi ğârib

Yardan çektiğim agyârı da hayrân ediyor

Hakperest ol diyor uşşakına ebrusu fakat

Ettiği zulmü ne kâfir, ne Müslümân ediyor

Kasdı can eylese bin can ile müştâk olurum

Lebi can bahşını ateşzeni saman ediyor

Cism ü canum eriyor sanki bütün haşyetle

Nigehi işve yüzünden nice bin kan ediyor

Bana bu şiddeti sevdâ-yı veren bilmem âh

Neden ol gamzeyi garetgeri imân ediyor

⁶⁵ Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/Fe‘ilün

Göremem şekveye hacet var iken tali-i dūn
İşte bi-çare Edîb'i o perişân ediyor⁶⁶

(19 Mayıs 1319) 1902 (İnal, 1969: 273)

1.2.2.13. Kirâmî

19. yüzyılın usta şairlerinden olan Kirâmî, Buharalıdır. Otuz sene kadar İstanbul, Bursa, İzmir ve Kütahya'da ikamet eden şair, (1245) 1830 yılında vefat etmiştir. Hayatı ve edebi kişiliği hakkında kaynaklarda sınırlı bilgi kayıtlıdır. (Süreyya, 1996: 889) Araştırmalarımız neticesinde şairin şiirlerine rastlayamadık.

1.2.2.14. Lebîb Mehmed Efendi

Bağçe-i Safâ-Endûz ve Sicill-i Osmanî'de kaydeddiğimiz kâtip, şair, âlim ve rind-meşreb bir zat olan Lebîb Mehmed Efendi, Tophane ruz-nâmecisi Mustafa Efendi'nin oğlu olup (H.1203) 1789 yılında doğmuştur. Babasının (H.1227) 1817 yılında vefatından sonra Tophane ruznâmecisi (defterdar) olmuştur. (Şevval 1241) Mayıs 1826'da Kütahya'ya sürgün edilerek yılların emeği ve göz nuru saydığı memurluk görevinden alınmıştır. Kütahya'da bir yıldan fazla sürgün hayatı çekmiştir. (Oğraş, 2001: 151)

Daha sonra affedilip İstanbul'a gelerek devlet adamlığı yolunda itibarını düzeltmek üzere bir takım yardımlar alarak çeşitli gayretlerde bulunmuştur. Tershane Müdürlüğü'nde vazifelendirilerek mühim işler yapmıştır. Mehmet Efendi, (H. 1245) 1830'da piyade mukabelecisi, (Şevval 1247) Mart 1832'de mevkufatçı, aynı yıl zecriye muhassılı, sonra tersane müdürü olup (H.1252) 1836-1837'de görevden alınmıştır. (Zilhicce 1253) Mart 1838'de Şûrâ-yı Babîâli azası, (H.1256) 1840'da Haleb defterdarı, sonra Rumeli defterdarı ve (H.1262) Mart 1846'da Meclis-i Muhasebe reisi, (Rebiyülâhir 1270) Ocak 1854'ta Meclis-i Vâlâ azası ve (H. Zilka'de 1273) Temmuz 1857'de takvim nâzırı olup (Cemaziyelâhir 1278) Aralık 1861'de görevinden alınmıştır.

⁶⁶ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

(22 Şabân 1283) 30 Aralık 1866'da vefat eden Lebîb Mehmed Efendi'nin mezarı Eyüp'dedir. Kâtip, şair, âlim, rind-meşreb olup evi ediplerin toplantı yeri idi. (Süreyya, 1996: 901)

Lebîb Efendi, başı büyük, beyaz sakallı, kısa boylu, vücudu enli bir zattır.

Zamanının ilim ve irfan ile ma'rif olan ricâlindedir. Konağında ilmî ve edebî sohbetler yapılır, bu sohbetlere sık sık Ziyâ Paşa dahi katılırdı. Meclisine gidip gelenlerden Lutfî Efendi, tarihinin basılmayan kısmında Lebîb Efendi'nin vefatından bahsederken şöyle der: "...Şuh-meşreb, pîr-i cevan-nümâ, hüsn-i tabiat ve ülfet ü musâhabette yektâ, meclisiyle iğtinâm olunur bir şâir-i bî hemtâ idi." (İnal 1988: 868)

Fatîn Dâvud da tezkiresinde Lebîb Efendi'nin şairliği hakkında şu sözleri kaydetmiştir: "Müşârün-ileyh sür'at-ı tab'a mazhar bir şâir-i kesîrû'l-eser olup eş'ârî şâirâne ve üstadâne vâki olmuştur." (Çiftçi 2007: 362)

Mehmed Lebîb Efendi, Sünbülzâde Vehbî Efendi'nin "Tuhfe ve Nuhbe" adlı eserini tazmin⁶⁷ yoluyla bir eser meydana getirmiştir. Lebîb Efendi eserini 1847 yılında tamamlamıştır. Mehmed Lebîb Efendi, Tuhfe ve Nuhbe'den çeşitli kıt'aları alıp, beyitlerin her satırının altına veya üstüne kendi beyitlerini eklemek suretiyle tazminatını oluşturmuştur. (Öztürk, 2012: 197)

Gazel

Ol ki ' aşkıñda senüñ men fî hevāk

Ĥasretiñle oldu dâ'im derd-nāk

Sen kaçarken ' aşık-ı nâ-kâmdan

Ĥanda görür ol seni eyne yerāk

' Āşık oldu şevkıla gören seni

İtmesin mi sinesini çāk çāk

⁶⁷ Tazmîn, başkasına ait olan bir mısra veya beyti isim tasrîh ederek veya etmeyerek intihâl veya tevârüd olmaksızın kendi şiirine alma sanatıdır.

Her kimi bih bend-terā ‘āşık-ı şād
Kāne şabben bi'l-ğarāmi men re'āk

Ya ḥalīlī ey benim pek sevgilim
Tīğ-i cevriñle beni itme helāk

Muhtemeldir sağ birağursan eger
Görirem bir gün seni yevmen erāk

Sen gelür isen bana lev ci'tenī
Luṭf u iḥsān eyleyüp bī-bīm ü pāk

Ey benim rūḥ-ı revānım mehveşim
Saña cānımdır fedā rūḥī fidāk

Senden ayrılmak baña oldu ğumūm
İdemem bir şeyle zīrā iştirāk

Şüd merā ğamhā cüdā geşten zi tū
Kāne lī'l-aḥzānu minke'l-infikāk

Mā şehidnāhu biz anı görmedik
Ki ide rāh-ı vefāya insilāk

‘Āşıkı koğduñ yanından dün gice
Söyle kim geldi saña kul men etāk

Yā Rabb oldıysa bu kul ‘āşī saña
Eyleyüp cürm ü günāha inhimāk

Raḥmetiñle ‘afv kı l iḥsān buyur
Zālike'l-‘abdu ilāhī lev ‘aşāk

Senden özge yok aña Ma‘būd u Rabb
‘Āciz ü nāçār kuldur rü be-Ḥaḳḳ

Mağfîret itmez isen müşkil işi

Mā lehū rabbun ve ma' būdun sivāk⁶⁸ (Öztürk, 2012: 197)

1.2.2.15. Mustafa Reşid Paşa

Eski Sadrazam Mustafa Reşid Paşa Rahmetli Padişah Sultan Bayezid Han'ın vakıflarının muhasebecisi merhum Mustafa Efendi'nin soyundan olup (H.16 Şevval 1216) 1802 yılında doğmuştur. (Çiftçi, 1996: 174)

Eğitimini tamamladıktan sonra her işte en iyisi olma gayreti içerisinde olarak Sadr-ı Ali mektubî odasına (sadrızamlık dairesi) kabul edilerek şahsında saklı bulunan olgunluk ve zekâ sayesinde meşhur olmuştur. (H.1242) 1826- 1827 yıllarında baş gösteren Rusya Seferi'nde orduyla birlikte giderek orada Amedcilik (muhabere kaleminin reisi) görevinde bulunmuş ve bu görevi uzun yıllar sürdürmüştür. Bu görevi sırasında Edirne Antlaşması'nın Başkâtipliğini yapmıştır. (H.1246) 1830'da İstanbul'a döndüğünde Mısır'a memur olarak gönderilen Merhum Pertev Paşa'ya yoldaşlık etmiş, yanından ayrıldıktan sonra tekrar Amedçilik vekâletindeki memuriyetine geri dönmüştür. Göstermiş olduğu liyakata binaen (H.Muharrem 1247) 1831'de Amedî Divan-ı Hümayun'u baş kitabetliğine getirilmiştir.

H. Rebiülevvel 1248/ 1832'de Sadrazam bulunan Reşid Paşa'yı İstanbul'a davet ederek Üsküp'e gitmiştir. (H. Şaban 1248) 1832'de Tophane-i Amire Müşiri bulunan Halil Paşa Mısır'a gönderilirken Padişah'ın isteği üzerine yanında refakatçi olarak bulunmuştur. 1833'te Mısırlı İbrahim Paşa'ya bazı tebligatların icrasını yerine getirmesini bildirmek üzere acilen Kütahya'ya görevli olarak gönderilmiştir. 1834'te Amedcilik görevi üzerinde bulunduğu halde Orta Elçilik unvanıyla Paris Büyükelçiliği görevinde bulunmuş bir müddet burada ikamet ettikten sonra izine ayrılarak İstanbul'a dönmüştür. 1835'te ikinci defa Paris Büyükelçiliği görevinde bulunup 1836 senesinde Londra Büyük Elçiliği'ne tayin edilmiştir. Londra Büyükelçiliği görevini yerine getirmekte iken Hariciye Müsteşarlığı (dışişleri bakanı) görevine getirilip (H. Rebiülevvel 1253) 1837'de Vezaret ve Paşalık unvanı verilerek üçüncü defa Paris

⁶⁸ Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Büyükelçiliği görevine gönderilmesine karar verilmiş fakat daha sonradan bu karar ertelenerek Londra Büyükelçiliğine gönderilmiştir. (Çiftçi, 1996: 175)

3 Kasım 1839 tarihinde Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane Parkı'nda okunarak Tanzimat ilân edilmiştir. Tanzimat usulleri üzerine Mısır Meselesini halledip bir neticeye bağladıktan sonra yani 1841'de Hariciye Nazırlığı görevinden ayrılarak dördüncü defa Paris Büyükelçiliği görevinde bulunmuştur.

(H. Şevval 1262)1846 yılında kendisine zekiliği ve düzgün kişiliği aynı zamanda liyakatliliği dolayısıyla yüce makam olan Sadrazamlık makamı bahşedilmiştir. (H. Cemaziyelevvel 1264) 1848'de bu görevinden ayrılarak yine aynı yıl Meclis-i Âli Memuriyetliği görevine getirilmiştir. Aynı yılın ikinci defa Padişah fermanıyla Sadrazamlık görevine getirilmiştir. (Çiftçi, 1996: 176)

Fatîn Tezkiresi'nde: "Mustafa Reşid Paşa, evvelce gelmiş geçmiş âlimlerden daha üstün, adalet ve merhamet sahibi, hakkın ve doğrunun hükümlerini yerine getiren, zekî, hikmet sahibi ve son derece tecrübe ile her dilde ve çeşitli meselelerde olduğu gibi "leyse minellahi bi-mustenkir en yecme'e'l-âlem fi vahid" sözünün mânası üzere her türlü övgüye layıktır. Şu derece ki iyiliği ve cömertliği Hâtem'i geçmiştir. Düşünce hayatı ve fikirleri Aristo ve Eflâtun'u adetâ deniz de bir damla olarak geride bırakmıştır. Eser yazmada, şiir söylemede öyle başarılıdır ki o cihan hocası henüz mektebin ilk yıllarında dahi söylediği sözlerin yanında Okçuzâde, Yusuf, Nâbi, Nergisî, Veysî gibi şairler tabiri caizse birer pejmurde kalmıştır." denilerek övgülerde bulunulmuştur.

Tanzimat'ın ilânı, Mısır Meselesi, Yunan Sorunu ve Mülteci Meseleleri gibi büyük sorunlar ve daha nice nice arap saçığı gibi çözülemeyecek meseleler ve fikirler onun sayesinde çözüme kavuşmuştur. (Çiftçi, 1996: 177)

Tezkire-i Fatîn 'de yer alan gazeli

Gazel

Tarîk-i Nakşibendî ehlinin feyzi Hudâ'dandır

Oların nisbeti cümle Resûl-i müçtebâdandır

Ebûbekr u Ali'dir bu tarîkin şâh u serdârı

Şüyûh-ı hâcegânî hep kibâr u evliyâdandır

Bu yolda ittiba-ı sünnet oldu bâis-i vuslat
Cemî-i bid'atı terk itme bunda ihtidâdandır

Azîmetler ameller işleyüp ruhsatdan el çekmek
Bu yolda sâlike böyle sülûk itme revâdandır

Tarîk-i cezbedir bunda irer tiz menzile sâlik
Ki bunda sâlikin seyri tarîk-i ihtifâdandır

Devâm-ı zikir ile saht oldu Nakşibendîler kârı
Anın çün bunların feyzi hemân kalbe cilâdandır

Tarîk-i Nakşibendin cilası âsândurur sanma
Bu yolda cân fidâ itmek şurût-ı ibtidâdandır

Reşîdâ gel hazer kıl dil uzatma Nakşibend'e sen
Yakîn bil kim olara ta'n idenler eşkiyâdandır⁶⁹ (Çiftçi, 1996: 177)

1.2.2.16. Nurî

Osman Nurî Paşa, Diyarbakır eşrafından Şeyhzâde Vezir İbrahim Hafid Paşa'nın oğludur. 1803/1218' de Diyarbakır'da doğmuştur.

Eğitimini tamaladıktan sonra 1830/ 1246'da Bağdad'a gitmiştir. Vali Ali Rıza Paşa, zekâsını takdir ile istihdam ederek Mirimiranlık rütbesi ile onurlandırmıştır. Uzun müddet Bağdad ve civarında bulunmuştur. Paşanın Şam valiliğine tahvili üzerine Diyarbakır'a dönmüş, ardından İstanbul'a geçmiştir. 1848/ 1264'te Urfa mutasarrıflığına, 1850/ 1266'da Kars sancağı kaykamlığına, daha sonra Muş ve Mardin mutasarrıflıklarına tâyini çıkmıştır. (Kurtoğlu, 2006: 73)

1856/1272'de Diyarbakır'de vefat etmiştir. Vefatı üzerine Diyarbakır'lı Said Paşa, şu tarihi söylemiştir:

"Gülşeni adne mürur eyledi Osman Paşa".

⁶⁹ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

Fatih Paşa Cami'nin yanındaki kabristanda babasının yanına defnedilmiştir.

Kaynaklarda bir ara sürgün edildiği kayıtlıysa da hangi tarihte, ne sebeple o cezaya uğradığı malûm değildir. İnal'ın kütüphanesindeki mecmualardan birinde valilerden Işkır Ali Paşa'ya gönderdiği bir manzume-i mündericidir ki, lâyıkı ile okunamayan, bir beytinden Kütahya'ya sürgün edildiği kaydediliyor:

"Vacibdir efendim kuluna hayr dualar
Çok etdin efendim kölene lutfu atalar

Ezcümle bu defa kuluna etdiğin ihsan
Vallahi riyasızca kölen eyledi hayran

Sen eylemeseydin feleğin rağmına taltif
Eylerdi o gaddar bizi haylice tanif

Cevri yar eylerdi dili 'uşşakı puhte ham iken
Meyveler ermez kemâle mihri ateş-dârsız

Arifin bezminde lâbüd bir sakil eyler zuhur
Gülsitanı dehr içinde gül olur mu harsız

Zahidi binur olur mu mürşidi erbabı aşk
Turı Musa'dan ne hâsıl şule-i didarsız

Lâubali rind olanlar bir görür hakü zeri
Alemi tahkika anlar vardılar bazarsız

Sırrı vahdetten eğer oldunsa ey Nurî habîr
Kesreti dünyâyı terk it küşe-gir ol yarsız⁷⁰(Kurtoğlu, 2006: 74)

Şair ve devlet adamı Osman Nurî Paşa'nın 262 sayfadan oluşan divanı Fatih'de Millet Kütüphanesindedir. (İnal, 1969: 1236) Osman Nurî Paşa'nın mahlası önceleri

⁷⁰ Mef'ülü/Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/fa'ülün

Nurî'iken şairin babası, şeyhi, üstadı, dostları yahut hamisi gibi bir büyüğünün mahlasını değiştirmesi yönünde yaptığı telkin ve tavsiyelerle şair mahlasını Şemsî olarak değiştirmiştir. (Kurtoğlu, 2006: 74)

Hanya muhafızı Hıfzı Paşa'nın gazeline nazire:

Ey mutrıbı gül çehre yine saze düzen ver
Mızrabın ile meclisi nâ-saze düzen ver

Mir'ati cemâlin gibi Ruşen ola uşşak
Hey hey dediğin gamzei gammaza düzen ver

Bir vadi-i narefteden it arzı hüner, gel
Bir nağme-i canerperi mümtaze düzen ver

Ben eyliyeyim hali siyehfame niyazi
Sen ey nigehe mest görüp naze düzen ver

Tanziri Behin nazmi teri hafızı Hanya
Maksud ise Nuri yine i'caze düzen ver

Ol kâni kerem valî zîşan senasın
Vird eyle yürü natıkaferdaze düzen ver⁷¹ (İnal, 1969: 1236)

1.2.2.17. Osman Seyfi Bey

Fatîn tezkiresinde ismine rastladığımız Osman Seyfi Bey görev icabı Kütahya'da bulunan şairler arasında yer almaktadır.

Osman Seyfi Bey Kayseri'de doğmuştur. Yüksek ilim tahsili gördükten sonra bazı devlet büyüklerinin yanında bir müddet kâtiplik göreviyle hizmet etmiştir. Sonra uzun bir müddet Bağdat valisi Ali Rıza Paşa'nın Divan Kâtipliği görevinde bulunmuştur. Daha sonra tarafına Rütbe-i Ūlâ denilen rütbe verilerek Kürdistan

⁷¹ Mef'ülü/Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/fa'ülün

Defterdarlığı görevine getirilmiştir. (H.1263) 1846 senesinde Kütahya Defterdarlığı'na tayin edilmiştir. (Çiftçi, 1996: 232)

Osman Seyfi Bey 1846 yılında Kütahya'da vefat etmiştir. Divan olabilecek kadar şiiri mevcuttur. (Çiftçi, 1996: 232)

Tezkire-i Fatin'de yer alan gazeli

Gazel

Büt-perestem dimezem sana gönül virsem âh
Büt-perest olduğumu duydu cihân kâfir âh

Bend iderse dili ol zülf-i ham ender hamına
Şâneveş belki anı kurtara bu baht-ı siyâh

Yiter itdin yiter âh bunca cefâyı zâlim
Nolur itsen bana bir kere tebessümle nigâh

Dil-i vîrânımı yıkdınsa benim var olası
Seni mesrûr ide her şâm u seher Rab îlah

Çâre ne sevdi seni Şârik-ı rüsvâ-yı cihân
Avf ile eyle adâlet eger itdiyse günâh⁷² (Çiftçi, 1996: 233)

1.2.2.18. Râgıb Mehmed Paşa

Şamlı olan Ragıp Mehmet Paşa, Şam ruznâmçecisi Hüseyin Bey'in oğludur.

Râgıb Mehmed Paşa, devlet kademelerinde önemli görevlere gelmiş, hizmetleri esnasında görevden alınmalar, sürgünlerle karşı karşıya kalmıştır.

Divan-ı Hümâyûn ve sonra mektûbî-i sadâret kalemlerine girdi. Cezzar Ahmed Paşa'nın mallarını satmaya gitmiş, dönüşünde hâcelikle baruthane nâzırı, sonra Fransa ve sonra İran sefiri olmuştur. (H. Zilhicce 1221) Şubat 1807'de ikinci defa baruthane nâzırı ve (H.Rebiyülevvel 1222) Mayıs 1807'de rikâb-ı hümâyûn kethüdası olup

⁷² Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün

ardından yine o ayda vezirlikle Konya valisi, sonra vezirliği kaldırıldıysa da (H.1223) 1808'de geri verilip Boğaz Muhafızı olmuş ve (H.Rebiyülevvel 1224) Nisan-Mayıs 1809'de rütbesi alınarak Kütahya'ya sürülmüştür. (H.1227) 1812'de yine geri verilip Haleb valisi olup (H.1228) 1813 yılında görevden alındı. Sonra vilâyetleri devrederek ve çoğunlukla görevden alınarak sonunda Konya valisi olmuş ve (H. Cemaziyelâhır 1244) Aralık 1828'de Konya'da vefat etmiştir. (Süreyya, 1996: 1341)

78 yıllık ömründe çeşitli devlet görevlerinin yanında kâtiplik ve şairlik de yapan Ragıp Mehmed Paşa'nın oğlu Tahir Mehmet Bey ve torunları Mehmed Emin Bey ile Lutfi Bey'dir. Bir oğlu da Nureddin Paşa'dır. Kardeşi İsmail Hulusi Ağa kendi döneminde kapıcıbaşı olmuştur.(Süreyya, 1996: 1341)

Araştırmamız neticesinde Ragıp Mehmet Paşa'nın şiirlerine rastlayamadık.

1.2.2.19. Reşid Süreyya Gürsey

Reşid Süreyya, 1889 yılında Niğde'nin Bor ilçesinde doğmuştur. Asıl adı Ahmed Raşid'dir. İlköğrenimini Girit'te, ortaöğrenimini Mersin Rüşdîyesinde (Ortaokulunda) tamamlayarak Kuleli Askerî Lisesini bitirmiştir. Harp Okulunda bir yıl öğrenim gördükten sonra Askerî Tıbbîye Okuluna devam ederek buradan doktor yüzbaşı olarak 1914'te mezun olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine bir süre Gelibolu'da seyyar hastanede görev yaptıktan sonra İstanbul'a tayin edilmiştir. Bakû'ye giderek mühendis ve öğretmen okullarında 1918'de matematik dersleri vermiştir. Kurtuluş Savaşı'nda Kütahya Cephesinde bulunmuş, Sakarya Savaşı'ndan sonra Niğde Hastanesinde dâhiliye uzmanı olarak çalışmış ve Niğde Öğretmen Okulunda fizik ve matematik, Niğde Lisesi'nde resim öğretmenliği yapmıştır. Reşid Süreyya daha sonra Ankara'da talimgah tabipliğine ve hijyen öğretmenliğine getirilmiştir. Avrupa'ya giderek dört yıl Paris'te bulunmuştur. Cambridge Üniversitesinde fizik ve matematik dersleri almıştır. Paris Tıp Fakültesinde röntgen uzmanlığı sınavını kazanarak fizikçi ve röntgenci olarak 1927 yılında yurda dönmüştür. Merzifon Alay Hekimliği, Tokat ve Kuleli Askerî liselerinde fizik öğretmenliği yaptıktan sonra, kıta stajını bitirip yarbay olarak askerî öğretmen sınıfına geçmiştir. 1935 yılına kadar Kuleli Askerî Lisesinde fizik öğretmenliği yaptıktan sonra emekliye ayrılmıştır. Tekrar Avrupa'ya giderek öğrenim

gören Gürsey, İkinci Dünya Savaşı başlangıcında askeri hizmete çağrılarak 1939'da Topçu Akademisinde fizik ve matematik dersleri vermiştir. Savaşın sonunda gittiği Amerika'da (Chicago'da) 27 Ağustos 1962 yılında vefat etmiştir. (Kurdoğlu, 1969: 401)

Reşid Süreyyâ Tıbbiye'de iken hicvin keskin neşterini insafsızca kullanıyordu. Sınıf arkadaşlarının çehrelerinin krokilerini tahtaya çiziyor ve bu çizgilerin arasından iyi ve kötü karakterler kendini gösteriyordu. Lâtifeyi de seven Reşid'in Ankaralı Âsım isminde bir arkadaşı vardı. Saçları kapkara çalı gibiydi. Reşid Süreyyâ buna “Âsım Ankara = Azmankara” dediği zaman bütün sınıf kahkahalarla gülmüştü. Ayrıca “Karikatür Hicviyeler” de yazıyordu. Reşid Süreyyâ bir mektubunda yakın arkadaşı Dr. Şükrü Hâzım Tiner için “Yezid Şükrü çok, pek çok zeki ve kabiliyetli idi. İlk şiirini aruz vezniyle benim için yazmıştı” diye bildirmişti.

Reşid Süreyyâ şiirlerini Edebiyât-ı Cedîde (1912), Bir Tılsımın Nakışları (1929) ve Gecedен Şarkılar (1941) adlı şiir kitaplarında toplayarak yayımlamıştır. Reşid Süreyyâ Almanca ve İngilizce şiirler de yazmıştır. Gecedен Şarkılar Kitabında şiirlerinin bir kısmını kendi bulduğu:

“Mefâilün mefâilün mefâilün mefâ
Mef'ûlün fe'ûlün fe'ûl
Mef'ûlün fâilün mefâiletün”
Vezinleriyle yazmıştır. (Kurdoğlu, 1969: 402)

Âşiyân mecmuasında 1908'de “Hemcinslerime” başlıklı manzumesi yayımlanmıştır. Sühâ takma adıyla, Kırk Harâmîler'i hicvettiği Vakvâkiye şiirini yazmıştır. Daha sonra şiir, edebî tenkitleri, matematik ve fiziğe dair makaleleri Şehbâl, Piyano, Kanad, Hayat, Servet-i Fünûn, Edebiyat-ı Umûmiye, Azerbaycan dergilerinde ve Millî Mecmua'da yayımlanmıştır. Alman ve İngiliz dillerinde de şiirler kaleme alan Gürsey'un “Hiç” hikâyesi gibi güzellik ve kadın ruhu hakkında yazdığı düz yazıları da vardır. (Işık, 2007: 1618)

Radyumla Tedavi, Riyaziye Esasları, Fizik Mesele Hailen (1935), Fizik Bakaloryası, Harp Zehirleri Kimyası, Top ve Mermi Sesleri, Sesle Mevzi Tayini Aletleri şairin inceleme kitapları arasında yer almaktadır. (Işık, 2007: 1619)

1.2.2.20. Seyyid Mehmed Saîd Gâlib

Tezkire-i Fatîn'de ve Kamusu'l-'Alâm'da adı geçen Mehmet Sait Galip Paşa, Sedaret Mektubî Kalemî serhalifesi Seyyid Ahmed Efendi'nin oğludur. (H. 1177) 1764'te İstanbul'da doğmuştur. Bir müddet Sadr-ı âli odasına devam ederek hocalık yoluna dâhil olmuş ve amacına ulaşmıştır. (H. 1210) 1796 senesi başlarında Sadr-ı Âli Odası Ser-halifelğine (baş müdürlük) getirilmiştir. İki sene sonra bu görevinden ayrılarak Cebeciler (İkmal bölüğü) kâtipliğine getirilir. Bir müddet bu görevi ifa ettikten sonra Amedi Divan-ı Hümayunu memuriyetliğine tayin edilir ve beş senenin sonunda antlaşma tanzimi için Paris'e gidip antlaşmayı tamamladıktan sonra İstanbul'a döndüğünde beklenenin aksine Büyük Tezkirecilik hizmetinde bulunmuş birisi olarak üç sene vakit geçirmiştir. Daha sonra (H.1221) 1807'de Reislik makamına ve bir sene sonra Divan-ı Hümayun Memuriyetine ve 1808'de ikinci defa Reislik makamına getirilip üç buçuk ay sonunda Reislikten alınarak Kütahya'ya sürgün edilmiştir. Kısa süre zarfında affedilerek Rütbe-i Saniye derecesine ulaşarak Bolu ve Viranşehir sancaklarına ve altı ay sonunda Sivas sancağına ve iki sene müddetle Niğde ve Yenişehir sancaklarına ardından Ankara ve Çankırı sancaklarına ve bir müddet sonra tekrar Bolu ve Kastamonu sancaklarına koruyucu olmuştur.

Mehmet Sait Galip Paşa'nın bir an evvel yüksek makam ve mevkilere gelme hevesine bağlı olarak vezirlik mührü elinden alınarak Konya'ya gönderilmiş ve burada bir müddet ikamet ettikten sonra vezareti kaldığı yerden devam ettirilerek Bozok ve Kayseri sancaklarına ve altı yedi ay süreyle Kütahya ve Kocaeli sancaklarıyla Karadeniz Boğazı Muhafızlığına getirilmiştir.

H.Rabiü'l-âhir 1239/ 1824'te Sadrazamlık makamına getirilip dokuz ay sonra bu makamdaki alınmış, önce Gelibolu'ya birkaç ay sonra ise Manisa'ya sürgün edilmiştir. Daha sonra affedilerek ikinci defa vezaret verilerek Şark Ser-Askerliği göreviyle Erzurum'a gönderilmiştir. Burada üç sene bulunup (1244) 1828'de vezaret

rütbesi üzerinden alınarak Balıkesir'e sürgün edilmiş ve burada 65 yaşında vefat etmiştir.

Eski sadrazam kâtiplik konusunda eşine az rastlanır bir hıza sahip olup bu konuda parmakla gösterilecek derecede iyidir. Şiirleri ise birkaç gazelden ibarettir. (Çiftçi, 1996: 321)

*Fatîn Tezkiresi'*nde yer alan Gazel

Rûy-ı ber ol şûh-ı güzel-gerden bensiz
Hulkunda da hüsnünde de gûyâ ki dehansız

Ruhsârına ol sebze-i hat virdi letâfet
Yok revnak-ı bâğın eger olursa çemensiz

Tiz gelse devâmı olamaz devlet-i dehrin
Yok lezzeti vaslın olacak hecr u muhansız

Fasl oldu bahâr sayfile hem kühne-yi hüda
Dil istemedi azm-ı reh-i gülşeni sensiz

Gâlib çalşır pîr u arifân olayım dir
Deb-i şu'arâ şöyleki turmazdı suhansız⁷³ (Çiftçi, 1996: 320)

1.2.2.21. Seyyid Şem'î

19. yüzyıl Maraşlı şairlerden Mehmed Şem'î Fatîn Tezkiresine göre (H. 12 Rebiu'l-evvel 1223)1808'de Maraş'ta doğmuş, eğitimini İstanbul'da tamamlamıştır. Gençliğinde şiir yazmaya başlayan ve “Meşrebzâde Damadı” lâkabıyla tanınan Mehmed Efendi manzumelerinde “Şem'î” mahlasını kullanmıştır. 1829'da (H.1245) İzmir, 1831'de (H.1247) yirmi iki ay Ödemiş,on beş buçuk ay Kütahya, Siroz, Selanik, Manisa gibi birçok değişik ilde müderrislik, kadılık yapan Şem'î, Anadolu ve Rumeli Kazaskeri vekilliği görevlerine kadar yükselmiştir.(Çiftçi,1996: 155)

⁷³ Mef'ülü/Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/Fa'ülün

1883 (1299 Zilkadesinin 14'üncü gecesi) vefat etmiştir. Üsküdar'da Atık Valide Cami mezarlığına defnedilmiştir. (İnal, 1969: 1759)

İlaveli Esmârü't-Tevârîh adlı eseri Şem'î'nin en önemli eseridir. Eserde Hz. Âdem'den 19. asrın sonuna kadar ki süreç bir bütün olarak ele alınmaktadır. Yalnız eserin asıl konusunu Osmanlı devleti oluşturmaktadır. Osmanlı devletinin siyâsî, dinî ve edebî hayatında ön plâna çıkmış binlerce isim hakkında küçük bilgiler içeren eser tarih, ilahiyat ve edebiyat araştırmacıları için önem arz etmektedir.

Bursalı Mehmed Tâhir'in verdiği bilgilere göre Şem'î Esmâru'l-Hadâyık adlı eserinde Osmanlı sultanları, sadrazamlar, şeyhülislâmlar ve kaptan paşalar hakkında "cetvel tarzında" bilgi vermiş, sonra bu eseri Esmârü't-Tevârîh adıyla yayınlamış, daha sonra 1878'de (H.1295) esere peygamberleri, diğer sultanları ve 1878'e kadarki kısmı ilâve ederek onu İlaveli Esmârü't-Tevârîh adıyla yayınlamıştır.(Çoşkun, 2004: 155)

Aynı eserde Şem'î Efendi'nin birkaç gazeli, velâdet, vefat ve memuriyetler için söylediği tarihler ile diğer kişilerin tarih ve manzumeleri yer almaktadır.

Her ne kadar Fatîn, tezkiresi'nde Şem'î'yi “şairi şiir âra” diye nitelendirse de bunu ispat edebilecek bir şiiri hatta bir nazmı hoş üsluplu bile görülememiştir.(İnal, 1969: 1759)

Gazel

O mahın tal'atından mihri taban haclet etmiştir
Leyali de anınçün ihtiyarı uzlet etmiştir

Niyazı dam ile sayd oldu ol ahumeniş emma
Gönül deşti şikâre celb için çok himmet etmiştir

Derunun şerha şerha eyliyenler nakşı hatem veş
Mihengâht cihanda kesbi namı şühret etmiştir

Karini iltifatı yâr ile mağrur olan elbet
Emel arzile küstahane tavra cür'et etmiştir

Nice uşşakı neyli lûtfi vasliyle edüb ihya
Bizi bir nim nigâhı itibare hasret etmişdir

Havayı aşk ile suzu güdaz olduğün bari
Beher şeb besme şem'i zineti cemiyet etmişdir⁷⁴

19 Rebiu'l-ahir 1266 (4 Mart 1850) (İnal, 1969:1759- 1760)

Şeyhü'lislam Hasan Fehmi Efendi hakkında:

Bir beyannameyi nazmetdi kalem
Geçirüb iki yeni fevkımıza

Pek zayıf olduğumu fehmederek
Elli yıl eskimiş iken payem

Kıdemim böyle iken lâyük mı?
Hakkımızda gözedirken ihsan

Bu cihetle bize çok gadretti
Okuyanlar bile ahvali tamam

Bize gadreyledi şeyhülislam
Zulm ile cevrini etdi itmam

Dört beş ay pâyeye alan oldu bekâm
Buna razı mı olur Rabbi enam

Cevrü hüzün ile olundık ikram
Aceba böyle midir şanı mekam⁷⁵(İnal, 1969:1760)

1.2.2.22. Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ

Tezkire-i Fatîn'de adı geçen Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ, Siroz Ayân'ı merhum İsmail Bey'in oğludur. Siroz'da Mütessellimlik (Sancak İdareciliği) görevinde

⁷⁴ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün

⁷⁵ Fâ'ilätün/ Fe'ilätün/ Fâ'lün

bulunduktan sonra (H.1233) 1817 yılında memur olarak Yanya taraflarında bulunduğu sırada Saniye Rütbesiyle Vezirlik verilip Eğriboz Muhafızlığına ve ardından Saruhan Eyaletine ve beş yıl sonra Haleb Eyaletine tayin olunmuştur. Bir ara Kütahya'ya sürgün olursa da kısa sürede afvedilerek Karaburun ve İğneadası Muhafızlığına getirilmiştir. Ardından Afyonkarahisar ve Menteşe Sancaklarında görevde bulunduktan sonra İstanbul'a gelerek bir müddet burada ikamet etmiştir.

1836'da (H.1251) Belgrad Muhafızlığına ve (1256) 1841'de tekrar Saruhan Eyaletine ve görevini takiben Rumeli eyaletine tayin olunmuştur.

Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ, Siroz şehrinde (H.1259) 1844 yılında vefat etmiştir.

Devlet işlerindeki başarısını belagat yazıları ve şiirlerinde de göstermiş olup şairliğiyle adını duyurmuştur. Şairin eserleri oldukça güzidedir. (Çiftçi, 1996: 372)

Gazel

Hisâb-ı aşk-ı kim anlar kiminle söyleşelim
Kitâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Bu bezm-i gamda bulunmaz suâle ehl-i hired
Cevâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Cehîm-i hecrine düşdüm o mâlik-i hasenin
Gadâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Urur mu gûşunu herbir tehî-dilân-ı cihân
Hitâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Degil verâsına zühhâd mu'tekif vâkîf
Hicâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Uluvv-ı himmeti uşşâka feyz ider ihsân
Cenâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Neler çeker güzelim firkaatle Muhlis-i zâr
İtâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim⁷⁶(Çiftçi, 1996: 372)

1.2.2.23. Vahid Mehmed Paşa

Aslen Kilisli olan Vahid Mehmed Paşa'ya, annesi İstanbul'a gelip bir baltacıyla evlendiği için "İstanbullu" denilmiştir. Ayvansaray'da annesinin yalısında oturmasından "Çingene Vahid" de denmiştir. Yezidiliğin bir kolu olan Nusayr'e mensuptur.

Meslek hayatı boyunca ülkenin birçok yerine sürülmüş olan Mehmed Paşa, Maliye kalemine girip alkollü içkiler vergisini toplayan memur olarak göreve başlamış ve Galata voyvodası Topal Halil Efendi sayesinde yükselerek zecriyye başkâtibi ve muhassılı oldu. 1806 yılında mevkufatî (vakfolunmuş mülklerin idaresiyle meşgul memur) ardından Fransa elçisi olup kısa bir zaman sonra Aralık 1806'da defter emini ve Temmuz 1809'da reis vekili olarak 6 Ekim 1809 yılında Kütahya'da ikamet etmiştir. Bir buçuk şene sonra serbest bırakılınca 1811'de tophane nâzırı, Ekim 1812'de tersane emini, 1814'de Tekelioğulları'ndan kalan mirasa sahip olunca gücü ve zenginliği artmış 20 Eylül 1814'te vezirlikle Teke ve Hamid, bir iki sene sonra da Hanya valisi olmuştur. 1820'de vezirliği kaldırılarak Sakız'da oturdu. Ocak 1821'se oraya muhafız olup vezirliği geri verildi.1822'de istifa etti. Temmuz 1822'de Urla'da iken vezirliği alınıp Akliye'ye sürüldü. 22 Mayıs 1824'te vezirliği geri verilince Haleb valisi oldu. 1827 yılında tembellikle suçlanarak görevden ihraç edildi ve vezirliği de elinden alınarak Konya'ya gönderildi. Sürgün yeri sonra Bursa'ya çevrildi. 1827'de tekrar vezirlikle Eski İstanbul muhafızı olup 1828'de Bosna valisi oldu ve bu sırada 14 Ağustos 1828'de vefat etmiştir. (Süreyya, 1996: 1648)

Oldukça yetenekli ve akıllı olan Vahid Paşa, hüner, marifet, akıl ve anlayışlılık özellikleriyle meşhurdur. Kazandıklarını har vurup harman savurmamış hatta cimri denilecek kadar tutumlu bir yaşam tarzı benimsemiştir. Biriktirdiği dört bin kese eşyası çocuğu olmadığı için iki eşine kalmıştır. Kilis'de de Nusayri Mezarlığı'nda babasının kabrini yapmıştır. (Süreyya, 1996: 1648)

⁷⁶ Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Devlet yönetiminde başarılı olduğu kadar sanat ve edebiyat alanında başarılar kazanmış olan Vahid Mehmed Paşa'nın Lehistan ve Paris'i anlatan "Sefaretnâme" adlı bir eseri vardır. Fransa Sefaretnâmesi'nde 1806 tarihinde, Osmanlı Padişahı III. Selim tarafından Napoleon Bonaparte'a elçi olarak gönderilen Seyyid Mehmed Emin Vahid Efendi'nin kaleme aldığı Fransa elçilik raporudur. Eser'de, Vahid Efendi, önce Polonya'ya (Lehistan), sonra Paris'e gidiş dönüşünü anlatmaktadır. (Ercan, 1999: 77)

Okçuluk üzerine yazdığı "Minhaçü'r-Rumât", Esmâ-i Hüsna Kasidesi niteliğindeki "Mirkatü'l- Münâcaat"ı, Yunan İsyanı'nda Sakız Adası hatıralarını anlattığı "Tarih-i Vak'a-i Cezire-i Sakız"ı, İngiltere ile yapılan barış müzakeresinin anlatıldığı "İngiltere Musâlahası Takrîri" adlı eserleri bulunmaktadır. (Uzunçarşılıoğlu, 1932: 132)

Şerh-i Kaside-i Dimyatiyye: 97 büyük yapraktan oluşan eser, Şeyh Nurettin Dimyatî'nin Esmâ-i Hüsna kasidesinin şerhi olup İstanköy adasında bulunduğu sırada kaleme almıştır. Kendi el yazma nüshası adını taşıyan kütüphanenin 711 numaralı kayıta bulunmaktadır.

Devlet-i Aliyye ile İngiltere Devleti Sûret-i Musâlahası ile İcmâl-i Mükâlemelerini hâvi Takrir Tarzında Risale: 28 varaktan oluşan bu eser adını taşıyan kütüphanenin 1028 numaralı kaydında bulunan cildin içerisinde yer almaktadır. (Eğilmez, 2001: 9)

Avrupa Devletlerini Nâtık Hülâsa: 28 varaktan oluşan bu eser de 1028 numaralı kayıta bulunan cildin içerisinde yer almaktadır. 1811 tarihindeki Avrupa devletlerinin tarih ve coğrafyalarından bahseden kısa bir özettir. (Eğilmez, 2001: 10)

Vahit Paşa'nın bu eserlerinden başka, kendi eserlerinin çeşitli yerlerinde divan edebiyatı tarzında şiirleri de vardır. Fakat bunlar önemli bulunmamaktadır.

Kütahya'da bugün adını taşıyan, Kütahya'nın 19. Yüzyılda gelişen sanat ve kültür dünyasına hizmetler sunan "Vahit Paşa İl Halk Kütüphanesi"ni yaptırmıştır. (Süreyya, 1996: 1648) Kütahya'da kurduğu, varlığını günümüzde de sürdüren kütüphaneyi, bir buçuk yıl sürgün kaldığı bu şehirde talebenin ve ulemânın kitap bulmaktaki sıkıntısını gördükten sonra yaptırdığı belirtilir. Tophâne-i Âmire nâzırı iken kütüphanenin 19 Zilkade 1226 (5 Aralık 1811: tescili 21 Şevval 1228 / 17 Ekim 1813) tarihli vakfiyenâmesini düzenlemiştir. Yıldırım Bayezid Camii bitişiğindeki kütüphaneye zengin vakıflar tahsis etmiştir. Kütüphanenin çeşitli hizmetleri ve bakımı

için kendi malından 12.000 esedî kuruş ayırmış, Gümüş nahiyesi Atine köyü Kar deresinde bir su değirmeninin (tescil belgesinde Gökçimen mahallesinde Söğütlü değirmen) gelirini de vakfetmiştir.

Kütüphanenin ilk kuruluş yeri Ulu Cami'nin son cemaat yerindeki küçük bir odadır. Bu odanın giriş kapısının üstünde halen mevcut olan kütüphanenin manzum kitabesi şöyledir:

Kâmusu ilm ü irfân sabık-ı reîs-i zîşân
 Yani vahîd-i devrân allâme-i zemâne
 Misbâh-ı dîn ü devlet mişkât-ı bezm-i re'fet
 Dav'ı sirâc-ı himmeti bir fâzıl-ı yegâne
 Muhtâr-ı âkilânın her tavrı âkılâne
 Kıldı o zât-ı vâlâ dâru'l- kitâb-ı inşâ
 Koydu fûnunu şettâ lutf etti tâlibâne
 Tahrîr olundu ayn-ı nazmu'l-laal târih
 Cud u Vahîd Efendi yaptı kütüphane 1227/ 1812 (Çelik, 2000: 18)

Tezkire-i Fatîn'de yer alan şiirleri

Beyt

Yârin visâle râğbeti olmuş çi-fâide
 Harf-ı recâ zebânım ile âşina degil

Beyt

Keşf-i râz itmez salâbetkâr olan kable'l fenâ
 Yanmadıkça avd sırr-ı bûyın itmez âşikâr

Beyt

İltizâm eyleyenin mazbatı keyfince gerek
 Arak-âşâme sakız bâde-keşâna erdik

Beyt

Bu degirmen-i fenânın elem-i devri amân
 Dâne-i aklımı un itdi elekdeneledi (Çiftçi, 1996: 431)

1.2.2.24. Zekâi Mustafa Efendi

Şabanî tarikatının önemli ariflerinden olan Zekâi Mustafa Efendi, Bursa Yenişehir'den İbrahim Bey'in oğludur. Babası İbrahim Bey Üsküdar muhafızı beylerbeyidir.

Simavlı Şeyh Hasan Efendi'den Şabanî tarikatının usul ve adabını öğrenmiş, tarikatı layıkıyla tamamlamıştır. İstanbul'da Topkapı civarında Kürkçübaşı Ahmed Şemseddin Mahallesi'ndeki Pir Ümmî Sinan dergâhı şeyhliğine tayin olunmuş ve tayin Sinaniye şeyhlerinden Çuhadar Muhammed Efendiden de hilâfet almıştır.

Şairlik yönü de oldukça güçlü olan Zekâi Efendi, Tasavvufî şiirlerini matbu bir divanda toplamıştır.

Ölüm tarihi “Hû ile Arif Zekâi azm-i Lâhut eyledi” mısrasında işaret edildiği üzere 1812 tarihinde, kabri de yukarıda adı geçen dergâhtadır. (Tahir, 1917: 265)

Bir naatından:

Gül vücudun âteş-i aşk-ı habîbullaha yak
Çeşm-i kalbi ol ziyadan feth idüp Mevlâya bak

Sînen içre nur-i zıkr ile uyandır bir çerağ
Ol çerağın şulesiyle görüne dîdar-ı Hakk

Nur-ı Fahr-i âleme eyle teveccüh dâima
Mah-ı kalbin ile enküş-t-i inayet iki şakk⁷⁷(Tahir, 1917: 265)

Arifâne beyitlerinden:

Can ile gûş eyle eşyada “enelhak” nâ'rasın
Dîde-i ibretle bak her zerre bir Mansurdur.

Zekâî bu merayada gören oldur görünen de
Müzahir kesretiyle vahdet-i zata hâlel gelmez⁷⁸(Tahir, 1917: 265)

⁷⁷ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün

⁷⁸ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün

Nasuhî Hazretleri'nin “Risaletü'l-Velediyye” adlı eserini şerh etmiştir. Fakat basılmamıştır. (Tahir, 1917: 265)

1.2.3. XX. Yüzyıl Kaynaklarında Kütahyalı Şairler

1.2.3.1. Abdullah Doğan Karaağaoğlu

Abdullah Doğan Karaağaoğlu, 1938 yılında Kütahya'da doğmuştur. Babası çelebilerden Fuad Çelebi Bey, annesi Nakiye Hanımdır. İlk eğitimini Barbaros İlkokulunda, liseyi Kütahya Lisesi'nde tamamlamıştır. Lise yıllarında sanata ilgisi duymaya başlamış ney dersleri alarak ney üflemeğe başlamıştır. Yüksek tahsilini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde ön lisans okuyarak tamamlamıştır. (Güler ve Türkmen, 2013: 82)

1962-1964 yılları arasında yedek subay öğretmen olarak Bolu ve Burhaniye'de askerlik vazifesini ifa etmiş 1964 yılında Kütahya Azot Fabrikası'nda puantör olarak işe başlayan Doğan Bey, 1965 yılında Kütahya Bayındırlık Müdürlüğü'nde mimari büro memurluğuna geçmiştir. 1987 yılında emekli olmuştur.

Müziyen Halil Dikmen Bey'den ney dersleri almıştır. Musiki faaliyetlerine ve eğitimine, Hulusi Gökmenli ve Hoca Cahit Bey'den klasik müzik eğitimi dersleri alarak devam etmiştir. Türk musikisi nazariyatı derslerini İsmail Baha Siirelsan Bey'den tamamlamıştır. 1984'te Kütahya Belediye Konservatuarını kurmuştur.

Şiir denemelerinde bulunan ve bazı güfteler üzerine beste yapan sanatçı, Kütahya musiki cemiyetlerinde dersler vermiş, ney ve rebab imalatında ve icrasında bulunmuştur. Ayrıca sekiz yıl çini desenleri üzerine çalışmalar yapmıştır. Çalışmamızda Abdullah Doğan'a yer vermemizin nedeni şiir ve bestelerinin bulunmasıdır. (Güler ve Türkmen, 2013: 82)

Doğan Karaağaoğlu “Kütahya'da Musikî” başlıklı makalesinde Erguniyye Mevlevîhanenin Kütahya Halk Musikîsi üzerindeki tesirinden bahsetmektedir. Zaman zaman Kütahya halkından bazı gençlerin Mevlevîhane'ye devam etmesi ve yazdıkları şiirlerden bazılarını da, mutrıbtaki beste yapabilecek güçte olan dervişlere dinlettiklerini şöyle ifade eder: “Kütahyalılar olgun sanat zevkini de bu ocaktan (mevlevîhane) almışlardır. Yozlaşmaya yüz tutmuş, türedi ve sahte zevkler Kütahyalı'nın sanat zevkini

dejenere edememişse bu olgun zevkin sağlam temellere oturmasına dayanır. Türkülerimizin beste olarak diğer il türkülerinden üstün teknik, olgun zevk ve musiki anlayışı bakımından müstesna bir mevkiye sahip olmaları, Mevlevi dergahlarında yetişen musikişinasların sayesinde olmuştur. Efelerden bir delikanlının Poyraz aralığından bir kıza aşık olması, fakat kızın iki ağabeyince “Sevdi de vardı” denilmesin diye delikanlıya verilmemesi üzerine, delikanlı kırk altın vererek Mevlevi neyzen ve ayinhanlarına bestelettiği türküleri Üçler mevkiinden sevdiği kızın evine doğru okutturmuştur. İşte Kütahya türkülerinin çoğu bu şekilde vücuda gelmiştir.” (Uygun, 2010: 257)

Neyzen ve musikişinas Doğan Bey, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nin kampüs projelendirilmesinde görev alarak 1995 yılından itibaren Kütahya Meslek Yüksek Okulu Restorasyon Programı'nda sorumlu olarak görev almış ve çini-seramik konularında sanat tarihi üzerine dersler vermiştir. Bu yıllarda üniversitenin musiki çalışmalarına önemli katkılar sağlamıştır. 2008 yılından sonra Akdeniz Üniversitesi Türk Musikisi Topluluğunu çalıştırmaya başlamıştır.(Güler ve Türkmen, 2013: 82)

1.2.3.2. Abdurrahman Necati Kara'a

Siyasetçi şairlerden Abdurrahman Necati Kara'a, 11 Nisan 1932'de Kütahya'da doğmuştur. A. Necati Kara'a, Kurtuluş Savaşı'nda Milli Mücadele'ye katılmış bir aileden gelmektedir. Dedesi Karağa-zâde Mehmet Emin Bey, Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'ndeki hizmetlerinden dolayı İstiklal Harbi madalyası ile taltif edilmiştir. Babası 1940'lı yıllarda CHP Kütahya il başkanlığı yapan Osman Nurî Bey, annesi Osmanlı Meclis-i Mebusan azalarından Hocazâde Rasih Efendi'nin torunu Azime Hanım'dır. (Güler, 2010: 34)

A. Necati Bey, ilk ve orta öğrenimini Kütahya'da tamamladıktan sonra lise eğitimi için İstanbul'a gitmiş ve 1951 yılında İstanbul Haydarpaşa Lisesi'ni bitirmiştir. Haydarpaşa Lisesi'nde meşhur romancılarımızdan olan Mustafa Necati Sepetçioğlu sınıf arkadaşı, Hüseyin Nihal Atsız'da öğretmenidir. A. Necati Kara'a'nın şiir ve edebiyata ilgisi lise yıllarına dayanmaktadır. Bu yıllarda hem okumuş hem de İngilizce öğrenmiştir. Lise eğitiminin ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne devam

etmiş ancak ikinci sınıfta iken bilinmeyen nedenlerle okulundan ayrılmak zorunda kalmıştır.

Abdurrahman Bey, 1952 yılında dört ay kadar Kütahya Aslanapa köyünde vekil öğretmenlik yapmıştır. 1954 yılında evlenen sanatçı 1956 yılında tekrar İstanbul'a döner ve bir süre İstanbul Tıp Fakültesi Tedavi Kliniği'nde çalışmıştır.

Siyaset hayatı, 1957 yılında Demokrat Partiden siyasete atılması başlamıştır ancak bu siyaset girişimi 1960 ihtilaliyle birlikte kesintiye uğramıştır. İhtilal sonrası 1960–1962 yılları arasında Düzce Nasarlı köyünde yedek subay öğretmen olarak çalışmıştır. Askerlik dönüşünden sonra aktif siyasete atıldığı döneme kadar inşaat işleri ve müteahhitlikle uğraşmıştır. (Güler, 2010: 35)

Siyasi hayatına 1962'de Adalet Partisi'nde yeniden başlayan Necati Bey, aynı yıl bu partinin Kütahya İl Başkanlığına seçilmiştir.

1963'te Adnan Menderes'in idamıyla ilgili olarak söylediği "Tulu burada, grup burada olmuştur. Ba'sü-bâde'l-mevt yarın yine burada olacaktır" sözleri üzerine Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmış, fakat beraat etmiştir.

Abdurrahman Necati Kara'a, 1963 yılı Kasım ayında yapılan mahalli seçimlerde, Adalet Partisinden Kütahya belediye başkanlığına seçilmiş, 1963 yılından 1977 yılına kadar üç dönem aralıksız on dört yıl belediye başkanlığı görevini sürdürmüştür.

Abdurrahman Necati Kara'a, belediye başkanlığı yanında 1970-1977 yılları arasında Avrupa Konseyi'ne üye seçilerek çeşitli görevlerde bulunmuştur. (Güler, 2010: 36)

1977 yılında Adalet Partisinden Kütahya milletvekili seçilmiş, milletvekili olarak yürüttüğü siyasi hayatı, 1980 İhtilaliyle son bulmuştur.

1983 yılında yeniden siyasete atılmıştır. MDP'nin il başkanı olmuş, bir yıl bu partinin genel sekreterliğini yapmıştır. 1983 yılında yapılan seçimlerde MDP'den Kütahya milletvekili seçilmiştir.

1987 yılında Anavatan Partisi'nden dördüncü sıra milletvekili aday adayı olan Abdurrahman Necati Kara'a seçilemeyince siyasi hayatını noktalamıştır. A. Necâti

Kara'a'nın 1954 ve 1973 yıllarında yaptığı iki evliliğinden dört çocuğu vardır. (Güler, 2010: 36)

Abdurrahman Necâti Bey 25 Ocak 1997 Ramazanı'nda Cuma günü vefât etmiştir. Mezarı başında okunan şiir şairin hayata ve ölüme dair düşüncelerini gözler önüne sermektedir.

Toplamış evladını hellaleşmiş de bir bir
Zemzemini içerek Kakk'a yürüdü şair
İsm-i Cemâle vuslat, nasîb olunca ne gam
Sadâsı şiirlerde aşka sevgiye dair (Güler, 2010: 36)

Abdurrahman Necati Kara'a, karakter olarak Kütahya halkına hizmet etmeyi çok seven bir kişiliğe sahipti. Ailesine ve yakın çalışma arkadaşlarına söylediği " bin defa yaşasaydım bin defa Kütahya halkına hizmet ederdim" sözleri onun Kütahya'ya bakış açısını göstermesi açısından önemlidir. Necâti Bey'in Kütahya'ya yaptığı eserlerin bazıları şunlardır: 5 Mayıs 1973'te Kütahya Huzur Evi, Döner Gazino, Çiniğar otobüs terminali, şehir içinden geçen derelerin ıslahı ve dere üstlerinin kapatılarak yol olarak hizmete açılması, Ilıca ve Otel Harlek, Yoncalı Kaplıcaları, Sanayi Çarşısı, Belediye iş Hanı, Kütahya Porselen ve Kütahya Çini'nin kurulmasının teşvik edilmesi, Kütahya Üniversite Yaptırma ve Yaşatma Derneği'nin kurulması ve meslek yüksek okulunun açılması yapmış olduğu hizmetler arasındadır.

Süleyman Demirel bu hizmetlerinden ötürü "yedi bakan kuvvetinde belediye başkanı" diye vasıflandırılarak taltif etmiştir A. Necati Kara'a'yı. (Güler, 2010: 37)

Abdurrahman Necati Kara'a sadece siyasi yönü ve hizmetleriyle değil edebiyat ve şiir alanındaki üstadlığıyla da tanınmaktadır. Lise yıllarından itibaren sürdürdüğü şiir yazma çalışmalarının sonucu olarak şiirlerini 1991'de "Gönülden Dile"adıyla kitaplaştırmıştır.

Vefatından önce son dönem şiirlerini "Güz Çiçekleri" adıyla bir araya toplamış, ancak yayınlamamıştır.

Yayınlamadığı bu son şiir kitabıyla birlikte, Kütahya'nın 1950'li yıllardan itibaren yaşadığı değişimi ve bu değişimin yarattığı gelişmeyi yazmayı planladığı ve

"Nereden Nereye" adını verdiği roman taslağını da tamamlayamamıştır. (Güler, 2010: 37)

Şairin şiirlerinin temel konularından birisi de Kütahya'ya olan sevgisidir. Şiirlerinde ve mısralarında çocukluğundan itibaren hayatında yer alan Kütahya'nın sevilen mesire yerlerinden Sultanbağlarını, Kundukviran, Çamlıca ve Müderris bahçelerini unutamadığı görülmektedir.

Şiirlerinde işlediği konulardan biri de Germiyandan bugüne bu coğrafyada yaşamış Celâleddin Argun Çelebi, Pesendî, Gaybî, Evliya Çelebi ve Şeyhî gibi önemli şairler ve onların etkisinde gelişen Kütahya edebi muhitidir.

Lirizm, şiir ve platonik aşk gibi konularda şunları söylemektedir: "Yıllardır yazdıklarımı okurların beğenisine sunma konusunda kararsızdım. Zira şiir adeta unutulmuştu. Romantizm ve lirizm ancak 1990'ların sonuna doğru, dünyada her şey hızla değişirken sanat ve edebiyatta hatta günlük hayatta esmeye başlayan nostalji rüzgârları, platonik aşkı bile geri getireceğe benziyordu. Bir kere o gelirse ardından tabiatın ve ilahi aşkın felsefesini de hissettirebilirdi. Bu ulvi duyguya yeniden yükselme şansını kazanabilirdik." (Güler, 2010: 38)

Dörtlüklerinde hece ölçüsünü ve mısralarında serbest şiir yazma geleneğini tercih eden Necâti Bey, dîvân şiiri tarzını, nazım şekillerini ve aruz veznini kullanarak da şiirler yazmıştır. Şiirlerinde mısra tekrarlarının fazla yer tuttuğu görülmektedir. Nazım birimi olarak dörtlüğün yanında bent ve batı tarzı nazım biçimlerinden de faydalanmıştır.

Şiirlerinde kullandığı dil çoğunlukla sade, divan tarzı denemelerinde ise sanatkârânedir. Basit söz sanatlarından özellikle benzetme yönüyle istifâde etmiştir. (Güler, 2010: 38)

Şiirlerinden Örnekler

Kütahyam

Aşığın duyguları çinideki nakışlar

Allah'ın özenerek yarattığı

Kütahyam Bin bir mutlu şâiri büyüleyen bakışlar

Işığıyla nurlanmış ela gözlerden mahyam

Çamlıca'da yeşil renk dalgalanıp duruyor
 Kundukviran bağında Mecnun Leyla'yı arar
 Müderriste genç kızlar gene hayal kuruyor
 Vatanda her yer inci, sende bir başkalık var

Bindallıya işlenmiş Porsuk'un süzülüğü
 Tefbaşı giymiş gelin genç vişne dalı gibi
 Vefalının hasrete yürekten süzülüğü
 Tezgâhında dokunmuş kırmızı halı gibi

Çamın fısıldadığı neydeki gizli sırdır
 Her mesirende başka bir sarı kız yaşıyor
 Feyziyle ilhamınla tam yirmi üç asırdır
 Şeyhî, Gaybî, Pesendî faniliği yaşıyor

Toprağında doğana gizlice verdiği bu
 Muhteşem tevazuuyla Evliya bir hakirdi
 Ta Ergun Çelebi'ye mersiyeler meşbu
 Sokakların daracık, insanların fakirdi (Güler, 2010: 39)

Gün Doğuyor

İlim yeni buldukça,
 Türkçe kelime lazım.
 Dil yabancı oldukça,
 İlimsiz dil ne lazım?

Türklüğün dünyasında
 Tek alfabe olacak.
 İki yüz milyon aynı
 Yazacak, okuyacak!

Gün doğuyor davranın!
Sakın geç kalmayalım.
Tanrı'ya yalvaralım,
Bu şuuraya varalım.

Seherde yar gibi okşar, okşatır,
Baharda insanın kanın kaynatır.
Isıklarla yollarda oynar, oynatır,
Ne demezsiz yelin oyunu çoktur. (Güler, 2010: 40)

Bir Mektuba Cevap

Bu mektubu senin ellerin yazmış.
O kadar belli ki senin olduğu,
Anladım şu anda yine de azmış
Zavallı kalbimin şenle dolduğu.

Görüyorum şimdi güzel yüzünü,
Hayal gözlerimle beyaz bulutta.
Hatırla Mayıs'ın bir gündüzünü
Bir anda gurbeti, gamı unut da...

Hatırla rüzgarı, kimsesiz yolu;
O günü verdiğin sözü hatırla.
O güzel sözünü ümitle dolu
Anlatıver bana birkaç satırla.⁷⁹ (Güler, 2010: 41)

1.2.3.3. Ahmet Ali Atikan

Şair Ahmet Ali Atikan, 1936 yılında Kütahya'nın Aslanapa ilçesine bağlı Çömlekçi Köyü'nde doğmuştur. Okuma yazmayı Molla Mustafa'dan öğrenmiştir. Ehliyet alabilmek için 1970 yılında Otuz Ağustos İlkokulu'ndan, dışarıdan girdiği sınavlarla diploma almıştır.

⁷⁹ 6+5=11

Akciğer hastası babasının genç yaşta ölüşü Atikan'ı çok etkilemiştir. Yaşamını şu sözlerle ifade etmektedir: “Ben varlık da görmedim darlık da görmedim. Var günüm de aynı, dar günüm de aynı. Çok işlerle uğraştım. Cümbüş çaldım, taş duvar yapımı, sobacılık marangozluk, çinicilik şoförlük, 1968-1972 yılları arasında Çömlekçiler Köyü'nde muhtarlık ve düğünlerde çalgı çalıp türkü söylediğini belirtmektedir.” (Güler ve Türkmen, 2013: 30)

Sanat konusunda hocası bulunmayan şairin yazı konusundaki tek hocası Molla Mustafa'dır. İlk şiirlerini askerde kaleme almıştır. Halk ozanları arasında en çok Âşık Veysel'i ve şiirlerini sevmektedir. En çok söylediği türküler Âşık Veysel ve Kul Himmet'e aittir.

Halen Sultanbağı Mahallesinde, içerisinde bir marangozhane bulunan evinde yaşamaktadır. Şiirlerini günlük hayatta karşılaştığı olaylardan esinlenerek kaleme almıştır. Kütahya'ya duyduğu sevgiyi şiirlerinde açık açık görmekteyiz. (Güler ve Türkmen, 2013: 30)

Kütahyam

Sanatıyla ismi tarihe geçmiş
Bir çini şehridir benim Kütahyam
Seramik sanatın bir çığır açmış
Hattatlar şehridir benim Kütahyam

Bir camiye girersin mihrabı çini
Duvarlar hak yazılı hep sini sini
Mihberler bezenmiş cennet biçimi
Teşbihe layıksın benim Kütahyam

Hıdırlık yüksekte gözetler seni
Hisarda genişdir kale bedeni
Kırkahvesi ağırlar gidip geleni
Misafirperverdir benim Kütahyam

Şehri yüksekten göreceksen eğer
Döner gazinodan bakmağa değer
Kaleler hisarda sanki bir kemer
Görmeye değersin benim Kütahyam

Ilıca Yoncalı suları sıcak
Şifa dağıtır hep kucak kucak
Her sene baharda gidilir ancak
Bir şifa şehridir benim Kütahyam

Sultanbağı güzeldir bir dere boyu
Tarihe uzanır bu şehrin soyu
İçmeye doyulmaz germiyan suyu
Bir su şehrisin sen benim Kütahyam

Ahmet Ali der ki seni özlerim
Dertlerin çoktur ya onu gizlerim
Yardım el'uzatm size sözlerim
Bakıma muhtaçtır benim Kütahyam⁸⁰ (Güler, 2011: 158)

1.2.3.4. Alaaddin Uygun

Alaaddin Uygun 1960 yılında Kütahya'da doğmuştur. İlk ve orta öğretim eğitimini Kütahya'da tamamlamış, muhasebecilik üzerine eğitim almıştır. 1978 yılından beri Kütahya'da muhasebecilik yapmaktadır.

Çok yönlü bir araştırmacı olan Alaaddin Uygun gazetecilik ve yazarlık dışında şiirle de uğraşmış, serbest tarzda şiirler yazmıştır. Üç şiir kitabı yayımlanmıştır. Kütahya araştırmalarını "Tarihten Günümüze Kütahya" adıyla kitaplaştırmıştır.

Edebita ve sanatla ilgilenmesinin yanında siyasete de ilgi duyan Uygun, Doğru Yol partisinde il ve ilçe başkanlıklarında bulunmuş, aktif olarak sivil toplum örgütlerinde çalışarak Kütahya platformu oluşturmak için emek harcamıştır. (Güler ve Türkmen, 2013: 49)

⁸⁰ 6+5=11

Şiirlerinden Örnekler:

Kütahya Sokakları

Akşam öksüz çocuklar gibi indi
 Kütahya sokaklarına,
 Soruyorum sevdiğim nerede
 Giden gün gibi dönmeyecek mi?
 Söyle Kütahya sokakları
 Hasretim günlümdeki yaşlar gibi dinmeyecek mi?

İsteseydim taşımazdım omuzlarımda yükünü
 Sokaklarında Kütahya'nın,
 Adını binlerce yazardım şu bir başıma
 Dolaştığım Kütahya sokaklarında...

Şimdi ne zaman susup düşünsem seni
 Yanar dudağım andığımda adım
 Artık çok geç anladım,
 Kütahya sokaklarında
 Ben senin için bir hiçim.(Güler ve Türkmen, 2013: 49)

Acılara perde

Bilsen sen,
 Şu camları örten perdelerde
 Ne acılar yaşanıyor;
 Perdeler örtük
 Gönüller örtük
 Takvimin yapraklarında
 Kimbilir,
 Bilsen!
 Ne acılar saklıdırda,
 Perde arasından,
 Satır arasına
 Nice sevdalar gizlidirde,
 Bu perdelerin arkasında

Akşamın nevri dönerde,
 Bize acılarını gömerde,
 Hasretin üstünü örterde,
 Acılara bir perde çekerde,
 Yaşam arkası pencerelerde
 Ne ocaklar söner
 Ne yürekler yanar
 Ne sevdalar ağlar
 Ah o perdelerin arkasında

Bilsen sen!

Bildiğini hep okursunda
 Neler varmış arkasında
 Görsen sen,
 Görmezden geldiğinde
 Yaktığın bu yüreğimde
 Yüce sevdan yaşanırda
 Bu perdelerin arkasında

Babam

Babam derdi ki,
 Oğlum en iyi ilaç zamandır
 Haklıydın be baba

Zaman bana sırt döndü
 Güldürdü ve öldürdü
 Ömrüm yarısı şöyle böyleydi
 Birden sırt döndü zaman
 Ağlamak kader çimgim oldu
 Sen gittin ömrüm değişti
 Bu birinci devrimindi babam
 Hemen ardından sıra çileler doldu
 Sevgilim, eşim, gülüm gitti
 Ömrüm yine terse döndü

Çileli ömrümün bu yoluydu
 Sen ve sevgilim gideli hazan
 Benden gitmez oldu babam
 Haklıymışsın be canım babam
 Zaman en iyi ialçmış

Şimdi bekliyorum be babam
 Ne zaman gülecek bu adam

Acaba son dem bir mutluluk mu?
 Bekliyorum be canım babam
 Acaba son günlerde güler mi?
 Son demde ağlamam bitermi babam (www.antoloji.com, 2012)

1.2.3.5. Ali Abdülkerimoğlu

Şair Ali Abdülkerimoğlu 1924 yılında Kütahya ilinin Simav ilçesine bağlı Çitköyde doğmuştur. İlkokulu köyünde okuduktan sonra maddî imkânsızlık yüzünden okuyamamıştır.

1952-1953 yıllarında İstanbul ve Eskişehir'de değişik gazete ve dergilerde çalışmıştır. İki yıl sonra köyüne dönerek ticarete atılmış, yirmi beş yıl bu işi sürdürürken iki kez ağır iflas geçirmiştir. 1981 yılında Simav'da kendi matbaasını kurarak Anadolu Gazetesi'ni çıkarmaya ve bu gazetede yazılar ve şiirler yazmaya başlamıştır. Yirmiden fazla şiiri değişik bestekârlar tarafından TSM'nin değişik makamlarında bestelenmiş, bunlardan bazıları TRT Radyo ve televizyonlarında okunmaktadır. 1990 Basın Yayın Genel Müdürlüğünün Özendirme Yarışması'nda, Anadolu basını genelinde Türkiye birinciliğine layık görülmüştür. (<http://www.blog.milliyet.com.tr>, 2010)

Sonbahar (1994), İkindileri (2002), Güz Çiçekleri (2004) şairin yayımlanmış şiir kitaplarıdır. (Işık, 2006: 128)

Ali Abdülkerimoğlu'nu 10 Nisan 2008'de vefat etmiş, 11 Nisan 2008 günü kendi köyünde toprağa verilmiştir. (<http://www.blog.milliyet.com.tr>, 2010)

Ayla Çağlartuna şair hakkında şunları ifade etmektedir: “Aşk, keder, çılgınlık, itidal, coşkunluk vardır onun şiirlerinde. Bazen öyle şeyler yazar ki güneşli bir havada başınızdan aşağı iniveren bir sağanak yağmur altında kalmış gibi ürperir, çırpınırsınız. Bazen taze yağmur serpintileri ile ferahlar, yıkanırırsınız deyişleriyle, bazen de sonsuz hüznülere boğar mısraları.” (Işık, 2006: 128)

Abdülkadir Güler, şairin şiirlerini şu cümlelerle ifade etmiştir: “Abdülkerimoğlu’nun şiirleri daha çok aşk ve sevda konuludur. Şiirlerinde çok titizdi, Hece vezinli, ölçülü yazıyordu, şiirin gerçek hakkını veriyordu. Öyle laf olsun, torba dolsun, işte yazdım, oldu , bitti bir düşüncesi yoktu. Şiirlerinde sözcüklerin hakkını veriyordu. Yine şiirlerinde sizleri rahatsız edecek aşınmış sözcüklere, kalıplaşmış, günü geçmiş kelimelere asla yer vermiyordu. Kılı kırk yararcasına eserlerini ortaya koymaya çaba gösteriyordu. Şair Halil Soyuer ayarında şiir yazıyordu. Altın gibi şiir dizeleri hep 24 ayardan aşağı düşmüyordu.Halk şiiri tarzında düzenli ölçülü ve zengin uyaklı şiirleri vardı.” (<http://www.blog.milliyet.com.tr>, 2010)

İsa Kayacan bir yazısında: “Simav’ın ülke genelinde tanıtımını sağlayan Ali Abdülkerimoğlu, Basın - Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü’nün 1990 yılında düzenlediği Anadolu Basını Özendirme Yarışmasında Ülke genelinde 800 gazete arasındaki değerlendirmede Türkiye birinciliğine seçildi ve Devlet Ödülüne layık görülmüştü.” Demektedir. (<http://www.blog.milliyet.com.tr>, 2010)

Abdülkerimoğlu, şiirlerinde insan sevgisi, sosyal ve toplumsal sorunlara daha çok yer vermiş, ancak ağırlıklı olarak bir aşk ve sevda şiirleri yazmıştır.

Onca vefasızın girip çıktığı,
Güzel ne ararsın gönül hanemde?
Her girip çıkanın vefası yoktu,
Güzel ne ararsın gönül hanemde, (<http://www.blog.milliyet.com.tr>, 2010)

Şair Ali Abdülkerimoğlu, Âşık Veysel ölmeden önce yazdığı “Dostlar beni hatırlasın” şiirinden etkilenmiş olacak ki o da vefatın yaklaşık bir yıl önce “Dostlara Veda” diye bir şiir yazmıştır.

Dostlara Veda

Ömür boyu dostlarım bir olduk gündüz, gece
Şiirlerle yaşadık sevgiyi hece hece

Kalmadı aramızda çözülmelik bilmece
Gayri ben gidiyorum, elveda can dostlarım

Yaşadığım sürece aranızda konuktum
Kaygı tasa, ne varsa sizler ile unuttum
Sevginiz köprü oldu, kalpten kalbe yol tuttum
Gayri ben gidiyorum, elveda can dostlarım⁸¹ (<http://www.blog.milliyet.com.tr>,

2010)

Sevmek

Tanrı huzuruma sev de gel dedi
Sakın ha ağlama, gül de gel dedi
Beşikten mezara hep aşkı oku
Sevginin sırrını bil de gel dedi

Böyle bir emirle sevdaya daldım
Dünya işlerini engine saldım
Öylece okuyup aşk okulunda
Güzeller sevmeye ehliyet aldım

Sevmeden yaşamak bir cinnet imiş
Yâr ile her diyar memleket imiş
Anladım gönülden, candan sevince
Her güzel bir Leyla, çöl cennet imiş⁸² (Abdülkerimoğlu, 2004: 17)

Güzel Ne Ararsın

Onca vefasızın girip çıktığı
Güzel ne ararsın gönül hanemde
Her girip çıkanın yakıp yıktığı
Güzel ne ararsın gönül hanemde

⁸¹ 7+7=14

⁸² 6+5=11

Onlar da güzeldi, sefası çoktu
 Sefası yanında cefası yoktu
 Ama hiç birinin vefası yoktu
 Güzel ne ararsın gönül hanemde

Orada yaşamak bir anlık oldu
 Söndü ışıkları karanlık oldu
 Evvel saray idi, samanlık oldu
 Güzel ne ararsın gönül hanemde

Gülizar mı sandın o viraneyi
 Sakiler terk etmiş o meyhaneyi
 Baykuşlar tüneği o harabeyi
 Güzel ne ararsın gönül hanemde

Orada saltanat yel oldu gayri
 Deresi, ırmağı sel oldu gayri
 Tüm girip çıkanlar el oldu gayri
 Güzel ne ararsın gönül hanemde⁸³ (Abdülkerimoğlu, 2004: 12)

1.2.3.6. Ali Budak

Ali Budak 1959 yılında Kütahya'nın Gediz ilçesinde doğmuştur. İlkokulu Gediz'de okumuş, Uşak İmam-Hatip Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü 1981'de bitirmiştir. Bir süre özel bir lisede öğretmenlik yapan Budak, 1982 yılında profesyonel gazeteciliğe geçmiştir. Tercüman gazetesinde köşe yazarlığı ve Yazı İşleri Müdürlüğü yapmış, İhlâs Haber Ajansı, Show TV, Star TV, NTV'de çalışmıştır. Doktorasını Yeni Türk Edebiyatı sahasında 2001'de tamamlayarak Yeditepe Üniversitesinde öğretim üyesi olmuştur. (Tekin, 2010: 208)

1975 yılından beri çeşitli edebiyat dergilerinde imzası görülür. Türk Edebiyatı, Boğaziçi, Çağrışım, Cemre, Yesevî, Acun-Türkçe 'nin Gücü, Cumhuriyet-Kitap dergilerinde yazıları ve şiirleri çıkmıştır.(Tekin, 2010: 209)

⁸³ 6+5=11

Eserleri:

Şiirleri: Ömrümüz İki Geceli Yürüyüş (1996), Boşlukta Büyürken Zaman (1999). Denemeleri: Edebiyat ve Hayat (2005). Araştırması: Batılılaşma Sürecinde Çok Yönlü Bir Osmanlı Aydınım: Münif Paşa (Doktora tezi, 2004), Batılılaşma ve Türk Edebiyatı (2008). (Tekin, 2010: 209)

Uykularım birer yolculuktur benim;
Önce hayallerim salınır parmak uçlarımdan,
Ardından rüyalarım giyinir çıkar...
Neden sonra bir telaş dönüş başlar,
Geceye ışık vurunca avuçlarımdan. (Rüye- Kâr)

Susuzluğum

Sen yitik zamanların ulağı
Dağın karasında bir çeşme
Yosun yosun çağlardır
Avuçlarında soluyan
Ben zirveyim bir bilinmezde(www.inkilap.com/ali-budak/ruya-kar.htm, 2014)

Bulutlara tutsak

Güzelliğine öksüzüm
Ben seni içiyorum
Gecemde bir ak beneksin
Sesinde Zamana tüneller açıyorum (www.inkilap.com/ali-budak/ruya-kar.htm, 2014)

1.2.3.7. Âşık Umur

Âşık Umur Kütahya ilinin Gediz ilçesinde doğmuştur. Asıl adı Osman Önder'dir. Gediz'i fetheden Umur Bey'den dolayı bu mahlası almış olmalıdır.

Gediz civarında ilkokul öğretmenliği yapmıştır. Emekli olduktan sonra halk şiirleri yazmaya başlamıştır. Şiirleri Aksu dergisinde yayımlanmıştır. Şiirlerinde sık sık

aşk, tabiat ve özellikle Gediz coğrafyasının güzelliklerine rastlanmaktadır. (Güler ve Türkmen, 2013: 65)

Şiirlerinden Örnekler

Destan

Hayatta çok fırsat geçer de ele
Hızır mı talih mi seçilmez olur
Takarsan kanadı dikenli tele
Kalınır yollarda uçulmaz olur.

Gün olur insana açılır kapı
Böyle bir kapının sorulmaz çapı
Açıkken girmezsen yutarsın hapı
Kilitler vurulur açılmaz olur.

Yüce dağ ardında var ise işin
Gelmeden koca kış o işi düşün
Topal atla yola çıkılmaz kışın
Derbentler puşkundan aşılmaz olur.

Geçerken önünden bir peri kızı
İçine girmiştir bir ince sızı
Tutayım mı derken kaybolur izi
Talihin köşküne göçülmez olur

Talihe bir kanca atayım derken
Tutup da sırt üstü yatayım derken
Sel alır köprüyü tutayım derken
O geçer peşine düşülmez olur.

Kiminin talihi kısırdır kısır
Altına serecek bulunmaz hasır
Dişlerin tamamken ye, iç ve ısır
Tavı geçer geçmez içilmez olur.

Bir kişi bağlansa talihe fal
 Donansa muskayla boncuya ala
 Gldrr kendini komşuya ele
 Tahsilin kıymeti biçilmez olur.

Hey Umur talihe sz atıp durma
 Fırsatı kaçırıp falcıya sorma
 Soma da başmı taşlara vurma
 Bereler şişer de deşilmez olur⁸⁴ (Güler ve Türkmen, 2013: 65)

Murat Dağın Tepesinde

1

Bir çadırcık aça bilsem
 Murat dağın tepesinde
 Bir kuş olsam uça bilsem
 Murat dağın tepesinde...

2

Aya, gne yaklaşılır,
 Bulutlarla ekieşilir.
 Tabiatla peklesilir,
 Murat dağın tepesinde...

3

Günü tutsam konağından
 Çekip psem yanağından,
 şerbet iça sem çanağından,
 Murat dağın tepesinde...

4

Çevre yanı ağaç orman,
 Her bir derde verir derman
 Tanrı Türk'e eder ferman,
 Murat dağın tepesinde...

⁸⁴ 6+5=11

5

Yalçın taştan hışırtı var
 Tatlı, serin eseri var.
 Adım başı kevseri var,
 Murat dağın tepesinde...

6

Gün er doğar geççe batar
 Dağlar ömre ömür katar,
 Yörük, Türkmen keyfin çatar
 Murat dağın tepesinde...

7

Uzak kaldı Tanrı dağı,
 Ona bedel Murat dağı,
 Eşeliyor gönül bağı,
 Murat dağın tepesinde...

8

Kışı, karı amansızdır,
 Yazın, başı dumansızdır,
 Ufuk geniş ve sonsuzdur,
 Murat dağın tepesinde

9

Göreyinde safı vardır,
 Sularında şifa vardır.
 Havasında vefa vardır,
 Murat dağın tepesinde

10

Âşık Umur pek hoşlanır,
 Çiçeklerle o eşlenir,
 Reçineyle aşılır,
 Murat dağın tepesinde⁸⁵ (Güner, 1967: 270)

⁸⁵ 4+4=8

Emiş ile Memiş

Memiş : Vatan beni vazifeye alınca,
Emiş gözün yad erkeğe baktı mı?
Uzun zaman tek başına kalınca,
Emiş gönlün başkasına aktı mı?

Emiş : Evet sensiz nasıl olsa öksüzüm,
Vatan borcu bir kutlu iş, yok sözüm.
Baktımsa yad'lara kör olsun gözüm.
Vefalı yar, yad erkeğe bakar mı?

Memiş: İki yıldır bir mektupçuk almadım,
Ayrılalı bir defacık gülmedim,
Yad kadınla bir safacık sürmedim,
Sevgi od'un başkasını yaktı mı?

Emiş: Memiş nedan kuşkulandın hâlimden,
Zerre kadar şüphe etme kalbimden,
Mektup yazmak gelmez benim elimden,
Kavsız çakmak ateş alır yakar mı?⁸⁶(Güner, 1967:272)

1.2.3.8. Celal Sıdkı Gürler

Kütahya'nın yetiştirdiği önemli öğretmen şair ve yazarlardan olan Celal Sıdkı Gürler, Kütahyalı Sıdkı Bey'in oğludur. Ailesi Mevlevî tarikatına mensuptur. Babasının memur olarak çalıştığı yıllarda, H. 1321/ M. 1905 tarihinde Eskişehir'de doğmuştur. İlköğrenimini Bilecik ve Bilecik'in ilçesi Söğüt'te görmüş, daha sonra Kütahya'ya gelerek İdadî'ye devam etmiş, Ankara Lisesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Öğretmen Okuluna yazılmış ve iyi derece ile buradan mezun olmuştur.

Ülkenin çeşitli yerlerinde öğretmenlik yapan Gürler ilk olarak 1926-1927 yılında Simav Numune İlkokulunda öğretmenlik yapmıştır. Selim Sırrı Tarcan Beden Terbiyesi Kursu'ndan diploma alarak 1927-1931 Eğitim-Öğretim yıllarında Balıkesir

⁸⁶ 4+4+3=11

Öğretmen Okulu'nda Beden Eğitimi öğretmeni ve Müdür Yardımcısı olarak çalışmıştır.1931-1933 yıllarında Denizli Ortaokulu, Öğretmen Okulu ve Lisesi'nde Beden Eğitimi Öğretmeni ve Müdür Yardımcılığı yapmıştır. (Güler, 2010:172)

1934 yılında İstanbul Üniversitesi'nde sınava girerek Türkçe Öğretmenliği ehliyetnamesi almış ve 1934-1937 yıllarında Denizli Lisesi'nde Türkçe Öğretmenliği ve Müdür Yardımcılığı yapmıştır.

1937'de Bursa Lisesi Türkçe Öğretmenliğine atanmış, hayatının sonuna kadar bu görevi devam ettirmiştir. Eserlerinin bir kısmını burada kaleme almıştır. Tam olgunluk çağına girdiği 44 yaşındayken 27 Ekim 1949 Perşembe günü pankreas iltihabı sonucu hastaneye yatmış ve ameliyat masasından bir daha kalkamamıştır. Emir Sultan Mezarlığı'na gömülmüştür. (Güler, 2010:173)

Yakışıklı ve atletik bir vücut yapısına sahip olan Gürler, zekâsı, iyi huyu ve gülyüzü ile gittiği her yerde kendisini sevdirmiş ve kendisine güzel bir yer edinmiştir. (Güner, 1967, 106)

Hem yazar hem de şair olan Gürler'in hikâye yazarlığına göre şairliği daha kuvvetli görülür. Dağlar isimli şiir kitabında kırk beş şiir vardır. Konusu itibarıyla kitapta toplumsal konuları işleyen şiirler, maniler, türküler ve Atatürk için yazılan şiirler yer almaktadır.

Kışla Hatırası başlığını taşıyan üç şiirinde şairin Atatürk'e bağlılığını ve hayranlığını görmek mümkündür.

Nasıl deniz parçası coşarsa dağdan inen sel gibi,
Kanımızda kudurgun bir alev dolaşıyor,
Atamız kafamızda güneşten heykel gibi,
Bize hız veren alev göğsümüzde taşıyor. (Güler, 2010: 178)

Şairin şiir kitabına "Dağlar" ismini vermesi dağların bir motif olarak kullanılması ve onun hayatı boyunca yaşadığı gurbet duygusudur."Dağlar" isimli şiir kitabında bulunan yapıtlar üslup açısından Celâl Sıdkı'nın sanatçı kişiliğini daha fazla yansıtır.

Şair, Yahya Kemâl ve Ahmet Haşim gibi akşamı ve suyu ele alan şiirler yazmıştır. Şiirlerinde suyu, berraklığı, bereketi ve tasalarını alıp götürmesi açısından sıkça kullanır.

Şırlayan yamaçları bürür ince bir duman,
 Bir dağın eteğinde derdimi unuturum.
 Sis içinde kaybolur dağ başında bir orman!
 Yüce dağlar ardınca gönlümü avuturum.

...

Yaralı sineler delik deşiktir,
 Temiz kaynaklara gönlüm eşiktir,
 Pınarın suyuna sevgim beşiktir.

...

Sevgim sular gibi temizdir,
 Gür sular sevgim kadar azizdir.

...

Şafak tutuşur yanar,
 Sular oya oya,
 Suları hatıralar,
 Seyrettim doya doya.

Gölgeler suya düştü, dağıtıp saçlarını,
 Son kalan kuşlar bile göl üsütüne üşüştü
 Titreşirken içinde çam ağaçları,
 Renkli bir tablo gibi suya düştü. (Güler, 210: 176)

İkinci mısraları tam kafiyeli 7'li hece ölçüsüyle yazılan türkülerinde yazarın neşeli ve hayat karşısındaki pozitif bakış açısını görülmektedir. Hep bir güzelin peşinde koşan onunla güzel günler geçirmek isteyen şair adeta serenat yapar.

Olur

Bu güzelim göllerde,
 Ördek olur, kaz olur

Yaz gecesi mehtaplar
 Benim için haz olur (Güler, 2010:178)

Toplumsal alanda günlük konuları işleyen sadece bir şiiri vardır.

Sürüklüyor yollarda adam açlık işini,
 Avucu göğe açık, bekliyor nasibini,
 Sermiş tozlu yerlere kirli para ağını. (Güler, 2010:178)

Celal Sıdkı Hikâyelerinde de Kütahya sevgisini anlatmıştır. Kütahya'ya olan tutkusunu Porsuk hikâyesinde şöyle dile getiriyor:

“Kütahya'yı sevdiğim kadar Porsuğu, Porsuğu sevdiğim kadar da Kütahya'yı severim. Ben bu iki sevgime, ikisini birbirinden ayıramayacak kadar vurgunum. Kütahya'nın saz seslerine karışan türkülerini, Porsuk kenarındaki söğüt ağaçlarının ay ışıkları sızan bölgelerinde oturup da dinlenmeli... Porsuğun durgun suları ve gönüllerden kopup gelen Kütahya, türkülerle hazla titreşir durur. Bu türkülerin içli nameleri ile kendini kaybetmeyen Kütahyalı olmaz. Ben, pek çok defalar Kütahya Dağı'nın yosunlu kayalarına sırt vererek Porsuğun bir yeşil şerit gibi uzaktan akıp gittiğini seyrettim. Porsuğun durgun akışan suları ile başbaşa kalamayan, Kütahya'nın içli türkülerinden zevk alamaz. Kütahya türkülerinin içli ve oynak nameleri, porsuğun durgun akışı ve isimsiz güzelliği ile koyun koyunadır. Tabiat bu iki eşsiz san'atkârı birbirini tamamlamak için yaratmıştır.” (Güler, 2010: 179)

Celâl Sıdkı her yıl Kütahya'ya gelişini de şöyle anlatmaktadır: “Ben her yıl bir derin ve köklü sevgimin, bu vefakâr dostumu görmek için rüzgârlı yaylaları aşar, şırıltılı dereleri atlar, uğultulu ormanlardan geçer ve bu iki sevgiliye kavuşurum. Bu kavuşmak bana bir taraftan çocukluğumun temiz hatıralarını canlandırır, bir taraftan da beni Porsuk kenarında dolaştırarak Kütahya'nın sazcuları arasında coşturur. Porsuğu her Türk çocuğu tanır ve sever. Porsuğun Kurtuluş Savaşı'nda çektiği heyecanı kendisiyle başbaşa kalıpta yine kendisinden dinlemeli... Ben pek çok defa top ve tüfek sesleri arasında Porsuğun üzüntülü akışlarını sezmiştim.”

Porsuk isimli hikâye kitabında otuz hikâye vardır. Bunların son yedi tanesi “Bir Delikanlının Hatıra Defterinden” adı verilerek ayrı bir bölümde toplanmıştır.

Hikâyelerin sırası ile isimleri şunlardır: “Porsuk, Kavga, Sürek Avı, Portakal Bahçeleri, Fareler, Eden Bulur, Yaban Domuzu Tatarcık, Köy Kavgası, Akalanlı, Gümüşdiş, Bir Yörük Hikâyesi, Tay'ın İkramesi, Ablıkçı, Sevgi, Sucu, Çuval, Dönüş, Hav... Hav... , Yol Kesen Haydutlar, Babam İçti, Bayram, Çocuklarım, Çınar, Bir

Delikanlının Hatıra Defterinden: Çeyiz, Kınalı Yapıncaklar, Yorgunluk, Günahım, Hediye, Efsanem, Panayır” (Güler, 2010: 179- 180)

Yazar genellikle olay hikâyeleri kaleme almaktadır. Daha çok yaşadığını yazar. Günlük olaylardan hayallere kadar pek çok konu ele alınır. Kurtuluş Savaşı'nı Eden Bulur Hikâyesinde anlatır. Sürek Avı, köylünün geçim sıkıntısı ve günlük yaşantısında bir domuz avını, Portakal Bahçeleri karısı tarafından aldatılan bir kocayı, Fareler, yine rüya ile evdeki farelerin yazarın hayatındaki yerini anlatır. Yazarın konuları ele alış biçimi son derece renkli ve içtendir. Yazarın kullandığı "ben" bakış açısı hikâyeleri daha içten ve gerçekçi hale getirir. Yazar iki hikâyesinde daha geniş kapsamlı bakış açısına herşeyi gören, bilen, şahısların yerine dilediğinde geçen 3. teklik bakış açısını kullanmıştır.

"Günlerce acı acı düşündü. Bu dünyaya geldi geleli sürünüyordu. Küçükken bir köy ağasının yanaşması olarak büyümüşü, sonra evlendi." (Güler, 2010: 180)

Hikâyelerde mekân yazarın gördüğü, yaşadığı yerlerdir. Yazar mekân olarak Kütahya, Denizli-Çal, Bilecik-Söğüt, Afyon-Sandıklı, Bergama, Akdeniz'de bir otel, Başkarcı Köyü seçilen yerlerdir. Mekânı son derece doğal ve tasvire fazla meyil vermeden kullanılır. Celâl Sıdkı bu mekânlarda halktan kişileri seçer, onların maceralarını kendi bakış açısıyla anlatır.

Celâl Sıdkı olayları daha gerçekçi yapmak için diyalog sahnelerinde halk dilini kullanmıştır. Bu diyaloglar onların bakış açılarını da yansıtır. Bir Yörük Hikâyesi'nde Kasım Ağa ve karısı Kezban ile şu sahne geçmektedir:

"Kasım Ağa karısının çingirakla oynadığını görünce;

—O çingırağı ni yapcan?" diye sordu.

—Heç... Ayağıma bağlıycam..."

"Bağlayıpda nidecen?"

—Bıldır Ramazan'da bir hoca geldi ya... vâz ederken her kim ki yokuyup üfleyip ayağına bir çingirak bağlarsa dört kurban kesmiş kadar sevap kazanır demişti. Aha dediği gibi ediyom." (Güler, 2010: 180)

Kasım Ağa karısına kaba kaba şakalar yaparak;

—Hep sevaplar senin mi olacak ver şunu... Biraz da biz sevaba girelim..."

Hikâyelerinde olay örgüsü de son derece basittir. Yazar okuyucuyu sıkmadan kendi hâkimiyeti altında olayı sunar. Gereksiz tasvirlerle başvurmaz. "Porsuk" hikâyesinde bir özlemin hikâyesi olduğu için üslup olarak bu yola başvurmuştur. Her gün yaşayacağımız şeyleri anlatacağından yazar olayları mümkün merteye yaşayarak anlatır.

Dikkat çeken bir başka unsurda hikâyelere giriş tarzıdır. Bazı hikâyeleri bir hitap gibi özlü sözle girer:

"Denizde doğanların beşiği kayık, kayıkta büyüyenlerin mezarı denizdir."

...

"Dalgalara kucak açıp gömülen bahtiyarlar servi falan istemez."

...

Genç yaşta ölmü hem ailesi hem de edebiyat camiyası açısından büyük kayıp olmuştur. 44 yıllık kısacık ömrünü çok sayıda eser de bırakabilmiştir. (Güler, 2010: 181)

Eserleri:

1.İlkokul Arkadaşı

2.Mehmet'in Kıraatı

3.Dağlar şiir kitabı

4.Porsuk: Hikâye kitabının sonunda "Bir Hikâye kitabıdır, şeklinde tanıtılır. 1939'da Ülkü Kitabevi tarafından basılmıştır.

5.Sakarya'nın Küçük Gönüllüsü : Kurtuluş Savaşı'nı baştan sona kadar heyecanla anlatan milli bir harp romanıdır.

6.Hayat Bilgisine Göre Çocuk Şiirleri.

7.Bu Vatan Bizimdir. (Çocuk Romanı); 1948 İstanbul, Güven Basımevi, 1948,

8.Çocuklar Armağanı (Şiir); İstanbul, Şaka Matbaası, 1948,

9.Yeni Okuma Kitapları; İstanbul Güven Basımevi,

Porsuk Hikâye Kitabının sonunda tanıtılan ve henüz basılmadığı, yakında çıkacağı açıklanan eserleri şunlardır: Yavrum Ali : Anadolu yaylasının sevinç ve kederlerini canlandıran milli bir romandır, Odun : Üç perdelik köy faciasıdır, Küçük Mehmetçik: İlk ve orta tahsil çağındaki çocukların hikâye kitabıdır. (Güler, 2010, 174-175)

Şiirlerinden Örnekler:

Kütahya

Türk zevkini gösterir,
Bu ülkenin çinisi,
Kütahya yurdumun,
Bir tanecik incisi

Duygumuzla beslenen,
Tanrı'dan bir nefestir,
Türküleri ruhlardan,
Kapıp gelen bir sestir.

Halı Türk sanatının,
Ölmez bir örneğidir,
Bunlar kızlarımızın,
Güzel el emeğidir.

Toprak kömür deposu,
Kromla dolu dağlar,
Nice sanat merkezi,
Olmağa layık diyar.

Eşsiz olan bu şehir,
Biraz genişlenirse,
Ferahlanır Kütahya,
Toprağı işlenirse.

Okşadım bahçelerde,
 Vişne ağaçların,
 Kokladım doya doya,
 Çamlık yamaçlarını.⁸⁷ (Güler, 2010: 175)

Dersler

1

Tarih bize geçmiş
 Ne güzel öğretiyor
 Olayların geçişi
 Hayatı belletiyor

2

Öğretti öz dilimi
 Bana bu Türkçe dersi
 Alıştırdı elimi
 Güzel yazmak hevesi

3.

Çiçek kopar, koş, çağır
 Hoştur hayat bilgisi
 Öğrenince dağılır
 Kafanın buzlu sisi

4.

İdman yapınca benim
 İştahım neden artar
 Bu sıhhatli bedenim
 Oyunda goller atar

5.

Çalışmakla el ele
 Verdim arttı hevesim
 Çizgi gelince dile
 Çıktı meydana resim

⁸⁷ 4+3=7

6.

Dersleri beğenerek
 Hergün ben çalışırım
 Güçlükleri yenerek
 Hayata alışırım,⁸⁸ (Güner, 1967: 110)

Cumhuriyeti Nasıl Kurduk

1

Düşmanları kışkırtıp
 Üstümüze saldılar
 İzmir, Aydın, Bursa'yı
 Elimizden aldılar

2

Ercesine vuruşup
 Göğsünü gere, gere
 Eli silah tutanlar
 Koşuştu cephelere.

3

Erkeği ve kadını
 Yurda siper oldular
 Canını dişe takan
 Kahraman er oldular

4

Atatürktü kalbimiz
 Başbuğumuz, başımız
 Zaferle sona erdi
 İstiklal savaşımız.

5

Sultanları atınca
 Hür oldu Türk milleti
 Şehitlerin kaniyle
 Kurdu Cumhuriyeti

⁸⁸ 4+3=7

6

Ya vatan, Ya can dense

Terkederiz bu canı

Ölürüz de vermeyiz

Biz bu kutlu vatani⁸⁹ (Güner, 1967: 108)

1.2.3.9. Cevdet Doğan Işık

Cevdet Doğan Işık, 20 Temmuz 1930 tarihinde Kütahya'da doğmuştur. Babası Kütahyalı Barutçu-zâde Halil Efendi'nin oğlu Ali Efendi, annesi Odabaşı İsmail Efendi'nin kızı Nimeti Hanım'dır. İlkokulu ve ortaokulu Kütahya'da okuyan Işık, lise eğitiminin ilk yılını Kütahya Lisesi'nde, son iki yılını Ankara Atatürk Lisesi'nde tamamlamıştır. Kütahya Lisesi'nde Eflatun Cem Güney'den, Atatürk Lisesi'nde Nurullah Ataç'tan dersler almıştır. (Güler ve Türkmen, 2013: 77)

Şiirleinde “Hisârî” mahlasını kullanan şair, hocaları Nurallah Ataç ve Eflatun Cem Güney'den ilham alarak şiir ve hikâye yazmaya başlamıştır. Şiirlerinde Yahya Kemal, Faruk Nafiz ve Cahit Sıtkı'dan etkilendiğini söylemekte, fakat çalışmalarının bir kısmının günümüze kadar ulaşmadığını belirtmektedir. (Güler ve Türkmen, 2013: 77-78)

Şiirlerinden Örnekler:

Tanıtım

Adım Cevdet Doğan, soyadım Işık,

İyiye, güzele doğuştan âşık,

Doğanın her rengi ile barışık

Kütahyalı âşık Hisârî'yim ben

Sevgi deryasına atılı ağı,

Hoş görü vefânım kördüğüm bağı

Muhabbet okuyla dolu sadağı

Kütahyalı âşık Hisârî'yim ben

⁸⁹ 4+3=7

Dağ taş çiçek açmış kimse dermiyor
 Söylemek isterim dilim varmıyor
 Belim iki büklüm elim ermiyor
 Kütahyalı âşık Hisârî'yim ben

Sevda pınarından içsem kanamam
 Aşkın ocağına düşsem yanamam
 Akşam oldu yolum uzun kalamam
 Kütahyalı âşık Hisârî'yim ben

Yaşım üerledi, gözüm görmüyor
 Kulaklarım pilsiz iyi duymuyor
 Feleğin sazına ayak uymuyor
 Kütahyalı âşık Hisârî'yim ben

Olmaz dediğimiz gün gelir olur
 Ecel kapımıza elbette gelir
 Faniler göçerler anılar kalır
 Kütahyalı âşık Hisârî'yim ben (Güler ve Türkmen, 2013: 78)

Bahara Hasret

İlgilendirmiyor beni çiçekler,
 Ne uçan kelebek, ne de böcekler,
 Her gece sarılıp seni kucaklar,
 Hasretle öperken uyanıyorum...

Baharla açılıp yazlanıyorum,
 Sevgime güvenip nazlanıyorum,
 Gelmezsen üzülüp sızlanıyorum,
 Taş basıp bağırma dayanıyorum.

Sevmen işkencedir, yaklaşımın naz,
 Nasılsa gelecek özlediğim yaz,
 Sevne bu kadar işkence olmaz,
 Kaç defa ağladım sayamıyorum.

Hasret perdesini ne olur kaldır,
 Ya gel, ya da beni yanına aldır,
 Şu başıma gelen acep ne haldır?
 Başımı yastığa koyamıyorum.⁹⁰ (Güler, 2011: 154)

Ilıca

Erkekler hamamı her derde dava
 Bu güzel yapının mimarı nerede
 Gönül her güzeli biraz sever de
 Bir başkadır Ilıca'nın sevdası

En tatlı anlar Haslas başında
 Tılsım mı var? Toprağında taşında
 Güzel sevdim, henüz on beş yaşında,
 Bir başkadır Ilıca'nın sevdası

Sinanoğlu beklemiyor yollarda
 Sarıkızın efsanesi dillerde,
 Beden burada, gönül gurbet ellerde
 Bir başkadır Ilıca'nın sevdası

Aklımı baştan aldı dilberi
 Yaylanın güzeli der ki gel beri,
 Bazen huri olur, bazen da peri,
 Bir başkadır Ilıca'nın sevdası

⁹⁰ 6+5=11

Değirmen yolunda yazmam bağladım,
 Kâh sevindim, kâh düşündüm ağladım,
 Aşkın girdabına girip çağladım,
 Bir başkadır Ilıca'nın sevdası,

Işıkkara manyezitle ünlüdür
 Sevdiğim güzelin yüzü benlidir,
 İnsanı sevecen, sıcakkanlıdır,
 Bir başkadır Ilıca'nın sevdası,

Karacaören köyü meşe ormanı,
 Ovası, yaylası yiğit harmanı,
 Dilde türküsü, elde kirmanı,
 Bir başkadır Ilıca'nın sevdası,

Kömür istersen gir Sırrıören'e
 Mail oldum mor, sümbülü derene,
 Sağlık, huzur veriri, gönül verene
 Bir başkadır Ilıca'nın sevdası,

Bir tarafı çamlık, bir tarafı dere,
 Sevdadan kaçtıkça geliyor ser'e
 Hakim olur insan burada kadere,
 Bir başkadır Ilıca'nın sevdası,

Hisarî arzunu bilip sezerler,
 Kader yazısını böyle yazsalar,
 Mezarını Ilıca'ya kazsalar,
 Bir başkadır Ilıca'nın sevdası,⁹¹ (Güler, 2011: 153- 154)

⁹¹ 6+5=11

1.2.3.10. Doğan Canku

Önemli gitar virtüöz Doğan Canku, 1947 yılında Tavşanlı'da doğmuştur. İlk müzik eğitimini amatör bir müzisyen olan babası Şeref Canku'dan almıştır.

1958'de Ankara Devlet Konservatuvarı'nı kazanarak 6 yıl viyolonsel ve piyano eğitimi almıştır. 1964 yılında klasik gitar ile tanışan Doğan Canku çok kısa sürede Flamenko gitar çalmayı öğrenmiş, bu alanda kendini geliştirmiştir. 1967'de Ankara Radyosu'nda açılan sınavı kazanarak Klâsik Türk Müziği teorisi ve pratiği üzerine eğitim görmüştür. 1969 yılında Selami Karaibrahimgil ve Ahmet Kurtaran ile birlikte Modern Folk Üçlüsü adındaki topluluğu kurmuştur. 1974 yılında Hacettepe Üniversitesi Müzik ve Güzel Sanatlar Bölümünde müzik direktörlüğu ve araştırma görevlisi olarak çalışmıştır. (Güler ve Türkmen, 2013: 81)

Türk Halk Müziği ve Klasik Türk Müziğini modernize eden Canku, 15 yıl boyunca yurt içinde ve yurt dışında yüzlerce konser, TV ve radyo programları yapmıştır.

Doğan Canku halen 1993 yılında açtığı müzik dershanesinde geniş bir kadro ile eğitim vermektedir. En büyük arzusu ve hedefi ise özel bir konservatuar açarak, daha geniş kitlelere hitap edebilmektir.

Yayınlanmış üç de kitabı bulunmaktadır. Bu kitaplardan bir tanesi, şiirleri ve metafizik deneyimlerini konu alan Ey Dün Dan, diğer iki tanesi de müzik eserlerinden oluşan nota kitapları, Doğan'ın Uyanışı (2001) ve Sonsuza Dek'tir. (2002) (Güler ve Türkmen, 2013: 81)

Takalar

Takalar geçiyor allı yeşilli

Takalar geçiyor dümenleri lazlı

Takalar geçiyor en nazlı

Yelkenlilerden de güzel

Güvenli sularda işsiz dönenen

Gezi yelkenlilerinden de çok duyarak denizi

Takalar geçiyor yükle yürekle
 Takalar geçiyor emekle dolu
 Günlük güneşlik kıyılardan kopmuş
 Denizlerde Anadolu

Sonsuza Dek

Sokaklar geçiyorum sızım hüznüm gölgem benim
 Caddeler aşıyorum gözyaşlarım en sessizliğim
 Asılsız çarelerle yürüyorum işte böyle
 Zamanı geriye çeviririm diye
 Acılar yaşıyorum kavuşmak bedeliyle
 Bekliyor biliyorum az ötemde sessizce
 Adımlarım yaklaştı görüyorum orda işte
 Kayboluverdi yine sokaklar arasında
 Elbet birgün yollar çaresizce tükenip son bulacak
 Zaman işte yeniden başlamış olacak
 İnanırım kalbim onunla sonsuza dek yaşayacak
 Kaybolup gidecek maziyle birlikte (<http://www.dogancanku.net>, 2014)

İnsanoğlu

Bir köprü gibidir sırtında hayat taşır
 Saltanat sürerken içinde acı taşır
 Hayat o köprüden binbir kılıkta geçer
 Yollara hem sevgi hem de acıyı döker

İnsanoğlu yaşamaktan elbet zevk almak ister
 Düşüncelerden sıyrılıp biraz mest olmak ister
 Şarkılarla, türkülerle içindekini döker
 Kuralları değişse de bu oyun böyle
 Böyle sürer gider oyuncular değişir
 Bir köprü gibidir insanoğlu dünyada
 Sırtında kaderi gözlerinde umutla (<http://www.dogancanku.net>, 2014)

1.2.3.11. Esat Anık

Şair Esat Anık, 01.01.1954 tarihinde Kütahya'da doğmuş ve ilk, orta ve lise tahsilini Kütahya'da tamamlamış, yüksek öğretimini Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde tamamlamıştır.

Eğitiminin tamamladıktan sonra Kütahya'da Esnaf Kefalet Kooperatifinde muhasebeci olarak işe başlamış, askerlik dönüşü, Kütahya Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü'nde çalışmıştır. Kütahya Köy Hizmetlerinde Sosyal Tesisler Amirliği, Şube Müdürlüğü ve Sivil Savunma Amirliği gibi görevlerden sonra 1999 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır. (Güler ve Türkmen, 2013: 88)

Şiirlerinde "Esadî" mahlasını kullanan şair, "Tavuğum" başlıklı ilk şiirini on bir yaşında, o zamanki "Kütahya Postası" isimli gazetede yayımlamıştır. İlk gazete yazısını "Kütahya Hâkimiyet Gazetesi" nin 29.12.1991 tarihli 49. sayısında 2. sayfada "Kültür-Sanat" isimli köşede "Başlarken" isimli bir düzyazı ve "Hissedişler" isimli şiiriyle yayımlamıştır.

Esat Anık "şiir duyguların ince ince işlendiği, ahengi ve mûsikîsi içinde olan, derûnî bir anlatım şekli, hayatın ta kendisidir." İfadeleriyle şiir hakkındaki görüşlerini ifade etmektedir. (Güler ve Türkmen, 2013: 89)

Şair, 2008 yılında Kültür Bakanlığı'nca "halk şairi" unvanıyla ödüllendirilmiştir. Şiirlerini Meselâ adıyla kitaplaştırmış ve 2008 yılında yayımlamıştır. Şiirlerinin bazıları da değerli bestekârlarımız tarafından bestelenmiştir.

Yerel Kütahya TV de Kültür- Sanat- Edebiyat içerikli "Gönül Penceresi" isimli programı hazırlayıp sunan şair, bu programda günlük şiirlerini yayınlamakta, değişik şairlerden şiirler hikâye ve güzel sözler üzerine yazılar yazmaktadır. Ayrıca Kütahya Şiir Sevenler Derneği ile Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Okul Aile Birliği başkanlıklarını yürütmektedir. (Güler ve Türkmen, 2013: 89)

Şiirlerinden Örnekler:

Eskidendi

Eskiyi özlüyorum bende hatırası var.
Evin ahşap kafesi; eskidendi, eskiden.
Perdeler aralanır, mektuplar atılırdı;
Kâğıtta yâr bûsesi; eskidendi, eskiden.

Sıcak yaz günlerinde insanlar sıra sıra,
Şehri seyretmek için çıkarlardı Hisar'a.
Ahmet Yakupoğlu' nun bir mesnevi esere
Ney üfleyen nefesi; eskidendi, eskiden.

Tadına doyumazdı Çamlık' ta zamanların.
Farkına varılmazdı hızla geçen anların.
Kuş sesiyle çınlayan muhteşem ormanların
O yemyeşil kisvesi; eskidendi, eskiden.

Sağlı sollu bahçeler ve parke taşlı yollar,
Cücem erikleriyle, kirazla dolu dallar.
Rengârenk giysilerde morlar, yeşiller, allar
Üç etekler kesmesi; eskidendi, eskiden.

Ihlamur ağaçları sallanır neş'esinden,
Neşv ü nemâ bulurduk bülbüllerin sesinden.
Manevi kokuların Yellice tepesinden
Rüzgâr olup esmesi; eskidendi, eskiden.

Bostan tarlalanyla zümrüt yeşili bağlar,
Şehrin ardında kale gibi duran mor dağlar.
Tarih hatıralara bakıp, bakıp da ağlar;
Ellerde gül destesi; eskidendi, eskiden.

Huzurlu insanların mutlu, güleç yüzleri
 Ne yazık ki kalmadı numunesi, izleri.
 Kemanların nağmesi, şarkıların sözleri,
 Âşıkların neşvesi; eskidendi, eskiden.

Özlemi kaldı bende yitirdiğim her şeyin.
 Unuttuklarım varsa; onları da siz deyin.
 Ustaların ustası Tamburi Cemil Bey'in
 Şedarabân bestesi; eskidendi, eskiden.⁹² (Güler ve Türkmen, 2013: 89)

Ilıca Harlek

Şifalı su kaynar bizim buralar,
 "Müstesna yuva" dır Ilıca Harlek
 Oteller, moteller pansiyonlarla;
 "Key'flere keka" dır Ilıca Harlek.

Eskişehir ile Kütahya yolu,
 Dağlar arasında kıvrılır kolu.
 Huzur arayana fırsat dolu,
 Hem "abu hava"dır Ilıca Harlek.

Dokuz yüz elli dört rakım burada,
 Çamlar tabiata hakim burada.
 Sükûnet, selâmet mukim burada;
 "Ruhlara seza" dır Ilıca Harlek.

Sarı Kız diyor ki: Harlasın gelsin,
 Sular kayalardan gürlensin gelsin.
 İncirli Tepe'den turlasın gelsin!
 "Her derde deva" dır Ilıca Harlek

⁹² 7+7=14

Âşıklar beldesi, aşiyândır o,
 Cenneti dünyaya taşıyandır o
 Gönüller içinde yaşayandır o,
 "Özlenen sıla"dır Ilıca Harlek.

"Değirmen Deresi" hemen girişte,
 Eskidir değirmen, yola inişte.
 Piknik yap, koşu yap, sağlık sonuçta
 "Allah'a Sena" dır Ilıca Harlek.

"Soğucak Çeşmesi", "Bülbül Deresi"
 Gezip de bir görün, cennet burası.
 Yolu da kolaydır, şunun şurası;
 "Doyulmaz sefa" dır Ilıca Harlek⁹³ (Güler, 2011: 144)

Bak

Pembe entariyi giymiş üstüne,
 Işıklar saçıyor, şu gelişe bak!
 İnciler dizilmiş tam orta yere;
 Aydınlık cemâlde hoş gülüşe bak.

Saçında gülü var, yüzünde alı
 Konuşsa ağzından akıtır balı.
 Endamı edalı, kendi gül dalı;
 Şalvarı ardından sollayışa bak!

Hey gidi mübarek! Destan mı destan
 Yakışmış haspaya "Bindallı" fistan.
 Yıllardan beridir hastanım, hastan;
 Gönlümde çoğalıp, çağlayışa bak!

⁹³ 6+5=11

Saçları örgülü, dânesi oya,
Meneviş bakışlı gözleri boya
Temaşa eyledim ben doya doya
Yüreğim yanıyor, dağlayışa bak!

Duruşu esrârlı, gizemli kadın!
Afet mi, bela mı; ne idi adın?
Enkaz mı bırakmak yoksa muradın?
Aşığı perişan eyleyişe bak!⁹⁴ (Güler, 2011: 146)

1.2.3.12. Fazıl Bey

Edebiyatçı Fazıl Bey, 1909 yılında doğmuştur. Nota bilgisi, icrâ yeteneği yanında keman çalmadaki ve özellikle de taksim yapmadaki ustalığı ile tanınmıştır.

Sessiz ve sakin kişiliği ile bilinen Fazıl Bey şiirler de yazmıştır. “Gittin bu gidiş bence ölümden beterdir” adlı şiiri Uşşak makamında bestelenmiştir.

“Gittin bu gidiş bence ölümden de beterd
Gönlüm geri dönmez o giden sevgili derdi
Hicrinle solan gam dolu ufkumda her akşam
Rüzgârlar elem şarkısı söyler de geçerd”

Fazıl Bey 1968 yılında hakkın rahmetine kavuşmuştur. (Güler ve Türkmen, 2013: 104)

1.2.3.13. Fehmi Kabadayı

Şair Fehmi Kabadayı, 1926 yılında Gediz ilçesine bağlı Kaya köyünde doğmuştur. Lise öğrenimini Denizli’de tamamlamış, öğretmen okulunu bitirerek uzun yıllar öğretmenlik yapmıştır.

Şiirleri İstanbul, Yaratılış gibi dergilerde yayımlanmıştır. Şairin Gölgeler ve Işıklar (1951) adlı bir şiir kitabı vardır. (Işık, 2007: 1889- 1890) Yaptığımız araştırma neticesinde şairin şiir kitabına ve şiirlerine rastlayamadık.

⁹⁴ 6+5=11

1.2.3.14. Gedizli Mehmet Sarı

Şair, yazar ve akademisyen Mehmet Sarı, 11 Aralık 1954'te Kütahya ilinin Gediz ilçesine bağlı Cebrail köyünde doğmuştur. 1968'de Turgutlu Namık Kemal İlkokulu, 1975'te Turgutlu Lisesi, 1982'de Ankara Üniversitesi DTCF mezunudur. 1986'da yüksek lisans ve 1992'de doktorasını Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlamıştır. Bir süre Gaziantep'te öğretmenlik (1981- 1983), (Işık, 2007:3116) 1986'da Gazi Üniversitesi'nde "Hayretî Divanında Maddî Kültür Unsurları" teziyle yüksek lisansını, "Sabithî Şeyh Ahmed Dede- Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Dîvânı'nın Tenkitli Metni" teziyle 1992'de doktorasını tamamlamıştır.

1994'te Afyonkarahisar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olmuştur. AKÜ Türk Dili Bölümü Başkanlığı, AKÜ Çay Meslek Yüksek Okulu Müdürlüğü, Afyonkarahisar Aydınlar Ocağı kurucu üyeliği, Afyonkarahisar Türk Ocağı Hars Heyeti Başkanlığı, AKÜ rektör danışmanlığı yapmıştır. (Tekin, 2010: 966)

Makaleleri, 1980 yılından itibaren Yeni Divan, Bizim Ocak, Töre Sosyal Bilimlerde Araştırma, Ülkü Ocağı, Çağdaş Eğitim, Diyanet, Taşpınar, Kök Dergileri ile Türkeli, Sabah, Yeni Düşünce, Zafer dergi ve gazetelerinde yayımlanmıştır. (Işık, 2007: 3116)

Eserleri:

İnceleme- Araştırma: The Republic of Turkey (1988), İbrahimoglu Ömer / Seddü'lbahirde Sağ Cenahta Birinci Fırkanın Şehidler Sırtı Destanı (haz., 1989), Osmanlılar Zamanında Yetişen Kırım Müellifleri (Bursalı Mehmet Tahir'den, 1990), İbrahim Bin Edhem Kıssası (Himmat Biray ile, 1995), Recaizade Ahmed Cevdet / Nevâdirü'l Âsâr fi Mütala'ati'l Eş'ar / Seçme Beyitler (A. Abdulkadiroğlu ile, 1998), Karesi Meşahiri (A. Karaman ile, 1999).

Şiir: Solmuş Gülüme Gazel (1982), Öğretmenim (1988), Sılaya Hasret (1996), Şiir Diliyle Afyonkarahisar I (1999), Afyon Sevdası (1999).

Ayrıca ders kitapları vardır. (Işık, 2007:3116)

1.2.3.15. Hacer Gezer

Şair, oyuncu Hacer Gezer, 1947 yılında Kütahya'nın Emet ilçesinde doğmuştur. Memur çocuğu olması dolayısıyla, yurdun birçok şehirlerinde bulunma fırsatı yakalamıştır. On beş yıl trikotaj üzerine çalışmıştır.

Çeşitli sanat dallarıyla ilgilenerek şarkı sözleri yazmış, sinema filmlerde oyuncu olarak görev almıştır. "Iraz Ana" rolünü oynadığı "Bir Göçer Dansı" adlı kısa metrajlı film, Altın Portakal Film yarışmasında 118 film arasında 13 film arasına girmiştir. Ayrıca komedi dizisi "Bitirimler"de, iki tiptemyle rol almıştır.

Yaşamını ve çalışmalarını Alanya'da sürdürmektedir. Şiirleri Salihli Bizim Ece antolojileri ile Çorlu Yazarlar Topluluğu, Trakya Altın Kalem, Simav Anadolu gazete ve dergilerinde yayımlanmıştır. Şiirlerinin bir bölümünü 2002 yılında Sevgi Şiirleri adlı kitabında toplamıştır. (Işık, 2007: 1430)

Ecelsiz Ölen İnsan

Kollarımdaki kelepçeyi kırabilsem

O sarı saçlarını örebilsem

Titriyor ellerim yanıyor kalbim

Dünya gözüyle bir görebilsem

Gözlerimi ayırmadan gözlerine bakabilsem

Ben masumum diye sana anlatabilsem

Bana inanmasan da sana söyleyebilsem

Dünya gözüyle bir görebilsem

Sarp geçitleri senin için aşabilsem

Kucak açsam kollarımla sarabilsem

Ecelsiz kollarında ölebilsen

Dünya gözüyle bir görebilsem (Sevgi Şiirleri)

Benim İlim

Bizans yapısı olan Kütahya Kalesi
Yöresel bindallı oyalı danesi
Ulu camii batısında Yakup Çelebi Külliyesi
Ne de güzel olur haşhaşlı gözlemesi

Balıklı, Kurşunlu, Paşam Mahallesi
1433'te yapılan İshak Fakih Külliyesi
Ulu camii Kütahya'nın en büyük camisi
Ne de güzel olur peynirli pidesi

Çok meşhur Kütahya altın yıldız çinisi
Sonradan müzeye dönüşen Vecidiye Medresesi
Hisarı müderisi mesire yerleri
Tarihi kalıntı Çavdarhisar Kalesi

Meydana renk katar vazodan çinisi
Kurtuluşlarda at koşturur efesi
Bizans döneminden 1429'da Osmanlılara geçişi
Ne de güzel çıkar şairin ozanın sesi.

1.2.3.16. Halil Arıkan

Şair Halil Arıkan, 1952 yılında Kütahya'nın merkez ilçesine bağlı Kırğıllı köyünde dünyaya gelmiştir. Şiire ortaokul sıralarında başlamış, uzun süre serbest tarzda şiir yazmaya devam etmiştir.

Serbest tarzda yazdığı şiirlerini Şair Seyfettin Gelekçi'ye gösterince şiir tarzının farklılaşmış, hece üzerine farklı bir üslupla yazmaya başlamıştır.

Şiirlerini Hazan Vurdu Gönlümü adıyla kitaplaştıran ve 2009 yılında yayımlayan Arıkan, Kütahya Şair Sevenler Derneği'nde şiir denemelerine devam etmektedir. (Güler veTürkmen, 2013: 124- 125)

Şairin hece vezniyle yazılmış şiirlerinden örnekler:

Oğul

Dinle sözlerimi nasihat olsun
 Nasihat insanı arıtır oğul
 Oku ilim öğren gaflete dalma
 Cehalet insanı kurutur oğul

Namert sofrasına varıp kurulma
 Cahil laf anlamaz boşa yorulma
 Dost sözü acıdır ama darılma
 Elin sözü taşı eritir oğul

Bağlayamazsın ki elin dilini
 Her dost görünene açma halini
 Döker de ortaya tüm ahvalini
 Karşına geçer de sırtır oğul

Aldanma bedenin bu tunçluğuna
 Ne servete güven ne dinçliğine
 Ne sıhhate güven ne gençliğine
 Toprak ne civanlar çürütür oğul

Elde gördüğüne fesatlık etme
 Af edici ol sen öyle kin gütme
 Sakın hak malına hiç haram katma
 Haram felakete yürütür oğul

Dinle Arıkan'ı suratın asma
 Eşinden dostundan selamı kesme
 Seni görüp gülen şırfıntı yosma
 Gün gelir ele de kırıtır ođul⁹⁵ (Güler veTürkmen, 2013: 125)

⁹⁵ 6+5=11

Bir Dosta Ağıt

Duygular kabardı, hisler şahlandı
 Haberini alıp eve varınca
 Yürek parçalandı ah u vahlandı
 Seni uzanırken yerde görünce

Depreşir dudağın çıkmıyor sesin
 Bakıyorum kısık kısık nefesin
 Hatırlamıyorum bundan ötesin
 Ah edip göksüme elim vurunca

Acı haber geldi yürek dağladı
 Felek benim elim kolum bağladı
 Gökte bulut senin için ağladı
 Müezzin çıkıpta sala verince

Öyle bir kor düştü kovrulur özüm
 Gözyaşlarım ile yıkandı yüzüm
 Hakkadır niyazım hakkadır sözüm
 Musalla başında divan durunca

Arıkan'ım damla damla eridim
 Boynum büküp peşin sıra yürüdüm
 Kesildi takadim çüktüm farıdım
 Seni kollarımla kabre serince⁹⁶ (Arıkan, 2009: 42)

Çıktım Bir Yola

Elimde olmadan çıktım bir yola
 Mekân belli değil, han belli değil.
 Bilmem ki nerede veririm mola
 Zaman belli değil, an belli değil.

⁹⁶ 6+5=11

Bazen sağa sola koştum, yürüdüm
 Bazen dere tepe aştıım yürüdüm
 Bazen derya gibi çoştum yürüdüm
 Hedef belli değil, yön belli değil.

Bilmiyorum neydi benim günahım
 Taşa değe vallah eritir ahım
 Doğmaz güneş, artık olmaz sabahım
 şafak belli değil, tan belli değil

şu dünyada anlayan yok halimden
 Düşmüşüm ben tutanım yok elimden
 Dost bildiğim beter çıktı zalimden
 Yandaş belli değil, yan belli değil

Gaye edince parayı pulu
 Bu yüzden şaşırdık biz doğru yolu
 Verilmiş olsa da herkesin rolü
 Figür belli değil, yön belli değil

Böyle böyle Arıkan'ı yorular
 Bedenini bir kefene sardılar
 Kabir denen bir de oda verdiler
 Boyu belli değil, en belli değil.⁹⁷ (Arıkan, 2009: 94)

1.2.3.17. Hasan şanlı

Hasan şanlı 1930'da Kütahya ilinin Emet ilçesinde doğmuştur. Babası, doğumundan üç buçuk ay önce ölmüştür. İlkokulu Emet'te okumuş, sınavlarını kazanarak ortaokulu ve liseyi Darüşşafaka'da okumuştur. Daha sonra askeriyeye girerek yurdun muhtelif yerlerinde kıt'a, karargâh ve askerlik şubesi başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. 1976'da albaylığa yükselmiş, bu rütbede iken emekliye ayrılmıştır. Eskişehir şairler Derneği üyesidir.

⁹⁷ 4+4+3=11

Öğrencilik yıllarında şiir ve hikâyeler yazmıştır. Şiirleri çeşitli dergiler ile antolojilerde ve gazetelerin kültür- sanat sayfalarında; yazı ve makaleleri ise Gazi Emet, Gediz gazeteleri ile İstanbul ve Kayseri'de yayınlanan dergilerde yayımlanmıştır.

Güller ve Elem Çiçekleri tam 301 sayfa kuşe kâğıdına basılmıştır. Cepte taşınabilecek büyüklüktedir. Osman Akkuşak hakkında: “Şiirlerini okurken dikkati çeken ilk özelliği samimiyetidir. Ruh, inanışı, prensipleri, insan ve yurt sevgisi olduğu gibi şiirlerine aksetmiş. Bu duygular, ister istemez olmayanlara da sirayet ediyor. Onları da etkisi altına alıyor. Hece ile yazmış. Yer yer, çok veciz, çok keskin, çok güzel mısralar, beyitler ve dörtlüklerle karşılaşıyorsunuz. Bütün şiirlerinde hassas bir kalbin, mükemmel bir insanın dürüst bir ruhun, iyiliksever bir karakterin izlerini görüyorsunuz.” (Işık, 2007: 3310)

Bilal Civelek ise: “Eserlerinden Dostlar ve Anılar kitabı yazarın gerçek hayatını yansıtan, hayatta yaşanması gereken güzellikler yanında çile dolu bir yolun portresini çok güzel çizmiş, insanı zaman zaman düşündüren, yaşam ve insan filminin harika bir üslûpla örnekleyerek anlatmış, akıcı sürükleyici bir edebî örnektir.” şeklinde görüşlerini ifade etmektedir. (Işık, 2007: 3310)

Hasan Şanlı, uzun yıllar Eskişehir’de kaldığı için Yunus Emre’den ve çevresinden ilham almıştır. Şairin akıcı, yalın, çarpıcı ve duru bir Türkçesi vardır.

Eserleri:

Şiir: Gönül Bahçemden Güller ve Elem Çiçekleri (2002).

Anı: Dostlar ve Anılar (2002).

Araştırma-Tarih: Halkı, Millî Müfrezesi, Kahramanlık Öyküsü ve Şanlı Destanı ile İstiklâl Harbimizde Gazi Emet (2004).(Işık, 2007:3310)

Şairin 2009 yılında yayımlanan Sevda Ateşten Gömlek adlı şiir kitabı, lirik şiirler, doğup büyüdüğüm topraklar, ana-baba-eş ve çocuklar, öğretmenler, vatan, Atatürk ve Cumhuriyet, dini ve ahlaki şiirler, aliterasyon şiirler, taşlamalar ve rubailer gibi değişik bölümlerden oluşmaktadır. (<http://blog.milliyet.com.tr/albayrak>, 2009)

Hasan Şanlı şiirlerinde, yazılarında yapıcı ve birleştiricidir. Anadolu geleneğine bağlı, sıcak ve samimidir. Şiirlerinde bölücü, yıkıcı, isyankâr, karamsar sözcüklere yer verilmemiştir.

Hasan Şanlı aşkı, sevdayı, gurbeti kendine özgü bir şiir gergefi içinde özenerek bir sanat ve kültür aşkıyla hazırlamıştır. Sevda Çiçeğim adını taşıyan şiirden iki dördlük:

Zamanla sevgiler aşka dönüşür
Kor olup yakarsın sevda çiçeğim
Gönül bahçesinde gözler konuşur
Gül gibi kokarsın sevda çiçeğim

Kara bulutları rüzgâr getirir
Seller ne var ise alır götürür
O ahu bakışın beni bitirir
Çağlayıp akarsın sevda çiçeğim⁹⁸ (<http://blog.milliyet.com.tr/albayrak> ,2009)

Atatürk

Seni anlamak zor aklım yetmiyor
Gönlüm öylesine çöşkun Atatürk
Düşünce ufkunda şafak atmıyor
Zihnim öylesine şaşkın Atatürk
İzinde olan çok tatil bitmiyor
Kalbim öylesine taşkın Atatürk
Gösterdiğin yoldan kimse gitmiyor
Türk milleti senin aşkın Atatürk
Yurdumda bacalar sensiz tütmüyor
Sensin bize bizden en yakın Atatürk⁹⁹

(Sevda Ateşten Gömlek, Mayıs 2009)

1.2.3.18. Kadir Fidan

Şair Kadir Fidan, 1965 yılında Kütahya Emet ilçesine bağlı Düşecek köyünde doğmuştur. İlkokulu doğduğu köyde bitirmiş, 1983'te Emet İmam Hatip Lisesi'nden mezun olmuştur. Üniversiteyi kazanmasına rağmen maddi imkânsızlıktan dolayı devam

⁹⁸ 6+5=11

⁹⁹ 6+5=11

edememiştir fakat içindeki okuma aşkıyla 1994 yılında Anadolu Üniversitesi AÖF Sosyal Bilimler Bölümü'nü bitirmiştir.

İlkokul yıllarında şiirle meşgul olmaya başlayan Fidan'ın şiirlerini lise yıllarında ulusal çocuk dergileri yayımlamıştır.

Şirin şiirlerinde ahlak, edep, inanç, doğa, sevgi ve aşk konuları öne çıkmaktadır. Köyüne yazdığı şiirlerde özlem duyguları yoğundur. Özellikle ninesinden dinlediği masallar şiir dünyasını aydınlatmıştır. Şair halk şiirinin etkisiyle, hece vezinli şiirler kaleme almıştır.

Evli ve üç çocuk babası Fidan, halen Kütahya'da sanat faaliyetlerine devam etmektedir. (Güler ve Türkmen, 2013: 152-153)

Şiirlerinden örnekler:

Dilim

Dünyada kendimi bildim bileli
Dilim neler çektim senin yüzünden
Dertliyim sayende başım çileli
Dilim neler çektim senin yüzünden

Gün geldi aklımı eyledin şaşkın
Tükendi şu ömrüm bitmedi aşkın
Anladım ki senin gönüldür köşkün
Dilim neler çektim senin yüzünden

Gün geldi şahsımı sultan eyledin
Gün geldi dünyamı zindan eyledin
Bir canım var onu kurban eyledin
Dilim neler çektim senin yüzünden

Gün geldi herkese beddua ettin
Gittiğim her yere benimle gittin
İncittin gönlümü canıma yettin
Dilim neler çektim senin yüzünden

Zulmün karşısında gün oldu sustun
 Gün oldu mecliste kalmadı dostun
 Doğru söyle yoksa bana mı kastın
 Dilim neler çektim senin yüzünden

Nerde belâ varsa hemen eriştin
 Benim düşmanımla bile görüştün
 Vazifen olmayan işe karıştın
 Dilim neler çektim senin yüzünden

Kadir Fidan der ki dağıldı pazar
 Vakitsiz konuşman kuyumu kazar
 Hep senin yüzünden işittim azar
 Dilim neler çektim senin yüzünden.¹⁰⁰

Yoncalı-2006 (Güler ve Türkmen, 2013: 153)

1.2.3.19. Kadir Güven

Şair Kadir Güven, 1968 yılında Kütahya'da doğmuştur. İlk, orta ve lise tahsilini Kütahya'da tamamlamıştır.

Kalemi güçlü şairin şiire olan ilgisi daha ortaokul yıllarındayken başlamıştır. Necip Fazıl ve Abdürrahim Karakoç şiir dünyasını derinden etkilemiş, onlardan feyiz almıştır. (Güler ve Türkmen, 2013: 153)

Şiirleri birçok edebiyat dergisinde yayımlanan şair, 2007 yılında “Sen Benim Günahımsın” şiiri ile ikincilik ödülü almış, yine aynı yıl İlesam'ın düzenlediği yarışmada “Şarkılar Hüzzam Bugün” şiiriyle birinci olmuştur. Birçok şiiri bestelenen Güven, 2008 yılında “Şimdi Hicran Vaktidir” isimli şiir kitabını yayımlamıştır.

Kadir Güven, şiirlerinde hem hece veznini hem de aruz veznini ustalıkla kullanmıştır. Şair son dönemlerde serbest şiir tarzında şiir yazmaya devam etmektedir. (Güler ve Türkmen, 2013: 154)

Kütahya Şiir Sevenler Derneği Başkanı Esat Anık, şairin Aşk Bir Hicran Vaktidir adlı şiir kitabının tanıtımında: “Şiir denen şey, bir hayat tarzıdır, bazıları için

¹⁰⁰ 6+5=11

bir tutkudur. Kimi zaman ruhundaki fırtınaları yansıtır şair, kimi zaman umutsuzlukları. Kimi zaman taze bahar gibidir, kimi zaman hüsrarlarda. Amma, daima aşk içindedir.”

Kadir Güven’in Aşk Bir Hicran Vaktidir adlı şiir kitabından aşka dair bir şiiri,
 “Ayrılmalıyız deyip nasıl veda edersin?
 Vuslata söz kesmiştik, buysa hüsrân aktidir
 Bu efsane sevdayı nasıl feda edersin?
 Kahrım sana sevgili, şimdi hicran vaktidir...”

Kutsaldın benim için, ilk gibi, ahir gibi
 Sevginle coşuyordum, çağlayan nehir gibi
 Hayat kaynağım derken, dermansız zehir gibi
 Girdin kana sevgili, şimdi hicran vaktidir...” (Güler ve Türkmen, 2013: 154)

Şair, canı yandıkça, canı yananları gördükçe, çileyi tattıkça, yüreği yandıkça yazar da yazar.

“Bulutlar dolaşacak bundan sonra başlarda
 Teselli bulacağız anılarda, düşlerde
 Kavrulacak yürekler sönmeyen ateşlerde
 Yana yana sevgili, şimdi hicran vaktidir...”

Kadir Güven, belki göremediğimiz gönül âleminin derinlerinde, belki hayal âleminde üzülür ve ölür. Bu yüzdendir ilhamının sürekliliği. Bu yüzdendir şiirlerindeki hüznün. Belki şiiri şiir, şairi şair yapan da, bu hüznü hâldir.

“Yine de mutlu ol sen, keder dilemiyorum
 Kan damlıyor gözümde tutup silemiyorum
 Can çekişiyorum can, lâkin ölemiyorum
 Kıy bu cana sevgili, şimdi hicran vaktidir...” (Güler ve Türkmen, 2013: 155)

Sevinç Atan şair hakkında: “Okuduğum ilk eserleri 7+7 kalıbında harika hece şiirleriydi. Eserlerinde yüreğini ortaya koyduğu ve yoğun emekler sonucu okuyucuya sunduğu hemen belli oluyordu. Bereketli bir kaynaktan fışkıran pınarlar gibi duru ve

güzel şiirlerdi. Her dizesinde insanı alıp götürmeyi, etkilemeyi, duygulandırmayı başarabilmiş çok değerli genç bir kalemdi.

Daha sonra aruz şiirleri gelmeye başladı. Günümüz Türkçesiyle kaleme aldığı son derece anlamlı, son derece duygusal, şarkı tadında eserleri, Kadir Güven şiirde sanatı her zaman ön planda tutmakla beraber, duygusallıktan asla uzaklaşmadan yepyeni eserler üretiyor. Şiirleri besteleniyor. Başarı merdivenlerini adım adım tırmanarak hak ettiği noktaya emin adımlarla ilerlemeyi sürdürüyor.” demektedir. (Güler ve Türkmen, 2013: 155)

Şiirlerinden örnekler

Kütahya'yım Ben

Kütahya'yım ben
Bülbüllerin gül aşkıyla yandığı
Gönüllerin yıkandığı yerim ben
Güzel Türkiye'min çeyiz sandığı
Asırlardan kalan şaheserim ben

Gelinler başında gül oyayım ben
Kütahya'yım ben

Kütahya'yım ben
Yellice dağımla, Çamlıca'm ile
Yeşilim, ormanım ve doğayım ben
Yoncalı, Ilıca kaplıcam ile
Dermansız dertlere tek devayım ben

Yürekten okunan bir duayım ben
Kütahya'yım ben

Kütahya'yım ben
Bakmayı bilerseniz dört yanınızım
Kızların elinde gümüş siniyim
Dudağa dokunan fincanınızım
Cami minberinde mavi çiniyim

Çamuru yoğuran şu ayayım ben
Kütahya'yım ben

Kütahya'yım ben
Hasmım da bilecek beni dostum da
Türk oğlu Türk yazar kesseniz kanım
Cennet ya altımda ya da üstümde
Sunullah Gaybi'yim, Paşam sultanım

Her köşe başında evliyayım ben
Kütahya'yım ben

Kütahya'yım ben
Çeşme çeşme suyum bağı yanana
Gönülden gönüle giden yolum ben
Vatan bu namustur deyip Yunan'a
Sancağı vermeyen, kesik kolum ben

Düşmanın çarptığı sarp kayayım ben
Kütahya'yım ben

Kütahya'yım ben
Gurur dolu bir tarihin sesiyim
Sizler tanırırsınız beni maziden
Şeyh Edebalı'nın nur nefesiyim
Bellidir geçmişim Osman Gazi'den

Bizans'a gerilen o ilk yayım ben
Kütahya'yım ben

Kütahya'yım ben
 Diyetimi ödemişim canımla
 İşte bundan benim bütün vakarım
 Tarihim, kültürüm ve insanımla
 Buram buram Anadolu kokarım

Yıldızın yanma doğan Ay'ım ben
 Kütahya'yım ben
 Kütahya'yım ben... (Güler ve Türkmen, 2013: 155)

Reyhâni Baba'ya

Ozanlardan kara haberi duyduk
 Bu ne kasâvetli gece Reyhâni
 Duyduk ya acıya, kedere doyduk
 Uyan bak hâlimiz nice Reyhâni

Hep dedin âleme sevgiyi ekin
 Sevgi giren yerde barınamaz kin
 Ölüm de Allah'ın emridir lâkin
 Ayrılık gidiyor güce Reyhâni

Gittin dost dilinde selam ağladı
 Mızraplar inledi, kelam ağladı
 Kâğıt ağıt yaktı, kalem ağladı
 Şimdi öksüz kaldı hece Reyhâni

İyiye, güzele bakardı gözün
 Aşkın nağmesiyle inlerdi sazın
 Topraktı, ezandı, bayraktı sözün
 Vatandı gönlünde yüce Reyhâni

Ufukta bir güneş battı dediler
 Bir çınar devrildi gitti dediler
 Ömrünce sevgiyle tüttü dediler
 Gayrı nasıl tüter baca Reyhâni?

Sana son namazı melekler kılsın
 Dilerim ahretin huzurla dolsun
 Nebi komşun, cennet mekânın olsun
 Ozanlar ozanı, koca Reyhâni

Şimdi Hicran Vaktidir

Ayrılmalıyız deyip nasıl vedâ edersin?
 Vuslata söz kesmiştik, buysa hüsrân aktidir
 Bu efsane sevdayı nasıl fedâ edersin?
 Kahrım sana sevgili, şimdi hicran vaktidir

Kutsaldın benim için, ilk gibi, ahir gibi
 Sevginle coşuyordum çağlayan nehir gibi
 Hayat kaynağım derken, dermansız zehir gibi
 Girdin kana sevgili, şimdi hicran vaktidir

Bulutlar dolaşacak bundan sonra başlarda
 Teselli bulacağız anılarda, düşlerde
 Kavrulacak yürekler sönmeyen ateşlerde
 Yana yana sevgili, şimdi hicran vaktidir

Yine de mutlu ol sen, keder dilemiyorum
 Kan damlıyor gözümde tutup silemiyorum
 Can çekişiyorum can, lâkin ölemiyorum
 Kıy bu cana sevgili, şimdi hicran vaktidir

Bak hâlîme ne olur, içimden geçeni sez
 İster tut ellerimden, ister bas üstüme ez
 Yeter ki sevgi ile şöyle sımsıkı son kez
 Sarıl bana sevgili, şimdi hicran vaktidir¹⁰¹

1.2.3.20. Mehmet Uygun

Şair Mehmet Uygun, 4 Şubat 1943'te Kütahya'da doğmuştur. "Yalnız Ozan" mahlasını da kullanmıştır. İlkokulu Kızılcaören köyünde bitirmiştir.

Kütahya'da büro makineleri tamiri işiyle uğraşmış aynı zamanda memleketindeki Çini TV ve Kanal 43 televizyonlarında "Gönül Bahçesi" programını hazırlayıp sunmuştur. Kütahya'da şiir etkinlikleri düzenleyerek kendisi de birçok etkinliğe katılmış ödüller almıştır. Kütahya Şiir Sevenler Derneği'ne 2000 yılında 2. başkanlık yapmış üyesidir. Benim Gönül Bahçem (2006) adlı bir şiir kitabı vardır. (Işık, 2007: 3702)

Kütahya Güzellemesi

Dertli dolap örneği ünler sesin
 Sevgiyle donanmış zihinlerdesin
 Zamanı tepşiren çinilerdesin

Akça tarihe açılmış bir sayfasın
 Tekmil güzelliğinle sen KÜTAHYASIN

Bilirsin şu izler neyin nesi
 Sonsuza açılır can kafesi
 Kumruların geceyi tutardı sesi

Gönüllerde taht, gök burcum mahyasın,
 Tekmil güzelliğinle sen KÜTAHYASIN

¹⁰¹ 7+7=14

Donanır güllerle gök burcu burcu
 Çıkar mutluluğa yolların ucu
 Bunda değil elbet gönül durucu

Aşk denince gönüllerde kahyasın
 Sen ki zengin cömert bir KÜTAHYASIN

Değil mi ağarçam Alaçam değil
 Bal peteği evler yıkık dam değil
 Neyleyim ifadem eksik tam değil

Hem tarihi, hemi bir coğrafyasın
 Sen ki alçak gönüllü bir KÜTAHYASIN

Selçuk yanın alt kanat kilimleri
 Kütür kütür o karpuz dilimleri
 Ağırlasın sofralar boyu kimleri

Dolar sonsuz şadırvanda tasın
 Sen ki şeker şerbet bir KÜTAHYASIN

Sende duydum Tiz neyi, Pes rebahı
 Sende okudum gönülden yazılmış kitabı
 Sende sundum hak katına kitabı

Sen ki başlı başına bir dünyasın
 O ki dillerde destan bir KÜTAHYASIN (Güler, 2011: 160)

Sen Ki

Tarihi andıran çiniler desin
 Selçuğu andıran müzelerdesin
 Uygarlık eşiği tarihlerdesin
 Tüm ihtişamına sen KÜTAHYASIN

Düşün ki bu izler nerden geliyor
 Osmanlı tarihi mi sesleniyor
 Kayıbey Dağhan Bey buradayım diyor
 Üçoklar diyarı bir KÜTAHYASIN

Gül açar bülbül öter bahçelerinde
 Bir üslup zengini lehçelerinde
 Tarihe ün salmış zeybeklerinle
 Efeler diyarı bir KÜTAHYASIN

Dünyaya ün salmış camilerinle
 Nakış nakış işlenmiş kilimlerinle
 Bir sanat dehası çinilerinle
 Çiniler bir diyarı KÜTAHYASIN

Devletin dehası varlığı diyen
 Atatürk ilkesi birliği diyen
 Vatani uğruna şehitler veren
 Şehitler bir diyarı KÜTAHYASIN¹⁰² (Güler, 2011: 163)

Var

Emet'im, Gediz'im, Tavşanlı'm var
 Eynalı'm, Simav'im, Göbel'im var
 Tunçbilek, Domaniç, Çavdarhisar'im var
 Şifalı sularım, hamamlarım var

Buz gibi yellenen Murat Dağım var...
 Ağaç dersin ormanlarım yeşil ovalarım
 Tahıl dolu Altıntaş'im, Aslanapa'm var
 Soğuk su istersen İnciği'm, Porsuğu'm var

¹⁰² 6+5=11

Piknik için Çamlıcam, Ağaçköyüm var
 Maydonoz, domates, marul Bölcek'ten
 Kirazı, üzümü topla gel Gediz'den
 Cevizi, çileği Sultanbağı'ndan

Hastaysan, dertliysen koş gel arkadaş
 Ilıcam, Yoncalım, hamamlarım var...
 Sanatı, sanatkârı var mıdır dersin
 Toprağı konuşturan ustalarım var

Dünyada tek ve eşsiz çinilerim
 Ateşte açan çiçeklerim var
 Demirim, kömürüm, madenlerim var
 Azotum, şekerim, santrallerim var

Sürahim, tabağım, porselenim var
 Dumlupınar adında üniversitem var... (Güler, 2011: 164)

1.2.3.21. Mustafa Koşar

Mustafa Koşar, 22 Ekim 1977'de Kütahya'da doğmuştur. Tam adı Mustafa Tuğrul Koşar'dır. Aslen Eskişehirli bir ailedendir.

MEB Açık Öğretim Lisesini bitirmiştir. 1996'dan itibaren yurt çapında pazarlamacılık yapmıştır.

Şiirleri 2000 yılından itibaren Sevgi Yolu dergisi ve Sevgi Yolu Şairler Antolojilerinde yayımlanmıştır. BTV, Destan TV, Kanal 43 TV'de şiir programları hazırlayıp sunmuştur. Şiirlerini 2001'de, "En Saf Dizeler Kitabı" adlı bir kitapta toplamıştır. (Işık, 2007: 2255)

En Saf Dizeler

Derlerdi de... En büyük ilaç zaman
 Bırakıverdim kendimi hayata
 Ama yoksun ya,

En büyük düşmanım oldu sensiz geçen zaman
 Hammal gibi gibi yükledin de omuzlarıma yokluğunu
 Atamadım üstümden gezsem de diyar diyar
 Off yar
 Off yüreğimin kanaması
 Off içimin sızısı, gözyaşımın aynası
 Gitti ömrün yarısı...

Adın var yıllardır dilimde
 Söylemeye doyamadığım
 Taptığım güzelliğin aklımda
 Bakmaya kıyamadığım
 Üzgün hallerini anımsadıkça ağlamalarım
 Sonra yalvarıp Allah'a kesilmeyen dualarım

Bakışlarımda kalmamış esaret
 Ne bir umut, ne de yaşamaya cesaret
 Sökseydin kalbimide,
 Kuru bir yaprak gibi ovalasaydın avuçlarında
 Bir kere dokunabilseydin bir kere
 İnan benim için en büyük asalet

Motif motif dokudum seni yüreğimin diline
 Yüz sürdüm avuçlarımdaki ellerinin izine
 Gurbet büyütürmüş sevgiyi
 Kaybolanlar bilir gurbeti
 Ben bilirim ağlamayı
 Gözbebeklerimi çürütmeyi
 Hayallerin kaybolmasını,
 Ardından kan tükürmeyi
 Ne kadarda severmişim...
 Nasılda değer vermişim...

Yediğim aşda, içtiğim suda,
 İcime çektiğim nefeste seni yaşattım esmer esmer
 Binlerce kez aldattım kendimi
 Kahroldum aslında gülümsediğimde
 Seni sayıklattım en tatlı dillerde
 Başka bir seyler buldum en yanık ezgilerde
 Bu kadar acıklı mıydı şarkılar?
 Bu kadar acı mıydı ayrılık?
 Şiir yazmak böylesine mi kolaydı?

Kuşların kanadına,
 Ağaran sabahlara,
 Kararan ufuklara diktim gözlerimi
 Bıkmadım, usanmadım yıllardır,
 Hep açık tuttum ellerimi
 İnandım artık, alıştım ne de olsa
 Sensiz geçecektir seneler
 İster inan, ister inanma
 Bunlar kalemimle değil
 Yüreğimle yazdığım

(En Saf Dizeler)

Sensizliğin Ötesinde

sensizliğin ötesinde
 dur durak bilmeden giden yolcuyum
 kaç dünyanın eşiğinden
 kararsız kalıp dönen yolcuyum

bildiğim sadece hayat demektin
 bir soluk bir kader bir su demektin
 şimdi ödendiğim ölüm borcuyum

kaçınıcı turum bu yeryüzündeki
 dönüp dönüp geldim aynıyım işte

yerinde duruyor bıraktıklarım
 sen varsın sevgi var umutlarım var
 bulut var deniz var varda yok işte

Yeryüzü tiyatrocuları

Adem le Havva dan başlayıp,
 Bugünlere getirdik hayat oyununu
 Adı sevgiydi
 Maksat büyük seyirciyi mutlu etmek
 Başroldeki oyuncuya uymak
 Kitaptaki kuralları uygulamaktı
 Bu sahneden ne jönler,ne figuranlar geçti
 Biz son perdeyi oynuyorduk
 Oyun bitince,
 Büyük seyirciyi gururla selamlayacak,
 O da bize çiçekler atacaktı
 Yaşlı salon gül bahcesi olacaktı
 Senaryo da öyle yazıyordu
 Çoğumuz okumadı o kitabı
 Çoğumuz unuta unuta oynadı
 Zamanla oyuncular ikiye bölündü
 Ezberciler, kuralcılar
 Oyunun adı menfaat oldu
 Kötü senaristin yazdıklarına yöneldik
 Her tarafa kan sıçradı
 Tutuşan eller yoktu
 Biz sanat icra etmeyi bırakıp
 Birbirimize girdik
 Alkışlar iyice azaldı
 Beceremedik,ayakta duramadık
 Düşünmedik
 Yok saydık büyük seyirciyi
 İnkâr ettik
 O da ibretle bize baktı

Ne geldiye eline fırlattı yüzümüze

Öylesine mahvettik ki oyunu

Hiç varolduğumuza değmedi

Yıkılsın bu salon

Yansın bu sahne

Çünkü...

Tanrı bu oyunu hiç beğenmedi (www.siirevim.com/sair/mustafa-kosar, 2012)

1.2.3.22. Mustafa Hakkı Yeşil

Değerli öğretmen ve kütüphaneci Mustafa Hakkı Yeşil, 1905/1321 yılında Kütahya'nın Gönen Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Babası, halk arasında Yeşil Hoca diye bilinen Merkez Ulu Cami İmamı Hattat Hafız Ahmet İzzet Yeşil Efendi'dir. (Günhan, 2011: 47)

İlkokul öğrenimini Kütahya'da değişik okullarda devam ettikten sonra Reşadiye Numune Mektebi'nde okumuş, buradan mezun olmuştur. 1919/ 1335 yılında Kütahya Sultani'sine kayıt olan Mustafa Hakkı, yedinci sınıfı okuduktan sonra Kütahya Yunan işgaline uğramış ve sultanî (lise) kapatılmıştır. Bu nedenle eğitimine ara vermek zorunda kalan Yeşil, Kütahya'nın kurtuluşuna müteakip on dört ay sonra okul tekrar açılınca eğitimine kaldığı yerden devam eder ve 1924 yılında bu okuldan mezun olur. Mezuniyetten sonra boş durmayıp kendi ifadesine göre bir sene kadar öğretmen vekilliği yapar. Elimizdeki belgelerden birkaç ay İstanbul Büyükdere Orman Mektebi Âlisi'nde okuduğu anlaşılıyor. Öğretmenlik mesleğine Orman Mektebi'nden ayrılmak suretiyle devam etmiş olması muhtemeldir. Konya'da açılan öğretmenlik kursuna katılır. Burada meslek derslerinden imtihan vermek suretiyle öğretmenlik mesleğini elde eder. Bu görevle de öğretmenlik hayatına başlar.

İlk görevine 1926 - 1927 ders yılında Zonguldak ilinin Çatalağzı köyünde başlamıştır. Ertesi sene ders yılında (1927), memleketi Kütahya'nın Merkez Çalköy İlkokulu öğretmenliğine nakil olunur. Bir yıl da burada görev yaptıktan sonra 1928 yılı sonunda askere gider. Yalnız burada, askerlik görevine gitmezden evvel Saraycık köyünde görevli olduğu, ülkede Latin harflerine geçilmesi nedeniyle buradan geçici olarak, yeni harfleri öğretmek üzere, resmi yazıyla Emrez köyüne görevlendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla askerden önce Emrez köyünde görevli olduğu ve askere

buradan gittiği anlaşılmaktadır. Askerlik dönüşünde memleketinin çeşitli ilçe ve köylerinde öğretmenlik yapmaya devam eder. (Günhan, 2011: 48)

1946 yılında Lala Hüseyin Paşa Okulun'da göreve devam ederken Vahit Paşa Kütüphanesi memurunun emekliye ayrılmasıyla onun yerine Kütahya Vahit Paşa Kütüphanesi'ne müdür olarak atanır ve bu tarihten itibaren de kütüphanecilik mesleğine başlamış olur. Bu görevin kendisine verilmesindeki en büyük sebep, öğretmenlikten arta kalan zamanlarda boş durmayıp özellikle Kütahya'nın ve gittiği köylerin tarihi, coğrafyası, folkloru, eski eserleri ile ilgili araştırma çalışmaları yaparak kitap, risale gibi eserler meydana getirme yönündeki çalışmalarıdır. Bununla da kalmayıp çalışmaları neticesinde meydana gelmiş bilgileri, makale haline getirerek muhtelif gazete, dergi ve mecmualarda okuyucularla paylaşmıştır.

Kitaba ve kütüphaneye ilgisini yerel bir gazeteye yazdığı “Bana Kalırsa Okunacak Kitap Lazım” başlıklı makalesinden de anlıyoruz. Kütüphanede hizmete devam ederken, Kütahya'nın Tavşanlı ilçesinde bulunan Zeytinoğlu Kütüphanesi'nin sahibinin talebi üzerine Zeytinoğlu Kütüphanesi'nin Tavşanlı muhîtime daha yararlı hale getirilip hizmet verebilmesi için 25 Ekim 1952'de bu kütüphaneye görevlendirilir. Tavşanlı ve çevresinin layıkıyla faydalanabileceği, yararlı bir kütüphane oluşmasını sağlar. (Günhan, 2011: 198)

Vahit Paşa Kütüphanesi dışında, 1957 yılının mayıs ayında Burdur ili Umumî Kütüphanesinde bulunan üç binden fazla yazma eserin tertip, tasnif ve tanzimi işinde görevlendirilir. Verilen bu göreve 8 Haziran 1957 tarihinden 4 Eylül 1957 tarihine kadar devam eder. Burdur'daki görevinden sonra, hemen İstanbul'a giderek Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki yeni görevine başlar. Burdur Umumî Kütüphanesi'ndeki çalışmaları neticesinde, tasnif ettiği yazma eserler hakkında, bir katalog hazırlanması ile ilgili Ankara Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne kendisine vazife verilir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde Nihal Atsız, Bayındırlı Dersiam ve Şeyhü'l Kurra Hilmi Efendi, Dersiam Demircili Şükrü Efendi, Tunuslu âlimlerden Safai Efendi, öğretmen Halit Bey ve Yüksek İslam Enstitüsü Öğretmeni Avukat Bekir Sadak Beylerden oluşan tasnif komisyonuyla çalışırken bu defa da Ağustos 1959 tarihinde, Bekir Sadak Bey'le birlikte, İstanbul Beyazıt Umumi Kütüphanesi'nde görevlendirilir. Burada, on beş bine yakın yazma eserin tasnif işleri ile meşgul olmak, kütüphanede o güne kadar hazırlanmış olan

tespit fişlerini kontrol etmek, katalog fişlerini çıkarmak ve bu kütüphanede mevcut yazma ve eski basma eserleri yeni enstruksiyona göre istifadeye hazırlamak gibi işlerde çalışır. Burada 10 yılı aşkın bir süre içerisinde başarıyla çalıştıktan sonra, 30 Nisan 1969 tarihinde, kendi isteğiyle emekliye ayrılır. Böylece hocamızın toplam kırk üç yıllık öğretmen ve kütüphanecilikteki memuriyet görevi sona erer.

Emekli olduktan sonra da hiç boş zaman geçirmemiştir. Çalışmalarına bu defa 1969 - 1973 yılları arasında, memleketi Kütahya ili ile ilgili bilgi ve belgeler toplamak amacıyla, İstanbul başbakanlık arşivinde müstakil olarak araştırmasına devam etmiştir. Bu çalışma neticesinde, memleketiyle ilgili birçok bilgi ve belge toplar. 1973 yılında, arşiv çalışmalarında kazanmış okluğu engin bilgi ve tecrübesinden istifade etmek için sözleşmeli olarak İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi'nin çalışma teklifini kabul ederek tekrar arşivde çalışmaya başlar. Bu görevde, Kütahya Sultanisi'nden de hocası olan Ordinaryüs Profosör İsmail Hakkı Uzunçarşılı başkanlığında, emekli Albay İbrahim Baybora Beylerle birlikte, 1976 yılına kadar çalışır. 1976 yılında hastalanır ve kendi isteğiyle bu görevden de ayrılır. Mustafa Hakkı YEŞİL, bir daha herhangi bir yerde görev almayarak İstanbul'daki evine çekilir. (Günhan, 2011: 199)

Kendine göre muhtelif araştırma çalışmalarıyla uğraşırken hayatı boyunca biriktirmiş olduğu yirmi beş bini aşkın kitabını, muhtelif yerlerden gelen cazip tekliflere rağmen Kütahya'ya kazandırmak niyetindedir. Bu konu ile ilgili kendisinin ifadesi şöyledir:

“Kütüphanemi küçük yaşta toplamaya başladım. 60 seneden fazla bir geçmişi vardır. Kütahya'dan İstanbul'a nakil giderken kütüphanemi de beraber götürdüm ve kitap adedini çoğaltmaya çalıştım. Kitaplarımı Kütahya'ya getirmek kararı 1978'de alınmıştır. O sırada hastalığım nedeniyle evden çıkamaz hale gelmişim. Beni bu durumda ziyarete gelen Kütahya Belediye Başkanı Erdoğan Bey'le (Erdoğan Yavuzlar), Kütahyalı Ressam Ahmet Yakupoğlu'nun yaptığı teklifler, benim de mantığıma uygun düştüğünden Kütahya'ya nakil kararım kesinleşmiş oldu. Bu meyanda benim karşı teklifimi bu iki arkadaş ve bilahare o zamanın belediye heyeti oy birliği ile kabul ettiler ve belediyenin de iştiraki ile kütüphane 1979 -1980 de kurulmuş oldu” kitaplar, 1979 yılında İstanbul'dan Kütahya'ya getirilir. (Günhan, 2011: 200)

“Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi” adı altında kurulan bu kütüphane, 1980 yılı ilkbahar aylarında, zamanın Kültür Bakanı ve çok sayıda kişinin katılımıyla hizmete açılır. (Günhan, 2011: 200)

Ömrünü ilim hizmetine adayan Mustafa Hakkı Yeşil, 29 Şubat 1986 yılında vefat etmiştir. Cenazesi Sultanbağı Mezarlığı’na defnedilir.

Mustafa Hakkı Yeşil'in soyadı kanunundan önce çıkan tüm yazıları "Mustafa Hakkı" ismiyle çıkmış, bununla beraber zaman zaman da "Yeşil Hoca Zade Mustafa Hakkı" olarak yer almıştır. Soyadını aldıktan sonra da bazen "Hakkı" ismini kullanmadan "Mustafa YEŞİL" isminin yer aldığı da görülmektedir.

Tefrika olarak çıkan yazılarının birçoğu 1932'de açılan Kütahya Halkevi tarafından zamanın yerel gazetelerinde, bazen de ayrı kitapçık olarak neşredilmiştir. Yazarın yazıları ve eserleri arasında: "Altıntaş Nahiyesi", "Arık Oğulları Hakkında İlk Bilgiler", "Asarı Atika", "Atatürk Kütahya'da", "Bana Kalırsa Okunacak Kitap Lazım", "Bursalı Tahir Bey Hayatı", "Darbı Mesellerimizde Bir Tasnif Tecrübesi", "Deli Ahmet'in Simav'daki Macerası", "Fatih Zamanında Merkezi Kütahya Olarak Teşkil Edilen Anadolu Eyaletinin Askeri ve Mülki Teşkilatına Bir Bakış", "Hilmi Zade İbrahim Rıfat Bey Ve Eserleri", "İstiklal Savaşında Kütahya", "İran Petrolleri", "Kütahya Camileri", "Kütahya Halk Şairleriyle Alakadar Notlar", "Kütahya Mebusu Simavlı Cemil beyin Manzum Bir Mektubu", "Kütahya Merkez Köylerindeki Mevcut Eski Eserler", "Kütahya da Fatih Zamanından Kalma Eserler", "Şair Niğdeli Visali'ye Dair İki Vesika", "On Yedinci Yüzyılda Kütahya", "Ölümünün 22. Yıl Dönümü Münasebetiyle Mehmet Rauf Hayatı Ve Eserleri", "Ramazan destanı" yer alırken; folklor başlığı altında da birçok yazısı çıkmıştır: “Aşık Mustafa”, “Çeltikvi Köyünde Folklor Araştırmaları”, “Eski Bir Kütahya Türküsü”, “Pesendinin Bir Şiiri”, “Türküler, Maniler, Koşma” (Günhan, 2011: 201)

Kütahyalı birçok şair hakkında bilgileri edindiğimiz yazılar yazan Yeşil, Ârifi, Âşık Sırrı, Âşık şükrü, Pesendî, Âşık Hasan, İlahî gibi Kütahyalı halk şairlerini ilim dünyasına tanıtmıştır. Ayrıca Kütahya Halk türküleri ile ilgili de yazılar yazarak türkülerin unutulmamasını gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamıştır. “Ahmet Beyin Bir Küheylan Atı Var”, “Ebelerin Şakşaklıdır Kapısı”, “Altıntaş İçinde Kınamı Ezdiler” gazetelerde ve dergilerde bizlere tanıtılan türküler arasında yer almaktadır.

Kütahya'da Anadolu Eyaleti Valileri Başlığı altında: "İshak Paşa I- II", "Kazıklı Voyvodo II", "Gedik Ahmet Paşa I", "Davud Paşa IV", "Süleyman Paşa -V-", "Uğurlu Mehmet Paşa -VI-", "Sinan Paşa-VII-" çıkan yazılarıdır.

Meşhurlardan Fıkralar başlığı altında: "Mark Twain ve Kitapçı", "İngiliz Şair ve Romancısı Kiplingden Üç Fıkra"; Onuncu Asırda Kütahya Büyükleri başlığı altında: "Bülbül Zade", "Emrullah Efendi", "Sinanettin Yusuf Efendi", "Şih Mehmet Efendi", "Şih Hasan Efendi", "Şeyh Şemsettin"

Onuncu Asır Hicri Kütahya Şairleri başlığı altında: "İbrahim Kabulî", "Abdurrahman Firakî", "Kalenderî", "Rahimî", "Azmi", "Hasibi", "Keşfi", "Fariğ Abdurrahim Çelebi" yer alır. (Günhan, 2011: 202)

Mensur eserlerinin yanında manzum yazılar da yazan Yeşil, Yunan Vahşetinin Eserleri adlı şiiri ile ilgili: "Bu şiirimi ilk defa olarak şiir yazmaya merak etmişim. Ve bu şiir o zamanın mahsulüdür. Onun için Kara Günler'in derç edilmesini istiyorum. " demiştir.

Daha ortaokul öğrencisiyken tanık olduğu Yunan işgalini şu mısralarla dile getirmiştir. (Günhan, 2011: 203)

Yunan Vahşetinin Eserleri

İnce ince yağan yağmur
İslatmıştı Çayırları
Tarlaları bayırları

Saadetten uzak mahrum
Bir kızıyla validesi
Ağlıyorlar için için
Yok, evleri girmek için

Masum yavru sefil, sıska
İster geçen her hayalden
Ağlayarak bir sadaka

Çamurlanmış topraklardan
Girer çamur ağına

Çehre sarıgözler küçük
 Masum yüzü örtmüş saçları
 Sönük alın, çatık kaşlar
 Sefaleti eder ima

Nice böyle masum canlar
 Yatı vahşi pis düşmanlar (Günhan, 2011: 200)

Şairin ikinci şiiri ise:

Beklemek

Beklemek ümittir
 yani yaşamak
 Hayattan her zaman
 her şeyi bekle
 Ne tatlıdır Cansız
 hayal okşamak
 Göklerden inecek
 meleği bekle.

.....
 Ruhunu Karanlık boğdu
 ğu zaman
 Doğacak Saadet Nurunu
 bekle
 Yapraklar sararıp
 solduğu zaman
 Baharın yemyeşil
 yolunu bekle (Günhan, 2011: 201)

Araştırmalarımız neticesinde Mustafa Hakkı Yeşil'in bu iki şiiri dışında başka şiire ulaşamadık.

Gazete ve dergilerde çıkan yazıları dışında yazarın müstakil olarak çıkan eserleri de mevcuttur. Özellikle Kütahya ile ilgili önemli birkaç kıymetli eser vermiştir."Kütahya İlinin Kısa Tarihi", "Kütahya İlinin Kısa Coğrafyası" ve "Ortakçı Destanı"dır. Diğer eserleri kitapçık ve risale şeklindedir. Bunlardan bazıları gazete, dergilerde de tefrika halinde çıkmıştır. Kitap, risale ve broşür olarak basılan eserlerinden bazıları ise, "Kütahya İlinin Kısa Tarihi", "Kütahya İlinin Kısa

Coğrafyası", "Kütahya Halk Şairleri", "Kütahya Merkez ve Köylerindeki Mevcut Eski Eserler" dir. Matbu olmayan çalışmaları arasında ise, "İslam Müellifleri ve Eserleri", "Tarih-i Cevdet'de Tercüme halleri Bulunan Zevat", "Mecmuat At-Tevarih al-Mevleviye" yer almaktadır. (Günhan, 2011: 49)

1.2.3.23. Mürüvvet Timür

Mürüvvet Timür, 1954 yılında Kütahya'da doktor olan oğlu Feridun Timür'un yanına gelmiş ve Kütahya'ya yerleşmiştir. Özellikle Sultan Bağları semtinden çok etkilenmiş şairin ilham kaynağı olmuştur. (Panikoğlu, 1968: 22)

Şair Mürüvvet Hanım, Kütahya şehrinin eşine az rastlanan güzellikleri karşısında kalemine sarılarak o günün güzelliklerini gelecek kuşaklara aktarmıştır.

Şairin en önemli şiiri, otuz iki beyitlik şehrengiz tarzında kaleme aldığı Sultan Bağları şiiridir. (Güneş, 2010: 62)

Sultan Bağları

Şükrü bî-pâyan gerek Rabbimin izzetine
Biz günahkâr kulları aldı bu cennetine

Âsumâna uzanan yâkût, zümrüt zirveler
O semâdan asılmış ilâhi âvizeler.

Üçler yediler, kırklar yatıyor türbesinde
Yıldız gibi parlıyor dağların tepesinde

Cihânın bir tanesi, Kütahya'nın dür danesi
Şehit Aslan Bağları al al olmuş dağları

Arşa yükselen burçlar, kaleler ve hisarlar,
Gölgesinde uyuyan mutlu, mesut mevtalar!

Yeşillikler içinde beyaz taşlı mezarlar
Saf saf olmuş huriler size âyet yazarlar

Meşriktan tâ mağribe bir çember uzanıyor
Allahım!.. Ne renkler giriyor, boyanıyor

Dünyanın bir tanesi, Kütahya'nın dür danesi
Kutsal sultan bağları sedef, mercan dağları

Gül kehribar mor renge boyanan dağlar, taşlar
Gök kubbeden yağıyor inciler gibi yaşlar

Meşcereden geçiyor sular dereler çaylar
Ağaçlara gerilmiş mineli oklar, yaylar

Âb-ı hayat akıyor çinili çeşmesinden
Dağlar taşlar inliyor bülbüllerin sesinden

Hakkın bize rahmeti, Kütahya'nın devleti
Âlî Sultan Bağları zezem sunar dağları

Coşmuş bütün tabiat, coşmuş bütün ırmaklar
Mahmûr mahmûr gülümser erguvanlar, leylaklar

Çamlı ardıçlı yüksek miski amberli dağlar
Lâleler, sümbüllerle bezenmiş bütün bağlar

Gülüyor hep çiçekler uçan kelebeklere
Ay da vurgun, güneş de bu füsunlu yerlere

Sevgililer sevgilisi Kütahya melîkesi
Ma'sûk Sultan Bağları, o sevdalı dağları

Erenler! gül gülistan sahraların, kırların,
Kardan ak ve yumuşak yarların bayırların,

Esrarlı ormanların, mucizevî suların
İnce ince işlenmiş ara yerde yolların

Çayırarda malların gezer, otlar eğlenir
Soğuk pınar başında yolcuların dinlenir

Cihânın bir tanesi kevserlerin beldesi
Zengin Sultan Bağları altın gümüş dağları

Bir ömre bedel biran seyir şelaleri
Çimenler üzerinde titreyen jaleleri.

Baharın heyecanıyla serpiliyor topraklar
Birbirine bakışıp fısıldıyor yapraklar

Baştanbaşa süslenmiş yamaçlarla hendekler
Memnun mesrûr yüzüyor çayda kazlar, ördekler

Yeryüzünün neşesi Kütahya'nın köşesi
Nurlu Sultan Bağları renk renk parlar dağları

Ey dağlar, Ulu dağlar! Al gelinciğinizden
Bulutlar da süründü o ateş renginizden

Vadilere serildi gölgeler sermest, bîtap
Başucunda işliyor bin bir desen mâhitap

Takmışlar bellerine hep elmaslı kemerler
Pırıl pırıl yanıyor boşlukta mücevherler

Arzın bütün ziynetini, Yaratanın kudretini
Kutlu Sultan Bağları, o lâhutî dağları

Pembe inci Kütahya! Şafaklardan bir renksin
Yeşil zümrüt Kütahya! Cennetlerden örneksin

Arzın her köşesinde nâdir hikmet ey Yâ Rab
Neden olsun ömürler neden olsun bir serâb

Yâ İlâhî bu cennet yurdumuzdan dilekler
Gönder bize yardımcı gönder bize melekler!

Ayan eyle feyzini biz eçhel insanlara
Doldur nuru hidayet kalplere, vicdanlara

Niyazları kabul et yâ Erhamürrahimin!
Dağlar, taşlar, ırmaklar diyorlar: Amin!. Amin!..
Yâ Mu‘în!.. (Güneş, 2010: 63)

1.2.3.24. Nilüfer Özkan

Müzyisyen Nilüfer Özkan, 17 Nisan 1946 tarihinde Kütahya'da doğmuştur.

İlk, orta ve lise öğrenimini Kütahya'da tamamlamıştır. Yükseköğrenimini Ankara'da tamamlamıştır. Müziğe ilkokul birinci sınıfta, babasının çaldığı keman eşliğinde söylediği “Nideyim Sahn-ı Çemen Seyrini Cânânım Yok” isimli şarkıyı söyleyerek başlayan Nilüfer Özkan, ortaokul ve lise çağlarında, okul korolarında yer almıştır.

Ankara'da yükseköğrenimini yaparken, Kanunî Erol Deran'ın Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nda açtığı kurslara da bir süre devam etmiştir. Öğretmenlik yaptığı dönemde de Kütahya Halk Eğitim Merkezi'nin Türk Sanat Müziği Korosu çalışmalarına uzun yıllar devam eden Nilüfer Özkan, kendi kendine ud çalmayı

öğrenmiştir. Musiki hayatında en büyük desteği Eskişehir Halk Eğitim Merkezi Türk Sanat Müziği Korosu Şefi, Udi-Bestekâr Hüseyin Erbay'dan görmüştür.

Nilüfer Özkan'ın bestelerinden bir kısmı TRT denetiminden geçerek arşivlenmiştir. Yirmi adet bestesinden on altı tanesinin notaları arşivlerdedir.

Sanatçı “Damlalar” adlı şiir kitabını 2008 yılında yayımlanmıştır. (Güler ve Türkmen, 2013:203)

Sanatçının bestelerinden örnekler:

(TRT)

Usul: Düyek/ Makam: Acemkürdi

İlk değil ki bu gidişin

Biliyorum döneceksin

Bir hatadır işlemişim

Affet beni diyeceksin

Sen aşkımı bilemedin

Hasret neymiş bileceksin

Hiç kimseyi sevemedin

Affet beni diyeceksin

Yalnızlığın kucağından

Çilelerin ocağından

Gelip bir çöl sıcağından

Affet beni diyeceksin¹⁰³(Güler ve Türkmen, 2013:204)

Kütahyam

Toprağın altın tozu, taşın pırlanta mıdır?

Neden ayrı kalamam senden ilim

Kütahya Bir başka misalin ki cennetalâ damıdır

Aşım ekmeğim suyum gönül dilim Kütahya

¹⁰³ 4+3=7

Bülbüller haykırırken sevdasını güllere
 Bin bir ezgiyle çağlar çayların derelerin
 Gidem derim gidemem başka yaban ellere
 Sende hayat bulmuşum, senin sevdalın benim

Baharda mor çiçekler açar mor dağlarında
 Badem ağaçlarında beyaz duvaktır
 Nisan Mayıs'ta bir musiki dolamr bağlarında
 Nasıl sevdalanmaz ki bu güzel şehre insan

Haziranda başkadır o güzel bahçelerin
 Bir serinlik saklıdır hep ağaç gölgesinde
 Hele mehtap da varsa doyumsuz gecelerin
 Sessizliğin sesini dinlersin sinesinde

Yıldızlı göklerinin büyüüne kapılır
 Sende doğup büyüyen, sende yaşayan herkes
 Adının çevresinde tutsak olur takılır
 Bir kez gülün koklayan suyunu içen bir kez (Güler ve Türkmen, 2013:204)

1.2.3.25. Ömer Yurduseven

Ömer Yurduseven, 1959 yılında Kütahya ilinin Emet ilçesinin Hacıbekir köyünde doğmuştur. İlköğrenimini Hacıbekir'de ortaöğrenimini Çavdarhisar'da, lise öğrenimini Kütahya Ticaret Lisesi'nde yapmıştır.

Askerlik görevinden sonra spor çalışmalarını içinde bulunmuştur. 1988- 1995 yıllarında Hacıbekir Belediye Spor Kulübünde futbol oynamıştır. 1987 yılından itibaren TKİ Seyitömer Linyit İşletmesi Müessesesi Müdürlüğünde koruma ve güvenlik görevlisi olarak çalışmıştır. Gençlik yıllarında yazmış olduğu şiirlerini 2004 yılında Bir Avuç Sevgi adlı bir kitapta toplamıştır. (Işık, 2007: 3960)

Kamu Sen'siz

Devletin memuru asla yan gelip yatmaz
 Sanma ki arı bal yapmaz cana can katmaz

Sanma dereler kurur ırmak olup akmaz
MEMUR bu cennet vatanını asla satmaz.

Dürüst memurum borç batağında yüzer
Memuru çalışırken emekliyen üzer
Mengeneyle sıkar, cendereyle de süzer
Memur isteyince kesinin ağzın büzer.

Kanımı iliğimi emip, diri diri yiyor
Yedikçe yiyor ama ben doydum demiyor
Kapı pencere küçük delikten giriyor
KAMU-SEN artık bu yalanları yemiyor.

Kaşıkla verirler de kepçeyle alırlar
Memuru acep fabrikatör mü sanırlar
Bakanlar feryadı duymaz sanki sağırlar
KAMU-SEN’ siz yükümüz katlanır ağırlar.

Birimizin derdi hepimizin olacak
Herkes elini taşın altına koyacak
Memurun da evi arabası olacak
KAMU-SEN elbet bu derde deva bulacak.

Dağlara taşlara duyurduk sesimizi
Bunca yıl bozalar pişirdi ensemizi
İktidar hissedecek elbet pençemizi
BAYRAKLARLA süsleyelim her köşemizi
(www.omeryurduseven.blogspot.com, 2013)

Milli duyguları yüksek, anlatımı arı ve duru olan şairimiz Çanakkalem şiirinde, Avrupalının Türkiye’ye bakış açısından, sözde hepsinin sahte dostluğundan, Osmanlı’nın şamarının acılarının hala suratlarında hissedildiğinden söz ediyor.

Çanakkale'm

Dünyayı yenmişler, sıra bize gelmişti,
Oysaki Fatih'im onlara ders vermişti,
Mehmet'im domuz gibi leşlerini sermişti,
Haçlıya geçit vermedi Çanakkalem,

Makineli tüfeklere karşı mavzerle,
Yüzlerce düşmana karşı bir manga erle,
Akıl birleşince, cesaret ve hünerle,
Düşmanlara geçit vermedi, Çanakkalem.

Türkiye'min büyümesinden korkuyorlar,
Yoktan bahanelerle yolum kapıyorlar,
Uşakları o, Peşmergeye söz kırıyorlar,
İtlere bir kemik atıp, havlatıyorlar.

Kıbrıs'a girdik, gıkları çıkmadı,
Onlar Çanakkale'yi hala unutmadı,
At şamarını onlar şamara bıkmadı,
Savaşta bildik aranmaz, asker vur gitsin. (<http://www.anayurtgazetesi.com>,
2013)

1.2.3.26. Ömer Güngör Özveren

Şair Özveren 01.06.1936 tarihinde Kütahya'da doğmuştur. Kütahya'nın ileri gelen esnaf ve semazenlerinden Mehmet Sabri Bey babası, Fatma Hanım ise annesidir. İlkokulu Kütahya'da okumuş, lise eğitimini tamamlayamamıştır.

Şiire çok küçük yaşlarından itibaren ilgi duymuş, pek çok şairi okumuş ve daha sonra kendisi de şiirler yazmaya başlamıştır. Münzevi bir hayat yaşamayı tercih eden, Tasavvufa meyyal bir kişiliği olan Özveren, zamanının Mevlevî büyüklerinden amcası Muhiddin Özveren'den bu anlamda etkilenmiş, daha sonra yine başka bir Mevlevî

büyüğü olan Akif Dede'nin sohbetlerine katılmıştır. Aynı zamanda Mehmet Dumlu Hocadan da tasavvufi konularda istifade etmiştir. (Güler ve Türkmen, 2013: 211)

Şair henüz 26 yaşındayken 17.02.1962 tarihinde vefat etmiştir.

Sanatçı Ömer Güngör Özevren, şiirlerini birkaç defterde toplamıştır. Ancak bunlardan bir kısmı kaybolmuş, geriye kardeşi Mehmet Ali Özevren'in elinde bulunan şiir defteri kalmıştır. Bu defterdeki şiirler, Ömer Güngör Özevren Hayatı- Şiirleri adıyla 2006 yılında yayımlanmıştır.

Mehmet Dumlu Hoca'nın "Âşık, coşkulu ve dünyaya fazla rağbet etmeyen" sözleriyle tanıttığı Özevren'in şiirleri hassas bir ruhun aşka, hayata ve ölüme bakışını yansıtmaktadır. (Güler ve Türkmen, 2013: 212)

Şiirlerinden Örnekler:

Dokunur

Yine bir sarhoşluk var bulutlarda
Sümbüle dokunur, güle dokunur
Susmuş hanendeler ses yok udlarda
Mızraplar bir başka tele dokunur

Şu gurbet şu hasret şu içli akşam
Yaratır ruhumda alevli bir gam
Yâre yolladığım bir ufak selam
İlgıt ılgıt esen yele dokunur

Bir başka söyler rüzgârlar sana
Derdimi çok vakit var anlamana
Bilirsin şu gurbet ellerde bana
Şöyle mahzun bakman bile dokunur¹⁰⁴ (Özevren, 2006: 48)

¹⁰⁴ 6+5=11

Kalmamış

Yine kalem tutmuş arzuhal için
 Tükenmiş lügatim kelam kalmamış
 Bana soruyorlar bu halin niçin
 Yokladım bir arzu meram kalmamış

Günahıma ortak atam kardeşim
 O kadar kötüyüm yoktur bir eşim
 Son defa da batmış ümit güneşim
 Pür yaraydım baktım yaram kalmamış

Terk edesim geldi bu cism ü canı
 Nasıl arzu etmem gerçek vatanı
 Kısmet mi değil mi ki ramazanı
 Bilmiyorum sordum bilen kalmamış¹⁰⁵ (Güler ve Türkmen, 2013: 212- 213)

1.2.3.27. Ruşen Hakkı

Şair ve öykücü Ruşen Hakkı, Kütahya'nın Selvi Mahallesi'nde 21 Temmuz 1936 yılında doğmuştur. Soyadı Özpençe'dir. Emine Hanım ile boyacı Hasan Özpençe'nin oğludur. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 337)

Ton Balıkçı ve RH imzalarını da kullanmıştır. Barbaros İlkokulu, Kütahya Erkek Sanat Enstitüsü Demircilik Bölümü'nü 1954'te bitirmiştir. Dokuz yaşlarında girdiği yaşam savaşını yemenicilik, kahvecilik, marangozluk, gazete satıcılığı, demircilik, tuğla ocaklarında çalışma, "51 kiloda Ciklet Hakkı" adıyla boks dövüşmeleri, öğretmenlik ve tapuculukla sürdürürken, bu deneyimler zengin bir gözlem gücünü de birlikte getirmiştir. (Karaalioğlu, 1983: 664) Bir süre ilkokul öğretmenliği yapmıştır. 1958 yılında Tapulama Kursu'nu bitirerek, 1961'de tapu fen memuru olmuştur. Turgutlu, Kütahya, Manisa'da görev yapmış, İzmit'e atanarak buradan emekliye ayrılmıştır. 1994'te evinin bulunduğu sokağa adı verilmiştir. Üç çocuk babası, Ruşen Hakkı üç evlat sahibidir. 11 Nisan 2011'de İzmit'te vefat etmiştir.(Altınkaynak, 2002: 557)

¹⁰⁵ 6+5=11

“Yollarda” adlı ilk şiiri, 1954 yılında Yeşilay dergisinde çıkmıştır. Daha sonra şiir, kitap tanıtma yazıları, günlükleri ve hikâyeleri Türk Dili, Yeni Ufuklar, Soyut, Varlık, Yeditepe, Güney, Dost, Yansıma, Yeni Adımlar, Türkiye Yazıları, Oluşum, Karşı Öykü, Hürriyet Gösteri, Yazko Edebiyat, Kıyı, Gerçek Sanat, Yaklaşım, Adam Sanat, Biçem vd. dergiler ile Milliyet, Yeni Ortam, Cumhuriyet ve Kocaeli gazetelerinde yer almıştır. Şiir ve Öteki yazılarını toplumcu gerçekçi bir anlayışla kaleme almıştır. 1994’ten itibaren Özgür Kocaeli gazetesinin “Günce” başlıklı köşesindeki günlük yazılar yazmıştır. Çağdaş Gazeteciler Derneği ile meslek odaları, belediyeler, basın kuruluşları, sivil toplum örgütleri tarafından basma ve Türk edebiyatına katkılarından dolayı ödüllendirilmiş, İzmit’te oturduğu caddeye 1994’te adı verilmiştir. Balkonda Akşamüstü adlı kitabıyla 2006 Yunus Nadi Şiir Ödülünü almıştır. Türkiye Yazarlar Sendikası, İnsan Hakları Derneği, Dil Derneği, Basın Konseyi, Edebiyatçılar Derneği üyesidir, sürekli basın kartı sahibidir. (Işık, 2007: 3048)

Vedat Günyol sanatçı hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmektedir: “Öykücülüğümüzde, üstünde yeterince durulmayan, durulmamış birçok değer arasında şiir dünyamıza 1962’de Köprü adlı yapıtıyla giren Ruşen Hakkı çocuk kalmasını (genç demem gerekirdi) bilen ve çocuk duyarlılığını yitirmeyen, yitirmemiş olan bir yazar. Çoğu öyküler hemen hemen aynı kişilerle sürüp giden, temiz serüvencikler ortamında, sevinçleri ve hüznüleri ile içimizde işliyor. Çocukluğu aşmış da ergenlik çağına varan insanlar, çoluğa çocuğa karışmış insanlar çıkınca karşımıza, bunalım dönemleriyle karşılaşılıyor: paralı parasız kişilerin bunalımı. Kendilerini uçurumun kenarında hisseden kişilerde hep düzlüğe çıkma özlemleri ağır basıyor. Bunalımdan kurtulmanın yolunu, çocukluk anılarının sıcaklığında buluyor öykü kişileri. (...) Çocukluk anılarında, elma ağaçları, dereler, kediler, karıncalar, serçeler, özellikle yağmur birinci planda yer alıyor. (...) Ruşen Hakkı’nın bu güzelim, bu sıcak, yalın, şiirsel anlatımlı öyküleri içinde kitaba adım veren “Sokağın Ucu Deniz” gerçeküstü öykücülüğümüzün en zarif, en başarılı örneklerinden biridir bence....” (Işık, 2007: 3048- 3049)

Şiirlerinden örnekler:

Fotoğraf

Eylül müydü
Eşiğinde miydik hüznün
Anıları korumak için soğuktan
Eşelerken külü
Gördük
Birden sürgünlüğü
Gökyüzünün

Ben mi senin adına yakıştırdım
Sen mi benim koluma

Her şey kaşla göz arasında
Bilsen nasıl şaşırdım
Ya ben bahara sözlüydüm
O yıllarda
Ya sen yağmura nişanlısı

Bir türlü anımsayamıyorum
Nerde çektiymiştik bu fotoğrafı (Işık, 2007: 3048)

Alacasında Akşamın

Dal ince çiçek gökçe
Sesime kar yağıyor
Adın geçtikçe

Adınla resmini
Oymuşlar bir ağaca
Duvara asmışlar
Örtündüğün kilimi

Hem varsın hem yoksun
 Hem sensin hem değilsin
 Gitmişsin, gölgen kalmış duvarda

Derler ki hem uzun hem inceydi
 Sevgisi yüreğince sebildi
 Gitti, öpüşü kaldı çocuklara

Sözü sohbeti yerindeydi
 Bıyığı yüzüne denk düşerdi
 Gitti, gülüşü kaldı odalarda

Hemi de deriz ki
 Severken Karacaoğlan'dı
 İpe giderken Pir Sultan (Işık, 2007: 3049)

Portakal Sandıkları

Şöyle yan gelip bir yerlere
 Portakal sandıklarına övgüler düzmek
 Gecekonduların en güzel yerlerine
 Paslı kambur çivilerle

Tak... tak... tak...
 Belki değil gerçekten faydalı
 O canım portakal sandıkları.

Gece dinlenen şarkılar gibi
 Dinlemek
 Kıyısına ölüm düşen denizi
 Bir de portakal sandıklarımı
 İçli içli
 Uzak uzak

Tak... tak... tak...
 Belki değil gerçekten faydalı
 O canım portakal sandıkları

Atılmış enikler gibi ordan burdan
 Tek tek gizlice toplamak
 akmak paslı kambur ivilerle
 En canım en görünür yerlerine

Tak... tak... tak...
 Belki değil gerçekten faydalı
 O canım portakal sandıkları

(Yuvarlak Masa Oturumu) (etin, 2002: 324- 325)

Eserleri:

şiir: Kpr (1962), Yuvarlak Masa Oturumu (1964), Hüznün Dalgın Kuşları (1968), Dağlama (1974), akmaktaşı Kav Kıvılcım (1980), Canevimden (1989), retimde Sevda (1993), Elini Hnerle Kuşlara Yelek Giydir (1999), Değirmen: 1962-1999 (seçme şiirler, 2003), Balkonda Akşamüstü (2005).

yk: Sokağın Ucu Deniz (1977), Irmak (1979), Kentin Konukları (1990), Sırtı ileği Bahçesi Kadın (1996), Bütün ykleri I-Sokağın Ucu Deniz, Irmak (2000), Bütün ykleri II Serçeler ve Kediler (2003).

Roman: Umudun ieklendiği Günler (1991).Kentin Konukları (1990), Sırtı iek Bahçesi Bir Kadın (1996)(etin, 2002: 324)

Günlük: Bir şafaktan Bir şafağa (1997), Körfez Güncesi (2003), Gne Düşen Benekler (2005). (etin, 2002: 325)

ocuk kitabı: Benim Sevgili Papatyam (2002). (Altınkaynak, 2002: 557)

Anı: Bir şafaktan Bir şafağa (1998).(etin, 2002: 326)

1.2.3.28. Sabri Dağhan

Sanatçı Dağhan, Mart 1953'te Kütahya'nın Aslanapa ilçesine bağlı Saray köyde dünyaya gelmiştir. İlköğretimini Şair Şeyhi İlkokulu'nda tamamladıktan sonra Balıkesir Savaştepe Öğretmen Okulu'ndan mezun olmuştur.

Çok yönlü sanatçı Sabri Dağhan'ın öğretmen okulu yıllarında resim, müzik, beden eğitimi, folklor, matematik, şiir gibi birçok alana ilgisi vardı. 1973 yılında "Cumhuriyetimizin Kurtuluşunun 50. Yılı Resim Yarışmasında" Balıkesir il birincisi olmuştur. (Güler veTürkmen, 2013: 226)

Yurdun değişik coğrafyalarında öğretmenlik yapan sanatçı, yurtdışında da Almanya'da beş yıl öğretmen olarak çalışmıştır. Burada genelde Türk çocuklarının çalışmalarına katıldığı FC Türk - Hof futbol takımını çalıştırmış, öğrencilerden folklor ve koro grupları oluşturarak bunlarla gösterilere katılmıştır. Yerel ve uluslararası başarı belgesi almıştır. Türk- Alman dostluk derneğine üye olan ressam çalışmalarına aktif olarak katılmıştır. 19 yıl ara verdiği resim çalışmalarına okul müdürü Werner Thare'nin yakın ilgisiyle yeniden başlamıştır. Çalıştığı okuldaki öğretmenlerin, öğrencilerin, halktan insanların ve yabancıların portrelerini çizmiştir. Hod dolayındaki Untreusee adındaki göl üzerine eskiz çalışmaları yapmıştır.

Yerel basında çok sayıda şiirleri, öyküleri, irdeme ve düşünce yazıları yayınlanan sanatçı, halen kendi köyü ve yöresiyle ilgili araştırma ve incelemelerini sürdürmektedir. (Güler veTürkmen, 2013: 226- 227)

Cungurdak

Çocukluğumu

Yaşamak istiyorum.

Elimde ballı,kaymaklı ekmek

Cungurduğa binme sırasında

Beklemek istiyorum.

Yumuk yumuk ellerimle
 Uçmak istiyorum gökyüzünde.
 Şahin gibi süzölmek istiyorum.
 Yükseklerin havasını
 Ciğerlerime doldurmak istiyorum.

Yavaşça alçalmak
 Ayaklarımı dengede tutmak
 Daha sağlam yere basmak
 Ve daha yükseklere ulaşmak için
 Var gücümle sıçramak istiyorum.

Bulutlara elimi uzatmak
 Pembe köpükleri yakalamak
 Elma elma yanaklarla
 Cüngurduğa binerken
 Dolu dolu yaşamak istiyorum. (Güler veTürkmen, 2013: 227)

Yemeni

Bir zamanlar
 Yemeni derlerdi
 Bir ayakkabı vardı.
 Altı otomobil tekeri dış
 Yüzü iç lastiğinden.
 Olmayan ökçesi bir yana
 Burnu başka yana bakardı.
 Yan yana dizedik
 Hangisi sağa, hangisi sola
 Uyacak diye giyip giyip denerdik.
 Ben köyümün taşlı, tozlu yollarını
 Çoğunluk yalın ayak geçtim.
 Çocukluğumun içimdeki sızısı
 Seni bir kez giydim.
 Anılarda güzelsin. (<http://www.sabridaghan5c.wordpress.com/page/2/>, 2013)

Çocuklarım

Günümüzün değerini anlasın diye

Seni şiirimle kalıcı çizdim.

Ha Oğlum De Kızım

Görevleri alışımız var

İşbirliği yapışımız var

İşliklere dalışımız var

Ha oğlum de kızım.

Çağlar üstü görüşümüz var

Sorunları çözümümüz var

Esenlikten öpüşümüz var

Ha oğlum de kızım.

Yenilikler buluşumuz var

İnsanlığa sunuşumuz var

Yunus gibi duruşumuz var

Ha oğlum de kızım.

Çevremizle barışımız var

Geleceğe bakışımız var

Sonsuzluğa akışımız var

Ha oğlum de kızım. (<http://www.sabridaghan5c.wordpress.com/page/2/>, 2013)

1.2.3.29. Seyfettin Gelekçi

Kendini şiire adanmış öğretim görevlisi Seyfettin Gelekçi, yüksek lisans eğitimin Dumlupınar Üniversitesi'nde Âşık Mürsel Sinan Uğursu (hayatı-sanatı-eserleri tamamlamış olup halen Kırgızistan Cumhuriyeti Celalabad İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Türk Dünyası Calal-Abad Sosyal Bilimler ve Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

Seyfettin Gelekçi, on yaşından bu yana yazdığı şiirleri, “*Serencam*” isimli kitabında bir araya getirmiştir. İlkokul üçüncü sınıftan bu yana şiir yazdığını söyleyen Seyfettin Gelekçi, ilk şiir kitabının yayınlanmasından sonra okuyucularından olumlu tepkiler aldığını söyleyerek “on üç yılda yazmış olduğum seksen iki şiirimi ‘*Serencam*’ isimli kitabımda bir araya getirdim. Şiirlerim genel olarak milli değerleri ihtiva ediyor.

Kitabımın yayınlanmasında arkadaş çevremın büyük katkısı oldu. Bundan sonra da şiir yazmaya devam edeceğim” demiştir. (www.turkiyegazetesi.com.tr, 2014)

Her şiiri mutlaka beğenilecek şairin gençlik dönemi şiirlerinde aşk önde gelmektedir.

Germiyan Kızına

Bak hele sevdiğim anlatayım bir,
Nasıl vurulmuş selvi boyuna
Bir sabah ansızın eyledin esir
Yusuf gibi bende indim kuyuna

Titreme nöbeti ard arda geldi
Kirpiğin ok oldu bağrımı deldi
Aklımı fikrimi saçların çeldi
Kerem gibi ben de yandım,müyuna

Çekildi gönlümden dara hevesim
Biliyorum böyle geçti kaç mevsim
Nihayet dağları dolaştı sesim
Ferhat gibi bende düştüm suyuna

Ey maral sekişlim, ağlatma beni
Zümrüt gözlerine dağlatma beni
Boz bulanık selle çağlatma beni
Koç Koroğlu gibi geldim toyuna

Benim elim Kars'tır senin Germiyan
Bu sevdam, bu aşkım Allah'a ayan
Uyan kara bahtım bari şen uyan!
Bil ki Seyfettin'i saldın oyuna.¹⁰⁶ (Güler, 2011: 133)

¹⁰⁶ 6+5=11

Üçlü Atışma

TORUNÎ: Kütahyalı yüce dağlar dinleyin
Başınızda efkâr dumana benzer
Sabah akşam döşünüzde hay çeken,
Bir bahtı karalı çobana benzer.

CENİKOĞLU: Sabır dedikleri cefalı yoldur,
Onun için Eyyüb Sultan'a benzer.
Yiğidin gümânı bir başla koldur,
Elinde Zülfikar Merdân'a benzer.

KADİRÎ: Tanyeli atanda, bülbülün sesi;
Uzaktan uzağa figâna benzer.
O âhû gözlünün nedir peşesi?
Âşığın her günü hicrana benzer.

TORUNÎ: Elest meclisinden zuhura geldik,
El pençe divâna, huzura geldik;
Affın için Hüdâ, kusura geldik,
Âdem'i azdıran şeytâna benzer.

CENİKOĞLU: İnsanın mayası ateşle çamur,
Şekil almaz ise zayi olur hamur,
Etmek ister isen gönlünü mâmur,
Okuduğun kitap Kur'ân'a benzer.

KADİRÎ: Canımdan âzâde bildiğim güzel
Elimle yaşımı sildiğim güzel,
Uğruna her nefes öldüğüm güzel,
Habîbü'l Enbiyâ, mihmâna benzer

TORUNÎ: Torunî meydanda söyler sözünü .
 Nice koç yiğitler yumdu gözünü
 Kâmil olan kişi bilir özünü
 Bilmeyen her yerde hayvâna benzer.

CENİKOĞLU: Cenikoğlu der ki durun eğlenin,
 Edep irfân ile sorun eğlenin,
 Fikriniz var ise yorun eğlenin,
 Yormayan şâh olsa nâdâna benzer.

KADİRÎ: Kadir? ahvâlin eyledi beyân
 Bizlere karanlık Allah'a ayân,
 Değilse ülküsü takdîre şayân,
 Mecnun'un sevdası ziyâna benzer.¹⁰⁷ (Güler, 2011: 136)

1.2.3.30. Şaban Şükrü Sarı

Şair Şaban Şükrü Sarı, 17 Ağustos 1943 yılında Kütahya'nın Mecidiye Mahallesi'nde doğmuştur. İlk eğitimini Hatuniye Camisi aralığında bulunan evlerinde almıştır.

On iki yaşından beri şiirle uğraşan şairin şiir dili yöresel olup şiirde serbest ölçü kullanmıştır. (Güler ve Türkmen, 2013: 236)

Şaban Şükrü Sarı, eşiyle birlikte 6 ay boyunca yaptığı “Kütahya’da Lakaplar” adlı çalışmasında, 1400’lü yıllardan 1950 yılına kadar ailelere takılan 680 lakaba ulaşmış olup Kütahya’ya ait “lakap kütüğü”nü tamamlamak için 600 civarında telefon görüşmesi, yüzü aşkın ev ve işyeri ziyareti gerçekleştirdiğini söylemektedir. Şair araştırmacı Sarı: “1940’lı yılların Meydan, Sultanbağı, Ahırardı, Mecidiye, İstiklal ve Balıklı mahallelerinden lakapları iyi bilen orta yaş üstü kişilerden en az üçünün onayını alarak bu çalışmayı yaptım.” demektedir.(bolgeler@zaman.com.tr)

¹⁰⁷ 6+5=11

Gırk Yıl Eveli Kötaya

Bi zamanna burlada bi gapanaltı vadi,
Kimside kibir yodu, cümle ganaatkarladı,
Vakitane deyoduk, yontmu daşdan binada,
Mevlevi Akif dede saatçilik yapadı.

Mevlevi dedimde, O dönenne tekgesi,
İçinde su guyusu, mutlu gıla herkesi,
Garşıma ulu cami, Türkle gada muhteşem, imamım gibi ulu
Servet yoksulu galmış gibidir orda secde etmeyen allahın gulu.

Tesemki susam yağı alsam yağcı nuri emmiden,
Bi okgıda haşeş, helvacı gızıklıoğlu emmiden,
Altındaşın ununu, hatunenin suyunu,
Aldım ana gak gale, dutam müderis yolunu.

Ufağından bi tabla, bişiregeç ve okluva,
Yuğuru, yağla, haşeşle, tel tel ede vallaha,
Buram buran gokadı meşeli pıynar odununda gözlüme,
Hadi sen sen olda anamın gözlümesini özlüme.

Ahar ardımız vadi, devile duz satadı,
Bayram yeri gurulur, gençle halkı atadı,
Sonu çamlı bacıda guruldu bayram yeri,
O günne gitdi gale, dönemiki heç geri.

Abam cimcik ededi, gırk danesi bi gaşık,
Sadi yağı gezdire, gakırdağı mis gibe,
Sofu kövün yoğurdu, Çamlıcanın heyarı,
Bidi bölçek samsağı, mideye şifa cacık.

Haşımının kemiği bakır gapdı gayna'dı,
 Davşanlıdan gelirdi, leblebinin alası,
 Pişmaniye yapa dı, dedeylen akrıbası,
 Bekir emmi kelleyi, Baş vaa delek satadı.

Göccümen, sultanbağı, balıklı, hatuniye,
 Hıdırlıkdı gavğı va, mezarlığın ore ge,
 Gandil günü kabe va, aşam yolları dutun,
 Küpecik decez zeke, Çapraz bacanın ore ge.

Gazozun gapağınnan gazoz gapak oynadık,
 Halk evindi gövercin, parasızdı bülbül govladık,
 Gocu gayıdan atla, gık bili demezdikde,
 Gurbacı bağırdımı, höngür höngür aladık.

Rametlik arif be len dalgamızı geçerdik,
 Azıcık govladımı perem perem geçardık,
 Her gün kirli, tozlu, paspal, yamalı,
 Emme bayram geldime, çiçek gibi açardık.

Düne gada her gadın leziz börek yapadı,
 Göveci bişirdimi, gomşusunnan dadadı,
 Emme yüzeli yıldır, ulcaminin ordakı,
 Deli süleymanm finnda böreğin, gövecin ayrı bi dadı vadi.

Gezeğimiz vadi, her peşembe bi evde,
 Hanı O arkıdeşlam, O arkıdeşlik nerde?
 Erdoğan, Ale, İbram, amet, mısdiva,
 aşgaroğlu yılmaz, gasabm kamillede,
 Hepisi bi can dusdu, Atan üneralle de.

Deyirmenne, Müderris, Hıdırlık, Hesar, İsdasyon sera yer.
 Sebilleri, Çeşmesi, Yoncalı, Ilıcası, Gaplıcası, İçmesi,
 Paytona dakıldınmı, Gamçıyı yiye yiye pek hoş olur gezmesi,
 Pek de buhabbetlidir söz dinemeyeni gakmık edip ezmesi.

İnsanlar gani idi, böyle dünümüz vardı,
 Gönüller yüce idi, ulu dağlar karardı,
 Geçmiş özlüyorum, bugünler sizin olsun,
 Bülbülü, gülü arıyorum, Betonlar şurda dursun.

Gönüller hoş, Yüzler güleç, içi dışı bir olsun,
 Bende gani olayım, dostlar bana dost olsun,
 Rabbimden tek dileğim, Gönülden arzum,
 Dostlar bahtiyar olsun, hanesi huzur bulsun. (Güler veTürkmen, 2013: 237-

238)

Ateşte Açan Çiçek

Bir avuç sarı toprak, adına kil diyoruz,
 Alın terimizle yumuşatıp, sevgiyle işliyoruz,
 Bizde yüzlerce yıldır çiniyle pişiriyoruz,
 Mavi, yeşil, turuncu, bayrağımdaki al,
 Güzelliğe gel dostum, Kütahya'dan çini al,

Onlarca yıldan beri tüm dünyada çinimiz
 Binlerce sanatkâra ilham verdi ilimiz
 Nur içinde yatsın MOLLA HÜRİMÜS pirimiz
 Mavi, yeşil, turuncu, bayrağımdaki al,
 Kaliteye gel dostum, Kütahya'dan çini al,

El emeği göz nuruyla ateşten açan çiçek
 Kütahya'dan çıkıp dünyayı fethedecek,
 Yalnız çinimiz değil, sevgi, dostluk gidecek,
 Mavi, yeşil, turuncu, bayrağımdaki al,
 Zarafete gel dostum, Kütahya'dan çini al, (Güler, 2011: 122)

Çini Diyarım

Kara toprak senin köklü varlığın,
Üzerinde cevizliğin, kirazlığın, narlığın,
Geleceğe ışık saçan bereketli nurluğun
Çinin ayet yazar hak diye diye

Yiğidin giderken askere toya,
Kızların göz nuru bin dallı oya,
Toprağa renk veren her çeşit boya,
Çinimde dua eder hak diye diye,

Bahar çiçekleri nazla açınca,
Killi toprak usta ele geçince
Canım kızlar boyaları saçınca,
Çinim can kazanır hak diye diye, (Güler, 2011: 123)

1.2.3.31. Ümit Ölmez

Şair Ümit Ölmez, 1928 yılında Kütahya’da doğmuştur. Uşak Lisesi’ni bitirdikten sonra yerleştiği İstanbul’da bir süre memurluk yapmış sonra memurluğu bırakıp yurtdışına çıkmış ancak kendisinden bir daha haber alınamamıştır.

Yazı ve şiirleri, 1945 yılından itibaren çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır. “İkinci Yeni” akımı içinde sayılabilecek şiirler yazmıştır. Bugünkü çağdaş sanatın, yepyeni bir akış içerisinde bulunduğunu, bunun tek bir akım olmadığını, gerçekçilik, gerçeküstücülük, hümanizm ve sübjektivizm gibi akımların birbirlerine karışarak ortaya koydukları yepyeni bir akım olduğunu savunmuştur. Şiirlerinde yaşama sevinci, duygu ve düşünce birlikteliği görülen temalardandır. (Işık, 2007: 2758)

Eserleri:

Şiir: Bozkır Türküsü (1951), Tahtaravalli (1955), Zenci Kız (?). (Işık, 2007: 2758)

Bir Tek Yaprak

Bir tek yaprak bir şiir söyledi
Yaşamının tadı kadar güzeldi
Aşk ve ümit çağırdı boyuna
Bir tek yaprak çırpınarak eridi (Ölmez, 1955: 5)

İklim

Efendim
Güzel iklimler güzel kızlar kadar en az
Çekici, doyurucu olur mevsim mevsim,
İsteriz güzelin yurduna göçelim
Çilek rengi bir gün koynunda
Nasıl yaşanmaz efendim?
Hovarda güzellikleri çoktur dünyamızın:
İşte eski Şiraz, işte gül şehri Isparta,
Bağlar, portakal bahçeleri;
İşler yaprak yaprak çini çini
Bütün dünya çiçeklerini Kütahya
Başka nesi var ki insanın?
Yalınayak, başı kabak bir can olarak
Yaşar gideriz.
Yalnız, gür ve doyurucu
Güzellikler yurdu
Bir iklim, bir iklim isteriz. (Ölmez, 1955: 9)

1.2.3.32. Vahap Erdoğan

Halk şairi Vahap Erdoğan, Altıntaş ilçesinin Allıören köyünde 1914 yılında doğmuştur. İlköğrenimini Kütahya merkez köy yatılı okulunda yapmış, 1929 yılında mezun olmuştur. Daha sonra köyünde çiftçilikle uğraşan Erdoğan, 1930 yılında Kütahya'ya gelerek buraya yerleşmiş, fayans döşeme işçiliği ile uğraşmıştır. Beş çocuk babasıdır.

Toplumda olup biten olaylardan çabuk hislenir ve bu saf duygularını destan ve ağıt şeklindeki manzum deyişleri ile dile getirirdi. 1935 yılından beri yazdıklarını bir defterde toplamıştır. (Güner, 1967: 274)

Bir Mahkûmun Sesi

Değirmisaz deresi mahkûmlar yuvası,
Ne berraktır suları, hele temiz hevası.
Çalışıkça artıyor mahkûmların hevesi,
Biz gürbüz mahkûmlarız çalışmayı severiz.

Dört duvar arasında zindan idi kalbimiz,
Asri yuvalarını kurdu milli şefimiz,
Uygun fikirlerine minnettarız hepimiz,
Biz gürbüz mahkûmlarız çalışmayı severiz.

Şefimizin çizdiği yoldan zinhar sapmayız,
Ne güzel çalışırız işe hiyle katmayız,
Lanet şeytana uyup bir daha can yakmayız
Biz gürbüz mahkûmlarız çalışmayı severiz.

Kazmamız elimizde durmaz kömür kazarız
Düşmunla olsa savaş hep imdada hazırız.
Vatana göz diken kazmamızla ezeriz.
Biz gürbüz mahkûmlarız çalışmayı severiz. (Güner, 1967: 274)

Kütahya Lisesi

Etrafına dikelim çiçekler güller
Maşallah desinler sana söyleyen diller
Nur olsun taşını koyup seni yapan eller
Sevin Kütahya sevin bu güzel okul senin

Ertuğrul Süer açtı bu yurdun temelini
 Emanet ettin Vali paşaya emelinin
 Hiçbir mani yenemez sarsılmaz güvenini
 Sevin Kütahya sevin bu güzel okul senin

Senden doğacak ilim irfan medeniyet
 Kimse biçemez senin kıymetine bir fiyat
 Bu güzellik sende kalacak ilelebet
 Sevin Kütahya sevin bu güzel okul senin (Güler, 2011: 129)

Gurbet Yolunda

Geçmişe karışan tatlı anlarım,
 Bir daha geriye döner mi bilmem
 Geçen günlerimi her dem sayarım,
 İçimin ateşi söner mi bilmem

Sılaya varmadan ölürsen eğer
 Ardımdan ağlayan olur mu bilmem
 İçim hasret acısı ile yanarken
 Kalbini dağlayan olur mu bilmem

İçimde şahlanan duygularım var,
 Bir kere neş'eye erer mi bilmem
 Önüme gerilen dağlar taşlar,
 Yollarıma geçit verir mi bilmem.

Ebedi geçirsem gurbet hayatımı
 El kızı halime yanar mı bilmem
 Semaya yükselen feryat yasımı,
 Gökte melaikeler duyar mı bilmem.¹⁰⁸(Güner, 1967: 275)

¹⁰⁸ 6+5=11

1.2.4. XX. Yüzyıl Kaynaklarında Görev İcabı Kütahya'da Bulunan Şairler

1.2.4.1. Ahmet Urfalı

1 Nisan 1955 yılında doğan şair ve yazar Ahmet Urfalı Afyonkarahisar ilinin Emirdağ ilçesinde doğmuştur. Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü 1977'de bitirmiştir. 1991'de Anadolu Üniversitesi'nde lisansını tamamlamıştır. Yurdun değişik yerlerinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği, okul yöneticiliği ve kurucu okul müdürlüğü yapmıştır. Kütahya-Tavşanlı Anadolu Öğretmen Lisesi Müdürlüğü'nde bulunmuştur.

Millî duyguları dile getiren şiirleri yanında mahallî tarih araştırmalarıyla da tanınmaktadır Şiirleri Kırığı, Türk Edebiyatı, Ardiç, Kalemler gibi dergilerinde yayımlanmıştır. (Tekin, 2010: 966)

Eserleri:

Şiirleri: Sevdalar Sevdalar 1 (1990), Sevdalar Sevdalar 2 (1992), Al Şafakların Müjdesi (1999), Kayı Destanı (2004), Gül ve Taş (2005).

Araştırmaları: Hayme Ana ve Karakeçili Aşireti (1994), Tavşanlı'nın Etnik Yapısı (1994). (Tekin, 2010:966)

Ay Ana Hayme Ana

Mohan durağından kalktı göçleri
Dua içre yedileri üçleri
İslam'ın özünden gelir güçleri
Bulunmaz yürekte niza ay ana

Göçün arkasında Moğol belası
Gözlerde yaş olur şehitler yası
Yürürler zorlukla dağlar arası
Doğudan batıya geze ay ana

Uğur Türkistan'dan gazi-dervişler
Can Anadolu'ya kutlu gelişler
Muhtaçlara istemeden verişler
Tarih destanını yaza ay ana

Ahlat ta dikilir mezar taşları
 Bir kutsal ülüştür meydan aşları
 Gururla yükselir yüze başları
 Evlatları boy boy dize ay ana

Yaylaktır Kayı'ya yeşil Domaniç
 Ertuğrul Gazi'ye verildi kılıç
 Mazluma kalmadı çağlar boyu hiç
 Törede bakılır söze ay ana

Ertuğrul Han enginlere at sürdü
 Kocayayladan cihanı gördü
 Devlet binasını bir güzel ördü
 Nurlu ellerinle beze ay ana

Sarı çiçek gök çimene karışır
 Bayram gelir küskünleri barışır
 İyilikte, doğrulukta yarışır
 Kanaat ederler aza ay ana

Ertuğrul'un ocağıdır bu toprak
 Çam altında beşiklerde uyuttun
 Gelenektir ninnilerle avuttun
 Günah işlemedi göze ay ana

Oğulların Allah için vuruştı
 Kahramanlar erenliğe kavuştu
 Gönüllerden kirler, paslar savuştu
 Öncesinden indir öze ay ana¹⁰⁹ (Güler, 2011: 264)

¹⁰⁹ 6+5=11

1.2.4.2. Alâeddin Özdenören

Şair, yazar ve eğitimci Alâeddin Özdenören 20 Mayıs 1940'da Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Hikâye ve deneme yazarı Rasim Özdenören'in ikiz kardeşidir. İlk ve ortaöğrenimini Maraş, Tunceli, Malatya ve İstanbul'da tamamlamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü "Bergson'da Özgürlük Problemi" adlı lisans tezi ile 1966'da bitirmiştir. İlkokul öğretmeni olarak İstanbul Eyüp Devrim İlkokulu'nda 1964- 1965 yılları arasında, Felsefe öğretmeni olarak Maraş Lisesi 1966-1969, Çorum Lisesi 1971-1973, Mersin Atatürk Lisesi 1973- 1975, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü 1975- 1978, Ankara Halide Edip Adıvar Kız Lisesi 1978- 1980, Ankara Başkent Lisesi 1982- 1985, Ankara Fen Lisesi'nde 1985-1991 yılları arasında görev yapmıştır. 1991 yılında Kültür Bakanlığı Müşavirliğine atanarak bu görevden emekliye ayrılmıştır. Son yıllarını Balıkesir'de geçiren Özdenören 26 Haziran 2003'te Kütahya'da vefat etmiştir. (Işık, 2007:2855)

Lise yıllarında kardeşi hikâyeci Rasim Özdenören, şair Cahit Zarifoğlu ve Erdem Bayazıt ile birlikte Maraş'ta Hamle adlı bir dergi çıkarmış ve yerel gazetelerde edebiyat sayfaları hazırlamıştır. İlk şiiri, 1957 yılında Hamle dergisinde, şiir ve yazıları daha sonra Yeni İstiklal, Diriliş ve Edebiyat dergilerinde, sürekli olarak da 1976'da kurucuları arasında yer aldığı Maveria dergisinde yayımlanmıştır. Son yıllarda ürünleri; Edebiyat Ortamı, Yedi İklim, Hece, Ay Vakti vb. dergilerde yayımlanmıştır. Kendi adı ve Bilal Davut takma adıyla Yeni Devir, Millî Gazete, Zaman, Tutanak ve Sağduyu gazetelerinde günlük ve haftalık yazılar yazmıştır.

Çağdaşları Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt ve Akif İnanla aynı ekolün içerisinde bulunmakla birlikte, onun şiirlerinde hüznün havası daha belirgindir. Lirik ustalıkla bir iç ahenkle yansıttığı şiirleriyle özellikle oğlu Kerem'i bir trafik kazasında yitirmesinden sonraki örnekleriyle öne çıkmaktadır. Yalnızlık Gide Gide ile 1996 Türkiye Yazarlar Birliği Şiir ödülünü almıştır. Türkiye Yazarlar Birliğine de üye olarak yer almaktaydı.

Mustafa Aydoğan Özdenören hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmektedir: "Alâeddin Özdenören şiirinin en belirgin özelliği lirik olmasıdır. İnsana hüznün verir. Kendi kuşağı şairler arasında en ayırıcı özelliği budur. Diğerlerinin hiç biri, ne Akif İnan, ne Erdem Bayazıt, ne de Cahit Zarifoğlu, onun kadar hüznün içine dalmazlar ya

da bu özellikleriyle öne çıkmazlar. Alaeddin Özdenören, insanın makus talihinin izini takip eder gibidir. (Işık, 2007: 2856)

“İnsanın kendisi ile baş başa kalmasının şiiridir diyebiliriz Özdenören’in şiirleri için. Zaten, lirik şiirin en önemli var oluş alanı da burasıdır. İnsan kendi içine dönüp baktığında ne görüyorsa biz de onu görürüz. Dışarıda olup biten ise ‘içeriye’ etkisi oranında yer alır. Lirik şiirin öznesi toplumsal olanı çoğu defa dışarıda bırakır. Biraz da bu nedendir ki Özdenören’in şiirlerindeki öznenin toplumsal olanla, tarihle, mekânla bağlantısını pek kestiremeyiz. Hatta zaman bile bir ucu açık durur. Zamanı genişlemesine kullanır Özdenören. Aşk, ayrılık, çocuk, kader, acı... Onun şiirlerinin merkezine aldığı konulardır. (...) Alâeddin Özdenören şiirinin Türk şiirine bir getirisi varsa eğer bunu yenilikte değil de tatta aramak gerekir diye düşünüyorum. Onun şiirleri Türk şiirine bir tat eklemiştir. Kendisinden sonrakilere ne vereceğini, nasıl etkilerde bulunacağını zaman gösterecektir. Ama bu şiirleri okuyan herkesin içinde bu tat geniş bir yer tutacaktır.” (Işık, 2007: 2857)

Faruk Uysal ise: “Lirik şairler genellikle nesnel dünyadan kopuk yaşarlar, öznedede olup bitenle yetinirler. Bu yüzden izlenimci şairlere oranla şiiri seyrek bulurlar. Özdenören de şiiri seyrek bulan şairlerden biridir. Bu bakımdan da İnan’a benzer. Ama onun özelliği, nesneden tamamen bir kopuş değildir, nesneyle iletişim hâlinde olan bir öznelliklidir. Keşke bu iletişim daha fazla kurulabilseydi ve biz de Özdenören şiiri okuyabilseydik” ifadeleriyle görüşlerini belirtmektedir. (Işık, 2007: 2857)

Şiirlerinden örnekler:

Ayak Sesleri

Birazdan soğuk çıkar.
 Bir ürperti geçer içimizden
 Deniz ta ayaklarımızın dibine gelir
 Gözlerinin içi güler gece aydınlanır
 Ve bütün eşya kaçıtır uzaklara.

Şimdi ben seni gözlüyorum
 Geçmiş gecelerin aralığında
 İç içe rüya kapılarını! Açıp geliyorsun
 Bir tüy gibi hafif geliyorsun
 Anlıyorum kapıların açılıp kapanışından.

Bir anlatışın var gelişinle gülüşünle
 O hiçbir zaman olmayacak olanı
 O nice bin serüvenden arta kalanı
 Kalbimizin her vuruşunda daha iyi anladığımız
 İçimizdeki kudurgan şeytanı

Sen geliyorsun ayak seslerinden belli
 Ayaklarının yerleri öpüşünden belli
 Ki o öpüşler deniz dalgalarına vergi
 Ayaklarında menekşelerden bir sergi
 Menekşeler mi seni bana getiren. (Işık, 2007: 2857)

2.

Bâşım acıların dalgın gölünde
 Mümkün mü geçmiş gecelerin birinde
 Buluşmak yeniden
 Şimdi gelinmez o yerlerdeki sevgiliyle

Yahut zaman tamamlayadururken devrini
 Giyinerek hatıralar elbisesini
 Dürmek izine senin
 Gittiğin o sürgünler ülkesinin
 Çekip çıkarmak içinden

İçimden bir dönüş başlıyor yeniden
 Şiirin kutsal çağrısına ve aşka
 O afyon sarısı ırmağa (Güneş Donanması) (Işık, 2007: 2857)
 Eserleri:

Şiir: Güneş Donanması (1975), Yalnızlık Gide Gide (1996), Şiirler / Bütün Şiirleri: 1975–1999 (1999), Bütün Şiirler (2002).

Deneme: İnsan ve İslâm (1982), Batılılaşma Üzerine (1983), Devlet ve İnsan (1986), Yakın Çağ Batı Dünyası ve Türkiye'ye Yansımaları (1986).

İnceleme: ŞiirinGeçitleri (1997).

Anı: Unutulmuşluklar (1999). (Yeni Konya, 2012)

1.2.4.3. Aydoğan Yavaşlı

Aydoğan Yavaşlı, 10 Nisan 1955'te Manisa'da doğmuştur. Şair ve yazar Yavaşlı, Alper Doğu, Mesut Akkalem ve Aydasu Doğan imzalarını da kullanmıştır. Sevdije Hanım ile Muammer Yavaşlı'nın oğludur.

Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'ni bitirmiştir. 1975'ten itibaren Sivas, Kütahya, Erzurum ve İzmir'de öğretmenlik yapmıştır. İzmir Yeni TV'de 1996'da "Yeni Sanat Gündemi" ve TRT'de 1998'de "Sanat Günlüğü" programlarını hazırlayıp sunmuştur. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 1082)

Şair, Edebiyatçılar Derneği genel yönetim kurulu üyesidir. İzmir'de yaşayan sanatçı, evli, iki çocuk babasıdır.

İlk şiiri 1977'de Türk Dili'nde çıkmıştır. Şiir, öykü ve yazılarını Dönemeç, Varlık, Adam Öykü ve Damar dergilerinde yayımlamıştır. Şiirde "İkinci Yeni akımının metaforundan etkilendiğini", öyküde ise kendisini "Tarık Dursun K. ile Bilge Karasu arasında bir yerde hissettiğini" belirtmektedir.

"Her İnsan Bir Mağaradır" öyküsüyle 1991 Ömer Seyfettin Hikâye ödülünü, "Ben Mustafa Kemal" ile 1998 Kültür Bakanlığı Çocuk Romanı Ödülünü kazanmıştır. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 1082)

Eserleri:

Şiir: Ateş Salıncağı, İzmir: Gündem, 1986; Yüzlerde... Aynalarda, Ank.: Promete, 1994.

Öykü: Talan Yorgunları, İst.: İnkılâp, 1998.

Mizah: Hayret Bi'şey Yaa!, İst.: İnkılâp, 1996; Herıld Yani, İst.: İnkılâp, 1996; Ne Alâka, İst.: inkılâp, 1997.

Çocuk Romanı: Serüvenden Serüvene-Ercan ile Dodo, İst.: İnkılâp, 1996; Tatiller Çabuk Biter, İst.: İnkılâp, 1996; Tatil Günlüğü, İst.: Bulut, 1999; Ben Mustafa Kemal, İst.: Bulut, 1999; Tatiller Çabuk Biter, İst.: Bulut, 2001; Bir Yürekte Bin Özlem, İst.: Bulut, 2001; Arkadaş Hikâyeleri, İst.: Bulut, 2002.(Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 1082)

Arka Bağçe

Şimdi karaşın uykularda
Gölgesine koku sinmiş asmalar
Müstesna bir akşamında Gediz'in
Nazlı söğütler uğuldar

Bıraksam avcumdaki toprağı
Dedemin bıyıkları parıldar
Katran gözlerinde bir deli duman
Su uzak / saka sarhoş / kuyu dar

Şimşekten masatla bilerim
Filiz boynumdaki kara bıçağı
Ben bir buluta âşıktım
Sefil bedenim bayır aşığı

Göçebeler

Toparlan gidiyoruz
Bir parça sitem koy yüreğe
Bir parça pişmanlık
Sorma
Hicranın mecrainı sorma

-geldik mi yedi rengin büküne
sen terkine koy beni

Gidiyoruz demem boşuna değil
Bırak
Beni kırbaçlı yüzümle bırak
Şaklayan şimşekten sorma

etlerimize saldırırdık, ne vardı
ne vardı nar yeseydik
dilde zıkkım kalaydı

Gidiyoruz
Gidilen yollar değil (www.antoloji.com/aydogan-yavasli, 2012)

1.2.4.4. Celal Aybey

Celal Aybey, 1 Mayıs 1947 yılında Afyon'un Kocaöz kasabasında doğmuştur. Babası Ali Bey, annesi Binnaz Hanımdır. İlk eğitimini memleketinde tamamlayan şair tahsil durumunu “hayat mektebinden mezunum” diye ifade eder ve “insanlar büyüdükçe tepeler küçülür” diye bu görüşünü destekler. (Güler ve Türkmen, 2013: 71)

Müzik hayatına ilkökul yıllarında başlayan şair ve bestekâr Afyon Musiki Cemiyetinde ve Halk Eğitim Merkezinde Ekrem Taşkınsel Bey'den nazari dersler almıştır. Çeşitli korolarda korist ve solist olarak görev yapmıştır. Yöresinden derleyerek TRT'ye gönderdiği üç türkü denetlemeden geçerek kabul edimiştir. 1970 yılında iki 45'likplak, 1985 yılında Esin Engin'le bir albüm çıkarmıştır. 1983'te TRT'nin açtığı Türk Halk Müziği ses sınavını kazanarak bölge sanatçısı olmuştur.

MESAM üyesi olan sanatçı bugüne kadar altmış kadar değişik makamda beste yapmıştır. 2004'te TRT tarafından açılan bir yarışmada “Seninle Bir Değil Bin Ömür Bile” adlı eseri 2726 eser arasında dördüncü olarak mansiyon ödülü almıştır. (Güler ve Türkmen, 2013: 71)

Şiirlerinden örnekler:

Gönüle Sitem

Gönül sen çekilmez oldun

Ben de kalmadı ki...

Sen istedin ben de koştum,

İstedğim olmadı ki...

Bırakalım bu sevdayı

Gel seninle anlaşalım...

İkimizde çok yorulduk,

İnsan gibi yaşayalım... (Güler veTürkmen, 2013: 72)

1.2.4.5. Ercüment Uçarı

Şair Ercüment Uçarı İstanbul'da 3 Nisan 1928 yılında doğmuştur. İlkokulu İstanbul'da, ortaokulu Kütahya'da, liseyi Bursa'da okuduktan sonra İstanbul'a dönüp İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1959 yılında bitirmiştir. Serbest avukatlık yapmıştır. Türkiye Petrol Ofisi'ne girmiştir. 1983'te emekli olana kadar hukuk müşaviri olarak çalışmıştır. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 817)

Şiire on yedi yaşında başlamış, ilk şiiri Bucak dergisinde Zonguldak'ta 1945 yılında çıkmıştır. Bu yıllar Türk şiirinin bir yanıyla halk şiirine, bir yanıyla Garip şiirine, bir yanıyla 1940 kuşağı toplumcu şiirine bağlandığı yıllar olmasına karşın, o soyut şiire ilgi duymuştur. Ve bunu zamanla da geliştirerek, evrene farklı bir pencere açmıştır.

Kaynak, Türk Sanatı, Varlık, Dost, Pazar Postası, Yeni Edebiyat ve başka dergilerde şiirleri yayımlanmıştır. 1950'li yılların moda akımı İkinci Yeni şiirine tutulmuş böylece Uçarı'nın şiir tutkusundan sonra ikinci Yeni tutkusu da başlamıştır. Bir ara öykü yazmayı denediye de şiirde karar kılmıştır. Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 816)

Bununla birlikte öykü, eleştiri, inceleme, günlük, deneme türünde yazılar yayımlamayı da sürdürmüştür. Cemal Süreya onun sanatını: "En yalın öğeyi tersten gören, negatifleştiren, sayrılı bir duyarlılıkla" ifadesini kullanmıştır. Atilla Özkırımlı ise:

“imgeye dayalı, çağrışımlarla gelişen, biçim ve öz açısından ikinci Yeni şiirini sürdüren bir şair olarak tanındı.” Diyerek ifade etmiştir. B. Necatigil’e göre, “Zamanla aklın ve hayal gücünün soyutlamalarına yaslanan bir duygu evreni kurdu.” Genellikle kendisini konu alan şiirleriyle kendine has bir ses yaratmayı başaran şair, şiir anlayışım ise şu sözlerle ifade etti: “Şiir benim için bir kaçıdır. Kendimden, çevremden, kozmozdan. Ve onlara koşarak yeniden varmaktır.” (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 817)

Yırtıksız Sözler eserini yayına kendi hazırlamış, telif ücretini “Ötücü Kuşlar Derneği”ne bağışlamıştır. Ne yazık ki kitabını göremeden İstanbul’da 21 Ocak 1996 yılında yaşamını yitirmiştir. (Altınkaynak, 2002: 696)

Eserleri:

Şiir: Cümbüşçübaşı (1958), Et (1960), Kuyuda Yusuf (1962), Avlanırken Bir Korku (1967)- Albatros Adı bir Gün Gelecek (1971), Geçmiş Zaman Tevellüdü (1988), Ziba Sokağı (1991), Yırtıksız Sözler (ö.s.1996). (Altınkaynak, 2002: 696)

Pilottu Babam

canım sıkılıyordu
 pilottu babam
 günümü iri
 terzi makaslarına sevdirdim
 oyun oynuyordum
 lacivert okul şapkamda
 önlüğüm çizgilerini çizdi
 çirkin sancıların zamanı
 acı uykusuz görüntülerinin
 aynalarının defterlerini
 çıplak zırlak
 cırlaktı denizler
 denizanaları yüzen yüzünde
 tavlaların tahtalığından
 silinen düşüş ve dubaralar
 pullar ve zarlar ortada
 uzun geçmişlere doyasıya

bulanıp çıkmış pembe
anı defterlerinin
doyumsuz göz yaşlarından
1943 yılından görüntüler
nazi almanyasının kentlerinin
çeşitli cephe oyunları
miğferler çizmeler ölümler
kaz adımı yürüyüşler
her yerde gamalı haç
nazi toplama kamplarının
fotoğrafları sinyal
dergisinde mi
yayımlanırdı yarı yeşille
siyah karışımı çamura yakın
basılmış saman kâğıdında
aklımda böyle kalmış tifdruk baskısı mı
toros doğlarının güney
ucunun üstünden
askeri uçakla uçuyordum
pilottu babam
buzuldağı aşağıda
ikinci dünya harbi
savaşından karkurdu
topluyor soğuk kapkara
sıcak toros güllerinde
ceplerimin astarlarına
akan tren düdüklelerinin
tünellerinden çıkıp
vapurların
uskur seslerini
uçacağı babamın (Akkanat, 2005: 80)

1.2.4.6. Güngör Gençay

Güngör Gençay, 24 Temmuz 1934'te İstanbul'da doğmuştur. Şair, yazar ve yayımcı olarak edebiyatımızda önemli bir yer edinmiştir. (Gazete Kadıköy, 2012)

Eserlerinde Tacî Bildik imzasını da kullanmıştır. Ayşe Hanım ile dişi Necatî Gençay'ın oğludur. İlk ve ortaokulu Kütahya ilinin Tavşanlı ilçesinde tamamlamıştır. 1955'te İstanbul Matbaacılık Okulu'nu bitirmiştir. Müretteplik, işportacılık, muhabirlik, banka memurluğu, özel şirketlerde yöneticilik ve kırtasiyecilik yapmış, 1980'de emekli olmuştur.

1986'dan itibaren sahibi olduğu Gerçek Sanat dergisini ve yayınevini yönetmiştir. 1959'da Durum, 1967'de Gelecek dergileri ve 1969'da haftalık Kasımpaşa Gazetesi'nin yazı işleri müdürlüğünü üstlenmiştir. 1961'de Sanat gazetesi Göz'ü çıkarmıştır. 1971'de sıkıyönetim komutanlığınca kapatılan Gelecek dergisi hakkında Ceza Kanunu'nun 141. maddesinden açılan dava yetkisizlik kararıyla sonuçlanmış, 1987'de 142. maddeden açılan davada Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanarak beraat etmiştir. 1988'de "Basın Kanunu'na muhalefet" savıyla açılan davada ise Asliye Mahkemesi'nce para cezasına çarptırılmıştır. TYS, Dil Derneği ve Türkiye Turizm Yazarları Derneği üyesidir. (Gazete Kadıköy, 2012)

Bugüne kadar çocuklar için kırk üç, büyükler için yirmi altı (antolojiler dâhil) kitabı yayımlanan Güngör Gençay, Gazete Kadıköyde yaptığı söyleşide sanat hakkında şunları söylemektedir: " Bana göre hayatın için de her şeyin bir ihtiyaç karşılığı olarak yapılıyor olması gerekir. Karnınız acıktığı zaman yemek yersiniz. Tok olduğunuzda yerseniz, rahatsız olursunuz. Yetiştirdiğiniz sebze, meyve ve çiçeğin suya ve gübreye ihtiyacı vardır ama bunları ihtiyacından fazla verirsiniz ya çürütür ya kurutursunuz.

İçmeyen için, sigara hiçbir anlam ifade etmez. Ama tiryaki için ihtiyaçtır. Sanatı ihtiyaç haline getiren de büyük ölçüde dış dünyadır. Elbet, benim yaşamıma da ihtiyaç olarak girdi. Uğraşımın meyvelerini somutlaştıran yazmayı ise, maddi getiri düşünmeyen çiçek yetiştiriciliğine benzetiyorum. Ektiğiniz tohumu, bin bir özenle yetiştirip büyüteceksiniz ve sonunda size yalnızca övücü kalacak. En azından benim için öyle. (Gazete Kadıköy, 2012)

Sanatçı 22 Nisan 2012 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Üç tane evladı vardır.

İlk şiiri 1952’de Türkeli dergisinde (Afyon) çıktı. Sosyalist gerçekçi sanat anlayışına bağlı kalarak yazdığı şiir ve yazılarını Yankı, Ürün, Türk Düşüncesi, Yeditepe, May, İnsancıl, Kıyı, Evrensel Kültür ve Çağdaş Türk Dili dergilerinde yayımlamıştır. Şiir ve öykü türünde pek çok çocuk kitabı vardır. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 429)

Eserleri:

Şiir: Sabah Rıhtımı, İst.: Gürkal, 1965; Oğul, İst.: Gürkal, 1967; Balıklar Ovası, İst.: Gürkal, 1967; Dövülü Yürek, İst.: Gürkal, 1968; Vurgunsuz Sabahlara Uyanmak, İst.: Gerçek Sanat, 1988; Barut Yüklü Yıldızlar, İst.: Gerçek Sanat, 1988; Annem Beni Yetiştirdi, İst.: Gerçek Sanat, 1989; Kısacalar, İst.: Gerçek Sanat, 1990; Sataşmalar, İst.: Gerçek Sanat, 1993; Ağmalar, İst.: Gerçek Sanat, 1995; Denize Akan Yangın, İst.: Gerçek Sanat, 1995; Yaşam Umuda Uyarlı, İst.: Gerçek Sanat, 1999.

Deneme: Kuşatılmış Günler, İst.: Gerçek Sanat, 1998. Antoloji: Genç Şairler Antolojisi I, II, III, İst., 1954- 55-60.

Monografi: Cahit Sıtkı Tarancı, İst.: Gün Mtb., 1956.

Fıkra: Hasrettin Hoca Fıkraları, İst.: Gerçek Sanat, 1992.

Anı-öykü: Askercilik, İst.: Gerçek Sanat, 1994. Özdeyişler: Düşüncenin Musluğundan, İst.: Gerçek Sanat, 1997. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 429)

“Sanat sanat içindir diyenler şiir yazmaktan öte bir görevleri olmadığını söylerler. Ancak fikri bir sürecin ürünüyse ve insanın yarattıysa şiir, hayatın içinden çıkıyor demektir. Böyleyken hayattan kopuk davranamaz şair. Ürettiği düşünceyle bir taraf tutar bu da sorumluluk alması demektir. Ve emekçi halkı, içinde yaşadığı toplumun acılarını, yaralarını, mücadelesini de görmezden gelemez. Bu anlamda şair yazdığının anlaşılmasına özen göstermeli, yüksek tabaka edebiyatı yapmamalıdır.” Diyen Güngör Gencay şiirlerinin çoğunu da bu doğrultu da kaleme almıştır. (Gazete Kadıköy, 2012)

Güneşkök

Soluk aldırmayacak gibi,
 Göz açtırmayacak gibi,
 Ne denli azgın olursa olsun karakış
 Baharın yolu kesilmez çocuğum.

Yürürken başına bir taş düşer kiminin,
 Kimi idam sehparlarından taşar.
 Türkülerde şiirlerde bulursun onu artık
 Ama İsa gibi değil ha,
 İnsan gibi çocuğum

Kimi küf kokan rutubet hücrelerde,
 Harlanıp, harlanıp çürür.
 Kimi yorgan döşek içinde rahat,
 Uykulu muykulu varır
 Sonuna yolculuğun.

Hiç bir şey söyleme.
 Dikkatli bakınca göreceksin mutlak
 Sömüreni ve sömürüleni,
 Ezeni ve ezileni.
 Yani namuslu
 Ve de namussuz yaşayanı çocuğum.

İşte o zaman devinmeli
 En önce aklın
 Çünkü bilincinde olarak kabullenmek
 Sömürü düzenini ve sömürüyü
 Namussuzluğun bir başka yüzü
 Ya da ot gibi yaşamaktır çocuğum.

Atalardan bir söz kalmış
 Bugün de geçerli olan:
 “Namussuz yaşamaktansa,
 Namuslu ölüm
 Daha yeğdir.” çocuğum.

Sana veriyor kökünü güneş
 Yönlendir ışığını güç dolu ellerinle,
 Ve ulaştır üretken halkına onu.
 Bekliyorlar yönelmiş iyilik ve güzelliğe,
 Bu ödev sana düşer çocuğum.

Suluk aldırmayacak gibi,
 Göz açtırmayacak gibi,
 Ne denli azgın olursa olsun karakış,
 Unutma ki baharın yolu
 Asla kesilemez çocuğum.”

(Vurgunsuz Zamanlara Uyanmak)

1.2.4.7. Haluk Nihat Pepeyi

Şair Haluk Nihat Selanik, Katerin’de 1901 yılında doğmuştur. Hayriye Hanım ile çiftçi Mustafa Ağa’nın oğludur. (Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 822) 1921’de Kadıköy Sultanîsi ve Mülkîye Mektebini bitirmiştir. Anadolu’nun çeşitli il ve ilçeleri ile İstanbul’da kaymakamlık, Dahiliye Vekâleti’nde Emniyet Genel Müdürlüğü, müsteşarlık, valilik yapmıştır. 1954’te DP’den Kütahya ve 1957’de İstanbul milletvekili olmuş, görevi 27 Mayıs 1960 İhtilali’yle son bulmuştur.

Halûk Nihat Pepeyi, epik, destansal şiirleriyle tanınmıştır. “Beni epik şiire getiren nedenlerin başında daha çocukken büyüklerimden dinlediğim halk destanlarıdır. Edebiyatımız kütleye hitap etti, gücünü halktan aldığı gün yolunu her zaman ve her an için daima bulacaktır.” görüşünü taşımaktadır. (Karaalioğlu, 1983: 623)

Şiire halk masallarını şiir haline getirme yöntemiyle başlamıştır. Geçmiş Zamanın Masalları (1928) adlı ilk kitabında Şah İsmail ile Gülizar halk hikâyesini

nazma sokan, bu kitaba ayrıca Tamar Hatun ile Süleyman Şah başlıklı bir de “sunî destan” ekleyen Halûk Nihat, 1934’te bu iki uzun şiirin yanına Tahir ile Zühre’yi de katarak ikinci kitabı Türk Destanına Giriş’i çıkardı. Epik şiirler yazmıştır. (Necatigil, 2007: 357)

İstanbul’da 27 Mayıs 1972 yılında vefat etmiş, Edirnekapı Şehitliğinde toprağa verilmiştir. (Altınkaynak, 2002: 543)

Milli Mücadele Destanı’ndan

Kumandan şehit oldu, yaralılar sayısız
Artıyor zaman, zaman Yunanlardaki hız

...

Yine elden gidiyor kazandığımız yerler,
Son hızla, son nefesle saldırıyor askerler.

...

Toplar susup nöbeti gelince süngülerin,
Bir anda neşesini içiyoruz zaferin.

...

Onlara dün zaferi sayıklarken bu yayla,
Karanlıkta ormanlara sindi artık istila

...

Zaferlerle yarışan galip Türk ordusunun
Korkudan daha hızlı işte kaçıyor düşman (Altınkaynak, 2002: 543)

Eserleri:

Şiir: Geçmiş Zamanın Masalları (1928), Türk Destanına Giriş (1934) , Çanakkale Destanı (1936), Mütareke Destanı (1938), Milli Mücadele Destanı (1940), Erenler Gaziler (1951), Türk Destanından (1952). (Altınkaynak, 2002: 543)

1.2.4.8.Hamza Yıldız

Şair Hamza Yıldız, 1959’da Çanakkale ilinin Çan ilçesinde doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Çan’da tamamlamıştır. Balıkesir Sanat Enstitüsü ve Kütahya Eğitim Enstitüsü mezunudur. Çeşitli yerlerde ilk ve ortaokul öğretmenliği yapan Hamza Yıldız’ın Gece Notları adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır. (Işık, 2007: 3906)

Yine Seni Seveceğim

Ne kadar anlatsamda

Ne kadar yazsamda boş

Biliyorum ki sevmeyeceksin

Biliyorum ki dinlemeyeceksin

Bense yine içimde hüznü satırlara dökeceğim

İçimdeki seni sayfalara zorla dinleteceğim

Herşeye inat herkese inat yine seni sevecek

Dinlediğim her şarkıda seni hissedeceğim

Gözlerimi her kapadığımda

Seninle hayallerimi süsleyeceğim

Dudaklarımdan dökülen her kelimedede seni anacak

Bakışlarımı aklıma kazıyacağım

Sayfalar tükenecek, parmaklarım ezilecek

Ama benim sana yazdıklarım bitmeyecek

Güneş kadar sınımsız kalbinin beni sevmesini bekleyecek

Ve son nefesime dek yine seni seveceğim (www.antoloji.com/hamza-yildiz, 2012)

1.2.4.9. İlhan Özalp

Ahmet İlhan Özalp, 1926 yılında Kırklareli’nde doğmuştur. 1915’li yıllarda Kırklareli Belediye Başkanlığı yapmış, Trakya Milli Mücadele Harekâtına öncülük etmiş, İstaklal Madalyalı Muhittin Özenbaş’ın torunudur. Sakarya ilinin Eşme ilçesinde ilkokulu, Çanakkale’de ortaokulu, Kütahya’da liseyi tamamlayarak Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü’nden mezun olmuştur.

Uzun yıllar Uzunköprü, Keşan, Çal, Babaeski ve Kırklareli’nde ortaokul öğretmeni olarak çalışmış, bir süre de Keşan İlçe Halk Kütüphanesi yöneticiliğinde bulunduktan sonra kendi isteğiyle emekliye ayrılarak Edirne ye yerleşmiştir. Çeşitli yerel gazetelerde makale ve fıkra türlerinde yazılar yayımlamıştır. (Işık, 2007: 2807-2808)

İlhan Özalp, beyin tümöründen 31 Ekim 2006 yılında vefat etmiştir. (Gazete Trakya, 2007) İlhan Özalp hakkında, Kırklareli Şairler ve Yazarlar Grubu üyesi Erman

Ulusoy Gazete Trakya’da şunları söylemiştir: “ İlhan Özalp mesleği itibarıyla öğretmendi, kütüphaneci idi. Ancak o edebiyat ile de meşgul olmuş, şiirler ve çeşitli konular üzerinde de yazılar yazmıştır. Daha sonraki yıllarda Edirne Ozan Ağacı Şairleri arasında yer almış, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve Trakya Şiir Dinletilerinde yer almıştır.

İlhan Özalp bu toplantılarda beyefendi kişiliği, şiir okuma tarzı, Türk diline hâkimiyeti dolayısıyla ilgi toplamış, dikkat çekmiştir. Başta Ozan Ağacı dergisi olmak üzere çeşitli yerlerde şiirleri yayımlanmıştır. Yaşamı ve şiirleri ile kendine özgü bir şairdi.” (Gazete Trakya, 2007)

Aynı gazetede Mustafa Ermiş Özalp hakkında şunları söylemiştir: “Eserlerine bakınca şöyle önemli unsurlar öne çıkmaktadır. Çok yönlü bir eğitimci, kültür adamı, Türkçeyi doğru kullanan, dil yanlışlıklarını vurgulayan, eleştiren, doğruyu savunan, üretken bir kişilik. Tasavvuf bilgisi oldukça fazla, her şeyden önemlisi de kültür paylaşımcısıdır.

Başka Bir Kutlu Doğum Şiiri, kitabını okuyunca böylr bir siyer yazmak her babayiğidin harcı değildir diyorum. Gerçeklikten hiç kopmadan doğa, insan ve yaşamı konu alan şiirleribir pınar gibi akıp gider, okuyanan huzur verir. Çok rahat ayırt edilebilecek şiirler yazan şair, bal dudak şairlerden değildir.” (Ozan Ağacı Dergisi, 2002: 7)

İlhan Özalp gerek, şiir ve gerekse yazılarında Türkçeyi doğru ve güzel kullanan bir kişidir. Zaman zaman yerel gazetelerde dil yanlışlıklarını vurgulayan, ortaya koyan yazıları ile ünlenmiştir. Bu eleştiriye kişiliği nedeniyle zaman zaman da hedef olmuştur. Şair bakın bir şiirinde ne diyor?

“Sevgiler değilmiş aralardaki,
Bencilliklermiş bilinçaltlarından.

Ayaklarımız suya erdi ta ki...

Meğer yalnızmış insan.” (Ozan Ağacı Dergisi, 2002: 7)

Trakya'nın çeşitli gazetelerinde yayınlamış olduğu makalelerinin çoğu araştırmaya yönelik yazılmıştır. Yazdığı konularda çeşitlilik vardır. Çok okuyan, okuduğunu sunmasını bilen nadir kişilerden biridir. Özel ilgi alanlarından biri de

psikolojik içerikli yazın ürünleridir. Bu ürünleri bol okuduğu kadar, psikolojik konularda yazılar ve şiirler yazmayı da yeğler. Bu şiirlerinden bir örnek:

Çok bakıp eloğlunun durumuna,
Aldanma cakasına, kurumuna.
Onunla karşılaştırma kendini,
Mesele yok geçiyorsan sen seni.
Gelişmekte ise tipin de eğer,
Her şahıs takdir edilmeğe değer.

Bir diğer psikolojik şiirinden bir dördlük:
Gerekircilikte bunlu tutsaklık
Zorunsuzluk'a yönelip kurtuluş,
İçsel ufukta oluşurken aklık
İstem, özgürleşen kuş (Ozan Ağacı Dergisi, 2002: 8)

Ozan Ağacı dergisinde şairler için: “Şair duygusuz, coşkuz, şiir de, imgesiz olamıyor” demektedir. Ölçü ve uyakların şiiri zenginleştirdiğini, şiirin güzel ve kalıcı olmasını sağladığını belirten yazar: “Müzikaliteyi uyak ve ölçü ile sağlamak, istemeyen modern şairin (dizelerde vurgu ortaklığını) gerçekleştirmek gibi pek zor bir işi başarması bu vurgu ortaklığını sağlamak, hem de aktarmak istediği duygudan, coşkudan düşünceden vazgeçmemek, son derece zor bir iştir. Demek ki serbest şiir yazmak, kurallı şiir yazmaktan kat kat güçtür.” Serbest şiirin öyle birden bire ortaya kendiliğinden çıkmadığını bunun için vurgu ortaklığının yakalanması gerektiğini yazısında belirtmektedir.

“İmge ve şiirde imge” isimli yazısında Özalp: “İmgelem geliştirip çalıştırmak, bilim açısından doğru ve sanat açısından gereklidir” kesin yargısını getirmektedir. (Ozan Ağacı Dergisi, 2003: 34)

Şair “Aşk yapılmaz oluşur” adlı yazısında aşk konusunu magazin haberlerde çıkan aşk söylentilerini de ele alarak incelemiş ve “gençlerin yozlaşmadan ve belli bir güdünün bilinçsiz sürüklenicisi olmaktan korunmaları için şiirden, müzikten ve diğer güzel sanatlardan yararlanılarak gerçek sevgici olmaları sağlanır.” diyerek gerçek sevgiye sahip olmanın önemini vurgulamıştır.

Bir başka makalesinde Prof. Dr. Doğan Aksan'ın “Şiir Dili” kitabını tanıtırken “bir şiirin güzel, kalıcı olabilmesi için içeriği (dile getirdiği duygu, heyecan ve düşünceler) ile biçimi (okuyucuya sunuş şekli) arasında uyum sağlanması gerekir. Şiir kısa olmalıdır. Kısallığı, anlamca pek yoğun oluşundan ileri gelmelidir. Yalın şiir de yalın olmayan da çok yoğun anlamlı olabilir, olmalıdır. Anlamca pek yoğun olan tek şiir, sayfalar sürse bile, kitap doldursa bile kısa sayılır” cümlelerinin altını özellikle çizmektedir.

Özalp, şiirlerini de geniş bir konu yelpazesi içinde yazmaktadır. “Öncesi ve Sonrasıyla Kutlu Doğum” isimli on yedi sayfalık Tecvid ve Münacaat bölümünü hece vezni ile beyitler halinde yazmıştır. Bu bölüme ait iki ayrı beyti şöyledir. (Ozan Ağacı Dergisi, 2003: 35)

“Kalbe dinginlik verir islâm dini
Faydalandırdıysa müslim kendini”

diğer bir beyti,

“Şevkatin menba-i Mevlâ'dır bize
Heybetinden geldi Mevlâna dize” (Ozan Ağacı Dergisi, 2003: 35)

yine Allahın varlığı ile ilgili bölümde, Tanrı'ya yakarma, yüceliklerini övme ile ilgili dizelerinden bir diğeri,

“Hiç bir eksiklik ulaşamaz şanına
Hak değil muhtaç kulun imanına”

“İş bu dünya bir zamanlar nâr idi.
Canlılar yokken de Allah var idi” (Ozan Ağacı Dergisi, 2003: 36)

Adı geçen kitap türünün az örneklerinden biri Mevlût tarzında yazılmış konu başlıkları olarak: Vilâdet/Vilâdetten Risalet/Fasıl/Miraç ve Mucizat/Hulk ve Rihlet/Fasıl/ İbret işlenmiştir. Son ibret bölümünde

“Tövbe eyler her zifiirî kalbi ak

Söktürür ruhlarda altın bir şafak” eser 300 beytten oluşmuştur.

Şair şiirlerini kendi deyimiyle duygusal şiirlerim ve Teknik şiirlerim diye ikiye ayırmaktadır. Teknik şiirlerini şiir akımlarına göre yazmıştır.

“Gelecek Gelecektir” isimli şiirini fütürizme göre yazmıştır. Şiirin iki ayrı beyti şöyledir:

“Geçmiş ölmüştür ve an ölmektedir.
Canlı istikbalse hep gelmektedir.”

“Hiç ilerlenmez bakarsak arkaya
Tatlı nostaljiyle kaldık hep yaya.”

Abstraksiyonizmaya (soyutçuluk) göre yazılmış şiiri olan “İnsanlığa çağrı” şiirinden bir dörtlük:

“Ey insanlık! İşte kapımız açık,
Aralık değilde ardına kadar
Gel! Gel artık, gönül tahtımıza çık.
Özlemiş kalpler var, hep seni arar.” (Ozan Ağacı Dergisi, 2003: 37)

Neo-Sembolizme göre yazılmış AN’dayız isimli şiirinden dizeler;

“AN”dayız biz an geçer anlar gelir.
“DÜN” olur amma BUGÜN, olmaz YARIN
Cancağızlar ayrılır, canlar gelir.
Çok hayıflan, berbat olsun ayarın(Ozan Ağacı Dergisi, 2003: 38)

Eserleri:

Şiirle Manevi Yardım, Fransızca Okuma Kuralları, İlçemiz Keşan, Edirne İli Doğal Coğrafyası, Edirne İli Kısa Tarihi, Ruhsağlığı Bilgisi, Edirne İlimizi Tanıyalım. (Işık, 2007: 2808)

1.2.4.10. İsa Kahraman

İsa Kahraman, 1948 yılında Sinop-Boyabat'ta doğmuştur. İlk ve orta öğretimini memleketinde tamamlamıştır. Askerlik vazifesini tamamladıktan sonra orman muhafaza memuru olarak çalışmaya başlamış, memuriyetinin yirmi beş yılını Kütahya'da geçirmiştir. Otuz yıllık memuriyetten sonra emekli olan İsa Kahraman, Kütahya'ya yerleşmiştir. (Güler ve Türkmen, 2013: 144)

Küçük yaşlarda şiire başlayan Kahraman, şiirde konu olarak gençlik, aşk, vatan konularını öne çıkarmakta, hece ölçüsünü kullanmaktadır. Halk şiirleri ustaca yazabilmesini saz çalabilmesine bağlayan şair, şiir dışında hikâye denemeleri de yapmıştır.

Şair, şiirlerini 2004 yılında "Düş Renkleri" adlı şiir kitabında bir arada toplamıştır.

Şiir yarışmalarında çeşitli dereceleri ve mansiyonları bulunan Kahraman, yerel kanallarda sazıyla program yapmakta, şiir akşamlarına katılmakta ve şiir sevenler derneğinde etkinliklerde bulunmaktadır. (Güler ve Türkmen, 2013: 144)

Şairin şiirlerinden örnekler:

Kütahya'ya Yakıştı

Şuarâ yurdudur, Kütahya ili,
Şah Çelebi, Süleyman'a yakıştı.
Vasiyet eyledi, Âl-i Osman'a
Germiyanî Yakup Hân'a yakıştı.

Divan Şiirinin gonca gülünden,
Tabiplik, aktarlık, gelir elinden,
Ne çileler çekti, nâdân dilinden,
Şeyhî, " Har-nâme" si ana yakıştı.

Dede, Pîr Ahmet'se, torun Gaybî'dir,
Bilmediği yoktur; sorun, Gaybî'dir,
Fatıhasız geçmen, durun, Gaybî'dir,
" Hûda Rabbim" dedi, cânâ yakıştı.

Aldı Pesendi'yi, ders rahlesine,
 Ârifi çağırıldı; geldi sesine,
 Oku aruzunu, bak "Nefes" ine,
 Dedi, "muammâyı", mânâ yakıştı.

Bir asır ömürde neler yaşadı,
 Ne çekmiş elinden hukuksuz kadı,
 Anılır " Ortakçı Destanı " adı,
 Pesendî üstada rânâ yakıştı.

Hem şair, hem de delisi dünün
 Sormazlar nereden geliyor ünün,
 " Destan-ı Dilberin " Âşık Şükrünün,
 Âşıklık, ozanlık sana yakıştı.

Âşık Sırrı'lardan, Ahmed-i Dâî,
 Şeyhoğlu kimlere olmuştu tabî,
 Firâkî, Kabûlî, Hasbî, Cenâbî,
 İsa'yım, ben yazdım, bana yakıştı.¹¹⁰ (Güler ve Türkmen, 2013: 145)

Kütahya

Neler yoktur şu Kütahya ilinde,
 Kışın gezeklerde sırası vardır.
 İnce pidesiyle köfte hoş olur,
 Yanında mutlaka şırası vardır.

Kışı çok sert olur, sıcak yazları,
 Ruha gıda, türküleri sazları,
 Kara kaşlı, usul boylu kızları,
 Yavukludur, gönül yarası vardır.

¹¹⁰ 6+5=11

Çalışkan insanı, severler zoru,
Porselen, çinisi, Emet'te bor'u,
Çiçek açtırıyor, ateşi, kor'u,
Gümüşü, altını, turası vardır.

Tavşanlı'nın leblebisi nar gibi, .
Gövecin yanında ekmek kar gibi;
Gelinin başında örtü "car" gibi,
Ağır Esbab giyen parası vardır.

Ete tütün içer, çakmağı kav'dan,
Yaşlısı genci de geliyor avdan,
Kestaneyi aldırırım ben Simav'dan,
"Yaren" in hey heyi, narası vardır.

"Hayme Ana" hepimizin anası,
Sular soğuk, içemezsin bir tası,
Git gör, nerde imiş, yaylanın hası,
Domaniç'te orman,-çırası vardır-.

Kendir al, iplik al, kumaş Gediz'den,
Kıvrımlı yolları dolaş Gediz'den,
Çevrilmiş kebaba ulaş Gediz'den;
Alırsan okkası, darası vardır

Emet'linin hamamdadır birazı,
Şaphane, Hisarcık çoğaltır azı,
Pazarlar'dan getirin de kirazı,
"Napolyon, Meşe'si, Kara'sı" vardır.

Aslanapa, Altıntaş buğday anbarı,
Yunan'a sorun siz Dumlupınar'ı,
Çavdarhisar, tarih dolu civarı,

Daha anılmayan yöresi vardır¹¹¹ (Güler, 2011: 138)

1.2.4.11. Mehmet Sunullah Arısoy

Şair ve yazar Sunullah Arısoy, 26 Mart 1925'te İstanbul-Şile'de doğmuştur. Babası subay olan Arısoy ilkokula Hakkâri'de başlamış, Diyarbakır'da Süleyman Nazif İlkokulunda bitirmiştir. Ortaokulun birinci sınıfını Balıkesir'de, ikinci sınıfını Bursa'da, son sınıfını ise İstanbul Paşakapısı Ortaokulu'nda okumuştur. Haydarpaşa Lisesi'nin ikinci sınıfından ayrılmıştır. 1942'de Balıkesir'de Garp Linyitlerinde daktilocu olarak işe başlamıştır. Tavşanlı ve Soma'da 1946 yılına kadar çalışmıştır. Askerlik dönüşü Tavşanlı'ya bağlı Kızılçukur köyüne öğretmen vekili olarak tayin edilmiş, Tunçbilek'te Cezaevi öğretmeni olmuştur. 1950 yılının Kasımında Sümerbank Ankara Mağazası Muhasebesine memur olarak girmiş, Sümerbank dergisini yönetmiştir. 1968 yılında emekliye ayrıldıktan sonra Bilgi Basımevinin müdürlüğünü yapmıştır. 1969 Türk Tarih Kurumu Basımevine geçmiş, 1982 yılına kadar işletmeden sorumlu müdür yardımcılığında bulunmuştur. 12 Eylül 1980'den sonra Kuşadası'na yerleşen Arısoy 19 Aralık 1989'de Aydın-Söke'de vefat etmiştir. (Tekin, 2010: 92)

İlk şiiri, "Vasiyet", Ekim 1941'de Yücel dergisinde çıkmıştır. Şiirin yanında hikâye ve roman yazmış, derlemeler de yapmıştır.

Başta varlık dergisi olmak üzere, Adam Sanat, Çağdaş Türk Dili, Dikmen, Dost, Edebiyat Dünyası, Gösteri, Kıyı, Özgür İnsan, Panorama, Pazar Postası, Politika, Seçilmiş Hikâyeler, Türk Dili gibi dergilerde ve birçok gazetede yazmış, sanat-edebiyat sayfalarını yönetmiştir. 1953'te kurulan Türk Edebiyatçılar Derneğinin kurucu üyelerinden ve ilk genel sekreteriydi. Türk Dil Kurumunun ilk Tanıtma Kolu Başkanlığını üstlenmiştir. 1969-1979 yılları arasında TRT Ankara Televizyonunda Bir Güneş Battı, Bir Portre, Çağdaş Türk Edebiyatından Örnekler, Dostluk Özerine dizi programları hazırlayıp sunmuştur. (Tekin, 2010: 93)

Arısoy'un somut, destansı şiirinde, dileği dostluğa, barışa, kardeşçe, aşkla yaşamaya çağırıyor herkesi,

Gene kişiyi baştan çıkartan, nerdeyse delirtecek

¹¹¹ 4+4+3=11

Bir yaban mavisinin şavkı vurmuş gökyüzüne
 Yoksul kavgalardan kurtul da gel gayrı
 Koy başının gmğsüme, ağlama!

Vurulmuş dört yönünden bir yürekle
 Biliyorum yaşaması zor
 Ama bu yaban mavisini, bu özgür esen rüzgâr
 Kişiye yeni umut kapıları açıyor

Bu kuşkonmazın yaşama sevincini görüyor musun?
 Nasıl mutluluk içinde büyüyor
 Bu ak-yeşil yaprakların, güvenle yönelişi ışığa
 Yalnızlığım kadar gerçek, senin kadar güzel duyuyor musun?

Ne bulduk bunca yıl, bu göçmen dileklerden?
 Şimdi bu yaban mavisinde benim kurtuluşum
 Ak-yeşil yaprakta, bu özgür rüzgârda, bu gökyüzünde...
 Ben gayrı yunmuş arınmış, esenlikle uçan bir kuşum

Yaşamının gür aklığına selam duruyorum
 Bu yaban mavisinin şavkı altında, herkesi
 Sesimin yettiğince ünleyerek
 Kardeşçe, aşkla yaşamaya çağırıyorum

Her işini küçük büyük, önemli önemsiz demeden şiirsel bir coşkuyla yapmaya
 çalışan şairimiz coşkulu bir şiiri:

Uy anamın evi, baş tacım
 Yağsız hamur aşım
 Yer yatağım
 Döşeksiz sedirim
 Tek odam,
 Fakir odam,
 Saçımı benim uğruma süpürge etti anam

Tel tel, anıları, tel tel
 Yüreğimde tel tel evim
 Senin içinde gelişip, serpildir
 Sendendir saadetim

Arısoy'un şiirinde pastoral öğeler yoğundur. Çoban şiiri bunun en güzel örneğidir. Şair Marmara bölgesinin dağlarındaki özgür yaşayışı destanca şiirleştiriyor.

Ben dağlarda büyüdüm
 Dağ çocuğuyum
 Bir dağ gibidir yüreğim
 Yüce, iyi, serin

Ben dağlarda büyüdüm
 Bir dağ çiçeği gibiyim
 Hür, namuslu ve güzel

Ellerimin çirkinliğine bakmayın
 Yüzümün yanıklığına
 Dişlerim gibi bembeyazdır
 Bütün arzularım

Bu dağların bütün ağaçları beni tanır
 Bütün kuşlarıyla ahabım...
 Şu en ulusu var ya çamların, taa tepede
 İşte ben bütün ovayı ordan seyrederim,
 Orda yatarım,
 Türkü söylerim,
 Koyunlarımı güderim...

Ben dağlarda büyüdüm;
 Küçücükten...
 Bu dağlarda her çiçeği koklamışım;
 Her çalının çizikleri vardır,

Ellerimde ayaklarımda...

Her ağaç, gölgesinde uyuttu beni, serinletti suları, sağolsun !

Gün ışıdı mı önce beni bulur;
Yel esti mi, dağılır önce efkârım,
Dünyadan haberim yok çok şükür,
Yeter bana oğlaklarım, kuzularım...

Bir ovaya bakarım,
Bir gökyüzüne...
Ova, yayılır gider önümde,
Gökyüzü bulutlarla kanatlanır,
Yıldızların hepsi, ne kadar ırak da olsalar
Beni tanır...
Ben dağlarda büyüdüm;
Küçücükten...
Anamı bilmem, dağları bilirim,
Bir dağ gibidir yüreğim:
Yüce, iyi, serin...
Ellerimin çirkinliğine bakmayın
Bir dağ çiçeği gibiyim:
Hür, namuslu ve güzel...
(1952)

Arısoy, önce garip akımını önemsemiş, sonra İkinci Yeni etkisinde yazmıştır şiirlerini. Giderek halk şiiri özelliklerinden yararlanarak 1960 sonrasında toplumsal gerçekçi şiirler üretmiştir. Karamsar içerikli, kısa kurgulu...

Biçim arayışlarını sürdüren şairimiz Divan Edebiyatına özgü, gazel benzeri şiirler denemiştir. Özdemir Asaf ile benzerliği de vardır. Onun gibi kısa, zekâ ışıltılı, keskin sözcüklerle özlü anlatıma dayalı şiirler kaleme almıştır.

Can Gülleri

Gökte yıldızlar kırpışır, de ki üşür
Ceylan yüreğim benim, hop eder durur
Avcıdan değil benim korktuğum, deliden
Yol ortası can gülleri öpüşür...

Neden

Bütün karanlıkları aştım da

Geldim sana takıldım

Işıktın

Neden karardın...(www.bizimanadolu.com/koseyazarlari/e-guney.htm, 2012)

Şairin Karapürçek romanına konu olan şiiri:

Uykulu bir sessizlik gerinmektedir;

Köyümün üzerinde, basık ve tek gözlü evlerinin,

Tembel-tembel...

İşğımız yok, yolumuz kapalı, umudumuz az

Uzanmamış, uzanmamış bize yıllarca

Dostça, muhabbetle, mübarek bir el

İnsafsız bir kış bastırdı ansızın

İnsafsız bir kaderle baş başa...

Ağır ve koyu bir karanlık geliyor

Dağlardan köye doğru...

Rüzgâr, dağların hür rüzgârı az sonra ıslık çalarak geçecektir

Dar yollarımızda

Karanlık, çamurlu yollarımızda

Bir aşağı, bir yukarı...

Analar, yorgun kollarında

Ağlayan küçük çocuklar

Dar odalarda,

Gezinecektir: Bir aşağı, bir yukarı

Her evde üç çocuk, beş çocuk,

Yalınayak, yarı çıplak,

Büzülecek, titreyip de büzülecektir

(Yarın okula nasıl gelecek ?)

Ocaklarda solgun alevler
 Çamur sıvalı duvarlarda
 Acayip hayaller çizecek,
 Yanık yüzlü,
 Karanlık yüzlü erkekler
 Yüzlerinde o mağrur, sert çizgiler
 Gözlerinde solgun alevler, iri ve nasırlı ellerinde,
 Kaçak tütünden sardığı sigara...
 Bir derin nefes, bir derin nefes çekecek
 Sigaradan, dumanlar ciğerinde...
 Bir derin iç çekecek, bir derin "Ah !" edecek...

Aman sorma kardeşim,
 Bu iç çekiş,
 Bu "Ah!" ediş,
 Bu rüzgâr, bu ağlayan çocuk,
 Bu tarihe sığmaz kahraman: Ana!
 Aman sorma kardeşim
 Bir şey yer içimi derinden,
 Bir şey, gelip tıkanır boğazıma
 Ağlayasım var. (www.bizimanadolu.com/koseyazarlari/e-guney.htm, 2012)
 (1949)

Şiirde geçen yer, Karapürçek romanında anlatılan köydür. Bir İstanbul çocuğunun, çocukluğunu, ilk gençliğini geçirdiği yerlerden pek de uzak olmayan bir köydeki ilk izlenimleridir bunlar. Işık da yoktur, aş da yetersizdir, yuvalar da çağdışıdır. Arısoy, bu şiiri yazdıktan 9 yıl sonra, bir ders yılı boyunca kazandığı izlenimleri, gözlemleri romanlaştırmış ve kitaplaştırmıştır.

Bir gölge gibi peşimdesin;
 İşimdesin, gücümdesin, geceleri,
 Düşümdesin.
 Yoluna kul, köle olduğum;
 Canım kurban,
 Kanım helal,

Sevdiğim,

Memleketim!

(1952) (www.bizimanadolu.com/koseyazarlari/e-guney.htm, 2012)

1.2.4.12. Muhterem Orhan

Şair Muhterem Orhan 1924 yılında Denizli ilinin Çal ilçesinde doğmuştur. Gülboy Hanım ile Çiftçi İbrahim Orhan'ın oğludur. Denizli Lisesi'nden 1942'de sonra Anadolu Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni 1946'de bitirmiştir.

Maliye Bakanlığı'nda görev alarak uzun yıllar bu bakanlığın merkez ve il teşkilatlarında çalışmıştır. 1953'te Bitlis ve 1954'te Kütahya defterdarlığı görevlerinde bulunmuştur. 1956'dan sonra bir süre serbest çalıştıysa da sonra tekrar devlet memurluğuna dönmüştür. 1967'de İzmir, 1980'de Ankara defterdar yardımcılığı görevine getirilmiştir.

Şiirlerinde Denizli ve çevresinin doğal güzelliklerinin yanında kendi kişisel izlenim ve gözlemlerini yalın bir dille aktardığı belirtilmektedir. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 751)

Dolunaya Selam

Dalmış uykularına dağlar, taşlar, otlar, ekinler, böcekler...

Tümü ayağa kalkar görünce büyüleyici dolunayı...

Özveri

Toprak; düşünmeden, güneş; kıskanmadan, ağaçlar;

beklemeden, çiçekler; solmadan arılar; yorulmadan sunuyor gizemli ürünlerini.

Eserleri:

Şiir: Özgürlüğün Uykusu, İzmit: İzmir Ticaret Mtb., 1973; Ergin Gölgele, İzmir: İzmir Ticaret Mtb., 1977; Gülümseyen Toprak, İzmir: İzmir Ticaret Mtb., 1981; Islak Güneş, İzmir: Ofis Ticaret Mtb., 1989.

Diğer Eserleri: Yeni Milli Korunma Kanunu ile Karar ve Tebliğlerin Şerh ve İzahları, İzmir: Piyasa Mtb., 1956; Belediye Gelirleri Kanunu, İzmir: İzmir Ticaret Mtb., 1982. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 751)

1.2.4.13. Mustafa Özçelik

Şair ve yazar Mustafa Özçelik 1 Kasım 1954'te Eskişehir ilinin Günyüzü beldesinde doğmuştur. İlköğrenimini Günyüzü'de bitiren Özçelik 1972'de Eskişehir İmam Hatip Lisesi, 1975'te Bursa Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü, 1991'de de Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olmuştur. Nevşehir ve Eskişehir'de 1976- 1978 yılları arasında Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği, 1988-1993 yılları arasında ise Kütahya'da özel dersane öğretmenliği yapmıştır. Bir dönem Kütahya Dumlupınar Üniversitesinde öğretim görevliliği de yapan Mustafa Özçelik bu görevinden ayrılıp edebiyat öğretmenliğine dönmüştür. 2002 yılında emekliye ayrılmıştır.

İlk şiiri, 1975 yılında Gelişme dergisinde, ilk yazısı da 1976'da Maveria dergisinde yayımlanmıştır. Şiir, deneme, hikâye ve inceleme yazıları: Maveria (1978-1986) ve Yönelişler (1981- 1984), İlim ve Sanat (1986-1987), Yedi İklim (1987–2000), Dolunay (1991– 1992), Dergâh (1990–2000), Kayıtlar (1991–95), Düşünarı (1996–99), Kültür Dünyası (1997-98), Kırağı, Kardelen, Seviye, Kitap Dergisi, Kalem ve Onur, Güney- su, Kubbealtı Akademi, Bizim Külliye, Yansıma, Bir Nokta, Edebiyat Ortamı, Taşra Edebiyat, Yitik Düşler, Ay Vakti, Gül Çocuk gibi dergilerde yer almıştır. (Işık, 2007: 2830)

Özçelik, 1998- 2000 yılları arasında düşüncelerinde geçirdiği değişim nedeniyle bu tarihlere kadarki şiir kitaplarıyla maddî ve manevî bağımlılığını açıklamıştır. Çocuk edebiyatı ile ilgili çalışmalar da yapan Özçelik, ayrıca Türkiye Kültür Sanat Yıllığı için soruşturmalar düzenlemiştir. 1984'te Suffe Yayınevi Şiir Armağanını Hasan Akayla paylaşmıştır. 1997'de Gençlik dergisi tarafından yılın şairi, 1998'de Kültür Dünyası dergisinde ayın şairi, 2004'te Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları birliğince yılın çocuk romancısı seçilmiştir. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

Ö. Mengüşoğlu Özçelik hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmektedir: “Mustafa Özçelik’in bu şiiri bize ne söylüyor? Ritmini, ölçüsünü, uyağını, kafiye ve redif sesini hatta kimi musiki öğelerini dahi kullanmaksızın yalnızca kıt’alar ve yer yer berceste mısralar vasıtasıyla geleneğin tınısını, muhtevasını, omurgasını bize kadar taşıyıp getiriyor. Bütün inceliklerinden haberdar bulunduğu modem şiire ve onun imkânlarına adeta dirsek çeviriyor hatta göz kırpmıyor, dil çıkarıyor. Modern şiirin imkânları diye diye kendinden koparak başkasının kendisine yamayan, kimin neci olduğuna aldırmadan sanat üretebileceğini savunanlarla hesaplaşıyor.”

Nuh Utku ise: “Mustafa Özçelik, şiirimizin geçmişten süregelen duru ve içten söyleyiş damarını inanç ve medeniyet değerlerimizle donatarak kendine özgü bir duyarlık ve derinlik evreni kurmuş. Onun şiirlerinde rahat ve huzur veren bir söyleyişle birlikte insanı coşku dolu eyleme doğru seğırten gizli bir tebliğ boyutu da var.” Şeklinde sanatçı hakkındaki görüşlerini belirtmektedir.(Işık, 2007: 2831)

Eserleri:

Şiir: İfşa (1985), Güle Yağmura ve Bahara Selam (1992), Serenat (1995), Dünyanın Tenhasında (1996), Güneş ve Ayna (1997), Diriliş Türküsü (1997), Gül ve Hançer (2002).

Deneme: Şiir İklimi (1998).Gece Işıltısı (2005).

Hikâye: Kelile ve Dimne (1990), Papağan Hikâyeleri (1990), Balıkçıl Kuşu ile Yengeç (1990), Şehitler Tepesi (1992), Tales From Mevlâna (İngilizce, 1995, Türkçe-İngilizce 1996), Gülün Sim (1995), Son Günün Sevinci (1999), Denizdeki Hazine (2004), Bir Testi Su (2004).(Işık, 2007: 2831)

Biyografi: Yunus Emre (1984), Samiha Ay verdi (2003), Sunullah Gaybî (2004).

Roman: Şehitler Tepesi (1992).

İnceleme: Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı (2003).

Antoloji: Şairin Duası - Dua Şiirleri Antolojisi (2002). Sufi Şiirler Antolojisi (2005), Gül’e Salâvat Hz. Peygamber'e Şiirler Antolojisi (2006). (Tekin, 2010: 890)

Yardımcı ders kitabı: Türkçe Edebiyat Bilgileri (1992). (Tekin, 2010: 890)

Şiirlerinden örnekler:

Kuş Sesi

Karanlık bastı yol kayboldu

Güneşi örttü bulut

Beni derin sulara saldı

Islandım, üstümde

Gecenin elbiseleri

Görmedi beni kendi aynasında

Yüzüne ay çarptı

Ben sularla kuşanarak

Bir kuşluk vaktinin kukusunu aldım

Geldiği gibi gitti akşam

Gitti bir iz bile bırakmadan

Ey kalbimin defterini bilen avcı

Duy içimdeki kırlangıç sesini

Ah bu ateş

Yüzümdeki toprak kokusu

Aczim çoğaldı

Ey avcı beni vur

Beni azalt

Ten bahçesinde

Can görünsün istiyorum

Yeni bir dağ vurma kalbime

Canı şerh et

Seni giyinip

Öyle çıkayım sabaha

Çünkü sen

Kalbimin toprağında yeşeriyorsun

Tenha bir bahçede seni örüyorum. (Güler ve Türkmen, 2013:189)

Cüz

Sen bir avcı olup çıkınca dağlarım
 İçimde bir ceylan daha vurulur ki
 Gözleri hep şehlâdır
 Kayaları yumuşatır içinin merhamet sesleri
 Bütün şehir uykudadır bu yüzden ağlayışım
 Evvel zaman içinde
 Bir destan gibi anlatılır çocuklara

Yanlış bir baharda çiçek açmak olur hayat
 Sevmenin kutsal kelimeleri
 Çıkarılır kitaplardan
 Şehrin hâkimi bir başka vadiye götürür sizi
 Serseri bir taş incitir güzelliğinizi
 Kanayan yerleriniz için yağmur arar
 Varırsınız dağlara

Oysa dağlar da yalnızlığı yaşar
 Denizleri düşünüp
 Efkârlarılar kendilerine göre
 Gül türküleri duymadan büyüyen muhacir kuşların
 Alınyazılarını
 Kelebeklerin kanadında taşıyıp
 Dağlardan denizlerle bakarsınız
 Sevdakar bir martının kanatlarından
 Bir iz düşerken sulara ağlar
 Ağlarsınız

Karanlıktır zindan
 Kuyu ki çığırtığı yoktur
 Sulara vurmaktadır ayın şakıması
 Mehlika'nın yüzü

Şairiniz Fuzuli şimdi
 Kılıcınız ki gül desenli
 Yaralarınızda şiir merhemi
 Aynalara bakar
 Çilenin saçlarım tararsınız
 Gökten bir sofraya iner dervişlerin önüne
 Söz Yunus'tadır ve çözülmüştür sır

Ferhat hangi dağı kazmadadır ki
 Kanayan elleriniz
 Bitmemiş çilenizi güllere taşır
 Çiçekçi kadınlar Şirin den habersiz
 Hesaplar yapar
 Siz hepsini yanlış çıkarırsınız
 İhtiyar ağaçların yüzlerinde şu hikmet levhası:
 "Kederden kaçılır, kaderden kaçılmaz."

Yüzü solgunsa eğer sevdaların içinizde
 Artık ona yetecek ırmaklar vardır
 Böylece yorumlanır hayat
 Yorumlanır suret ışık ve ayna
 Kerem'in alevinde kül olurken kelimeler
 Denize karşı durup

Bütün ışıkları yakabilirsiniz sevimli bir karanlığa inat (Güler ve Türkmen, 2013:190)

1.2.4.14. Mustafa Tahralı

Mustafa Tahralı, 1943 yılında Konya'da doğmuştur. Konya İmam Hatip Okulu'ndan 1961 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 1966 senesinde mezun olmuştur. 1963-1966 yıllarında Ankara Müftülüğüne bağlı olarak imam hatiplik yapmıştır. 1966 sonunda Kütahya Müftü Yardımcılığına tâyin edilmiştir. (Kabaklı, 1991: 444)

Nisan 1967'de Fransa'ya, Millî Eğitim Bakanlığı burslu doktora öğrencisi olarak gitmiş, 1969–1970 ders yılında Tunus'ta Arapça derslerine devam etmiştir. Paris-Sorbonne III Üniversitesi'nde hazırladığı Ahmad al-Rifâî, Sa Vie, Son Oeuvre et Sa Tarîqa (Ahmed er-Rifâî, Hayâtı, Eserleri ve Tarikatı) konulu doktora tezini derece ile bitirip yurda dönmüştür.

İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsüne Tasavvuf Tarihi ve İslâmî Türk Edebiyatı Öğretmeni olarak Kasım 1973 tarihinde tâyin edilmiştir. 1982 senesinde Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Tarihi Bilim dalı doçenti ve İslâm Felsefesi Anabilim dalı başkanlığı yapmıştır.

1981 yılında Türkiye Millî Kültür Vakfı tarafından açılan Hicret konulu şiir yarışmasında, "Hicret" başlıklı şiir ile birincilik armağanını kazanmıştır. Fransızca'yı çok iyi bilen Tahralı'nın Tasavvuf ile ilgili Fransızcadan bazı makale tercümelerini yayımlanmıştır. (Kabaklı, 1991: 445)

Hayatı boyunca birçok kitap yazan sanatçı, Yrd. Doç. Dr. Selçuk Eraydın ile birlikte Ahmed Avni Konuk'un Fususu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi'nin üç cildi 1987-1990 yıllarında basılmış, dördüncü cild ise 1991 yılında basılmıştır.

Dr. Neclâ Pekolcay ve dört branş öğretmeni ile birlikte İslâmî Türk Edebiyatı adlı ders kitabı 1981 yılında yayımlanmıştır.

Kubbealtı Akademi Mecmûası'nda aruz ve hece vezni ile yazdığı şiirler 1976 yılından beri zaman zaman yayımlanmaktadır. Şair bazı şiirlerinde "Mürîd" mahlasını kullanmaktadır. (Kabaklı, 1991: 446)

Edebî-dinî-tasavvufî inceleme ve yayınları alanında oldukça aktif olan Mustafa Tahralı, yalnız aruzla değil, hece vezniyle de manzumeler ve şiirler yazmıştır. Türk musikisini değerlendiren şiirleri ve geleneğe bağlı "ilâhileri"de görülen Tahralı'nın temel konu ve tema olarak tasavvufu benimsediği ve Divan şiiri bilgisine de vâkıf olduğu görülmektedir.

Şair gazellerinde, tahmis, terbi, müstezat, kıt'a, taştir ve ilâhilerinde, daima tasavvufî aşk etrafında bulunmaktadır. Eski nazım şekilleriyle yeni dilde şiirler yazan Tahralı, Yahya Kemal aruzu ve Yahya Kemal mektebinin izlerini aksettirmektedir. (Kabaklı, 1991: 447)

Şiirlerinden örnekler

Ölüm Düşünceleri

Hayat sahnesinde bir oyun biter,
Perde iner, alkış ve gürültüler...
Gaybler diyarına başlar bir sefer,
Rehber gerek, yârân gerek, nur gerek...

Bu yerden gittikçe bir bir yolcular,
Gurbet mahkûmları sessizce ağlar...
Belli ki mukadder bir yolculuk var,
Azık gerek, derman gerek, nur gerek...

Her nefes yaklaşır ecel menzili,
Yürür insanoğlu yolda çileli,
"Emânet" yüküyle bükülmüş beli...
Rahmet gerek, gufran gerek, nur gerek;.

Gönül kapısını açık tut her an
Tanrı misafiri ölüm, ne zaman
Gelir belli değil, yaman mı yaman!
İzzet gerek, ihsan gerek, nur gerek...

Gönül Hakk'ın evi, ölüm misafir,
Ansızın Rabb'inin emriyle gelir,
"İrcii" fermam bir elindedir
Lebbeyk gerek, eman gerek, nur gerek...

Sûret kafesinden kurtulup uçar,
Yükselir can kuşu, huzura kadar...
Gönlüne dar gelir artık bu diyar
Vüs'at gerek, vatan gerek, nur gerek...

Feryâd figân... Bitsin bu endişeler!
 “Mâ şâ'allâhu kân” hükmünü işler,
 Ölmeden ölenler böyle dediler:
 Vuslat gerek, cânân gerek, nur gerek...

Âlem satrancında var-yok savaşı,
 Yed-i takdir ile oynar her taşı...
 Zavallı taşlara düşmüş telâş!
 İman gerek, irfan gerek, nur gerek...¹¹²
 (9 Mayıs 1983) (Kabaklı, 1991: 448)

1.2.4.15. Nazmi Alper Tanrıverdi

Nazmi Alper Tanrıverdi, 24 Kasım 1944'te Van'da doğmuştur. Şiirlerinde “Alperî” mahlasını kullanmıştır. 1946 yılında ailesi ile birlikte Kütahya'ya yerleşmiştir. İlk ve ortaöğrenimini burada yapmıştır. Eskişehir Tekniker Okulu Makine Bölümü mezunudur. Bir süre devam ettiği Konya DMMA İnşaat Mühendisliği Bölümünü ekonomik nedenlerle 1970'de yarım bırakmıştır. Mesleğini 1975'te Almanya, 1995'te Amerika'da ve 1965-1978 yılları arasında Kütahya TÜG-SAŞ ile 1980-1993'te Adana'da Çukurova Grubu şirketlerinde başformen olarak çalışıp 1997'de emekliye ayrılmıştır. Çalışmalarını Manisa'da sürdürmüştür. (Işık, 2007: 3420)

Şiir ve yazıları Kütahya Vilayet gazetesinde 1963- 1966 yılları arasında, Manisa'da Saruhan (1999–2000–2001), Yenigün (2003),Denge (2003), Hür Düşünce (2004),Simav'da Anadolu (2004), Belde (2003), Olay (2003–2004), Nazmi Alper Tanrıverdi Burdur'da Yenigün (2003), Devrek(2003), Rize'de Zümrüt (2003), Yeni Söke (2001), Söke Ekspres (2003), Hür Söz (2003), Yeni Kıroba (2003), Bakış (2004),Meydan (2004), Bizim Ece gazetelerinde yayımlanmıştır. 1999 yılından itibaren Manisa Hür Işık gazetesinde köşe yazarlığı yapmıştır.

Çok sayıda şiir dinletisine ve şiirle ilgili söyleşiye katılmış ve şiirlerine değişik antolojilerde yer verilmiştir. Ayrıca müzik çalışmaları yapmıştır. İLESAM, Kütahya Şiir Sevenler Derneği üyesidir.

¹¹² 6+5=11

Ünal Şenel hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmektedir: “Nazmi Alper, Türk Halk şiirine has unsurları zaman zaman şekil yönüyle, fakat daha çok muhteva ve söyleyiş halamından sürdüren bir günümüz şairidir... O bir yönüyle Karacaoğlan’ın günümüzdeki bir devamı, bir yönüyle de Mehmet Akif in sosyal hayata ayna tutan bir takipçisidir.” (Işık, 2007: 3421)

Eserleri:

Şiir: Seher Yelleri (1999), Hep Sırılsıklam (2003). (Işık, 2007: 3420–3421)

İsa Kayacan şair hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmektedir: “Nazmi Alper Tanrıverdi, şairliğinin yanında düz yazılarıyla da dikkat çekiyor. Fotoğraflarla da yakından ilgilendiği biliniyor. O’nun şiirlerinde, hasret var, arayış var, bekleyiş var, kırgınlık, mutluluk var.”

Bir sevda masalı bu

Hicrana bürünmüş” diye söze başladığı şiirinde, topraktan, gül kokusundan, solan güllerden söz eder uzun uzun.

Manisa’da yayınlanan gazetelerde düzenlediği, sanat ve edebiyat sayfalarıyla pek çok şairin, yüzlerce şiirinin bir araya getirilişini, kamuoyuna yansıtılışını gerçekleştiren Nazmi Alper Tanrıverdi, Otuz Ağustoslarda kanayan yüreğinin sesini dinler, Gazzedeki çılgınlardan etkilenir.

“Resmim için” şiirinde, çaresiz ellerden, kavuşamayan, kavuşan ellerden sözeder. Bu şiirin bir dörtlüğünde şöyle seslenir:

“Yılların izini mümkün mü silmek?

Mümkün mü kaderi önceden bilmek?

Yüzüne çizilen çizgilere bak,

Yaşanan yılları anlatmıyor mu?”

(www.isakayacan.blogspot.com/2009/.../azerbaycandan-kimlik-dergisi-prof.ht., 2012)

Şiirleri yanında, deneme yazılarıyla da karşımıza çıkan Nazmi Alper Tanrıverdi, bir mektup yazar: “Mektuplarımız tam bir edebi metindi. Şimdikilerdeki gibi argo da yoktu o günlerde” hatırlatmasında bulunur.

Şiir kadar düzyazıda da başarılı olan Tanrıverdi, Kara Tren yazısında “çocukluğumda yaz tatilini dört gözle bekler, tahta bankolu 3. mevki bir tren vagonunda Kütahya’dan Uşak’ın İnay köyüne tatile giderdik” diye söze başlar.

Sevgililer gününde bir limanın gözyaşlarını anlatan Nazmi Alper Tanrıverdi, “çıldırıldım” başlıkla şiirler yazar. Ve bu şiirinde şöyle bir girişle karşımıza çıkar:

“Hani sevdalanacak yaşta değilim,

Diyorum kendi kendime,

Eski deli rüzgârlar,

Esmiyor başımda” (www.isakayacan.blogspot.com/2009/.../azerbaycandan-kimlik-dergisi-prof.ht., 2012)

Bekleyiş

Hazana eren ömrüm, bahar nedir bilmedi,
Herkesin yüzü güldü, benim yüzüm gülmedi
Iztıraplar kor gibi benim bağrımdaydı
Onca acıya yürek, bilmem nasıl dayandı?

Sevdiklerim kayboldu, sevenler ise riyakâr
Hüzünlü gözyaşlarım, yıllar yılı hep akar
Yürekler taş kesilmiş, acımasız bir yaşam
Yere batmış merhamet, bilmem nereye koşam?

En yakınlarımın bile göğsümdedir okları
Kimse aç düşünmez, dost edinir tokları
Onlar için tutuşan yürek boşa yanmıştır
Yüzüne her gülünü kendine dost sanmıştır

Dünya hep aynı dünya, insanlar bir felaket,
Kalmadı ne bir sevgi, ne bir tatlı muhabbet,
Kin ile dolu kalpler, yok oldu güsellikler,
Bahar gelecek diye Alper nafi bekler.¹¹³

¹¹³ 7+7=14

(Mayıs, 2000, Ankara) (www.blog.milliyet.com.tr/sair-nazmi-alper-tanriverdi/Blog/?BlogNo=222690, 2012)

1.2.4.16. Necati Çağırıcı

Necati Çağırıcı, 1924 yılında Uşak'ta doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Uşak'ta tamamlamıştır.

Uşak Şeker Fabrikası'nda işe başlamış, bir süre sonra Kütahya Şeker Fabrikası'na atanmıştır. Kütahya Şeker Fabrikası'nın muhasebe bölümünde uzun süre çalışarak buradan emekli olmuştur. (Güler ve Türkmen, 2013: 201)

Oldukça aktif bir kişiliğe sahip olan Çağırıcı, Kütahya Gazeteciler Cemiyeti Üyeliği başta olmak üzere Kütahya Yapı Kooperatifinde ve Kütahya Turizm Derneği'nde üyelik ve başkanlıklarında bulunmuştur. (Güler, 2010: 373)

Şiir hayatına okul yıllarında başlayan ve Kütahya'da devam eden Çağırıcı, şiirlerinde Kütahya'ya yönelik konu ve kavramları kullanmada oldukça başarılıdır. Kütahyalı kişi ve kurumlar için yazdığı samimi ve duygulu mısralarla dikkat çeken şâirin, pek çok dergide ve ansiklopedide yayınlanmış ve bestelenmiş şiirleri vardır.

20. yüzyılın önemli şairlerinden olan Çağırıcı, 8 Ocak 1995 tarihinde vefat etmiştir.

Çağırıcı, Kütahya Gazeteciler Cemiyeti tarafından Şeref Belgesi, Kütahya Maltepe Ortaokulu'na yaptığı hizmetlerden dolayı Üstün Çalışma Belgesi Türkiye Ulusal Verem Savaşı Derneği tarafından yaptığı hizmetlerden ötürü Şeref Rozetine layık görülmüştür.

Çok sevdiği Kütahya'ya tepeden bakan mezarının taşına şu dörtlüğü yazdırmıştır:

Bir sevda biliyorum gülün baharın değil
Kitabı aşk olmayan dinin kâfiryim ben
Konuşturmadığım şu mısraların değil
Yazamadıklarımın ölmez şâiriyim ben (Güler, 2010: 374)

Çağırıcı şiirlerini iki kitap halinde yayınlamıştır. “Ezelden Meçhule Aradığımı Bulamadım” adlı birinci kitabında çoğunlukla hece vezniyle yazdığı şiirleri yer alırken “Sonbahar Yağmurları” adlı ikinci şiir kitabında farklı ölçülerde şiirler yazmıştır. Her iki şiir kitabında da işlenen genel temalar arasında: Kütahya, aşk, ayrılık, özlem, iyilik, Kütahya eşrafı, dostluk, yardımseverlik, münacaat, tasavvufi şiirler, mistik düşünceler ve arkadaş çevresine sunulmuş şiirler ağır basmaktadır.

Necati Çağırıcı'nın şiire bakış açısı, Sonbahar Yağmurları isimli şiir kitabının sunuş yazısında şöyle ifadelendirmektedir: “Vakur ve azametli görünüşleri ile etrafa koku ve renk saçan lale ve gül bahçelerinde çelimsiz bir nergis misaliyim ben... Mevlanaların, Fuzulilerin, Eflatunların, Aristoların ve Sokratların coşkunlukla dile getirdikleri aşk ve gül destesinde, solgun bir yaprak gibiyim. Bu yolun sonsuzluğunu, hislerimin kısırlığını ve bu yöndeki sonsuz aczimi biliyorum. Ne çare ki elimden, sevmekten başka bir şey gelmiyor.” (Güler, 2010: 375)

Ezeli Meçhulden Aradığımı Bulamadım adlı ilk şiir kitabında hece vezninin ağır bastığını görmekteyiz. Halk Edebiyatı nazım türlerinin ve geleneğinin şair tarafından benimsendiğini görmekteyiz. Tasavvuf edebiyatının ilahi, nefes, deme türlerinin etkisi var. Ayrıca Divan edebiyatından esinlenerek yazdığı münacaatlar samimi yalvarışlar görülmektedir.

"Çağranî" mahlasını heceyle yazdığı bazı şiirlerinde kullanmıştır. Ümit Yaşar Oğuzcan, Çağırıcı'nın hem şekil hem de duygu yoğunluğu bakımından sanat anlayışını şekillendiren sanatçılardandır.

Çağırıcı, şiir yazmaya bu yeteneğini keşfeden Türkçe öğretmenin sayesinde şiirlerini derleyerek başladığını ve bu sayede şiir yazmağa yönlendirildiğini belirtmektedir.

Sanatın her kolunda becerikli olan sanatçı ney, saksofon, piyano, cümbüş gibi enstrümanları çalmakta başarılıydı. (Güler, 2010: 376)

Çok sevdiği Kütahyalıları konser ve tiyatro etkinlikleriyle tanıştırmış; Kenter, Gülriz Sururi ve Engin Cezzar tiyatrolarınının Kütahya'ya gelmesini sağlamıştır.

Çağırıcı'ya göre şiir yazmaktan öte onu okumak önemlidir. Şiir yazmak güzeldir ama onu okuyan güzelleştirir düşüncesindedir. Şiirin para işi değil, zevk işi olduğunu vurgulamaktadır.

Çağırıcı, şiirde ölçüye ve kafiyeyle farklı bakmamakta ve şunları söylemektedir: "Kafiye ve heceyi eski şairler gibi dile getirdim. Aruzla da yazdım. Aruzla yazınca şiirin şaire çıkardığı zorluklar var. Onun için yeni şiir varken aruzla yazmak gereksiz." Demektedir. (Güler, 2010: 377)

Şâirin yeni ve eski şiirin karşılaştırılması hususundaki görüşü ise: "Yeni şâirleri beğenmem, ben eskilerin tutkunuyum, fakat yine de eski şâirleri tenkit etmem." der. Usta şairlerden Necip Fazıl'ı beğendiğini sık sık dile getirir.

Necati Çağırıcı, gençlere şiir konusunda önemli tavsiyelerde bulunmaktadır. "Şiir yazmak İçin okumak, düşünmek ve yeterli kelime hâzinesine sahip olmak gerekir. Gençlerin birçoğu şiir yazar ama bu gençken geçerlidir. Eğer şiir yazmayı sürdürürlerse başarırlar. Şiirlerde konu bütünlüğü olmalı, içeriği konuyla ilgili olmalıdır. Meseleler atlanmadan anlatılmalıdır. Şiir yazmada esas olan şiir dilinin yakalanmasıdır, der. İnsan şiir yazmaya başlayınca, uğraşı şiire yönelince şiir dilinin kendiliğinden ortaya çıktığını belirtir. O zaman insan artık istese de o dili bozamaz." (Güler, 2010: 377)

Şiirlerinden Örnekler:

Kütahya Aziz Şehir

Gül açar bülbül öter bir neş'e kaplar dağları
Yemyeşil cennet misali sanki Sultan Bağları

Saklıdır Sultanların ol ihtişamı derinde
Bin hayat kaynaşır her an ceviz gölgelerinde

Aşk okur yaprakların hep aşk olur bassan yere,
Aşıkının gözyaşından gibi akmakta dere

Bir şehir kim bin yerinden çağlayan coşkun su var
Bir şehir kim gönüllerde ağlayan Dumlusu var.

Her adım bir başka âlem her taraf zümrüt yeşil
Toprağın altı muamma, üstü dolmuş ehli dil

Ruhu sarhoş eyleyen gül rayıhası mey gelir,
Her sadada bir aşk okur, Âşık her ses ney gelir

Gönlü aşkın sultanıdır zahiri derbeder
Bir Ahmedî var bu şehrin kâinatı resmeder.

Öyle bir semt ki bu sultan bağlarının dini var,
Aşk olup gönlümde açmış birde Muhiddini var.

Söylenir sanman bu yerler nazma alsan bir kere,
Bin şiir mevzuu burda gördüğün her bir dere.

Dalga dalga güzellerin kırmızı mor şalları,
Titreşir gönlüm gibi ah telli kavak dalları.

Âşık isen göreceksin görmek istersen ara
Sen seni görmek için git bir kerecik Kırklara

Sende sen, Kırklarda sen, kuşlarda sen, toprakta sen,
Renkte sen, bülbülde sen, güller İle yaprakta sen,

Kendimi sende görüp kendimde gördüm seni ah,
Sen göründün kâinatta Lailahe İflahlar

Nuru parlar her taraftan Hakkı bulan her canın,
Doymadım bir katre olsun aşkına Kütahyanın

Neylerinden aşk akar aşkınla inler sazları
Sanki aşkın narıma yanmış durur Kirazları

Zahiritiden anlaşılmaz bir şehirdir Kütahya
İlmolup feyizler saçan bir nehirdir Kütahya

Fevzefendi, Hoca İbrahimle benzerler aya,
Yok, menendi Fazılın, hayran gönlüm Çintaya

Bir tarafta Paşam Sultan, bir yanda Hûda Rabbim
Bahtiyarım bu toprakta bulunmakta Yarabbim

Burada canlar aşk ile sinende açar bir yara
Bir âlemler görürsün baktıkça Hisarlar

Gün olur gök nur kesilir gün olur artar sisi
Bin yerinden nağmeler renkler sarar müderrisi

Bilmez asla girmeyenler Kütahyanın içini
Renk alır elde aşkla nakşeden yeşil çini

Gizlidir esrarı çünküm rastlamaz hiçbir göze
Bir Kütüphane Vahittir ki olmuş bir müze

Hacı Evren Camiinden Takvacılardan geçip
Kebkeblerden aşk ile Allah deyip su içip

Kal'ayı Balaya çıkta şöyle içten bir bağır,
Bundedeyi sinesinde saklar Kal'ayı Sağır

Cami-i Yeşili bir gör hayran eder içini
Kaplamıştır cümle asarı hakikatte Çini

Zeryenden Hatuniye, Kurşunlu, Ulu Cami
Her devirde gönderilir Kütahyaya bir hamî

Hibe olsun ey güzel yurt senden akan terimiz,
Çünkü senden gelip geçti Şair Şeyhimiz

Sanki hassas bir ince ruh nakşedilmiş her taşa,
Her taşın nakşında birden canlanır Fuat Paşa

Rastlamak mümkün değildir burda artık kırlığa
Yeşil bir cennet görürsün baktıkça Hıdırlığa

Eski bir sevdayı söyler Hisarların her taşı,
Karşıdan Üçlerle aşkı söyleşir Terkos başı

Bir çiçek deryası Cennetten misal der her gören
Cennetin Dünyada bir temsilcisi Kunduk Viran

Öyle cömerttir ki bu toprak sanki Hatemi Tahi
Mevlânânın ruhu burda, burda Kenan Rıfâî

Acizmiş şiir ilen bildim Kütahyanın tarifi,
Kim unuttur Pesendîyi hem üstadı Arifî

Sır Kütahya aşıkına esrar dolu bir kutu
Ey şehir karşısında haklı buldum sükûtu

Feyzalıp coş aşk ırmağın çağlasın gani gani
Aşk yolunda sende yayan kalmıyasın Çağrani¹¹⁴ (Güler, 2010: 379- 380)

Aradığımı Buldum

Kütahya evliyalar, enbiyalar otağı
Kütahya bilinmedik çok dehalar yatağı

¹¹⁴ 8+7=15

Bu gün aradığımı bulmuş gibiyim sende
Neleri gizliyorsun sen, neleri sinende

Ölmeden ölmek gerek anlamak için seni
Sende bulmuş gibiyim asıl beni,

Sonsuz birer hazine sinende yatan canlar
Üçler, yediler, kırklar, cânım paşam sultanlar,

Beni bu güzeller yurttan sen kılmacüdâ Rabbim,
Bize şefatçi olsun, ol kulun “Hüda Rabbim”

Yolumu göster bana gel kurtlar bu şaşkınlık
Alarak benden beni, ver hakiki aşkınlık

Ben Hakk’a yönelmişim zuhur etsin bende hak,
Sırrı ayan görünsün, beni Levlâka Levlâk

Kalbini aşkın ile doldurup taşımışım
Seni her şeyde görüp şaşmışım şaşmışım

İçimde çoşan aşkın bendeni yakıyor ah
Beni çözüp bilecek, aziz bir can ver Alllah¹¹⁵ (Güler ve Türkmen, 2013: 202)

1.2.4.17. Osman Kibar

1960 yılında Çanakkale-Biga'nın Ağaköy'ünde doğan Osman Kibar, ilkokulu köyünde, ortaokulu Biga'da okumuştur. 1977'de Çanakkale Öğretmen Lisesi'ni, 1982'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü ve Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirmiştir. Yüksek lisansını 1998'de Çanakkale Onsekizmart Üniversitesinde yapmıştır. Üniversite döneminde gençlik teşkilâtlarında görev üstlenmiş, birçok kere tutuklanıp yargılanmıştır.

¹¹⁵ 7+7=14

Öğrenciyken işe giren yazar çalışarak okumuştur. Ankara, Kütahya ve Çanakkale’de edebiyat öğretmeni olarak çalışmıştır. (Tekin, 2010:645)

Sanatçının şiirleri Töre’de, hikâyeleri Yeni Anadolu (Eskişehir) ve Türk Edebiyatı’nda, denemeleri Biga Doğu gazetesinde yayınlanmıştır.

Divan tarzında yazdıklarında Fânî, Fedâî, Cevrî; koşmalarında Yalnız Ozan mahlaslarını; denemelerinde Yıldızlara Ok Atan Adam; mizah yazılarında Osman Büyükaliler ve Hurşit Özdingil müstearlarını kullanmıştır. Hikâye dalında ödülleri vardır. (Tekin, 2010:646)

Eserleri:

Hikâyeleri: Bir Sahipsiz Gölge (1991), Trışka-Name (1997).

Denemeleri: Türk Kültürü Benzeme Kültür ve Aydınlar (1996), Baskı Dayatma ve Aydınlar (1997).

Sözlükleri: Gediz Yöresi Ağızlan-inceleme-Sözlük (Yayınlanmadı, 1987), Biga Yöresi Ağızları- İnceleme-Sözlük (Yüksek lisans tezi, 1997), Türk Kültüründe Ad Verme (2005). Biyografisi: Şehit Er Eyüp Atan Armağanı (Hulûsî Akile, 2001). (Tekin, 2010: 646)

Gelinlik Giyemedi Ölen Fatmanur’un Destândır

üç nisanda Hakk'a yürüdü Fatmanur
 yüzünde nurlu izler vardı gökler billur
 âh bilseniz nasıl sevinç doluydu o gün
 sanki Allah'ın en güzel kuluydu o gün
 ıslıl ıslıl bakardı çakır yeşildi gözleri
 melekler tarafından sevildi gözleri
 yazısı öyle yazılmış Kalem'le ezelden
 Azrail güzelce can almış güzelden
 âh ben dünyalara doyamadan gittim
 anamı babamı hiç kıyamadan gittim
 hoş bir hatıra bıraktım nişanlıma
 bir veda selamı bırakıversin alınma

tomurcuk açmış taze bir fidandım
 nazlı mı nazlı sessiz bir figândım
 müjdecî melekler göndermiş Rabbim
 bir hayale doğru akıvermiş kalbim
 genç yaşta böyle ölüm dilemedim
 yazım ezelden böyleymiş bilemedim
 yeni girmiştım daha yirmi bir yaşına
 alıp da koydular beni musalla taşına
 tabutum üstüne bir gelinlik serdiler
 namazım kılarak helallik de verdiler
 yenice açmış tomurcuk bir çiçektim
 güllüğüm bilmeden nice güller ekdim
 teller duvaklar takınıp olamadım gelin
 artık hatırladıkça siz mezarıma gelin
 şimdi çokça üzülüp ağlama sen ana
 hadi bir hatim indiriver nazlı kızına
 baba sen de artık hoşça sabret dayan
 cennet bahçesi önümde ayan beyan
 bir haller oldu ecel şerbeti içiverdim
 Allah aşkıyla kendimden geçiverdim
 bildim gerçek aşk bu imiş ey yârenler
 Allah deyip ol Güzel'e gönül verenler
 âretim şimdi vakitsiz veda zamanıdır
 dostlarımızın da bize vefa zamanıdır
 hayırda hayır var hayır yokmuş şerde
 ey âhîret yolcuları buluşuruz mahşerde
 unuttuğum selam varsa siz söyleyiverin
 olsun aleyküm selam Fatmanur deyiverin
 cennet süsleri verildi takılarım yerine
 dediler cennette yer açın bu nazlı geline
 ben razıydım Rabbim de benden razı oldu
 kısacık ömrüm de böylece son buldu
 çeyizim elişlerim benden hatıra kalsın
 dünya dünya diyenler bundan ibret alsın

anam babam bir dediğimi iki etmezdi
 günlerim az gelir gece bana yetmezdi
 doğuştan güleçtim hep gülerdi yüzüm
 boyum serviydi gözlerim iki üzüm
 evet zamansız oldu göçtüm de gittim
 bir tas ecel şerbetinden içtim de gittim
 güllerin kaderi böyle erken solarmış
 kabrine Muhammed gülleri dolarmış
 anneciğim mezarıma bir gül dikiş
 komşular siz de hakkınızı helal ediniz
 ölümden sonra huriler karşıladı beni
 dediler Fatmanur Rabbin affeyledi seni
 inşallah komşu olurum Fatma Anamıza
 Allah zede getirmesin hiç imanımıza
 şimdi ben nurlar ile güller içindeyim
 tarif edilmez güzel haller içindeyim
 bana yoldaş oldu okuduğum Yâsînler
 okunan bu destan Fatmanur'un desinler
 Yalnız Ozan duydu bu destanı düzdü
 okuyup dinleyenleri yürekten üzdü
 gelin ey âşıklar edelim güzel bir dua

Fatmanur Hanım'ın ruhuna el-Fâtiha (www.fikiradasi.net/destan-osman-kibar-hikayeler-kasim-aralik-2011)

1.2.4.18. Ömer Bedrettin Uşaklı

Ömer Bedrettin Uşaklı 24 Ağustos 1904'te Uşak'ta doğmuştur. Sivas'ın son kadısı, Ömer Lütfi Efendi ile Hayriye Hanım'ın oğludur. İlköğrenimini Uşak'ta, ortaöğrenimini Sivas ve İstanbul'da 1924 yılında Kabataş Lisesi'nde yapmıştır. (Çetin, 2002: 300) 1927 yılında Mülkîye Mektebi'ni bitirmiştir. Maiyet memuru olarak Bursa'da stajını tamamlamış, kaymakam olarak Manavgat'a atanmıştır. Buradaki ilk günlerini babaları arkadaş olan Baki Süha Ediboğlu'nun evinde geçirmiştir. (Altınkaynak, 2002: 707)

Ünye, Şavşat, Artvin ve Edremit'te kaymakamlık yapmıştır. Mülkiye müfettişi olarak 1938–1943 yıllarında çalışmıştır. 1943'te 7. Dönem Kütahya milletvekili seçilmiştir. (Çetin, 2002: 301)

Ömer Bedrettin Uşaklı, gezdiği yerleri bir ressam gözüyle mısralaştıran, Anadolu'yu pastoral bir güzellikle duyuran şairdir. Yurdumuzun taşını, toprağını, renkleri, kokuları, denizlere açılan engin ufukları ile şiir sanatının aynasından bize göstermiştir. “Anadolu binlerce el değmemiş mevzu, hakikî Türk Edebiyatım yaratacak ve onu beynelmilel yapacak sant’atkârlarını bekliyor... Bizim edebiyatımızda nam ve nişanı olmayan Anadolu’muzun şiirini ve romanını teşvik edecek yerde, memleket edebiyatından çok defalar, gençliği soğutacak şekilde bahsetmelerini edebiyatımız için zararlı görüyorum.” demektedir. (Karalioğlu, 1983: 837)

Süha Ediboğlu'nun tanımıyla “ince yapısı, hassas tabiatıyla klasik şair tipinin ta kendisiydi”, bu yüzden sağlığını koruyamadı, vereme yakalanmıştır. Tedavi gördüğü Yakacık Sanatoryumu'nda veremden 24 Şubat 1946'da yaşamını yitirmitir. (Işık, 2007: 3684–3685) Ömer Bedrettin; Necip Fazıl'ı Cahit Sıtkı'ya bağlayan yıllar içinde yalçın dağlar arasında kendini üzüntü ve hasretlere kaptırmış, içli bir şair olarak görülür. (Necatigil, 2007: 434- 435)

Ediboğlu, Uşaklı'yı şöyle değerlendirir: “Şiirlerinde gerçek bir Anadolu çocuğunun sesi ve ruhu yaşıyordu. Türkçesi arı ve yalındı. Gücünü halk şiirinden alan mısralarında insanı hemen sarıveren bir sıcaklık, özdenlik vardı. Kolay gibi görünen Anadolu tasvirleri, kendinden evvel gelmiş an hece şairlerinininki gibi çiğnenmiş azlardan değildi. Yapmacıktan hoşlanmayan bir gerçekçiliği vardı.” (Necatigil, 2007: 435)

Tahir Abacı, Tahtacı Güzelleri'nde, Ömer Bedrettin Uşaklı hakkındaki görüşlerini şöyle ifade eder: “Denizsiz bir yörede doğmuş ve örünün çoğunu denizsiz yörelerde geçirmiş bu şairde deniz, bir simge olarak değil yaygın bir tematik düzlem olarak geniş yer tutuyor ve Uşaklı bu yönüyle bir bakıma romantizme yakın düşüyor, Oysa o da kuşağının öteki şairleri gibi, romantizm sonrası akımlardan el almış iki kurucu şairi, Yahya Kemal'i ve Ahmet Haşim'i belirgin bir biçimde izliyor. Kuşkusuz dönemin eğilimi doğrultusunda vezinde ‘hece’yi yeğleyerek ve onların tematik eksenini Anadolu’ya uyarlayarak. Dili ve üslûbu bazen koşma diline, bazen mani diline kaçıyor ama bunu ‘Hececiler’ gibi taklitçi bir tarzda yapmıyor. Ona Anadolu’lu bir Ahmet

Haşim bile denebilir. Ancak Ahmet Haşim gibi fantastik tablolar değil, pastoral tablolar çiziyor. Kırlar, yaylalar, dağlar, uçurumlar hep bir camın gerisinden ve insansız olarak yansıyor şiirine.” (Işık, 2007:3684–3685)

Uşaklı'nın kaymakamlık yaptığı yerler, oralarla ilgili izlenimler, gözlemler, yaşadığı ve tanıdığı olduğu gerçeklerle düşleri şiirinin yapısını oluşturmuştur. Tema olarak da doğayı, gurbeti, denizi, ölümü ve özlemi yoğun olarak işlemiştir. Şiirlerini geleneksel şiirimizin ölçüsü heceyle yazmıştır. “Benim gönlüm sarhoştur, Yıldızların altında” dizeleriyle başlayan bir şiiri bestelenmiştir. Şiirlerini önce 1925'te Millî Mecmua, Hayat 1926- 1929 yıllarında ve Varlık'ta 1933–1946 yıllarında yayımlamıştır. Prof. Dr. inci Enginün tarafından Bütün Eserleri adıyla derlenerek yeniden topluca 1988'de yayımlanmıştır. (Çetin, 2002: 303)

Eserleri:

Şiir: Deniz Sarhoşları (1926, değiştirilmiş 2. basım 1929), Yayla Dumanı (1934), Sarı kız Mermerleri (1940), Yayla Dumanı-Seçme Şiirler (1945). (Altınkaynak, 2002: 707) Bütün Eserleri (1988, İnci Enginün tar.).(Çetin, 2002: 303)

Şiirlerinden Örnekler:

Harman

Yeşil bahçelerden güneşe doğru,
Rüzgar gibi geçti Tanrım, o, rüzgâr!
Ruhum karanlıkta ateşe doğru;
Göz bebeklerime değdi ilkbahar,
Rüzgar gibi geçti Tanrım o, rüzgâr!

İçimden rengârenk kuşlar uçacak!
Rüzgârgibi geçti Tanrım o, rüzgâr!
İnce dudaklarda bir damla şafak;
Ceylanca bir bakış ve siyah saçlar,
Rüzgâr gibi geçti Tanrım o, rüzgâr!

Gül bahçelerinden esti bu rüzgâr,
 Burca burca uçtu denizlerimden.
 Bir türküden sesdi rüzgâr;
 Dalga dalga geçti denizlerimden.
 Burca burca uçtu denizlerimden.

Yarın esmez olur bu ince rüzgâr,
 Savrul, dağ köyümün altun harmanı!
 Ürpersin nehirler ve uçurumlar;
 Dursun bir baharcık ölüm kervanı!
 Savrul ey ömrümün ateş harmanı! (Çetin, 2002: 303)
 (Bütün Eserleri)

Yayla Dumanı

Cemâl Yeşil'e
 Gümüş bir dumanla kapandı her yer;
 Yer ve gök bu akşam yaylâ dumanı!
 Sürüler, çimenler, sarı çiçekler,
 Beyaz kar, yeşil çam yaylâ dumanı!

Ben de duman olsam senin yerine
 Dağılsam dağların şu mahşerine,
 Gözelin saçma ve gözlerine
 Ben girsem, ben dolsam yaylâ dumanı!

Beni içerine aldın dağ gibi,
 Doldun gözlerime bir rûyâ gibi;
 Ben de güneş gibi, yüce dağ gibi
 İçinde kaybolsam yaylâ dumanı!
 (Yaylâ Dumanı) (Akyüz, 1971: 933)

1.2.4.19. Ömer Faruk Toprak

Ömer Faruk Toprak, İstanbul'da 14 Şubat 1920 yılında doğmuştur. Darü'l-fünûn İlahiyat Şubesi Fıkıh Müderrislerinden İsmail Hakkı Toprak ile Saniye Hanım'ın oğludur. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 996)

Yazar Fûruzan Toprak eşidir. 1932'de Gönen İlkokulu ve 1936'da Kumkapı Ortaokulu'nu bitirmiştir. Liseyi İstanbul ve Kütahya Lisesi'nde 1941 yılında tamamlamıştır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne üç yıl devam etmiş, MEB Neşriyat Müdürlüğü'nde çalışmaya başlayınca, 1945 yılında yüksek öğrenimini yarıda bırakmıştır. Daha sonra Petrol Ofis'e geçmiş, İstanbul ve Ankara bürolarında çalışarak 1972'de emekli olmuştur. (Karaalioğlu, 1983: 809)

İlk yazısı "Zavallı Çocuk", 1934'te Mektepli Gazetesinde, ilk şiiri "İyi İnsanlar" 1938'de Servet-i Fünun ve Uyanış dergisinde çıkmıştır. Daha o altı yaşındayken babasından Şirazlı Hafız'ın şiirlerini dinlemiştir. Yine o yaşlarda annesi Yunus Emre'nin, Karacaoğlan'ın koşmalarını okumuştur. Gerçi erken başlayan bir edebiyat tutkusunun zararını ortaokul ve lisede birkaç yıl yitirerek görmüştür. Ama 1940 kuşağının toplumcu şairleri de yer alarak da sorumluluğunu kanıtlamıştır. Yedinci sayısından başlayarak daha 22 yaşında Yürüyüş dergisini çıkarmıştır. (Sayı: 7-181, Eylül 1942-Temmuz 1943).Yönetimine katıldığı bir başka dergi ise, İnkılâpçı Gençlik olmuştur. Ayrıca Dikmen, Kaynak, Pazar Postası, Ataç, Forum, Mavi, May, Militan, Papirüs, Yeni Edebiyat, Yansıma, Yeni Ufuklar, Varlık, Ant, Yeni Ortam, Politika, Türkiye Yazıları, Yön dergilerinde de şiirler yayımladı, yazılar yazmıştır. Anı kitabı Duman ve Alev'de çocukluk yıllarından başlayarak Gönen'de, İstanbul'da geçen yıllarını, şiir ve yazı denemeleriyle ilgili anılarını, İkinci Dünya Savaşı yıllarını anlattığı tek romanı Tuz ve Ekmek'te ise, 1940'lı yıllardaki siyasal baskıyı ele almıştır.

Ömer Faruk Toprak, acı çeken, ezilen, horlanan, yoksul insanların dertleri ile dertlenen, gelecek güzel günlerin özlemini çeken toplumcu bir şairdir. Şiir görüşünü açıklarken şöyle der: "Dizeleri iyi yiğitliği örgütlemişse, o dizelerin yanı başında yürüyen ozanın halk aşkından gelen cesareti var mı diye bakarım bir kez. Bu çizgiye varamazsa, şiirleri yaşantısının ışığından, geçmişse eksik bir yan olacaktır. Yani bir bütünden gelmiyordun." Yaşama sevgisi, umutsuzluklara karşı koyma, özgürlük temalarını duygusal bir yoğunlukla işler. (Karaalioğlu, 1983: 810)

“Yenilsek de açık kalmalı kapılarımız
 Kaybetmedim bir gün bile umutlarımı
 Çünkü ben yağmurdan sonra susan deniz gibi
 Kalbi hiç durmayan, dumanı tüten toprağım.”

“Bazen yıldızsız gecelerde seni düşünürüm Anadolu
 Gizlice nefes almaktadır ışısız köylerin
 Güneşle beraber bütün çalışanlar dökülmüş yollara
 Yağmur çiseler dar sokaklı şehirlerine
 Nasıl beklemesin kırk bin köy dört yüz kasaba
 Yaklaşan büyük çimento çelik fabrikalarını
 Her sabah haber sorarım gümüş kanatlı kuştan
 Artık aşınam olmuş dağda ateş yakanlar
 Sabır birikmiş gözlerimde yaş yerine.” (Karaalioğlu, 1983: 809- 810)

Ömer Faruk Toprak, daha ilk şiirinde duyarlı olduğu insanlar konusunu hiç bırakmamıştır. Onların yaşam kavgasını şiirlerine taşımış, 1940 toplumcuları içinde duyarlık, gerçeği algılayış ve yansıtışta kendine özgü kimliğini hep korumuştur. Ölümünden sonra eşi Füzûzan Toprak tarafından anısına Toprak Şiir Ödülü konmuş, 1980–1987 arası verilmiştir.

Şair ve yazar Toprak, İstanbul’da 20 Ağustos 1979 yılında hakkın rahmetine kavuşmuştur. (Altınkaynak, 2002: 679)

Duman ve Alev adlı kitabında Gönen’de geçen çocukluk yıllarından başlayarak İstanbul’daki gençlik yıllarını, ilk şiir denemelerini, ikinci Dünya Savaşı yıllarını, 1940 Kuşağı edebiyatçılarını anlatmıştır. Tuz ve Ekmek adlı romanında 1944–45 yıllarında sıkıyönetim altındaki İstanbul’da siyasi düşüncelerinden dolayı karısıyla birlikte baskı gören ve işkence sırasında ölen bir öğretmeni ele almıştır. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 918- 919)

Şiirleri İspanyolca, Yunanca, Rumence, Yugoslavca, Arnavutça, Fransızca ya çevrilmiş, çeşitli antolojilerde yer almıştır. Tuz ve Ekmek Rumenceye 1986’da çevrilmiştir. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 919)

Şiirlerinden Örnekler:

Mutluluk

dağlara doğru koşuyorum
 arkamdan deniz sesi geliyor
 toprak çanaklardan içtiğim ayran kadar ekşi
 bir meyva getiriyorum sana
 dalından yeni kopardım

başaklar arasında sarı saçlarını seçemedim
 sana bir bayırdan ünlediğim vakit
 elimde bir demet gelincik vardı
 ve ağaçlarda yapraklar
 umutlar gibi çoğalıyorlardı
 gel şimdi seninle kaçalım vadilere
 su değirmenlerinin oluklarından
 gözlerimizi yumarak sular içelim
 ıslak otların üzerinde
 çıkınımızı açıp esmer ekmek taze peynir yiyelim (Bezirci ve Özer, 2002: 152-

153)

Hürriyet

Ağaçların altını
 göğün yedi katını
 ve dağlara tırmanmayı
 tozlu yollarda koşmayı ve anamızı,
 kardeşimizi senin için seviyoruz hürriyet!
 Yoksa elveda derdik her şeye.
 Karasabana
 babadan kalma tarlaya
 Ve bayırlardan indirdiğimiz koyunlara
 saz damlı, üç duvarlı ahıra.
 Ve senin için sırtında taşıdığımız
 taşlara, topraklara
 elveda derdik.

Sen yok olunca,
 biz nasıl yaşarız hürriyet?
 Islak otlar kavrulur,
 etrafını sarsa sarsa akan su durulur.
 Dallardan düşmez artık
 avuçlarımıza meyvalar
 ve kuşlar ötmez olur.
 Göğsümüzde iyi olmayacak yaralar açan,
 bir ölüm rüzgârı gibi eser o!
 Ama biz biliriz ki hürriyet,
 sen caddelerde
 atsız arabasız,
 dolaşsan bile,
 çocukların gözbebekleri durgunlaşmaz!
 Anamız avradımız,
 çıplak ayaklarla
 tarlalara değirmenlere koşarken
 dudaklarında sen yaşarsın.
 Senin bizlere verdiğin takat
 dağları yaklaştırır,
 kırık söğüt dalları sürükleyen,
 ırmağı taşırır. (Bezirci ve Özer, 2002: 154- 155)

Eserleri:

Şiir: İnsanlar (1943), Hürriyet (Suat Taşer'le, 1945), Dağda Ateş Yakanlar (1955), Susan Anadolu(1968), Ayışığı (1973), Tüm Şiirleri (haz. F. Toprak, 1983).

Anı: Duman ve Alev (1968).

Roman: Tuz ye Ekmek(1973).

Öykü: Karşı Pencere (1975), Gönen Öyküleri (çocuklar için, 1979).

Çeviri: Hikâyeler (Gogol, Ahmet Işık'la, 1973).

Ölümünden sonra yayımlananlar: Romanca: Ptine şî sare, Ömer Faruk Toprak; traducere de Agiemin Baubec (yayım: Bucureşti: Editura Univers, 1986), Ömer Faruk

Toprak'ın Düz Yazıları (haz. F. Toprak, 1994), Ömer Faruk Toprak'ın Kaleminden Portreler (haz. F. Toprak, 1999), Sosyalist Ülkelere Yolculuk (2000) , ayrıca içinde Ömer Faruk Toprak'ın da mektuplarının yer aldığı Mektuplar, eşi Füzuran Toprak tarafından bir araya getirildi, Kültür Bakanlığı tarafından yayımlandı (2002). (Altınkaynak, 2002: 679)

Gezi notları: Bir Geziden Kalanlar: Sosyalist Ülkelere Yolculuk (2000). (Tekin, 2010: 1130)

1.2.4.20. Sedat Günay

Şair Sedat Günay, 1 Mayıs 1960'da Manisa ilinin Selendi kasabasında doğmuştur. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Bölümünden 1979'da mezun olmuştur. Salihli Belediyesinde üç yıl kültür-sanat danışmanlığı yapmıştır. 1979 yılından itibaren öğretmen ve idareci olarak Horasan (Erzurum), Çukurca (Hakkâri), Manisa'nın Selendi, Durasıllı ve Salihli yerleşimlerinde çalışmıştır.

Türk Eğitim-Sen'in Salihli şubesinde altı yıl yönetim kurulu üyeliğinde bulunmuştur. 1997 yılından itibaren Salihli Cumhuriyet İlköğretim Okulu Müdürü olarak görev yapmıştır. Kütahya Şairler Derneği, Salihli Sanatçı Şair ve Yazarlar Derneği (kurucu) üyesidir. (Işık, 2007: 1540)

Yazı ve şiirleri Ortadoğu, Gözcü, Zaman, Kurultay, Yeniçağ, Simav Anadolu, Gelişen Salihli, Hür Işık gazeteleri ile Sevgi Yolu, Bizim Ece, Cumhuriyetin Sesi, Kütahya Şiir Sevenler Dergisi dergilerinde yayımlanmıştır. Cumhuriyetin Sesi adlı bir aylık dergi çıkarmış ve yönetmiştir. Şiirlerinden bir bölümü Mustafa Malay, Okan Girgin tarafından TSM formlarında, bazı şiirleri de türkü formunda bestelenmiş, bunlardan bazıları TRT repertuarına alınmıştır.

Kütahya Şairler Şöleni ile Bizim Ece Şairler Şöleninde çeşitli ödüller almıştır. Sevgi Yolu dergisince onur plaketiyle ödüllendirilmiştir.(Işık, 2007: 1540)

Gönül Pınarımdan Damlalar (1996), Sevda Pınarı (1998), Yüreğimdeki Yangın (2000), Sevdalı Düşler (2002), Güneşten Yansımalar (2004) şairin yayımlanan şiir kitaplarıdır. (Işık, 2007: 1540)

8.şiiir kitabı *Hayret Bir Şeysin*'den bir dörtlük

Döktüm içimi sayfaya, yazıya

Kahrettim kadere, kara yazgıya

Gittim eskiye, maziye

Seni düşündüm, düşündüm apladım. (www.bilgi@gunisigigazetesi.net, 2013)

Ülkü Adlı Yarım

Bıkmadım,usanmadım,sıkılmadım,

Sendeledim amma hiç yıkılmadım

Katlandım her iftiraya yılmadım.

Bağrıma taş bastım senin için ben

Sürgünden- cezadan korkup pusmadım,

Başka bir yari bağrıma basmadım

Haksızlık karşısında asla susmadım,

Kederimden sustum senin için ben

Uğruna pek çok çile-cefa çektim

Aşkınla ağlayıp gözyaşı döktüm

Yetim çocuklar gibi boyun büktüm,

Acılara dostum senin için ben

Çok uğraştım çok vuslat için inan,

Avukatın oldum her yerde her an...

Seni haykırdım,anlattım her zaman,

Susmayan bir sestim senin için ben

Eğilmedim,bükülmedim,satmadım,

Çalıştım hep yan gelip de yatmadım

Ülküm,sana hiç ihanet etmedim,

Dostlarımla küstüm senin için ben

Dikleşmeden sevdamda dik durdum,
 Ülküm, hep senin için kafa yordum
 Seni karşılıksız seven bir yardım,
 Aşkından kan kustum senin için ben

Seninle ağlayıp seninle güldüm,
 Seni vazgeçilmez maşukum bildim.
 Sen için yaşadım, sen için öldüm.
 Rüzgar olup estim senin için ben

Senin uğruna sürgün mü olmadım,
 Cezalar-uyarılar mı almadım?
 Fakat senden bir gün ayrı kalmadım,
 Düşlerimi astım senin için ben (www.bilgi@gunisigigazetesi.net, 2013)

1.2.4.21. Serhat Kestel

İstanbul'da Nisan 1922 yılında doğan Serhat Kestel roman ve öykü yazarıdır.

Tam adı Ayşe Serhat Kestel'dir. Serbest meslek sahibi Mehmet Sait ile başhemşire Fatma Enver Çağlar'ın kızıdır. İlk ve ortaokulu Tokat ve Trabzon'da okumuştur. 1939'da Kandilli Kız Lisesi'ni, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ile Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü 1947'de bitirmiştir. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 598)

Buca, Çorlu ve Kütahya'da edebiyat öğretmenliği yapmıştır. İstanbul'da Musevi Lisesi'nden 1973 yılında emekli olmuştur. Edebiyata 1946'da şiirler yazarak adım atmış, ilk şiirleri "Mensur Şiirler" 1946-1947'de Yedigün'de çıkmıştır. (Altınkaynak: 2002, 379) Öykü ve yazıları Geçit, Kemalist Ülkü, Varlık, Yeditepe, Tiryaki dergileri ve Yeni Ortam gazetesinde yayımlanmıştır. (Necatigil, 2007: 261)

Korkunç ve Güzel romanı için "müstehecenlik" iddiasıyla başlatılan soruşturma Milli Eğitim müfettişlerinin "eğitseldir" raporu ile kapanmıştır. İstanbul'da yaşayan kadın evli ve üç çocuk annesidir. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 598- 599)

Araştırmaya dayalı yapıtlarının “toplumsal gerçekçi ve eğitsel” nitelikte olduğu görülmektedir.

Eserleri:

Roman: Korkunç ve Güzel (1970), Maya (1971), Sonsuz Yarım(1998).

Öykü: Üçüncü Ses (1976), Cennette Bir Mevsim (1988).

Çocuk kitabı: Kurşunkalem (2000).

Gezi: Stuttgart ve Paris’te İstanbul (2002). (Altınkaynak, 2002: 379)

1.2.4.22. Süleyman Erguner

Süleyman Erguner, 2 Ağustos 1902 tarihinde İstanbul'un Sultan Selim semtinde, Abdi Subaşı Mahallesi, Debbağyunus Caddesi'nde dünyaya gelmiştir. Sultan Selim Camii müezzini Hâfız Hasan Efendi'nin oğludur. Annesi Dürriye Hanımdır. Dört yaşında annesini, on bir yaşında babasını kaybetmiştir. O tarihte müezzinlik babadan oğla geçtiği için Süleyman Erguner de müezzin olmuştur. (Ak, 2009: 389)

Sesinin güzelliği ile tanınan Süleyman, babasının vefatı üzerine, çok küçük yaşta Sultan Selim Camii'nin müezzini olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın verdiği bütün imkânsızlıklara rağmen kendi gayreti ile rüştiye (ortaokul) öğrenimini tamamlamış, ayrıca Kur'ân-ı Kerim dersleri alarak hâfız olmuştur. Bu arada aynı camide imam olan Hâfız Sadeddin Kaynak ile çalışmış, zamanın hocalarından feyz alarak hâfızlık rütbesine erişmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Tekel (İnhisarlar) İdaresi'nde memur olarak göreve başlamış, 1927 yılında İstanbul'dan ayrılarak Keskin, Karaman, Kütahya, Çarşamba ve Burdur'da Tekel Müdürlükleri yaparak 1943 yılında tekrar İstanbul'a dönmüştür. Tekel Genel Müdürlüğü Zat İşleri Müdürlüğü (Sicil Amirliği) görevinden sonra Cibali Tütün Fabrikası Sicil Âmiri olmuş ve bu görevi esnasında 1 Aralık 1953 tarihinde, elli bir yaşında vefat etmiştir. (Ak, 2009: 389- 390)

Eserlerinden örnekler

Ömrün şu biten neşvesi tam olsun erenler
 Son meclisi cam üstüne cam olsun erenler
 Şükranla veda ettiğimiz cam-ı fenaya
 Son pendimiz ahlâfa devam olsun erenler

Caizse harabatı ilahide de her dem
 Yaran yine rindan-ı keram olsun erenler
 Tekrar mülâki oluruz bezm-i ezelde
 Evvel giden ahbaba selâm olsun er (Işık, 2007: 2347)

Eserleri:

Kadının Değeri ve Örtüsü (1983), Hesaplaşma (1985). (Işık, 2007: 2347)

1.2.4.23. Şevki Dinçal

1952 yılında Sivas Sarıkışla'da doğmuştur. 1973 yılında Polis Akademisinden mezun olmuş ve İzmir Emniyet Müdürlüğünde komiser yardımcısı olarak göreve başlamıştır. Emniyetin çeşitli kademelerinde çalışmış, yurt dışında mesleği ile ilgili çeşitli kurs ve seminerlere katılmıştır. 1997-1999 yıllarında Bilecik İl Emniyet Müdürlüğü görevinde bulunan şair halen Kütahya İl Emniyet Müdürü olarak görevini sürdürmektedir. Evli ve bir erkek çocuk babasıdır.

Sır defteri, Sır değil artık, Damladan Deryaya, Rubailer, Ertelenmiş Düşler, Arayış, Aşk ve Ötesi, Sessiz Sesim, Hüzün Sokağında Aşk, Melekler Aşk Acısı Çeker mi, Ben Seni Sevdim Ya isimli şiir kitapları yayınlanmıştır.

Şiirlerinde şairin ince ruhunu, sevgiyle dolup taşan yüreğini görmek mümkündür.

Tenha gözlerimi yollara döküp,
Beni bırakıp da gitmeyecektin.
Yarım kalan sözüm, ağlayan bestem
Beni yarınımdan etmeyecektin

Ah günün birinde çalsan kapımı,
Gülerek yüzüme ben geldim desen.
Mahcup gözlerinde ince bir hüzün
Benim kollarımda sevincim ve sen
Nasıl sevinirim sevgili bilsen.

Her şeyin farkına varan şair, kederinde, sevincinde tadını iyi biliyor. Güzeli güzel gibi, çirkinini çirkin gibi kaleme alıyor. Aslında çirkinlikte de bir güzellik arıyor.

Hep aynı makamdan gelse de sesi,
Nağmeler ayrıdır, teller ayrıdır.
Bakma kokusuna, rengine öyle
Her bahçede açan güller ayrıdır.

Neşede kederde vardır gülüşte
Gezip durma öyle hayelde, düşte.
Sen sensin sevgili ben benim işte
Bir bedende bile eller ayrıdır.

Sevgilisine sitem eden şair, sitemini mısralara döküyor:

Gözlerimden gece gündüz dökülen
Yaş mısın sevgili söyle nesin sen.
Her gün yandığımı görmüyor musun,
Taş mısın sevgili söyle nesin sen.

Şiirlerinden Örnekler

Üşüdüm ayrılığın serin dudaklarından
Giden geri gelmiyor yollar ağlatır beni.
Muammanın diline ben düştüm istemeden,
Cananı saramayan kollar ağlatır beni.

Kaç gökyüzü sakladım bir gün gelecek diye,
Gece gündüz bekledim haber yok bilmem niye.
Çiçekler yas tutuyor şimdi aşka sevgiye,
Dalında açıp solan güller ağlaltır beni.

En güzel buseleri dudağında unuttum,
Dilindeki sitemi hasretimle bir tuttum.
Sevdamin göz yaşını gözlerimde kuruttum,

Sevgisiz geçip giden yıllar ağlatır beni. (edebiyatdefteri.com/yazioku.asp?id=16556, 16.07.2013)

1.2.4.24. Veysel Öngören

Şair ve eleştirmen Veysel Öngören, 1931’de Diyarbakır ilinin Bismil ilçesine bağlı Hacıkan köyünde doğmuştur. Ferit Öngören ile oyun yazarı ve yönetmen Vasıf Öngören’in ağabeyidir. 1935- 1937 Dersim (Tunceli) ayaklanmasının Güneydoğu’ya doğru yayılması sonucunda Öngören ailesi de, “tehcire” tabi tutulanlardan biri olarak Diyarbakır’ın Bismil ilçesinden Kütahya’nın Tavşanlı ilçesine gönderilmiştir. (Işık, 2007: 2786)

Veysel Öngören, ilk ve ortaokulu Tavşanlı’da, liseyi 1949’da Afyon’da bitirmiştir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde 1951- 1952 iki yıl okuduktan sonra öğrenimine ara vererek doğduğu Hacıkan köyüne yerleşmiş ve yedi yıl orada kalmıştır. 1961 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümüne girmiş, burada Nusret Hızır’ın öğrencisi olmuştur. Ancak felsefe öğrenimini tamamlamadan fakülteden ayrılmıştır. Bir süre Vatan gazetesi ile TRT Dış Haberler Servisinde çalışmış, Ankara Birliği Sahnesinin 1969- 1971 yıllarında müdürlüğünü yaptıktan sonra yeniden köyüne dönmüştür. Ancak yaşamı Diyarbakır ile Ankara arasında gidip gelmelerle sürmüştür. Yakalandığı kanser hastalığından 2 Ekim 1998’de ölmüş ve köyünde toprağa verilmiştir.

Öngören’in yazı ve şiirleri; Dost, Yeni Ufuklar, Türk Dili, Ulus, Türkiye Yazıları, Düşün, Yeni Düşün gibi dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır. Yaptığı eleştirilerle modern Türk şiirinin kaynaklarını ortaya çıkarmaya ve şiirin önünü açmaya çalışmıştır. Şiirlerinde bireysel dramlardan yola çıkarak, ülke gerçeklerini yansıtmayı amaçlayarak bu bağlamda oylumlu ve uzun soluklu şiirler yazmıştır. (Işık, 2007: 2786)

Hüseyin Atabaş bir yazısında onun hakkında şunları söylemektedir: “Veysel Öngören bir güzel adamdı, hatta üç güzel kardeşi onlar: Veysel Öngören, Ferit Öngören, Vasıf Öngören. Bu üç güzel adam, nasıl oldu da Diyarbakır’ın Bismil ilçesinin Hacıkan köyünden Ankara’nın, İstanbul’un, Almanya’nın yüksekokullarına ulaştı; şiire, karikatüre, tiyatroya katkılarda bulundular? Bu oluşumun altında hazin bir öykü yatıyor, hazin olduğu kadar, sonuçları itibariyle sevindirici de, Veysel Öngören bir

güzel adamdı. Diyarbakırlı idi ama Ankara sokakları onun kahkahaları ile şenlendi yıllarca. O Ankara'yı çok sevmiştii, Ankara da onu. Diyarbakır'da "ağaydı, şeyhti ama bunlar onun hiç mi hiç umurunda olmadı. O, Nusret Hızır'ın Dil Tarih'te öğrencisi olmaktan onur duyuyordu. Öncü geyiğin ardındaki şiir avcısı olmanın keyfini çıkarıyordu. Ve Ankara, onun için hep Dil Tarihli yıllarının Ankara'sıydı! Enver Gökçe kuşağından bir şiir tavrı olan Veysel Öngören'in ömrü, 'Remtelebe'nin destanını yazmakla, 'Koca Ülke'nin şiirine tutunmakla geçti. " (Işık, 2007: 2787)

Dünyamız

Bana bir şarkı söyle
İçinde sesin olsun
Ve çiçek izleri olsun
Seni de severim çiçekleri de
Bana bir şarkı söyle
Bizi konuşan o şarkıyı söyle

Akşam şarkılara yatkın bir andır
Aklın tembel yanını, etin tembel yanını
Bildiğin türlü tembelliği
Alıp getiren akşam
Bizi her gün bulan akşam
Bize hiç danışmadan
Uykuyu hazırlıyan
Başlangıcı olan bir şarkıdır dünya
Söyle

Eserleri:

Şiir: Remo ve Salo (1979), Vay Gözüm (1981), Remtelebe (1982), Koca Ölke (1983), Arifin Kızı (1987).

Eleştiri: Şiir ve Yenilik (1997).(Işık, 2007: 2787)

1.2.4.25. Yaşar Şener

Şair ve yazar Yaşar Şener, 3 Mayıs 1927'de Ankara ilinin Beypazarı ilçesinde doğmuştur. İlkokulu Beypazarı Rüstempaşa, Çayırhan ve İstiklal ilkokullarında okumuştur. Ortaokulu Kütahya'da bitirmiş, Balıkesir Necatibey öğretmen okulundan 1945 yılında mezun olmuştur. İlkokul öğretmenliğine Bingöl'ün Azakpert bucağında başlamıştır. Ankara'nın Nallıhan ilçesine bağlı köylerde görev yapmıştır. Yükseköğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji (Eğitim) Bölümünde tamamladıktan sonra Kahramanmaraş, Konya ve Ankara illerinde ilköğretim müfettişi olarak çalışmış, Ankara merkezinde orta dereceli okullarda ve yurt müdürlüklerinde bulunmuştur.

1961-62 yıllarında İngiltere, 1965 yılında Danimarka, Norveç ve İsveç'te özel eğitime muhtaç çocuklar alanında eğitim görmüştür. Emekli olduktan sonra, özel Yeni Kurtuluş, TED Ankara Koleji ve Yükseliş Kolejinde okul psikologu olarak görev yapmış, Özel Bilim Dershanesinde Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Daha sonra Beypazarı'na dönerek Beypazarı dergisinde yazılar yazmış, dernek faaliyetlerine katılmıştır. Biri İngilizceden çeviri olmak üzere beş basılı eseri vardır. İlk baskısı 1970 yılında yapılan Beypazarı Tarihte Bugün adını taşıyan kitabı bu eserlerden biridir. (Işık, 2007: 3331)

1.2.4.26. Yahya Benekay

Şair ve yazar Yahya Benekay, Romanya-Köstence'de 1925 yılında doğmuştur. Annesi Fethiye Hanım, babası esnaf Süleyman Benakay'dır. On yıl Dobruca'da yaşamıştır. 1935'te Türkiye'ye göçmen olarak gelmiştir. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 198)

1944'te Eskişehir Ortaokulu ve 1947'de Kütahya Lisesi'nde okuduktan sonra Anadolu Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni 1951 yılında bitirmiş, 1952'de Eskişehir Defterdarlığında şeflik, 1956'da Gümrük ve Tekel Bakanlığında müfettişlik görevlerinde bulunmuştur. Evli ve bir çocuk babasıdır.

Şiir, inceleme ve Anadolu insanını konu alan ve bazıları bugün için kaynak niteliği kazanmış olan röportajları 1954'ten itibaren Şadırvan, Hisar, Çınaraltı, Mülkiye, Varlık, Türk Düşüncesi, Türk Dili, Çağrı, Akşam, Hayat gibi dergi ve gazetelerde

yayımlanmıştır. Hece ölçüsünde ve serbest tarzdaki şiirlerinde hüznün ve romantizmin egemen olduğu görülmektedir.

Güneydoğu Yollarında adlı eseri ile 1962’de TDK Röportaj Ödülünü almıştır. (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 199)

Eserleri:

Röportaj: Güneydoğu Yollarında, (1962).

Gezi: Gülen Anadolu, (1962), Uçaktan Anadolu, (1964).

Derleme: Yaşayan Mevlid-i Şerif, (İst., Doğan Kardeş B., 1964).

İnceleme: Hacı Bayram Veli, (İst., Hüsn-i Tabiat Mtb., 1966), İlk Hacı İlk Kurban: Veysel Karani, (İst., Hüsn-i Tabiat Mtb., 1966), Yaşayan Alevilik, (İst., Varlık, 1967).

Çeviri: Ölümle Oyun (Z. Stancu; F. Pazarcı’yla), (1967).(Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001: 199)

Kütahya’da Müderris Günü

Duman Hıdırlık'tan mı yükseliyor
Yoksa “Müderris” günü mü geliyor?

Doruktan doruğa salınan tüller
Bilmem ne kasteder, acep ne diller.

Bir düğün hali var bayırda düzde,
Gül renkli şalvarlı kadında, kızda.

Yine canlanmada o tarihi gün...
Yeşil yamaçlardan ışıldayan gün

Çiğlerde yıkanan ilahi huzur
Uğrar bu saatte buraya Hızır

Sükut ağır ağır sinmekte suya
İnsan nefesleri dolar avluya

Mermer yalıklarda su biter, dolar
Geçer kadın, kız genç, çocuk, ihtiyar.

Hafif bir esintiyle çam kokusu
Billur pınarlardan şırıldayan su...

Kemha kemha süslü tavlarlı düzler
Dal renkli, gül renkli şalvarlı kızlar

Düğün türküleriyle dudaklarda...
Belirsiz bir haz var yapraklarda

Yer yer çalınmada sazdan, kaval
Görmeyenler ne anlarmış bu haldan

Dizilmiş yarenler doruktan düze
Bir gülüşmedir ki oğlana, kıza.

Kızara bozara saf bir bakışla
Dökülür sevgiler gönülsen göze.

Titreken gönüller bir garip hazdan
Güzeller geçmeden niyazdan nazdan

İnleyen kaval
“Sevda” nağmeleri geliyor söze.

Yeşil caminin boz minaresi
Derinden derine bir ezan sesi.

Hane hane uçan nur renkli sükun
Rahatı bozulan, debdebeli gün,

Durmak üzeredir yorulmuş gece...
Başlar yine günlük bin bir düşünce.

Saklayıp koynuna, bin sevgi, bin his
Yıllık uykusuna dalar "Müderri." ¹¹⁶ (Güler, 2011: 205- 206)

1.2.4.27. Yetik Ozan

Asıl adı Turgut Günay'dır. 1942 yılında Manisa'nın Soma ilçesinde doğmuştur. İlk öğrenimini Aydın iline bağlı çeşitli ilçe ve bucaklarda, ortaöğrenimini Rize'de tamamlamıştır, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1965-66 ders yılında mezun olduktan sonra, 1,5 yıl süreyle Kütahya Lisesi edebiyat öğretmenliğinde bulunmuştur. Atatürk Üniversitesi'nin 27.09.1967 tarihinde açtığı sınavı kazanıp Fen ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne asistan olmuştur. Yetik Ozan, 1972 yılında "Rize İli Ağızları"adlı tez çalışmasıyla üniversite bilim doktoru unvanını almıştır. 1973 Kasım ayından başlayarak 1,5 yıl süren askerlik görevini tamamlayıp ardından 1975 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne öğretim görevlisi olarak geçmiştir. Üniversite görevi, sırasında "Türkiye Türkçesi Grameri", "Türkçenin Yapısı", "Eski Türkçe, (Göktürk, Uygur, Karahanlı Lehçeleri)", "Anadolu ve Rumeli Ağızları", "İslâmiyet'ten Önceki Türk Edebiyatı", "Türk Dili Tarihi", "Bugünkü Türk Lehçeleri", "Türk Halk Şiirinde Türler ve Biçimler", "Türk Kültürü" derslerini vermiştir. Akademik çalışmalarını yanında, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Halk Müziği ve Halk Oyunları Dairesinde mesai dışı bir görevle yönetim kurulu üyeliği yapmıştır. Türk müziğine yön vermeyi amaçlayan bir çok toplantıya danışman olarak davet edilmiş ve bu toplantılarda görüş bildirmiştir. (Çetin, 2002: 455- 456)

Genç yaşta, Ankara'da 1978 yılında aramızdan ayrılan Yetik Ozan, çok yönlü bir kişiliğe sahiptir. Bu çok yönlü kişiliğiyle, gerek bilim, gerek kültür gerekse sanat

¹¹⁶ 6+5=11

âleminde yetkin bir şahsiyet olarak temayüz eden mümtaz birkişi olarak anılır. O, bir dilci ve halkbilimci âlim olmasının yanı sıra, modern bir şâir olarak kendini göstermiştir. Yazdığı şiirlerin bir kısmı 1973 yılında *Atmaca Uçurumu* adıyla kitaplaştırılmıştır. Diğer şiirleri *Töre*, *Hisar* ve *Türk Edebiyatı* dergilerinde yayınlanmıştır. Bu dergilerde yayınlanan şiirlerinin yer aldığı ve kendi eliyle hazırladığı “*Ülkü Bağı*” adlı kitabı o yıllarda basılamamıştır. Yetik Ozan, Firkati mahlasıyla âşık tarzı şiirler söylemiş, bu yönüyle, özellikle Kuzey Doğu Anadolu Bölgesi âşıklık geleneği temsilcileri ile yakın temas içinde olmuş, onlarla söz meclisleri tertip etmiş ve bu sahadaki ehliyet ve vukufiyetiyle adından söz ettirmiştir. (Çetin, 2002: 460- 461)

Eserleri:

Şiir: *Atmaca Uçurumu* (Şiirler, 1973), *Atmaca Uçurumu Ülkü Bağı* “Bütün Şiirleri” (Şiirler, 2002).

Derleme- inceleme: *Halk Şiirlerinde Atatürk* (Saim Sakaoğlu ile, 1974) , *Balıkçıl ile Yengeç - Kelile ve Dimne'den Seçilmiş Hikâyeler* (1977), *Rize İli Ağızları- İnceleme-Metinler- Sözlük* (1978). (Işık, 2007: 1540)

Atmaca Uçurumu

Orda; Kansudaki o yalçın yarda
Bir aylak atmaca döner bunalır,
Yorulup diplere doğru ağar da
İnsan kokusuna konar bunalır.

Bir sarı karanlık bastı basacak;
Humma gibi sinsi, soluksuz, sıcak
Yılan deliğine gizlenen bıçak
Son diri ışıktta yanar bunalır.

Bir dilsiz gece tek tanığı günün;
Bakır yüreklerde paslanan kinin,
Kanlı gerçeğini örtünce Çin'in
Afyonlu düşüne iner bunalır.

O düŖte bir yıldız azar, açılır,
 BeŖ ucundan kızıl hıŖım saçılır,
 Yeryüzü bir haŖhaŖ kadar küçülür;
 Çizildikçe pınar pınar bunalır.

İnsanlığa yumuk çapaklı gözler
 Kara fenerlerle Ŗeytanı izler,
 Ölüm bayramınca maskeli yüzler
 Çirkin gülüşlerde donar bunalır.

Kötürüm dağlara çarpan kör yollar,
 Sessizlik içinde boğulan göller,
 Uçurum başında titreyen güller
 O sonsuz düşüşü anar bunalır.

Gerçek bu, sanmayın bir Çin masalı,
 Beyaz güvercinler ürkek, tasalı,
 Atmaca ağzında bir defne dalı
 Kırılmış yerinden kanar bunalır.¹¹⁷ (Atmaca Uçurumu) (Çetin, 2002: 460)

Umut

Akça sakalımdan, akça saçımdan
 Kut bulup yaşıma eresi balam!
 Ben göremem, öyle geçer içimden,
 Azatlık gününü göresi balam!

Son gülü kopardı güz toprağımdan,
 Kanmadı o kanlı göz toprağımdan,
 El için sürdüğüm öz toprağımdan
 Gün ola elleri süresi balam!

¹¹⁷ 6+5=11

Ben en yaşlı çınar, sen en genç söğüt,
Sana vereceğim anca bir öğüt:
Kırıl da eğilme, yiğit ol yiğit;
Böyledir Türklüğün töresi, balam!

Başın bürklenende, kayguya daima,
Aç, susuz kal ama umutsuz kalma,
Büyüdükçe dalda şu kızıl elma
Büyüsün ülkünün yöresi, balam!¹¹⁸ (Atmaca Uçurumu) (Çetin, 2002: 461)

¹¹⁸ 6+5=11

Tablo 1.4: XIX. ve XX. Yüzyılda Görev İcabi Kütahya’da Bulunan Şairlerin Vazifeleri

Eğitim Görenler	Halil Edİb Bey, Hamza Yıldız, Ercüment Uçarı, Güngör Gençay, İlhan Özalp, Ömer Faruk Toprak, Yaşar Şener, Yahya Benekay, Zekâî Mustafa Efendi
Kütahya Cephesi’nde asker olanlar	Reşid Süreyya Gürsey
Kütahya Şiir Sevenler Derneği’nin Kurucu ve Üyesi Olanlar	Sedat Günay
Kütahya’ya Yerleşenler	Kirâmî, Nazmi Alper Tanrıverdi, Veysel Öngören
Memurlar	Abdulaziz Efendi (Beytü’lmal kassamı), Ahmed Şakir Paşa (Kaymakam), Faik Ali Ozansoy (Kütahya mutasarrıfı), Hakkı Paşa (Kütahya mutasarrıfı), İsa Kahraman, Muhterem Orhan (Kütahya Defterdarı), Mustafa Reşit Paşa, Mustafa Tahralı (Müftü yardımcısı), Necati Çağırıcı, Süleyman Erguner (Tekel Müdürü), Yahya İhyâ Bey (Defterdar Emini),
Milletvekili	Ali Süha Delilbaşı, Haluk Nihat Pepeyi, Ömer Bedrettin Uşaklı, Vahid Mehmet paşa (Reis vekili)
Öğretmen/ Müderris	Ahmet Urfalı, Aydoğan Yavaşlı, Eflatun Cem Güney, İ.Hakkı Bey, Mehmet Sunullah Arısoy, Mustafa Özçelik, Osman Kibar, Serhat Kestel, Seyyid Şem’î, Turgut Günay
Sürgün Edilenler	Lebİb Mehmed Efendi, Nurî, Râgİb Mehmed Paşa, Seyyid Mehmed Saİd Gâlib, Seyyid Mehmed Saİd Hâlet Efendi, Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ
Şeyhler	Ahmet Remzî Akyürek,
Vefat Edenler	Alâeddin Özdenören, Osman Seyfi Bey,

İKİNCİ BÖLÜM
KAYNAKLARIN DİLİYLE KÜTAHYALI ŞAİRLER

2.1. KAYNAKLARDA ABDÜLAZİZ EFENDİ

2.1.1. Fatîn Tezkiresinde Abdülaziz Efendi

Gazel

Ne zamân fikr-i lebi hâtır-ı nâ-kâma düşer
Sanki bir dâne kiras sâğar-ı gülfâma düşer

Dâima fikr-i sürûr eyleyen ehl-i âmâl
Şîve-i cevr-i felekle bütün âlâma düşer

Pek suhûletle eger matlaba el irmez ise
O zamân dest-i emel dâmen-i ibrâma düşer

Düşürür bir gün olur lağziş-i pâ-yı ikbâl
Fikr-i rıf'at ile ol kim heves-i kâma düşer

Gördüğüm şevki hisâb itsem Azîz âlemde
Yılda bir iki olursa o da bayrama düşer

Nâzım-ı mûmâ-ileyh Abdulazîz Efendi Dersâadet'de bin iki yüz on altı târîhinde kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup iki yüz otuz beş târîhinde tarîk-i feyz-refik-i tadrîse duhûl ile beş sene mürûrunda meslek-i niyâbete rağbet ve ol vecihle on mâh müddet Nazilli nâm kasabada ve yirmi mâh mikdârı Cısr-i Erkene ta'bîr olunan mahallde ve otuz mâh müddet medîne-i Manisa'da ve altı mâh mikdârı medîne-i Isparta'da ve otuz dört mâh müddet medîne-i Tırnova'de ve yirmi iki mâh mikdârı Tekfurdağı'nda ve on mâh müddet Uzuncaabâd Hasköyü nâm memleketde ve otuz mâh mikdârı medîne-i Kütahya'da ve otuz iki mâh müddet medîne-i Kayseriye'de ve on altı mâh mikdârı sâniyen medîne-i Manisa'da ikâmetle ber-vech-i hâkkâniyet icrâ-yı ahkâm-ı şerîat eyledikten sonra iki yüz altmış iki senesi beytü'l-mâl kassâmlığı memûriyetine revnak-tırâz-ı fazl u kemâl buyrulup iki yüz altmış üç senesi İzmir mevleviyyeti pâyesini ihrâz ile nâil-i mukaddeme-i âmâl ve iki yüz altmış sekiz senesi şehir-i Şa'bânında Şâm-ı şerîf mevleviyyetine revnak-bahş-ı kemâl olmuş ve işbu tezkire-i âcizânemizin tab'ından makdem Manisa kazâsı niyâbetine memûren mahall-i

mezkûra azîmet eylemiştir. Mûmâ-ileyh ashâb-ı fazl u kemâlden olup “Devhatü'l-Meşâyih” nâm eser-i mu‘teberesi tanzîmiyle müvaffak olduğundan başka haylice eş‘âr-ı belâgat-şiârı dahi vardır.(Çiftçi, 1996: 310)

2.1.2. Son Asır Türk Şairleri'nde Abdülazîz Efendî

Abdülazîz Efendi, Mektubî-i fetva İzzet Efendi'nin oğludur. 1216'da İstanbul'da doğdu. "Mektubî-zâde" namı ile maruftur.

1235'de müderris oldu. Beş sene sonra niyabet mesleğine duhul ederek Nazilli, Cizr, Ergene, Mağnisa, Isparta, Tırnava, Tekirdağ'ı, Uzuncaabad, Hasköy, Kütahya, Kayseri tekrar Mağnisa niyabetlerinde bulunduktan sonra 1262'de beytü'lmal kassamlığına tayin ve 1263'de İzmir Mevlevîyyeti payesi tevcih olundu. 1268'de Şam mevleviyyetine ve muahharen -üçüncü defa olarak- Mağnisa niyabetine nasb edildi. Mekke ve İstanbul payelerini ihraz eyledi. Safer 1279'da evkaf müfettişi oldu.

Cumadelulâ 1279'da vefat eyledi. Üsküdar'da Hüda-î Dergâhı Haziresinde medfundur.

Müştekim-zâdenin “Devhâ-i Meşâyih” namındaki eserini tezyil etti. Âlim ve şair idi. Hayli eş'arı olduğu "Tezkirei Fatîn" de muharrer ise de o tezkiredeki gazelinden başka şiiri görülemedi.

2.2. KAYNAKLARDA AHMED ÂTIF BEY

2.2.1. Fatîn'de Ahmed Âtîf Bey

Gazel

Mâilim ol turra-i tarrâra âh
Âhdır kârım dem-â-dem âh âh

Andırır mâha o dildârım hele
Hâle-i kâkûl olur ana güvâh

Elde mül gelse o gül sırdır mahal
Sâha-i dilde ana ârâmgâh

Vaslına âmâdedir her dem gönül
Hem-demim hem olmasa ger sedd-i râh

Anladım her kûdeke dil-dâdedir
Âtîfâ âlûde gönlüm âh âh

Nâzım-ı müşârün-ileyh Ahmed Âtîf Beg Dersââdet'de bin iki yüz dokuz târîhinde kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup on üç sene mikdârı mektûbî-i vekâlet-penâhî odasına müdâvemetle ilm-i kitâbetde derkâr olan mahâreti iktizâsınca oda-ı nezbûr ser-halîfeligine ve üç sene zarfında sadâret-i uzmâ mektûpçuluğuna ve üç sene mürûrunda küçük tezkirecilik memûriyetine ve üç sene tamâmında ol vaktin ta'birâtı üzre mansûr mektûpçuluğuna ve üç sene tekmîlinde bir mâh mikdârı takvimhâne-i âmire nezâretine ve ba'dehû meclis-i vâlâ-yı ahkâm-ı adliye başkitâbetine ve muahharen meclis-i mezkûr azâsı sınıfına bi'l-ilhâk üç sene mürûrunda bâ-rütbe-i ûlâ tersâne-i âmire müsteşârlığına ve bir sene tamâmında iki mâh müddet ticâret müsteşârlığına revnak-tırâz-ı atîfet buyrulup Tanzimât-ı hayriyye usûl-ı mehâsın-şümûlunu tesviye ve icrâ eylemek üzere iki yüz elli yedi senesi Kütahya defterdârlığına memûren cânib-i merkûma azîmet ve bir sene ikâmetden sonra Dersââdet'e avdet eyleyüp o aralık Anadolu defterdârlığına ve üç sene mürûrunda masraf nezâretine revnak-efzâ olmuş iken birkaç mâh nâ-mizâc olarak irâd-ı hayâtı masraf-ı memâta vefâ itmeyüp iki yüz altmış üç senesi şehri-i Muharreminde vefât eylemiştir. Müşârün-ileyh Çavuşzâde dinmekle ârif bir şâir-i zarîf olup nüsha-yı tab'ı mânend-i Hâtem meşhûr-ı âlem ve şi'r u inşâsı müsellemler-i ashâb-ı nazm u kalemdir.(Çiftçi, 1996: 289)

2.3. KAYNAKLARDA AHMED ŞAKİR PAŞA

2.3.1. Fatîn'de Ahmed Şakir Paşa

Gazel

Tâbiş-i ruhsâre-i cânânı gördükçe fakat
Meh diyüp hurşide teşbîh itmeyen eyler galat

Şimdi menşûr-ı melâmet hükmünü terkîn için
Safha-i rûy-i dil-ârâya çekildi tâze hat

Târ-ı zülfünde rehâ buldukça tab‘-ı nâ-tüvân
Mû-miyâne bend olur la-hayr ila-fi‘l-vasat

Serbeçe benler midir rûyunda vecdengîz olan
Mushaf-ı hüsne ya nakş olmuş mudur rengîn-nukat

Çek halâyıkdan eli kat it alâyıkdan dili
Şâkirâ imdâd-ı Rabbânî sana besdir fakat

Nâzım-ı müşârün-ileyh kâimmakâm-ı esbak Ahmed Şâkir Pâşâ medîne-i Trabzon’da kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup Dersaâdet’e muvâsalatla çok müddet ecille-i devlet-i aliyyeden müteveffâ Firdevsî Efendi’nin imâmet hizmetinde bi‘l-istihdâm sâhib-i yarlık memûriyetine ve ba‘dehû darbhâne-i âmire imâmetine ve muahharen darbhâne-i âmire nezâretine revnak-efzâ olduktan sonra bin iki yüz yirmi beş senesi bâ-rütbe-i vezâret kâimmakâmlık makâm-ı âliyesine nakl ve bir sene mürûrunda kâimmakâmlık-ı mezkûreden münfasilen Gelibolu’ya müntakil olup bir müddetcik ikâmetle Kütahya eyâleti uhdesine bi‘t-tevcîh iki sene müddet eyâlet-i merkûmede iki buçuk sene dahi Mora eyâletinde icrâ-yi emr-i hükümdârî itdikten sonra eyâlet-i merkûmeden infisâli vukûuyla Gelibolu’ya azîmet ve birkaç mâh zarfında Dersaâdet’e muvâsalat eyleyüp iki yüz otuz dört senesi hilâlinde irtihâl-ı dâr-ı âhiret eylemiştir. Şi‘r ile şöret-i şâyı‘ası yoktur. (Çiftçi, 1996: 234)

2.3.2. Kamûsu‘l- ‘Alâm’da Ahmed Şakir Paşa

Trabzonlu olup müddet Firdevsi Efendinin imamet hidmetinde bulunduktan sonra darbhane emanetine ve ba‘de nezaretine tayin olunmuş 1225’de rütbe-i vüzaratla kaimmakam olup ba‘de mevre ve Kütahya valiliklerinde bulunmuş bade‘l-infisal Gelibolu’da ikamet idüb 1234’de orada vefat itmiştir. Tabiat şairbası olup şu beyt onundur.

Çek halâyıkdan eli kat it alâyıkdan dili

Şâkirâ imdâd-ı Rabbânî sana besdir fakat (Şemsettin Sami, 1996: 4/826)

2.4. KAYNAKLARDA ‘ÂŞIK ÖMER

2.4.1. Mecmâ‘-ı Şu‘arâ ve Tezkire-i Üdebâ’da ‘Âşık Ömer

‘Âşık Ömer bir şâ'irdir ki: Sıbyân u avam ve hattâ havâss-ı kirâm arasında anı bilmeyen yoktur. Bir tıfl-ı nâzûk-mizâc müsta'idd- telaffuz oldu mu ibtidâ ana arz-ı çihre-i güft-gü eden ‘Âşık Ömer'in kelimâtıdır.

Sözleri zâ'ika-i ezvâk-ı sıbyâna muvafık ve idrâk-i zümre- avâma mutabık harc-ı âlem olduğundan, dîvân-ı eş'ârı defe'âtla tab olunmuş iken yine kesb-i nedret etmiştir. Vâkı'â ‘Âşık Ömer saz şâ'iridir. Lâkin kalem şâ'irleri kadar güzel ve selis sözleri de vardır.

Ez-cümle: .

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ülün)

Virmem sana çek benden elün ey Melekü'l-mevt

Cânânıma nezr eylediğim câna dokunma

beyti, Bâkî'leri, Nâbî'leri bile takdhir-hân eder. ‘Âşık Ömer ilmen ve tahsîlen değil fakat hılkaten ve fitraten nâdirü'l-emsâl bir şâ'ir-i millidir. Garîbdir ki zavallıyı tezâkirimizin hiçbirini kabul etmediğinden zamân-ı hayâtı meçhul kalmış idi. Bu muharrir-i hakir dahi ‘Âşık Ömer'i üç dört asır evvel gelip giden kavâfil-i enâmdan kıyâs ediyordum. Mevlevî Hasıb-i Üsküdârî elimize geçen "Vefeyât-ı Ekâbir-i İslâmiyye" nâm kitâbında ‘Âşık Ömer'in 1119 senesinde vefât eylediğini kayd ediyor, Tezâhür eden şu hakikatden kâri'lerimizi de haber-dâr etmeği münâsib görerek biz de tezkiremize kayd u tahrir eyledik. ‘Âşık Ömer'i Konya'dan veyâhud mülhakâtından olması maznundur. Henüz sagîrû's-sin iken pek hoşâ giderek ezberlediğim ve hâlâ kemâl-i takdir ü hayretle okumakta olduğum bu müseddesini tahrir ile iktifâ eyleriz:

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

Bir âfet yüzli dildârûh yine oldum giriftârı

Cihanda görmedüm ben böyle bir yâr-ı cefâ-kârî

Beni aglatdı dünyâda varup güldürdi agyârı
Bulursam rûz-ı mahşerde ben ol yâr-ı sitem-kârî

Açam başım dökem yaşım yaka yırtam kılam zârî
O yâr ile benim da'vâm Hudâ fasi eyleye bârî

İşim bu dâr-ı dünyâda yaman itdi diyem yâ-Rab ,
Gözüm yaşın figân itmekle kan itdi diyem yâ-Rab

Bana netdiyse bu şüh-ı cihân itdi diyem yâ-Rab
Benim ebrusı-veş kaddim kemân itdi diyem yâ-Rab

Açam başım dökem yaşım yaka yırtam kılam zârî
O yâr ile benim da'vâm Hudâ fasi eyleye bârî

O denlü âh idüp kılsam gerek feryâd u efgânı
Ola ta'ciz âhımdan behiştün hür u gılmânı

Bulamazsam terâzüda sıratda beklerim anı
Mürür eyler iken anun girerse deste damam

Açam başım dökem yaşım yaka yırtam kılam zârî
O yâr ile benim da'vâm Hudâ fasi eyleye bâr?

Şerâr-ı düd-ı âhımdan ki mahşer ola âlüde
Asılup boynına yârun günâh-âsâ terâzüda

Bulur isem ben ol yâri eger cennât u tamuda
Alam anı berâberce gidem dîvân-ı Ma'büda

Açam başım dökem yaşım yaka yırtam kılam zârî
O yâr ile benim da'vâm Hudâ fasi eyleye bârî

Figânım mahşer ehline ola bir âteş-i suzân
Benim süz-ı derünümünden cehennem eyleye efgân

Ta'accüb kılalar bu âh u zâra Mâlik ü Rıdvân
Senün ' Âşık Ömer hâlün gören âdem ola hayrân

Açam başım dökem yaşım yaka yırtam kılâm zârî
O yâr ile benim da'vâm Hudâ fasi eyleye bârî (Arslan, 1994: 90- 91)

2.5. KAYNAKLARDA BAHÂRÎ

2.5.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Bahârî

Ahmed Midhat Bahârî Bey, Kısmeti Askeriye Başkâtibi Kütahyalı Emir-zâde "Mehmed Nuri Efendinin oğludur. 1295'te İstanbul'da doğdu. Pederinin vefatı ile sinni sahatetini Bahârîye'de validesinin pederi Meşayihî Sâdiyeden Süleyman Efendinin nezdinde geçirdi. Mukaddematı ulûmu, Eyup'ta "Dar'ül-fezvi Hamidî" mektebinde tahsil etti.

Bilâhare büyük biraderi, Ankara defterdârı esbakı İsmail Zihni Efendi ile birlikte Bitlis'e gitti, oranın mektebi idadisinde okudu.

Farisî'yi muallimini mahsusadan ve mesneviyi Bahârîye Mevlevîhanesi Şeyhi Hüseyin Fahrüddin Dede Efendiden tederrüs etti.

Bayezıt Dersiam hocalarından Arap-gîrli Hüseyin Avni Efendinin dersine devam etmekle beraber fudalâdan Said Efendiden edebiyatı Arabî'ye tahsil etti. Medariste okunan ulûmdan 1316'da İcazet-name ve emsalile beraber gümüş liyakat madalyası aldı.

1311'de maliye muhasebe kalemine girdi. Bir sene sonra maadin müdiriyeti umumîyesine nakli memuriyet etti. 1335 nisan'ında maadin mümeyyizi oldu.

Muahharen Beyoğlu Tali Mübadele Komisyonu âzalığına, daha sonra Akşehir Hatib Mektebi, Edebiyat ve Türkçe Muallimliğine tâyin olundu.

Memuriyeti hazirası Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası Muhaberat Baş Kitabedir.

Vakti ile "Hazine-i Fünun", "Mektep" risalelerinde bazı asan şiriye ve nesriye neşriyle âlemi matbuata hizmet eden erbabı daniş ve irfandandır. Mebadii şebabda bazı rüfeka ile eski "Resimli Gazete" yi çıkardığımız esnada muaveneti tahririyede bulunur ve hüsni hal ve kali ile bizi hoşnud eylerdi.

Değil dildârdan şevke kabahat sendedir ey dil
Dürug âmiz olan bir hande-i canane aldandın

Yetiş ey şehsuvarı merk öldür de beni kurtar
Bahaî halini anlatmak isterdi o bed mihre

Ki piri akla sormazdan rehi aşka revan oldum
Cenahı vehm ile evci visale perfeşan oldum

Mematım ser zemininde niçün ahesteran oldum
Teşekkür eylerim hame benimçün terceman oldum

Gül gibi nazik olan kalbine ey simberim
Nazarımdan benim ey nuri basar dur olalı

Burakub badiye-i hicri tahayyürde beni
Suzişi nazire-i hasreti didarın ile

Kapan ey perde-i nevmidi siyeh femi firak
Razı serbeste-i âmalini terkim ederek

Etmez efsus eser zerre kadar nalelerim
Gözlerimden feveran etmededir eşki terim

Kaldı matuf güzergâhına meddi nazarım
Ah pervane sıfat yanmadadır bal ü perim

Açıl ey levha-i ümidi visali seherim
Kala cananıma bir hatıra-i aşk eserim (İnal, 1969: 165-166)

2.5.2. Tuhfe-i Nâilî'de Bahârî

Ahmed Midhat Bahârî Beg, Kısmet-i 'Askeriyye baş-kâtibi Kütahyalı Emirzâde Mehmed Nûrî Efendiniñ oğlıdır. H. 1295 / M. 1878 târihinde İstanbulda doğdı.

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

1 Ey kaçları 'ışk ehline mihrâb-ı tecellî

Ey şûret-i Raḥmân-ı Raḥîm-i müte'âli

[109]

2 Rûhumda yanan gözleri ey meş'al-i 'irfân

Bir lem'a-i lutfuñla virir 'ışka tesellî

Şon 'Aşır Türk Şâ'irleri, 170. [Ravza; Sünbülstan Şerhi; Risâle-i Sipehsalâr

Tercümesi; Rûh-ı Kur'ân'dan Bir Sâhife-i Nûr; Destegül adlı esrleri basılmış ve Hazîne-i Fünûn, Mekteb, Resimli Gazete gibi dergi ve gazetelerde yazıları yayımlanmıştır].

2.6. KAYNAKLARDA BEDRÎ

2.6.1. Kafiye-i Şu'arâ'da Bedrî

Mumâ-ileyh Mekteb-i Fünûn-ı Harbiyye ilm-i hey'et ü târîh-i umûmî ve Mekteb-i İdâdî kozmografya yanı ilm-i ahvâl-i semâ muallimi erkân-ı harbiyye kolağalarından rifatli Hasan Bedre'd-dîn Efendidir. Kütahiyye sancağına tâbi' Simav kazâsında 1267 senesi tevellüd etmiş ve pederi asâkir-i şâhâne ümerâsından Vasfi Efendinin Arabistân ordusuna nakl-i memûriyyeti münâsebetle mûmâ ileyh dahi birlikde Şâm'a azîmet eylemiştir.

Ulûm-ı Arabiyyeyi câmi' umû[ri]yyede Attâr-zâde Ömer Efendiden tahsîl ve fûnun-ı Fârsiyyeyi Şeyh Abdu'r-resûl Efendi'den tekmîl etdikden sonra bi'l-imtihân

Şâm Mekteb-i İ'dâdiyye-i Askeriyyesi silkine dâhil olmuştur. Şâm Mekteb-i İ'dâdiyyesinde ve muahharen Dersaadetde Mekteb-i Fünûn-ı Harbiyyede ikmâl-i tahsîl ve erkân-ı harb sınıfına nakl ile hasbel-isti'dâd sınıf-ı mezkûrda birincilik şerefini hâ'iz olduğu hâlde yüzbaşılık ile ihrâc olunmuştur.

Sekiz ay kadar hâssa ordu-yı hümâyûnu dördüncü taburunda nizâmî vech ile ifâ-yı me'mûriyyet etmiş ve süvârîlik hıdmetini edâ için beşinci ordu-yı hümâyûn süvârî üçüncü alayına nakl olunmuştur. [Sahîfe 139] O esnada Dragon alayının teftişine memûr olduğu hâlde mekteb için Belçikadan celb olunan muallimlerin tertîb etdikleri kitâbların terceme vü tadrîsi me'mûriyyetiyle Mekteb-i Harbiyye-i Şâhâne muallimliğine memûr olmuştur. Memûriyyet-i mezkûreye tayininin üçüncü yani 1292 senesi kolağalık rütbesini ihrâz eylemiştir.

Mûmâ ileyh Mekteb-i Harbîyye'de tahsîl-i fûnûn eden zâbitân-ı askeriyyenin zekâ vü dirâyet ve kudret ü faziletçe güzide ve erbâb-ı maârifin merdümek-i dîdelerinden olup âsâr-ı fennîyyesinden ikmâl-i tercemesine muvaffak olduğu ilm-i Heyet-i Riyâzîyyeden dolayı nâ'il-i mükâfât olmuştur. İlm-i ahvâl-i semâ ve fenn-i remye dair iki eser-i nâfianın terlemesiyle meşgûl olduğu tahkîk kılındı.

Âsâr-ı edebîyyesinden Iskât-t Cenin isminde ibret-âmîz bir fâcianâmesi ve Bir Günlük İkbâl nâmında operası matbûdur. Bundan başka Jirofla Jirofla ve Madam Larşidof ismindeki operaları terceme etmiştir. Âti't-terceme erkân-ı harb kolağalarında ve Mekteb-i Fünûn-ı Harbîyye muallimlerinden Rifat Efendi ile Temâşâ nâmıyla müştereken bir tiyatro külliyâtı tertîb etmektedirler ki bu mecmû'anın şimdiye kadar millî ve terceme olarak altı cüz'ini tab' ü neşr etmişlerdir.

Mûmâileyh inşâd-ı şirde gâyet serî u't-tab' olduğundan âtîde tercemesi muharrer Kırım hânlarından ve ashâb-ı rezm ü vegâdan Gazâyî'nin gazelini bi'l-bedâhe tahmis etmiştir:

Tahmis

Koklarınız bâd-ı gazâ süsen ü şeb-bû yerine
 Seyfi tercih ederiz zînet-i bâzû yerine
 Dâ'imâ kan içeriz bâde-i mînû yerine
 Râyete meyi ederiz kâmet-i dil-cû yerine
 Tuğa dil bağlamışız kâkül-i hoş-bû yerine

Gerçi say etdi dili bende o şûh-ı ranâ
 Lîk kâr eylemedi eylediği istignâ
 Biz ki sâbit-kademiz merdliğimizde hâlâ
 Heves-i tîr ü kemân çıkmadı dilden aslâ
 Nâvek-i gamze-i dil-dûz ile ebru yerine

Bezm-i dilber ne kadar olsa dahi dâfi' -i gam
 Neşe-bahş eylemede ceng ile olmaz tevem
 Pek hatâ neş'e-i sahbâ ile olmak sersem
 Süreriz tîgimizin zevk ü safâsın her dem
 Sîm-tenlerle olan lezzet-i pehlû yerine

Ko çalışsın o sanem gönlümüzü etmeğe bend
 Ederek zülf-i girih-gîrini çapraz peyvend
 Bu teşebbüsde o âfet olamaz fâ'idemend
 Gerden-i tevsen-i zîbâda kutâs-i dil-benâ
 Bağladı gönlümüzü zülf ile gîsû yerine

Dilberânın biri iskât edemez güftârı
 Bozamaz işve-i cân-sûzları efkârı
 Merdlerin harb ü cihâd etmedir ancak kârı
 Süreriz esb-i hünermend-i sabâ-reftârı;
 Bir perî-şekl sanem bir gözü âhû yerine

Fikr-i ümmîd-i gazâ gönlümüze yer edeli
 Nefse duş oldu kesel cümlemizi etdi deli
 Hâsılı say ederiz etmeğe der-dest emeli
 Seferin çevri çok ümmîd-i vefâ ile velî
 Olduk, aşüftesi bir şûh-ı cefâ-cû yerine

Levha-i dilde olan nakş-ı sevâdı sildik
 Varımız terk ederek bâb-ı gazaya girdik
 Cân-ı şîrînimizi dîn yoluna hasr etdik
 Gönlümüz şâhid-i zîbâ-yt cihâda verdik
 Dilber-i mâhruh ü yâr-î perî-rû yerine

Bedriyâ dîn yoluna sıdk ile cân bahş edene
 Âb-ı Kevser'den olur gerçi atâ-yı hasene
 Lezzet-i hûn-ı adû lîk elezdir bilene
 Olmuşuz cân ile bi'llâh Gazâyî teşne
 İçeriz düşmen-i dînin kanını su yerine

Mûmâ ileyhın bir gazeli dahi nümûne-i âsâr-ı tab'ı olmak üzere tahrîr kılındı:

Gazel

Buyur serv-i revanim sâye-endâz ol çemen üzre
 Salın feyz-i güşayış sal dil-i ehl-i mihen üzre

Münevver tal'atından anberîn-bû gîsuvânımla
 Seni tercih eder dil Yûsuf-ı zerrin-resen üzre

Bahâr-ı ni'met-i hüsnündür üstâd-ı ezel döksün
 O kara hâller kim vardır [ol] çâh-ı zekari üzre

Hemîşe muttasıldır cism-i billûruna ey fettân
 Sezâ reşk-âver olsa âşıkân ol pirehen üzre

Yine hakkıyla tavsif edemezsin hüsn-i ruhsan
 Sakın lâf açma Bedrî medhini şîrîn dehen üzre

Mûmâ ileyh şî'rde Bedrî tahallus eder. (Kutlar Oğuz vd., 2012: 61)

2.6.2. Tuhfe-i Nâilî'de Bedrî

Hasan Bedre'd-dîn Paşa, ümerâyı 'askeriyyeden Vâsîf Efendiniñ oğludur.

Simavlı, İşkodra Vâlîsi, H.1267/M.1850 târihinde Kütahya dâhilinde Simavda doğdı.

Vefâtı H.1330/M.1911. Fâtih Câmî'î kabristânında medfundur.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Koqlarız bād-ı ğazā sūsenü şebbū yerine

Seyfi tercih ideriz zînet-i bāzū yerine (Çiftçi, 1996:241)

Şoñ 'Aşır Türk Şā'irleri, 162; 'Oşmānlı Mü'ellifleri, c. II, â. 109.

2.6.3. Son Asır Türk Şairlerinde Bedrî

Hasan Bedrüddin Paşa, Ümerâ-yı Askeriye'den Vasfî Efendi'nin oğludur. 1267 de Kütahya dahilinde Simav'da doğdu.

Pederinin Arabistan ordusuna naklinde birlikte Şam'a gitti. Arabîyi camii Emeviye'de Attar-zâde Ömer Efendiden ve Farisî'yi Şeyh Abdü'lresul Efendiden tahsil ettikten sonra Şam mektebi îdadisi askerisine girdi. Muahharan Mektebi Harbîye'de erkânı harb kısmında sınıfının birincisi olarak ikmalî tahsil eyledi. Erkân-ı Harbîye yüzbaşılığı ile hassa ordusu dördüncü taburunda hizmet etti. Sekiz ay sonra beşinci ordu süvari alayına nakl olundu. O esnada Dragon alayının teftişine memur olduğu halde mekteb için Belçika'dan celp olunan muallimlerin tertip eyledikleri kitapları terceme ve tedris etmek üzere Mektebi Harbiye muallimliğine tâyin kılındı. 1292'de kolağası bilâhare binbaşı, kaymakam ve miralay oldu.

"Serveti Fünun" gazetesine¹¹⁹ yazılan bir makalede deniliyor ki:

"Devr-i istibdadın ilk sadematile İstanbuldan uzaklaştırıldı. Senelerce beşinci ordu erkânı harbiyesinde bulundu. Suriye ve Filistin havalisinde bütün âşinâlarının ihtiramına mazhar ve bununla mütesellî oldu. Emsali mirliva, ferik, müşir oldukları

¹¹⁹ 12 Eylül 1324

halde o, miralaylıkta kaldı. Bir iki sene evvel (ilân-ı Meşrutiyetten) bedhahan, rütbei askeriyesini nez etmeğe kadar vardılar. Şam'da tedrisatla ve dâva vehetile temini maişet etti".

Nekbetine sebep, Sultan Abdülazizin hal'inde Mektebi Harbiye talebesinin istihdamında refiki Manastırlı Rıfat Beyle beraber mektebi mezkûr muallimliğinde ve Mekâtibi Askeriye Nâzırı Süleyman Paşanın maiyyetinde bulunmasıdır.

İlân-ı Meşrutiyeti müteakiben İstanbul'a geldi. Nez olunan miralaylık rütbesi bade'l-iade miralivalığa ve muahharan ferikliğe terfi ve İşkodra vali ve kumandan lığına tâyin olundu. Hastalığından dolayı vali ve kumandanlıktan istifa ve İstanbul'a avdet eyledi.

1330'da vefat etti. Fatih türbesi haziresine defn edildi. "İlmi ahvali sema kozmoğrafya" ile "Fenni remi" ye müteallik iki eser ve "İskati Cenin" facianamesile "Bir Günlük İkbal" ve "Jirofle", "Madam Lar Şiduk" namındaki operaları terceme etti. Manastırlı Rıfat Beyle müştereken "Temaşa" unvanı altında bir tiyatro külliyyatı tertip eylediler.

Kafîle-i Şu'arâ'da "inşadı şiirde gayet seriüttab olduğundan Kırım hanlarından gazi Girayın gazelini bilbedahe tahmis etmiştir" deniliyor. "Bilbedahe" kelimesi galiba bizim bildiğimiz mânada kullanılmıyor. Çünkü bilbedahe bir mısra, yahut bir beyit söylenebilir. Fakat dokuz beyitlik bir gazel, bilbedahe tahmis olunamaz. Binaenaleyh "Bilbedahe" kelimesinin mahallinde irad edilmediği mertebesi bedahettir.

Bedri Paşa ile Hikmet Beyin müştereken tanzim eyledikleri münacat:

Münacât

B Ey olan yokluk içinde dâim u hayy u ebed

H Kâinâta zât-ı pâkinden gelir feyz ü meded

B Yok şerîkin hâkim-i külsün büyüsun bî-künend

H Kudretin her bir fem-i târîzi etmiş sedd ü bend

B Birliğin bürhânı çünkü "Kul huva'llahu ahad"

H Senden özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed"

H Cehd edüb deryâ-yı bî-pâyân-ı vahdâniyetin
B Âleme verdi vücûd fermân-ı vahdâniyetin
H Zahir oldu muktezâ-yı şan-ı vahdâniyetin
B Müncelî her zerrede bürhan-vahdâniyyetin
B Birliğin bürhânı çünkü "Kul huva'llahu ahad"
H Senden özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed

B İmtizaç etti anâsır buldu her âlem nizâm
H Kıymet'i mahiyyettince tuttu her unsur makâm
B Verdi Hükümün Hey'et-i eşyâya şekl-i intizâm
H Mütefîz-i kudret ü tevfiğin oldu hâs ü âm
B Birliğin bürhânı çünkü Kul huva'llahu ahad"
H Senden özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed
B Şâhid-i icâz-nümâ-yi vahdetindir âsümân
H Anda bürhân-ı Münîr-i kudretindir ahterân
B Her Felekte bin güneş olmaktadır pertev-feşân
H Zerredir nisbetle mahlûkatına bu hâkdân
B Birliğin bürhânı çünkü Kul huva'llahu ahad"
H Senden özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed

H Cümle eşyâ hey'etiyle mâil semt-i zeval
B Her nefeste nice eşbâh eder tahvîl-i hâl
H Nev'i insana husûsiyle bekâ emr-i muhâl
B Kârgâh-ı sun'un içre sensin ancak lâyezâl
B Birliğin bürhânı çünkü Kul huva'llahu ahad"
H Senden özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed

H Ric'at eyler aslına emrinle bir gün mümkinât
B Var iken nâbûd olur bir an içinde kâinât
H Mahvolur âlem biter dünyâ söner şem'-i hayât
B Sen münezzehsin halelden şendedir ancak sebât
B Birliğin bürhânı çünkü Kul huva'llahu ahad"
H Senden özge Tanrı yoktur sensin Allahu's-samed

- B** İnkılâb-ı hâdisâta dâldir reybu'l-menûn
H Fehm olunmaz nüsha-i esrâr-ı kudrettir şuûn
B Daim olmaz Bedriyâ bu gerdişinde çerh- dûn
H Anı da Hikmet eder hükmi-i ezel elbet zebûn
B Birliğin bürhânı çünkü Kul huva'llahu ahad"
H Senden Özge Tanrı yoktur sensin "Allahu's-samed (İnal, 1969: 157- 160)

2.6.4. Osmanlı Müelliflerî'nde Bedrî

Kılıç ve kalem sahibi bir zât olup Simav'da doğmuştur. Askerî kumandanlardan olan babasının yanında Şam'a giderek hususî ve lise tahsilini burada bitirdi. Harbiye mektebinden kurmay subay olarak yetişip bir zamanlar Süleyman Paşa merhumun yanında kıymetli arkadaşı Manastırlı Rifat Bey'le beraber Harbiye'de muallimlik yaptı. Bu sırada kozmoğrafya ile atış tekniği hakkında ilmî eserler terceme etti. Yine bu sırada “İskaat-ı Cenîn” fâcianâmesi ile “Bir günlük İkbâl”, “Jirofle” ve “Madam Lârşidük” operalarını terceme etti. Arkadaşı Rifat Beyle ortaklaşa “Temâşâ” adı altında bir tiyatro külliyyâtı tertîb ettiler. Şiir inşadında şer’î yaratılışa idi. Son memurluğu olan İşkodra Vali ve Kumandanlığından tekaüde ayrılmış iken 1330 târihinde İstanbul'da vefat etti. Fatih'e defnedildi. Meşrûtiyet inkılâbından evvelki hayâtının çoğu sürgünde geçmiş, hattâ askerlik rütbesi olan albaylıktan bile mahrum edilmiştir. Meşrûtiyetten sonra kaybettiklerini elde etti. Gazî Giray'ın meşhur gazelini tahmisinden:

Koklarınız bâd-i gaza sûsen ü şebbû yerine
 Seyfî tercih ederiz zînet-i bâzû yerine ,
 Dâima kan içeriz bâde-i meynû yerine
 Râyete meylederiz kaamet-i dil-cû yerine
 Tuğa dil bağlamışız kâkül-i hoşbû yerine.
 Gerçi sa'y etti dili bende o şûh-i rânâ
 Lîk kâr eylemedi eylediği istiğna
 Biz ki sâbit-kademiz merdliğimizde hâlâ.
 Heves-i tır ü keman çıkmadı dilden asla
 Nâvek-i gamze-i dilduz ile ebru yerine.
 Bezm-i dilber ne kadar olsa dahî dâfi'-i gam
 Neşve bahş eylemede cenk ile olmaz tev'em

Pek hatâ neşve-i sahbâ ile olmak sersem
 Süreriz tîğimizi nzevk u safâsm her dem
 Sîmtenlerle olan lezzet-i pehlû yerine. (Tahir, 2000: II/109)

2.7. KAYNAKLARDA EDİB

2.7.1. Tuhfe-i Nâilî’de Edîb

Halîl Edîb Beg, Brusalı Hâcî Halîl Ağa-zâde ‘Alî Mülkî Efendiniñ oğludur. Brusalı, mu‘allim, H.1279/M.1862 veyâ 1274/M.1857 târihinde Brusada doğdı.

Vefâtı 23 Zî-i-ka‘de 1330/M.1911. Eyyübda medfündür.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1 Mâ-cerâ-yı ğam-ı sevdâ dili cüşân idiyor

Giryemi silsile-bend-i dem-i tûfân idiyor

2 Göremem şekveye hâcet var iken t̄âlî‘-i dūn

İşte bi-çâre Edîbi o perişân idiyor (Gündüz, 2009: 118)

Şoñ ‘Aşır Türk Şâ‘irleri, 269.

2.7.2. Son Asır Türk Şairlerinde Edîb

Halil Edîb Bey, Seyyar Tahriri Emlâk memurlarından ve Rütbeyi Hocegani eshabından Buraslı Hacı Halil Ağa-Zade Ali Melekî Efendinin oğludur. 25 Şaban 1279¹²⁰, da Bursa'da doğdu.

Sebavet evanını babasının memur olduğu Kütahya, Uşak, Çanakkale, Sakız, Kıbrıs, Isparta'da geçirdi. Isparta Rüşdî Mektebinde okudu.

1295'de Hüdavendiğâr Vilâyeti Mektubî Kalemine devam eyledi. 1297'de İstanbul'a gelerek, iki sene kadar Şûrayı Devlet Mazbata Odası hulefalığında bulundu. Bu sırada Fransızca tahsil etti. 1298 martında Sanayi-i Nefise Mektebi ve Müze Kitabetine tâyin kılındı.

¹²⁰ Resmi terceme-i halinde 1247'de doğduğu gösterilmiştir.

Muahharen Maarif Nezareti Mektubî Kalemî Müsevvidliğine, birkaç ay sonra Mümeyyizi Saniliğine, 1317'de Meclisi Maarif Başkitabetine, Mekâtibi Rüşdî'ye Müdüriyetine nasb edilerek ûla sınıfı evveli rütbesini ihraz etti. İlânı Meşrutiyetten sonra Mekâtibi Ecnebiye Müfettişliğine tâyin olundu. Bir müddet sonra kadro harici kaldı.

Mekâtibi Rüşdî'ye de, Darüşşafaka, Mektebi Sultani ve Mercan İdadisi'nde lisan ve kitabet muallimliğini ifa etti.

Kadro harici kalmasından fevkalâde müteessir ve dilfikâr oldu.

23 zilkide 1330'da vefat etti. Eyyub kabristanına defn olundu.

"Resimli Gazete" nin ve sair mecmua ve gazetelerin muharrirliğinde bulundu, manzum ve mensur hayli eser ve "Sây", "Hamîyyet" unvan ile iki risalei mevkute neşr eyledi.

Aleksandır Dümâfis'in, "Bir Mektub Paketi", "Gümüş Mahfaza", "Sezar'm" namlarındaki hikâyelerini, "Lamartin" in "Jeneviyö" isimli romanını terceme etti.

Kıt'a

Nigâhımla tekabul eyleyince nazrei hışmın
Kıyametler koparsan başıma ey mihri istiğna

Hayali yıldırımlar çıktı çeşmi igbiratından
Yine geçmem temaşayi cemali tabdarından

Mecmu'a-i eş'arına sername ittihaz ettiği kıt'a

Mümkün mü ki şair olsun insan
Nevzad tekkelüm eyleyor mu

Evvel müteşair olmayınca

Her bir söze kadir olmayınca (İnal, 1969: 269- 270)

2.8. KAYNAKLARDA FA'İK ALİ BEY

2.8.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Fa'ik Ali Bey

Mehmed Faik Âli Bey¹²¹ füzelayi ricaldan Diyarıbekirli Said Paşa'nın oğludur. Safer 1293 (10 mart 1292) de Diyarıbekirde doğdu.

İbtidai, rüşdî ve kısmen îdâdi tahsili Diyarıbekirde gördükten sonra 1311 de İstanbul'a geldi. Mektebi mülkiyeye girerek İdâdî ve âlî tahsilli ikmal eyledi. 1317 senesi maliyesinde şhadetname aldı.

Büyük biraderi Süleyman Nazif Bey, Hüdavendigâr vilâyeti mektubcusu iken 1317 şubatında mezkûr vilâyet maiyet memuriyetine ve muahharen Sındırgı, Burhaniye, Pazarköy, ilânı meşrutiyette Mudanya kazaları kaymakamlıklarına ve tensikatta Midilli mutasarrıflığına tâyin olundu.

Balkan Muharebesi esnasında Kırşehir mutasarrıflığına nakl edildise de gitmedi, Bilâhara Beyoğlu, Üsküdar, Kütahya mutasarrıflıklarında bulundu. Kütahyadan Geliboluya tahvil olundu. Oraya gitmeyerek dahiliye heyeti teftişiyesi baş kitabetine, tekrar Beyoğlu mutasarrıflığına ve bâdelmütareke Diyarıbekir valiliğine tâyin edildi. Bir kaç ay sonra istifa ederek İstanbul'a geldi. Dahiliye nezareti müsteşarlığına tâyin kılındı. Bir müddet sonra infisal eyledi.

O zamandan beri tahrir ve tedris ile meşgul olmaktadır.

"Fâni teselliler" "Temasil" "Midhat paşa" "Elhan-ı Vatan" namındaki şiir mecmuaları, "Paytahtın Kapusunda" unvanlı manzum temaşası matbudur.

En mûtehayyiz muavinlerinden bulunduğu "Servet-i Fünun" ile muhtelif resaili mevkutede intişar edenlerle henüz neşr olunmayan beş altı cild miktarda eş'arı vardır.

Süleyman Nazif Bey merhum, tevdi eylediği varakada:

"En eyi eseri henüz tam ve itmam edilmemiş olan manzum 'Nedim' tiyatrosudur" diyor.

Eflatun'un "Cumhuriyet" ve Aristonun "Siyaset" ismindeki eserlerini Türkçe'ye terceme etmiştir.

¹²¹ İsim ve mahlesi "Mehmed Faik" dir. Neşriyata başladığı zaman —ki henüz İdadi'nin aşağı sınıflarında bulunuyordu — "Faik Âli" imzasını ihtiyar ve bu isimle iştihar eyledi.

Faik Âli Bey, Fıtratan şair olan zevatı mümtazedendir ki intişar eden eşarı, bu müddeaya şahiddir. Türk edebiyat âleminde mevki-i mahsus sahibi olduğu müsellemdir.

Çok söyleyenler, güzel söyleyemedikleri halde o, hem çok söylemiştir, hem güzel söylemiştir.

Sabit olan hakları, tekrar isbat ettirmek isteyenler, hakka karşı teami etmiş olurlar.

Tahmid

Muazzez olsun o kudret ki haki hicranı
Mükerrem olsun o fitrat ki ufki hüsrânı
Mübarek olsun o saniki leyli hırmane
Mukaddes olsun o mübdi ki kalbi insane
Senai namütenahiyü şükri bi payan
Cihanda şah eser suni kibriyasi olan
Açup bir ufki behiştî hayalü amale

Menekşelerle ve güllerle daima süsler
Derin ve pembe seherlerle âşinâ eyler.
Sitarclerle teselli ve zinetaverdir.
Fiiyuzi aşk ile bir füşhati sema getirir
O sermedi, ezeli halıkı mahasine ki
Güzelliğin bu temasili bî adile
Unutturur bize menfai haki gamnaki

Her Lâhza Bir Terane

Âşık doğan gönüller için yok zemani aşk
Bin yıl muammer olsa da bir mürde zaddır
Bir cilvei garibi meşiyetle olmuşuz
Hep renkû revnekile durur pür semimi his
Ruhum hazer aşk ile olmuş nedimi his
Bugün benim de maskatı âramım olmadan
Füşhatserayi kaysu füzulide ben dahi
Bir kâbedir bu sahada her âşiyânı aşk
Faik bu nâşinide neva-yı hava-yi dil

Onlar yaşar heremde de her dem civanı aşk
 Bir lahza olmayan ebediyet revani aşk
 Sen hüsnü an cihanı ve ben bir cihanı aşk
 Kalbimde bir mesuni hezari gülsitani aşk
 Şayan denilse ömrüme bir dasitani aşk
 Vadii samt o menzili her gârbani aşk
 Yaptım bir özke lânei mâbed nişanı aşk
 Zira eder tavaf onu Jcerrubiyani aşk
 Olsun seven gönüllere bir ermeganı aşk

Simâ-yı Ruhum

Her tenezzüh ve her müsamereden
 Rehgüzarımda her tesadüf eden
 Daima böyle âşimayi hayal
 Gündüz âvarei kelalü melal
 Her güzel yüzde, her hakikatta
 Her tecelliyi kalbi san'atde
 İşte sitnayı ruhumun ezeli

Yeni bir rabıta ile ayrılarak
 Hüsni mümtaze âşiku müştak
 Geceler gurbet azümayi firak
 Her zaman peyrevi muhal olmak
 Hep o rüyayı görmek isteyerek
 Bir hayali baide kalb etmek
 Ve müebbed hutut u eşkâli (İnal, 1969: 361- 362)

2.9. KAYNAKLARDA HAKKI BEY

2.9.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Hakkı Bey

Uzun Çarşılı oğlu İsmail Hakkı Bey, Mehmed Lâtif Efendinin oğludur. 1305'de Eyub'da doğdu.

Tahsili ilme gayretle Darü'l-fünun'dan âliyü'l-âla derecede me'zun oldu. 1328 sene-i maliyesinde Kütahya Sultanîsi Tarih ve Coğrafya Muallimliğine tâyin kılındı.

Muahharen Kastamoni Lisesi Müdür Muavinliğine Tarih Muallimliğinde, Karesi Lisesi Müdürlüğünde, Karesi Maarif Müdürlüğünde, Maarif Müfettişi Umumîliğinde, ilk Tedrisat Müdürü Umumîliğinde ve birinci Sınıf Maarif Müfettişliğinde bulundu. 1927 de Balıkesir meb'usu oldu.

Matbu eserleri:

1. Karesi Meşâhîri (2 cild). 2. Karesi Tarihçesi (1 cild). 3. Anadolu Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler (2 cild). 4. Mekteb Salnamesi. 5. Sivas Şehri (Rıdvan Nafiz Beyle müşterek). 6. Kütahya Şehri.

Basılmak üzere bulunan eserler:

1.Tarihî Lügat. 2. Anadolu Tarihinde Üç Mühim Sima. 3. Eyub Rehberi. 4. Kastamoni Şehri ve Candaroğullan. 5. Tarihî Aileler.

Basılmamış eserler:

1.Mecmua'î Eş'ar. 2. Selçuk Tarihinde Mühim Simalar. 3. Osmanlı Devletinin Teessüsünde Mühim Simalar.

İsmail Hakkı Bey, hüsni hulk sahibi, gayur, tetebuatla meşgul, irfanı memleketeye hizmeti sebk edenlere riayetkar, kadirşinas bir zattır.

“Lamartin”in eserinin tercemesinden

Kime bahş etdi Hazreti mabud
Kuderti hakkı halka anlatsun
Beşeri rabt kılsun Allah'a
Etdi ihya bu azmı makbulı
Tâ zemanı hubutu âdemden
Böyle bir kuvveti kalile ile
Rahı vahdetde ferdi bi perva
Böyle bir iktidarı nâ mahdud
Kâinatı yerinden oynatsın
Bakmasun hubbı şevketü cahe
Böyle bir itikadı makulı
Geçmemişdi hayali âlemden
Böyle bir niyeti celile ile
Hem mübeliğ hemâleti icra

“Terkibi Bend”inden

Yareb kerem et muztarıbı dağı nihanız
 Asabımı tehyic ediyor şevki teali
 Dudı siyehiz nura fakat nisbetimiz var
 Evlâddeniz babı Ali Kevser açıkdır
 Ferhada halef kays ile hemderdü refikiz
 Hiçbir şerefim olmasa dünyada bu kâfi
 Feyzi kadehimle bana bir yârı refik ol

Her derde bir dert ile mahkumı figanız
 Bir nefha’i can bahşı hayate nigeranız
 Haydar güheriz biz neşeben sahibi şanız
 Zan etme ki sâki sana bir barı giranız
 Sanma seri guyündeki bi namü nişanız
 Oldukca biraz mürşidi ebneyı zamanız
 Bu rindi harabate biraz sende şefik ol

“Irak Ordusuna Hitab” dan

Nesli etrak fitraten erdir
 Rabt edüb bir makame akvamı
 Hizretin on üçüncü asrında
 İrikadında gillü gış yokdır

Tâ ezelden er oğlu erlerdir
 Kurdular İttihadı İslâmı
 Dökdiler kan bu dinin uğrunda
 Tüek’ün İslame hizmeti çokdır (İnal, 1969: 516)

2.10. KAYNAKLARDA HAKKI PAŞA**2.10.1. Son Asır Türk Şairleri’nde Hakkı Paşa**

Hasan Hakkı Paşa, şeyhulharem İşkodralı Vezir Mustafa Şerifi Paşa’nın oğludur. Muharrem 1242 de İşkodra’da doğdu.

13 safer 1245’de üç yaşında iken rütbe’i mirimirani tevcih olundu. Pederinin yirmi seneye karib İşkodra valiliğinde bulunduktan sonra İstanbul’a celbinde birlikde geldi.

Arnavud libasile Sultan Mahmud'un huzuruna kabul edildi. Nizamiye libası giymesine müsaade olunması hakkındaki istirhamı İsaf ve Murassa saat ihsanile taltif kılındı.

Tahsili marifet ettikten sonra 1262'de kendi istidası üzerine Mirimiranlık, saniye sınıfı sanisi rütbesine tahvil ve Sadaret Mektûbî Kalemine me'mur edildi.

6 rebiülevvel 1278'de Midilli ve 1 rebiülâhir 1280'de Rados kaimmakamlıklarında, sırası ile Biga, Varna, Kütahya, İzmit, Hersek, Filibe, Yenipazar, 29 rebiülevvel 1293'de rütbe'i balâ ile müstakil Mamuretül'aziz mutasarrıflıklarına, 3 muharrem 1294'de rütbe'i vezaretle Van, muahharan Selanik valiliklerine, Umuru Nafia Komisyonu âzalığine ve iki defa Haleb valiliğine nasb edildi.

Kifayetsizliğinden bahs ile Haleb valiliğinden azl olundu.

Muhtelif tarihlerde birinci rütbe Osmanî ve Mecidî nişanlarını, imtiyaz nişanının altun ve gümüş madalyalarını, İran hükümetinin birinci rütbe Şua Hurşid ve papanın birinci rütbe Pi Nöf nişanlarını ihraz eyledi.

1313 senesi zilhiccesinin 3'üncü gecesini vefat etdi. Eba Eyübî Ensari Hazretlerinin türbesi civarına defn olundu.

Asil, müstakim, edebiyata ve tasavvufa, Arab, Acem, Fransız, Arnavud lisanslarına vâkıf, boyu kısa, vücudu küçük idi. Vefatından hayli zaman evvel yapılmış olması melhuz bulunan yukarıdaki resminde mülâhham görünüyorsa da son zamanlarında zaif, nahif idi.

Erbabı marifetden olan babası gibi nefis kitablara mâlik idi. Kitablarının arkasına "Hasan Hakkı'î Mevlevî" imzasını koyardı. Memleketimizde çok kitaba mâlik olanlardan birinin de bu aile'î necibe olduğu hâlâ ellerde dolaşan ve hu susî kütüphanelerimizde bulunan kitaplara sabitdir. Pederinin Konya valiliğinde bulunduğu esnada Hemdem Çelebi Efendiden ahzi inabet ve İstanbul'a avdetde Galata Mevlevîhanesi Şeyhi Kudretullah Efendiden tecdidi inabet eyledi. Bilâhare Safvet Çelebi Efendi tarafından Hilâfeti Mevlevî'ye verildi ve destan gisudar ile müzeyyen sikke gönderildi.

Hazreti Mevlânâ'nın divanı ile Mesnevî'î Şerifi yanından ayırmazdı, daima mütalâa ederdi.

Vefatından on bir saat evvel doktor celbi hakkındaki istizane karşı,
 Zaif kuvvet yakut kuvvet za'ifdür rakib mâ
 Devri cân ez beden nezdîn şod devr ez şemâ

Ömründe hiç evlenmemişdi, hattâ kadından mütevahhiş idi. Vaktile Sultan teklif olunmuşdu, kabul etmemişdi. Zuhd ve takva ile müttasif, son mertebe perestişkâri mevlâna idi, mesneviyi elinden ve dilinden düşürmezdi. Gündüzleri evinden çıkar, hükümete gelir, hükûmetden çıkar evine gider, geceleri kimseyi meclisine kabul etmez, hiçbir tarafa müsafir gitmez, yalnız başına yaşardı. Salı günlerini, cumalardan ziyade bir yevmi tatil ad eylerdi. O gün kabil değil, meydana çıkmazdı. Fevkalâde müvesvis, vehham, padişaha gayet merbut idi. Günahı kadar sevmediği ecnebilerden ziyadesile korkardı Çünkü Selanik'de vali iken bir ecnebi şehbenderinin şikâyetile azl olunmuşdu. Artık her gördüğü ecnebiyi iltifatlara boğar, ecanibe âid işleri derhal fasl eyler, en bayağı konsoloslara hadden etzun tevazula muamele ederdi. Zaten alelittlak kimi sevmezse, kimden korkarsa ona tabasbus eyler, şayed bir maiyyet me'mu-ru ise taltiflerde bulunurdu. Ecnebilerden korktuğu dillerde dairdi. Hattâ vilâyetçe bir mesulünün bir dürlü isaf edilmemesinden yüreği yanan bir maslahat sahibi, bir bastonun ucuna bir şapka geçirerek kapunun perdesini hafifçe kaldırır, paşanın odasına uzatır, perdenin arkasından söyleyeceğini söyler, bilmem yalan, bilmem sahih, bu fıkrayı hikâye ederlerdi. İşkodrah Zade pek afif, salih idi. İrtikâb nedir bilmezdi, mürtekibleri sevmezdi. Fakat bu faziletlerde beraber âdi bir vali idi. Kendini padişaha beğendirmekden başka bir endişe gözetmezdi. Bir sızıltı çıkartmadan dulabı idareyi olduğu gibi döndürmeyi gaye'i amal bilirdi. Ne bir yol, ne bir bina yapdırdı..."

Kudemayi üdebadan Veys Paşa Zade Zeynelâbidin Reşid Bey, bana gönderdiği, mektublardan birinde diyor ki:

"İşkodralı Mustafa Paşa ile ceddim El-Hac Darbaz Ağanın oğlu Hasan Paşa ile pederim Veys Paşanın beyninde zeval nâpezir bir muarefe'i uhuvvetmendane mevcut idi. Firka'li islâhiye baş kitabenle ve Yusuf Paşa maiyetile Van'a gitdiğimde vali Hasan Paşa idi. Hukuki mevruseden dolayı senli benli görüşürdüm. Müşarünileyh sözü özü bir âdem idi. Yani insanî kâmil idi. Zirü balâ vanında bir idi. Ciddiyatı letaif şekline ifrağ etmişdi, hiç bir şeye ehemmiyet vermezdi. Bazı evliyayı umurun vatanperve râne

gösterdikleri sahte nümayişin bir pula almazdı. Biga mutasarrıfı iken Bahriye Nezaretine âid ve bin dürlü su'i istimalâta menba olan kereste mes'elesini ve tahtında müstetir zemayırın esamisini meydana koymak istediğinden dolayı oğradığı felâketden üslûbi hakimane ile kendisini tahlis ettiği cihetle sizin Kâmil Paşa merhumdan pek memnun ve müteşekkir idi. Tetabu'i izafaa müteselsile ile yani harafat ve hayide tabirat ile ifade ve tekellüm, müşarünileyhin hoşuna giderdi."

Gazel

Demlenür her dem havâ-yı 'aşk ile divâne ney
Neyle seyr et arz eder suzi dilin canâne ney

Bülbül nâlişgeri hâmuş eder gülzârda
Başlayınca nâgme-i dil-suz ile efgâne ney

Dem urur her dem makâm-ı âlem-i lâhutdan
Razı 'aşkın perdesin keşf eylemez nâdane ney

Sinesi Suzan, dili pür dağ, muhrik nâlesi
Guyiyâ 'aşk ile yandı ateşi hicrane ney

Naveki dilduzi çeşm-i neyzeni mahubdan
Şerhalar çekmiş ser-apa sine-i suzâne ney

Başka bir halet verir sermesti vahdete
Neş'e bahşayı safâdır meclis-i rindâne ney

Bende-i mollâ-yı rumun çok mudur Hakkı eger
Her nefes dem-saz olursa bu dilî nâlâne ney (İnal, 1969: 499- 500)

2.11.KAYNAKLARDA HASENÎ

2.11.1. Tuhfe-i Naili'de Hâsenî

Hasan Efendi, Şerîf Paşa-zâde Sa'îd Begiñ dâmâdı, vefâtı 1243 / M. 1827, Kütahyada medfûndur. Es'ad, 32. (Yıldırım, 2009: 237)

2.12. KAYNAKLARDA HÜSNÎ

2.12.1. Bahçe-i Safâ-Endûz'da Hüsni

Şâhid-i tab'ı dil-âşûb ve zekâ-yı zekâsı, sipihr-i kabûl-i ehl-i kulûb, cevânıyla senc-i dil-şiken ve bu takrîb üzre kalbi dagdaga-i tedârük-i ta'ayyüşle âlûde-i mihen olarak me'mûr olduğu Dîvân-ı Hümâyûn Kalemine müdâvim ve sikke emriyle orta koldan Halebe togrı 'âzim iken 1243 evâhirinde merhale-i Kütahyada hengâm-ı şebâbında nâ-kâm irtihâl ve haber-i firâkıyla ahabbını mahrûku'l-bâl eden etbâ'-ı ricâlden bir merd-i sâlihın peder-i fitnat-nihâdı ve Şerîf Beg-zâde Sa'îd Begiñ dâmâdı Hüsni Efendidir. Eger 'ömründe bereket görse ve meydân-ı ta'allüme esb-i sa'yini sürse idi şu'arâ-yı benâmdan ma'dûd olacağı der-dest olan ba'zı âsârından müstebândır. (Oğraş, 2001:111)

2.13. KAYNAKLARDA İHYÂ

2.13.1. Fatîn'de İhyâ Bey

Gazel

Dil-i bîmârı suâl itmege cânân geldi
Mürde-i hecr u firâka yeniden cân geldi

Derd-i firkatle zebûn olmuş idi hayli zamân
Bu gün ol âfeti gördüm bana dermân geldi

Yine mehtâb idecek sen dil-i nâlânda bu şeb
Burc-ı hüsniñ meh-i tâ-bendesini mihmân geldi

Bâde sun nûş idelim zevk iderek ey sâkî
Ki bu dem meclise cânân yine handân geldi

Kaçan İhyâ gül-i ruhsâre-i yâri gördü
Def'-i gam eyleyüp âsâyiş ile yan geldi

Nâzım-ı mûmâ-ileyh El-hâc Yahya İhyâ Beg ati't-terceme begligçi-i dîvân-ı hümâyûn esbak İzzet Beg merhûmun birâder-i vâlâ-güheri olup sarây-ı hümâyûnda neşv ü nemâ bularak Cennet-mekân Sultân Mahmûd Hân-ı Sâni hazretleri zamânında tüfenkçibaşılık rütbesini hâiz ve bi'l-âhire Kütahya defter emînligi nân-pâresiyle miyân-ı çırâğanda mütemâyiz olduktan sonra bir müddet Rûmeli ve Anadolu câniblerinde bazı memûriyet-i cesîmede müstahdem ve bâ-husûs Karahisâr-ı Sâhib muhassıllığıyla muğtenim ve bir aralık uhdesine rütbe-i sâlise tevcîh ve ihsâniyle beyne'l-akrân muazzez ve mükerrerem olarak muahharen muhassallık-ı mezkûrdan ma'zûlen Dersâdet'e mevsûl olup Üsküdar'da kâin hânesinde ikâmet üzre iken bin iki yüz altmış yedi senesi hilâlinde dâr-ı bekâya menkûl olmuştur. (Çiftçi, 1996: 50)

2.13.2. Bahçe-i Safâ-Endûz'da İhyâ Bey

Hayy-i 'âlem vücûdı bûstân-sarây-ı mahmiye-i Galatada nâbit ve fûnûn-ı edebiyede mahâret-iktisâb ve tahrîr-i tercemeleri bi-mennihi te'âlâ muhavvel-i 'uhde-i kalem-i fakîr olan Re'îsü'l-küttâb Râtib Efendi ile kurenâ-yı Selîm Hânîden Râtib Paşazâde Nâşid İbrâhîm Bege intisâb birle ol nakkâdânın ta'rîf ve terbiyet ve hüsn-i şehâdeti ve nazm etdiği kasîde-i nefîdenin belâgati ile huzûr-ı hâkim-i hâsim-i sultânîde da'vâ-yı istihkâkı sâbit olarak bin iki yüz yedide ru'ûs-ı hâricle evvelin pâye-i tarîk-i 'ülemâya 'âric ve 'abd-i fâm-ı ta'ayyüşini Şeyhü'l-İslâm-ı zarâfet-irtisâm Sâlih-zâde Ahmed Es'ad Efendi merhûmun dâ'iresinde kutr-ı Anatolî Sadâretinden intikâline kadar kayd-ı kitâbete gitmiş ve bîşe-zâr-ı şî'r ü inşâda tîşe-i sa'yile ihyâ-yı arz-ı mevât u vâdî mahsûs etmiş olup hareket-i mu'tâde ile mûsıla-i Süleymâniye rütbesine irmiş ve hadâyık-ı eyyâm-ı zindegânîde senâbül-i sinn seb'în vâhiden ba'de vâhid dirmiş iken menzûlen vefât ve gül-geşt-i riyâz-ı cennât edip vücûd-ı metînü'l-kavli Çörüklük makberesinde medfûn sâhib-dîvân-ı cezâlet-meşhûn hoş-nüvîs-i hatt-ı ta'lîk ve ressâm-ı fenn-i tabî'at-ı

elvâh-ı tahkîk ü tedkîk ‘Arab Câmî’i imâmı Mehmed Efendi-zâde Yahyâ İhyâ Efendidir.

Kâle’s-Sürûrî fi-mersiye:

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

Hat-ı ta’lîk ile şi’ri hayât-efzâ iken halka

Müderriş saffının dâniş-pesendi gitdi dünyâdan

Sühan-gûyân Sürûrî-veş dedi gam-nâk olup târîh

Ma’ârif-mend idi İhyâ Efendi gitdi ‘âlemden(1228/1812)

معارف مند ای دی اد یا اف ندی آید ندی علامدن

târîhi el-fakîr:

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

İntikâl eyledi şâ‘ir İhyâ (1228)

Ana Hayy-i Vâhid itsin rahmet (1228/1812)

ان ت قال ای لدی شاعر اد یا

آا حی واحد ای تسون رحمت

Târîh-i evvele ‘İzzet Mollâ merhûm tevârüd birle şöyle nazm etmişdir. (Oğraş, 2001:26-27)

2.13.3. Şefkat Tezkiresinde İhyâ

Ğalağa’da ‘Arab Câmî’î ‘mâmi’dir. Hadd-i zâtında erbâb-ı ma‘ârifden nükte-dân şâ‘ir-i mâhir ve te’lîf-i kelâma kâdir bir zât-ı şerâfet-me’âbdır. [9] Müderrişin-i kirâmdan olup biñ iki yüz yigirmi sekiz senesi mürğ-i rûhı kafes-i tenden cinâna pervâz eylemişdir. Bizzât kendileri i‘tâ buyurdukları gazeliyyât-ı ra‘ nâlarıdır ki taḥrîr olındı.

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

Dir idi ez-derûn-i dil-derâ kim âh bir kere

Olaydım tîr-i dil-düz-i şeh-i devrân ile yek-dil

Süzüldi üstüne bir kez ḥadeng-i şâh-bâzāsâ

Sevüp cânına şokdı oldı maḥşûda ceres nâ’il

Murâdı hâşıl oldukda didim târihîni İhyâ
Uruldı nâvek-i Sulţân Selîme ‘asıqâsâ zeyl

Velehû bu daħi anlarındır:

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

Mürġ-i tecrîdem hevâ-yı nefis şıķletdir baña
Lâne ki bâlâ-yı yek-tâ sâķ-ı vaķdetdir baña¹²²

İntizâm-ı ĥâl göstermez fenâ-yı ‘âlemi
Raķne-i dîvâr-ı sâmân çesm-i ‘ibretdir baña¹²³

Velehû:

Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilâtün Fâ‘ ilün

¹²² A: Bu beyt Dîvân-ı İhyâ’da şöyledir:

Mürġ-i tecrîdem ‘alâyık dâm-ı zillettir baña
Cây-ı pervâz evc-i istîgnâ-yı ‘iffetdir baña

¹²³ Bu bölüm A’da aşğıdaki beyitlerle devam etmektedir.

Ben leb-i maķbûb-ı cûdem bûse-dâdımdır ne‘ am
Ĥarf-i lâ dâ’im girîbân-çâķ-i ĥasretdir baña

Şem‘ veş âsüdeyem bād-ı ġurûr-ı ĥaşmdan
Ĥande-rûyi şu‘le-i fânûs-ı ‘işmetdir baña

Fülk-i şâķil-zîb-i deryâ-yı ķanâ‘ atdır ġönül
Gerdiş-i çesm-i ũama‘ ġird-âb-ı vaķşetdir baña

Şayķal-ı pîri nümâyân eylemişdir mû-be-mû
Çîn-i cebhe cevher-i mir’ât-ı diķķatdir baña

Serde sevdâ-yı perîşân kâķül-i ĥam-der-ĥamîñ
Ĥird-bād-ı fitne-i dest-i maķabbetdir baña

Evc-i perdâz-ı kemâl isem degil İhyâ ‘aceb
Anı cevlangâĥ iden şebbâl-i himmetdir bana

‘Ayn-i āhū-yı Hōten çesm-i ğazālīndır seniñ
Ġamze-i dil-dūz tīr-i mekr ü ālindir seniñ

Rūşenā-yı bahş olup iqlīm-i ‘ıŝķı gösteren
Pertev-i dil-sūz-ı hūrşīd-i cemālindir seniñ

Dūd-ı āhım eyleyen rüyān-zemīn-i sīneden
Ārzū-yı kākül-i sūnbül mişālindir seniñ

Sīne naķş-ı perniyān ammā beni giryān iden
Bezmdē fānūs-veş şem‘ -i hayālīndır seniñ

Gerdişinden merdüm-i dīdem görüñdi dā’ire
Şanma pīç-i ğīsuvān-ı rüy-ı ālīndır seniñ

Sūzen-i müjgān-ı şūh-ı dil-pesendin işleyüp
Sīne-i pūr-naķş-ı dāĝım dest-mālindir seniñ

Şarşar-ı ‘ıŝķınla şimdi kūh u şahrālarda hep
Serv ü ‘ar‘ ar mā’il-i nev-res nihālīndır seniñ

Cezb idüp İhyāyı rū-zerd eyleyen çün keh-rübā
Cūnbüş-i sāmān-rübā-yı nev-nihālīndır seniñ

Velehū bu daĝı anlarındır:

Mef’ülü Mefā’İLü Mefā‘İLü Fa‘ülün

Mīzān-ı hūner olmayıcaķ bir kıula dāde
Nāķışdır ‘ıyār-ı şerefi olsa da zāde

[10] Çarhın daħi ʿ uşşāk gibi yıldızı düşkün
Ey mäh-liķā ħākiñe bir ben mi fütāde¹²⁴

Bintü ʿl-ʿ inebe cāriyedir diyü dil atma
Ĥürmetlidir ol görmeyesin bey ʿ u şirāda

Bu nükteyi āb üzre ħabāb itmede işrāb
Kim dīde-i erbāb-ı tama ʿ bād-ı hevāda

ʿ Işķ bābın arar bülbüle pend itmek için bād
Bir bir ider evrāk-ı gülistānı güşāde

Bīmār-ı leb-i la ʿ line em yokladım ammā
Yokdur yeri ħiç nüşā-i Kānūn-ı Şifāda

İhyā işidüp şavt-ı refi ʿ ile şalāy¹²⁵
Artırdı hemān kāmēt-i tanzīri ziyāde (Önder, 2006: 47)

2.13.4. Tezkiretü’ş Şuārâ’da İhyâ Bey

Şeyhülislâm Şâlih-zâde Meĥmed Es’ed Efendi ĥazretleriniñ mektubileridir.

(1208). Dâhil-i zümre-i müderrisine t̥ariķ olmuştur. Ėalaṭa’da kâ’in ‘Arab Cāmi-i şerifi imâmı Meĥmed Efendi nâm bir merd-i şâlihiñ oğlu ve Şeyhülislâm Şâlih-zâde Es’ed Efendi merĥûmuñ müddet-i medîde mektupçusu Yahya Efendi’dir. Mavşile-i Süleymâniye medreselerinden destini yetmişe ĥarib iken Allah’a intikâl eyledi. Şâ’ir İhya târiĥinde ya’ni biñ iki yüz yigirmi sekiz sâl-ı bilâlinde menzile intikâl etmiş ve ol metin’ül ĥûl Ėasım Paşa’da Çöreklik nâm maĥberede defn olunmuştur. Diğer tarih-i faķir: “Eyvâh şâ’ir İhyâ, eyvâh şâ’ir İhyâ.” Tarih-i diğer Faris’ül hikmet: ” Ez-cihân reft

¹²⁴ ĥākiñe: ĥāline İ

¹²⁵ şavt: şuret İ

hüner-ver İhyâ” Şâhib-i divân ve münşi’-i raķîķedendir. (Tezyil) Bu na’at-ı belîģi divân-ı belâģat ‘ünvânından taħrîr olundu. (Çınarcı, 2007: 26)

‘Âlem esîr-i ‘aşķı Şu cânâne cân fedâ
Âzâde serv-i gülsen-i ‘irfâna cân fedâ

Ya’ni ki müfni’ül Şeklin efzel-i resul
Maħbûb-ı Hâķ Muhammed o sulţâna cân fedâ

Lûlû-yu Őâf lemi’ - firuziyem vücûd-ı ben
Ol gevher-i ĥazine-i imkâne cân fedâ

Ol Şâh sâħib-efser-i levlâke dil-i Rulâm
Ol ‘âlem üzre raħmet-i raħmâna cân fedâ

Dil-i merdgân cürmü sefa’atle ĥasirde
İhyâ eden o menbi-i iħsâne cân fedâ
(4a)

Diger Ėazel

Murg-ı tecridem ‘alâyıķ dâm-ı zillettir baňa
Câ-yı pervâz evc-i istignâ-yı ‘iffettir baňa

İntiâm-ı ĥâl göstermez fenâ-yı ‘âlemi
Raħne-i divâr-ı sâmân çesm-i ‘ibrettir baňa

Ben leb-i maħbûb-cûdum buse dâdımdır ne’am
Parf-i lâ dâ’im giribân-ı çâķ-ı ĥasrettir baňa

Şem-veş asûdeyem bâd-ı gurûr-u ĥasmdan
Ĥande-rûyu su’le-i fanûs-ı ‘ismettir baňa

Fülk-i sâhil zib-i deryâ-yı kana'attır gönül
Gerdiş-i çesm-i şam'a girdâb-ı vaşsettir baña

Şaykal-ı piri nümâyân eylemişdir mû-be-mû
Çîn-i cebin cevher-i mir'ât-ı rişkattir baña

Serde sevdâ-yı perişân-kâkül-i ham-der-hamıñ
Gird-bâd-ı fitne-i dest-i muhâbettir baña

Evc pervâz-ı kemâl isem degil İhyâ 'aceb
Anı cevalângâh iden seh-bâl-ı muhâbettir baña (Çınarcı, 2007: 25-26)

2.13.5. Tuhfe-i Nâilî'de İhyâ Bey

Enderûnlu, Tüfenkçi-başı Hâcî Yahyâ İhyâ Beg, Beñli 'Ârif 'Ali Beg nâmında bir zâtuñ oğlu ve Beglikçi 'İzzet Begiñ birâderidir. Kara-hişâr-ı şâhib mütesellimi, vefâtı H.1267/M.1850.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ṭal'atiñle bezmi pür-nür eylediñ

Ḥâṭır-ı virânı ma'mûr eylediñ

[22] Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Dil-i bîmârı su'âl itmege cânân geldi

Mürde-i hicr-i firâka yeñiden cân geldi

2 Kaçan İhyâ gül-ruhsâre-i yarı gördi

Def'-i ğam eyleyüp asâyiş ile yan geldi (Gündüz, 2009: 108- 109)

Faṭîn, 7; 'Aṭâ Târîhi c. V, ş. 365; Sicill-i 'Oşmâni, c. IV, ş. 644.

2.14. KAYNAKLARDA KİRAMÎ

2.14.1. Sicill-i Osmanî'de Kiramî

Buharalıdır. 30 sene kadar İstanbul, Bursa, İzmir ve Kütahya'da sakin oldu. 1245'de "(1829/30) vefat eyledi. Usta şairdir. (Süreyya, 1998: IV/75)

2.15. KAYNAKLARDA KÜNHÎ

2.15.1. Esrâr Dede'de Kühî

Şâkıb Dede kudûm sırru menkabe-i şerîflerinde zikri sebkat iden Bâb-ı Cedîd şeyhi Es-Seyyid EbuBekr Dede kudûm sırru hazretlerinün sebze-zâr-ı siyâdetinün şecersi ve devha-i sa'detinün şemeresi olan Seyyid 'Abdu'r-Rahîm Efendî'dür ki el'ân hanğâh-ı merkûmda kudûm-zen başı olup enfâs-ı azîzesi hayât-bahş-ı kulûb-ı 'âşıkân ve âvâz-ı laîfesi rûh-efzâ-yı şâdıķân u 'ârifândur. Dûş-ı kemâli hıl'at-ı 'ilm ü edeble ârâste ve çâr-eṭrâf-ı hişâli zîver-i hüsn-i refâtla pîrâste olup bir sâbb-nâşî-i 'alâṭâ'ati'llâh ve bir dil-âgâh-ı ma'rifeti'llâhdur.

Yâ Rab to merâ be nefsi-nezzâre medeh

Bâ her çî cuz tust merâ sâz medeh

Men der to hemî gorîzem ez fitne-i hîş

Men ân-ı toem merâ benem bâz medeh

Rubâ'î-i şerîfiyle terennüm-rîz olarak maķâm-ı hayrete kudûm-zen-i istirrâķ

Beyt:

Be-naķş-ı Mevlevî âheng ber dâr

Ḥadîş-i dîgerân kon perde-i târ

diyerek müstehlik-i kılzüm-i ‘aşk-ı Mevlâna ve bî-hod-ı nesâ’im-i şevk-i şâhid-i ma’nâ olup müdâm mest-i müdâm ve temâm peyvest-i merâm olup her lahza ser-be-ceyb-i cûş u hürûş ve ser-hoş-ı istiğrâk-ı hayret ü medhûş bir ‘ârif-i deryâ-nûşdurlar ki gâh gâh Rûhu’l-emîn-i tab‘-ı nâzeninleri maķâm-ı sühana

Mışra‘

Zi âsmân suhen âmed suhen nehâr boved

Ma‘nasını ifâde vü ilkâiçün tenezzül buyurup maķal maķal cerâ‘id-i ihvâna sebt olunmaķdadur. Lâkin bu tezkire-i dervîşânemize taķrîr için faķaķ bu ğazeli ihsân buyurmağla

Mışra‘

Der-ķâne eger kesest yek-ķarf besest
ma‘nâsını ifâde buyurdılar.

Ġazel:

Ġavvâs şodem ez-dil deryâ-yı suhenrâ
Bisyâr keşîdem guher-i şî‘r-i dehenrâ

Der- vaķt-i temâşâ-yı cemâlet ki sevend mest
Muşkil şode est vaşf-ı to erbâb-ı suhenrâ

Meyķare-i ‘aşķem zi ķadehhâ-yı muķabbet
Dil zinde zi emvâc-ı şafâ-ķane-i ten râ

Der dâmen-i şaķrâ-yı maķabbet beresîdem
Endâķtem ez-dil heves-i seyr-i ķemen râ

Kühî zi reh-i ‘aşķ suhenhâ ki be ğüyed
Ne vaşf-ı Bedeķşân u ne âhû-yı Ġoten râ

Fenn-i mûsikide Fârâbî-i vaqt ü zamânî ve bu ‘asra üstâdân beyninde vâsıl-ı maqâm-ı mu‘allim-i şânî olup muqâbelât-ı şerîfede kırâ‘at olınana âyînlerden bundan aqdem ihtilâf-ı melevân ve bî-kaydî-i ihvânla Nâyî ‘Osmân Dede’nüñ Hicâz âyîn-i şerîfi ğayb olmağla anuñ maqâmına kendülerinden ta‘allüm-i fenn-i âyîn-h’ânî iden ihvândan el’ân sâkin olduğumuz Ğalağa Hânkâhında kudûm-zen başı olan Dervîş Muhammed te’sîr- i enfâs-ı mübârekeleriyle üstâd-ı kill olup sıyt-i velvele-i istihârı beyne’l-ihvân mevc-a-mevc kılzüm-i cûşân-ı ‘aşk ü ğaleyân olup ve mezbûr Dervîş Muhammed’üñ aḥbâbından muşâḥîb-i şehryârî Aḥmed Ağa merḥûmı sâ’ik-i taqḍîr dâire-i maḥabbet-i evleviyyeye ihtidâ itmekle Müşârün-ileyh kendünde olan kemâlât-ı mûsikîyyeyi maqâmât-ı Mevlevîyyeye şarf idüp Hicâz v Nihâvend ve Şabâ maqamlarından üç ‘aded âyîn-i ḥalâvet-âġîn beste itmişlerdür ve ekşeriya ḥuzûr-ı ḥazret-i celâlet-maḥşûr-ı şehryârîde kırâ‘at idüp ‘aks-i envâr-i feyziyle dil-i pâdişâh-ı ma‘rifet penâhda daḡi serçesme-i maḥabbet cûş u ḥurûş eyleyüp bi’z-zât Râst maqâmı müte‘allaqâtından Sûz-i Dil nâm bir râh-ı nev fetḡ idüp bir âyîn-i şu‘le âġîn daḡi ol ḡehin-şâh-ı ma‘rifet-bîn beste buyurmışlardur ki fi’l-cümle el’ân muqâbelât-ı şerîfede ‘âşîkân u şâdîkân şemerât-ı naġamât-ı şekkerîninden şîrîn-kâm-ı şafâ-yı vaqt ü eyyâm olurlar ve mûmâ-ileyh Aḥmed Ağa biñ iki yüz toquz senesi intikâl-i ‘âlem-i ‘uḡbâ buyurup Ğala ḡanḡâhında türbe-i muḡaddese-i sâriḡü’l- Meşnevînüñ cânib-i yemîninde defn olınup kerâmetlü Dede Efendimiz mette‘anâ’llâḡü bi-füyûzâtîhi ḡazretleri bu târiḡ inşâd buyutdular. (Genç, 2000: 457)

Târîḡ:

Muşâḡîb Seyyid Aḡmed ol hûner-mend
Ki olmışdı bu devre pîr-i Fârâb

Vefâtında didüm târiḡ Ğâlib
Muşâḡîb oldı ḡâmûsâna aḡbâb

Egerçi şi'r ü inşâda gerek muşâhib-i Mûmâ-ileyhûn ve gerek kudûmzen başı Dervîş Muhammedûn nev'ân hışşaları olup kelâm-ı mevzûna muqtedir idiler. Lâkin bu Tezkire-i Mevleviyyemüz Cerîde-i üstâdân-ı şi'r olmağla kendüleri tahrîrden imtinâ itdiler ve eger fi'l-ḥaḳîka bu tarzta iltizâmumuz olmasa el'ân ihvân ü hullânumuzdan otuza bâlig olur şâ'ir mevzûn vardur ki inşâllâh te'âlâ kudret-i tâmmeye üstâdiye resîde olduklarında tahrîr olunurlar ve illâ her devrûn bu şımıfı iltizâm olınsa Tezkire-i Mevleviyye beş on mücellid bir kitâb olmağ iktizâ iderdi. Keşşerehümü'llâhü te'âlâ. (Genç, 2000: 458-459)

2.16. KAYNAKLARDA LEBÎB

2.16.1. Bağçe-i Sâfâ Endûz'da Lebîb

Pederi Top-hâne Rûz-nâmçecisi Mustafâ Efendi bin iki yüz yigirmi yedide fevt oldukda yerine kâ'im ve Vak'a-i Hayriyede pîrân-ı kadrân-ı zamân ya'nî pertev-bahş-ı çeşm-i kâyılân himmetleriyle cânib-i hâcegânîye girmişken ez-kazâ tarîki tayyiyle bin iki yüz kırk birde bi'l-iclâ Kütahyaya 'âzim ve bir seneden efzûn çile-keş-i gurbet ve ba'de-zâ itlâk ile Âsitâneye 'avdet edip ve tashîh-i tarîkle hâricen ve dâhilen ba'zı hıdemât-ı mu'tenâ-bahâda karîn-i istihdâm ve muhteri'ât-ı istihsân-ı emâret-i pâdişâh-ı zamân Tersâne Müdürliginde tesviye-sâz-ı mehâm ve bin iki yüzelli iki Saferinde Lutfî Efendi fevtinde Harîr Nezâretine nakl ile güzârende-i eyyâm ve hâlâ ya'nî bin iki yüz elli üç Rebî'u'l-âhirinde andan dahi infisâl ile meş'ûl-i du'â-yı (Oğraş, 2001: 153)

2.16.2. Sicill-i Osmanî'de Lebîb

Tophane ruz-nâmecisi Mustafa Efendi'nin oğlu olup 1203'de (1788/89) doğdu. Babasının vefatında ruznâmecî oldu. Şevval 1241' de (Mayıs 1826) Kütahya'ya gönderildi. Sonra ordu mühimmat müdürü, 1245'de (1829/30) piyade mukabelecisi, Şevval 1247'de (Mart 1832) mevkufatçı, aynı yıl zecriye muhassılı, sonra tersane müdürü olup 1252'de (1836/ 37) azledildi. Zilhicce 1253'de (Mart 1838) Şûrâ-yı Babîâli azası, 1256'da (1840) Haleb defterdarı, sonra Rumeli defterdarı ve Rebiyülevvel 1262'de (Mart 1846) Meclis-i Muhasebe reisi, Rebiyülâhir 1270'de (Ocak 1854) Meclis-i Vâlâ

azası ve Zilka'de 1273'de (Temmuz 1857) takvim nâzım olup Cemaziyelâhir 1278'de (Aralık 1861) azledildi ve 22 Şabân 1283'de (30 Aralık 1866) vefat eyledi. Eyüp'de medfundur. Kâtip, şair, âlim, rind-meşreb olup evi ediplerin toplantı yeri idi. (Süreyya, 1998: IV/ 87-88))

2.17. KAYNAKLARDA MEHMET EMİN VAHİD PAŞA

2.17.1. Fatîn'de Mehmet Emîn Vahid Paşa

Beyt

Yârin visâle rağbeti olmuş çi-fâide
Harf-ı recâ zebânım ile âşına degil

Beyt

Keşf-i râz itmez salâbetkâr olan kable'l fenâ
Yanmadıkça avd sırr-ı bûyın itmez âşikâr

Beyt

İltizâm eyleyenin mazbatı keyfince gerek
Ara-âşâme sakız bâde-keşâna erdik

Beyt

Bu degirmen-i fenânın elem-i devri amân
Dâne-i aklımı un itdi elekdeneledi

Nâzım-ı maârif-pîrâ reîsü'l-küttâb Mehmed Emîn Vahîd Pâşâ Kilis nâm memleketde kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup tufûliyeti esnâsında vâlidisiyle berâber Dersâdet'e dâhil u güzer eyleyüp unfuvân-i şebâbetinde atık-i bâb-ı defteride vâki mâliye kalemine bir müddet müdâvemetle Sultân Selîm Hân-ı Sâlis hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında zecriyye başkitâbetine ve ba'dehû zecriyye muhasallığı memûriyetine ve bin iki yüz yirmi bir senesi mevkûfât mansıbına ve o esnâda memûriyet-i mehsûsa ile Paris cânibine azîmet ve avdetinde ki iki yüz yirmi dört senesi evâsıtında defterhâne-i âmire emânetine ve bir mâh mürûr itmeksizin rikâb-ı hümâyûn dâhilinde olmak üzere makâm-ı riyâset-i küttâba mukârenet ve üç mâh mürûrunda riyâzet-i merkûmeden müfâratla menfiyyen medîne-i Kütahya'ya azîmet ve bir buçuk

sene müddet ikâmetden sonra avf u itlâkı vukûuna mebnî tekrâr Dersââdet'e bi'l-muvâsala tophâne-i âmire nezâretine ve iki yüz yirmi yedi senesi tersâne-i âmire emânetine mevsûl olup senesini itmâm ile ma'zûl olduğu hâlde iki yüz yirmi dokuz senesi muhalefât memûriyetiyle Tekke kazâsına i'zâm ve o aralık uhdesine rütbe-i vezâret bi't-tevcîh Tekke ve Hamîd sancaklarına ve birkaç sene mürûrunda cezîre-i Girid'te kâin Hanya muhâfızlığına memûren hükümrân-ı izz u ihtişâm buyrulmuş ise de ber-muktezâ-yı şîve-i kadr on üç sene zarfında hâiz olduğu rütbe-i vezâret üç defa uhdesinden sarf u tahvîl olunarak her birinde bir mahale nefy u iclâ vukû-ı tâli hasebiyle tekrâr vezâreti kendiye terk u ibkâ buyrulup def'a-i ûlâsında mezkûr Hanya muhâffızlığından cezîre-i Sakız'a ve def'a-i seniyyesinde cezîre-i merkûme muhâfızlığından Karahisâr-ı Sâhib nâm mahale ve iki yüz kırk iki senesi def'a-i sâlisinde Haleb-i şehbâ eyâletinden mahrûsa-i Burusa'ya nefy u tağrîb ile iki yüz kırk üç senesi evâhirinde Bahr-ı Sefid boğazında Kal'a-i Sultâniye mukâbilinde vâki Eski İstanbulluk tâbir olunan mahallin emr-i muhâfazasına ve bir kaç mâh zarfında Bosna eyâletine memûr ve ta'yîn buyrulmuş iken eyâlet-i merkûme cânibine azîmiyeti mümeyyez-kerde-i cenâb-ı Rabb-i ehâdiyât olup iki yüz kırk dört senesi evâilinde mahall-i mezkûrda işbu mihirgâh-ı mâsivâdan fûshat-serây-ı bekâyâ azm-ı rihlet eylemiştir. Müşârün-ileyh vâhidü'l-asr dinmege şâyân bir vezîr-i âli-şân olup eser-i kalem-i mu'ciz-rakâmı olmak üzere remy-i kavsa dâir "Minhâc-ı Remmât" isminde bir aded risâle-i mu'teberesi ve âsâr-ı hayret-disârından olarak medîne-i Kütahya'da bir bâb kütüphâne-i muhtasaresi vardır. Bâlâda muharrer ebyâtından başka eş'ârı manzûr-ı âcizî olmamıştır. Müşârün-ileyhin Kilisli olması cihetiyle hasb u nesebce hakkında bazı gûne zikri gayr-ı câiz sözler tefevvüh ve istinâd olunmuş olduğundan şehriyyü'l-asl olduğunu ilân eylemek gareziyle nazm: "Ferzend-i Sitânbulum ferzend-i Sitânbul" mısraını bir çok zamân evrâd-ı zebân eylemiş olduğu Zeyl-i Sefinetü'r-Rüesâ'da mestûr u mukayyedir. (Çiftçi, 1996: 431)

2.17.2. Sicill-i Osmanî'de Mehmet Emîn Vahid Paşa

Kilislidir. Nusayrîlerdendir. Annesi İstanbul'a gelip bir baltacıya varmasından dolayı "İstanbul" dendi. Maliye kalemine girip zecriye muhassılı ve Galata voyvodası Topal Halil Efendi sayesinde yükseldi ve zecriye başkâtibi ve muhassılı oldu. 1221'de

(1806) mevkufatî, ardından Fransa sefiri olup az müddette Şevvâl 1221'de (Aralık 1806) defter emini ve Cemaziyelevvel 1224'de (Haziran-Temmuz 1809) reis vekili olup 26 Şa'bân 1224'de (6 Ekim 1809) Kütahya'da ikamet eyledi. Bir buçuk şene sonra serbest bırakıldı. 1226'da (1811) tophane nâzırı, Şevval 1227'de (Ekim 1812) tersane emini, 1229'da (1814) Tekelioğulları muhalledfatını kabza memur olup 5 Şevval 1229'da (20 Eylül 1814) vezirlikle Teke ve Hamid, bir iki sene sonra da Hanya valisi oldu. 1235'de (1819/20) vezirliği kaldırılarak Sakız'da oturdu. Rebiyülâhır 1.236'da (Ocak 1821) oraya muhafız olup vezirliği geri verildi.

1237'de (1821/22) istifa eyledi. Şevvâlde (Haziran-Temmuz 1822) Urla'da iken vezirliği alınıp Akliyeye sürüldü. 23 Ramazan 1239'da (22 Mayıs 1824) vezirliği geri verilip Haleb valisi oldu. 1242'de (1826/27) rehavetle suçlanarak azledilip vezirliği alınarak Konya'ya gönderildi. Sürgün yeri sonra Bursa'ya çevrildi. 1242'de (1826/27) tekrar vezirlikle Eski İstanbul muhafızı olup 1244'de (1828) Bosna valisi oldu. Hareketinden evvel 2 Safer 1244'de (14 Ağustos 1828) vefat etti. Hüner ve marifet, akıl ve anlayışlılıkla meşhurdur. Cimrilikle biriktirdiği dört bin kese eşya idi. İki zevcesinden başka mirasçısı kalmadı. Ayvansaray'da annesinin yalısında oturmasından "Çingene Vahid" denirdi. Kütahya'da kütüphane, Kilis'de Nusayri Mezarlığı'nda babasının merkadini yapmıştır. Sefâretnâme'si vardır. (Süreyya, 1998: IV/ 605-606)

2.18. KAYNAKLARDA MEHMET SAİD HALET EFENDİ

2.18.1. Fatîn'de Mehmet Said Halet Efendi

Gazel

Bulunmaz bir gühersin hîç bahâ vü kıymetin yokdur

Velîkin teşnelerde sîr-âb-ı vuslatın yokdur

Perîsin bî-bedelsin tarz u tavrın hep müsellemdir

Ne çâre bî-vefâsın âh insâniyyetin yokdur

Sen ey tîğ-i tegâfûl gamzeden gaddâr-ı kâfirsın

Niçin bin zulm u bî-dâd ile bilmem şöhretin yokdur

Tabîb-i cân u dilsin mihrîbânsın neyleyem ammâ
Mürüvetsiz dil-i bîmâra aslâ şefkatin yokdur

Terahhum mihrîbânlık şöyle dursun sevdiğim cânım
Budur zannım hafîce bir nigâha niyyetin yokdur

Niçün terk eyleyüp zâr u perîşân eyledin böyle
Senin Hâletle ey bîgâne-hû az ülfetin yokdur

Nâzım-ı mûmâ-ileyh Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi eşrâf-ı kuzâtdan müteveffâ Kırımî Hüseyin Efendi'nin ferzende-i ercümendi olup meslek-i kazâyâ sülûk ile şeyhülislâm-ı esbak Şerîf Efendi merhûmun dâiresinde perverîş-yâfte-i ilm u dâniş olarak müşârün-ileyhin vefâtından sonra ati't-terceme reîsülküttâb Mehmed Râşid Efendi merhûmun mesned-i riyâsetde bulunduğu avânda mühürdâr yamaklığı hizmetine muvâzabet ve bi'l-âhire terk-i memûriyet iderek Yenişehir-i Fenâr nâibinin kethüdâlığı ünvâniyle cânib-i merkûma azîmet ve ba'dehû Dersâadet'e avdet eyleyüp bazı küberânın dâirelerinde edâ-yı hizmet-i kitâbet itmekte iken derkâr olan liyâkat ve ehliyeti iktizâsınca begligçi kîsedârı muavinligine memûren defaten silk-i hâcegâniye idhâl ve müddet-i kalîle zarfında ikâmet elçiligiyle Paris cânibine sevk u isbâl olunup bin iki yüz yirmi iki târihinde dîvân-ı hümâyûn beglikçiligi mesnedine ve iki mâh mürûrunda usûl-ı kadîme vecihle rikâb-ı hümâyûn riyâsetine revnak-bahşâ ve sene-i merkûme evâhirinde makarr-ı nefy-i rüesâ olan medîne-i Kütahya'ya nefy u iclâ ve bir sene tamâmında afv u itlâkı karîn-i müsâade-i şehensâh-ı kerem-fermâ buyurduğu hâlde Dersâadet'e muvâsalat ve üç mâh ikâmet itmeksizin memûriyet-i cesîme ile cânib-i Bağdâd-ı behîşt-âbâda azîmet ve ikmâl-ı emr-i memûriyetle der-i bâr-ı şevket-karâr-ı mülûkâneye ric'at eyleyüp muvaffak olduğu hüsn-i hizmet u sadâkata mükâfat olmak üzere iki yüz yirmi altı senesi evâilinde rikâb-ı hümâyûn kethüdâlığı hizmet-i müstevcibü'l-mefharetine ve üç sene mürûrundan sonra ki iki yüz otuz ve iki yüz otuz yedi târihlerinde bi't-tekrâr tevkî-i-i dîvân-ı mümâyûn memûriyetine sâye-bahş-ı i'tilâ buyrulup iki yüz otuz sekiz senesi şehir-i Saferinde medîne-i Konya'ya nefy u iclâ olunarak kazâyâ rızâ kaziyyesini gûyâ olduğu hâlde rûh-ı şerîfi âzim-i halvet-serâ-yı ukbâ ve cesed-i latîfi Hazret-i Mevlânâ kudduse sirruhu'l-a'lâ merkad-ı şerîfi civârında

vâki kabristânda defn-i hâk-i müşk olunmuştur. Müşârün-ileyh tarîkat-ı aliyye-i Mevleviyyeye müntesib bir şâir-i muhibb olup Galata'da kâin Mevlevîhâne dâhilinde bir bâb sebîl ile bir bâb kütübhâne inşâ ve zâde-i tab'ı olan bir kıt'a Dîvânçe-i matbûası ile dahi mecmûa-i âlemde nâmını ibkâ eylemiştir. (Çiftçi, 1996: 95)

2.18.2. Sicill-i Osmanî'de Mehmet Said Halet Efendi

Ebû İshakzâde Şerif Efendi'nin hademesinden ve kadılardan Hüseyin Efendi'nin oğludur. Şerif Efendi ve oğlu Atâullah Efendi'nin terbiyesiyle ilim ve kitabet tahsil eylemişti. Büyük Râşid Efendi'ye mühürdar yamağı olup sonra Ebûbekir Sâmî Paşa ve Ohrili Ahmed Paşa ile Yenişehir mollasına kethüda olmuştur. Gâlib Dede'ye bağlanarak nazım ve nesirde ilerledi. Râsih Efendi ve Kasapbaşı Mehmed Ağa ile Ter-cüman Kalimakioğlu'nun kitabet hizmetlerinde dahi bulunmuştur. Zevk ve safa ehli olarak Köse Kethüda Reşid Efendi'ye bağlanıp beylikçi kesedarı maiyetinde istihdam olunmak üzere hâcegândan oldu. Çok geçmeden 1217'de (1802) başmuhasebe pâyesiyle Paris elçisi olup Muharrem 1222'de (Mart 1807) dönünce beylikçi oldu ve aynı yılın Rebiyülevvelinde (Mayıs 1807) azledilerek Kütahya'ya sürüldü. Sonra affolundu ve gelişinin üçüncü ayında Bağdad'a gönderildi. Görevini tamamlayıp dönüşünde meşhur İbrahim Efendi'ye yanaşmış ve vefatında 1225'de (1810) rikâb-ı hümâyün kethüdası olup gizli haberleşmeye memur edilmiştir. 1229 (1814) tarihinde kethüdâlıktan ayrıldı. 1230'da (1815) ve birkaç yıl sonra ikinci defa nişancı oldu. 25 Safer 1238'de (11 Kasım 1822) Bursa'ya ve oradan da Konya'ya sürgüne gidip arkasından koru-i hümâyün ağası Arif Ağa gönderilerek katledilmiştir. Yahya Efendi Tekkesi'ne defnedilmiş ve Galata Mevlevîhanesi'ne de bir taş dikilmiştir. 13 sene kadar siyasî işlerde müsteşar ve büyük ve küçük herkesin başvurduğu kişi oldu. Büyükleri çekemez ye taraftarlarına İkrâm eder ve büyük görevlerin verilmesinde bile görüşüne başvurulurdu. Önceleri biraz hizmet etmiş ve sonra kin ve düşmanlık gütmüştür. Bununla birlikte akıllı, bilgili ve şairdi. (Süreyya, 1998: II/102)

2.19. KAYNAKLARDA MUSTAFA REŞİD PAŞA

2.19.1. Fatîn'de Mustafa Reşid Paşa

Gazel

Hasta-i nâtıkaya rûh-fezâdır hâmem

Zât-ı İsa gibi i'câz-nümâdır hâmem

Reşha-i feyzine erbâb-ı fesâhat teşne

Gûyiyâ çeşme-i ilhâm-ı Hudâdır hâmem

Oldu icrâ-yı suhan itmege zerrîn mizâb

Kâ'be-i ma'nîye asılsa sezâdır hâmem

Sırr-ı şahen-şeh-i endişeye konsa yeri var

Evc-i a'lâ-yı maârifde hümâdır hâmem

Bî-muhâba reh-i na-refteye gitsem de ne var

Kahr-ı hasm eylemege elde asâdır hâmem

Neyşeker mi acaba mısır-ı ma'ânide Reşîd

Bak halâvet-dih-i tab'-ı büleğâdır hâmem

Nâzım-ı müşârün-ileyh sadr-ı esbak Mustafa Reşîd Pâşâ Hâkân-ı saîd Sultân Bâyezid tâbe serâh be-rahmetü'l-Melîkü'l-Mecîd hazretleri evkâf-ı şerîfleri ruznamçecisi merhûm ve mağfurünleh Mustafa Efendi nâm zât-ı huçeste-sıfâtın matla-ı neyyir-i saâdet olan sulb-i pâkinden bin iki yüz on altı senesi şehr-i Şevvâlü'l-mükerremenin on altıncı günü misâl-i mihr-i enver âfâk-ı şühûda nûr u fer virüp sînnleri temyîz-i beyâz u sevâd ve tefrîk-i noksân u ziyâd derecesine vâsıl oldukda rehberî-i baht-ı hudâdâd ve irşâd-ı istidâd-ı mâder-zâd ile tahsîl-i mâye-i maârifte gûşîş u işbah u emsâl arasında icrâ-yı hüsn-i muâşerete verziş eyleyerek meal-i hikmet-i iştîmâlini pişe vü celb kılup kühân u muhânı nekâve-i endişe edinmekle mektûbî-i sadr-ı âli odasına rehîn-i hüsn-i kabûl u da'vet olarak nefis-i nefislerinde merkûz olan kemâl-i rüşd ü zekâ i'tilâ-yı kadr u mertebelerine reh-nümâ olmağla az vaktde beyne'l-akrân müşârün-bi'l-

benân olup gars itdikleri nihâl-ı sa’y u himmetleri karîn-i neşv u nemâ ve bi’l-âhire bir şeceretün tayyibetün asluha sâbit u ferğuha fi’s-semâ olacağı rû-nüma olduğuna mebnî kırk iki senesinde serzede-i vukû olan Rusya seferinde ordu-yı hümâyûn maiyetinde buldukları hâlde bi’l-istihkâk silk-i ile’l-hedy-i hulefâya iltihak itmiş ve orada amedcilik vekâleti makâmında bulunarak haylice müddet sarf-ı himmetle sa’yleri meşkûr ve hizmetleri memdûh u mebrûr olduğu hâlde Edirne mükâlemesi meclisi serkitâbetini dahi îfâ ile Dersaâdet’e avdet ve kırk altı senesinde Pertev Pâşâ merhûmun memûren Mısır’a azîmetinde bâ-irâde-i seniyye müşarün-ileyhe mürâfakat ve bade’l-insirâf be-tekrâr âmedçilik vekâletiyle icrâ-yı hüsn-i memûriyet eyleyüp bu müddetlerde ehliyet u liyâkatleriyle meşamm-ı zamâna muattar u kümeyt-i hâme-i küheylî nijâdları muzmârr fesâhat u belâgatda mertebe-çâlâk ve sebük-refitâr olduğu cilveger olarak “vela temeddune li’l-ulya minke yeden hatta tekule leke’l-ulya hat yedek” me’vâsına mutâbık olmak üzere uluvv-i şânları zât-ı mekârim-nişânlarını da’vet itmekle “kıldı Hakk Mîr Reşîd’i sâl-i nevde âmedî” târîh-i menkûtu hesabınca bin iki yüz kırk yedi senesi şehr-i Muharremü’l-harâmının üçüncü salı günü âmedî-i dîvân-ı hümâyûn mesned-i refîne bi’l-asâle sâye-i sây-ı ihtirâm olmuşlardır. Kırk sekiz senesi şehr-i Rebîü’l-evvelinde sadr-ı azam bulunan merhûm Reşîd Pâşâ’yı Dersaâdet’e da’vet-i memûriyetle Üsküb’e azîmet ve sene-i mezkûre şehr-i Şa’bân-ı şerîfinde tophâne-i âmire müşîri bulunan Halîl Rif’at Pâşâ memûriyetle Mısır’a giderken bâ-irâde-i seniyye müşarün-ileyh dahi refâkat eyleyüp kırk dokuz senesinde Mısırlı İbrâhim Pâşâ’ya bazı tebligât icrâsıçün memûren Kütahya’ya isrâ ve elli senesinde âmedçilik mansıb-ı refîi üzerlerinde olduğu hâlde orta elçilik ünvâniyle Paris sefâret-i seniyyesine memûriyetleri icrâ buyrularak biraz zamân orada ârâm u ikâmetden sonra me’zûnen ve muvakkaten Dersaâdet’e bi’l-vüsûl elli bir senesinde büyük elçilik ünvâniyle sâniyen Paris sefâret-i seniyyesine mevsûl buyrulup elli iki senesinde oradan Londra sefâret-i seniyyesine nakl u tahvîl ile îfâ-yı hizmet-i sefâret itmekte iken sene-i merkûme şehr-i Şa’bân-ı şerîfinin on dokuzuncu pazarertesi günü nezâret-i celîle-i hâriciye müsteşârlığına revnak-efken-i ikbâl ve elli üç senesi şehr-i Rebîü’l-evvelinin altıncı cuma günü uhde-i bâhirü’l-istihallerine rûtbe-i sâmiye-i müşîrî tevcîhiyle makâm-ı nezâret-i celîle-i hâriciyeye sâye-endâz-ı übbehet u iclâl olup sene-i mezkûre şehr-i Zilkaidesinin ikinci günü vezâret ve pâşâlık ünvânı ihsâniyle nezâret-i uhdelerinde olduğu hâlde üçüncü kere Paris sefâret-i seniyyesine memûr buyrulmuş ise de muahharen azîmetleri tehhür idüp

elli dört senesi şehir-i Cemâziye'l-evvelinin on altıncı salı günü kezâlik nezâret-i uhdelerinde bulunduğu hâlde muvakkaten Londra sefâret-i seniyyesine memûriyetleri rû-nümâ olup elli beş senesi Rebiü'l-ahirinin on dokuzuncu pazartesi günü şeref-vukû bulan cülûs-ı hümâyûnu müteâkıben Dersaâdet'e avdet ve yine nezâret-i hâriciyede pertev-endâz-ı sâha-i übbehet olarak sene-i mezkûre Şa'bân-ı şerîfinin yirmi altıncı pazar günü Gülhâne'de kıraat buyurdıkları hatt-ı hümâyûn-ı adâlet-merhun hazret-i şâhâne mücibince Tanzîmât-ı hayriyye usûl-ı ma'delet-şümûlünün icrâ-yı mevadd-ı esâsiyesi ve Mısır meselesinin hall u tesviyyesi hitâmından sonra yani elli yedi senesi şehir-i Saferinin altıncı pazartesi günü nezâret-i hâriciyeden infisâl ile sene-i merkûme Cemâziye'l-evvelinin yirmi altıncı salı günü râbian Paris sefâret-i seniyyesine memûriyetleri zuhûr iderek elli sekiz senesi Zilkaidesinin on dördüncü günü sefâret-i mezkûreden fekk-i râbıtâ-i ittisal ile Dersaâdet'e avdet idüp elli dokuz senesi şehir-i Rebîü'l-ahirenin on yedinci çarşamba günü Edirne vâliligine memûriyetleri vukû bulmuş ise de inhirâf-ı mizâcları bu memûriyetden afvlerini câlib olarak sene-i mezbûre şehir-i Şevvâl-i şerîfenin yirmi birinci pazartesi günü hamisen Paris sefâret-i seniyyesine ta'yîn buyrulmuş. Altmış bir senesi şehir-i Şevvâl-i şerîfenin yirmi ikinci perşembe günü sâniyen nezâret-i hâriciyeye revnak-tırâz-ı ittisâl olarak Dersaâdet'e avdetle ol makâm-ı âli-zât mâhirü'l-mealîleri mukârenetiyle münşerif u mütelâlî olduğu hâlde ahzu'l-kavs bâr-ı bahâ sırrı zuhûr iderek iki yüz altmış iki senesi şehir-i Şevvâlî'l-mükerrerinin yedinci pazartesi günü beytü's-şeref hurşîd-i iclâl ve intihâ-yı merâtib-i ikbâl u iclâl olan makâm-ı sadâret-i uzmâ ve mertebe-i vekâlet-i kübrâya şa'sa'a-nisâr-ı şân u şeref-i bî-hemâl buyrulmuş ve altmış dört senesi şehir-i Cemâziye'l-evvelinin yirmi dördüncü perşembe günü makâm-ı sadâretten müfârakatları rû-nümâ ve sene-i mezbûre şehir-i Receb-i şerîfin yirmi üçüncü pazar günü meclis-i âliye memûriyet-i celîlesine ruh-bahşâ ve yine sene-i merkûme şehir-i Ramazân-ı mağfîret-feyzânının on üçüncü cumartesi günü sâniyen makâm-ı vekâlet-i kübrâda fermân-fermâ olup altmış sekiz senesi şehir-i Rebîü'l-âhirenin dördüncü pazartesi günü vukûa gelen infisâlden iki gün sonra yani şehir-i mezbûrun altıncı çarşamba günü meclis-i vâlâ riyâsetine memûr buyrularak kırk bir gün zarfında ki sene-i mezbûre şehir-i Cemâziye'l-evvelinin on beşinci cumartesi günü "yine oldu vekîl-i mutlak Fâiz Reşîd Pâşâ" târihi nâtik olduğu vecihle makâm-ı vekâlet-ıtlak likâ-yı sa'd iltifâ-yı dâverâneleriyle sâlisen müceddeden işrâk-ı istihkâk olup sene-i mezkûre şehir-i Şevvâlinin on dokuzuncu perşembe günü yine müfârakat-ı

makâm ile devlethânelerinde istirahat u ârâm üzre oldukları hâlde devlet-i âliye ile Rusya devleti beyninde ser-nümâ-yı zuhûr olan mesele-i ma'lûmanın ibtidâlarında yani altmış dokuz senesi şehir-i Şa'bân-ı şerîfin altıncı cuma günü sâlisen makâm-ı nezâret-i hâriciye cevher-i yektâ-yı zât-ı memdûhu's-sıfatlarıyla ez sırr-ı nev kesb-i envâr-ı mefharet itmiştir.

Nâzır-ı muallimeser-i müşârün-ileyh eslâf-ı izâmına fâik ve adl u rahmet ve icrâ-yı ahkâm-ı hakkâniyet ve kemâl-i zekâ vü fitnat ve nihâyet-i dirâyet ile dillerde dâir ve her lisanda mesel-i sâir olduğu misillü "leyse minellahi bi-mustenkir en yecme'e'l-âlem fi vahid" meal-i dil-ârâsıyla vâsf u sitâyîşe sezâ vü lâyıkdır. Şu rütbe ki cûd u ihsânı Hâtem'in nâmını tayy itmiş ve cevdet-i fikr u endîşesi Aristo ve Eflatun'u deryâyı hicâhice bırakmıştır. Ve hanedanlıkta dahi ana bir sâbika vü mevcûdeyi sebkât idüp besât-ı nimetleri bây u gedâyâ meftûhdur. Fenn-i inşâda muvaffak oldukları evvelîn-i derece-i mahâret-i seniyyelerine kıyâs ile hâce-i cihân henüz mektebe gitmekte olan tıfl-ı ebcedhân u sehmü's-saâde-i bera'a-i belâgatları te'sîrinden Okçuzâde verâ-yı hisâr-ı ihtifâyâ girizândır dinmek ve Yûsuf Nâbî bî-mâye vü nâdân mesâbesine ve Nergisî ile Veysî dahi bâğ-ı hünerde pejmürde bir şükûfe sırasına konulmak revâ vü şâyândır.

Medîhasınca memdûh u müsellemler-âlim olan eser-i hâme-i müşkîn-allameleri temâşasına muvaffak olanlara göre siyâhî-i zülf-i hûbân ve surhî-i ruhsâr-ı mahbûbândan ferâgat olunmak emr-i tabîidir. Eş'âr-ı letâfet-beyânları dürc-i dürer-i maâni olup lafz-ı selîs ve ta'bîr-i nefis ile bî-misl u bî-bedel ve şâyeste-i darbü'l-meseldir: "masduka-i ve inne mine'ş-şî'ri le-hikme" olarak nihâyet merâtib-i icâzı hâiz ve şu'arâ-yı asrın derece-i fesâhat u belâgatlarını mâ-beyne'l-arz ves's-emâ mütecâviz olmuştur. Ve küll-i yevm-i rû'yet-i mesâlih-i mühimmeden maâda geceleri dahi mütâlaa-i umûr-ı memûreleriyle şâhid-i siyeh-çerde-i hâb u huzûr rû dîde-i (?) iştigallerinden mehcûr olduğu ma'lûm-ı siğâr u kibârdır. Huzûr-ı feyz-mevfurlarına vâsil olanlar nâil oldukları nevâziş-i ihsâ nümâyişlerinden dünyâ vü mâfihâyı unutmakda olup aczmente-i kân u bî-çâregân haklarında merhamet ve şefkat ve meded-res ve inâyet-i âliyyeleri ise cümle indinde müsellemler u zâhir ve bu keyfiyyet dâima ve müstemirren avn u inâyet-i hazret-i müteâli câlib idügi müncelî ve bâhirdir. İkiyüz elli beş târîhinde Tanzîmât-ı hayriyyenin vaz' u te'sîs ve Mısır meselesi gibi bir ukde-i müşkilenin ve muahharen dahi Yunan ve memleketin ve mülteci meseleleri misillü birer emr-i cesîmin ve daha nice nice misâl-ı zülf-i siyehkâr ukde-bend-i efkâr olan umûr-ı

müşkilenin benân-ı re'y-i zerrîn isâbet-karînleriyle rehîn-i inhilâl olması sitâyîş-i zât-ı fehâmet-simatlarına bir kat daha âlemi mecbûr eylemiştir. Velhâsıl vücûd-ı mes'ûd-ı âlileri merhamet u fetânet-i mücessime olup her husûsda eslaf-ı izâmını sâbık ve hâme-i acz-i beyân her ne dereceye kadar evsaf-ı celfîlelerin beyâna kudret-cünbân olsa lâyük olduğundan bir bendesin tahrîr ile ihtiyâr-ı ihtisâr kılınmıştır: “Lâ zâle mahrûsen bi-ayni inâyeti'l-melîki'l-müteâl ve me'nûsen bi-enisi'd-devleti ve'l-ikbâl fî külli hâl” (Çiftçi, 1996: 174)

2.20. KAYNAKLARDA NÂSİR

2.20.1. Esrâr Dede'de Nâsır

Sabıku'l-mençabe Şeyh Ebû Bekir Dedezâde Nuţkî 'Alî Dede Hâzretlerinüñ birâder-i kihterînleri ve hânķâh-ı 'aliyyelerinde neyzenbaşılıarı olan Es-Seyyid 'Abdü'lbâķî Dededür ki el'ân 'ulûm-ı tekmiîne tâilb ve ber-muķtezâ-yı tabî'at-ı 'âliyye meşķ-i nazma râģıbdur. Bedîhîdür ki inşâ'allâhü te'âlâ elsine-i şelâşede şâhib-i Dîvân olurlar ve fenn-i mûsikîyye ve 'ulûm-ı riyâziyyede taşnîf olup Tafehân ü 'Acem-bûselik maķâmında el'ân muķâbelât-ı Mevleviyyede iki âyîn beste-kerdeleri okınur. Bir müddet peder-i kirâmi-güherleri fevtinden şoñra hânķâh-ı şerîfede hücre-güzîn-i humûl olup mütâla'a-i âşâr-ı kibâr ile leyl ü nehâr evķât-güzâr iken izn-i birâder-i ecell ve mürebbî-i ekmelleriyle biñ iki yüz toķuz Receb-i şerîfi haftasında te'ehhül idüp gâh şohbet-i ihvân-ı şafâda ve gâh hânķâh ittişâlinde vâķı' sa'âdet-hânelerinde Menâķıb-ı Şerîfe-i Dede Aħmed Eflâķiyi tercemeye meşģül olup ol eşer-i mübâreke daģi inşâ'allâh bu günlerde tekmiîle ķarîb olmuşdur. Ķadr-i müsterek-i ihvân eş'âr-ı âbdârları ve pesendîdei yârân güftârı dürer-bârları olup bu ğazeller eşer-i kilik-i gevher-niĝârlarıdır. (Genç, 2000: 503-504)

Ĝazel:

'Uşşâķa yanma dil-bere resm-i vefâ gerek
Ĝüyâyâ nâle ronçeye reng-i bahâ gerek

Cânâna mâ-cerâ-yı ram-ı hecri añma göl
Ey dil disende dir ki ne bundan baña gerek

‘Âşk arar mı dardara-yı kıl ü kâli lîk
Dil-ber hemîşe ‘âşıkâ şefkât-nümâ gerek

Añlar mı hâl-i ‘aşkı kelâm ile bir kişi
Bir pâre derd-i ‘aşka hele âşinâ gerek

Nâsır humâr-ı ‘aşka şarabuñ bir nef‘i var
Mümkinse gâhi bûs-ı leb-i dil-rübâ gerek

Velehû

Gitmez hayâli dîdeden ol serv-i kâmetüñ
Nağş oldı dilde şûreti sûr-ı kıyâmetüñ

Evvel bakışda yağıdı qarârum bırağmadı
Âyâ nigâhı âteş-i dil mi o âfetüñ

Gül goncedür mecâz ile teşbîh olınsa ger
Ruhsârıdur haqîkâti reng-i tãrevetüñ

Ruyında hağmi belki görünmiş nigâhdan
Âzürdelik nişânı o cism-i leğâfetüñ

Nâsır eger tasavvur olınsa bi-‘aynihi
Ol şuğdur mücessemi resm-i zerâfetüñ

Velehû:

Kelâm-ı fağr fağrı ile ‘âmil Mevlevîlerdür
Tevekkül-pîşe dervîşân-ı kâmil Mevlevîlerdür

Cenâb-ı feyz-ı Monlâ ile hergiz bahş-i ‘aşk itse
Hezerân nükteye bir nuţkı şâmil Mevlevîlerdür

Hümâ-meşreb hemîse pâdişâh-ı mülk-i istirna
Kânâ‘at kûsesinde merd-i hâmil Mevlevîlerdür

N’ola meclislerinde kıalsa şâhân bir meges-âsâ
Edeb ta‘vîzini her bâr-hâmil Mevlevîlerdür

Sipihre Nâşırâ nâz eyleyüp minnet-keşi olmaz
Tevekkül-pîşe dervîşân-ı kâmil Mevlevîlerdür (Genç, 2000: 505-506)

2.20.2. Hadîkatü’l-Cevâmi’de Nâsır

Ba‘de on ikinci şeyh Ebûbekir Dede Efendi’dir ki, şürefâdandır, irtihâlleri 1190. Ve ba‘de on üçüncü şeyh es-Seyyid ‘Alî Dede Efendi’dir târîhinde bunlar daği vefât eylediklerinde, tekye-i mezbûrede defn olunup birâderleri ‘Abdûlbâkî Efendi yerine şeyh olduĝda akrabâsından Aşçı Meĝmed Dede’yi tekyeden tardı edüp ve tekye-i mezbûr daği himmet-i pâdişâhiyle külliyen tecdîd olunarak, fi biñ iki yüz otuz iki senesi cümâde’l-evvelisîniñ toĝuzuncu günü küşâd olunup kıırâ‘at-i mevlîd-i şerîf için cümle meşâyîĝ da‘vet olunmuş zât- şâhâne daği tebdîlen teşrîf buyurmuş idi. Etrâfında olan celî yazılar dergâh-ı mezbûr dedegânından Keresteci Nûrî Efendi’niñdir. 1239 Şeyh Bâkî Efendi daği intiķâl etmekle, orada defn olunup, maĝdumları es-Seyyid Hüsni Dede sabb-ı emred olarak pederleri maķâmına iclâs eylediler. Hüsni Dede daği bi-emri’llahite‘ âlâ 1245 senesi ramazân-ı şerîfi evâhirinde dâr-ı beķâyâ ‘âzim olduĝda, pederi cenbinde defn olunmuşdur. Ba‘de ammileri ‘Abdurrahîm Dede şeyh olup, anlar dahi 1247’de vefât etmekle, mezbûr Hüsni Efendi’niñ küçük birâderi ‘Osmân Dede nâbâliĝ olarak seccâde-nişîn-i dergâh-ı mezkûr olmuşdur 1547. (Ayvansarayi, 1281: 306)

2.20.3. Osmanlı Müellifleri'nde Nâsır

Mevlevî şeyhlerinden marifet sahibi bir zat olup Kütahyalı Ebubekir Efendinin ikinci oğludur. İstanbul'da Yenikapı Mevlevihanesinin şeyhi iken 1226 H. de dünyadan ayrıldı. Musiki ilminde ihtisası olduğundan birçok besteler tertip etmiştir. Eserleri: [Şerh-i Şahidi], [Terceme-i Menakib-i Arifin], [Divan-ı Eş'ar] olup basılmamıştır. Sultan III. Selim namına [Tedkik ve Tahkik] adıyla bir musiki risalesi yazdığı gibi sonradan harflerle yazılarak altına da ses miktarları işaret edilmek suretiyle gösterilen bir notanın usûl ve kaidelerinden bahseden [Tahririye] ismiyle bir risale daha yazıp, adı geçen padişahın buldukları Sûz-i Dilârâ makamındaki Ayini ile yine bu makamdan olan kıymetli peşrevini bir nota ile tahrir ve tebdil ederek III. Selim Hazretlerine takdim etmiştir. Riyaziyenin musikiyi alâkadar eden Elhan ve ses titreşimleri konularında eskilerin eserlerini derin araştırma ve mütalâa ile bu hususta hüner ve kemal sahibi olduğundan İsfahan ve Acem Buselik makamından iki âyin bestelemiştir ki, bugün de okunmaktadır, “Şevk-i Tarâb” âyini de bu zatındır. (Tahir, 1917: 39)

2.21. KAYNAKLARDA NURÎ

2.21.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Nurî

Osman Nurî Paşa, Diyarbakir eşrafından Şeyhzâde Vezir İbrahim Hafid Paşa'nın¹²⁶ oğludur. 1803/1218'de Diyarbakir'de doğdu.

Tahsili ilim etti. Memleketinde bazı hizmetlerde kullanıldı. 1830/1246'da Bağdad'a gitdi. Vali Ali Rıza Paşa, zekâsını takdir ile istihdam etdi. Mirimiranlık rütbesi tevcih ettirdi. Uzun müddet Bağdad ve havalisinde bulundu. Paşanın Şam iyaleti valiliğine tahvili üzerine Diyarbakir'e döndü. Muahharen İstanbul'a geldi. 1848/1264'de

¹²⁶ Diyarbakir valisi iken 1813/1228'de vefat etdi. Divanı eşarı, millet kütüphanesindedir.

Gelse obüti vahşi eğer haneye تنها
Candır verecek başka benim mahazarım yok"
gibi güzelce beyitleri varsa da
"Sanma payini muhanna riştei çeşmim hafid
Huni eskimle boyanub eyledîn ana çorab"
gibi acib sözleri de az değildir.

2 Bu manzume, Millet kütüphanesindeki divanında yokdur.

Urfa mutasarrıflığına, 1850/1266'de Kars sancağı kaimmekamlığına, daha sonra Muş ve Mardin mutasarrıflıklarına tâyin olundu.

1856/1272'da Diyarıbekir'de vefat etti. Diyarıbekir'li Said Paşa, şu tarihi söyledi:

"Gülşeni adne mürur eyledi Osman Paşa".

Fatih Paşa Camiinin ittisalindeki kabristanda babasının yanına defn olundu.

Memleketinin malûmat sahiblerinden ve tâbiri mâruf ile kapısı açık hanedanından olduğu mervidir. "262" sahifeden mürekkebe olan divanı Fatih'de Millet Kütübhanesi'ndedir.

Bir aralık nefyedildiği anlaşılıyorsa da hangi tarihte, ne sebeple o cezaya oğradığı malûm değildir. Kütübhanemdeki mecmualardan birinde valilerden Işkır Ali Paşaya gönderdiği bir manzumei mündericidir ki lâyükile okunamıyan bir beytinden Kütahya'ya nefyedildiği istidlal olunuyor.

"Vacibdir efendim kuluna hayr dualar
Çok etdin efendim kölene lütfü atalar

Ezcümle bu defa kuluna etdiğin ihsan
Vallahi riyasızca kölen eyledi hayran

Sen tyleseseydin feleğin yağmına taltif
Eylerti o gaddar bizi haylice tanif

Cevri yar eylerdi dili uşşakı puhte ham iken
Meyveler ermez kemâle mihri ateşdarsız

Arifin bezminde lâbüd bir sakil eyler zuhur
Gülsitanı dehr içinde gül olur mu harsız

Zahidi binur olur mu mürşidi erbabı aşk
Turı Musa'dan ne hâsıl şule-i didarsız

Lâubali rind olanlar bir görür hakü zeri
Alemi tahkika anlar vardılar bazarsız

Sırrı vahdetten eğer oldunsa ey Nurî habîr
Kesreti dünyayı terk it kuşegir ol yarsız

Hanya muhafızı Hıfzı Paşa'nın gazeline nazire

Ey mutribı gül çehre yine saze düzen ver
Mızrabın ile meclisi nasaze düzen ver

Mir'ati cemâlin gibi Ruşen ola uşşak
Hey hey dediğin gamzei gammaza düzen ver

Bir vadi narefteden it arzı hüner, gel
Bir nağmei canerperi mümtaze düzen ver

Ben eyliyeyim hali siyehfame niyazi
Sen ey nigehe mest görüp naze düzen ver

Tanziri Behin nazmi teri hafızı Hanya
Maksud ise Nurî yine i'caze düzen ver

Ol kâni kerem valî zîşan senasın
Vird eyle yürü natıkaşperdaze düzen ver

Başladı tana yine âşıkâ sofi hasud
Gadabından gehi nasranî olur, gâhı yehud

‘Ârifin kalbine gir dahili beytullah ol
Nuriyâ mahvi vücud it olasın tâ mevcud

Yazsam safayı hicrini ben, bir kitab olur
Ey şuh sanma cevredeni kâmyab olur

Çek bir iki piyalesini duheri rezin

Akl öğredir cünununa re'yi rezin verir (İnal, 1969: 1236)

2.22. KAYNAKLARDA NUTKÎ

2.22.1. Esrâr Dede'de Nutkî

Ânifen zikri mürûr iden Eş-şeyh Es-Seyyid Ebû Bekr Dede hazretlerinüñ seyyâre-yi şabâh-ı hayâtı ve hırşîd-i âsmân-ı zâtı Seyyid 'Alî Dede Efendi hazretleridür ki peder-i rûşen-güherleri biñ yüz seksen toköz senesi intiķâl buyurduķda bunlar maķâm-ı refi'alarına iclâs olup el'ân ol hânķâh-ı refi'ada dâd u dih-i meşîhat buyurmaķdadurlar. Edâma'llâhü beķâhü. Evşâf-ı 'aliyyeleri ma'lûm-ı haķâyık-âşinâyânı ihvân ü hullân olup

Beyt:

Esrâr-ı 'aşķ fâş degüldür Hudâ bilür
Bu râzı bî-vuķûf zebân söylerem saña
mü'eddâsınca tayy taṭvîl olındı.

Beyt:

Be-bezmgâh-ı hâmûşî mekun çunîn nâlân
Merâ ki furşât-ı yek dem besest haķķ-ı sukûf

Bu ğazel müşârun-ileyh hazretlerinüñ nev-bâve-i bâĝ-ı ṭab'-ı laṭîfleridür.

Âh eyle gönül âteş-i 'aşķıyla zamândur
Her dem işimüz fūrķat-i yâr ile figândur

Bilmem ne zamân ola vaşluñla müşerref
Zirâ ki firâķuñla derûnum yanaĝandur

Elden koma sabrı ki cihânda neler olmaz
Elbette niyâz ehline çok nâz olağandır

‘Ayb eylemeñüz şubha degin nâle vü zârûm
Yalvarmak için yâre o bir başka zamândur

Nutkî görebilseñ ne virürsin baña yârı
Zîrâ görünürse baña yâr saña nihândur (Genç, 2000: 502-503)

2.22.2. Fatîn’de Nutkî

Gazel

Âh eyle gönül ateş-i aşkiyle zamândır
Her dem işimiz firkat-ı yâr ile yamândır

Bilmem ne zamân dil ola vaslınla müşerref
Zîra ki firâkınla derûnum yanağandır

Elden koma sabrı ki cihânda neler olmaz
Elbetde niyâz ehline çok nâz olağandır

Ayb eylemeniz subha degin nâle vü zârın
Yalvarmak için yâre o bir başka zebândır

Nutkî görebilsin ne virirsin bana yârı
Zîra görünürse bana yâr sana nihândır

Nâzım-ı mûmâ-ileyh Nutkî Ali Dede Efendi Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Ebûbekir Efendi merhûmun ferzend-i ercümendi olup şeyh mûmâ-ileyhin vefâtından sonra halef-i müftehirü’l-selefleri olmuş ve bin iki yüz on dokuz târîhinde irtihâl-ı dâr-ı bekâ eylemiştir. Mûmâileyhin nutk-ı şerîfleri tahsîn-gerde-i ashâb-ı maârifdir. (Çiftçi, 1996: 409)

2.23. KAYNAKLARDA OSMAN SEYFÎ BEY

2.23.1. Fatîn'de Osman Seyfî Bey

Gazel

Çekeli tuğ-1 vezâret ile râyet perçem

İttihâz itdi fes iklimin eyâlet perçem

Çekilince ruhuna hatt-1 şerîf ol şûhun

Yine kesb eyledi rıf'atla sadâret perçem

Ola şûr Çin ile Maçin'e dahi sevdana

Zulümâta el atup eyler imâret perçem

Dökülüp mâh-1 ruhu münhasif itmiş birden

Koparır başımıza şimdi kıyâmet perçem

Nice bin dilleri berbâd u perîşân itdi

Dolaşır gerdene âşüfte-kıyâfet perçem

Buna zihnim dolaşır mu'cize mi yâ efzûn

Ser-i her mûyuna bend itdi bin âfet perçem

Buna perçem mi dinir sanki bir ejderhâdır

İdiyor dahme-i hüsn üzre nezâret perçem

O şehin mihnet-i ma'mûre-i hüsn ü ânın

Heme an itmededir hıfz u himâyet perçem

Bana zencîr-i cünûn oldu yüzü ağ olsun

Bu vecihden bize bahş eyledi şöhret perçem

Seheri âh-1 cigergâhile olmuş tel tel

Yine kesb eyledi bir başka letâfet perçem

Dil-i sevdâzedemiz şâne misâli Seyfî
İdeli yârelidir bahs u hikâyet perçem

Nâzım-ı mûmâ-ileyh Osmân Seyfî Beg medîne-i Kayseri’de çehre-nümâ-yı âlem-i şühûd olup tahsîl-i ulûm-ı âliye ve tekmîl-i nusah-ı ilmiyye eyledikten sonra kitâbet tarafına rağbet ve bazı vüzerânın yanında bir müddet edâ-yı hizmet-i kitâbet eyleyüp müddet-i medîde Bağdâd vâlisi Ali Rızâ Pâşâ merhûmun dîvân kitâbetinde bulunarak muahharen uhdesine rütbe-i ûlâ sınıf-ı sânisî bi’l-i’tâ Kürdistan defterdârlığı ve bin iki yüz altmış üç senesi Kütahya defterdârlığı memûriyetine ta’yîn kılınup iki yüz altmış dört senesi mahall-i merkûmede irtihâl-i dâr-ı bekâ ve kedisine gılaf-ı mezarda me’vâ eylemiştir. Dîvân olacak mikdâr eş’ârı vardır. (Çiftçi, 1996: 232)

2.24. KAYNAKLARDA RAGİP PAŞA

2.24.1. Sicill-i Osmanî’de Ragıp Mehmed Paşa

Şamlıdır. Şam ruznâmçecisi Hüseyin Bey’in oğludur. Divan-ı Hümâyûn ve sonra mektûbî-i sadâret kalemlerine girdi. Cezzar Ahmed Paşa’nın malını kabza gidip dönüşünde hâcelikle baruthane nâzırı, sonra Fransa ve sonra İran sefiri oldu. Zilhicce 1221’de (Şubat 1807) İkinci defa baruthane nâzırı ve Rebiyülevvel 1222’de (Mayıs 1807) rikâb-ı hümâyûn kethüdası olup ardından yine o ayda vezirlikle Konya valisi, sonra vezirliği kaldırıldıysa da 1223’ de (1808) geri verilip Boğaz muhafızı oldu ve Rebiyülevvel 1224’de (Nisan-Mayıs 1809) rütbesi alınarak Kütahya’ya sürüldü. 1227’de (1812) yine geri verilip Halep valisi olup 1228’de (1813) azledildi. Sonra vilâyetleri devrederek ve çoğunlukla azledilerek nihayeti Konya valisi olmuş ve Cemaziyelâhır 1244’de (Aralık 1828) Konya’da vefat eylemiştir. 78 yaşındaydı. Kâtip ve şairdir. Oğlu Tahir Mehmet Bey ve torunları Mehmed Emin Bey ve Lutfi Bey’dir. Bir oğlu da Nuraddin Paşa’dır. Kardeşi İsmail Hulusi Ağa, zamanında kapıcıbaşı olmuştur. (II. 360) (Süreyya, 1996: 1341)

2.25. KAYNAKLARDA REMZÎ

2.25.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Remzî

Seyyid Ahmed Remzi Akyürek, Seyyid Süleyman Türabii Mevlevî'nin torunu, Kayseri Mevlevîhanesi Şeyhi Süleyman Ataullah Efendi'nin oğludur. 1872/ 1289'da Kayseri'de doğdu.

Sıbyan ve Rüşdî mekteplerinde okuduktan sonra babasından ve eniştesi Gönci Zade Nuh Necati Efendi'den taallüm etdi. Mürid Zade Hoca Ali Rıza Efendi'den icazetname aldı. 1892 de İstanbul'a geldi. Bir sene Divanı Muhasebata maaşsız olarak devam etdi.

"Gördük İstanbulu'da bazı havalisini de Babîâlisini de, Ankara valisini de" diyerek memleketine döndü.

O esnada Kayseri'de mutasarrıf bulunan Nâzım Paşa İdadî mektebine ahlâk ve ulûmı diniye muallimi tâyin ettirdi. Medrese talebesine Mevlevîhanede Kavaidi Fari-sî'ye, Pendi Attar, Gülistan, Bostan, Aruz, Cami, Mesnevi okutdu.

Meşrutiyetin ilânını müteakiben ziyaret maksadiyle Konya'ya gitdi. Çelebi'nin emriyle bir sene orada kaldı. Kütahya'da Erguniye Mevlevîhanesi Meşihati Vekâletine memur edildi.

1908 de Kastamoni ve 1913 de Haleb Mevlevîhaneleri meşihatine tâyin kılındı. Umumî harb hitamında İstanbul'dan Filistin cebhesine hareket eden Mevlevî taburuna iltihak ederek Şam ve Medinei Münevvere'ye gitdi. Avdetde Şam'da üç sene kadar oturdu. Camii Emeviye'de Mesnevî'yi Arabca şerh ve takrir ederek mahallî ulemasının takdirine mazhar oldu.

Haleb'in işgalinde İstanbul'a geldi. 1919 da Üsküdar Mevlevîhanesi meşihatine nasbedildi. Yenişehirli Avni Bey¹²⁷ merhumun,

"Mekin elbet şeref bahsi imaretdir mekân üzre

Harabii binayi dehr âdemsizliğimdendir"

beyti mamuruna muvafık olarak dergâhı oturulabilecek bir hale koydu.

¹²⁷ Terceme-i halleri 1144 ve 129'uncu sahifelerdedir.

Mülga Meclisi Meşayih Âzâlığında ve Medresetü'l-irşad Tasavvuf Müderrisliğinde bulundu. Tekkelerin ilgasından sonra Üsküdar'da Selim Ağa Kütüphanesi baş memurluğuna tâyin kılındı. Terceme-i haline ve eserlerine dair "Sefinei Ebrar" müellifi Hüseyin Vassaf merhum, "Remzi Nâme" namında bir risale yazmıştır.

Basılan Eserleri

1. Miftahü's-sâmin: Sultan Veled'in siyam hakkındaki kasidesinin şerhidir.
2. Âyine-i Seyyid Sırdan: Kayseri'de medfun Bürhanüddin Muhakks Termizî'nin menakıbına dair manzumdur.
3. Mir'atı Zeynü'lâbidin : 1414/ 817'de Kayseri'de vefat eden mutasavvıflardan Zeynü'lâbidin'in menakıbını hâvidir, manzumdur.
4. Gülzar-ı 'Âşk: Vahidi'nin. Gül ile Bülbül arasındaki mutasavvıfâne muhavereyi mutazammın Farisî eserinin tercemesidir.
5. Rehnümayi Marifet: Mutasavvıflardan Ebu Sabit Mehmed bini Abdülmelik'in Arabî risalesinin tercemesidir.
6. Münacatı Hazreti Mevlâna: Mesnevî'nin duaye aid beyitlerinden mürekkebdir.
7. Mevzun Kavaidi Farisî : Farsca yazılmıştır, muhtasardır.
8. Bir Günlük Karaman Seyahatnamesi : Seksen beytten müteşekkildir.
9. Tuhfe-i Remzî :Tuhfe-i Vehbî tarzında Farisî'yi öğrenmek için yazılan manzum lûgatdır.
10. Tarihçe-i Aktab: Konya'daki Çelebilere dair, manzum tarihçedir. Nesih Dede'nin manzumesine zeyldir.

11. Bergüzar : Manzumelerinin bir kısmını muhtevidir.

12. Osmanlı Müellifleri - Bursalı Tahir : Buna yaptığı fihrist.

Basılmayan Eserleri

13. Tekmiletü'l- tarika ma'rifetü'l- hakika: Sadrüddini Konevi'nin "Tebziratü'lmebtedi vü tezkire" namındaki Farisî eserinin tercemesidir.

14. Aziz Mahmud Hüdayî' nin küçük ve Farisî bir eseridir.

15. Lübbi Fazilet: Molla Cami'nîn bir kasidesinin izahıdır.

16. Üslûbı Mergub : Nuhbe-i Vehbî'de ve şerhindeki lügatleri kolay bulmak için müretteb fihristdir. (İnal, 1969: 1409)

2.26. KAYNAKLARDA SEYYİD MEHMED SAİD GALİP PAŞA

2.26.1. Fatîn'de Seyyid Mehmet Said Galip Paşa

Gazel

Ber-ruh-ı ol şûh-ı güzel-gerden bensiz
Hulkunda da hüsnünde de gûyâ ki dehensiz

Ruhsârına ol sebze-i hat virdi letâfet
Yok revnak-ı bâğın eger olursa çemensiz

Tiz gelse devâmı olamaz devlet-i dehrin
Yok lezzeti vaslın olacak hecr u muhansız

Fasl oldu bahâr sayfile hem kühne-yi hüda
Dil istemedi azm-ı reh-i gülşeni sensiz

Gâlib çalışır pîr u arifân olayım dir
Deb-i şu'arâ şöyleki turmazdı suhansız

Nâzım-ı müşârün-ileyh sadr-ı esbak Seyyid Mehmed Saîd Gâlib Pâşâ mektûbî-i sadr-ı âli odası ser-halîfesi müteveffâ Ahmed Efendi'nin sulbünden bin yüz yetmiş yedi târîhinde kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup bir müddet oda-i mezbûra devâm iderek silk-i hâcegâniye duhûl ile bekâm buyrulup iki yüz on senesi evâilinde oda-i mezkûr ser-halîfeliği memûriyetine ve iki sene zarfında memûriyet-i mezbûreden vukû-ı infisâliyle metrûk Cebeciler kitâbetine ve bir müddetcik sonra âmedi-i dîvân-ı hümâyûn memûriyetine menkûl ve beş sene tamâmında muâhedât tanzîmiçün Paris cânibine mevsûl ba'de tamâmü'l-sulh Dersaâdet'e avdetinde hilâf-ı me'mûl büyük tezkirecilik

hizmetine mevsûl olarak üç sene müddet imrâr-ı vakt u saat eyledikten sonra ki iki yüz yirmi bir senesi makâm-ı riyâsete ve bir sene mürûrunda tevki'î-i dîvân-ı hümâyûn memûriyetine ve iki yüz yirmi iki senesi sâniyen makâm-ı riyâsete ve iki yüz yirmi altı senesi sadâret-i uzmâ kethüdâlığına ve iki yüz yirmi dokuz senesi sâlisen makâm-ı riyâsete revnak-tırâz-ı i'zâz buyrulup üç buçuk mâh mürûrunda riyâset-i mezkûreden azl ile makarr-ı nefy-i rüesâ olan Kütahya'ya nakl eyleyüp müddet-i kalîle zarfında rütbe-i sâmiye-i vüzerâtı bi'l-ihraz Bolu ve Viranşehir sancaklarına ve beş altı mah mürûrunda Sivas sancağına ve iki sene müddetde Niğde ve Yenişehir sancaklarına ve ba'dehû Ankara ve Kangırı sancaklarına ve bir müddetten sonra tekrâr Bolu ve Kastamonu sancaklarına sâye-endâz olmuş, az müddetde bazı münâfeseyle mebni ref'-i vezâretiyle medîne-i Konya'ya azîmet ve bir vakt ikâmet eyledikten sonra vezâreti bi'l-ibkâ Bozok ve Kayseriye sancaklarına ve altı yedi mâh zarfında Hudâvendigâr ve Kocaeli sancaklarıyla Bahr-ı Siyâh boğazı muhafızlığına olan memûriyetini bir mâh mürûr eyledikte yani iki yüz otuz dokuz senesi Rabiü'l-âhirinde makâm-ı vâlâ-yı sadârete ik'âd ve dokuz mâh tamâmında makâm-ı sadâretten azl ile iptidâ Gelibolu'ya ve birkaç mâh mürûrunda Manisa'ya nefy u ib'âd olunup münefâsına kable'l-vürûd sâniyen vezâreti ibkâ ve şark ser-askerligi inzimamiyle Erzurum eyâletine sâye-bahş-ı i'tilâ buyrulduğu hâlde üç sene mikdârı eyâlet-i merkûmede icrâ-yı hükümdâri eyledikten sonra iki yüz kırk dört senesi hilâlinde sâlisen rütbe-i vezâret uhdesinden sarf u tahvîl olunarak Balıkesir nâm kasabaya nefy u tesbîl olunup kasaba-i mezbûreye vüsûlunu müteâkiben âzim-i kurbgâh-ı cenâb-ı Rabb-i Celîl olmuştur. Müşârün-ileyh fenn-i kitâbet ve inşâda nâdirü'l-akrân ve sûrat-ı kalem ve îrâs-ı hüsn-ı makâlde müşârün-ileyh bi'l-benân bir vezîr-i âli-şân olup eş'ârı bir kaç gazelden ibârettedir. (Çiftçi, 1996: 95)

2.26.2. Sicill-i Osmanî'de Seyyid Mehmet Said Galip Paşa

Sadâret mektupçusu serhalifesi Seyyid Ahmed Efendi'nin oğludur. 1177'de (1763/64) doğdu. Mektûbî-i sadârete girip 1202'de (1787/88) orduyla gitmekle hâcelik verildi. 1205'de (1790/ 91) mütarekede mükâleme meclisi kâtibi olup 1206'da (1791/92) dönüşte serhalife olup bir aralık cebeciler kâtibi ve 15 Ramazan 1212'de (3 Mart 1798) âmedî oldu. Zilka'de 1213'de (Nisan 1799) âmedî vekili olup 1216 sonlarında (1802 başları) Fransa'ya memur olup Mısır mükâlemesini tanzim etti. 1217'de (1802/03)

dönüşte tezkire-i evvel ve Şa'bân 1221'de (Ekim-Kasım 1806) reisülküttab oldu. Cemaziyelevvel 1222'de (Temmuz 1807) Refik Efendi ile Ruscuk'a gidip ayrıldı ve az müddette Fransa ile mükâlemeye memur olup 19 Safer 1223'de (16 Nisan 1808) ikinci defa reisülküttab oldu. 1226'da (1811) Rusya ile antlaşmayı tanzim ve Memleketeyn'deki memuriyetini tamamlayarak İstanbul'a döndü. Ardından sadâret kethüdası olup tekrar Bükreş'e memur oldu. Şevval 1227'de (Ekim 1812) dönüp Muharrem 1229'da (Ocak 1814) üçüncü defa reisülküttab oldu. Ordunun İstanbul'a dönüşünün ardından azledilip Kütahya'ya gönderildi. Şabân'da (Temmuz-Ağustos 1814) vezirlikle Bolu ve 1230 (1815) başlarında Sivas, 1232'de (1817) Niğde ve sonra Ankara, Kengırı ve ikinci defa Bolu ve Kastamonu valisi oldu. Ramazan 1236'da (Haziran 1821) vezirliği kaldırılarak Konya'ya gönderildi. 2 Rebiyülâhir 1238'de (27 Aralık 1822) vezirliği geri verilip Bozok ve Kayseri valisi ve sonra İzmit ve Bursa eklenerek Boğaz muhafızı oldu. 20 Safer 1239'da (26 Ekim 1823) sadrazam oldu. Muharrem 1240'da (Eylül 1824) azledildi ve Gelibolu'ya vezirliği alınıp sürgün edildiyse de yolda vezirliği geri verilerek Erzurum valisi ve Şark seraskeri oldu. 1244'de (1828/29) vezirliği kaldırılıp Gelibolu'da ve sonra Balıkesir'de ikamete memur edilmiş ve oraya varışının ardından vefat eylemiştir. Akıllı, ileri görüşlü ve hariciyede bilgi sahibiydi. Kitabet ve inşa ve hızlı yazmada mahir olup kısa boylu ve güzel yüzlüydü. Mal mülk edinmeye muvaffak olamayıp bıraktıkları borcuna yetmemiş ve evlâdı olmamıştır. Kasım Çavuş Mescidi'ni yeniden tamir etmiştir. (Süreyya, 1996: III. 615/16)

2.26.3. Kamûsu'l - 'Alâm'da Seyyid Mehmet Said Galip Paşa

(Mahmud Sani) Devr-i Sultan azamaye gecen vüzeradan olup sadaret mektubı kalemi baş halifesi bulunmuş olan Seyid Ahmed Efendi'nin oğludur. 1177'de darsaadette dünyaya gelüb kalem-i mezkure dahil olmuş ve 1202'de ordu-yı hümayun maiyetinde bulunarak hâceganlık rütbesini ihraz itmiş ve 210'da kalem-i mezkur ser halifeliğine nasb olunmuş idi. 212'de amedi-i divan-ı hümayun olup 216'da sefaretle Fransa'ya azimet itmiş ve avdetinde büyük tezkireci ve 221'de reis'ül-küttab olup 222'de ordu-yı hümayunla Tuna'ya gidüb akd-i mütarekeye memur olmuş ve orada iken memuriyetini nişancılığa tahvil olunarak avdetinde yine reisü'l-küttab oldukdan sonra yine o sene azl ve Kütahiye'ye nefi ve mütaakıben afv olunarak rütbe-yi vüzeratle Bolu

ve Viranşehir ve bade sırasıyla Sivas, Niğde ve Yenişehir Ankara ve Çankırı, Bolu ve Kastamonu sancaklarına nasb olunmuş ve nihayet hüdavendigar ve Kocaeli ili valiliğiyle beraber bahr-ı siyah boğazı muhafızlığı memuriyetiyle dersaadete celb olunmuş ve usulünü müteakıb 1239'da mühr-i sadaret ahdesine tevdi olunmuşdu. Tokuz ay bu makam-ı aliyyede kaldıktan sonra bazı mertebe imniza hisarlığından tolayı azl ve vezareti def olunarak Erzurum eyaletine ve mütakiben şark seraskerliğine nasb olunarak üç sene kadar bu memuriyette kaldıktan sonra Rusya sefiri açıldıkda musalaha tarafını iltizam itdüğünden azl ve yeniden vüzeratı def olunarak Balıkesiriye nefi olunmuş ve 1244 tarihinde 69 yaşında olduğu halde orada vefat etmiştir. Münşi ve şair ve hüsn-i hata malik olmağla beraber o vakte göre umur-ı ecnebiyeye aşna sahi ve kerim bir zat idi. (Şemsettin Sami, 1996: V/43)

2.27. KAYNAKLARDA SEYYİD ŞEM'Î

2.27.1. Son Asır Türk Şairleri'nde Seyyid Şem'î

"Sadatı meşayihden 827 tarihinde Meraş'da medfun olan Kirmanî Seyyid Nîmetullahı Veli ahfadından olub Meraş kasabasında Divanlı nam mahallede 1223 senesi Rebiulevvelinin 12'nci Çarşamba günü Elhac Mehmed Memiş nam merdi salihin sulbünden tevellüd ve tahsili melekei ulûma tesaud birle 1241 zilkidesinde Asitanei aliyyeye muvasalat ve Mahmud Paşayı Veli mahkemesi kitabetine müdavemet ve 1245'de iki sene İzmir'de hidematı şer'iyeye, 47'de yirmi iki mah Ödemiş, 49 Rebiulevvelinde dört mah Tophanei Âmire niyabetleriyle dilşad ve zâdei tabıları olan "Lûtf ile damad oldu. Şem'î, Meşreb-zadeye 1249 tarihi mantukunca Meşreb zade Ali Faik Efendiye damad ve Edirne ruu'siyle bermurad ve beynelûlema "Meşreb zade damadı" namıyla ziyayı şem'i ikbali müzdad olarak on bir mah Kayseriye ve, üç buçuk sene İzmir'de maiyeti müşarünileyhde müstahdem, 55 Rebiulevvelinde on yedi ay Karahisarısahib niyabetiyle hurrem, 57 Şabanında on altı mah büyük kayın pederi Meşreb zade Abdurrahman Efendi merhumun Rumeli Kadiaskerliğinde tezkirecilik ve bilâdı devriyeden meskatı resi olan Meraş mevleviyeti ile mükerrerem, 58 Cümadelûlâsında yirmi iki ay Mihalic niyabetine tâyin, 61 Rebiulâhirinde Siroz niyabetinde sîmah temkin ve 64 Cümadelûlâsında on beş buçuk mah Kütahya

hükümetiyle begâm ve elyevm Deraliye'de hanesinde davatı hayriyei padişahiye devam etmektedir.

1 Receb 1266'da saniyen Siroz niyabetine tâyin olmuştur. 1852/1268'de Siroz'dan münfasılan İstanbul'a geldiğinde emvali eytam müdirliğine nasbolundu. Muhtelif tarihlerde Selanik ve Manisa niyabetlerinde, Sadreyn müsteşarlığında, Meclisi Evkaf riyaseti inzımamiyle Evkaf müfettişliğinde, Ticaret müftülüğünde, Tedkikatı şer'iye âzalığı inzımamiyle intihabı hukkâmı şer'iye ve kur'a ve idarei emvali eytam meclisleri riyasetlerinde bulundu.

Payesi tedricen terakki ederek 1869/ 1286'da, Hasan Fehmi Efendi'nin meşihatinde Anadolu kadiaskerliği payesi ve 1875/1292'de bilfiil Anadolu kadiaskerliği tevcih olundu. Rumeli kadiaskeri Sıddık Bey'in hastalığı esnasında 1878/Muharrem 1295'de vekâletine tâyin kılındı.

1883/ 1299 Zilkidesinin 14 üncü gecesi vefat etdi. Üsküdar'da Atık Valide camii haziresine defnolundu.

“Esmârü'l- hadayık” unvanlı bir eseri vardır, Osmanlı Padişahlarının üçer dörder satırlık tercemei halleriyle Sadnâzamların, Şeyhülislâmların ve kapdanların isimlerini ve nasıbları tarihini havidir. Müreftehi Abdullah Hulusi'nin talik yazısı ile küçük kıt'ada 1267'de basılmıştır.

Bu eser, yine o sene “Esmârüt-Tevârih” namıyla ve Meclisi Maarif âzasından Mehmed Ataullah'ın talik yazısıyle büyükçe kıt'ada tab'olunmuştur.

"İlaveli Esmârüt-Tevârih" ismiyle ve "Sahib kalem Efşar" m talik yazısıyle 1295'de de basılmıştır ki bu, diğerlerinden mufassaldır. Enbiyayı izam ve mülûki islâm ile sadnâzamların, şeyhülislâmların seraskerlerin, kapudanların, nûka(bayı eşrafın, kadiaskerlerin, İstanbul kadılarının ve Evkaf müfettişlerinin isimlerini ve nasıbları tarihini muhtevidir.

Yukarıda bahsolunan mecmuada Şem'î Efendi'nin birkaç gazeli, velâdet, vefat ve memuriyetler için söylediği tarihler ile diğer zevatın tarih ve manzumeleri mündericidir.

Fatîn tezkiresinde merhumu "şairi şiir âra" diye tavsif ediyorsa da bu tavsifde musıb olduğunu isbat edebilecek bir şiiri dilâra değil, bir nazmı hoş edâ bile görülememiştir.

Gazel¹²⁸

O mahın tal'atından mihri taban haclet etmiştir
Leyali de anınçün ihtiyarı uzlet etmiştir

Niyazı dam ile sayd oldu ol ahumeniş emma
Gönül deşti şikâre celb için çok himmet etmiştir

Derunun şerha şerha eyliyenler nakşı hatem veş
Mihengâht cihanda kesbi namı şöhret etmiştir

Karini iltifatı yâr ile mağrur olan elbet
Emel arzile küstahane tavra cür'et etmiştir

Nice uşşakı neyli lûtfi vasliyle edüb ihya
Bizi bir nim nigâhı itibare hasret etmiştir (İnal, 1969: 1769)

2.27.2. Fatîn'de Seyyid Şem'î

Gazel

O meh-rûhun gönülde hâl-i anberfâm-ı kalmıştır
Derûn-ı sîne içre dâğ-ı hecr-i şâmı kalmıştır

Meyân-ı mû-miyân-ı kîl u kâla oldu çün bâis
Dehân-ı tenginin bir nokta-ı îhâmı kalmıştır

Visâl-i îd için çokdan çeker dil ravza-i hecrin
Kadem-bûs-ı visâle irmege bayrâmı kalmıştır

¹²⁸ Şeyhulislam Arif Hikmet (Bey)e naziredir

Nükûd-ı ömrü Ca‘fer eylemiş ihsâna sarf ammâ
Nihâyet zîb-i târîh olmuş ismi nâmı kalmışdır

Bu bezm-i âlemin câm u ayâğı olmuş işkeste
Neşât u neş‘esi gitmiş mey-i âlâmı kalmışdır

Şarâb-ı câh u ikbâlî ile sermest u medhûşun
Humâr-ı câm u gamla bâde-i sersâmı kalmışdır

Çerâğ-ı şem‘î tâbân oldu bezme lîk pervâne
Fitul olmuş yanar ne sabr u ne ârâmı kalmışdır

Cenâb-ı hazret-i müftî‘l-enâmın hâk-i pâyinden
Kemîne bendesi âmâlını i‘lâmı kalmışdır

Penâgâh ümemidir dergehinde feth olur hâcât
Înâyet abd-ı memlûku kerem huddâmı kalmışdır

Nice sâhib-emeller bir işâretle be-kâm oldu
Bu bir ısrâr-ı hikmet çâker-i nâ-kâmı kalmışdır

Bu nice lutfuna ihsânına mustağrakım el’an
Karîn-i i‘tibâra cilve-i aklâmı kalmışdır

Meşîhat mesnedinde müstedâm-ı ömr ide Mevlâ
Bu çarhın tâ ki devr itmekte subh u şâmı kalmışdır

Nâzım-ı mûmâ-ileyh Meşrebzâde dâmâdı Mehmed Şem‘î Efendi medîne-i Maraş‘da bin iki yüz yirmi üç târîhinde şa‘şa‘a-pâş-ı encüm-i vücûd olup unfuvân-i şebâbetinde bir müddet tahsîl-i ulûm-ı Arabiyeye sa‘y u gayret ve iki yüz kırk bir senesi Dersâdet’e bi‘l-muvâsâla hizmet-i kitâbetle bir mikdâr Mahmûd Pâşâ câmi-i şerîfi havlusunda vâki mahkemeye müdâvemet eyleyüp iki yüz kırk dokuz senesi bir kıt‘a Edirne müderrisliği rûûsuna nâil ve niyâbet tarafına mâil olarak bi‘l-âhire Maraş

mevleviyyetine mevsûl ve mukaddem u muahher Anadolu ve Rûmeli cânibinde nice nice niyâbet-i cesîmeye menkûl olduktan sonra iki yüz altmış sekiz senesi Siroz niyâbetinden ma‘zûlen Dersaâdet’e bi’l-vüsûl müdürlük vechile mâl-ı eytâmın hüsn-i idâresi uhdesine ihâle kılınmış ve işbu tezkire-i âcizânemizin tab‘ı esnâsında be-tarîkü’n-nakl ve bâ-i’tibâr mahrec-i İzmir mevleviyyeti pâyesini ihrâz ile mümtâz-ı emâsil olmuştur. Pâye-i mezkûrenin tevcîhine Kıbrısîzâde mevâliden Hakkı Efendi’nin inşâ eylediği târîhtir. “Şu‘lelendi pâye-i İzmir şem‘inden pedîd” mûmâ-ileyh maârif-pîrâ bir şâir-i şî‘r-ârâ olup bidâyet-i saltanat-ı seniyye-i Osmânî’den bin iki yüz altmış beş sâl-i meyâmin-fâline gelinceye kadar müddetde sadr-ı güzîn olmuş olan vüzerâ-yı fehhâm ile mesned-nişîn-i fetva olan meşâyih-i izâmın nasb u azlleri târîhlerini mübeyyin Esmârü’l-Tevârih isminde matbû bir eser-i masnû tertûbine muvaffak olmuştur. (Çiftçi, 1996: 248)

2.28. KAYNAKLARDA SİROZLU YUSUF MUHLİS PAŞA

2.28.1. Fatîn’de Sirozlu Yusuf Muhlis Paşa

Gazel

Hisâb-ı aşk-ı kim anlar kiminle söyleşelim
Kitâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Bu bezm-i gamda bulunmaz suâle ehl-i hired
Cevâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Cehîm-i hecrine düşdüm o mâlik-i hasenin
Gadâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Urur mu gûşunu herbir tehî-dilân-ı cihân
Hitâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Degil verâsına zühhâd mu‘tekif vâkıf
Hicâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Uluvv-ı himmeti uşşâka feyz ider ihsân
Cenâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Neler çeker güzelim firkatınle Muhlis-i zâr
İtâb-ı aşkı kim anlar kiminle söyleşelim

Nâzım-ı müşârün-ileyh Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ Siroz ayânı müteveffâ İsmâil Beg'in mahdûmu olup bir müddet medîne-i Siroz'da mütesellimlik eyledikten sonra bin iki yüz otuz üç senesi memûren Yanya cânibinde bulunduğu hâlde uhdesine rütbe-i sâmiye-i vezâret bi't-tevcîh Egriboz muhafızlığına ve ba'dehû Saruhan eyâletine ve iki yüz otuz sekiz senesi Haleb eyâletine sâye-bahş-ı izz u i'tilâ ve bir aralık Kütahya'ya nefy u iclâ ve müddet-i kalîle zarfında Karaburun ve İğneadası muhafızlığı inzimâmiyle Menteşe ve Karahisâr-ı Sâhib sancakları kendiyeye tevcîh u i'tâ buyrulup bi'l-âhire infisâli cihetiyle Dersâadet'e muvâsalat ve bir müddet ikâmetden sonra iki yüz elli bir senesi Belğırad muhafızlığına ve iki yüz elli altı senesi tekrâr Saruhan eyâletine ve müteâkıben Rûmeli eyâletine sâye-endâz-ı atıfet olmuş ve iki yüz elli sekiz senesi eyâlet-i merkûmeden infisâli vukû bulmuş olmağla medîne-i Siroz'a azîmet eyleyüp iki yüz elli dokuz senesi hilâlinde azm-ı riyâz-ı Cennet eylemiştir. Müteveffâ-yı müşârün-ileyh Mısr-ı belâgatın şâir-i sâhib-şöhreti olup âsâr-ı tab'-ı sencîdesi ser-â-ser güzîde ve mu'teber vâki olmuştur. (Çiftçi, 1996: 372)

2.29. KAYNAKLARDA YAKUB ÂSİM EFENDİ

2.29.1. Fatîn'de Yakub Âsım Efendi

Gazel

Ol perî adn-ı hüsünde hûr şeklin gösterir
Dîde-i cism-i latîfi nûr şeklin gösterir

Bu ne sırdır kim bakın âyîneye endâm-ı yâr
Bir mücessem nûrdur billûr şeklin gösterir

Öyle bir sâki-i sîmin-saka sad tahsîn kim
Çeşmi geh mest u gehi mahmûr şeklin gösterir

Giryesi meşşâta olmuştur arûs-ı handeye
Mâtem-i erbâb-ı aşkın sûr şeklin gösterir

Milket-i ma'nâyı Âsım hâme teshîr eyledi
Bir Süleymândır ve lîkin mûr şeklin gösterir

Nâzım-ı mûmâ-ileyh Yakûb Âsım Efendi mevâliden Kütahyalı müteveffâ Halîl Rüşdü Efendi'nin mahdûmu olup tarîk-i tedîrse duhûl ile bir müddet evkâf-ı hümâyûn hazînesi dâhilinde vâki münakkaş kalemine devâm eyledikten sonra meslek-i niyâbete sülûk iderek Rûmeli ve Anadolu cânibinde bazı mahallere niyâbetle âzim ve bin iki yüz altmış beş senesi hasbe't-tarîk mevleviyyetle Trabzon eyâletine hâkim olduktan sonra iki yüz altmış dokuz senesi evâsıtında niyâbetle cezîre-i Kıbrısı'ye ve işbu tezkire-i âcizânemizin tab'ı esnâsında medîne-i Trabzoni'ye azîmet eylemiştir. Mûmâ-ileyh mezâmin-âferin bir şâir-i nükte-bîn olup dîvân olacak mikdâr eş'âr-ı rengîni vardır. (Çiftçi, 1996: 286)

2.29.2. Son Asır Türk Şairlerinde Yakup Âsım Efendi

Yakub Âsım Efendi, mevaliden Kütâhyalı Halil Rüşdî Efendinin oğludur. Takriben 1220'de doğdu. Tariki tedrise dâhil oldu.

Bir müddet evkaf müfettiş kalemine devam eyledikten sonra niyabet meslekine girdi. 1265'de Trabzon, 1269'da Kıbrıs, 1271'de Tırnava, 1274'de Mısır, 1277'de Medineî Münevvere mollası oldu.

1280'de İstanbul payesi tevcih edildi. 1287'de İstanbul kadılığına, 1291'de Anadolu Kadiaskerliği pâyesile Meclisi Meşayih Riyasetine tâyin olundu.

Kanunî Esasî aleyhinde sözler söyledikten başka hecv tarzında bir de gazel tanzim eylediğinden rebîül'evvel 1295'de niyabetle Kütahya'ya nefi edildiği mervi ise de hakikati hale muttali olamadım.

Şaban 1298'de Kara Hisari Sahib niyabetine tâyin edildi. Bir müddet sonra İstanbul'a geldi. Rumeli Kadiaskerliği payesini ihraz eyledi.

1301'de vefat etti. Karaca Ahmed kabristanına defn olundu.

Taşındaki kitabe:

Hüvel Baki

Namdaşı hazreti Yakub Âsım molla kim
 İrci-i emri sudur ettikte hakkında anın
 Cevheri ferd idi kıldı ruhi eflake uruc
 Şairi şirin eda allamei yekta idi
 Bundan akdem Kuşadalıdan inabe eylemiş
 Af idüp isyanını ol saliki ruşen dilin
 Fevtini i'lâmen inşad eyledim tarihi tam

İlm ü fazlile sudun ruma idi pişüva
 Çare ne elhükmü'lillah eyledi azmi beka
 Kâni irfan idi kaldı cüssesi tahte'l-eseri
 Emri istiftade ekvali idi müftabiha
 Subhu şam evradı idi zikrû teşbihi hüda
 Nuri tevhid ile kabrin eyle yarab pür ziya
 Didi Âsım molla ya hak kıldı terki masiva

1301

Vefatından otuz bir sene evvel tab' olunan "Tezkire-i Fatîn" de "Mezamin aferin bir şairi nüktebin olup divan olacak eş'arı rengini vardır" ve "Sicilli Osmanî" de "Şiir ve inşası, ilm ve marifetinin mikyası olup rindmeşreb idi" deniliyor.

Sadrı esbak Yusuf Kâmil Paşa, Medineî Münevvere'den avdetinde Mısır'dan Ali Paşaya gönderdiği 21 şaban 1277 tarihli mektubda tanzim ettiği nati şeriften bahs ederken "bazı ebyatı muntalibesinin hattı talik ile tenmiki ve bir çayı münasibe taliki zımında Medineî Münevvere'de Molla ve hattı tali'kta şühreti mechuli erbabı imlâ olan Asım Efendi daîlerine tev'di kılınan..." diyor.

"Tarihi Lûtfi" de "Medine-î Münevvere ebniyei aliyesinin tamirine o vakit Medine kadısı olan Asım Molla'nın tanzim ve takdim eylediği tarihin vürudı Sultan Abdül'azizin cülusına tesadüf etmekle sadrı vakit Fuad Paşa, tarihi mezkurı Abdül'aziz namına tashih ile arz eylediği rehini tahkik" olduğundan bahs ediliyor.

Ebniyei aliyenin yazılarını yazmağa memur edilen meşahiri hattatinden Abdullah Zühdi Efendinin oğlu İbrahim Bey tarafından idare olunan defterinde manzumenin aslile musahhahı münderic ise de tashihin Fuad Paşaya mı, Asım Molla'ya mı aid olduğuna dair bir işaret yoktur.

Kâzım Paşanın, "sana Âsım diyen âlemde olurken âsım" mısra ile başlayan hoş, fakat müstehcen bir kıt'a-i hecviyesi vardır. Âsım Efendi Kazım Paşanın Arnavud olduğunu ibhamen ciğer, yürek, işkembe, şirden, bumbar, sırik kelimelerinden mürekkeb, nahos ve mustakbah bir kıt'a ile mukabele etmiştir, ikisinin de dercine edeb mani'dir.

Yukarıda bahs olunan manzume-i tarihiye:

Sahi cihan hazreti Abdülmecid
 Hidmetin eyler Haremeynin eda
 Buldu zamanında saadet cihan
 Zatı olup masadaki men beni
 Ebniyei mescidi peygamberi
 Mülhemi tamiri olup serbeser
 Eyledi erkânını tadil hep
 Mevzi-i aslisine her üstüvan
 Nisbet' ile kubbei ulyasma
 Levhü kalem nakşine hayrandır
 Revzeni valai cilasi eder
 Zavi kanadili minaratıdır
 Huri cinan etmede bu ravdanın
 Ruz u şeb etmekte melaîk tavaf
 Olmadı eslafta bir padişah
 Böyle gerektir eseri muteber
 Eyle ilâhi o şehi ekremin
 Ömri füzun ola mehahelini

Revnakı evrenği hilafet buyur
 Abdi kadim Âsımı daî idi
 Söyledi tarihini şükr eyleyüp

Zilli Huda naibi hayrülenam
 Sıdk ile ol fahri mülûki kiram
 Her eseri hayrı eder iltizam
 Min tarafillah edüp iğtinam
 Eyledi mamur çü beytülharam
 Sureti ahsenle kılup ihtimam
 Niyyeti halisle buyurdu kıyam
 Vaz olunup buldu ne ziba nizam
 Habbe kakır künbedi firuze fam
 Arş eder ferşine bastı garam
 Mehri-i mehi mehbiti envan tam
 Ikdi süreyaya veren intizam
 Verdi mutarrasını Itri meşam
 İnsü peri melceidir bu mekanı
 Ta bu kadar mazhari hayri tamam
 Böyle gerektir hele ibkayı nam
 Devletini şevketini berdevam
 Afiyet ile geçe her subhu şam
 Bunda okudukça salatu selâm
 Tayyibe de kadii belde bu âm
 Ebniye-i aliye oldı hitam¹²⁹ 1277

Sarfi himem eyledi Abdülmecid
 Tahta çıkup daderi Abdülâziz
 Daderinin ruhi hemin şad ola
 Daî dirinesi Âsım idi
 söyledi tarihini şükr eyleyüp

¹²⁹ Atidekiler, manzumenin tâdil olunan beyitlerîndendir:

Bu eseri hayrı idüp iltizam
 Oldu zamanında binası tamam
 Cenneti alayı îde Hak makam
 Tayyibede kadii belde bu âm
 Ebniyei aliye oldı hitam¹³⁰ 1278

"Tezkire-i Fatîn" deki gazeli:

Ol peri adni hüsünde hur şeklin gösterir
 Bu ne sırdır kim bakın âyinei endamı yar

Öyle bir sakîi simin saka sad tahsin kim
 Giryesi meşşata olmuştur arusi' handeye

Mülketi mânayı Âsım hame teshir eyledi
 Dide-i cismi lâtifî nur şeklin gösterir

Bir mücessem nurdur billur şeklin gösterir
 Çeşmi geh mestü gehi mahmur şeklin gösterir

Matemi erbabı aşkın sur şeklin gösterir
 Bir Süleymandır velikin mur şeklin gösterir

Kande bir ehli hired kim rütbe-i vâlâsı var
 Cümlesi Ferhadı şirini meramı hasıdır

Etmeyiz ehli cünuni asrı biz kayse kıyas
 Böyle gelmiş şöyle gitmiş denilür sabıklara

Bilmeyiz kimdir mecaliste veren reyü karar
 Birmidir her mürtekib insafla eyle nazar

¹³⁰ Mütercim Rüşdi Paşa.

Kalmadı hey'ette hazmü ihtiyat endişesi
Devletin bak meclisi ahkâmı var şuarası var

Bîsutunı kârü bara tişei arası var
Her birinin vadii matlabta bin leylâsı var

Yerlerinde anların amma yine hâlâsı var
Kim bilür aya mezabıtta kimin imzası var

İrtikâbatın dahi a'lâsı var, ednası var
Rüzgârın Asıma germası var serması var

Aferin seraskeri hak naşmasın reyine
Askeriden tard ile nefi eyleyüp Kâzım¹³¹ beyi

Akıbet nâmerdliğile rüşdin isbat eyledi
Şairane körlük ol zata mücazat eyledi (İnal, 1969: 61- 69)

2.29.3. Sicill-i Osmanî'de Yakub Âsım Efendi

(Kütahyalı-zâde) Kütahyalı Halil Rüşdî Efendi'nin oğludur. Müderris, Zilka'de1265'de (Eylül-Ekim 1849) Trabzon mollası, Muharrem 1274'de (Eylül 1857) Mısır mollası, 1277'de (1860/61) Medine mollası, Ramazan 1280'de (Şubat 1864) İstanbul payesi, 1 Şevval 1287'de (25 Aralık 1870) İstanbul; kadısı, Ramazan 1291-de, (Ekim 1874) Anadolu payesiyle Meclis-i Meşâyih reisi oldu. Birkaç sene sonra Kütahya naibi olup ayrıldıktan sonra 1301'de (1884) vefat eyledi. Şiir ve inşası, ilim ve marifetinin ölçütü, olup rindmeşrepti. Oğullarından Mehmed Cemâl Efendi 1291'de (1874)- Mehmed İsâmeddin Efendi 1302'de (1884/85) vefat eylediler. Babasıyla Karacaahmet'e defnedilmişlerdir. (Süreyya, 1996: 328)

¹³¹ Şair Kâzım Paşa.

2.30. KAYNAKLARDA ZEKÂÎ MUSTAFA EFENDİ

2.30.1. Osmanlı Müellifleri'nde Zekâî Mustafa Efendi

Osmanlı şairlerinden ve Şa'banî tarikatı ariflerinden olup Üsküdar muhafızı beylerbeyilerden Bursa Yenişehir'inden İbrahim beyin oğludur. Simavlı Şeyh Hasan Efendiden tarikatını tamamladı. İstanbul'da Topkapı civarında Kürkçübaşı Ahmed Şemseddin mahallesindeki Pir Ümmî Sinan dergâhı meşihatına tayin olundukları zaman teberrüken Sinaniye şeyhlerinden Çuhadar Muhammed Efendiden de hilâfet aldı. Tasavvufî şiirlerini toplayan divanı matbu ve meşhurdur. Vefatı “Hû ile Arif Zekâî azm-i Lâhut eyledi” mısraının delâlet ettiği 1227 H. tarihinde, kabri yukarıda adı geçen dergâhtadır.

Bir naatından :

Gül vücudun âteş-i aşk-ı habîbullaha yak
Çeşm-i kalbi ol ziyadan feth idüp Mevlâya bak

Sînen içre nur u zikr ile uyandır bir çerağ
Ol çerağın şulesiyle görüne dîdar-ı Hakk

Nur-ı Fahr-ı âleme eyle teveccüh dâima
Mah-ı kalbin ile enküş-i inayet iki şakk

Arifâne beyitlerinden:

Can ile gûş eyle eşyada “ene’lhak” nâ’rasın
Dîde-i ibretle bak her zerre bir Mansurdur.

Zekâî bu merayada gören oldur görünen de
Müzahir kesretiyle vahdet-i zata hâlel gelmez

Bir mersiyesinden:

Evliyadan yücedir Şah-ı şehidin paayesi
Kaabe kavseyn-i ev ednadan alınmış mayesi
Yesrip ve Batha'da Hurşid-i tecelli berk urup
Kerbelâ toprağına düştü o nurun sayesi
Nasuhî Hazretlerinin (Risaletü'l-Velediyye)'sini şerh etmiştir ki basılmamıştır.

(Tahir, 1969: 265)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KAYNAKLARIN ŞAİRLERİ DEĞERLENDİRMELERİ

3.1. SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUM BAKIMINDAN DEĞERLENDİRMELER

Çalışmamızda XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarında geçen Kütahyalı şairler tanıtılmaktadır. Kaynakların yetersiz olduğu yerlerde başka akademik çalışmalardan da faydalanılmıştır. Kütahyalı şairleri, kaynaklar çeşitli değerlendirmelere tabi tutmuşlardır. Sosyal ve kültürel mevki, edebî kültür, sanat değeri bu değerlendirmelerden bazılarıdır. Kaynakların her şaire eşit derecede yer vermemesi ve özellikle XX. Yüzyılda tezkirecilik geleneğinin önemi kaybetmesi çalışmamızı kısıtlayan noktalardandır. Fakat sınırlı bilgiler çeşitli kaynakların karşılaştırılması yoluyla bir araya getirilerek yeni değerlendirmelerde bulunulmuştur. XX. Yüzyıl şairleri hakkında ise antolojiler ve edebiyat ansiklopedileri yol gösterici olmuştur. Tezkirelerde İhyâ, Bedrî, Nutkî gibi şairlere fazlaca yer verilirken Lebîb, Edîb, Hâlis gibi şairlere sadece bir tezkirede yer verilmiştir.

Şairlerin nerelerde eğitim görüp yetiştikleri, ilim seviyeleri, meslekleri ve geçim durumları ile ilgili verilen bilgiler, kaynakların sosyal ve kültürel durum bakımından değerlendirmeleri olarak bu bölümde incelenecektir.

3.1.1. Öğrenim, İlmî Durum ve Yetişme İle İlgili Değerlendirmeler

XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarının hassasiyetle üzerinde durdukları konu şairlerin eğitim hayatı ve yetişme şartlarıdır. Her ne kadar her kaynakta şairler hakkında detaylı bilgiler yer almasa da tahsil durumu ile ilgili kısa da olsa bilgi yer almaktadır. XIX. yüzyılda şairlerin hayatlarına ulaşmada temel kaynak tezkireler iken, XX. yüzyılda antoloji niteliğinde eserlerden faydalanılmıştır. Kaynaklarda şairlerin hangi ilmi tahsil ettiği, nerede eğitim gördüğü, eğitim sonrasında hangi mesleği yaptığı konuları yer almaktadır. Çalışmamızda XX. yüzyıl şairlerinin bir kısmı yaşayan şairler olduğu için hayat hikayelerinin bir kısmı birinci ağızdan derlemeler ve şairlerin toplantılarına katılmalar şeklinde olmuştur.

Abdülaziz Efendi hakkında Fatîn Tezkiresi ve Son Asır Türk Şairleri'nde bilgiler verilmektedir. Fatîn Tezkiresi yetiştirilmesi ile ilgili "Dersâdet'de bin iki yüz on altı târihinde kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup iki yüz otuz beş târihinde tarîk-i feyz-refik-i tadrîse duhûl ile beş sene mürûrunda meslek-i niyâbete râğbet ve ol vecihle

on mâh müddet Nazilli nâm kasabada ve yirmi mâh mikdârı Cizr-i Erkene ta‘bîr olunan mahallde ve otuz mâh müddet medîne-i Manisa’da ve altı mâh mikdârı medîne-i Isparta’da ve otuz dört mâh müddet medîne-i Tırnovi’de ve yirmi iki mâh mikdârı Tekfurdağı’nda ve on mâh müddet Uzuncaabâd Hasköyü nâm memleketde ve otuz mâh mikdârı medîne-i Kütahya’da ve otuz iki mâh müddet medîne-i Kayseriye’de ve on altı mâh mikdârı sâniyen medîne-i Manisa’da ikâmetle ber-vech-i hâkkâniyet icrâ-yı ahkâm-ı şerîat eyledikten sonra iki yüz altmış iki senesi beytü’l-mâl kassâmlığı memûriyetine revnak-tırâz-ı fazl u kemâl buyrulup iki yüz altmış üç senesi İzmir mevleviyyeti pâyesini ihrâz ile nâil-i mukaddeme-i âmâl ve iki yüz altmış sekiz senesi şehir-i Şa‘bânında Şâm-ı şerîf mevleviyyetine revnak-bahş-ı kemâl olmuş” (Çiftçi, 1996: 310) demektedir. Son Asır Türk Şairleri müderris olduğu, niyabet mesleği, beytülmal kassamlığı görevlerinde bulunduğu ve âlim bir zat olduğunu belirtmektedir. İzmir Mevleviyyeti ve Şam Mevleviyyeti’nde bulunması Mevlevî bir şair olduğunu göstermektedir. (İnal, 1969:25)

XIX. yüzyıl kaynaklarından ismine yalnızca Fatîn Tezkiresi’nde rastladığımız Ahmed Âtîf Bey hakkında tezkirede “Dersâadet’de bin iki yüz dokuz târîhinde kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup on üç sene mikdârı mektûbî-i vekâlet-penâhî odasına müdâvemetle ilm-i kitâbetde derkâr olan mahâreti iktizâsınca oda-ı nezbûr serhalîfeligine ve üç sene zarfında sadâret-i uzmâ mektûpçuluğuna ve üç sene mürûrunda küçük tezkirecilik memûriyetine geçti” denilmektedir. (Çiftçi, 1996: 289) Devlet kademesinin çeşitli mertebelerde bulunan Ahmed Âtîf Bey’in iyi bir eğitim gördüğü açıktır.

XIX. yüzyıl tezkireleri arasında Fatîn Tezkiresi, dönemin diğer tezkirelerine nazaran daha çok Kütahyalı şair ihtiva etmesi açısından son derece önemlidir. Ahmed Şakir Paşa’nın adına da Fatîn Tezkiresi’nde rastlamaktayız. Tezkirede şairin adı kâimmakâm-ı esbak Ahmed Şakir Paşa olarak zikredilmekte ve devlet-i âliyyeden Firdevsî Efendi’nin imâmet hizmetinde bulunduğu (Çiftçi, 1996: 234) belirtilmektedir.

Saz şairimiz ‘Âşık Ömer, XIX. yüzyıl kaynaklarından Mecma‘-ı Şu‘arâ ve Tezkire-i-i Üdebâ’da ilmen ve tahsilen değil fakat hilkatene ve fitratene nâdirü’l-emsâl bir şâir-i millidir.” ifadeleri kaydedilmiştir. Hatta kalem şairi olmayıp saz şairi olduğu için diğer tezkirelerin hiçbirinin kabul etmediği belirtilmiştir. (Arslan, 1994: 90) Her ne

kadar eğitimsiz bir şair olsa da tahsilini tamamlamış şairler kadar güzel ve selis sözlerinin olduğu divanındaki şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Bahâri, XIX. yüzyıl kaynaklarından Tuhfe-i Nâilî ve Son Asır Türk Şairleri'nde kaydedilmiştir. Şairin yetişmesi ile ilgili Tuhfe-i Nâilî'de herhangi bir kayıt yer almazken Son Asır Türk Şairleri, Darü'l-feyzi Hamidî mektebinde tahsil ettiğini sonrasında abisiyle gittiği Bitlis'te Mektep-i İdadî okuduğu belirtilmektedir. Özel hocalardan Farsça öğrendiği, Bahariye Mevlevîhanesi Şeyhi Hüseyin Fahrüddin Dede Efendi'den Mesnevî dersleri talim ettiği yer almaktadır. Şairin eğiti hakkında teferruatlı bilgiye ulaştığımız kaynakta, Bayezit Dersiam hocalarından Arap-girli Hüseyin Avni Efendi'nin dersine devam etmekle beraber Said Efendi'den Arapça dersleri aldığı ve Medreselerde okutulan ulûmdan 1316'da icazetname ve gümüş liyakat madalyası aldığı kaydedilmektedir. (İnal, 1969: 166) Elde edilen bilgiler göstermektedir ki Bahârî Bey çok iyi bir tahsil görmüş, kendisini geliştirmiştir.

Kaynaklarda en çok adı anılan şairlerden biri Bedrî'dir. Kâfile-i Şu'arâ ve Son Asır Türk Şairleri Bedrî'nin eğitimi hakkında "Ulûm-ı Arabiyyeyi câmi' umûriyyede Attâr-zâde Ömer Efendiden tahsîl ve fûnun-ı Fârsiyyeyi Şeyh Abdu'r-resûl Efendi'den tekmi'l etdikden sonra bi'l-ımtihân Şâm Mekteb-i İ'dâdiyye-i Askeriyyesi silkine dâhil olmuştur. Şâm Mekteb-i İ'dâdiyyesinde ve muahharen Dersaadetde Mekteb-i Fûnûn-ı Harbiyyede ikmâl-i tahsîl ve erkân-ı harb sınıfına nakl ile hasbel-isti'dâd sınıf-ı mezkûrda birincilik şerefini hâ'iz olduğu hâlde yüzbaşılık ile ihrâc olunmuştur." Demektedir. (İnal, 1969: 157) Tuhfe-i Nâilî şairden kısaca bahsetmiş fakat yetişme tarzına dair bir malumat vermemiştir. Osmanlı Müelliflerî ise babasının yanında Şam'a giderek hususî ve lise tahsilini burada bitirdiğini ve Harbiye mektebinden arkadaşı Manastırlı Rif'at Bey'le beraber Harbiye'de muallimlik yaptığını kaydetmektedir. (Tahir, 1917: 63)

Edîb'den bahseden kaynaklardan Son Asır Türk Şairleri şairin Isparta Rüşdî Mektebinde okuduğunu, 1295'te Hüdavendiğâr Vilâyeti Mektubî Kalemine devam ettiğini söylemektedir. (İnal, 1969: 269) Tuhfe-i Nâilî ise şairin baba adı doğum ve ölüm yıllarını vermekle yetinmiş, yetişme tarzı hususunda bilgilendirme yapmamıştır.

XIX. yüzyılda Kütahya'da görev icabı bulunan şairlerden Fa'ik Ali Bey hakkında Son Asır Türk Şairleri'nde geniş bir bilgiye rastlamaktayız. 1901 yılında

Mülkîye Mektebini bitirdikten sonra 1908'li yıllarda çeşitli yerlerde kaymakam vekilliği, kaymakamlık, mutasarrıflık, valilik ve Dâhiliye Vekâleti müsteşarlığı görevlerinde bulunan şair son derece iyi bir eğitim görmüştür. Şairin, Mülkîye Mektebinde Fransızca, Saint Benoit Lisesinde Türkçe öğretmenliği yapmış olması da almış olduğu iyi eğitimi kanıtlar niteliktedir. (İnal, 1969: 361)

Hakkı Bey hakkında Son Asır Türk Şairleri isimli eserinde bilgi veren İbnü'lemin Mahmud Kemal İnal, şairimizin ilim tahsil etmeye gayretli olduğunu ve Darülfünun'dan yüksek derecede me'zun olduğunu kaydetmektedir. (İnal, 1969: 516)

Hakkı Paşa hakkında dönemin kaynaklarından yalnızca Son Asır Türk Şairleri'nde bilgi bulunmaktadır. 14 Ağustos 1829'da (H.13 safer 1245) üç yaşında iken mirimiranlık rütbesi verilmiştir. İstanbul'da eğitimini tamamladıktan sonra 1846'da (H.1262) Mirimiranlık, saniye sınıfı sanisi rütbesine getirilerek Sadaret Mektûbî Kalemine me'mur edilmiştir. Galata Mevlevîhanesi Şeyhi Kudretullah Efendi'ye intisap ettiği (İnal, 1969: 500) de belirtilen şairin iyi bir tahsil gördüğü açıktır.

Adına yalnızca Tuhfe-i Nâilî'de rastladığımız Hasenî hakkında tezkirede sınırlı bilgi olduğu için tahsil hayatına dair bir malumat söz konusu değildir.

XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarında ismi en çok geçen şairlerden biri de İhyâ'dır. Fatîn, Bağçe-i Safâ-Endûz, Şefkat, Tezkiretü's- Şu'ârâ, ve Tuhfe-i Nâilî'de kaydedilmiş olan İhyâ Bey'in yetişmesi hakkında herhangi bir bilgi verilmektedir. Ancak Müderrisin-i kirâmdan olduğu ve Sultân Mahmûd Hân-ı Sâni hazretleri zamânında tüfenkçibaşılık rütbesini hâiz olduğu (Çiftçi, 1996: 50) belirtilmektedir.

XIX. yüzyılın usta şairlerinden Kiramî hakkında bilgi sahibi olduğumuz tek kaynak Sicill-i Osmanî'dir. Mehmed Süreyya şair hakkında kısa bir bilgi vermiş, yetişmesi konusunda bilgilendirme kaydedilmemiştir.

XIII. ve XIX. Yüzyıl kaynaklarına adlarına rastladığımız Nutkî, Nâsır ve Kühî Dedeler Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Seyyid Ebubekir Dede'nin çocuklarıdır. Defter-i Dervişân ve Mehmed Ziya'nın Yenikapı Mevlevîhânesi isimli eserinde bahsedildiği gibi Amcazadeleri Sâlih Ahmed Dede'den terbiye ve tahsil görmüşlerdir.(Ziya, 1987: 158) Mevlevîhane'den istifade ederek edebiyat ve musiki alanlarında önemli eserler vermişlerdir. Nâsır hakkında Osmanlı Müelliflerî Musiki ilminde ihtisası olduğundan birçok besteler tertip etmiştir. (Tahir, 1917: 39) Fatîn ise

Nutkî hakkında “Mûmâileyhin nutk-ı şerîfleri tahsîn-gerde-i ashâb-ı maârifdir.” Demektedir. (Çiftçi, 1996: 409)

Adına Bağçe-i Sâfa-Endûz ve Sicill-i Osmanî’de rastladığımız Lebîb hakkında her iki kaynakta yetişmesi hususunda bilgi söz konusu değildir. Ancak mühimmat müdürlüğü, piyade mukabelecisi, mevkufatçı, aynı yıl zecriye muhassılı, sonra tersane müdürü ve Şûrâ-yı Babîâlî azası (Süreyya, 1996: 901) gibi görevlerde bulunması iyi bir tahsil görmüş olduğuna işaret etmektedir.

Bugün Kütahya ile ilgili araştırma yapanların başvurduğu önemli eserleri yazan yazar ve şair Mehmet Emîn Vahid Paşa’nın yetişmesi hakkında Fatîn Tezkiresinde bir bilgiye rastlamazken Sicill-i Osmanî’de “Malîye kalemine girip zecriye muhassılı ve Galata voyvodası Topal Halil Efendi sayesinde yükseldi ve zecriye başkâtibi ve muhassılı oldu.” (Süreyya, 1996: 1648) denilmektedir. Manzum ve mensur birçok eseri olan şairin iyi bir tahsil gördüğünü rahatlıkla söyleyebiliriz.

Mehmet Said Halet Efendi hakkında Fatîn ve Süreyya, “Şerif Efendi ve oğlu Atâullah Efendi'nin terbiyesiyle ilim ve kitabet tahsil eylemişti. Büyük Râşid Efendi'ye mühürdar yamağı olup sonra Ebûbekir Sâmî Paşa ve Ohrili Ahmed Paşa ile Yenişehir mollasına kethüda olmuştur.” demektedir. Ayrıca şairin Gâlib Dede'ye bağlanarak nazım ve nesirde ilerlediği de kaydedilen bilgiler arasındadır. (Çiftçi, 1996: 565)

Adına Fatîn’de rastladığımız eski sadrazamlardan Mustafa Reşid Paşa, eğitimini tamamladıktan sonra her işte en iyisi olma gayreti içerisinde olarak Sadr-ı Âli mektubî odasına (sadrızamlık dairesi) kabul edilerek şahsında saklı bulunan olgunluk ve zekâ sayesinde meşhur olmuştur, denilmekte tahsil hayatı hakkında teferruata inilmemektedir. “Mustafa Reşid Paşa, evvelce gelmiş geçmiş âlimlerden daha üstün, adalet ve merhamet sahibi, hakkın ve doğrunun hükümlerini yerine getiren, zekî, hikmet sahibi ve son derece tecrübe ile her dilde ve çeşitli meselelerde olduğu gibi “leyse minellahi bi-müstenkir en yecme‘e’l-âlem fi vahid” sözünün mânası üzere her türlü övgüye layıktır. Şu derece ki iyiliği ve cömertliği Hâtem’i geçmiştir.” denilmektedir. (Çiftçi, 1996: 174)

Kütahya’ya sürgün edilen şair ve devlet adamı Nurî, hakkında Son Asır Türk Şairleri, “Tahsili ilim etti. Memleketinde bazı hizmetlerde kullanıldı ve Mirimiranlık rütbesi tevcih ettirdi.” (İnal, 1969: 1236) demektedir.

Kütahya defterdarlarından Osman Seyfi Bey'e dönemin kaynaklarında sadece Fatîn'de rastlamaktayız. Hâtîmetü'l- Eş'âr "Osmân Seyfî Beg medîne-i Kayserî'de çehre-nümâ-yı âlem-i şühûd olup tahsîl-i ulûm-ı âliye ve tekmîl-i nusah-ı ilmiyye eyledikten sonra kitâbet tarafına rağbet ve bazı vüzerânın yanında bir müddet edâ-yı hizmet-i kitâbet eyleyüp" denilmektedir. (Çiftçi, 1996: 232) Devlet kademesinde elde ettiği başarılar iyi bir eğitimden geçtiğini göstermektedir.

Sicill-i Osmanî'de Ragıp Mehmed Paşa hakkında "Divan-ı Hümâyûn ve sonra mektûbî-i sadâret kalemlerine girdi. Cezzar Ahmed Paşa'nın malını kabza gidip dönüşünde hâcelikle baruthane nâzırı, sonra Fransa ve sonra İran sefiri oldu" denilmekte âlim ve şair bir zat olduğu belirtilmektedir. (Süreyya, 1996: 1341)

Seyyid Süleyman Türabîi Mevlevî'nin torunu, Kütahya'da Erguniye Mevlevîhanesi memuru Remzî hakkında, Son Asır Türk Şairleri "Meşihati Vekâleti Sıbyan ve Rüşdî mekteblerinde okuduktan sonra babası Kayseri Mevlevîhanesi Şeyhi Süleyman Ataullah Efendi ve eniştesi Gönci Zade Nuh Necati Efendi'den taallüm etmiş, Mürid-zâde Hoca Ali Rıza Efendi'den icazetname almıştır. Nâzım Paşa İdadî mektebine ahlâk ve ulûmı diniye muallimi tâyin ettirilmiş, Medrese talebesine Mevlevîhanede Kavaidi Farisî'ye, Pendi Attar, Gülistan, Bostan, Aruz, Cami, Mesnevi okutmuştur. Ayrıca görevli bulunduğu Şam'da iken Camii Emeviye'de Mesnevî'yi Arapça şerh ve takrir ederek mahallî ulemasının takdirine mazhar oldu." Demektedir. Yetiştirmesi ile ilgili bilgiden anlaşıldığı üzere yaşadığı derecede son derece iyi bir eğitim almış olup tekke ve zaviyelerin kapatılmasında sonra Üsküdar'da Selim Ağa Kütüphanesi baş memurluğuna tâyin edilmiştir. (İnal, 1969: 1409)

Seyyid Mehmet Said Galip Paşa'dan bahseden kaynaklardan Fatîn'de "mektûbî-i sadr-ı âli odası ser-halîfesi müteveffâ Ahmed Efendi'nin sulbünden bin yüz yetmiş yedi târîhinde kadem-nihâde-i sâha-i vücûd olup bir müddet oda-i mezbûra devâm iderek silk-i hâcegâniye duhûl ile bekâm buyrulup iki yüz on senesi evâilinde oda-i mezkûr ser-halîfelîgi memûriyetine getiridi" (Çiftçi, 1996: 321) derken, Sicill-i Osmanî reisülküttâplık, vezirlik görevlerde bulunduğunu ve hariciyede bilgili olduğunu söylemektedir. (Süreyya, 1996: 544)

Tezkire-i Fatîn'de adı geçen Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ'nın eğitim durumu hakkında açıkça bilgi verilmemiştir. Fakat şarin devlet kademesindeki görevlerini göz

önünde bulundurduğumuzda son derece iyi bir eğitim gördüğü açıktır. Belagat ve şiir yazmadaki mahareti de bu durumun kanıtıdır.

Adına Son Asır Türk Şairleri'nde Seyyid Şem'î hakkında İnal, yetişmesi ile ilgili açık bir bilgi beyan etmese de Esmâru'l-hadâyık adlı eserinde Osmanlı sultanları, sadrazamlar, şeyhülislâmlar ve kaptan paşalar hakkında "cetvel tarzında" bilgi vermesi, sonra bu eseri Esmârü't-Tevârîh adıyla yayınlayıp, daha sonra 1878'de (H.1295) esere peygamberleri, diğer sultanları ve 1878'e kadarki kısmı ilâve ederek onu İlaveli Esmârü't-Tevârîh adıyla yayınlaması şairin iyi bir tahsil gördüğünün kanıtıdır. (İnal, 1969: 1759) Fatîn Tezkiresi ise “bir müddet tahsîl-i ulûm-ı Arabiyeye sa'y u gayret ve iki yüz kırk bir senesi Dersaâdet'e bi'l-muvâsâla hizmet-i kitâbetle bir mikdâr Mahmûd Pâşâ câmi-i şerîfi havlusunda vâki mahkemeye müdâvemet eylemiş” demektedir. (Çiftçi, 1996: 248)

Fatîn'de Şeyh Mustafa Sâkîb Dede medîne-i İzmir'de tennûre-bend-i hân-kah-ı vücûd olup Dersaâdet'e bi'l-muvâsala Köprülüzâde müteveffâ Mustafa Pâşâ'nın dâiresine dehâlet ve bir müddet sonra mahrûsa-ı Edirne'ye azîmet eyleyüp tarikat-ı aliyye-i Mevleviyyeye intisâb ile mahrûsa-i mezbûrede vâki Murâdiye Dergâhı hademesi silkine dâhil olarak tekrâr Dersaâdet'e avdet etti” denilmekte olup iyi bir tahsil gördüğü anlaşılmaktadır. (Çiftçi, 1996: 80)

Sicill-i Osmanî, Son Asır Türk Şairleri ve Fatîn'de adına rastladığımız Yakub Asım Efendi hakkında Fatîn “tarîk-i tedîrse duhûl ile bir müddet evkâf-ı hümâyûn hazînesi dâhilinde vâki münakkaş kalemine devâm eyledi” derken Sicill-i Osmanî “şiir ve inşası, ilim ve marifetinin ölçütü demektedir. (Süreyya, 1996: 328)

Osmanlı şairlerinden ve Şa'banî tarikatı ariflerinden Zekâi Mustafa Efendi, Osmanlı Müellileri, “Simavlı Şeyh Hasan Efendiden tarikatını tamamladı. İstanbul'da Topkapı civarında Kürkçübaşı Ahmed Şemseddin mahallesindeki Pir Ümmî Sinan dergâhı meşihatına tayin olundukları zaman teberrûken Sinaniye şeyhlerinden Çuhadar Muhammed Efendiden de hilâfet aldı.” Denilmektedir. Mevcut bilgilerden yola çıkarak şairin tasavvufi bir tahsil gördüğü yorumuna gidebiliriz. (Tahir, 1969: 265)

Sonuç olarak XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarında adı geçen şairlerin hemen hepsi iyi bir eğitimden geçmişlerdir. Kaynakların saz şairlerini eğitimsiz görüp şiirlerini takdir etmemeleri sebebiyle eserlerine almamaları da bu dönem kaynaklarında adı geçen

şairlerin iyi tahsil görmüş olduğunu kanıtlamaktadır. Şairlerin birçoğu eğitimlerine Kütahya'da başlamış, Kütahyalı hocalardan icazet almıştır. Sonrasında İstanbul başta olmak üzere değişik şehirlerde tahsil hayatlarını devam ettirmişlerdir. Özellikle Mevlevi şairlerin yetişmesinde Kütahya'da Ergûniyye dergâhı önem arz etmektedir.

3.1.2. Meslek, Sosyal Mevki ve Geçim Durumu ile İlgili Değerlendirmeler

XIX. ve XX. Yüzyıl kaynaklarının hassasiyetle üzerinde durdukları bir diğer konu ise meslekleridir. Her ne kadar her kaynakta şairler hakkında detaylı bilgiler yer almasa da tek kelimeyle de olsa meslek isimleri zikredilmiştir. XX. yüzyılda kaynaklarından Son Asır Türk Şairleri, Osmanlı Müellifleri ve Sicill-i Osmanî XIX. Yüzyıl kaynaklarına nazaran şairlerin mesleği, geçim durumu ve mevkisi üzerinde daha teferruatlı bilgi vermektedir.

Abdülaziz Efendi hakkında Fatin Tezkiresi ve Son Asır Türk Şairleri'nde müderris olduğu sonrasında niyabet mesleğine geçerek Nazilli, Ergene, Manisa, Isparta, Tırnava, Tekirdağ, Uzuncaabad, Hasköy, Kütahya, Kayseri niyabetlerinde bulunduğu sonra 1262'de beytülmal kassamlığına tayin edildiği ve 1263'de İzmir Mevleviyyeti payesi tevcih olunduğu 1268'de Şam Mevleviyyetine ve muahharen üçüncü defa olarak Manisa niyabetine nasb edildi. Mekke ve İstanbul payelerini ihraz eyledi. Safer 1279'da evkaf müfettişi olduğu kaydedilmektedir. (İnal, 1969: 25)

Fatin'de Kütahya defterdarı Ahmed Atıf Bey “ ilm-i kitâbetde derkâr olan mahâreti iktizâsınca oda-ı nezbûr ser-halîfeligine ve üç sene zarfında sadâret-i uzmâ mektûpçuluğuna ve üç sene mürûrunda küçük tezkirecilik memûriyetine ve üç sene tamâmında ol vaktin ta'bîrâtı üzre mansûr mektûpçuluğuna ve üç sene tekmîlinde bir mâh mikdârı takvimhâne-i âmire nezâretine ve ba'dehû meclis-i vâlâ-yı ahkâm-ı adliye başkitâbetine ve muahharen meclis-i mezkûr azâsı sınıfına bi'l-ilhâk üç sene mürûrunda bâ-rütbe-i ûlâ tersâne-i âmire müsteşârlığına ve bir sene tamâmında iki mâh müddet ticâret müsteşârlığına revnak-tırâz-ı atıfet buyrulup Tanzîmât-ı hayriyye usûl-ı mehâsın-şümûlunu tesviye ve icrâ eylemek üzere iki yüz elli yedi senesi Kütahya defterdârlığına memûren cânib-i merkûma azîmet ve bir sene ikâmetden sonra Dersââdet'e avdet eyleyüp o aralık Anadolu defterdârlığına ve üç sene mürûrunda masraf nezâretine revnak-efzâ olmuş” denilmektedir. (Çiftçi, 1996: 289)

Eski kaymakam Ahmed Şakir Paşa'nın mesleki durumu ve mevkisi hakkında Fatin Tezkiresi'nde detaylı bilgi bulunmaktadır. Devlet-i Aliyeden Firdevsî Efendi'nin imâmet hizmetinde bi'l-istihdâm sâhib-i yarlık memûriyetine ve ba'dehû darbhâne-i âmire imâmetine getirildiği belirtilmiştir. Sonrasında kâimmakâmlık makâm-ı âliyesine nakledilmiş ve bir sene mürûrunda kâimmakâmlık-ı mezkûreden münfasilen Gelibolu'ya müntakil olup bir müddetcik ikâmetle Kütahya eyâleti uhdesine bi't-tevcîh iki sene müddet eyâlet-i merkûmede iki buçuk sene dahi Mora eyâletinde icrâ-yi emr-i hükümdârî itdikten sonra eyâlet-i merkûmeden infisâli vukûuyla Gelibolu'ya azîmet ve birkaç mâh zarfında Dersaadet'e muvâsalat ettiği kaydedilmektedir.(Fatin, 1996: 234)

Saz şairi Âşık Ömer'in Mecmâ'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ'da şairin mesleği, sosyal mevkisi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Tezkirede zikredilen “sıbyân u avâm ve hattâ havâs-ı kirâm arasında anı bilmeyen yokdur” (Arslan, 1994: 90) ifadelerinde anlaşıldığı üzere halk şairimizin kayıtlara geçecek bir mesleği yoktur. Zaten Mehmed Siraceddin diğer tezkire yazarlarının şairimizi tezkirelerine almama sebebi olarak da bunu göstermektedir.

Tuhfe-i Nâilî'de Bahârî hakkında detaylı bilgiye yer verilmezken Son Asır Türk Şairleri'nde bu konu hakkında detaylı bilgi mevcuttur. 1311'de Maliye muhasebe kalemine girdiği, bir sene sonra Maadin Müdiriyeti Umumiyesinde memurluk yaptığı, 1335 Nisan'ında Maadin Mümeyyizi olduğu kayıtlıdır. Sonrasında Beyoğlu Tali Mübadele Komisyonu âzâlığına, daha sonra Akşehir Hatib Mektebi, Edebiyat ve Türkçe Muallimliğine tâyin edildiği verilen diğer bilgiler arasında yer almaktadır. Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası Muhaberat Baş Kitabıtlığı şairin vefat etmeden önceki son görevidir. (İnal, 1969: 165)

Kaynaklarda adı en çok zikredilen Bedri hakkında Tuhfe-i Naili Simavlı, İşkodra Vâlisi derken Osmanlı Müellifleri, “arkadaşı Manastırlı Rif'at Bey'le beraber Harbiye'de muallimlik yaptı. Bu sırada kozmoğrafya ile atış tekniği hakkında ilmî eserler terceme etti. Son memurluğu olan İşkodra Vali ve Kumandanlığıdır” (Tahir, 1917: 63) demektedir. Kafî-i Şuarâ'da ise “sekiz ay kadar hâssa ordu-yı hümâyûnu dördüncü taburunda nizâmî vech ile ifâ-yı me'mûriyyet etmiş ve süvârîlik hıdmetini edâ için beşinci ordu-yı hümâyûn süvârî üçüncü alayına nakl olunmuşdur, Mekteb-i Harbiyye-i Şâhâne muallimliğine memûr olmuşdur” denilmektedir. Şairin meslek ve

mavkisi hakkında en detaylı bilgi Son Asır Türk Şairleri'nde mevcuttur. Eserde “Erkân-ı Harbiye yüzbaşılığı ile hassa ordusu dördüncü taburunda hizmet etti. Sekiz ay sonra beşinci ordu süvari alayına nakl olundu. O esnada Dragon alayının teftişine memur olduğu halde mekteb için Belçika'dan celp olunan muallimlerin tertip eyledikleri kitapları terceme ve tedris etmek üzere Mektebi Harbiye muallimliğine tâyin kılındı. 1292'de kolağası bilâhare binbaşı, kaymakam ve miralay oldu. Hastalığında dolayı vali ve kumandanlıktan istifa etti” denilmektedir.

12 Eylül 1324'te “Servet-i Fünûn” gazetesinde yazılan bir makalede deniliyor ki: “Devri istibdadın ilk sademat ile İstanbul'dan uzaklaştırıldı. Senelerce beşinci ordu erkânı harbive-sinde bulundu. Suriye ve Filistin havalisinde bütün âşinâlarının ihtiramına mazhar ve bununla mütesellî oldu. Emsali mirliva, ferik, müşir oldukları halde o, miralaylıkta kaldı. Bir iki sene Mevvel (ilâni Meşrutiyetten) bedhahan, rütbe-i askerivyesini nez etmeğe kadar vardılar. Şam'da tedrisatla ve dâva vehletile temini maişet etti.” (İnal, 1969: 156)

Edîb hakkında Tuhfe-i Nâilî mu'allim derken Son Asır Türk Şairleri “1295'de Hüdavendiğâr Vilâyeti Mektubî Kalemine devam eyledi. 1297'de İstanbul'a gelerek, iki sene kadar Şûrayı Devlet Mazbata Odası hulefalığında bulundu. Bu sırada Fransızca tahsil etti. 1298 Martında Sanayii Nefise Mektebi ve Müze Kitabetine tâyin kılındı. Muahharen Maarif Nezareti Mektubî Kalemi Müsevvidliğine, birkaç ay sonra Mümeyyizi Saniliğine, 1317'de Meclisi Maarif Başkitabetine, Mekâtibi Rüşdî'ye Müdüriyetine nasb edilerek ûla sınıfı evveli rütbesini ihraz etti. İlâni Meşrutiyetten sonra Mekâtibi Ecnebiye Müfettişliğine tâyin olundu. Bir müddet sonra kadro harici kaldı. Mekâtibi Rüşdî'ye de, Darüşşafaka, Mekteb-i Sultanî ve Mercan İdadisi'nde lisan ve kitabet muallimliğini ifa etti. Kadro harici kalmasından fevkalâde müteessir ve dilfikâr oldu.” şeklinde değerlendirmeler yapılmıştır. (İnal, 1969: 269)

Fâ'ik Ali Bey, 1901 yılında Mülkiye Mektebini bitirdikten sonra 1908'li yıllarda çeşitli yerlerde kaymakam vekilliği, Balya, Pazarköy, Mudanya'da kaymakamlık; Midilli, Beyoğlu, Kütahya ve Gelibolu'da mutasarrıflık, Diyarbakır valiliği, Dâhiliye Vekâleti müsteşarlığı görevlerinde bulunmuştur (1908- 1918). Mülkiye Mektebinde Fransızca, Saint Benoit Lisesinde Türkçe öğretmenliği yaparak 1930'da emekli olmuştur. (İnal, 1969: 361)

Hakkı Bey hakkında Son Asır Türk Şairleri'nde ilk görevi Kütahya Sultanîsi Tarih ve Coğrafya Muallimliğine tâyin edilmiştir. Sonrasında Kastamonu Lisesi Müdür Muavinliğine Tarih Muallimliğinde, Karesi Lisesi Müdürlüğünde, Karesi Maarif Müdürlüğünde, Maarif Müfettişi Umumîliğinde, ilk Tedrisat Müdürü Umumîliğinde ve birinci Sınıf Maarif Müfettişliğinde bulunmuştur. 1927 de Balıkesir meb'usu olmuştur. (İnal, 1969: 516)

Son Asır Türk Şairleri'nde Hakkı Paşa hakkında bir dönem İşkodra valiliği yaptığı sonrasında tahsilini tamamladıktan sonra Mirimiranlık, saniye sınıfı sanisi rütbesine tahvil ve Sadaret Mektûbî Kalemine me'mur edilmiştir. Arnavud libası ile Sultan Mahmud'un huzuruna kabul edildi. Nizamiye libası giymesine müsaade olunması hakkındaki istirhamı İsaf ve Murassa saat ihsanı ile taltif kılınmıştır. 6 Rebiülevvel 1278'de Midilli ve 1 Rebiülâhir 1280'de Rodos kaymakamlıklarında bulunmuştur. Sırası ile Biga, Varna, Kütahya, İzmit, Hersek, Filibe, Yenipazar, 29 Rebiülevvel 1293'te rütbe'i balâ ile müstakil Mamuretül'aziz mutasarrıflıklarına, 3 Muharrem 1294'te rütbe'i vezaretle Van, muahharan Selanik valiliklerine, Umun Nafia Komisyonu âzalığine ve iki defa Haleb valiliğine getirmiştir. Kifayetsiz olduğu iddia edilerek Haleb valiliğinden alınmıştır. Muhtelif tarihlerde birinci rütbe Osmanî ve Mecidî nişanlarını, imtiyaz nişanının altın ve gümüş madalyalarını, İran hükümetinin birinci rütbe Şua Hurşid ve papanın birinci rütbe Pi Nöf nişanlarına layık görülmüştür. Zuhd ve takva ile müttasif, son mertebe perestîşkârı mevlâna idi, mesneviyi elinden ve dilinden düşürmezdi. Gündüzleri evinden çıkar, hükûmete gelir, hükûmetten çıkar evine gider, geceleri kimseyi meclisine kabul etmez, hiçbir tarafa misafir gitmez, yalnız başına yaşardı.(İnal, 1969: 499)

XIX. yüzyıl kaynaklarından yalnızca Tuhfe-i Nâilî'de zikredilen Hâsenî'nin meslek ve mevki durumu hakkında herhangi bir malumat söz konusu değildir.

XIX. ve XX. yüzyıl kaynakları arasında adına en sık rastladığımız İhyâ hakkında Fatîn, Bağçe-i Safâ-Endûz, Şefkat, Tezkiretü'ş- Şuarâ ve Tuhfe-i Nâilî'de mesleği hakkında geniş bir malumat söz konusudur. II. Mahmut Han zamanında tüfenkçibaşılık, Kütahya defteremînliği, Rûmeli ve Anadolu'da bazı memurluklar Karahisâr-ı Sâhib muhassıllığı yapmıştır. (Çiftçi, 1996: 50) Bağçe-i Safâ-Endûz ve Şefkat "Galata'da cami imamıdır" demektedir. (Önder, 2006: 47)

Sicill-i Osmanî'de adı geçen Kiramî'nin mesleği hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca usta şair olduğu belirtilerek 30 sene kadar İstanbul, Bursa, İzmir ve Kütahya'da yaşadığı kaydedilmiştir. (Süreyya, 1996: 889)

Nutkî, Nâsır, ve Künhî Dedeler İstanbul'da Yenikapı Mevlevîhanesi'nde kudümzen başı, neyzen başı gibi görevlerde bulunmuş sonra sırasıyla tekkenin şeyhliğini yapmışlardır. Esrâr Dede, Künhî için musiki ilminde vaktin Fârâbî'si ve zamanın üstadı ifadelerini; Nâsır Dede için “fenn-i mûsikiyye ve ulûm-ı riyâziyye de sâhib-i tasnif” ifadesini kullanmaktadır. (Genç, 2000: 458) Osmanlı Müellifleri'nde Nâsır “Riyaziyenin musikiyi alâkadar eden Elhan ve ses titreşimleri konularında eskilerin eserlerini derin araştırma ve mütalâa ile bu hususta hüner ve kemal sahibi olduğundan İsfahan ve Acem Buselik makamından iki âyin bestelemiştir ki, bugün de okunmaktadır” (Tahir, 1917: 39)

Hem Bağçe-i Safâ Endûz hem de Sicill-i Osmanî'de Lebîb'in mesleği hakkında detaylı bilgi kaydedilmiştir. Baba mesleği olan ruznâmecilik ile mesleğe başlayan Lebîb Şevval 1241' de (Mayıs 1826) Kütahya'ya gönderilmiştir. Sonra ordu mühimmat müdürü, piyade mukabelecisi, mevkufatçı, zecriye muhassılı, sonra tersane müdürü olmuştur. Şûrâ-yı Babiâli azası, Haleb defterdarı, sonra Rumeli defterdarı ve Mart 1846'da Meclis-i Muhasebe reisi, Ocak 1854'te Meclis-i Vâlâ azası ve Temmuz 1857'de takvim nâzırı olup 1861'de bu görevinde alınmıştır. (Süreyya, 1996: 901)

Fatîn'de ve Sicill-i Osmanî'de Mehmet Emîn Vahid Paşa, “maliye kalemine girip zecriye muhassılı ve Galata voyvodası Topal Halil Efendi sayesinde yükseldi ve zecriye başkâtibi ve muhassılı oldu. 1221/1806 mevkufatı, ardından Fransa sefiri olup az müddette Şevvâl 1221/ Aralık 1806'da defter emini ve Cemaziyelevvel 1224/ Haziran-Temmuz 1809'da reis vekili olup 26 Şa'bân 1224/ 6 Ekim 1809'da Kütahya'da ikamet eyledi. Bir buçuk şene sonra serbest bırakıldı. 1226/ 1811'de tophane nâzırı, Şevval 1227/ Ekim 1812'de tersane emini, 1229/ 1814'da Tekelioğulları muhallefatını kabza memur olup 5 Şevval 1229/ 20 Eylül 1814'de vezirlikle Teke ve Hamid, bir iki sene sonra da Hanya valisi oldu. 1235/ 1819'de vezirliği kaldırılarak Sakız'da oturdu. Rebiyülâhır 1236/Ocak 1821'de oraya muhafız olup vezirliği geri verildi. 1237/ 1821'de istifa eyledi. Haziran-Temmuz 1822 Urla'da iken vezirliği alınıp Akliyeye sürüldü. 23 Ramazan 1239/ 22 Mayıs 1824'te vezirliği geri verilip Haleb valisi oldu.

1242/ 1827’de rehavetle suçlanarak azledilip vezirliği alınarak Konya'ya gönderildi. Sürgün yeri sonra Bursa'ya çevrildi. 1242/ 1827’de tekrar vezirlikle Eski İstanbul muhafızı olup 1244/ 1828’de Bosna valisi oldu.” denilmektedir. (Süreyya, 1996: 1648)

Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi hakkında Sicill-i Osmanî’de ve Fatîn’de kaydedilen mesleki bilgiler “büyük Râşid Efendi’ye mühürdar yamağı olup sonra Ebûbekir Sâmi Paşa ve Ohrili Ahmed Paşa ile Yenişehir mollasına kethüda olmuştur. Gâlib Dede'ye bağlanarak nazım ve nesirde ilerledi. Râsih Efendi ve Kasapbaşı Mehmed Ağa ile Tercüman Kalimakioğlu'nun kitabet hizmetlerinde dahi bulunmuştur. Zevk ve safa ehli olarak Köse Kethüda Reşid Efendi'ye bağlanıp beylikçi kesedarı maiyetinde istihdam olunmak üzere hâcegândan oldu. Çok geçmeden 1217/1802’de başmuhasibe pâyesiyle Paris elçisi olup Muharrem 1222/ Mart 1807’de dönünce beylikçi oldu ve aynı yılın Rebiyülevvelinde (Mayıs 1807) azledilerek Kütahya'ya sürüldü. Sonra affolundu ve gelişinin üçüncü ayında Bağdad'a gönderildi. Görevini tamamlayıp dönüşünde meşhur İbrahim Efendi'ye yanaşmış ve vefatında 1225/1810’da rikâb-ı hümâyün kethüdası olup gizli haberleşmeye memur edilmiştir. 1229/ 1814’te tarihinde kethüdâlıktan ayrıldı. 1230/ 1815’te ve birkaç yıl sonra ikinci defa nişancı oldu. 25 Safer 1238/ 11 Kasım 1822’de Bursa'ya ve oradan da Konya'ya sürgüne gidip arkasından kuru-i hümâyûn ağası Arif Ağa gönderilerek katledilmiştir. 13 sene kadar siyasî işlerde müsteşar ve büyük ve küçük herkesin başvurduğu kişi oldu.” (Çiftçi, 1996: 95)

Fatîn, Mustafa Reşid Paşa’nın “Sadr-ı Ali mektubî odasına (sadrızamlık dairesi) kabul edilerek şahsında saklı bulunan olgunluk ve zekâ sayesinde meşhur olmuştur. 1826- 1827 yıllarında baş gösteren Rusya Seferi'nde orduyla birlikte giderek orada Amedcilik (muhabere kaleminin reisi) görevinde bulunmuş ve bu görevi uzun yıllar sürdürmüştür. Bu görevi sırasında Edirne Antlaşması'nın Başkâtipliğini yapmıştır. (H.1246) 1830’da İstanbul'a döndüğünde Mısır'a memur olarak gönderilen Merhum Pertev Paşa'ya yoldaşlık etmiş, yanından ayrıldıktan sonra tekrar Amedçilik vekâletindeki memuriyetine geri dönmüştür. Göstermiş olduğu liyakata binaen (H.Muharrem 1247) 1831’de Amedî Divan-ı Hümayun’u baş kitabetliğine getirilmiştir. (H. Rebiülevvel 1248) 1832’de Sadrazam bulunan Reşid Paşa’yı İstanbul’a davet ederek Üsküp’e gitmiştir. (H. Şaban 1248) 1832’de Tophane-i Amire Müşiri bulunan Halil Paşa Mısır’a gönderilirken Padişah’ın isteği üzerine yanında refakatçi olarak

bulunmuştur. 1833'te Mısırlı İbrahim Paşa'ya bazı tebligatların icrasını yerine getirmesini bildirmek üzere acilen Kütahya'ya görevli olarak gönderilmiştir. 1834'te Amedcilik görevi üzerinde bulunduğu halde Orta Elçilik unvanıyla Paris Büyükelçiliği görevinde bulunmuş bir müddet burada ikamet ettikten sonra izine ayrılarak İstanbul'a dönmüştür. 1835'te ikinci defa Paris Büyükelçiliği görevinde bulunup 1836 senesinde Londra Büyük Elçiliği'ne tayin edilmiştir. Londra Büyükelçiliği görevini yerine getirmekte iken Hariciye Müsteşarlığı (dışişleri bakanı) görevine getirilip (H. Rebiülevvel 1253) 1837'de Vezaret ve Paşalık unvanı verilerek üçüncü defa Paris Büyükelçiliği görevine gönderilmesine karar verilmiş fakat daha sonradan bu karar ertelenerek Londra Büyükelçiliğine gönderilmiştir. 3 Kasım 1839 tarihinde Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane Parkı'nda okunarak Tanzimat ilân edilmiştir. Tanzimat usulleri üzerine Mısır Meselesini halledip bir neticeye bağladıktan sonra yani 1841'de Hariciye Nazırlığı görevinden ayrılarak dördüncü defa Paris Büyükelçiliği görevinde bulunmuştur. (H. Şevval 1262)1846 yılında kendisine zekiliği ve düzgün kişiliği aynı zamanda liyakatliliği dolayısıyla yüce makam olan Sadrazamlık makamı bahşedilmiştir. (H. Cemaziyelevvel 1264) 1848'de bu görevinden ayrılarak yine aynı yıl Meclis-i Âli Memuriyetliği görevine getirilmiştir. Aynı yılın ikinci defa Padişah fermanıyla Sadrazamlık görevine getirilmiştir. Mustafa Reşid Paşa, evvelce gelmiş geçmiş âlimlerden daha üstün, adalet ve merhamet sahibi, hakkın ve doğrunun hükümlerini yerine getiren, zekî, hikmet sahibi ve son derece tecrübe ile her dilde ve çeşitli meselelerde olduğu gibi “leyse minellahi bi-mustenkir en yecme‘e'l-âlem fi vahid” sözünün mânası üzere her türlü övgüye layıktır. “ bildirmektedir. (Çiftçi, 1996: 175)

Son Asır Türk Şairleri'nde Nurî'nin memleketinde bazı hizmetlerde kullanıldığı, Bağdat'a giderek Vali Ali Rıza Paşa, zekâsını takdir ile istihdam ettiği belirtilmiştir. Mirimiranlık rütbesi tevcih ettirdi. Uzun müddet Bağdad ve havalisinde bulunan Nuri Paşanın Şam eyaleti valiliğine tahvili üzerine Diyarbekir'e döndü. Urfa mutasarrıflığına, Kars sancağı kaymakamlığına, daha sonra Muş ve Mardin mutasarrıflıklarına tâyin edildiği kaydedilmektedir. (İnal, 1969: 1236)

Kütahya defterdarı Osman Seyfi Bey'in defterdarlık dışında yapmış olduğu görevleri Fatin'de “vüzerânın yanında bir müddet edâ-yı hizmet-i kitâbet eyleyüp müddet-i medfide Bağdâd vâlisi Ali Rızâ Pâşâ merhûmun divân kitâbetinde bulunarak

muahharen uhdesine rütbe-i ûlâ sınıf-ı sânisî bi'l-i'tâ Kürdistan defterdârlığı yaptığı” belirtilmiştir. (Çiftçi, 1996: 232)

Ragıp Mehmed Paşa hakkında Sicill-i Osmanî görevini ve görev yerlerini kronolojik olarak vermiştir. Mehmed Paşa, Cezzar Ahmed Paşa'nın malını kabza gidip dönüşünde hâcelikle baruthane nâzırı, sonra Fransa ve sonra İran sefiri oldu. Zilhicce 1221'de (Şubat 1807) İkinci defa baruthane nâzırı ve Rebiyülevvel 1222'de (Mayıs 1807) rikâb-ı hümâyûn kethüdası olup ardından yine o ayda vezirlikle Konya valisi, sonra vezirliği kaldırıldıysa da 1223' de (1808) geri verilip Boğaz muhafızı oldu ve Rebiyülevvel 1224'de (Nisan-Mayıs 1809) rütbesi alınarak Kütahya'ya sürüldü. 1227'de (1812) yine geri verilip Haleb valisi olup 1228'de (1813) azledildi. Sonra vilâyetleri devrederek ve çoğunlukla azledilerek nihayeti Konya valisi olmuştur. (Süreyya, 1996: 1341)

Son Asır Türk Şairleri'nde Remzî'nin bir sene Divanı Muhasebata maaşsız olarak devam ettiği belirtilmiş, ayrıca Kayseri'de mutasarrıf bulunan Nâzım Paşa İdadî mektebine ahlâk ve ulûmî diniye muallimi tâyin ettirmiştir. Meşrutiyetin ilânını müteakiben ziyaret maksadıyla Konya'ya gitmiş, Çelebi'nin emriyle bir sene orada kalmıştır. Kütahya'da Erguniye Mevlevîhanesi Meşihatî Vekâletine memur edilmiş, 1908 de Kastamonu ve 1913'te Haleb Mevlevîhaneleri meşihatine tâyin kılınmıştır. Umumî harp sonunda İstanbul'dan Filistin cephesine hareket eden Mevlevî taburuna iltihak ederek Şam ve Medine-i Münevver'e gitti. Camii Emeviye'de Mesnevî'yi Arapça şerh ve takrir ederek mahallî ulemasının takdirine mazhar oldu. Halep'in işgalinde İstanbul'a geldi. 1919'da Üsküdar Mevlevîhanesi meşihatine nasbedildi. Mülga Meclisi Meşayih Âzalığında ve Medresetülirşad Tasavvuf Müderrisliğinde bulundu. Tekkelerin kapatılmasından sonra Üsküdar'da Selim Ağa Kütüphanesi baş memurluğuna tâyin kılındı. (İnal, 1969: 1409)

Hem Fatîn'de hem de Sicill-i Osmanî'de Seyyid Mehmet Said Galip Paşa hakkında mütarekede döneminde meclisi kâtibi olmuş, serhalife olup bir aralık cebeciler kâtibi ve 15 Ramazan 1212/ 3 Mart 1798'de âmedî oldu. Zilka'de 1213/ Nisan 1799'da âmedî vekili olup 1216 sonlarında (1802 başları) Fransa'ya memur olup Mısır mükâlemesini tanzim etti. 1217'de (1802/03) dönüşte tezkire-i evvel ve Şa'bân 1221'de (Ekim-Kasım 1806) reisülküttab oldu. Cemaziyelevvel 1222'de (Temmuz 1807) Refik

Efendi ile Ruscuk'a gidip ayrıldı ve az müddette Fransa ile mükâlemeye memur olup 19 Safer 1223'de (16 Nisan 1808) ikinci defa reisü'l-küttab oldu. 1226'da (1811) Rusya ile antlaşmayı tanzim ve Memleketeyn'deki memuriyetini tamamlayarak İstanbul'a döndü. Ardından sadâret kethüdası olup tekrar Bükreş'e memur oldu. Şevval 1227'de (Ekim 1812) dönüp Muharrem 1229'da (Ocak 1814) üçüncü defa reisülküttab oldu. Ordunun İstanbul'a dönüşünün ardından azledilip Kütahya'ya gönderildi. Şabân'da (Temmuz-Ağustos 1814) vezirlikle Bolu ve 1230 (1815) başlarında Sivas, 1232'de (1817) Niğde ve sonra Ankara, Kengırı ve ikinci defa Bolu ve Kastamonu valisi oldu. Ramazan 1236'da (Haziran 1821) vezirliği kaldırılarak Konya'ya gönderildi. 2 Rebiyülâhir 1238'de (27 Aralık 1822) vezirliği geri verilip Bozok ve Kayseri valisi ve sonra İzmit ve Bursa eklenerek Boğaz muhafızı oldu. 20 Safer 1239'da (26 Ekim 1823) sadrazam oldu. Muharrem 1240'da (Eylül 1824) azledildi ve Gelibolu'ya vezirliği alınıp sürgün edildiyse de yolda vezirliği geri verilerek Erzurum valisi ve Şark seraskeri oldu.” Kaydedilmiştir. (Süreyya, 1996: 544)

Adına Son Asır Türk Şairleri ve Fatîn'de rastladığımız Seyyid Şem'î hakkında kaynaklar, 1829'da (H.1245) İzmir, 1831'de (H.1247) yirmi iki ay Ödemiş, on beş buçuk ay Kütahya, Siroz, Selanik, Manisa gibi birçok değişik ilde müderrislik, kadılık yapan Şem'î, Anadolu ve Rumeli Kazaskeri vekilliği görevlerine kadar yükselmiştir.(Çiftçi, 1996: 155)

Kütahya'ya sürgün edilen Yusuf Kamil Paşa'nın meslek hayatı hakkında Fatîn Tezkiresinde detaylı malumat söz konusudur. Siroz'da Mütessellimlik (Sancak İdareciliği) görevinde bulunduktan sonra (H.1233) 1817 yılında memur olarak Yanya taraflarında bulunmuştur. Saniye Rütbesiyle Vezirlik verilip Eğriboz Muhafızlığına ve ardından Saruhan Eyaletine ve beş yıl sonra Haleb Eyaletinde bulunmuştur. Bir ara Kütahya'ya sürgün edilmiş, kısa sürede afvedilerek Karaburun ve İğneadası Muhafızlığına getirilmiştir. Ardından Afyonkarahisar ve Menteşe Sancaklarında görevde bulunmuştur. 1836'da (H.1251) Belgrad Muhafızlığına ve (1256) 1841'de tekrar Saruhan Eyaletine ve görevini takiben Rumeli eyaletinde görevde bulunmuştur. (Çiftçi, 1996: 372)

Şeyh Mustafa Sâkıb Dede hakkında Fatîn, “Dersâdet'e bi'l-muvâsala Köprülüzâde müteveffâ Mustafa Pâşâ'nın dâiresine dehâlet ve bir müddet sonra

mahrûsa-ı Edirne'ye azîmet eyleyüp tarîkat-ı aliyye-i Mevleviyyeye intisâb ile mahrûsa-ı mezbûrede vâki Murâdiye Dergâhı hademesi silkine dâhil olarak tekrâr Dersaâdet'e avdet ve birçok vakt ikâmetten sonra âsitân-ı saâdet-âşiyân-ı hazret-i pîr (kudduse sırrıhu'l-münîre) rûmâl-ı ubûdiyyet olmak üzere Konya'ya azîmet ve bir müddet ol bârgâh-ı feyz-iktinâhda edâ-yı hizmet eyleyerek bin iki yüz târîhinde Kütahya'da kâin Arguniye nâm hân-kah meşîhatine revnak-tırâz-ı irşâd olup elli sene müddet hân-kah-ı mezkûrda şeyh bulunduğu hâlde imrâr-ı vakt u saat eyleyüp bin iki yüz kırk sekiz târîhinde tâir rûhu lânegâh-ı fenâdan pervâz ile nahl-ı Tûbâ'da âşiyân-sâz olmuştur." İfadelerini belirtmiştir. (Çiftçi, 1996: 80)

Sicill-i Osmanî ve Fatîn'de Yakub Asım Efendi'nin görev kronolojik olarak verilmiştir. Şair, müderrislik, Trabzon mollalığı, Mısır mollalığı, Medine mollağı, İstanbul payesi, İstanbul kadısı, Anadolu payesiyle Meclis-i Meşâyih reisi oldu. Birkaç sene sonra Kütahya naibi olduğu belirtilmiştir. (Süreyya, 1996: 328)

Osmanlı Müellileri'nde Zekâi Mustafa Efendi hakkında, Simavlı Şeyh Hasan Efendiden tarikatını tamamladığı, İstanbul'da Topkapı civarında Kürkçübaşı Ahmed Şemseddin mahallesindeki Pir Ümmî Sinan dergâhı Sinaniye şeyhlerinden Çuhadar Muhammed Efendiden de hilâfet aldığı kayıtlıdır. (Tahir, 1969: 265)

3.2. ŞAİRLERİN SANATKÂRLIKLARI VE ŞİİRLERİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

Tezkirelerde asıl amaç şairlerin şiirleri ve sanat güçleriyle ilgili değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu amaçla tezkirelerde incelenen şairlerin şiire başlamaları, kendilerini şair olarak benimsetmeleri, mahlasları, şiire dair sahip oldukları bilgi, birikim, kültür ve tecrübeleri, fesahat ve belâgatları, Arapça ve Farsça gibi yabancı dillere vukûfiyetleri, üstatlık halleri ve vasıfları, üslupları, başka şairlere nazire, tahmîs, tazmin, tesdis vb. türlerde şiir yazabilme yetenekleri gibi konular şairlerin sanatkârlıkları ve şiirleri ile ilgili değerlendirmelerdir.

Fatîn, Abdülaziz Efendi'nin "haylice eş'âr-ı belâgat-şîârı dahi vardır" (Çiftçi, 1996: 310) derken Son Asır Türk Şairleri'nde İnal, "Âlim ve şair idi. Hayli eş'arı olduğu "Tezkirei Fatin" de muharrer ise de o tezkiredeki gazelinden başka şiiri görülemedi."

(İnal, 1969: 25) demektedir. Abdülaziz Efendi hakkında kaynaklar her ne kadar çok fazla şiiri vardır dese de günümüze şairin tek bir şiire ulaşmıştır.

XIX. yüzyıl kaynaklarından Fatîn Ahmed Atıf Bey'in sanatkârlığının değerlendirirken gazel-i mühmel adıyla örnek bir gazel vermiş ardından da “ârif bir şâir-i zarîf olup nüsha-yı tab‘ı mânend-i Hâtem meşhûr-ı âlem ve şi‘r u inşâsı müselle-i ashâb-ı nazm u kalemdir.” Sözleriyle şairimizi övmüştür. (Çiftçi, 1996: 289) Şairlik gücü İranlı usta şairle yarışacak kadar başarı görülmüş “tab‘ı mânend-i Hâtem” ifadeleri kullanılmıştır.

Kaynaklarda Ahmed Şakir Paşa'nın edebi şahsiyeti birkaç beyitle geçiştirilmiştir. Fatîn Ahmed Şakir Paşa'nın şiir ile şöhret bulmadığını “şi‘r ile şöhret-i şâyi‘ası yoktur.” Deyerek belirtmekte (Çiftçi, 1996: 208) Mehmet Tahir “Eş‘ârî ârifâne ve hâkimânedir” (Tahir, 1917: 265) Sicill-i Osmani, “alim, müdebbir, muktedir, şairdir” (Süreyya, 1996: 125) demektedir. Gerek Ravd-ı Verd gerekse Tertib-i Nefis isimli eserlerinden anlaşıldığı kadarıyla Şakir Ahmed Paşa, şiire hâkim Arapça ve Farça'yı her iki dilde de şiir yazacak kadar iyi bilen bir şair olduğu ve her iki şiirde de aruzu iyi bir şekilde kullandığı görülmektedir.

Saz şairi Âşık Ömer hakkında Mecmâ'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ'da “Âşık Ömer bir şairdir ki: Sıbyân u avam ve hattâ havâss-ı kirâm arasında anı bilmeyen yoktur. Bir tıfl-ı nâzük-mizâc müsta'idd- telaffuz oldu mu ibtidâ ana arz-ı çihre-i güft-gü eden Âşık Ömer'in kelimâtıdır.” (Arslan, 1994: 90) İfadeleri yer almaktadır. Âşık Ömer saz şâiri olmasına rağmen kalem şâirleri kadar güzel sözleri bulunmaktadır. Âşık Ömer devrin diğer şairleri gibi kendisini yetiştireme de hilkaten ve fitraten eşine az rastlanır bir şairdir.

Şair ve devlet adamı Bedri hakkında Kafîle-i Şu'arâ “Mûmâileyh inşâd-ı şirde gâyet serî u't-tab' olduğundan âtîde tercemesi muharrer Kırım hânlarından ve ashâb-ı rezm ü vegâdan Gazâyî'nin gazelini bi'l-bedâhe tahmis etmiştir.” Derken Tuhfe-i Naili'de edebi hayatına dair bir bilgiye yer verilmemiştir. Osmanlı Müellifleri “Şiir inşaada şer'î yaratılışda idi.” İfadeliir yer almaktadır.(Tahir, 1917: 63) Yetiştığı eğitim kurumlarında divan şiirinin tesirinde kaldığı anlaşılan Hasan Bedrettin Paşa, yazdığı gazellerde divan şiirinin güzel tipini ustalıkla ele almaktadır. Üzre redifli gazeli vezin,

konu ve kavramlar açısından klasik dönemin başarılı gazelleriyle boy ölçecek düzeydedir. (Güler ve Seçkin, 2012: 78)

Kaynaklarda Hacı Osman Efendi'nin eserleri hakkında bilgi verilirken şairliği üzerinde değerlendirmeler kaydedilmemiştir.

Tuhfe-i Nâilî'de Edîb'in edebi şahsiyeti hakkında değerlendirmeler mevcut olmayıp kısaca şair tanıtılmıştır. Son Asır Türk Şairlerinde "Resimli Gazete'nin ve sair mecmua ve gazetelerin muharrirliğinde bulundu, manzum ve mensur hayli eser ve "Sây", "Hamiyyet" unvanı ile iki risale-i mevkute neşr eyledi." (İnal, 1969: 269) denilmektedir.

Fa'ik Ali Bey'i Son Asır Türk Şairleri "fitratan şair olan zevatı mümtazedendir ki intişar eden eşarı, bu müddeaya şahiddir. Türk edebiyat âleminde mevkii mahsus sahibi olduğu müsellemdir. En mûtehayyiz muavinlerinden bulunduğu Serveti Fünun ile muhtelif resail-i mevkutede intişar edenlerle henüz neşr olunmayan, beş altı cild mikdarda, eşarı vardır. (İnal, 1969: 361) denilmektedir. Şair hem çok söylemiş, hem güzel söylemiştir. Faik Ali Bey yaşadığı çağda şiirleriyle adından söz ettiren, hem nicelik hem de nitelik olarak kaliteli ve çok güzel şiirler yazan bir şairdir.

1913 yılında ilk baskısı yapılan Elhân-ı Vatan oğulları Süleyman Munis'le, İbrahim Cehdi'ye ithaftır ve yirmi Şiirden oluşmaktadır. 1917 yılında yapılan ikinci baskı ise "Çocuklarıma" başlığıyla tüm çocuklarına ithaf olunmuştur. Bu kitabın ilk şiiri "Genç Şâirlere" başlığını taşır. Fâik Ali devrin psikolojisine uygun olarak genç şairlerden milli terennümler ister. 36 şiirden oluşan bu ikinci baskıda Fâik Ali'nin millî ve hamasî duygularını terennüm eden şiirler bulunur. Bütün ciddiyetiyle devam eden I. Dünya savaşı ve bilhassa Çanakkale Savaşı, şairi derinden etkiler. Bu sebeple cephede verilen mücadeleye kalemiyle edebiyat sahasında destek vermek ister. Donanmaya, Bayrağa bu savaşlarda şehit olanlara ve onların ailelerine övgü dolu şiirler yazar. Fâik Ali, eserlerinde Servet-i Fünûn'un bütün özelliklerini gösterir. 1908 yılından sonra bir ara Fecr- i Âti topluluğuna da reislik eden şair, ölümüne kadar edebiyatla olan ilgisini koparmaz. Bu yüzden Türk edebiyatının değişik dönemlerini görme imkânı bulur. Şair, fiilen içinde yer aldığı Servet- i Fünûn ve Fecr- i Âti dönemleri arasında bir bağ kurar. (Koç, 2010: 1242)

Kaynaklarda Hakkı Bey'in şairliği hakkında bilgi kaydedilmiştir.

XX. yüzyıl kaynaklarından Son Asır Türk Şairleri'nde Hakkı Paşa, edebiyata ve tasavvufa, Arab, Acem, Fransız, Arnavud lisanlarına vâkıf olarak tanıtılmıştır. Şair ve devlet adamı Hakkı Paşa'nın Hazreti Mevlânâ'nın divanı ile Mesnevî'i Şerifi yanından ayırmadığı, daima mütalâa ettiği kayıtlıdır. (İnal, 1969: 459)

Araştırmamız sonucunda kaynaklarda Hasenî hakkında detaylı bilgiye rastlayamadık.

İhyâ Bey hakkında XIX. yüzyılda yazılan bütün tezkirelerde kısa da olsa bilgi mevcuttur. Fatin'de edebi kişiliği hakkında bilgi bulunmazken Bağçe-i Safâ- Endûz “bîşe-zâr-ı şî'r ü inşâda tîşe-i sa'yile ihyâ-yı arz-ı mevât u vâdî mahsûs etmiş olup hareket-i mu'tâde ile mûsıla-i Süleymâniye rütbesine irmiş” demektedir. Şefkât, “Hadd-i zâtında erbâb-ı ma'ârifden nükte-dân şâ'ir-i mâhir ve te'lîf-i kelâma kâdir bir zât-ı şerâfet-me'âbdır Hadd-i zâtında erbâb-ı ma'ârifden nükte-dânşâ'ir-i mâhir ve te'lîf-i kelâma kâdir bir zât-ı şerâfet-me'âbdır” demektedir. (Oğraş, 2001: 26)

Adına sadece Sicill-i Osmanî'de rastladığımız Kiramî hakkında usta şair olduğu kayıtlıdır. Detaylı bilgiye rastlamadık.

Kühî hakkında, Esrâr Dede “kelâm-ı mevzûna muktedir idiler” diyerek güzel söz söyleme kabiliyetinin bulunduğunu ifade ettiği Kühî'nin, otuza yakın gazelinin Mevlevîler arasında dolaştığını “Lâkin bu Tezkire-i Mevleviyyemiz Cerîde-i üstâdân-ı şî'r olmağla kendüleri tahtîrden imtinâ itdiler ve eger fi'l-ıhâkîka bu tarzta iltizâmumuz olmasa el'ân ihvân ü hullânımızdan otuza bâlig olur şâ'ir mevzûn vardır ki inşâllâh te'âlâ kudret-i tâtme-i üstâdîye resîde olduklarında tahtîr olunurlar” ifadeleriyle belirtiyor. Fakat Kühî'nin tezkiresine şiir göndermekten kaçındığını da ifade ediyor. Ayrıca Kühî hakkında maḥabbet-i Mevlevîyyeye ihtidâ itmekle Müşârün-ileyh kendünde olan kemâlât-ı mûsikîyyeyi maḥâmât-ı Mevlevîyyeye şarf idüp Hicâz v Nihâvend ve Şabâ maḥamlarından üç 'aded âyîn-i ḥalâvet-âgîn beste itmişlerdür” demektedir. (Genç, 2000: 456)

Bağçe-i Sâfâ-Endûz ve Sicill-i Osmanî'de adına rastladığımız Lebîb hakkında kaynaklar kâtip, şair, âlim, rind-meşreb olup evinin ediplerin toplantı yeri olduğunu kaydetmektedir. (Süreyya, 1996: 901)

Fatîn Mehmet Emin Vahid Paşa hakkında “bâlâda muharrer ebyâtından başka eş‘ârı manzûr-ı âcizî olmamıştır.” Derken Zeyl-i Sefinetü’r-Rüesâ’da “Ferzend-i Sitânbulum ferzend-i Sitânbul” mısraını birçok zamân dillere pelesenk olduğu kayıtlıdır. (Çiftçi, 1996: 431 tez dokt.)

Fatin Mehmed Said Halet Efendi’nin edebi kişiliğini “aliyye-i Mevleviyyeye müntesib bir şâir-i muhibb” sözleriyle ifade etmiş şairin Mevlevî bir şair olduğu belirtilmiştir. Süreyya ise şairin akıllı, bilgili ve şair bir zat olduğunu belirtmiştir. (Süreyya, 1996: 565)

Mustafa Reşid Paşa hakkında Fatîn: “Mustafa Reşid Paşa, evvelce gelmiş geçmiş âlimlerden daha üstün, adalet ve merhamet sahibi, hakkın ve doğrunun hükümlerini yerine getiren, zekî, hikmet sahibi ve son derece tecrübe ile her dilde ve çeşitli meselelerde olduğu gibi ‘leyse minellahi bi-mustenkir en yecme‘e’l-âlem fi vahid’ sözünün mânası üzere her türlü övgüye layıktır. Şu derece ki iyiliği ve cömertliği Hâtem’i geçmiştir. Düşünce hayatı ve fikirleri Aristo ve Eflâtun’u adetâ deniz de bir damla olarak geride bırakmıştır. Eser yazmada, şiir söylemede öyle başarılıdır ki o cihan hocası henüz mektebin ilk yıllarında dahi söylediği sözlerin yanında Okçuzâde, Yusuf, Nâbi, Nergisî, Veysî gibi şairler tabiri caizse birer pejmurde kalmıştır.” denilerek övgülerde bulunulmuştur. (Çiftçi, 1996: 174- 175)

Nutkî’nin edebi şahsiyeti ile ilgili kaynaklardan net değerlendirmeler yer almamakla birlikte Fatîn Nutkî hakkında “Mûmâileyhin nutk-ı şerîfleri tahsîn-gerde-i ashâb-ı maârifdir.” demektedir. (Çiftçi, 1996: 409) Saadettin Nüzhet Ergun ise, babasının kendisine “Memiş” mahlasını verdiğini belirtiyor. Esrâr Dede’de “Nutkî” mahlaslı bir gazeli, “Fatîn”de bir kıt’ası kayıtlıdır. Veled Çelebi’nin “Simatı âşikan” adlı mecmuasında da birkaç şiiri görülmektedir. Ayrıca divanlarla meşgul olduğunu ve epeyce güzel bir yazıya sahip bulunduğunu 1204/ 1789’da istinsah ettiği Neşati Divanı’ndan öğrenmekteyiz. (Ergun, 1999: 40)

Fatîn’de Osman Seyfi Bey, edebi yönünden ziyade mesleki mevki bakımından değerlendirilmiştir. “Tezkirede yalnızca dîvân olacak mikdâr eş‘ârı vardır.” Tespitinde bulunulmuştur. (Çiftçi, 1996: 232)

Sicill-i Osmanî’de Ragıp Mehmed Paşa’nın edebi şahsiyeti konusuna değinilmemiş yalnızca kâtip ve şair olduğu belirtilmiştir.

Son devrin mutasavvıf şairlerinden olan Ahmed Remzi Akyürek hakkında XX. yüzyıl kaynaklarından Son Asır Türk Şairleri'nde Remzî "Camii Emeviye'de Mesnevî'yi Arabca şerh ve takrir ederek mahallî ulemasının takdirine mazhar oldu" denilmekte ancak açık olarak şiirlerinden bahsedilmemektedir. Ayrıca medrese talebesine Mevlevîhanede Kavaidi Farisî'ye, Pendi Attar, Gülistan, Bostan, Aruz, Cami, Mesnevi okutan Remzi'nin ustaca şiirler yazdığını söylemek mümkündür. (İnal, 1969: 1409) Aralık 1965 tarihli Türk Yurdu dergisinde Arap ve Fars Edebiyatına aşinalığı son derece bulan Ahmed Remzi, Divan Edebiyatı nazım şekillerinin hemen hepsi üzerinde eserler vermiş, taştir ve tahöisler yapmıştır. Yalnızca aruzla değil hece vezniyle de bazı destan ve koşmalar yazmıştır. Şiirlerini ihtiva eden "Bergüzar" adlı kitabından başka eseri bulunmamaktadır.

Fatîn'de Seyyid Mehmed Said Galip Paşa'nın edebi şahsiyeti hakkında "müşârün-ileyh fenn-i kitâbet ve inşâda nâdirü'l-akrân ve sûrat-ı kalem ve îrâs-ı hüsn-ı makâlde müşârün-ileyh bi'l-benân bir vezîr-i âli-şân olup eş'ârı bir kaç gazelden ibâretidir" (Çiftçi, 1996: 321) bilgileri kayıtlıdır. Şiirleri nicelik bakımından birkaç gazelden ibret olmaktadır. Sicill-i Osmanî'de ise "kitabet, inşa ve hızlı yazmada mahir" denilmektedir. (Süreyya, 1996: 544) Reisülküttab Mehmed Raşid Efendi'nin başkanlığını yaptığı mecliste mühürdar yardımcılığı hizmetinde bulunmuştur. Daha sonra bu memuriyeti terk ederek Yenişehir-i Fenar Kadı vekilinin yardımcılığını yapmış, bundan sonra tekrar İstanbul'a dönüp bazı devlet adamlarının dairelerinde görevde bulunmuştur. Hak ettiği görev olan Beylikçi Kisedarlığı (muhasabe) muavinliğine getirilmiş hocalık ve devlet adamlığı konusunda kısa zamanda epey yol kat ettikten sonra İkamet Elçiliği göreviyle Paris'e gönderilmiştir.

Görev icabı Kütahya'da bulunan şairlerden Seyyid Şem'î hakkında hem Fatîn'de hem de Son Asır Türk Şairleri'nde bilgilere rastlamaktayız. İnal, Şem'î Efendi'nin birkaç gazeli, velâdet, vefat ve memuriyetler için söylediği tarihler ile diğer zevatın tarih ve manzumeleri münderictir. Fatîn tezkiresinde merhumu "şairi şiir âra" diye tavsif ederken İnalda bu tavsife isabet edecek değil bir şiiri, bir nazmı hoş edâ bile görülemediği, diyerek şairin şiirlerinin edebi anlamda değerinin olmadığını kaydetmektedir. (İnal, 1969: 1769)

Fatîn Sirozlu Yusuf Muhlis Paşa'nın, belagat yazıları ve şiirlerde başarılı olduğunu ve şairliğiyle adını duyurduğunu kaydetmektedir. Oldukça güzide şiirler yazan şairin tezkirede gazellerinden bir tanesine örnek verilmiştir.

Mevlevî şairlerden Şeyh Mustafa Sâkıb Dede hakkında, Fatîn'de “mûmâ-ileyh ashâb-ı fazl u kemâlden olup âsâr-ı belâgat-nisârından olmak üzere bir kıt'a Dîvân-ı fesâhat-unvânı ve menâkıb-ı urefâ-yı Mevleviyyeyi câmi bir kıt'a Sefîne-i letâfet-beyânı vardır.” İfadeleri kaydedilmiştir. (Çiftçi,1996: 155)

Sicill-i Osmanî'de Yakub Asım Efendi, “şiir ve inşası, ilim ve marifetinin ölçütü, olup rindmeşrepti.”(Süreyya, 1996: 328) denirken Fatîn şairin şiirlerinin sayıca çok olduğunu “mûmâ-ileyh mezâmin-âferin bir şâir-i nükte-bîn olup dîvân olacak mikdâr eş'âr-ı rengîni vardır.”(Çiftçi, 1996: 286) İfadeleriyle dile getirmiştir.

Osmanlı şairlerinden ve Şa'banî tarikatı ariflerinden olan Zekâi Mustafa Dede hakkında Osmanlı Müellifleri'nde tasavvufî şiirler yazdığı ve bir divanının olduğu belirtilmiştir. (Tahir, 1969: 265)

3.3. ŞAİRLERİN ESERLERİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

Tezkirelerin şairlerin sanatkârlıklarını değerlendirirken temel ölçütleri şairlerin eserleridir. Eserin adı, türü, miktarı, telif veya tercüme oluşu, eserin yazılışıyla ilgili bilgi ve tanıtımlar şairlerin şekil, tür, nazım nesir (şiir, inşa) arası tercihler ve başarı durumu şairlerin doğru bir şekilde değerlendirilmesini sağlayan unsurlar arasında yer almaktadır.

Fatîn Abdülaziz Efendi'nin “Mûmâ-ileyh ashâb-ı fazl u kemâlden olup “Devhatü'l-Meşâyih” nâm eser-i mu'teberesi tanzîmiyle müvaffak” (Çiftçi, 1996: 310) derken Son Asır Türk Şairleri “Müştekim zadenin devha-i meşayih namındaki eserini tezyil etti.” (İnal, 1969: 25) demektedir. Ayrıca Üsküdarlı Meşhurlar Ansiklopedisi'nde, Yıldırım Bayezid zamanına kadar gelen bir Osmanlı tarihi kaleme aldığı, Şekâik-ı Numaniyye ve Atâî'nin zeylini III. Murad devri ortalarına kadar özetlediğini ve bunların dışında asıl önemli eseri Devhatü'l-meşâyih'a yaptığı zeyilin olduğu kayıtlıdır.

XIX. yüzyıl kaynaklarından Fatîn'de Ahmed Atıf Bey'in eserleri ile ilgili bir değerlendirmeye karşılaşmadık. Şairin şiir gücünden övgüyle bahsedilen dizeler mevcut, buradan şairin nazım türünde eserler verdiğini anlıyoruz.

Her ne kadar Fatîn Ahmed Şakir Paşa'nın şiir ile şöhret bulmadığını belirtse de diğer kaynaklarda şair devlet adamı olarak anılmaktadır. Osmanlı Müellifleri "Esmâ-ı Hüsnâ ve Süver-i Kur'âniyye ile Neseb-i Peygamberi'yi nazmen beyan eylediği eseri Takvimhâne-i Amire'de tab olunmuştur." demektedir. (Süreyya, 1996: 125) Âlim Yıldız, şairin Ravd-ı Verd ve Tertîb-i Nefis adında iki bulunduğunu kaydetmektedir. Bu iki eser bir arada Ravd-ı Verd adıyla iki kez basılmıştır. Ravd-ı Verd iki ayrı mesneviden oluşmaktadır. İlk mesnevi Esmâ-ı Hüsnâ, ikincisi ise Gazve-i Bedr A'zamü'l- Gazavât ismini taşımaktadır. Toplam 982 beyitten oluşan bu eserin 479 beyiti Esmâ-ı Hüsnâ, 503 beyiti ise Gazve-i Bedr'e aittir. Her iki mesnevi de aruzun Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün kalıbıyla kaleme alınmıştır. Tertib-i Nefis ise 54 sayfadan oluşup 478 beyittir. Aruzun Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün kalıbıyla kaleme alınmıştır. (Yıldız, 2008: 181)

Mecmâ'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ'da Âşık Ömer'in eserleri hakkında bilgi verilmezken Kadir Güler, "Kütahya Şairleri" adlı eserinde "Saz şairi Âşık Ömer'in şiirlerinde kusurlar olsa da bazı divan ve semai gazelleri, halk şiiri örnekleri olarak günümüze ulaşmıştır." demektedir. (Güler ve Türkmen, 2013: 62)

Kafî-i Şu'arâ, Son Asır Türk Şairleri ve Osmanlı Müelliflerinde Bedrî'nin eserleri "Fenni Remi"ye müteallik iki eser ve "İskat-i Cenin" facianamesi ile "Bir Günlük İkbâl" ve "Jirofle", "Madam Lar Şiduk" isimdeki operaları tercüme etmiştir. (İnal, 1969: 157- 160) Hasan Bedrettin Paşa, Manastırlı Mehmet Rifat'la beraber 1873-1875 yılları arasında "Çanta" adlı dergiyi çıkarmıştır. Her iki yazar, telif ve çeviri şeklinde kaleme aldıkları eserlerini "Temâşâ" başlığı altında Çanta dergisinde bir dizi olarak yayımlamıştır. Harbiye'de ders kitabı olarak okutulan ve 1875 yılında Meclis-i Maârif-i Askeri tarafından ödüllendirilen Gillem-Brieux'den çevirdiği "Kozmografya Yahud İlm-i Ahvâl-i Sema" adlı çevirisi vardır. (Güler ve Seçkin, 2012: 82)

Edîb, "Sây", "Hamiyyet" unvanı ile iki risale neşretmiştir. Ayrıca Aleksandır Dümafis'in, "Bir Mektub Paketi", "Gümüş Mahfaza", "Sezar'm" adlarındaki hikâyelerini, Lamartin'in "Jeneviyö" isimli romanını tercüme etmiştir. (İnal, 1969: 269)

Tuhfe-i Nâilî, Edîb'in eserleri hakkında değerlendirmeler yapmayıp kısaca şairi tanıtmıştır.

Fa'ik Ali Bey'in eserleri Son Asır Türk Şairleri'nde kaydedilmiştir. Süleyman Nazif Bey, Faik Ali'nin eserleri hakkında: "En iyi eseri henüz tamamlanmamış olan manzum Nedim tiyatrosudur" demektedir. Fânî Teselliler (1900), Temâsil (Semboller, 1912), Elhan-ı Vatan (Vatan Ezgileri, 1915) şairin şiir kitaplarıdır. Payitahtın Kapısında (1918), Nedim ve Lale Devri (1950) aruz vezniyle yazılmış manzum oyunlarıdır. Mithat Paşa (1908) biyografî tarzında, Şair-i Azam'a Mektup (1923), mektup tarzında yazdığı eserleri arasında yer almaktadır.

İnal, Hakkı Bey'in eserlerini Son Asır Türk Şairleri'nde matbu eserler ve basılmak üzere bulunan eserler olmak üzere iki grupta değerlendirmiştir. Matbu eserleri: Karesi Meşahîri (2 cild), Karesi Tarihçesi (1 cild), Anadolu Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler (2 cild), Mekteb Salnamesi, Sivas Şehri (Rıdvan Nafiz Beyle müşterek), Kütahya Şehri; basılmak üzere bulunan eserler: Tarihî Lügat, Anadolu Tarihinde Üç Mühim Sima, Eyub Rehberi, Kastamoni Şehri ve Candaroğulları, Tarihî Aileler; basılmamış eserler: Mecmua-i Eş'ar, Selçuklu Tarihinde Mühim Simalar, Osmanlı Devletinin Teessüsünde Mühim Simalar. (İnal, 1969: 516)

XX. yüzyıl kaynaklarından Son Asır Türk Şairleri'nde Hakkı Paşa'nın eserleri hakkında bilgi kaydedilmiştir. Ancak erbabı marifetden olan babası gibi nefis kitablara sahip olduğu ve kitablarının arkasına "Hasan Hakkı'î Mevlevî" imzasını koyduğu kayıtlıdır. (İnal, 1969: 459) Kitaplara bu denli düşkün olan şairimiz eserlerinin olabileceğini düşünmek yanlış olmaz.

Araştırmamız sonucunda kaynaklarda Haseni hakkında detaylı bilgiye rastlayamadık.

XIX. yüzyılda yazılan bütün tezkirelerde kısa da olsa İhyâ Bey hakkında bilgi mevcuttur. Eserleriyle ilgili ise yalnızca Şeyh Arif Hikmet Tezkiresi "sâhib-i divân ve münşi'-i rakîkedendir." (Çınarcı, 2007: 25) ifadelerini kaydetmektedir.

Yaptığımız çalışma neticesinde Kiramî hakkında kaynaklarda detaylı bilgiye rastlamadık.

Esrâr Dede Künhî'nin "Anberefşân" isimli bir de terkiibinin olduğunu ağabeyi ve Hicâz, Nihâvend ve Saba makamlarında üç adet Mevlevî ayini düzenlediğini, Rast makamından Sûz-i Dil isimli yeni bir makam bulduğunu kaydediyor. (Genç, 2000: 458)

Bağçe-i Sâfâ-Endûz ve Sicill-i Osmanî'de adına rastladığımız Lebîb hakkında kaynaklar eserleri ile ilgili bilgi vermemiştir.

Hem Fatîn'de hem de Sicill-i Osmanî'de Mehmet Emin Vahid Paşa'nın eserleri "Minhâc-ı Remmât" isminde bir aded risâle-i mu'teberesi (Çiftçi, 2007: 431) ve Sefâretnâme'si" olduğu kayıtlıdır. Ayrıca şair Kütahya'da bir bâb kütüphâne-i muhtasare ve Kilis'de Nusayri Mezarlığı'nda babasının merkadini yaptırmıştır. (Süreyya, 1996: 1648)

Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi Mevlevî tarikatına bağlı bir şair olup Galata'da bulunan Mevlevihane dâhilinde iki sebil ve bir kütüphane inşa ettirmiştir. Ayrıca şairin basılı bir divanı vardır.

XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarında Mustafa Reşid Paşa'nın eserleri ile ilgili net bir bilgi bulunmamakla beraber Fatîn "eser yazmada, şiir söylemede öyle başarılıdır ki o cihan hocası henüz mektebin ilk yıllarında dahi söylediği sözlerin yanında Okçuzâde, Yusuf, Nâbi, Nergisî, Veysî gibi şairler tabiri caizse birer pejmurde kalmıştır." demektedir. (Çiftçi, 1996: 174- 175)

Nutkî'nin eserleri ile ilgili Sâdeddin Nüzhet Ergun, "Neşati Divanı" nı istinsah ettiğini belirtmekte, ayrıca "Defter-i Dervişan" adlı mühim bir mecmuasının olduğunu kaydetmektedir. (Ergun, 1999: 40)

Fatîn'de Osman Seyfî Bey, eserleri ile ilgili olarak "tezkirede yalnızca dîvân olacak mikdâr eş'ârı vardır." tespitinde bulunulmuştur. Şairin şiirleri her ne kadar çoksa da bir divanda toplanamamıştır. (Çiftçi, 1996: 232)

Sicill-i Osmanî'de Ragıp Mehmed Paşa'nın edebî şahsiyeti konusuna değinilmemiş olup şairin siyasi ve mesleki hayatındaki gelişmeler kronolojik olarak kaydedilmiştir.

Ahmed Remzi Akyürek eserleri hakkında XX. yüzyıl kaynaklarından Son Asır Türk Şairleri'nde detaylı bilgi kayıtlıdır. Şairin basılan eserleri arasında: 1. Miftahü's-sâmin: Sultan Veled'in siyam hakkındaki kasidesinin şerhidir. 2. Âyine-i Seyyid Sırdan:

Kayseri’de medfun Bürhanüddin Muhakki Termizi'nin menakibine dair manzumdur. 3. Mir'atı Zeynülâbidin: 1414 [817 H.] de Kayseri'de vefat eden mutasavvıflardan Zeynülâbidin'in menakıbını hâvidir, manzumdur. 4. Gülzarı Aşk : Vahidi'nin Gül ile Bülbül arasındaki mutasavvıfane muhavereyi mutazammın Farisî eserinin tercümesidir. 5.Rehnüma-yi Marifet : Mutasavvıflardan Ebu Sabit Mehmed bini Abdülmelik'in Arabî risalesinin tercümesidir. 6. Münacatı Hazreti Mevlâna : Mesnevî'nin duaye ait beyitlerinden mürekkeptir. 7. Mevzun Kavaidi Farisî : Farsça yazılmıştır, muhtasardır. 8. Bir Günlük Karaman Seyahatnamesi : Seksen beyitten müteşekkildir. 9. Tuhfe-i Remzî : Tuhfeî Vehbi tarzında Farisî'yi öğrenmek için yazılan manzum lûgattır. 10. Tarihçe-i Aktab : Konya'daki Çelebilere dair, manzum tarihçedir. Nesih Dede'nin manzumesine zeyldir. 11. Bergüzar : Manzumelerinin bir kısmını muhtevidir. 12. Osmanlı Müellifleri - Bursalı Tahir: Buna yaptığı fihrist; şairin basılmayan eserleri arasında: “Tekmiletü'l- tarika ma'rifetü'l- hakika” Sadrüddini Konevi'nin “Tebziratü'l mebtedi vü tezkire” namındaki Farisî eserinin tercümesidir. 2. Aziz Mahmud Hüdayî'nin küçük ve Farisî bir eseridir. 3. "Lübbi Fazilet": Molla Cami'nin bir kasidesinin izahıdır. 4. "Üslûb-ı Mergub" : Nuhbe-i Vehbi'de ve şerhindeki lûgatleri kolay bulmak için müretteb fihristdir. (İnal, 1969: 1409)

Ne Fatîn'de ne de Sicill-i Osmanî'de Seyyid Mehmet Said Galip Paşa'nın eserleri ile ilgili bir değerlendirme yapılmamıştır.

Seyyid Şem'î hakkında hem Fafîn'de hem de Son Asır Türk Şairleri'nde eserleri ile ilgili bilgilere rastlamaktayız. İlaveli Esmâru't-Tevârîh adlı eseri Şem'i'nin en önemli eseridir. Eserde Hz. Âdem'den 19. asrın sonuna kadarki süreç bir bütün olarak ele alınmaktadır. Yalnız eserin asıl konusunu Osmanlı devleti oluşturmaktadır. Osmanlı devletinin siyasî, dinî ve edebî hayatında ön plâna çıkmış binlerce isim hakkında küçük bilgiler içeren eser tarih, ilahiyat ve edebiyat araştırmacıları için önem arz etmektedir. Bursalı Mehmed Tâhir'in verdiği bilgilere göre Şem'î Esmâru'l-hadâyık adlı eserinde Osmanlı sultanları, sadrazamlar, şeyhülislâmlar ve kaptan paşalar hakkında "cetvel tarzında" bilgi vermiş, sonra bu eseri Esmâru't-Tevârîh adıyla yayınlamış, daha sonra 1878'de (H.1295) esere peygamberleri, diğer sultanları ve 1878'e kadarki kısmı ilâve ederek onu İlaveli Esmâru't-Tevârîh adıyla yayınlamıştır. (İnal, 1969: 1769) Aynı eserde Şem'î Efendi'nin birkaç gazeli, velâdet, vefat ve memuriyetler için söylediği tarihler ile diğer kişilerin tarih ve manzumeleri yer almaktadır.

Sicill-i Osmanî'de Yakub Asım Efendi'nin eserleri hakkında XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarında herhangi bir bilgi kayıtlı değildir. Anca gerek Fatî'n gerek Sicill-i Osmanî'de gerekse Son Asır Türk Şairleri'nde bir divan teşkil edecek kadar çok şiir yazdığı tespit edilmiştir.

Osmanlı Müellileri'nde Zekâi Mustafa Efendi'nin Tasavvufî şiirlerini toplayan divanının matbu ve meşhur olduğu kaydedilmiştir. Ayrıca şair Nasuhî Hazretlerinin "Risaletü'l-Velediyye"sini şerh etmiş fakat basılmamıştır. (Tahir, 1969: 265)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜTAHYA'DA GELİŞEN EDEBÎ MUHÎT VE KÜLTÜR ÇEVRESİ

4.1. XIX. VE XX. YÜZYILLARDA KÜTAHYA'DA GELİŞEN EDEBÎ MUHÎT VE KÜLTÜR ÇEVRESİ

4.1.1. XIX. ve XX. Yüzyıllarda Kütahya'da Gelişen Edebî Muhît

Türk Edebiyatının hangi şartlar altında gelişme imkanı bulunduğunu araştırırken, san'atkarların bazı devirlerde ve bazı merkezlerde toplandıklarını görüyoruz. Bu topluluklar daima edebiyata ehemmiyet veren, cömertlikleri ile san'atkarları koruyan, kıymetli eserleri mükâfatlandırarak şahsiyetlerin tesiriyle olmuştur. Böylece, bu kümelenmelerden muhtelif devirlerde ve belirli şahsiyetlerin etrafında birer edebî muhit meydana gelmiştir. Bu muhitlerin teşekkül ettikleri yerler, Devlet merkezinde Padişah'ın sarayı, devlet büyüklerinin konakları, İstanbul dışında Sancak merkezlerinde şehzade sarayları veya paşaların, beylerin konaklarıdır. Şairlerin çoğu, ya bir resmi vazife ile, veya geçimlerini buralara bağlayarak bu saraylara, konaklara girmişler, buralarda himaye edilmişler, buna karşılık eserler yazıp, hamilerine sunmuşlardır.

İstanbul dışında muhitlerin teşekkülü de şehzade sarayları etrafında olmuştur. Ekseriya edebiyat yanında musiki ile de meşgul olan, veya hiç olmazsa musikiden anlayan şehzadeler, etraflarına san'atkarları toplayarak, bir taraftan zevk ve safa içinde geçen meclisler düzenlemişler, diğer taraftan da, bu san'atkarları koruyarak edebiyatın gelişmesini sağlamışlardır. Böylece devir devir, Anadolu'da başta Manisa ve Kütahya olmak üzere, Konya, Amasya, Trabzon gibi şehirler şairlerin akın etlikleri, izzet ve ikram gördükleri birer kültür merkezi haline gelmişlerdir.

Edebî Muhillerin teşekkülünde, etraflarında toplanılan şahısların şiir ve edebiyatla ilgileri yanında, nüfuzları, zenginlikleri ve şairlerin daima çektikleri geçim derdi de rol oynamıştır. Şairler, hürmet edildikleri ve barınabildikleri yerlerde toplanmışlardır. Yoksa, bu muhitlerin, Avrupa'da muhtelif devirlerde meydana gelmiş edebî mekteplere benzer bir tarafı olmamıştır. (İpekten, 1996: 11)

Kütahya da yetiştirdiği şairlerle her dönemde Anadolu'nun önemli kültür merkezlerinden biri olmuştur. Yaklaşık yüz elli sene süren Germiyan Beyliği döneminde, bilhassa Süleyman Şah'ın ve Yakub Çelebi'nin âlim ve şairlere önem vermesiyle şehirde ciddi bir edebî ortam oluşmuştur. XVI. yüzyılda Türk Edebiyatı en parlak dönemini yaşamıştır. Bu devirden sonra devletin yapısında meydana gelen bozulmalarla devlet bir gerileme sürecine girmiş, edebiyatımızı da bu gerileme

dönemine sürüklemiştir. (Değer, 2006: 254) XVII. Yüzyılda başlayan duraklama, XVIII. yüzyılda başlayan askerî ekonomik ve teknolojik gerileme, İmparatorluğun Batı karşısında bilim ve teknikte kendisini yenilemesini gerekli kılmıştır. Yenileşmenin yolu da eğitimden geçiyordu. O zamana kadar eğitimde etkili olan medreseler, kendisini yenileyemediği gibi, memlekette yeniliğe doğru atılan her adımın karşısına çıkıyor, her fırsatta “istemazük” deyip kazan kaldıran yenicileri de kışkırtıyordu. Buna rağmen, XVIII. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak, askerî ve siyasî hayatta ileriye atılan önemli adımlar gerçekleşmiştir. (Ünver, 2012: 131)

Çalışmamızın bu kısmında Türk Edebiyatında XIX. ve XX. asırlarda edebî muhîtlerin nerelerde ve hangi şahıslar etrafında teşekkül ettiği araştırılmıştır.

XIX. asır Osmanlı siyasetçisi ve edibinin, edebiyat ve olaylara bakışı ile bir önceki dönemdekilerin bakışları arasında bazı farklılıklar görülmektedir. Bir önceki asırda Osmanlı'nın hastalığını keşfeden ve onu kendi dairesi içinde tedavi etmeye çalışan devlet adamları ve yazarlar medeniyet değiştirmeyi hiç düşünmeksizin, topluma ait eski dinamikleri yeniden canlandırıp kazandıma gayretine girmişlerdi. Hatta Damad İbrahim Paşa gibi devlet adamları ve onların etrafında toplanan âlim, şair ve edipler kendi kültür ve medeniyetlerini daha iyi öğretme ve tanıtmaya amacıyla din, tarih ve biyografi türlerinde bazı eserler kaleme almışlardır. (Şentürk ve Kartal, 2006: 485)

XIX. yüzyılda edebiyat, özellikle asrın ilk yarısında, geçen asrın bir devamı görünümündedir. Şiire yeni bir nefes ve soluk kazandıran Şeyh Gâlib'den sonra klâsik edebiyatın âdetâ beslendiği kaynaklar kurumuş, neredeyse söylenebilecek her sözü bitmiş, orijinalliğini kaybetmiş, şairler eski ustaları tekrarlamaktan ileriye gidememiş, orijinallik gösterme hevesiyle yapmacıklık, yavanlık hana bayağılığa düşmüştür. Hatta Tanzimat'la birlikte Fransız edebiyatının tesirinde oluşmaya başlayan yeni edebiyatın karşısında gittikçe gücünü kaybeden eski edebiyat, kendi geleneği içerisinde dahi değerini koruyamaz hâle gelmiştir. Bu asırda Nedim'de zarif bir senteze ulaşarak ifadesini bulan "mahallî tarz" etkisini göstermeye devam etmiştir. Ancak bu dönemdeki şiirlerde Nedim'deki zerafetin yerini bayağılığın aldığı, duygu derinliği, hayal zenginliği ve ahengin yok olduğu, dolayısıyla şiirlerin kelimelerin yan yana dizilmesinden oluşan titizlikten uzak, zevksiz manzumeler hâline geldiği, zarif İstanbul Türkçesi yerine normalin altındaki seviyede bulunan halkın dilinin hatta kaba köylü ağzının kullanıldığı

dikkat çekmektedir. İsmail Ünver, bu yolda söylenmiş şiirleri günümüz musikîindeki arabesk parçalara benzetmenin mümkün olduğunu söyler. “Tasavvuf”, bu dönem şairlerinin beslendiği önemli şiir kaynaklarından biri olma özelliğini devam ettirmiştir. Özellikle çeşitli tarikatlara mensup şairlerin fazlalığı oranına paralel olarak dinî-tasavvufî şiirlerin sayısında da artma olmuştur. Bu asırda “Sebk-i Hindî”nin geçen döneme göre rağbetten düştüğü görülmektedir. (Ünver, 2012: 131-132)

Bu dönemde geçen asırlarda olduğu gibi sayıda şair yetişmiştir. Ancak bu şairler geçen asırlardaki gibi kudretli şairler değildir.

XIX. yüzyıl Divan şâirlerinin yetişmesinde etkili olan iki çevreyi kısaca anmak yerinde olur. Bunlardan birincisi tarikat çevresidir. Her buhranlı dönemde olduğu gibi, XIX. yüzyılda da bir tarikata intisap etme modası vardır. Bu dönem divan şairlerinden, bir tarikata girmemiş, bir şeyhe intisap etmemiş şair yok gibidir. Fakat bu durum, bütün şairlerin dinî ve tasavvufî şiirler yazdığını göstermez. Bunlardan çoğunun şiirlerinde rindane ve âşıkane edâ hakimdir. XIX. Yüzyıl şairlerinin yetişmelerinde etkili olan ikinci çevre ise, devlet dairelelerinin kalemleridir. Şairlerin çoğu kâtiplikle hayata atılmış, mahlaslarını girdikleri dairenin başkanından ya da bir büyüğünden almış kişilerdir. (Ünver, 2012: 133)

XIX. yüzyıl kaynaklarında rastladığımız şairlerin çoğu, Kütahyalı Mevlevî şairlerdir. Kütahya, Mevlevîliğin Konya ve Afyon’dan sonraki üçüncü merkezi durumundadır.(Güler, 2004: 48) Mevlevîliğin kurucuları ve Mevlâna soyundan gelen çelebilerin hemen hepsi şair, Mevlevî şeyh ve dervişlerinin büyük bir kısmı dîvân sahibi, güzel sanatların herhangi bir şubesinde temâyüz etmiş kişilikleri bulunan kimselerdir. Mevlâna’dan sonra Sultan Veled tarafından kurulan Mevlevîliğin, Selçuklu ve Osmanlı coğrafyasında sosyal ve edebî hayata önemli etkileri olmuştur. Siyasî ve sosyal hayatın içinde Mevlevîhaneler, güzel sanatların bütün şubelerini içinde barındırmış özellikle de Mevlevîhane çevresinde önemli edebî muhitler meydana gelmiştir. Mevlevî tekkelerinde hayat sürenlerin hepsi birer şair olmasa bile, şiir okuyan ve şiirden tat alan insanlardır. Mevlevî dergâhları zengin kütüphanelere sahiptir. Bu kitaplıklar şeyh ve müridler tarafından biriktirilerek oluşmuştur. Zamanla büyüyen bu kitaplıklar Mevlevîhane kültürünün ve edebî muhitin devamlılığını sağlamıştır.(Açıl, 2002:111)

Kütahya'da Ergûniyye Dergâhının Kütahya'da sosyal hayata önemli bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Kaynaklarda ismi geçen Kütahyalı şairlerden büyük bir kısmı Mevlevî'dir. Mevlevî tarikatı müntesiplerinden Delilbaşı Talip Paşa, Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi, Kütahya'da yetişen Mevlevî şairlerdendir. Ahmet Remzi Akyürek'te son devir şair mutasavvıflarından olan Mevlevîliğin müntesiplerindendi. Abdullah Hakkı Efendi Kütahya'daki Molla Bey vakfının da yöneticisiydi.

Abdülbâkî Baykara Dede, Kühî, Nâsır, Nutkî isimli Kütahyalı şairler de tasavvufî bir çizgi içerisine girip, şeyh unvanıyla Kütahya dışında kendi düşüncelerine hizmet yoluna girmişlerdir. Kühî, Nâsır ve Nutkî kardeşlerde İstanbul'da Yenikapı Mevlevî dergâhında şeyhlik yapmışlardır. Dolayısıyla bu şairler de Kütahya'dan ve Kütahya'nın edebî muhîtiden uzaktadırlar. (Değer, 2006: 256- 257)

Bu dönemde yetişen Kütahyalı şairler sadece Mevlevîliğe değil değişik tarikatlara da gönülden bağlanmışlardır. Hoca-zâde Kâmil Efendi, Halvetiye şeyhi Pir İsmail Hakkı Efendi'ye bağlanmış ve ondan hilafet almıştır. (Güner, 1967, 196)

Şükrü'nün şiirlerinde ise abdal Musa'ya intisap ettiği ve Bektaşîliğe meylettiği anlaşılıyor. (Güler, 2010:119) Bektaşîlerin azınlıkta olmasından şikâyetçi olan Hacı Pesendi Dede, olgunluk döneminde Mevlevî tarikatına gönülden bağlı bir şairdi.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Nakşibendî tarikatına gönülden bağlıydı. Şeyh Haydar Efendi, Rufai şeyhi Hasan Efendi'ye intisap etmiş ve hilâfet almıştır. Şeyh Salih Efendi ve Zekai Mustafa Efendi, Şabânî tarikatının ariflerindendi. Arifi, yaşlandığı zaman her şeyi bırakarak Bayramiye tarikatına intisap etmiş ve Hacı Bayram-ı Veli'nin damadı Eşref-i Rumî'nin gömülü bulunduğu İznik'e yerleşmiş ve bu tekkede dervişlerin hizmetinde bulunmuştur. (Güner, 1967: 54)

Sırrı, Şükrü, Arifi, Aşık Ömer ve Pesendî bu dönemde yaşamış ve isimlerini cönklerden tespit ettiğimiz halk şairlerimizdir. Sırrı'nın bir koşmasından yurdunu terk ettiği anlaşılıyor. Şükrü'nün şiirlerinde ise abdal Musa'ya intisap ettiği ve Bektaşîliğe meylettiği anlaşılıyor.

Pesendî, eğitim hayatına mahalle mektebinde başlamıştır. Mahalle mektebini bitiren Pesendî sonrasında o devrin tanınmış hocalarından Doğalarlı Osman Efendi'nin medresesine gitmiştir. (Güner, 1967: 211)

XIX.yüzyıl şairlerinden Abdulaziz Efendi, Âsım Yakub Efendi, Baharî Bey, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Gâlib Said Mehmed Paşa, Halet Mehmed Said Efendi, Osman Seyfi Bey, Seyyid Şem'i eğitim almak için İstanbul'a gitmişler, devrin âlimlerinden ilim tahsil etmişlerdir. Çoğu kadılık veya müderrislik görevlerinde bulunmuştur. Hüsni, Divan-ı Hümayun Kalemî müdavimliği görevinde bulunmuştur. Eğitimin tamamladıktan sonra memleketi Kütahya'ya dönerek öğrenci yetiştirmiş, birçok insana icazet vermiş ve müftülük yapmıştır.

Hacı Nurî Bey, Enderun'da eğitim alan şairlerdendir.

Osmanlı İmparatorluğu XIX. yüzyıla III. Selim (1789-1807)'in saltanatının son yıllarında girer. "İlhamî" mahlasıyla şiirler yazan III. Selim, Osmanlı sultanları arasında şiir ve edebiyatla ilgilenen son padişah olarak bilinir. (Ünver, 2012: 131) Bu dönemde III.Selim'in himaye edip desteklediği Kütahyalı şairler arasında Abdülkadir Şükri Efendi yer almaktadır. Kaynaklara göre Üçüncü Sultan Selim, Şükri Efendi'den ders almıştır. Sultan Üçüncü Selim'in Kapucı başlarından Ahmed Ağa için (H.1217) 1803'te yazdığı gayet müzeyyen, müzehheb ve örneğine nadir rastlanan "Delâilü'l-Hayrât" ve "Hizb-i Âzam" ın ketebesini mevcuttur. (İnal, 1970: 29-30)

II. Mahmud Han'ın sarayında büyüme fırsatı bulan Yahya İhyâ Bey, Sultân Mahmûd Hân-ı Sâni hazretleri desteğini görmüştür.

Görev icabı Kütahya'da bulunan şair ve devlet adamlarından Mustafa Reşid Paşa, Sadr-ı Ali mektubî odasına (sadrızamlık dairesi) kabul edilerek şahsında saklı bulunan olgunluk ve zekâ sayesinde meşhur olmuştur. 3 Kasım 1839 tarihinde Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane Parkı'nda okunarak Tanzimat ilân edilmiştir. . (Çiftçi, 1996: 174) Tanzimat Fermanı'yla yenileşme hareketi devletin resmi programı hâline gelerek devlet ile halk arasındaki ilişkilerde artık yeni bir dönem başlamıştır. 1876'daki Meşrutiyet'in ilanıyla da özellikle hukuk ve rejim açısından köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Aynı zamanda edebiyat ve sanat alanındaki gelişmelere de önem verilmiştir.(Şentürk ve Kartal, 2006: 485) Dönemin şairi Nurî Paşa, Meşrutiyet döneminde hükümetçe itimat edilmiş ve başmabeyincilik görevi layık görülmüştür. Halil Edîb Bey, Bursa ili Mektubî Kalemine devam etmiştir. Meşrutiyet'in ilanından sonra Mekâtib-i Ecnebiye Müfettişliğine tâyin edilmiş, bir müddet sonra bu görevden alınmıştır.

Bu dönemde Meşrutiyet yönetimine karşı olan şairler de mevcuttur. Âsım Yakub Efendi 1878 senesinde ilan edilen Kanûn-i Esâsi aleyhinde sözler söylediği ve eleştirdiği için memleketi olan Kütahya'ya kadı olarak sürgün edilmiştir.

Hasan Bedrî Paşa'nın, Meşrutiyet'in ilanından önceki hayatının çoğu sürgünde geçmiş, hatta albaylıktan bile mahrum edilmiştir. Bu sürgünlerin sebebi ise, 1870'li yılların ortalarında Süleyman Paşa'nın Abdülaziz'in tahtan indirilmesi sırasında Hasan Bedreddin dostu Rıfat'a ihtilalde görev vermesidir. (Güler, 2010: 299- 301)

Görev icabı Kütahya'da bulunan şair ve devlet adamlarından Ali Suavi Efendi, Türkçülük ve Turancılık görüşlerini esas almıştır. Siyasi sebeplerle Genç Osmanlılar ile birlikte Avrupa'ya giderek Paris ve Londra'da çoğunluğu Abdülaziz hükümeti aleyhine olan yazılar yayınlamış mevcut yönetime darbe girişiminde bulunmuş ve V. Murat'ı tahta geçirmek adına uğraş vermiştir. (Tahir, 1917: 437- 438)

Padişahlar kadar önemli devlet adamlarının yanında yetişen onlar tarafından himaye edilen Kütahyalı şairler de vardır. Ahmed Şakir, bir Osmanlı Devlet adamı olan Firdevsî Efendi'nin yanında imamet görevinde bulunmuş vezirlik rütbesi alarak kaymakamlık makamına getirilmiştir. Halet Mehmed Said Efendi, Gâlib Dede'ye bağlanarak Büyük Râşid Efendi'ye mühürdar yamağı olmuş, sonra Ebûbekir Sâmi Paşa ve Ohrili Ahmed Paşa ile Yenişehir mollasına kethüda olmuştur. Nuri Bey, Vali Ali Rıza Paşa, zekâsını takdir ederek mirimiranlık rütbesi ile onurlandırmıştır. Osman Seyfi Bey, Yüksel ilim tahsili gördükten sonra bazı devlet büyüklerinin yanında bir müddet kâtiplik göreviyle hizmet etmiştir. Sonra uzun bir müddet Bağdat valisi Ali Rıza Paşa'nın Divan Kâtipliği görevinde bulunmuştur.

Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi, Eski şeyhülislam Merhum Şerif Efendi'nin dairesinde ilim ve terbiye dersleri vererek merhumun ölümünden sonra Reisülküttab Mehmed Raşid Efendi'nin başkanlığını yaptığı mecliste mühürdar yardımcılığı hizmetinde bulunmuştur.

Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ, Saniye rütbesiyle vezirlik verilip Eğriboz Muhafızlığına ve ardından Saruhan Eyaletine ve beş yıl sonra Haleb Eyaletine tayin olunmuştur.

Vahid Mehmed Paşa, ve Galata voyvodası Topal Halil Efendi sayesinde yükselerek zecriyye başkâtibi ve muhassılı oldu. 1806 yılında mevkufatî (vakfolunmuş mülklerin idaresiyle meşgul memur) ardından Fransa elçisi olmuştur.

XX. yüzyılın başlarında Türk edebiyatında değişik zevk, tarz ve fikir çatışmaları devam etmekle beraber, tarihin akışı, yeni yaşam tarzı ve halkın zevki sorunları önemli ölçüde gidermiştir. Divan edebiyatı ortadan kalkmış, tekke edebiyatının önemli bir etkinliği kalmamış, dilde sade Türkçe hakim olmuş, nazımda aruz ölçüsü yerini heceye bırakmıştır.

Türk toplumunu sınıfsız, milli ve modern bir devlet biçimine getiren Cumhuriyet devrimleri bu eylemleri perçinlemiştir. (Yardımcı, 2009: 11)

Ekonomik, sosyal ve kültürel bozulmanın ardından 1860'taki Tanzimat fermanının ilanı ile her şeyde olduğu gibi şiirde de yeni açılımlar oluşmuştur. Eski geleneği sürdürmek isteyenlere yenilik yanlıları şiirle ilgili yeni öneriler getirmişlerdir. Bu da Tanzimat'tan sonraki toplulukların şiir alanında oluşmasına neden olmuştur. İlk şiir topluluğu Encümen-i şüara denilen şairler derneğidir. Türk edebiyatında bir edebi topluluğun doğmasına ortam hazırlayan ve topluluğa adını veren Servet-i Fünun dergisi etrafında eski edebiyat taraftarlarına karşı Edebiyat-ı Cedide adı ile güçlü bir grup oluşmuştur. Bunların faaliyetleri 1895-1900 yılları arasında olmuş İkinci Meşrutiyet ilan edildikten sonra tekrar yayına başlayan Servet-i Fünun dergisi etrafında yeni bir genç yazar ve şair grubu toplanarak kendilerine Fecr-i Âti adını vermişlerdir. Kütahyalı şairlerden Ali Süha Delilbaşı Fecr- i Ati yazarlarından olup Faik Ali Ozansoy, Servet-i Fünûncular arasına katılmış ve 1909'de Fecr-i Ati topluluğuna bir ara başkanlık etmiştir.

20. yüzyıl Türk edebiyatının şiirde öncüsü olan Mehmet Emin ve onunla birlikte Milli Edebiyatçılar adını alan şairlerin en önemlilerinden biri olan Ziya Gökalp sade dille ve hece ölçüsüyle şiirler yazarak şiirimize fikir ve ruh bakımından Türkçülüğü getirmiştir. (Yardımcı, 2009: 12)

O dönemde siyasî, sosyal ve ekonomik alandaki pek çok olayın yanında Türkçülük akımı ön plana çıkmış, Türkçe öncelikli konu olmuştur. Türkçe'yi sanat, edebiyat ve bilim dili yapmak için çıkarılan Genç Kalemler dergisinin önemi büyüktür. Genç Kalemlerle şiirde hece ölçüsü ve sade Türkçe gündeme oturur ve önem kazanır.

Hece ölçüsüyle şiir yazma anlayışını benimseyip bütün şiirlerini ilkeli olarak hece ile yazan arı-duru bir dille hece ölçüsüne ince ve kıvrak bir şekil verip Beş Hececiler denilen bir döneme damgalarını vurmuşlardır. Cumhuriyet'in ilanından beş yıl sonra Yedi Meşale ekol oluşturmuştur. (Yardımcı, 2009: 13)

Cumhuriyet devri Türk edebiyatında 1941'de oluşan Garip şiir hareketinin çok ayrı bir yeri vardır. Çünkü Tanzimat'la birlikte batılı bir anlayışla gelişen Türk şiiri Garipçilerle yeni bir boyut kazanmıştır. Hisarcılar, sanat bağımsız olmalı, milli bir karakter taşıyıp Anadolu'yu yansıtmalı, batı ya da başka bir edebiyatın kopyası olmamalı, eski ile bağları koparmadan yenileşmeli, edebiyat dili o dönemde kullanılan ve yaşayan dil olmalıdır ilkesi ile Mart 1950'den sonra Türk edebiyatında fikir ve sanatın, sosyal bir sınıf ya da emrine girmemesi gerektiğine inanan Ankara Atatürk lisesinden Teoman Civelek ve arkadaşları 1 Kasım 1952'de Mavi adlı bir dergi çıkarır.

1944'ten itibaren Yeditepe, Yenilik, Salkım, Şimdilik, A, ve Pazar Postası gibi dergilerde İkinci Yeni hareketi denilen yeni bir oluşum başlar.

Edebiyatımızda herhangi bir topluluğa girip o topluluğun savunuculuğunu yapmayan, şiir üzerine yorum yapmadan sanatını konuşuran, şiirleriyle toplumda çok önemli yer edinen şairlerimiz de bulunmaktadır. (Yardımcı, 2009: 23)

XX. yüzyılda Kütahya'da eğitimini tamamlayıp memleketinde kendini yetiştiren şairler vardır. Abdullah Doğan Karaağaoğlu, Alaaddin Uygun, Cevdet Doğan Işık, Veysel Öngören, Abdurrahman Necati Kara'a, ilk ve orta öğrenimini Kütahya'da tamamladıktan sonra lise eğitimi için İstanbul'a gitmiş ve 1951 yılında İstanbul Haydarpaşa Lisesi'ni bitirmiştir. Demokrat Partiden siyasete atılmış, Adalet partisinde devam etmiştir. Belediye başkanlığı ve milletvekilliği yapan Necati Kara'a'yı dönemin cumhurbaşkanı himaye etmiş, hakkında Süleyman Demirel "yedi bakan kuvvetinde belediye başkanı" diye vasıflandırarak taltif etmiştir. (Güler, 2010: 35-36) Haluk Nihat Pepeyi, 1954'te DP'den Kütahya ve 1957'de İstanbul milletvekili olmuş, görevi 27 Mayıs 1960 İhtilali'yle son bulmuştur. Ömer Bedrettin Uşaklı 7. Dönem Kütahya milletvekili seçilmiştir. (Çetin, 2002: 300)

Ali Abdülkerimoğlu, maddi imkansızlık yüzünden okuyamamıştır. Halk şairlerimiz arasında yar alan Ahmet Ali Atikan, okuma yazmayı Molla Mustafa'dan öğrenmiştir. Ehliyet alabilmek için 1970 yılında Otuz Ağustos İlkokulu'ndan, dışarıdan

girdiği sınavlarla diploma almıştır. (Güler ve Türkmen, 2013: 30) Esat Anık, tahsil tamamlamış bir halk ozanıdır. 2008 yılında Kültür Bakanlığı'nca “Halk Şairi” unvanıyla ödüllendirilmiştir. Halil Arıkan, İsa Kahraman, Kadir Fidan, Mehmet Uygun, Ömer Güngör Özveren, Şaban Şükrü Sarı, Ahmet Urfalı, eğitimini Kütahya dışında tamamlayıp Kütahya’ya hizmet eden şairler arasında yer almaktadır.

Aydoğan Yavaşlı ve Ümit Ölmez, İkinci Yeni akımından etkilenmiştir.ERCÜMENT UÇARI, bir yanıyla Garip şiirine, bir yanıyla 1940 kuşağı toplumcu şiirine bağlandığı yıllar olmasına karşın, o soyut şiire ilgi duymuş ve İkinci Yeni şiirine bağlı kalmıştır. Mustafa Tahralı, şiirde Yahya Kemal mektebinin izlerini aksettirmektedir. (Kabaklı, 1921: 446) Ömer Faruk Toprak, 1940 kuşağının toplumcu şairleri arasında yer almıştır.

Önceki yüzyıllarda olduğu gibi bu yüzyılda Mevlevî şairler yetişmiştir. Gavsî Baykara, Dârül'- Hilafe Medresesi'nde okuduysa da mezun olamamıştır. 1919'da Mevlevi dedesi olmuştur.

4.1.2. XIX. ve XX. Yüzyıllarda Kütahya’da Kültür Çevresi

Anadolu uygarlıklarınının beşiği kabul edilebilecek zengin bir birikime sahip olan Kütahya tarihin her döneminde olduğu gibi XIX. ve XX. yüzyıllarda da geniş bir kültür çevresine sahip olmuştur. Gerek cami, medrese ve külliyesi gerekse gelenek-görenekleriyle her zaman adından söz ettirmeyi başarmıştır.

4.1.2.1. Genel Eğitim Durumu, Medreseler ve Kütüphaneler

Medreseler Türk eğitim hayatında, Osmanlı İmparatorluğu döneminde büyük öneme sahipti. XIX. yüzyılda Kütahya’da aktif hizmet veren medreseler arasında İshak Fakih Medrese’si gelmektedir. Medrese, yedi talebe hücre, şadırvanlı ve mermer sütunlarla çevreli kemerli ile Osmanlı mimarisinin XIX. yüzyıl özellikleri ile takviye edilmiştir. Yardım Severler Derneği tarafından halıcılık kursu olarak 1980 senesine kadar, medrese üstüne ilave edilen ahşap kısımla hizmet veren bu medrese bugün harap ve perişan bir haldedir. (Kalyon, 2000: 214)

Kütahya’da 1912 yılında 35 adet medrese ve kütüphane varken bugün ayakta kalabilen yalnızca İshak Fakih ve Vacidiye Medresesi’dir. Bugün kendisi ihmalden, değer bilmezlikten yok olmuş adı kalmış ilk medrese ise Haliliye (Kazasker) Medresesi ve Rüstem Paşa Medresesidir.

Vacidiye Medresesi Germiyan Beyliği döneminde H.714/ M. 1314’te Umur Bey tarafından yaptırılmıştır. Halk arasında “Demir Kapı Medresesi” olarak bilinen bu medrese bugün Arkeoloji Müzesi olarak kullanılmaktadır. (Kalyon, 2000: 30)

Balbaniye (Nallı) Medresesi, net bir bilgi olmamakla beraber medrese 1390 senesinde Süleyman Şah Çelebi zamanında yaptırılmıştır. Medrese 1876 yılında “Balaban Paşa Tekkesi” adıyla Halveti Tekkesi’ne dönüştürülmüştür. (Kalyon, 2000: 211)

Medreselerden sonra, XIX. yüzyılda Kütahya’da Rüştiye adıyla ilk kez 1876’da bir okul binası yaptırılmıştır. Sıbyan mektebinden mezun olanlar bu okula devam ederlerdi. Sonraki dönemlerde bu bina Dar’ül-muallimin yani Erkek Öğretmen Okulu olmuştur. 1886 yılında şehrimizde 22 medrese, 18 ibtidaî mektebi, 4 Rum, 2 Katolik, 2 Ermeni Mektebi vardı. Aynı tarihlerde Kütahya’nın merkez köylerinde 52, Köprüören bucağında 51, Sabuncupınar bucağında 18, Aslanapa bucağında 38 köy ilkmektebi (sıbyan okulu) vardı.

XX. yüzyılda ise 1908 II. Meşrutiyet’in ilanından sonra, sıbyaan okulları yerlerini ilk mekteplere bırakmış ve 3 Mart 1924’te kapatılmıştır. 1908’den sonra şehrimizde Mithat Paşa Ana Mektebi, Malhatun, Devletşah, Nilüfer Hatun kız mektepleri ile Hakikatü’l-Ma’arif, Menba-ı İrfan, Feyz ü Hürriyet, Alâaddin Paşa, Lala Hüseyin Paşa Mektepleri hizmete açılmıştır. Rüştiye olarak açılan okul zamanla Sultani ve en sonunda da lise haline getirilmiştir.

1922’de Köy Yatılı Mektebi açılmış, köy çocukları okutulmuştur. Bu gelişme, Kütahya’nın eğitim tarihinde Milli Eğitimin örgütlendiğinin kanıtıdır. 1923- 1927 öğretim yılında 101 ilkokul, 191 ilkokul öğretmeni, 6234 öğrenci, 2 ortaokul varken 1972- 1973 öğretim yılında bu sayı 658 ilkokula, 1736 ilkokul öğretmenine, 56523 öğrenciye, bir yetiştirme yurduna, iki çocuk yuvasına, üç anasınıfına kavuşmuştur. (Cumhuriyet’in 50. Yılında Kütahya, 1973: 95-96)

Kütahya, Osmanlı Devleti döneminde kitap ve kütüphaneler bakımından önemli bir yer tutar. Erguniyye Kütüphanesi, İshak Fakih Mederesesi Kütüphanesi, Dar'ül Hadis Kütüphanesi Osmanlı Devrinin önemli kütüphaneleriydi. Bu dönem kütüphanelerinden Mollabey Cami'i Külliyesi içerisinde yer alan kaşgır binalı Mollabey Kütüphanesi, bugünlere kadar gelmeyi başarmıştır. (Kalyon, 2000: 233)

XIX. yüzyıla gelindiğinde ise Kütahya'da H.1227/ M. 1812 yılında yapılan Vahid Paşa Kütüphanesi akılla gelir. Vahid Paşa Kütahya'da bulunduğu sırada tanıdığı, Kütahya'nın yüksek alimlerinden Abdülbaki Fikri Efendi'ye hürmeten kütüphaneyi tesis ettirmiştir. İlk yapıldığında kütüphane Ulu Cami'nin son cemaat yerinin batısında bulunan bir odada iken kitapların çoğalması sebebiyle Gök Şadırvan'a Vali Nusret Bey zamanında nakledilmiştir. Uzun seneler okuyanlarına burada hizmet veren kütüphane, daha sonra Abdurrahman Necati Kara'a Bulvarının başındaki Öğretmen evi olarak tahsis edilen binanın yandan girişi olan bölümüne taşınmıştır.

Kütahya'da ikamet ettiği sırada Vahid Paşa kütüphaneye gittiği yerlerden gönderdiği kitaplarla kütüphanenin zenginleştirilmesini sağlamıştır. Ayrıca Dar'ül Hadis, Molla Bey ve Erguniyye Kütüphanesi'nden de el yazması ve baskılı kitaplar getirilmiştir. (Kalyon, 2000: 235)

2001 yılı istatistiklerine göre göre toplam 140.171 okuyucuya sahip olan kütüphane, bünyesine bir gezici, bir çocuk ve bir şube kütüphane barındırmaktadır.

100. Yıl Çocuk Kütüphanesi, 1954 yılında İl Halk Kütüphanesi bünyesinde kurulmuştur. 1981 yılında Atatürk'ün doğumunun 100. Yılı dolayısıyla İl Halk Kütüphanesi'nden ayrılarak aynı yerde şube haline getirilmiş, 1999'da restore edilen eski Vilayet Matbaası binasına taşınarak bağımsız çocuk kütüphanesi olmuştur. (Kütahya, 2002:135)

Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi, 1980 yılında Mustafa Hakkı Yeşil'in kitaplarını Kütahya belediyesine bağışlaması ile kurulmuştur. Kütüphanemizin temel koleksiyonu, Mustafa Hakkı Yeşil'in bağışlamış olduğu eserlerden meydana gelmekle birlikte yıllar içinde Kütahya Belediyesi'nin destekleriyle daha da zenginleşerek, yerli, yabancı, nadir eserler ve referans kitaplarıyla araştırmacılara hizmetler veren bir ihtisas kütüphanesi mahiyeti kazanmıştır.

Gülten Dayıoğlu Çocuk Kütüphanesi, 2009 yılında Kütahyalı çocuk edebiyatı yazarı Gülten Dayıoğlu ve Kütahya Belediyesinin katkılarıyla kurulmuş olup İşporta pazarındaki yeni binasında hizmet vermektedir. Gülten Dayıoğlu Çocuk Kütüphanesi koleksiyonu 2125 adet çocuk ve gençlik kitabından oluşmaktadır. (Kütahya, 2002:137)

4.1.2.2. Tekkeler, Türbeler, Mevlevihane

“Erguniyye Mevlevîhânesi” yahut “Dönerler Camii”, Kütahya şehir merkezinde, “Eski Kapan Altı” olarak bilinen yerde, Ulu Cami'nin doğusunda, Eydemir Hamamı yanındadır. Bugün cami olan yapı ilk yapılış itibarıyla bir mevlevîhânedir. Onun aslı kimliğinde “Erguniyye Mevlevîhânesi” ismi kayıtlıdır. Bu ismi Mevlânâ'nın torunu Celâdeddin Ergun Çelebi'nin hatırasından almıştır. 700 yıllık bir geçmişi vardır. Erguniyye Mevlevîhânesi, Konya dışında kurulan ilk mevlevîhânelerden birisidir. Konya ve Afyon'dan sonra bu mevlevîhâne ile Kütahya, Mevlevîliğin üçüncü büyük merkezi kabul edilmiştir.

Balıkli Tekkesi Kitabesi, Balıklı Hamamı'nın güneyinde bulunan ve Şeyh Muslihiddin Efendi Tekkesi olarak bilinen tekke, halk tarafından “Balıklı Tekkesi” olarak isimlendirilmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1991 yılında ihalesi yapılan restorasyon ile dış kısmı yapılmıştır. (Kalyon, 2000: 243)

Şeyh Salih Efendi Tekkesi, Mescidi, Türbesi, Mollabey Cami'sine bitişik Mes'udiye Mescidi'nin yanındaki dar bir aralıkla ayrılmış ve kesme taştan yapılmış bir tekkedir. Buradaki dergâhın kurucusu ve ilk postnişini 1805- 1882 yılları arasında yaşamış Şeyh Salih Efendi'dir. (Kalyon, 2000: 248)

Ahi Evren Türbesi, Ahi Evren Cami'nin kuzeybatısında aşağı doğru giden yolun köşesinde. Süleymaniyeli Şeyh Halit Efendi ve Şeyh Hasan Dede'nin bu tekkede şeyhlik yaptığı rivayet edilmektedir. (Kalyon, 2000: 252)

Gümüşeşik Tekkesi, Şeyh Buhari Türbesi ve Seyyid Numan Mescidi, tarihi eski hükümet konağının arkasındaki, doğudaki Gümüşecik Sokağı'ndan Maltepe Parkına çıkan yolda bulunmaktadır. Tekkede bulunan vakfiyeler 1836, 1839 seneleri arasında Kütahya ve Afyonkarahisar valisi Dilaver Paşa'ya aittir. (Kalyon, 2000: 253)

Bekir Sıtkı Paşa Tekkesi (Şeyh Yunus Tekkesi), Kazancılar başında olan bu tekkenin şu anda kapı girişini belli eden iki yan kesme taş sütunu ile bu sütunlar üzerine oturan mermer, kapı üstü bulunmaktadır. Tekke ve mescidin yanması sonucu tamamen arsa halini aldığı bilinmektedir. Bu tekke H. 1235/ M. 1819'da Bekir Sıtkı Paşa tarafından kurulmuş olup ilk şeyhi Mehmet Emin Kandihari'dir. (Kalyon, 2000: 257)

Gazi Ali Baba Hangâhı, Şeyh Haydar Efendi Tekkesi, eski Hükümet Konağı'nın batısında, daha önce mesken olarak kullanılan ahşap binada, halk arasında "Şeyh Haydar Efendi Tekkesi" diyenin bilinen bu tekkenin bulunduğu yerde şimdi, etrafı çevrili çimenler arasında yan yana sıralanmış üç kabir vardır. (Kalyon, 2000: 258)

Halen ziyarete açık kurunmuş diğer türbeler ise: Paşam Sultan Türbesi, Karadonlu Sultan Türbesi, Ahteri Türbesi, Gaybi Sun'ullah Türbesi, İshak Fakih Türbesi, Ana Sultan Türbesi, Şeyh Sinan Türbesi, Karagöz Ahmed Paşa Türbesi, Kara AhmeT Efendi Türbesi, Şeyh Buhari Türbesi, Ömer Bari Kabri, Esrek Sultan Türbesi, Cafer Dede Türbesi, Rabia Hatun Türbesi, Hacı Pesendi Kabri, Ulu Cami Türbesi, Erenler Tekkesi, Evliya Efendi Türbesi, Fatma Ana Türbesi, İbrahim Sultan Türbesi, Ali Baba Türbesi bunlardan bazılarıdır. Birçok tekke ise günümüze ulaşamamış bugün yerlerine yeni yeni binalar inşa edilmiştir. Damsırsan Tekkesi, Şeyh Arab Dede Türbesi, Hindiler Tekkesi, Şeyh Şaban Efendi Tekkesi, Şeyh Hacı Ömer Fendi Tekkesi bu tekkeler arasındadır. (Kalyon, 2000: 320- 321)

4.1.2.3. Gelenek, Görenekler

Kütahya'da gelenek, görenekler ahlaki değerler ve dinsel yapı güçlü bir kurum olarak toplumsal yaşayış üzerindeki belirleyiciliğini korumaktadır. Bu bazen günlük yaşamda çeşitli kısıtlamalar şeklinde, bazen de güçlü bir yardımlaşma ve dayanışma şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Halk inanışları özellikle kadınlar arasında yaygındır. Çoğunlukla gelecekte haber, ölüm, doğum, uğur, nasip beklentisi, nazar, muradına erme, bereket dileği şeklindedir. Kapı önünde alaca karga ötmesi iyi haber, eşiğe oturulunca şer getirmesi soğan sarımsak kabuğu yakmanın cinleri huylandıracağına, aç bakışlı insanların nazar değdireceğine inanılmaktadır.

Gelenek, görenekler arasında en önemli yer edinen unsur, evlenme ve düğün adetleridir. Evlilikle ilgili olan kız isteme, şerbet, nişan, ceyiz asma, düğün ve sonrasına ilişkin törenler geleneğini korumaktadır. Babanın ayakkabısına tuz koyarak, yere çakarak evlenme isteği duyurulduktan sonra, kız arama başlar. Hamamlarda, mesire yerlerinde, gezeklerde kız beğinilir. Kız istenilir, söz kesilir. Söz günü kız evinde toplanan aile büyükleri önünde söz mendili verilir. Nişan yine kız evindedir, yüzükler takılır, dua okunur, ağız tatlılığı için şerbet içilir. Nişan ile düğün arasına bayram girmişse her iki taraf birbirine armağanlar yağdırır. Düğünden bir hafta önce oğlan ve kız evi kadınlarının hamam sefası başlar. Bu arada kız evinde çeyiz serilir. Çeyiz bakmaya” gidilir. Kızın arkadaşlarıyla “çeyiz altı” denen eğlenceler yapılır. Düğünden bir gün önce kız evinde toplanılıp oğlan evinin genç kızları gelinin el ve ayaklarına kına yakar. Düğün günü yengeler sabahtan kızı hazırlar. Kız evinin erkek yakınları geline kuşak bağlar. Oğlan evinden, gelin almaya gelenler dualar eşliğinde para ve şeker saçarak gelini alıp götürürler. Yakın akrabalar yatsı namazından sonra dua ve tekbirle “güvey salma” törenini yaparlar. Ertesi gün kayınvalide yakın akrabaları öğle yemeğine çağırır “paça” denilen toplantıda gelin hizmet eder. Düğünden bir hafta sonra önce kız, sonra oğlanevi yemeğe alır, buna “kız ardı sıra” denir.

Doğu yatağı (loğusa döşeği) da bir diğer adettir. Doğumun ailede yarattığı sevincin eşe dosta duyurulması ve paylaşılması çerçevesine oturan köklü bir gelenektir. (Kütahya, 2002: 70)

Geleneksel kadın ve erkek giyimlerinde paşa sancağı ve Germiyanlı başkenti Kütahya'nın saray zevk ve inceliği vardır. Erkek giyiminde genellikle başta kellepoş, fes, poçu olmak üzere bedene mindan, üstüne cepken, camedan, bele şal kuşak, altına elifi don, potur, ayağa çorap, tozluk, çarık, yemeni, çizme giyilmektedir.

Kütahya'nın kırsalı için Bursa- Keles'ten başlayıp Teke yöresinde biten bir giyim karakteri egemendir. Tepelik, ak yazma, iç entari, şalvar, üçetek, öncek, arkolaç, kolon, cepken, çorap, çarıktan oluşan kadın giyimini, boncuk ağırlıklı başta ve boyunda altın, gümüş takılar tamamlamaktadır. (Kütahya, 2002: 73- 74)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Anadolu uygarlıklarının beşiği kabul edilebilecek zengin bir birikime sahip olan Kütahya yetiştirdiği şairlerle her dönemde Anadolu'nun önemli kültür merkezlerinden biri olmuştur. Yaklaşık yüz elli sene süren Germiyan Beyliği döneminde, bilhassa Süleyman Şah'ın ve Yakub Çelebi'nin âlim ve şairlere önem vermesiyle şehirde ciddi bir edebî bir ortam oluşmuştur. Mevcut edebi ortam bütün yüzyıllarda korunmuş ve özellikle de XVI. yüzyılda Türk Edebiyatı en parlak dönemini yaşamıştır. XIX. asıra gelindiğinde Osmanlı siyasetçisi ve edibinin, edebiyat ve olaylara bakışı ile bir önceki dönemdekilerin bakışları arasında bazı farklılıklar görülmektedir. Bir önceki asırda Osmanlı'nın hastalığını keşfeden ve onu kendi dairesi içinde tedavi etmeye çalışan devlet adamları ve yazarlar medeniyet değiştirmeyi hiç düşünmeksizin, topluma ait eski dinamikleri yeniden canlandırıp kazandırma gayretine girmişlerdi. Ekonomik, sosyal ve kültürel bozulmanın ardından 1860'taki Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile her şeyde olduğu gibi şiirde de yeni açılımlar oluşmuştur.

XIX. ve XX. yüzyılda yaşanan gelişmelere paralel olarak Kütahya'da pek çok şair yetişmiştir. Dönemin kaynaklarında bu şairler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Şairleri değerlendirirken XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarını tespit edip mukayeseli olarak yararlandığımız kaynakların rehberliğinde şairlerin poetikası, dünyâ görüşü, tasavvufî konumu, eserleri ve sanatkâlıkları ile ilgili de bilgi sahibi olduk. Ayrıca bu dönemde yetişen şairlerin yetiştiği edebi muhiti ve kültürel değerleri de tespit ettik.

Bir giriş ve dört bölümden meydana gelen çalışmamızda ulaştığımız sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

XIX. ve XX. yüzyıl kaynaklarında XIX. yüzyılda Kütahyalı 26 şairin adını tespit ettik. Bu şairlere ait bilgileri başta dönemin tezkireleri olmak üzere çeşitli kaynaklardan elde ettiğimiz bilgileri mukayese ederek ulaştık. XIX. asırda Kütahyalı olan şairlerin adları alfabetik sırasıyla: Abdullah Hakkı Efendi, Abdülbâkî Baykara Dede, Abdülkadir Şükri Efendi, Ahmet Vasfî Erkut, 'Ârifî, Âsım Yakub Efendi, Âşık Ömer, Âşık Sırrı, Âşık Şükrü, Baharî Bey, Delilbaşı Talip Paşa, Dülgerin Hüseyin Ağa, Hacı Nuri Bey, Hasan Bedrettin Paşa, Hasenî, Hoca-zâde Kâmil Efendi, Hüsni, Künhi Abdurrahim Dede, Kütahyalı Evliya-zâde İsmail Hakkı Efendi, Mehmed Celaleddin

Dede Efendi, Namdar Rahmi Karatay, Nasır Seyyid Abdülbâkî Dede, Nâziki Ahmet Efendi, Nutkî Ali Dede, Pesendî Hacı Ali Dede, Şeyh Haydar Efendi'dir.

Nâsır, Nutkî, Sırrı, Şükrü ve Kühî gibi şairler XVIII. ve XIX. yüzyıllarda yaşamış şairlerdir. Nâsır, Nutkî ve Kühî Mevlevî şairlerken, Aşık Şükrü, halk ozanlarımızdandır.

XIX. asırda yaşamış ve Kütahyalı olmayan fakat müderrislik, defterdârlık, mutasarrıflık, kaymakamlık gibi çeşitli görevler neticesinde Kütahya'da bulunmuş, Kütahya'ya hizmet vermiş şairler de bulunmaktadır. Görev icabı Kütahya'da bulunmuş şairlerin sayısı 24'tür. Bu şairlerin adları alfabetik sırasıyla: Abdulaziz Efendi, Ahmed Şakir Paşa, Ahmet Remzi Akyürek, Ali Süha Delilbaşı, Eflatun Cem Güney, El-hâc Yahya İhyâ Bey, Faik Ali Ozansoy, Hakkı Bey, Hakkı Paşa, Halet Mehmed Said Efendi, Halil Edib Bey, Kirâmî, Lebîb Mehmed Efendi, Mustafa Reşid Paşa, Nurî, Osman Seyfi Bey, Râgıb Mehmed Paşa, Reşid Süreyya Gürsey, Seyyid Mehmed Saîd Gâlib, Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi, Seyyid Şem'i, Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ, Vahid Mehmed Paşa, Zekâi Mustafa Efendi'dir.

Bu şairlerden Halil Edîb Bey, Bursa'da doğmuştur. Çocukluk yıllarını babasının memur olduğu Kütahya'da geçirmiştir. İlk öğrenimini Kütahya'da tahsil etmiştir. Kütahya'da eğitim alan bir diğer şair ise Zekâi Mustafa Efendi'dir. Şabanî tarikatının önemli ariflerinden Zekâi Mustafa Efendi, Simavlı Şeyh Hasan Efendi'den Şa'banî tarikatının usul ve adabını öğrenmiş, tarikatı layıkıyla tamamlamıştır.

Bu dönem şairlerinden bazıları Kurtuluş Savaşı'nda Batı Cephesi'nde bulunmuş ve Kütahya'nın düşman işgalinden kurtarılmasına katkıda bulunmuştur. Borlu şair Reşid Süreyya Gürsey, Kurtuluş Savaşı'nda Kütahya Cephesinde bulunmuştur.

XIX. yüzyılda birçok devlet adamı görevlerinden alınıp Kütahya'ya sürgün edilmiştir. Bu şairler arasında Lebîb Mehmed Efendi, Nurî, Râgıb Mehmed Paşa, Seyyid Mehmed Saîd Gâlib, Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi, Sirozlu Yûsuf Muhlis Paşa bulunmaktadır. Bu dönemde Kütahya'ya yerleşip Kütahya'da vefat eden şairler Kirâmî ve Osman Seyfi Bey'dir.

XIX. yüzyıl kaynaklarında rastladığımız şairlerin çoğu, Kütahyalı Mevlevî şairlerdir. Kütahya, Mevlevîliğin Konya ve Afyon'dan sonraki üçüncü merkezi durumundadır. Mevlevîliğin kurucuları ve Mevlâna soyundan gelen çelebilerin hemen

hepsi şair, Mevlevî şeyh ve dervişlerinin büyük bir kısmı dîvân sahibi, güzel sanatların herhangi bir şubesinde temâyüz etmiş kişilikleri bulunan kimselerdir. Bu nedenle, Kütahya Ergûniyye Dergâhının Kütahya'da sosyal hayata önemli bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Kaynaklarda ismi geçen Kütahyalı şairlerden büyük bir kısmı Mevlevî'dir. Mevlevî tarikatı müntesiplerinden Delilbaşı Talip Paşa, Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi, Ahmed Remzi Akürek Kütahya'da yetişen Mevlevî şairlerdendir. Abdullah Hakkı Efendi Kütahya'daki Molla Bey vakfının yöneticisiydi. Abdülbaki Baykara Dede, Kühî, Nâsır, Nutkî isimli Kütahyalı şairler de tasavvufî bir çizgi içerisine girip, şeyh unvanıyla Kütahya dışında kendi düşüncelerine hizmet yoluna girmişlerdir. Kühî, Nâsır ve Nutkî kardeşlerde İstanbul'da Yenikapı Mevlevî dergâhında şeyhlik yapmışlardır.

Bu dönemde yetişen Kütahyalı şairler sadece Mevlevîliğe değil değişik tarikatlara da gönülden bağlanmışlardır. Hocasade Kâmil Efendi, Halvetiye şeyhi Pir İsmail Hakkı Efendi'ye bağlanmış ve ondan hilafet almıştır. Şükrü'nün şiirlerinde ise abdal Musa'ya intisap ettiği ve Bektaşîliğe meylettiği anlaşılmaktadır. Bektaşîlerin azınlıkta olmasından şikâyetçi olan Hacı Pesendî Dede, olgunluk döneminde Mevlevî tarikatına gönülden bağlı bir şair olmuştur. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Nakşibendî tarikatına gönülden bağlı kalmıştır. Şeyh Haydar Efendi, Rufai şeyhi Hasan Efendi'ye intisap etmiş ve hilâfet almıştır. Şeyh Salih Efendi ve Zekâî Mustafa Efendi, Şabânî tarikatının ariflerindendi. Arifî, yaşlandığı zaman her şeyi bırakarak Bayramiye tarikatına intisap etmiş ve Hacı Bayram-ı Veli'nin damadı Eşref-i Rumî'nin gömülü bulunduğu İznik'e yerleşmiş ve bu tekke de dervişlerin hizmetinde bulunmuştur.

XX. yüzyılın başlarında Türk edebiyatında değişik zevk, tarz ve fikir çatışmaları devam etmekle beraber, tarihin akışı, yeni yaşam tarzı ve halkın zevki sorunları önemli ölçüde gidermiştir. Divan edebiyatı ortadan kalkmış, tekke edebiyatının önemli bir etkinliği kalmamış, dilde sade Türkçe hâkim olmuş, nazımda aruz ölçüsü yerini heceye bırakmıştır. Bu yüzyılda Kurtuluş Savaşı'nda düşman ordularının yok edilmesiyle sonuçlanan 30 Ağustos 1922 Başkumandan Meydan Muharebesi'nin cereyan ettiği Dumlupınar, Çalköy, Adatepe, Zafertepe gibi yerler Kütahya sınırları içinde olduğundan Cumhuriyet Türkiye'si'nde Kütahya tarihi bir yer işgal etmiş ve milli şurla birçok şair yetişmiştir.

XX. yüzyıl kaynaklarında 32 Kütahyalı şairin ismini tespit ettik. Bu şairlerin adları alfabetik sırasıyla: Abdullah Doğan Karağaoğlu, Abdurrahman Necati Kara'a, Ahmet Ali Atikan , Alaaddin Uygun, Ali Abdülkerimoğlu, Ali Budak, Âşık Umur, Celal Sıdkı Gürler, Cevdet Doğan Işık, Doğan Canku, Esat Anık, Fazıl Bey, Fehmi Kabadayı, Gedizli Mehmet Sarı, Hacer Gezer, Halil Arıkan, Hasan Şanlı, Kadir Fidan, Kadir Güven, Mehmet Uygun, Mustafa Koşar, Mustafa Hakkı Yeşil, Mürüvvet Timur, Nilüfer Özkan, Ömer Yurduseven, Ömer Güngör Özveren, Ruşen Hakkı, Sabri Dağhan, Seyfettin Gelekçi, Şaban Şükrü Sarı, Ümit Ölmez ve Vahap Erdoğan'dır.

XX. yüzyıl kaynaklarında Kütahya'da görev icabı bulunan 27 şairin ismine rastladık. Bu şairlerin adları: Ahmet Urfalı, Alâeddin Özdenören, Aydoğan Yavaşlı, Celal Aybey,ERCÜMENT UÇARI, Güngör Gençay, Haluk Nihat Pepeyi, Hamza Yıldız, İlhan Özalp, İsa Kahraman, Mehmet Sunullah Arısoy, Muhterem Orhan, Mustafa Özçelik, Mustafa Tahralı, Nazmi Alper Tanrıverdi, Necati Çağırıcı, Osman Kibar, Ömer Bedrettin Uşaklı, Ömer Faruk Toprak, Sedat Günay, Serhat Kestel, Süleyman Erguner, Şevki Dinçal, Veysel Öngören, Yaşar Şener, Yahya Benekay ve Yetik Ozan'dır. Bu şairlerden Hamza Yıldız,ERCÜMENT UÇARI, Güngör Gençay, İlhan Özalp, Ömer Faruk Toprak, Yaşar Şener ve Yahya Benekay Kütahya'da eğitim görmüş şairlerdendir.

XX. yüzyılda Kütahya'ya görev icabı gelen şairlerin birçoğu Kütahya'da öğretmenlik yapmışlardır. Çoğu Edebiyat ve Türkçe öğretmeni olan bu şairler: Ahmet Urfalı, Aydoğan Yavaşlı, Eflatun Cem Güney, İ.Hakkı Bey, Mehmet Sunullah Arısoy, Mustafa Özçelik, Osman Kibar, Serhat Kestel ve Turgut Günay'dır. İsa Kahraman, Muhterem Orhan, Mustafa Reşit Paşa, Mustafa Tahralı, Necati Çağırıcı ve Süleyman Erguner değişik kurumlarda memur olarak çalışan Kütahya'ya hizmet eden şairlerdir. Ali Süha Delilbaşı, Haluk Nihat Pepeyi, Ömer Bedrettin Uşaklı Kütahya'dan milletvekili olan şairlerdir.

XX. yüzyılda Türk edebiyatında birçok yeni edebî akımlar ortaya çıkmıştır. Kütahyalı şairlerin bazıları da bu edebi akımlara kayıtsız kalamamışlardır. Aydoğan Yavaşlı ve Ümit Ölmez, İkinci Yeni akımından etkilenmiştir.ERCÜMENT UÇARI, bir yanıyla Garip şiirine, bir yanıyla 1940 kuşağı toplumcu şiirine bağlanmıştır. Mustafa Tahralı, şiirde Yahya Kemal ekolünün izlerini aksettirmektedir. Ömer Faruk Toprak ise 1940 kuşağının toplumcu şairleri arasında yer almıştır.

Her ne kadar Mevlevilik XX. yüzyılda önemini yitirse de Gavsî Baykara bu dönemde yaşamış Mevlevî şairlerdendir.

Gerek XIX. yüzyıl gerekse XX. yüzyılda yetişen Kütahyalı şairler geçmiş yüzyıllardaki şairler kadar edebiyat ve kültür çevrelerinde tanınmamaktadır. Bunda bu yüzyıllarda edebiyatımızda yaşanan gelişmeler etkili olmuş, özellikle de Divan şiirinin önemini yitirmesiyle Şeyhî, Ahmet Paşa, Ahmed-î Daî gibi geçmiş yüzyıllara damgasını vurmuş şairler yetişmemiştir. XX. yüzyılda yetişen Kütahyalı şairlerden bazıları mahallî şair olarak kalmış, seslerini yeterince duyuramamışlardır.

“XIX. Ve XX. Yüzyılda Edebî Muhît” adını taşıyan çalışmamız, XIX. ve XX. yüzyılda Kütahya’da yetişmiş şairlerin, dönemin kaynakları mukayese edilerek araştırılması ve şairlerin poetikası, dünyâ görüşü, tasavvufî konumu, eserleri ve sanatkârlıkları konusunda bilgi veren bir incelemedir. Ayrıca Kütahya’da bu yüzyıllarda gelişen edebî muhîtlere ve Kütahya’nın kültürel envanteri de tespit edilmiştir.

TERİMLER VE KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

A

Âbâ: Babalar. Gök kürreleri, seyyareler

Âbâd: Mahmur, şen, bayındır.

A'da: Düşmanlar.

Adâvet: Husumet, düşmanlık, kin, garaz.

Agâh: Bilgili, haberli uyanık.

Ahd-nâme: Verilmiş sözlerin bir kitap halinde toplanması.

Akâid: İnançlar, akideler, inanılan şeyler.

Akid: Bağlama, bağlanma.

Akîde: İman, dini inanış. Ağdalanmış iken ufak ufak kesilmiş olan renkli şeker.

Aksâ: En uzak, en son, nihayet.

Allâm: Çok bilgin. Allah'ın sıfatıdır.

Âlûde: Bulaşmış, bulaşık.

Âmed: Gelme, geliş

A'mal: İşler.

Ayyâr: Hilekar, dolandırıcı. Zeki, kurnaz.

Azürde: İncinmiş, kırılmış, gücenmiş.

B

Bâlâ: Yüksek, yukarı, üst, yüce.

Bâr: Tanrı, Allah.

Baruthane-i âmire: Eskiden baruthanelere verilen addı. Arapça bir kelime olan “âmir” mamur edici, aydın demektir. Hükümet dairelerinden bazılarına vasıf olarak

kullanılan âmire, mamur mânası itibariyledir. Matbaa-i Âmire, Tersane-i Âmire, Darphane-i Âmire bu kabildendi.

Bedîa: Görülmemiş derecede güzel. Yeni icad edilmiş şey.

Benâm: Namlı, ünlü, meşhur.

Beş'âret: Müjde, yeni çıkan acayip şey.

Beylikçi kesedarı: Beylikçiliğe ait kâğıtları hazırlayan ve beylik çiyeye veren kalem zabitanın unvanı idi.

Bilâd: Memleketler, şehirler, kasabalar.

Bilad-ı hamse: Beş şehir

Bî-tüvân: Güçsüz, kuvvetsiz.

Beytü'l-mal: Lügat mânası “mal evi” demek olan bu tâbir, hazine-i hassa, devlet hâzinesi ve maliye dairesi makamında kullanılır bir ıstılahtır.

Bihter: En iyi.

Bûy: Koku, rayiha.

Bühtân: Yalan, iftira.

Bürhân: Delil, İspat.

C-Ç

Câh: Makam, kadr, itibar.

Cevdet: İyilik, güzellik, olgunluk, büyüklük.

Cevelân: Dolaşma, dolanma, gezinme.

Cezair-i Bahri sefid: Akdeniz adaları.

Çâker: Hizmetçi, köle.

Çehâr-yâr: Dört dost (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali)

Çuha-Dar: Hizmetçi, kapıcı, memur.

D

Dâhil Medresesi: Orta tahsili veren medreselerin unvanı idi, İlk tahsili “İptida-i Hariç” de denilen “Hariç Medresesi” nde gören talebe buraya gelir, burayı da bitirdikten sonra âli kısmını ihtiva eden “Sabin Medresesi” ne girerdi. Bu medreselere “İptida-i Dâhil” de denilirdi.

Defterdar: Osmanlı devletinin mali işlerinin başındaki memura verilen addır.

Dermend: Tasalı, kaygılı, dertli.

Ders- i âm: Talebeye, medreseliye ve herkese ders vermeye yetkili bulunan kimse, cami hocası.

Devriyye Mevlevîyyeti: İlmiyye mensuplarının rütbeleri icabınca tevcih olunan vazifelerden birinin adıdır.

Dibâce: Önsöz.

Dil-güşâ: Gönül açan, iç açan, kalbe ferahlık veren.

Divan-ı harp: Askerler tarafından yapılan cürümlerin muhakemesine bakan askerî muhakemeye verilen addır.

Divan-ı Hümayûn: Halkın dava ve şikayetlerinin dinlenip hallolunduğu, devlet işlerinin görüldüğü padişah huzuru.

E

Ebkem: Dilsiz.

Ebrâr: Hayır sahipleri, iyiler, dindarlar, özü sözü doğru olanlar.

Ecr: Bir iş karşılığı verilen şey, ücret. Ahircî mükâfatı, sevab.

Ehibbâ: Sevgililer.

Ekmel: Daha (en, pek) kâmil, mükemmel ve kusursuz olan, en uygun, en eksiksiz.

El'an: Şimdi. Hâlâ. Hâl-i hazırda.

Erbain: Kırk, kırkıncı. Karakış.

Erkân- ı harb: Ordunun harp faaliyetini hazırlayıp icraya, fen işlerini ifaya memur ümera ve zâbitan hakkında kullanılır bir tâbirdir.

Erkân-ı Harbiye Reisi: Kolordu veya firkalarda harpumuriyle sevk-ül-ceyş ve tabiyede kumandanın müşaviri olan ve maiyetinde bir daire ve lüzumu kadar erkân-ı harp veya mültak zabitan bulunan erkân-ı harp ümerasından seçilene verilen unvandır.

Esbak: Öncekinden daha önceki, geçmişten önceki, daha eski, çok daha evvel.

Etbâ: Birinin sözüne işine, mesleğine uyanlar. Hizmetçiler.

Evâhir: Sonlar, ayın son günleri.

Evân: Vakit, zaman, çağ.

Evkaf-ı hümâyûn müfettişi: Padişahların ve hanedana mensup olanların vakıflarının bazı hususlarını rüyet etmek üzere ihdas olunan şer'î memuriyetin unvanı idi.

Ezmân: Vakitler, anlar, çağlar.

F

Fahr: Öğünme, böbürlenme, büyülenme, şeref, onur, kıvanç.

Felâsife: Felsefe ile uğraşanlar. Düşüncesiz, rahat, kaygısız yasayanlar.

Ferik: Askeri kolordu kumandanı, tümgeneral, korgeneral.

Ferik-i evvel: korgeneral

Ferik-i sani: tümgeneral

Fesâhat: Doğru ve düzgün söyleyiş. Açık ve güzel ifadeli konuşmak.

G- Ğ

Ganî: Zengin, varlıklı, doygun. Allah'ın adlarından biri

Giriftar: Tutulmuş. Yakalanmış.

Gîsû: Omuza dökülen saç. Saç örgüsü

Gufrân: Affetme, merhamet etme.

Gurre: Parlaklık, ışıldama. Atın altındaki beyaz akıtma. Ayın ilk görünmesi.
Arabî ayın ilk günü

Gussa: Keder, kaygı, tasa

Gûş: Kulak, işitme, dinleme.

Güftâr: Söz.

Güşayış: Açıklık, açılış, açılma.

Güzin: Seçen, seçilmiş, seçkin, beğenilmiş.

H

Hacegan: 1. Hocalar 2. (eskiden) yüzbaşı rütbesinin karşılığı olan bir sivil rütbe

Hakâyık: Hakikatler, gerçekler. Şüphesiz bulunan şeyler

Halâvet: Tatlılık, şirinlik, zevk.

Hassa Ordusu: Merkezi İstanbul'da olan Birinci Ordu hakkında kullanılır bir tabirdir. İstanbul'un ve dolayısıyla sarayın muhafazasına memur olduğu için bu adı almıştır.

Hatem: Mühür, üstü mühürlü yüzük.

Hemîşe: Daima, her vakit, her zaman.

Hendese: Geometri.

Hezliyyât: Şaka ve mizahla ilgili şiir veya sözler.

Hil'at: Yüksek makamdaki zatların begendiği kimseye ve takdir edilen zevata giydirdiği kıymetli, süslü elbise. Kaftan.

Hisab: Hesap, sayma, aritmetik.

Humbaracıbaşı: Humbaracı Ocağının başına verilen addır.

Huzur Dersleri: Ramazan'ın ilk gününden başlamak ve sekiz derste sona ermek üzere sarayda padişah huzurunda "Mukarrir" adı verilen zamanın tanınmış âlimleri tarafından tahrir olunan derslere verilen addır. Buna "Huzur-ı Hümayun Dersleri" adı da verilirdi

I-İ- J

İstulâhât: İlim sözleri, tabirleri, terimler.

İyâl: Bir kimsenin üzerine nafakasını vermek vacip olan, kendilerini geçindirdiği kimseler.

İğbirar: Gubarlanma, tozlanma, kırılma, gücenme.

İhtisab: Hesap sorma, mesuliyet, belediye memurunun işi ve dairesi.

İhtisab nazırı: İhtisap işlerine bakan İhtisap Nezaretinin başındaki memurun unvanı idi.

İhtisâr: Kısaltma, sözü, yazıyı kısaltma.

İkamete memur: Devlet adamlarından birinin, görülen lüzum üzerine tâyin olunan mahalde oturmaya mecbur tutulması yerinde kullanılır bir tâbirdir.

İnfisal: Ayrılma, yerinden ayrılma, yerini bırakıp gitme, azledilme, memurluktan çıkarılma.

İstihkâm: Sağlamlık, kuvvet 2. Kuvvetli siper.

İsti'mâl: Kullanma.

İştimâl: Şamil olma, kaplama, içine alma, çevirme.

İttisâl: Bitişme, kavuşma, ulaşma. Birbirine dokunma

K

Kadı: İslam hukukuna göre hüküm veren yargıç. Kazalarda yöneticilik görevi de bulunmaktaydı.

Kağıd-ı birun emini: Maliyenin maruzatına ait evrak işleriyle uğraşan memurun unvanı idi. Kırtasiye eşyası da bunun nezareti altında bulunur ve senet mukabilinde verirdi.1833’de “aklam-ı seb’a hocalığı” namıyla vücuda getirilen kalem ile birleştirilmiştir.

Kapıcıbaşı: Saray kapıcılarının âmiri ve büyük zabiti hakkında kullanılır bir tâbirdir.

Karin-i evvel: Hükümdarların mabeyincilerinin başı hakkında kullanılır bir tâbirdir. Bunun yerine “ser karin”, “baş mabeyinci” de denilirdi.

Karin-i sani: Hükümdarların ikinci mabeyincileri hakkında kullanılır bir tâbirdir. Bunun yerine “ikinci mabeyinci” de kullanılırdı.

Karakulak: Emirçavuşu, haberci yerine de kullanılır.

Karye: Köy

Kazasker: İlmîyye sınıfının en yüksek mertebelerinden biridir. Dîvân toplantılarına da katılan kazasker, Osmanlı devletinde askeri sınıfa ait davalara bakardı. Anadolu ve Rumeli kazaskerliği olmak üzere iki kazaskerlik mevcuttur

Kebûd: Gök rengi, mavi.

Kemine: Hakir. Aşağı. Âciz. Noksan. Eksik.

Kesedâr: Kalem Amirinin yamağı yerinde kullanılır bir tâbirdir. Resmî kâğıtları kese içinde amirine götürüp getirdiği için bu ad verilmiştir.

Kethüda: Büyük devlet adamlarıyla zenginlerin işlerini gören adam hakkında kullanılır bir tabirdir. Halk arasında “kâhya” denilirdi.

Kozmografya: Gök biliminin, matematik ve fiziğin yalnız temel kavramlarından yararlanarak en belli başlı olayları ele alan dalı.

Kudemâ: Eskiler, eski adamlar. Eskiliği bakımından ileri gelenler.

Kudümzen: Kudüm çalan sanatkâr.

Kul kethüdası: Yeniçeri ocağının büyük zâbitlerinden birinin unvanı idi.

L

Liva: Bayrak, mülkî idarede kaza ile vilayet arasında bir derece sancak, miralay ile ferik arasındaki paşa rütbesi “tuğgeneral”.

Liyâkat: Layık olma, değerlilik, yararlık. İktidar, hüner, fazilet

Lugaz: Bilmece, bulmaca, yanıltmaca

M

Mâbeyn: İki şeyin arası, padişah sarayı.

Mahdûm: Öğüt, evlat.

Mahfil: Oturulacak, görüşülecek yer, toplantı yeri. Büyük camilerde hükümdarlara veya müezzinlere ayrılmış ve etrafı parmaklıkla çevrilmiş olan, yerden biraz yüksek yer.

Maiyyet memuru: Bir valinin yanında idare stajı yapan memur.

Makâl: Söz, lakırdı. Söyleme, söyleyiş.

Makâmât: Makamlar. Meclisler. Topluluklar.

Mâ-sivâ: Allah'tan gayrı her şey.

Maslahatgüzar: Elçi namına işleri takiple vazifeli kimse.

Mazul: azledilmiş, işten çıkarılmış.

Mebde': Evvel, başlangıç, ilk unsur.

Meclis-i vala reisi: Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyyenin reisi hakkında kullanılır bir tâbirdir. (1253) 1837 senesinde kurulan bu meclis zamanla bazı değişikliklere uğramış ve en nihayet (1284) 1867' de Şûra-yı Devlet'in teşekkülüyle ortadan kalktığından Meclis-i Vâlâ reisi tabiri de tarihe karışmıştır.

Mekteb-i nüvvab: naip yetiştiren okul.

Mektûbî-i sadâret:Sadaret mektupçusu. Vazifesi sadaret makamından yazılan yazıların yazılmasını temin etmektir.

Mekteb-i Sultani: Şimdiki Galatasaray Lisesi'nin eski adıdır.

Menâkıb: Velilerin hayatlarından olağan üstü sahneler anlatan destansı hikâyeler.

Merâtib: Rütbeler, dereceler.

Mesned: Dayanılan isnat edilen şey. Rütbe derece, paye, makam.

Mesnedi sadaret: Sadrazamlık mevki.

Mesrur: Memnun, sevinmiş, meramına ermiş.

Meşayih: Şeyhler.

Meşihat: 1. Şeyhlik 2. Şeyhislamlık payesi, makamı.

Mevkufat: Para bedelleri, mahlûl timarlar hasılatı, vakıf yerlerden hâzineye ait varidat fazlaları, örfî tekliflerden harbe ait olanlar hakkında kullanılır bir tâbirdir.

Mevkufatî: Vakfolunmuş mülklerin idaresiyle meşgul memur.

Mevleviyyet: Mevlevilik, mollalık, müderrislikten sonraki ilmiye payesi.

Meyn: Yalan söyleme, yalan.

Mezbûr: Adı geçen, yukarıda söylenmiş.

Miftah: Anahtar, şifre cetveli.

Miralay: Albay beyi, albay.

Mir-i miran: Beylerbeyi

Mirliva: Tuğgeneral

Mirri Kâtibi: Maliye ile halk arasında çıkan ihtilafları halle memur olan mahkemenin hâkimine verilen addır.

Mîzan: Terazî, tartma.

Molla: Büyük kadı, büyük âlim.

Muâdil: Beraber, eşit.

Muhallefat: Ölen bir kimsenin bıraktığı şeyler.

Muhassıl: Devlete ait vergi ve resimleri tahsil ile mükellef olan memurlar hakkında kullanılan bir tabirdir.

Muhtıra: Hatırlatmak üzere yazılan ve sunulan tezkere, hatıra gelen bir şeyin yazıldığı kağıt, defter.

Mufassal: Tafsilatlı, ayrıntılı.

Mukabele: Karşılık verme, karşılaşma

Mukataa (cı): 1. Arazinin kesime verilmesi, muayyen bir kira karşılığında birine bırakılması. 2. Bağ, bahçe, arsa haline getirilen ekim toprağı için verilen vergi

Mukayyid: Kaydeden, kayıt memuru.

Murahhas: Ruhsatlı, izinli 2. Delege, devlet veya bir teşekkül, bir kurum adına salahiyetli olarak bir yere, birinin makamına gönderilen kimse.

Mûmâ-ileyh: İşaret olunan adı geçen.

Murassa' Osmânî Mecîdî: Mecidî nişanının elmas ve cevahirlisine verilen addır. Verilenden bin kuruş harç alınır. Şemsesi göğsün sol tarafına takılır ve nişan kordonun ucuna raptolunurdu. Kordon sağdan sola takılırdı. Sahibinin ölümüyle geri alınmaz, takmak hakkı olmamak üzere, vârislerin ekber ve erşedine (büyük ve reşid olanına) bırakılırdı.

Mutasarrıf: Bir sancağın en büyük idare amiri.

Muvakkit: Vakitlerin tayinine yarayan saatleri tanzim eden ve bunların ayarlarına ve tamirlerine bakanlar hakkında kullanılır bir tabirdir.

Müderris: Medrese dersi okutan, ders veren.

Mühimmat-ı harbiye nazırı: Asker ve harp için lazım olan silah ve cephaneye işlerinin başında bulunan memur hakkında kullanılır bir tabirdir.

Mükâleme: Konuşma, antlaşma.

Mükâleme memuru: Muhariplerden (harb edenlerden) biri tarafından diğer muharip tarafa konuşmaya memur edilen memur hakkında kullanılır bir tâbirdir.

Mümeyyiz: 1. Temyiz eden, seçen, ayıran 2. Bir dairede yazıcıların yazdıkları yazıları düzelten kattip 3. İmtihanda bulunup talebenin bilgisini yoklayan kimse.

Mülâhaza: İyice düşünme, dikkatle bakma.

Müsevvid: Resmî dairelerde ve daha ziyade mektubî ve tahrirat kalemlerinde müsvedde kaleme alan kâtipler hakkında kullanılır bir tabirdir. Müsveddeleri tebyiz (beyaza çekme) edenlere “Mübeyyiz” denir.

Müşir: Mareşal.

Müteallik: 1. Asıllı, bağlı 2. Tallük eden, ilgili, ilişiği olan.

Mütekâid: Emekli.

Mütesellim: Vergi tahsildarı, (Eskiden mülki teşkilatta) kaymakam

Mütevelli: 1. Birinin yerine geçen 2. Bir vakfın idarecisi, kendisine verilmiş olan kimse.

N

Naib: Şer’i mahkemelerin hâkimlerine verilen unvandır. Kadı yerine de kullanılırdı.

Nazır: Vekil, bakan

Nesih: Hükümünü kaldırma, yeni hüküm getirme.

Nehâr: Gündüz.

Nişancı: Hükümdarların işaretlerini taşıyan ferman ve beratlarla nişan, bu işaretleri çekmekle görevli kişilere de ninancı denir. Ahidnâme, berat veya mensumame ve ilmiyeye ait cihat beratları ile fermanların baş taratma padişahın imzası olan tuğrayı çekmek nişancının vazifesi idi.

Niyabet: Naiblik, vekâlet, vekillik, Kadı vekilliği, kadılık

Nutuk: Söz, lakırdı, konuşma.

O- Ö- P

Paye: Rütbe, derece, ilmiyenin, sarıklıların bir rütbesi.

Penâh: Sığınacak yer.

Pençgâh: Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır.

Pend-i Attar: Feridun Attar'ın manzum kitabı.

Pertev: Işık.

Pey-rev: Arkadan giden, takip eden.

Pirâye: Ziyet, süs.

R

Rabîa rütbesi: Dördüncü rütbe demektir. Saliseden küçük, hâmseden büyüktür. Askerîyeden yüzbaşıya muadildir.

Ravza: Bahçe, cennet.

Reâyâ: Bütün halk, teba.

Ref': Lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma.

Remz: İşaret, işaretle anlatma.

Rezm: Savaş.

Rical: Erkekler, er kişiler. Mevki sahibi kimseler, devlet adamları. Yaya olanlar.

Rikâb-ı hümâyûn: Padişah'ın bir yere gidişi sırasınca maiyyetinde bulunma yerinde kullanılır bîr tâbirdir.

Rikab-ı hümayun defterdarı: Sefere iştirak münasebetiyle payitahtan (İstanbul'dan) ayrılan defterdarın (maliye nazırı) vekiline verilen addır.

Riyaset: Reislik, başlık, baş olma, başkanlık.

Riyaziyye: 1. Hesapla, matematikle ilgili. Ulum- i riyaziye: riyazî ilimler, matematik.

Ruz-name: 1. Yevmiye defteri 2. Takvim 3. Günlük hadiselerin yazıldığı kağıt, gazete.

Ruznamçe: "Vukuat-ı yevmiye defteri", günlük hadiselerin yazıldığı defter.

Rüşdiyye: Şimdiki orta mektep derecesindeki mekteplere verilen addır.

Rütbe-i Bâlâ: Osmanlı İmparatorluğunda Rumeli ve Anadolu kazaskerliğinden sonra gelen en yüksek rütbe.

Rütbe-i Ula: Mülkiyede bir paye olup resmi unvanı: “Saadetlü efendim hazretleri” dir.

Rütbe-i Saniye: Yarbaylık derecesinde mülki bir rütbedir.

S

Sahih: Sıhhatli, doğru, halis, kusursuz.

Salise rütbesi: Mülkiye rütbelerinden birinin adıdır. “Saniye” den küçük, “rabia” dan büyüktür. Askeri rütbelerden binbaşuya muadildir.

Saniye: Mülkiye rütbelerinden birinin adıdır.

Sefaret: Sefirlik, elçilik.

Sefir: Elçi

Sehhâr: Büyücü, büyüleyici.

Sekbanbaşı: Yeniçeri Ocağının büyük zabitlerinden birine verilen addır.

Selef: Bir yerde, bir vazifede başka birinden önce bulunmuş olan kimse 2. Eski adam.

Ser-karin: Baş mabeyinci.

Ser-kâtip: Baş kitap, mâbeyn kâtiplerinin başı, hükümdarların başkâtipleri.

Sihriyyet: Evlenmek yoluyla olan akrabalık.

Sicill-i Ahvâl Müdürlüğü: Özlük İşleri Müdürlüğü.

Sudur: Kazaskerlerhakkında kullanılır bir tabirdir. Sadr’incem’idir. Vesikalarda sudur-i kiram suretinde de geçer.

Sühulet: Kolaylık, kolaylık vasıtası. Yavaşlık, usul, nazik muamele.

Sühan-şinâs: Söz bilir, sözün kıymetini takdir eden.

Sülûk: Bir yola girme, yol tutma.

Ş

Şerik: Ortak. Ders, mektep, medrese arkadaşı.

Şevâhid: Şahitler.

Şeyh'ül-harem: Halife tarafından Mekke'ye vazifeli olarak gönderilen memur.

Şüyûh: Şeyhler.

T

Tahkîk: Bir şeyin doğru olup olmadığını araştırma, meydana çıkarma.

Tahrirat: Bir dairece yazılan resmi mektuplar

Tahrirat kalemi kâtibi: Kazalarda yazı işleriyle vazifeli bulunanlar hakkında kullanılır bir tabirdir.

Tahrirat Kâtibi: Kazalarda yazı işleriyle vazifeli bulunanlar hakkında kullanılır bir tâbirdir. Livalardaki (Sancaklarda) bu türlü vazife sahiplerine “Tahrirat Müdürü”, vilâyetlerle Nezaretlerdekilere de “Mektupçu” denilirdi.

Takrir: Yerleştirme, yerleştirilme, sağlamlaştırma, sağlamlaştırılma.

Tarrâr: Yankesici.

Tasannu': Bir şeyi olduğundan daha değerli gösterme.

Tebdil hasekisi: Hasekilerden Padişahların tebdil gezişlerinde beraber bulunanlar hakkında kullanılır bir tâbirdir. Halk arasında bunun yerine “Tebdil eskisi” denilirdi.

Tedrisât-ı İbtidâiyye Dâiresi: İlk Öğretim Genel Müdürlüğü.

Tedvîn: Divan şekline sokmalar, kitap haline getirmeler.

Tekaüd: Karşılıklı oturma, emekliye ayrılma, emeklilik.

Tetebbu: Bir şeyi etraflıca tetkik etme, mahiyetini anlamaya çalışma, etraflıca inceleme, bir şey hakkında geniş bilgi edinme.

Teşrifat: Protokol, büyük, resmi olan ziyaretlerde kabul resimlerindeki ve törenlerdeki uyulması gereken adetler, usuller.

Tezkire-i sani: Divan-ı hümayunun yazı işleriyle meşgul memurlardan birinin unvanıdır. Divan kâtibi demektir. Tezkire-i evvel: Tezkireci ilkin bir tane iken sonradan sayısı ikiye çıkarıldığı için birinciye “Tezkire-i evvel”, ikinciye “Tezkire-i sani” denilmiştir.

Tezyin: Süslemek. Bezemek. Donatmak.

Tişe: Balta, nacai külünk. Keser.

U- Ü

Uhde: Söz verme, bir işi üzerine alma,

Ûlâ: Birinci, ilk.

Umerâ: Emirler, beyler.

Umûr: İşler.

Umur-i nafia: Bayındırlık işleri

Urûc: Yukarı çıkmak. Yükselmek.

V

Vak'a-nüvis: Zamanın hadiselerini kayıtlı vazifeli bulunan resmî devlet tarihçisi.

Varak: Ağaç veya ot yaprağı. Yazılmış kâğıt.

Vâzgûn: Ters, dönük, uğursuz.

Vürud: Geliş, gelme, varma, yetişme.

Y

Yegâne: Biricik, tek.

Z

Zabit: Subay.

Zâhid: Çok asırı sofu.

Zaptiye: Zabıta işleriyle alâkalı askeri teşekkül hakkında kullanılır bir tâbirdir.

Zecriyye: Alkollü içkiler vergisi

Zecriye muhasebesi: Defterdarlıkla (Maliye Nezareti) müskirat resimlerine (içki vergileri) ait hesapları tutmak ve bunlara taalluk eden işleri görmekle vazifelendirilen teşekkülün adıdır. Sonradan Rüşumat Emaneti'ne bağlanmıştır.

EKLER

Ek 1: Kamûsu'l-Alam

شال	۲۸۲۳	شاکر
<p>خدمتده بولندوقن سکره، شریحانه امانته و بدمه نظارشه تمین اولمش؛ ۱۲۲۵ ده رتیة وزارتله قائمقام اولوب، بدمه مورده وکونابه وایلکارنده بولمش؛ و بدمه الاغصال کلبولیده اقامت ابدوب، ۱۲۳۱ ده اوراده وفات ایشدر، طبیعت شعره بی اولوب شویت اونکدر؛</p>	<p>— دردنجیبی (عبد الرحمن) اجد علی شاه و اوغلی واجد علی شاه زمانلرندم لکنکوردم یاشامش؛ و «کاستان مسرت» و نام دیگرله «حقایق المعانی» عنوانیله بکتاب یازمشدر. اشعارینه دسترس وانمدهی.</p>	
<p>بک غلابدن ای قطع ایت حلابدن دل شاکرا امداد ریای سکا بسدر فقط</p>	<p>شاکر افندی { متأخرین شعراء عثمانیه دن اوج کتیبک اسمیدر؛ برنجیبی (السید محمد شاکر افندی) استانبولی اولوب، ۱۱۸۸ تاریخنده سرای همایونه داخل ولورق، لوی شریف شیخاکی خدمتده تمین اولمش؛ ۱۲۴۲ ده وفات ایشدر. مشوی شریف منظوم ولورق تزکیه به ترجمه ایش، پارستان جای به بر شرح یازمش، و صرت بر دیوان دخی براقشدر. شو بیت اونکدر؛</p>	
<p>شاکیا مونی { Chakya Mouni) مذهب (صاحبی بودا فاونامه) تک اسم دیگریدر. «بودا فاونامه» ماده سنه سماجت. [شال { (Chal) بلوچستانک شمالده افغانستان حدودنده وکلاتک ۱۶۶ کیلومتره شمالده کلاتدن قندهاره کیدن طریق اوزرندم بر قصبه ور وادی اولوب، ۱۸۷۶ تاریخندن بری انکتره تک تحت اداره سنده بولنان برلرندم. قصبه تک ۱۰۰۰ اهالیسی واردر. وادیک اراییسی تک منبت اولوب، غیلی مقدار ذخایر ایلک لقیذ میوه ل حاصل اولور. اهالیسی بلوچ و افغاندن مرکبدر.</p>	<p>ای وده خونایه شاکر بونه سکره دایر لکار ایلان غم نامه لازم</p>	
<p>شالکه { Chalke) روسیه تک و سفالیه ایالتنده (آرنسبرگ) شفاغناک (بوخوم) قضاوتنده و بوخوم تک ۱۲ کیلومتره غرب شمالیسنده بر قصبه اولوب، ۱۱۸۵۵ اهالیسی، دمبر بولی، کمور معدنی، دمبر شاه لری، آینه و اجزای کیمویه قایرقلری واردر. یکی بر قصبه اولوب، کیتیکه بیومکده در.</p>	<p>— ایکنجیبی مدلیلی اولوب، اورا مقتبس تک اوغلی ایدی. ۱۲۱۷ ده طونوب، درسماده کفرک، طریق تدریسه دخول ایل، ابتدا باب عالی کتابه و بدمه مکتب معارف شاگردانه عربی و فارسی دوری و پرددی. بدمه پیش مجالس عقباتک و حب مولوبته نصب اولمشدی. شو مطلع اونکدر؛ شبع رخساری او شومک نور شکن کوسور کویا موسی عشقه طور شکن کوسور — او جیبی کوسه محمد باشاک هتقاسندن اولوب، بر مدت مصرده رسانه ماوا لکنده بو. ایشدی. (فوق) دخی تخلص ایدردی. شو مطلع اونکدر؛</p>	
<p>شالوس { طبرستان جیلنده و (ری) دن ۸ فرسخلی مسافده بر قصبه اولوب بعض مشاهیر هتاک مسقط رأسی بولمش اولدیغنی یاقوت حوی بیان ایدور.</p>	<p>نه مهر و بپردن شکوی نه آن و ایشدن فریاد دلا آبیق او زانی عتبر و مشکبندن فریاد</p>	
<p>شالون سور سائونه { Chalou-sur-Saône) فرانسه تک (سائونه مع لوآره) ایالتنده و سافونک ۵۸ کیلومتره شمالنده اولورق (سائونه) نهر تک صاخ کنارنده قضا سرکاری بر قصبه اولوب، ۲۰۴۳۰ اهالیسی، زراعت و تجارت و صنایع اوله لری، داخلی مکتبی، ۲۲۰۰۰ جلدی حاوی کتبخانه سی، موزه سی، نایج و آثار عتیقه جمعی، نهر واسطه سیله ابونله ایشک تجاری، شراب، سرکه، ذخیره، دمبر، دری</p>	<p>شاکر بک { حسین —) کرکچی حسین باشا زاده موالیبدن مصطفی تک اوغلی اولوب، طریق تدریسه دخول ایل، رتبه نویس خدمتده تمین اولمش؛ و ۱۱۵۰ ده طلب مولوبندن عربی مناقب وفات ایشدر. شو مطلع اونکدر؛ میل ایلک ایل دایر مهرش یاشه اندی سندان مبری آتیش یاشه شاکر پاشا { طرزولی اولوب، بر مدت (فردوسی اقتبس تک امانت</p>	

طویلاش ایدی. فرانسه چه هودنده آقارمیا
 اعضالته ویده قرانته مکتبنده لسان عربی مملکتنه
 تعیین اولمشدی. هالف لایه ولیقه کتاب مشهوری
 بعض حکایاتک واشمارک طیبه وکوزل بر اقاده ایله
 فرانسجه به ترجمه ابتدیی کئی، اتمان حکیمک انانی
 وکلیله ودمته «کتائی ورامثال و حکایات مجموعه سی
 دخی ترجمه ایدوب، بو ترجمه لری وهلی اخصوس
 بیک بر کیمه تک کی موجب شهری اولمشدر.

غالب { مشاهیر اطیای اسلامدن اولوب،
 { خانای عباسیه دن متوکل وموفق
 ومعتضدک خدمت طباغنده بولنش بیک جوقی انام
 واحسانلریه نائی اولمش ایدی. معتضدک زمانده وفات
 ایدوب، اوفلی ابو عثمان سعید برینه یکیش ایدی.

غالب { هندستانک متأخرین شعرا سندن
 { درت کشیدک مخلصیدر.

غالبا { (Galba) روما ایمپراطورلردن او.
 { لوب، (تیر) ک زمانده ۳۰ تاریخ
 میلادیسنده فرانسوس اولاددن صکره، جرمانیه
 هسکرته قوماندان اولش؛ وقلودک زمانده افریقه
 ویزولک زمانده اسپانیا والیکته نصب اولمشدی،
 لزون بوتک اقتدار وفضائلندن وهمناک اولوب،
 وجودنی قالدیرتی تشنه تاننده ایکن، کندیس دیها
 اول طاوورانوب، ۶۸ تاریخ میلادیسنده رفیع لوای
 هسبانله اسپانیاده ایمپراطورنی اعلان ایش؛ ومتما.
 قبا بتون روما ممالکجه ایمپراطورنی نصبدین
 اولنش ایسهده، مجازانده کوستردیکی شدت ایه
 محفل وستی کندیسنی توجه حمومیدن دوشورمکله،
 کندیسنی ولی عهد طایفته موفق اوله میان (اوتون)
 بو حالدن بالاستفاده، کندیسنی وآنرت اولادی
 بولشان یزونی قتل ایدرک، کندی ایمپراطورنی
 اعلان ایشدر. غالباً پانکر سکر آئی ایمپراطورنی
 ایشدر.

— دیگر بر غالباً دخی رومالیرجه اطق
 بردازقله مشهور اولوب، (لوزتانیای) یعنی پورتکبیر
 والیسی ایکن، قبل میلاد ۱۶۱ تاریخسنده، قلوب
 اولدیننی حالده، عقد مصالحه بهانه سیه غالبیری بر بره
 حبله، حمومیدن قتل ایشیکندن، بو معامله خاینا.
 نه سندن طولانی مجازات کورمک اوزره، رومیاه

جای اولمشده، فصاحت وطلاقت لسانیه کتبی
 قورنارمشدی.

غالب بیک { صدر اسبق ادهم پاشا صر.
 { حومک ایکنجه اوفلی اولوب،
 السنه وادیات شرقیه ایله فرانسر لسانی وفتون
 جدیدنی بعد الحسبل، باب عالی قنلریته دوام ایدرک،
 شورای دولت مساوتکننه ویده تنظیمات دائرہ سی
 اعضالته تعیین بیورلش؛ ورقاچ سنه بوامورینده
 قالدیدن صکره، کرید والی مشاورکننه نصب او.
 لشرق، ذاتاً بحیف المزاج اولنه، خسته هودت
 ایدوب، ۱۳۱۳ تاریخسنده کنج باشنده ارحال
 ایشدر. ادیب ومنشی وناویج وهلم آثار عتیقه
 واقف اولوب، مسکوکات سلطویه وهقاییه به دار
 قیمندار بر آری واردر. بیک نازک وخیر خواه بردات
 ایدی.

غالب بن عبد القدوس { ابو الهندی
 { جنت بیوریه .

غالب پاشا { (محمد سعید —) دور سلطان
 { محمودخان تانیده مستند صدارت
 معظمابه یکن وزرادن اولوب، صدارت مکتوبی قلی
 باش خلیفه سی بولنش اولان سعید احمد اهدبیک
 اوغلیدر. ۱۱۷۷ ده درسامانده دنیا به کلوب، قلم
 مذکورده داخل اولش؛ و ۱۲۰۲ ده اردوی
 هاپون معینده بولورق، خواجکاغلن رتبه سی احرار
 ایش؛ و ۲۱۰ ده قلم مذکور بر خلیفه لکنه نصب
 اولنش ایدی. ۲۱۲ ده آمدی، دیوان هاپون
 اولوب، ۲۱۶ ده سفارتیه فرانسه به عزیمت ایش؛
 وهودنده بیوک تذکره سی و ۲۲۱ ده رئیس
 الکتاب اولوب، ۲۲۲ ده اردوی هاپونله طوبه
 کدوب، عقد متارکبه مأمور اولش؛ واوراده ایکن
 مأمورینی نشاخیلته تحویل اولورق، هودنده بنه
 رئیس الکتاب اولوب، خدمت سفریه ایله مشغول
 اولش؛ و ۲۲۶ ده صدراعظم کخداسی اولوب،
 ۲۹ ده ثالثاً رئیس الکتاب اولدندن صکره، بنه
 اوسته منزل وکوتاهیه به نی ومتفاقاً ففو اولورق،
 رتبه وزارتک بولی وبران شهر ویده صر سیه
 سیاسی، نیکمه ویکیشهر، آقره وکنفری، بولی
 وقسطه دینی سجاقلریه نصب اولنش؛ ونه پایت

غ ا ل

۳۲۴۶

غ ا ل

خداوندگار و قوجه ایلی والیکلیه برار بحر سیاه
یوزاری محافظلی مأموریتله درسمادته جلب اولمش؛
و وصولی متعاقب ۱۲۳۹ ده مهر صدارت همدسته
تودیع اولمشدر. طوقوز آی بو مقام عالیسه قالدقدن
صکرمه، بعض مرتبه امتراجزلفندن طولانی عزل،
و وزارتی رفع اولتهرق، کلیبولی به و بدهه مقتیسیاه
نقی اولمش؛ و بدهه براتی شاهر اولمله، وزارت
اطاقه اولتهرق، اوضروم ایلتسه و متعاقباً شرق
سرعسکر لکنه نصب اولتهرق، اوج سنه قور بو
مأموریتده قالدقدن صکرمه، روسیه سفیری آچلدقده،
مصالحه طرفی التزام ایتمیکندن، عزل و بکییدن
وزارتی رفع اولتهرق، بالیکسری به نقی اولمش؛
و ۱۲۴۱ تاریخده، ۶۹ یاشنده اولدیقی حالده،
اوراده وفات ایتمشدر. منشی و شاعر و حسن خطه
مالک اولمله برار، او وقته کوره امور اجنبیه آشنا
منشی وزیر بر ذات ایدی.

غالب پاشا (عبدالملم -) متأخرین شعراء
عقابه دن اولوب، آتامولی
تکرارنک قیا لسان و شیوه سی تقلیداً لطائف و هزلیات
قبیلدن بر طاقم اشعار نظم ایتمیکندن، (تک غالب)
دیتکه متعارفدر. استانبولی اولوب، مالیه مکتوبی
فلندن نشأله، بعض وزرا و کبرایک ککاتبترنده
بولدقدن صکرمه، آقره دفتر دارلته و بدهه باطوم
و صکرمه طرفی قائم مقامنه نصب اولتهرق، ۱۲۶۹
تاریخده میر میراتی رتبه سنه نائل اولمشیدی. لطائف
و هزلیاتی کتابیزه ناقابل نقل اولدیقی کی، منظوم
اولان بر نخلی ده او وقتک مودعی اوزره اولور
حالم بویا، کی طالع و مناسبتر بر تعبیرک هر پنده
تکررندن عبارت اولمله، اشعارندن برنی ذکر
ایده مدک.

غالب دده (شیخ محمد اسمد -) متأخرین
شعراء عقابیه تک سرافرازانندن
و طریقت مولویه مشایخیدن اولوب، غلظه مولویجا
نمسی پوست نشینی ایدی. کتبه دن مصطفی رشید
افندیک اوغلی اولوب، ۱۱۷۱ تاریخده درسمادنده
طوغمش؛ و بر مدت دیوان هایون فلنه دوامدن
صکرمه، طریقت مذکور به اتساعله، قونییه مزبعت
ایده دک، اوراده و استانبولده یکی قبو مولویجا سنده
چله سنی کمال ایش؛ و سرور زمانه مشیخت مذکور به

نائل اولمش ایدی. ۱۲۱۳ تاریخده ارتحال ایتمشدر.
اشعاری متین اولوب، مرتب دیوانی و دیگر بعض
آثاری وارددر. شومقطع چله اشعارتنددر:

کیم قدر علاج ایکنه حکم قدردر
تاریخی بعض غالب ذاریک اثر عشق

غالیوس (Galère, Galérius) روما
ایمپراطور لریدن اولوب، دایسیا
یعنی رومانیه ده دنیاچه ایتمشدر. ابتدای حالده جویان
ایکن، بدهه عسکر بازلوب، جبارت و شجاعتی ساچه.
سنده قوماندان اولمش؛ و ایمپراطور دیوقلیسیان
طرفدن اشرت اولادلته و دامادانه قبول اولتهرق،
۲۹۲ تاویج میلادیسنده قونستانس قور ایله برار
قیصرلقه تعیین اولمش؛ و ۲۹۶ ده ایران شاهلی
زسی به قارشی عسکر سوقته مأمور اولوب، ابتدا
مغلوب اولمش ایسه ده، بدهه غلبه چالهرق، ایران
شاهلی طلب مصالحه به مجبور ایتمشدی. ۳۰۵ تا.
ریتخنده سرقوم قونستانس ایله بالاتفاق دیوقلیسیان
ایله ماقسیسیانی ایمپراطورلقدن فراغت ایتکه تهدیدانه
اجبار ایده دک، دولتی اله ایش؛ و رفیق قونستانس
متعاقباً وفات ایتکه، غالیوس بونک اوغلی قسطنطینی
صورتنا تشریک ایش ایسه ده، بوکا بالکر قیصر
هنواتی و پروپ، کندیسی آوغستوس عنوانله ایمپرا.
طورلنی اعلان ایتمشدی. مافسانس اسنده بری
ایتالیاده اعلان سلطنت ایتکه، غالیوس بوکا قارشی
سوق عسکر ایتمیکنده مغلوب اولوب، دایساک
(ساردیقه) قصبه سنه چکلمش؛ و اوراده ۳۱۱ تا.
ریتخنده بر یارم دن وفات ایتمشدر. خرسقیانقره قارشی
پت شدتلی بغض و خصومتی اولوب، دیوقلیسیان
خرسقیانقره تقیباتی حقنده اسر و بر مکه اجبار ایتمیکی
کی، کندی زماننده دخی بولتره قارشی شدت
کوسترمشدر.

غالغو (Galego) اسپانیایک هونسته و سارا.
طاغلرینک (سالت) بوقازنده تیغانه، جنوبه طوغری
جریان ایده دک، سالت و دیگر بعض قصبه لرک ایتندن
یکدکدن و بر طاقم منبت برل اروا ایشدکدن صکرمه،
بر آره لقی غربه و بدهه بته جنوبه دوتهرک، سارا هوسه
اووه سنی بعد الاروا بو شهرک اوکنده صول کنانولدن

Ek 2: Osmanlı Müellifleri

— ۷۱ —

ذاتی مصطفیٰ انندی

شعراى عثمانیه و عرفای شعبانیه دن اولوب اسکدار محافظی میر میراندن بروسه یکیشهرلی ابراهیم بکک محدودی در . سیاولی شیخ حسن افندیبن تکمیل طریقت ایله دی . استانبولده طوب قانی جوارنده کورجکی باشی احمد شمس الدین محله سنده کی یرامی سان درکاهی مشیخته تعیین اولوندقلری زمان تبرکاً سنایه مشایخدن چوقهدار محمد افندیبن ده استخلاف ابتدی . اشعار متصوفانه سنی جامع اولان دیوانی مطبوع و مشهوردر . وفاتی (هوایله عارف ذکائی عزم لاهوت ایله دی) مجهر مصراعک دلالت ابتدکی (۱۲۲۷) تاریخده و مرقد عالیبری مارالیان درکاهده در .

برگشتدن :

کل وجودک آتش عشق حیب اللهه باق
چشم قلبی اول ضیادن فتح ایدوب مولایه باق
سینهک ایچره نور ذکرله اویاندر بر چراغ
اولچراغک شعله سیله کورونه دیدار حق
نور فخر عالمه ایله توجه دائم
ماه قلبک ایله انکشت عنایت ایکی شق

ابیات عارفانه لرندن :

جان ایله کوش ایله اشیا ده انا الحق نعره سن
دیده عبرتله باق هر ذره بر منصوردر

ذکائی بومر ایله کورن اولدر کوریننده
مظاهر کثرتیه وحدت ذاته خلل کلز

برمرثیه سندن :

اولیادن یوجه در شاه شهیدک پایه سی قاب قوسین او ادنادن آلتش مایه سی
بیز و بطحاده خورشید تجلی برقی اوروب کربلا طوبراغنه دوشدی اونورک سایه سی
حضرت نصوحی بک (رساله الولدی) سنی شرح ایتشدرکه غیر مطبوعدر .

Ek 3: Fatm Tezkiresi

<p>چنبی اول شوخ ایدوب سحر ایلر شایخ یاسن ایدو ایا شیوه اعجاز حسنه بر نظر</p>	<p>قول اتجه بان حسنه سیم بازو تو میش آد لر کسی کو یا ایدوب چشم سنخکو تو میش آد</p>
<p>ناظم موسی ایله شریف یحیی ایجا ایلدی غلطده واقع عرب جاسح شریفی امامی متوفی محمد افندیک مجددی اولوب بیک اکیوز سکر سنه سی خلا لنده عنایت ایلدی سلطان سلیم اجار و سی ایدی تاریخی مفاد بجه بر قطعه هر سلسک زوسس تها یوننه نامل اولد رفق اصول طریق و جمله اصل سو جمله سیلما نینه اولمش ایکن بیک اکیوز یکر می سکر سالنده انتقال ایلدی شاعر ایجا تاریخ سنه دار عقبا یه منتقل اولمشدر غزل</p>	
<p>دل بیاری سوال ایتمک جانان کلدی دوره فرقتده زبون اولمش ایدی خیلی زمان یند صتاب ایدو جک سن دل نالنده بو شب باده صون نوش ایدو لم ذوق ایدو کلامه قیان ایجا گل رخساره یاری کوردی</p>	<p>رده بجر فزانه یکیدن جان کلدی بو کون اول آفتی کوردم بکادر بان کلدی برج حسنه سه تاننده سی مهران کلدی که بودم مجلسه جانان نینه خندان کلدی دفع غم ایلدوب اسایش ایلدو یان کلدی</p>
<p>ناظم موسی ایله الطرح یحیی ایجا بک اتق الزجه بکلنجی دیوان تها یون اسبق عزت بک مرحوم کله برادر والا کفری اولوب سرای تها یونده نشو و نما بولر رق چمنکان سلطان محمد و خان تانی حضرت کفری زماننده تفنگچی باشلیق رتبه سنی جانیز و بالاخره کونامینه دفتر ایتمکلی تاپاره سیله میان چراغانده متمایز اولدقه نصیره بر مدت روم ایلی و انا طولی جانبلنده بعضی نامور رتبه حیسنه سنه ۶۰۰ با خصوص قره حصار صاحب محصلین مقتم و برادر اتق محمد سنه رتبه نالنده توجیه و احسانیلد بین الاقران معزز و مکرم اولد رقی مؤخرًا محصلین مذکور دن معزولاد رسامه موصول اولوب اسکدارده کاشن خان سنده اقامت اوزره ایکن بیک اکیوز اتمش سندسی خلا لنده دار بقایه منقول اولمشدر غزل</p>	
<p>لوکلده تیر مرزک بر خحال زیبا در نغان و ناله دکل در کله کله سلطانم جمال یاره نظر قیلدن غنا کلر</p>	<p>در بخ باری آنک باغ و لده ایو در خرضی بو حال دلی خاکپایه انا در اوشاه ملک ملاحظه جسمه تماشا در</p>

سیاه زلف خم اندر خمی شب تاریک جمال یار که لکڑا رحمن و بجهت در	رخ منواری بر ماه عالم آرا در ادیب او گلشنه دل بر نه از شیر در
--	--

ناظم موسوی ایله وقتہ نویس محمد ادیب افندی جنتکان سلطان سلیم خان ثالث حضرت مری مصری
رجالندن اولوب بر مدت وقتہ زیسک و تشریفاتیلیق خدمتکرنده با لاستخدام مجلس جنات
فردوس ندیم اولون ادیب تاریخی ناطق اولدینی و جمله بیک ایلیوز اون الی تاریخی عالم
دار اسلام اولمشدر موسوی ایله طور و طرز ای عجیب بر شاعر ادیب اولوب بر قطعہ تاریخی و بعض مرتبه شاعر

غزل

عالمی عرض ایت صبا دلداره الله عشقنه ای طیب عا ذوق نفس اشنای درد اول چیز کوه بوسه کالای حسن و انلی روشن ایتمون ظلمت شب زنده داران نمی خاطر عشا قداول کاهی تسلی بخش بود بوتنی جیب صال و جابج بجرانه ویر حرف وصل کاکلک کتم ایت لسان ساز کشته ساطور خونریز بر نگاه اولسون کو کل ایلمشکن و مسلک اقرار ایله سجاد کرم	شورش لدن خبر ویر یاره الله عشقنه خسته بجرم بجا بر چاره الله عشقنه سائل در کف عصای زاره الله عشقنه مهر رویک کویسترای مھیاره الله عشقنه کار یکی جور ایله یکب ز الله عشقنه نقد حسندن شعا بر یاره الله عشقنه کشف اسرار ایله اغیاره الله عشقنه بسل آساجید وصل یاره الله عشقنه دارمی اول لطف مجال انکاره الله عشقنه
--	---

ناظم شار ایله شیخ الاسلام اسحق افندی شیخ الاسلام اسبق اسماعیل افندی مرحومک
مجدومی اولوب طریق تدریس و دخول ایله بر مدت تفتیش و قسمت نامور تیلر نده بولندقد
از میرمولوینده بعده استانبول قاضیلنی مسند رفیعنه و بیک یوز قرق برسندسی اناطول
صدارتنه موصول و حسب القدر صدارت مذکوره دن معزولاً علی طریق النبی ابتدا کواجمیر
و منوخرأ قبضه از میوه منقول اولوب قبضه مزبوره ده اقامت اوزره اولدینی حالده یوز
قرق الی سندسی روم ایلی صدارتی پایه سی کند و سنه احسان بیوریلر قق بر ماه مردند
سقام والای مشیخته رونق ده قدر و شان بیورلمش ایکن بیک یوز قرق یدی سندسی

میلاد

Ek 4: Tuhfe-i Naili

<p>اولاد ستم کر یونکہ باریہ بارہ وصال کے نشہ سیم ایلم آہ مولودیدہ ایم بیلم سیم خالی پیر دیر احمد فتن امت فقیرہ شکرہ آمد طور و سحر</p>	<p>فدا اولاد ستم کجا جانم محمد ایستہ کیم نلہ و کر بلیم محمد کیور ستم آندہ و درانم محمد کورہ محمد رده سالت ستم محمد</p>	
<p>اندونانہ توخانہ باشی حاجی سیم احیا بانی اورخان و بھلا سیم قند بھکت برادیر وطنی قد ۱۷۶۷ م ۱۸۵۰ م دستاویز لہ موشورہ لعلعلہ بریم برادر ابلیک فاطمہ و براتی محمود ابلیک</p>	<p>۷۶ اہیا</p>	
<p>دل جمالی سدا انکار مانا دے قلند فحیدہ اہیا سدا غبار بارک کورہ لہبارتارہ طلا ناخبرہ جی د ص ۲۶۵ سہولت نامی جی ۶ ص ۶۶۹ • قطبہ ۷</p>	<p>مددہ اہر خزانہ قلندہ جانہ کلہری وضو فیم المیومہ آسیا سہیلہ باری کلہری</p>	
<p>سید شریف سیم احیا اندی استانیولان قد ۱۷۷۸ م ۱۸۱۷ م سرورینک فلقرہ • حدیثی حقیقت دانستہ پسندی کیدی عالمی درہ دیکرہ خندانک اولادہ ناخبرہ معارفند ضد ایلی اہیا اخذک کیدی دنیا درہ قطبہ سید محمد فار سیم نادرہ احمد افندی انتقال الہدی شاعر اہیا طالعہ و خانہ نادرہ</p>	<p>۷۷ اہیا</p>	
<p>سیر و آئندہ قلندہ کیور تو سیرہ آد اہیہ اہیا سیمہ اصحابہ ستم برادر</p>	<p>کاسہ ہورہ مذابہ ایستہ کلہری مددہ سیرہ آد شکرہ کورہ ایرویدہ سیم شکرہ تو سیرہ آد</p>	

مرفی تجریدیم عددیوه نام زلفه یها ، جایی پرواز ادبی استغناء عفت در بقا

میزان نقد المصیبه بر قولم داده ، ناقصه عیار شرف اولسه ده ناره

دیوانی ، دولومار بابا حسنه ، مارملا کجانه سنده ، نهدو ۴۱۸

۵۶۵۰ ، بازید عمومه کجانه ، ۵۶۵۰

۴۵۹۷ ، اسحاقی حسنه ، سیمان کجانه سنده ، ۴۵۹۷

۴۷۸۸ ، اوخوره سینه کجانه سی ، ۴۷۸۸

عارف حکمت باک نکرده سی ، قطره ۷ ، اسحاقی ۴ ، شفقت بغدادی ۸ ،
سجده ناره ۲ ، کشف الظنون زیاده ۱ ص ۴۸۸

A 4241

A 4181

A 2197

A 4596

۷۸ امیا

متوفی ناره عمر اصیاء الدیبه افندی ، سوسان متوفی ناره موسی اخذت باک اوغلیدر

۱۲۹۱ هـ ۱۸۷۴ م تاریخچه نوظفنده دوقدی ، وفاتی ۴ جزیریه ۱۲۴۷ م ۱۹۰۹ ،

ادب قیومی فارچنده مدخوندر

سیریلوب بر دسته کلدره باغیده بوستانه ده ، کتبی وحدتله دیکشدم نوقیه سیرینه ده

صوت عصر تورک شاعرلی ۶۹۴

محمد صبا رجه فغانه ، فتحی الله میرانلیک ندیمی

اسمه ۱۴

۷۹ افند

سلطان فغانه ، فخرام عید الله اصار سلالم سنده ، احمد سونقلی دیر

چولالم مدخله دفعه ضرای دغیم باغیم ، به نیرم تیه دلایله سعله طراغیم وراغیم

ادا الیم هم های وچاه هفت میر ، بکنجه مدسه با توشه خراغیم وراغیم

عارف حکمت ۴

۸۰ ادا

قزاق بکر هلیجی ، استاخوللاه ، وفاتی هـ ۹۵۵ م ۱۵۴۸ ، قطدی ادای

واه که تسلیم نقد جابده ، دیراعی وفاتنه تاریخچه

۸۱ ادبی

- وفاتی هـ ۱۴۱۵ م ۱۸۹۷ ، مناستره مدخوندر
 آسماره قلعه‌کُ فورشید نورافشانیک ، کلتانه لجه‌کُ برغنجی ، رخسانیک
 صولت صهرتورک شاعرکی ۲۶۷
- ۹۶ اریب
 فلیل اریب بک ، بروسلی حاجی فلیل آغازده علمی ملکی اخنیک اوغلیدر ، بروسل
 معلم ، هـ ۱۲۷۹ م ۱۸۶۲ ویا هـ ۱۲۷۶ م ۱۸۵۷ تاریخچه بروسره روغدی
 وفاتی ۲۴ زوالقعهده ۱۲۲۰ م ۱۹۱۱ ، اربیده مدخوندر ، دیونی ، انوره‌تیره ، نهد ۶۹
 ماجرای غم سوزا کی جوشانه اریبدر ، کریم حسن سلم بند دم لوفزانه اریبدر
 کورم هم شکره به حاجت واکبر طالع دونه ، ایسته بچاره اریب اویشانه اریبدر
 صولت صهرتورک شاعرکی ۲۶۹
- ۹۷ اریب
 مصطفی اریب بک ، هباززاده ، جاپانه اوغلاننده ، آهد طالع معدنی قانقوجان عثمان
 نوری بک اوغلیدر ، یوزغاری ، یوزغار جمعوتی ، هـ ۱۲۷۵ م ۱۸۵۸ تاریخچه
 یوزغارده روغدی ، وفاتی هـ ۱۲۴۱ م ۱۹۲۲ ، قهریده مدخوندر
 زندک رضایک کل دیرسم رقیب الدائم ، آب رو دوکم سنه یا یکم اصلا قائم
 صدرتعلیل ایلر تحصیل ملام ایلر در ، هرکسک هر سوزنی عمده حقیقت صانم
 صولت صهرتورک شاعرکی ۲۷۲
- ۹۸ اریب
 سید محمد اریب اخدی ، لادیکلی ، شیخ الاسلام امام محمد افندیک ماتوجیمی ،
 هـ ۱۱۲۲ م ۱۷۰۹ تاریخچه هبانه ایدی
 اساس شرفی باقی قدرته اولره بایمده کیم ، ظفر بیلز انا رسته فنا عیانله محکمدر
 خرد قفل در احکامی فلام اتیرده عاجز ، کیم مطلقک ضعیف برکنجی طاسدر
 آج سنه کی اینیه بللور کوردوشوره ، نخل هیل لهورده کی نور کوردوشوره
 اول تیره نوشه ایت من نایم اریب ، تیزله قوی قلبه جهانه مور کوردوشوره
 سالم ۱۲۷ ، صفاتی ۶۵ ، قافله شعر ۵۲

KAYNAKÇA

- AÇIL, Nilgün, (2002), “Dîvân Edebiyatı’nda Mevlevîlik Etkisi ve Mevlevî Şairler”,
Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Gazi Ünv., SBE**, Ankara.
- AĞIRGAN, Özlem, (2003), “Seyir Defterine Üretkenlik Yüklemiş Bir Yazın Adamı
Ahmet İlhan Özalp”, **Ozan Ağacı Dergisi**, S. 6, Edirne, <http://www.ozanagaci.com> (18.05.2013).
- AK, Ahmet Şahin, (2009), **Türk Mûsikisi Tarihi**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- AKKANAT, Cevat, (2005), **Baba, Bu Kitap Sana**, Odunpazarı Belediyesi Yayınları,
Eskişehir.
- AKTEPE, M. Münir, (1988), **Vak’a-nüvis Ahmed Lütfi Efendi Tarihi**, C. X- XII,
Doğu Kitabevi, Ankara.
- AKYÜZ, Kenan, (1971), **Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi**, İnkılâp Kitabevi, V.
Baskı, İstanbul.
- ALTINKAYNAK, Hikmet, (2007), **Türk Edebiyatında Yazarlar ve Şairler Sözlüğü**,
Doğan Yayınları, İstanbul.
- ARIKAN, Halil, (2009), **Hazan Vurdu Gönlümü**, Yıldızlar Yayıncılık, Ankara.
- ÂRİF HİKMET BEY, (1317), **Mecmu‘atü’t-terâcim**, Millet Kütüphanesi, nu. 788,
İstanbul.
- ARSLAN, Mehmet, (1994), **Mecma‘-ı Şu‘arâ ve Tezkire-i Üdebâ**, Dilek Matbası,
Sivas.
- AYVANSARÂYÎ HÜSEYİN, (1281), **Vefeyat-ı Ayvansarâyî**, İstanbul Ünv. Ktp., Ty,
No. 2464, İstanbul.
- AYVAZOĞLU, Beşir, (1997), “Hâlet Efendi”, **Aksiyon**, S.1019, İstanbul,
<http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/yazar-2904-Halet-efendi.html> (16.06.2013)
- BAŞER, Fatma Âdile, (1996), “Türk Musikisinde Abdülbâkî Nâsır Dede”,
Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Marmara Ünv. SBE.**, İstanbul.
- BAYRAM, Ömer, (2002), “İbnül Emin Mahmut Kemal İnal ve Şairlerle İlgili
Değerlendirmeleri”, **Journal of Qafqaz University**, S.10, ss. 105-111.

- BEZİRCİ, Asım ve ÖZER, Kemal, (2002), **Dünden Bugüne Türk Şiiri 1940- 1960** (Yeni Şiir), C. 4, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.
- BİLGİN, A. Azmi, (2004), “Mehmet Tevfik Efendi'nin Mecmūatü't-Terâcim'inin Edebiyat Tarihimizdeki Önemi”, **İlmi Araştırmalar**, S. 17, ss. 83-88.
- BURSALI Mehmet Tâhir, (1972), **Osmanlı Müellifleri I-II-III**, (Haz: A.Fikri Yavuz - İsmail Özen), Meral Yayınları, İstanbul.
- BURSALI Mehmet Tâhir, (2000), **Osmanlı Müellifleri I-II-III ve Ahmed Remzi Akyürek, Miftâhu'l- Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi**, (Haz: Cemal Kurnaz- Mustafa Tatçı), Bizim Büro Yay., Ankara.
- COŞKUN, Menderes, (2004), “Maraşlı Şair Şem'î'nin İlaveli Esmârü'tevârih Ma'a-zeyl Adlı Biyografik Tarihi”, **Kahramanmaraş Sempozyumu**, Kahramanmaraş, http://www.kahramanmaras.bel.tr/.../Sempozyumlar/kahramanmaras_sempozy. (02.08.2013).
- ÇETİN, Kamile ve ÖZAYDIN, Hamza,(2012), “Mehmet Süreyyâ'nın Kaleminden Ispartalı Şairler”, **Turkish Studies**, S. 7, ss. 781-795. <http://www.turkishstudies.net/Anasayfa.aspx> (26.06.2014).
- ÇETİN, Mehmet, (2002), **Tanzimat'tan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ÇETİNTAŞ, Cengiz, (1989), **Adım Adım Kütahya**, Expres Matbaası, Kütahya.
- ÇINARCI, M. Nuri, (2007), “Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey'in Tezkiretü's Şu'arâ'sı ve Transkripsiyonlu Metni”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gaziantep Üniv., SBE**, Gaziantep.
- ÇİFTÇİ, Ömer, (1996), “Hâtimetü'l- eş'âr (Fatın Tezkiresi)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İnönü Üniv., SBE**, Malatya.
- DAĞLAR, Abdülkadir, (2013), “Sâkıb Dede'nin Şiirlerinde Mevlânâ ve Mevleviyye Vurgusu”, **Sufi Araştırmaları - Sufi Studies**, S.5, Manisa, <http://www.sufiarastirmalari.com/> (12.02.2014).
- DANIŞMEND, İsmail Hami, (1971), **Osmanlı Devlet Erkânı**, Türkiye Yayınevi, İstanbul.

- DEĞER, Murat, (2006), “XVII. ve XVIII. Yüzyıl Kaynaklarında Kütahyalı Şairler”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniv., SBE**, Kütahya.
- DEVELLİOĞLU Ferit, (1995), **Osmanlıca Türkçe Lügat**, Aydın Kitabevi, Ankara.
- DOĞAN, Abdurrahman, (2006), **Kütahya Erguniyye Mevlevihanesi**, Sır Yayıncılık,
İstanbul.
- ERCAN, Yavuz, (1991), “Seyyid Mehmed EminVahid Efendi'nin Fransa
Sefaretnamesi”, **AÜ Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
Dergisi**, Y.91, S.2, Ankara, ss. 73- 125.
- ERGUN, Saadet Nüzhet, (1936), **Türk Şairleri**, Bozkurt Basımevi, İstanbul.
- ERSOY, Ersen, (2003), “XVI. Yüzyıl Kaynaklarına Göre Kütahyalı Şairler ve
Kütahya’da Edebî Muhit”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar
Ünv., SBE**, Kütahya.
- FATÎN, (1271), **Hâtimetü'l Eş'ar (Fatîn Tezkiresi)**, Milli Kütüphane, nu. 5241,
Ankara.
- GENÇ, İlhan, (2000), **Esrâr Dede Tezkire-i Şu'ara-yı Mevleviyye**, Atatürk Kültür
Merkezi, Ankara.
- GENÇBOYACI, Melek, (2012), “Diyarbakır’dan İstanbul’a Ali Emîrî Efendi”, **e-
Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi**, S.7, ss. 210-232. www. e-sarkiyat.com-
ISSN:1308-9633 (04.06.2013).
- GÜLER, Abdülkadir, (2009), “**Sevda Ateşten Gömlek Şiir Kitabı Üzerine**”,
<http://www.blog.milliyet.com.tr/sevda-atesten-gomlek--siir-kitabi-uzerine/Blog/?> (17.06.2012).
- GÜLER, Abdülkadir, (2010), “**Ali Abdülkerimoğlu’nu Anıyoruz**”, <http://blog.milliyet.com.tr/ali-abdulkerimoglu/Blog/?BlogNo=240805> (10.01.2012).
- GÜLER, Kadir ve ÖZKAN, Seçkin, (2012), “Kütahyalı Hasan Bedrettin Paşa ve
Tiyatroları Üzerine Bazı Mülâhazalar”, **The Journal of Academic Social
Science Studies, International Journal of Social Science**, Y.3, S.5, Fransa, s.s.
75- 89.

- GÜLER, Kadir ve TÜRKMEN, Uğur, (2013), **Kütahya Sanatçıları**, Expres Matbaası, Kütahya.
- GÜLER, Kadir, (1999), “XIX. Asır Şairlerinden Kütahyalı Ârifî ve Bilinmeyen Şiirleri”, **Milli Folklor- Uluslar Arası Halkbilimi Dergisi**, S.43 Güz, ss.61-66.
- GÜLER, Kadir, (2004a), **Kütahya Yazıları**, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- GÜLER, Kadir, (2004b), **Kütahyalı Ârifî ve Pesendî**, Kütahya Valiliği Yayınları, Kütahya.
- GÜLER, Kadir, (2010), **Kütahya Şairleri I**, Expres Matbaası, Kütahya.
- GÜLER, Kadir, (2011), **Doğumunun 400. Yılında Evliya Çelebi Armağanı “Kütahya Güldestesi”**, Kütahya Valiliği Yayınları, Kütahya.
- GÜLER, Kadir, (1999), “XVIII. Yüzyıl Saz Şairlerinden Kütahyalı Âşık Sırrı” **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.1, s.s.303- 308.
- GÜLER, Kadir, (1998), Tezkirelere Göre Germiyan Şuarâsı”, **Doğu Akdeniz Üniversitesi Doğu Akdeniz Dergisi**, s.s. 99- 106.
- GÜLER, Kadir, (1996), XIX. Asır Şuarasından Arifi ve Pesendî'nin Kütahya Methiyeleri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.7, s.s. 279- 286.
- GÜNDÜZ, Harun, (2009), “Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilî'si (İnceleme-Metin-İndeks Sayfa 1-100)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniv., SBE**, Balıkesir.
- GÜNER, Hamza, (1961), **Tarihte Kütahya**, Kütahya İl Basımevi, Kütahya.
- GÜNER, Hamza, (1967), **Başlangıcından Zamanımıza Kadar Kütahyalı Şairler**, Kütahya İl Basımevi, Kütahya.
- GÜNEŞ, Mustafa, (2013), “Ali Dede (Pesendi)'nin Şiirlerinde Dini- Tasavvufi Unsurlar”, **Yenifikir Dergisi**, , S.11, Aydın, ss. 39-46.
- GÜNEŞ, Mustafa, (2010a), “Kütahya Şairleri (3) Mürüvvet Hanım”, **Kütahya İl Özel İdaresi Dergisi**, Y.4, S. 15, Kütahya, s.s. 62- 63.

- GÜNEŞ, Mustafa, (2010b), “Kütahyalı Şairler Necati Çağırıcı”, **İl Özel İdaresi Dergisi**, Y.4, S. 14, Kütahya, s.s. 28-29.
- GÜNEY, Emrullah,(2013), “Sunullah Arısoy: Değerini Bilemediğimiz Ozanımız, Yazarımız”, **Bizim Anadolu**, Kanada, [http:// www.bizimanadolu.com](http://www.bizimanadolu.com) (10.02.2014).
- GÜNHAN, Ali, (2011), **Belgelerle Mustafa Hakkı Yeşil, Hayatı Kütüphanesi ve Eserleri**, Kütahya Belediyesi Yayınları, Kütahya.
- HOCA-ZÂDE AHMED HİLMÎ, (2011), **Ziyaret-i Evliyâ**, Hâcegân Yayıncılık, İstanbul.
- İŞİK, İhsan, (2006), **Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi**, Elvan Yayınları, Ankara.
- İNAL, İbnü’lemin Mahmud Kemal, (1955), **Son Asır Türk Şairleri**, Dergâh Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul.
- İNAL, İbnü’lemin Mahmud Kemal, (1970), **Son Hattatlar**, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul.
- İNAL, İbnü’lemin Mahmud Kemal, (1982), **Son Sadrazamlar**, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- İPEKTEN, Haluk, (2002), **Şair Tezkireleri**, Grafiker Yayınları, Ankara.
- İSEN, Mustafa , KILIÇ, Filiz, AKSOYAK, İsmail Hakkı ve EYDURAN, Aysun (2002), **Şâir Tezkireleri**, Grafiker Yay., Ankara.
- İSEN, Mustafa, “**Türkçenin Biyografi Kaynakları**”, http://www.turkedebiyatilisimler-sozlugu.com/turkcenin_biyografi_kaynaklari.pdf (10.06.2013).
- KABAKLI, Ahmet, (1991), **XX. Yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi- IV**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kadir İncesu ile Röportaj, **Gazete Kadıköy**, (13-19.01.2012).
- KALYON, M. Mustafa, (2000), **Kütahya'da Selçuklu-Germiyan ve Osmanlı eserleri**, Kütahya Belediyesi Kültür Yayınları, Kütahya.
- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal, (1983), **Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü**, Yelken Matbaası, İstanbul.

- KAYA, Bayram Ali ve KÜÇÜK, Sezai, (2010), **Defter-i Dervîşân-Yenikapı Mevlevîhânesi Günlükleri**, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- KAYA, Murat, (2001), “Tanzimât’tan II. Meşrûtiyet’e Kadar (1839- 1908) Matbu Türkçe Kur’ân-ı Kerim Tercüme ve Tefsirleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi, SBE**, İstanbul.
- KAYA, Resul, (2008), “Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilî’si (İnceleme-Metin-İndeks Sayfa 301-400)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniv., SBE**, Balıkesir.
- KAYACAN, İsa, (2009), “**Nazmi Alper Tanrıverdi’nin Şiir Dünyası**”, <http://www.isakayacan.blogspot.com/2009/.../azerbaycandan-kimlik-dergisi-prof.ht> (11.06.2013).
- KAYACAN, İsa, (2013), “Ömer Yurduseven’den İki Şiir”, **Anayurt**, Ankara, <http://www.anayurtgazetesi.com> (18.06.2013).
- KİBAR, Osman, (2011), “Gelinlik Giymeden Ölen Fatmanur’un Destanıdır”, **Fikir Adası**, İstanbul, <http://www.fikiradasi.net/destan-osman-kibar-hikâyeler-kasim-aralik-2011> (10.05.2013).
- KOÇ, Raşit, (2010), “Fâik Ali Ozansoy’un Şiirlerinin Tematik Olarak İncelenmesi”, **Turkish Studies**, Y.3, S. 5, Ankara, s.s. 1442- 1276.
- KURTOĞLU, Orhan, (2007), “Divan Şiirinde Mahlas Değiştiren ve Birden Fazla Mahlas Kullanan Şairler”, **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Makale Bilgi Sistemi**, Adana, http://www.turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tum_list.php (11.03.2013).
- Kütahya’nın lakap kütüğünü çıkardı, **Zaman**, (17.03.1003).
- LEVEND, Ağâh Sırrı, (1998), **Türk Edebiyatı Tarihi**, Dördüncü Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- MEHMED TEVFİK EFENDİ, (1290), **Kâfile-i Şu‘arâ**, Millet Kütüphanesi, nu. 790, İstanbul.
- MEHMED ZİYA, (1987), **Yenikapı Mevlevihanesi**, Haz: Yavuz Senemoğlu, Tercüman Yay., İstanbul.

- MEHMET SİRACEDDİN, (1325), **Mecmua-i Şu‘arâ ve Tezkire-i Üdebâ**, Millet Kütüphanesi, nu. 791, İstanbul.
- MERT, Esra, (2009), “Türkçenin Söz Varlığı Açısından Eflatun Cem Güney’in Derleyip Yazdığı Masallar”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniv., SBE**, Ankara.
- MUALLİM NACİ, (1998), **Lügat-i Nacî, Çağrı Yayınları**, İstanbul.
- MUSTAFA NURİ PAŞA, (1992), **Netayic’ül-Vukuat, Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi**, Cilt 3–4 (Sadeleştiren Neşet ÇAĞATAY), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- NECATİGİL, Behçet, (2007), **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayınları, İstanbul.
- OĞRAŞ, Rıza, (2001), “Esad Mehmed Efendi ve Bağçe-i Safâ-Endüz’u (İnceleme-Metin)”, **E-Kitap**, Kültür Bakanlığı, Ankara, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219113/h/bahce.pdf> (12. 04. 2013).
- OĞUZ KUTLAR, Fatma Sabiha- ÇAKIR, Müjgân ve KONCU Hanife, (2012), **Kâfile-i Şu‘arâ**, Ofis Yayın Matbaacılık, İstanbul.
- On Üç Yılda Yazdığı Şiirlerini Kitaplaştırdı, **Türkiye Gazetesi**, (01.01.2002).
- ÖKEN, Mim Kemal, DEMİRCİOĞLU, Sezgin ve BİLGİN, Süleyman, (2006), **Tarihin Tanıklığında Evliya Çelebi’nin Kütahyası (Belgelerle)**, İrfan Yayınları, İstanbul.
- ÖLMEZ, Ümit, (1955), **Tahtaravalli**, İstanbul Yayınevi Matbaası, İstanbul.
- ÖNDER, Murat, (2006), Şefkât ve Tezkire-i Şu‘arâsı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Kocatepe Üniversitesi, SBE**, Afyonkarahisar.
- ÖZEVREN, Ömer Güngör, (2006), **Ömer Güngör Özevren (1936-1962) Hayatı-Şiirleri**, Tavşanlı Ciltevi, Kütahya.
- ÖZKIRIMLI, Atilla, (2004), **Türk Edebiyatı Tarihi**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- ÖZTEKİN, Özge, (2012), “Mehmet Tevfik- Kâfile-i Şu‘arâ, Hazırlayanlar: Fatma Sabiha Kutlar Oğuz, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, İstanbul, Doğu Yayınevi, 2112, 320 S.”, **Turkish Studies**, Y.3, S. 7, Ankara, s.s. 2855- 2857.

- ÖZTUNA, Yılmaz, (1923), **Türk Bestecileri Ansiklopedisi**, Hayat Neşriyat, İstanbul.
- ÖZTÜRK, Tuncay, (2012), “Lebîb Mehmet Efendi’nin Tuhfe ve Nuhbe’ye Tazminatı (Metin)”, **CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Y.12, S.1, Manisa, ss.197- 220.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, (1998), **Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü**, MEB Yayınları, İstanbul.
- PAKALIN, Mehmed Zeki, (1942), **Son Sadrazamlar ve Başvekiller**, C. III, Ahmet Said Matbaası, İstanbul.
- PANİKOĞLU, Hacı Kemal, (1968), Kütahya’nın Yetiştirdiği Büyükler ve Öğütleri”, Yeşilnur Matbaası, Eskişehir.
- RADO, Şefket, (1984), **Türk Hattatları (XV. Yüzyıldan Günümüze Kadar Gelmiş Ünlü Hattatların Hayatları ve Yazılarından Örnekler)**, Tifdruk Matbaacılık, İstanbul.
- RONA, Mustafa, (1960), **50 Yıllık Türk Musikisi**, Türkiye Yayınevi, İstanbul.
- SAKAOĞLU, Saim, (1988), “Sırrı”, **Büyük Türk Klasikleri**, C.7, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul.
- Salihli Şiir Günleri, **Günışığı Gazetesi**, (21.03.2013).
- SALÜN, Mustafa, (1997), **Sazımız, Sözümüz, Türkülerimiz, Öykülerimiz ile Kütahya**, Expres Matbaası, Kütahya.
- Sessiz Hüznün Şairi Alâeddin Özdenören, (2003), **Ay Vakti Düşünce- Kültür ve Edebiyat Dergisi**, S. 34-35, İstanbul, <http://www.ayvakti.net/component/zoo/category/34-35-say> (16. 04. 2013).
- SEZEN, Gülşen, (2013), “Müsikînin Abdülbâki Nasır Dede Dîvânındaki Gölgeleleri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 26, Ordu, <http://www.sosyalarastirmalar.com/anasayfa.htm> (02.01.2014).
- SİNAN, Meryem Aybike, (2012), “**Namdar Rahmi ve Bor'un Pazarı**”, <http://www.haber7.com> › YAZARLAR › Meryem Aybike Sinan (04.06.2013).
- SÖZER, Vural, (2005), **Müzik Ansiklopedik Sözlük**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- SÜREYYA, Mehmed, (1998), **Sicilli Osmani**, Sebil Yay., İstanbul.

- Şairlerimiz Ölümünün İkinci Yıldönümünde A. İlhan Özalp'i Andı, **Gazete Trakya**, (07.11.2007).
- ŞEFKAT EFENDİ, (1826), **Tezkire-i Şu'arâ**, İstanbul Üniv. Ktp., İstanbul.
- ŞEMSEDDİN SAMİ, (1989), **Kâmûs-ı Türkî**, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- ŞEMSETTİN SAMİ, (1996), **Kamusu'l- A'lam**, Kaşgar Neşriyat, İstanbul.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ ve KARTAL, Ahmet, (2006), **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, (2012), **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yayınevi, İstanbul.
- Yapı Kredi Yayınları, (2001), **Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi**, YKY, İstanbul.
- TEKİN, Arslan, (2010), **Edebiyatımızda İsimler ve Terimler**, Bilgeoğuz Yayınları, Dördüncü Baskı, İstanbul.
- TÛMÂN, Mehmet Nâ'il, (1368), **Tuhfe-i Nâ'ilî**, Milli Kütüphane, nu. 611/1, Ankara.
- Türkiye Diyanet Vakfı, (2012), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- UYGUN, M. Nuri, (2010), "Kütahya Mevlevîhânesi'nin Musiki Tarihimize Etkileri", **İslam, Sanat, Tarih, Edebiyat ve Musikisi Dergisi (İstem)**, Y.8, S. 15, Konya, ss. 253- 258.
- UZUNÇARSILI, İsmail Hakkı, (1932), **Kütahya Şehri**, Devlet Matbaası, İstanbul.
- ÜNVER, İsmail, (2012), " XIX. Yüzyıl Divan, Şiiri", **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Makale Bilgi Sistemi**, Adana, http://www.turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tum_list.php (17.05.2013).
- Üsküdar Belediyesi, (2012), **Üsküdarlı Meşhurlar Ansiklopedisi**, Üsküdar Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- YARDIMCI, Mehmet, (2009), "Türk Şiirinin Doğuşu ve Gelişim Evreleri", **Çukurova Üniversitesi Türkoloji Makale Bilgi Sistemi**, Adana, http://www.turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tum_list.php (16.05.2013).

YEŞİL, Mustafa Hakkı, (1934), **Kütahya Halk Şairleri**, Kütahya Vilayet Mat., Kütahya.

YILDIRIM, Fatih, (2009), Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilî'si (İnceleme-Metin-İndeks Sayfa 101- 200), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniv., SBE**, Balıkesir.

DİZİN

A

Abdulaziz Efendi,, 2, 420, 431
 Abdullah Efendi, 18, 27, 36
 Abdullah Hakkı Efendi, 2, 27, 28, 419, 430, 432
 Abdurrahman Necati Kara'a, 2, 27, 144, 423, 426, 433
 Abdülbaki Baykara Dede, 2, 26, 28, 419, 430, 432
 Abdülkadir Şükri Efendi, 2, 26, 31, 32, 420, 430
 Ahmet Ali Atikan, 2, 27, 149, 423, 433
 Ahmet Remzi Akyürek,, 2, 26, 309, 431
 Ahmet Urfalı,, 3, 27, 309, 424, 433
 Ahmet Vasfi Erkut, 2, 26, 32, 430
 Alaaddin Uygun, 2, 27, 151, 423, 433
 Alâeddin Özdenören,, 3, 27, 309, 433, 468
 Ali Abdülkerimoğlu, 2, 27, 154, 155, 423, 433, 463
 Ali Süha Delilbaşı,, 2, 105, 309, 431, 433
 Âsım Yakub Efendi, 2, 26, 40, 420, 421, 430
 Âşık Ömer, 2, 16, 26, 44, 45, 47, 315, 317, 388, 395, 404, 410, 430
 Âşık Sırrı,, 2, 26, 47, 207, 430
 Âşık Şükrü,, 2, 26, 430
 Âşık Umur,, 2, 26, 433
 Aydoğan Yavaşlı,, 3, 27, 241, 309, 433

B

Bahari Bey,, 19, 26
 Bursa, 37, 78, 120, 123, 142, 163, 267, 345, 372, 385, 398, 402, 420, 429

C

Celal Aybey,, 3, 27, 243, 433
 Celal Sıdkı Gürler,, 2, 27, 162, 433
 Cevdet Doğan Işık,, 2, 27, 171, 423, 433

D

Delilbaşı Talip Paşa,, 2, 26, 419, 430, 432
 Diyarbakır, 111, 128, 300, 396
 Doğan Canku,, 2, 175, 433
 Doğan Karaağaoğlu, 2, 27, 143, 423, 433
 Dülgerin Hüseyin Ağa,, 2, 26, 62, 430

E

Eflatun Cem Güney,, 2, 27, 105, 309, 431, 433
 El-hâc Yahya İhyâ Bey,, 2, 27, 431
 ERCÜMENT UÇARI,, 3, 27, 309, 424, 433
 Erguniyye, 143, 426, 427, 463
 Esat Anık,, 2, 27, 177, 191, 424, 433
 Esrâr Dede,, 83, 398

F

Faik Ali Ozansoy,, 2, 27, 422, 431
 Fatin,, 12, 13, 89, 390, 395, 397, 402
 Fazıl Bey,, 2, 27, 181, 433
 Fehmi Kabadayı,, 2, 27, 181, 433

G

Gedizli Mehmet Sarı,, 2, 27, 433
 Güngör Gençay,, 3, 27, 247, 309, 433

H

Hacer Gezer,, 2, 27, 183, 433
 Hacı Nuri Bey,, 2, 26, 420, 430
 Hakkı Bey,, 2, 19, 113, 115, 309, 331, 332, 431, 433
 Hakkı Paşa,, 2, 19, 27, 116, 117, 333, 406, 431
 Halet Mehmed Said Efendi,, 2, 24, 27, 420, 421, 431
 Halil Arıkan,, 2, 27, 184, 424, 433
 Halil Edib Bey,, 2, 27, 120, 309, 327, 420, 431
 Haluk Nihat Pepeyi,, 3, 27, 309, 423, 433
 Hamza Yıldız,, 3, 27, 251, 309, 433
 Hasan Şanlı,, 2, 27, 188, 433

Hasenî,, 2, 15, 430
 Hâtimetü'l- Eş'ar,, 11
 Hocazade Kâmil Efendi,, 419, 432
 Hüsnî,, 2, 26, 420, 430

I

III. Selim, 1, 10, 11, 14, 53, 72, 82, 118,
 140, 361, 420

İ

İbnülemin Mahmud Kemal İnal,, 390
 İlhan Özalp,, 3, 252, 309, 433
 İsa Kahraman,, 3, 27, 257, 309, 424,
 433
 İsmail Hakkı Uzunçarşılı,, 113, 114,
 115, 419, 420, 432
 İstanbul,, 123, 167, 181, 345, 398, 461,
 466, 467, 468

K

Kadir Fidan,, 2, 27, 189, 424, 433
 Kadir Güler,, 53, 410
 Kadir Güven,, 2, 191, 192, 433
 Kirâmî,, 2, 27, 309, 431
 Konya, 77, 105, 106, 117, 132, 241,
 271, 274, 302, 334, 367, 401, 416,
 418, 427, 431, 469
 Künhi Abdurrahim Dede,, 2, 26, 430
 Kütahya,, v, vi, 1, 26, 96, 113, 116, 120,
 135, 165, 166, 168, 218, 241, 278,
 297, 312, 327, 334, 394, 397, 402,
 418, 425, 426, 427, 429, 431, 462,
 464, 468

L

Lebib Mehmed Efendi,, 2, 27, 123, 309,
 431

M

Mehmed Celaleddin Dede Efendi,, 2,
 26, 431
 Mehmed Tefvik,, 8
 Mehmet Sunullah Arısoy,, 3, 309, 433
 Mehmet Uygun,, 2, 197, 424, 433
 Muhterem Orhan,, 3, 433
 Mustafa Hakkı Yeşil,, 2, 204, 207, 433,
 465

Mustafa Koşar,, 2, 200, 433
 Mustafa Özçelik,, 3, 268, 309, 433
 Mustafa Reşid Paşa,, 2, 27, 127, 391,
 400, 407, 420, 431
 Mustafa Tahralı,, 3, 271, 272, 424, 433

N

Namdar Rahmi Karatay,, 2, 431
 Nasır Seyyid Abdülbaki Dede,, 2, 26,
 431
 Nâziki Ahmet Efendi,, 2, 26, 431
 Nazmi Alper Tanrıverdi,, 3, 274, 275,
 276, 309, 433
 Necati Çağırıcı,, 3, 277, 279, 309, 433
 Nilüfer Özkan,, 2, 212, 433
 Nurî,, 2, 431
 Nutkî Ali Dede,, 2, 431

O

Osman Kibar,, 3, 283, 309, 433
 Osman Seyfi Bey,, 2, 27, 309, 407, 412,
 420, 421
 Osmanlı Müellifleri,, 17, 395

Ö

Ömer Bedrettin Uşaklı,, 3, 287, 309
 Ömer Faruk Toprak,, 3, 290, 291, 309,
 424, 433
 Ömer Güngör Özveren,, 2, 424, 433
 Ömer Yurduseven,, 2, 214, 433

P

Pesendi Hacı Ali Dede,, 2, 26, 431

R

Râgıb Mehmed Paşa,, 2, 27, 131, 309,
 431
 Reşid Süreyya Gürsey,, 2, 431
 Ruşen Hakkı,, 2, 218, 433

S

Sabri Dağhan,, 3, 433
 Sedat Günay, Serhat Kestel,, 3, 433
 Seyfettin Gelekçi,, 3, 225, 433
 Seyyid Mehmed Saîd Gâlib,, 2, 14, 309,
 431

Seyyid Mehmed Saîd Hâlet Efendi,, 2,
 13, 26, 309, 419, 421, 431, 432
 Seyyid Şem'i,, 2, 27, 309, 431
 Sicill-i Osmani,, 404
 Sirozlu Yûsuf Muhlis Pâşâ,, 2, 14, 27,
 137, 138, 421, 431
 Son Asır Türk Şairleri,, 18, 389, 391,
 394, 465

Ş

Şaban Şükrü Sarı,, 3, 228, 424, 433
 Şeyh Galip, 88
 Şeyh Haydar Efendi,, 419, 432

T

Türk Şairleri,, 19, 463

U

Uşak,, 120, 327

Ü

Ümit Ölmez,, 232, 424, 433
 Üsküdar,, 329

V

Vahap Erdoğan,, 233
 Vahid Mehmed Paşa,, 2, 24, 422, 431
 Veysel Öngören,, 3, 300, 423, 433

Y

Yahya Benekay,, 302, 309
 Yaşar Şener,, 3, 302, 309, 433
 Yetik Ozan,, 305

Z

Zekai Mustafa Efendi'dir., 2, 431